

N M N

BIBLIOTHEEK

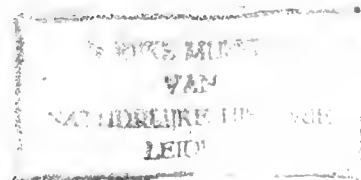
7 7496 00041717 8

NATIONAAL NATUURHISTORISCH MUSEUM Postbus 9517 2300 RA Leiden Nederland

REGISTER
VAN
ALLE ZAAKEN
EN
CONCORDANTIE
VAN DE
NAAMEN DER DIEREN, IN DE VERSCHIL-
LENDE TAALEN VOORKOOMENDE
IN DE NEGENTIEN DEELEN
VAN DE
ALGEMEENE EN BIJZONDERE
NATUURLIJKE HISTORIE,
MET DE BESCHRIJVING VAN DES
KONINGS KABINET,
DOOR
DE HEEREN
DE BUFFON EN DAUBENTON.

TE AMSTERDAM · BIJ
JOHANNES ALLART,
MDCCCII.

RECEIVED

AMERICAN MUSEUM

OF NATURAL HISTORY

NEW YORK

DEPT. OF AGRICULTURE

WASHINGTON

NOV 10 1900

ALCOCK

RECEIVED

DEPT. OF AGRICULTURE

WASHINGTON

NOV 10 1900

RECEIVED

DEPT. OF AGRICULTURE

RECEIVED

I N H O U D.

Bladwijzer van alle zaaken, voorkomende in de negentien deelen van de Theorie der Aarde en de Natuurlijke Historie der viervoetige dieren van den Heere DE BUFFON. Bladz. I

Bladwijzer van alle zaaken, voorkomende in de beschrijving der dieren en van het Kabinet des Konings in de negentien deelen deezer Natuurlijke Historie van den Heere DAUBENTON. 217

Concordantie en Register van alle de naamen, waarmede de viervoetige dieren in verschillende taalen benoemd zijn in de negentien deelen van de Natuurlijke Historie van den Grave DE BUFFON. 265

*Door J. D. PASTEUR, Secretaris van het Wetgeevend
Lighaam der Bataafsche Republiek*

en

ADR. ANT. PASTEUR, Med. Stud. te Leyden.

B L A D W I J Z E R

VAN ALLE ZAAKEN, VOORKOMENDE IN DE NEDERLANDSCHE
GENTIEN DEELEN VAN DE THEORIE DER AARDKUNDE
DE EN DE NATUURLIJKE HISTORIE DER
VIERVOETIGE DIEREN

V A N D E N H E E R E

D E B U C K O N.

A.

AALTJENS in de stijfzel van meel. *Zie Meel.*

AANDRIJVING; de kracht der aandrijving of voortstuwing zou zig uitoefenen in de raak-lijn van den draaiking der planeeten, als de kracht der aantrekking eenen oogenblik ophield; zij is voorzeeker den hemel-lighaamen in het algemeen door de hand Gods medegedeeld, toen Hij het heel-al in beweging bragt, I, 66. Men kan, in het zonnestelsel, op een waarschijnlijke wijze, die met de verschijnzelen overeenkomt, reden geven van de kracht van aandrijving, 67.

AANTREKKING; onderlinge en algemeene aantrekking in alle de deelen der stoffe, hetzij in de aarde, hetzij in de sterren, I, 79. De onderlinge aantrekking, dat is de wederzijdsche tuschen de sterren is door waarneemingen betoogd, en de proeven met slingers bewijzen dat zij algemeen is in alle deelen van de stoffe, 79. De wetten van aantrekking of verwantschap, door welke de deelen van de verschillende mineraale zelfstandigheden elkanderen aantrekken, zijn dezelfde met de algemeene wet, door welke de hemel-lighaamen op elkanderen werken; Waarom men gedagt heeft dat die wetten verschillende waren, XI, 7. Zoo de wetten der verwantschappen verschillende schijnen van de algemeene wet van aantrekking, koomt het daarvandaan dat in de verwantschappen de figuur als element in de uitdrukking van den afstand koomt, in plaatse dat in de aantrekking van de hemel-lighaamen de figuur geenzints in de uitdrukking van den afstand te pas koomt, *ald.*

AANWAS; tafel van den aanwas van eenen Jongeling van het tijdstip van zijne geboorte tot den ouderdom van bijna agttien jaaren, XVIII, 198. De aanwas van het menschlijk lighaam geschiedt schielijker in den zomer dan in den winter, vooral van den ouderdom van vijf jaaren af, 201. Voorbeelden van zeer schielijken groei in enige kinderen, 202.

(Registers.)

A

A A P

AAP is een geslacht-naam, dien men op een zeer groot aantal foorten, die zeer veel onder elkanderen verschillen, heeft toegepast, IX, 21. De eigenlijk gezegde Aap behoort in de oude waereld en wordt niet in de nieuwe gevonden, 22. De Aapen zonder staert zijn alle in de oude waereld en worden in de nieuwe niet gevonden, en wederkeurig worden alle die van de nieuwe waereld niet in de oude gevonden, *ald.* Men heeft onder den naam van Aap eene menigte verschillende foorten van dieren opgehoopt; bepaaling van de dieren, welken men den naam van *Aapen* geeven moet. Ik heet *Aap* een dier zonder staert, met een plat aangezicht, met tanden; handen, vingeren en nagelen naar die van den mensch gelijkende, en dat, gelijk hij, op twee voeten regt overeind loopt, XIV, 1. De Ouden kenden er maar eene soort van, de Grieken noemden haar *Pithecos* en de Latijnen *Simia*. Die *Pithecos* lijkt zeer veel naar den mensch, zoo van binnen als van buiten, maar hij is veel kleiner, 2. Soort van Aap, *Orang-Outang* (of wild mensch) genaamd; hij is zoo groot en zoo sterk als de mensch. Hij is zoo driftig naar de vrouwen als naar zijn wijfjen; hij lijkt bijna volkoomen naar den mensch, *ald.* Daar zijn maar drie foorten van dieren, welken men den naam van Aapen moet geeven, de *Orang-Outang*, de *Pithecos* en de *Gibbon* en deeze laatste soort schijnt monsterachtig groot te zijn, 2, 3.

AAP; beschrijving van een zeer grooten Aap zonder staert uit Afrika, XIV, 44 en volg.

AAP VAN MOCO is dezelfde als de Baviaan met den honden smoel, XIX, 19 en Voorbericht X.

AAP (VLIEGENDE). Ziet Taguan.

AAPEN. Orde, in welke men dezelve moet rangschikken, XIV, 4. Van zeventien foorten, tot welke men alle die dieren in de oude waereld kan brengen, welken men den gemeenen naam van *Aap* gegeeven heeft, en van twaalf of dertien foorten, welken men dienzelfden naam in de nieuwe waereld gegeeven heeft, is geene dezelfde en wordt geene in beiden de waerelden gevonden, 7. Algemeene en bijzondere kenmerken, die de aapen, de baviaanen en de gnomons van de sapajous en fagoins scheiden; het eerste is de billen kaal en eeltachtigheden op die deelen te hebben; het tweede is wangen-zakken te hebben, dat is te zeggen zakken van onderen aan de wangen, waarin zij hun voedsel kunnen bewaaren; het derde is het middenschoot van den neus smal te hebben, en het vierde is de neusgaten onder aan den neus open te hebben, gelijk bij den mensch, 8. Alle de dieren van beiden de waereld-deelen, welken men den gemeenen naam van *aapen* gegeeven heeft, kunnen tot dertig foorten gebragt worden met verscheiden verscheidenheden, 9. Als men den aap ontleedt, kan men de ontleeding van den mensch schrijven, 15. Waarom men zig zoude willen wijs maaken dat de aap en de mensch van dezelfde soort zouden kunnen zijn; antwoord op die redenen door andere sterker redenen, 16. Schoon de aap zeer veel naar den mensch lijkt, heeft hij egter een zoo sterk bewijs van dierlijkheid, dat men die van het tijdstip van zijne geboorte herkent; hij groeit veel schielijker dan het kind, en hij heeft de hulp van de moeder slechts in de eerste maanden van noden; hij ontvangt slechts eene zuivere individueele opvoeding, die zoo onvrugtbaar is als die van de andere dieren, 20. De aap is de eerste niet in de orde der dieren, omdat

dat hij de verftandigfte niet is, 21. Hij bootst den mensch na, niet omdat hij zulks wil, maar omdat hij het kan, zonder het te willen; daar is niets vrijs, niets willekeurigs in die foort van nabootfing. Het lighaam van den menschen dat van den aap zijn twee werktuigen, eveneens bewerktuigd, die door de noodzaaklijkheid van natuur zig ten naasten bij op dezelfde wijze beweegen; maar gelijkheid is nog geene nabootfing; de eene ligt in de stoffe en de andere bestaat alleen door den geest, *ald.* Als men de beweegingen van den aap met die van den mensch wil vergelijken, moet men eene andere fchaal gebruiken om die te meeten. Waarom alle de hebbelikheden van den aap bovenmaatig en zijne beweegingen wanordelijk zijn. Algemeen kenmerk van den aart der aapen, 22. Het lijdende van den aap heeft minder overeenkomst met het werkzaame van den mensch dan het lijdende van den hond of den olyphant, welke het genoeg is wel te behandelen om hun de zachte en zelfs kiesche gevoelens van eene getrouwe aankleefing, van eene gewillige gehoorzaamheid, van belangloozen dienst, en van eene overgeefing zonder paal medetedeelen, *ald.* De aap is verder van den mensch dan de meeste andere dieren door de betreklijke vermogens, door den aart, door het temperament, door den aanwas van het lijf en door de lengte van zijn leven, dat is, door alle de wezenlijke hebbelikheden, die hergeen wij in een bijzonder wezen *natuur* noemen uitmaaken, 23. Alle de wijfjens der aapen, die kaale billen hebben, zijn, gelijk de vrouwen, aan eene maandelijkse bloed-ontlasting onderhevig, 90. Schoon 'er in de zuidlijke luchtftreken, en vooral in Afrika, een groot aantal foorten van aapen, bavianen en guenons of langstaertige aapen zijn, van welke enige zeer veel naar elkanderen gelijken, heeft men egter opgemerkt dat zij zig nooit met elkanderen vermengen, en dat gemeenlijk elke foort eene verschillende ftreek bewoont, 134. De aapen zijn nog niet op het Eiland Bourbon overgekoomen, en men heeft veel belang om den invoer te verbieden om zig te hoeden voor de schade, die zij op Isle de France doen, XVI, 87.

AARDBEEVING, I, 56. Verhaal van de noodlottige uitwerkingen van enige Aardbeevingen, 254. Daar zijn Aardbeevingen, die van verre in zee gevoeld worden; uitwerkingen van die Aardbeevingen op de schepen, 262. De Aardbeevingen noch de vuurbraakende bergen hebben de bergen der aarde kunnen voortbrengen; reden van deeze ontkenning, 263. Tweeërleie foorten van Aardbeevingen; verklaaring van derzelver verschil, 265. De Aardbeevingen, door brandende bergen veroorzaakt, zijn tot eene kleine ruimte bepaald, *ald.* Die, welke zig verre uitftrekken, fchudden gemeenlijk eene vrij fnalle ftrook lands en zijn bijna altoos verzelde van onderaardsch gedruis, 266. Verklaaring van de oorzaaken der Aardbeevingen, *ald.* Voornaamfte oorzaaken van de Aardbeevingen, de onderaardsche elektriciteit, de uitberfting van brandende bergen, en de instorting van hollen, XVII, 73. Derzelver rigting is in de ftrek van de onderaardsche holligheden, en derzelver beweeging doet zig fomtijds op zeer groote afstanden gevoelen, 74. Daar zijn Aardbeevingen geweest lang voor de uitbreeking van de brandende bergen, en die eerste Aardbeevingen zijn voortgebracht door de instorting van hollen, die binnen in den aardbol zijn, 78. Omftandige beschrijving van derzelver uitwerkingen *ald.* De Aardbeevingen, die niet veroorzaakt worden door onderaardsch vuur ten tijde van de uitbreeking van brandende bergen, moeten toegeschreven worden aan onderaardsche winden en stormen, die met groote kracht werken en zig dikwijls zeer verre uitftrekken, 266. De onderaardsche winden zouden alleen niet genoeg zijn om zulke groote uit-

uitwerkingen voorttebrengen, zij moeten verzeld zijn van de elektrische losbarsting van den onderaardschen blikzem, 267. Men kan alle de stuip-trekkende bewegingen van de aarde tot drie oorzaken brengen; de eerste is de schielijke inzakking der holten, de tweede de stormen en de onderaardsche blikzem-slagen, en de derde de werking en de kracht van vuur, dat binnen in den aardbol is ontstoken, *ald.* De aardbevingen strekken zig altijd meer in de lengte dan in de breedte uit; voorbeeld, *ald.*

AARDBOL; de Aardbol is rond, hooger aan den Evenaar en platter aan de Poolen, in die evenredigheid als de wetten der zwaarte en der center-vliegende kracht vereischen. Deeze waarheid is wiskunstig betoogd en natuurkundig bewezen door de theorie der zwaarte-kracht en door de proeven met den slinger, XVII, 4. De Aardbol was in eenen staat van vloeibaarheid ten tijde dat hij zijne gedaante heeft aangenoomen, en deeze staat van vloeibaarheid was eene smelting door het vuur; bewijs daarvan, *ald.* De stoffen, waaruit de Aardbol van binnen bestaat, zijn van den aart van glas, 7. De smelting van den Aardbol is in alle gestrengheid bewezen, die de naauwgezette redeneerkunde vereischt; eerst *a priori*, door het eerste feit van deszelfs ophooging aan den Evenaar en van deszelfs platheid aan de Poolen, 2. *ab actu*, door het tweede en derde feit van de nog bestaande inwendige warmte van den Aardbol, 3. *a posteriori*, door het vierde feit, dat ons de uitwerking van dat vuur toont, dat is, glas in alle de aardsche zelfstandigheden, *ald.* Tafereel van de aarde in haar begin voor den val van het water, 33.

AARDE. De Theorie der Aarde was nimmer behandeld dan op eene losse en onderstellende wijze, I, 34. Het eerste gezigt van den Aardbol geeft geen ander denkbeeld dan dat van een puinhoop van eene vervallen wereld, 35. Tweede gezigt van den Aardbol, waarin alles in eenen volmaakten staat en in eene verwonderlijke orde schijnt te zijn, 36. Wij kennen slechts de korst van den Aardbol, het binnenste is ons geheel onbekend, *ald.* De veranderingen, die 'er zedert tweeduizend of drieduizend jaaren aan den Aardbol gekoomen zijn, zijn zeer gering in vergelijking van de omwentelingen, die 'er hebben moeten zijn in de eerste tijden na de schepping, 39. De Aardbol, thans droog en bewoond, is voorheen onder het water der zee geweest, 40. De oppervlakte der Aarde heeft veel meer oneffenheden naar den Equator, 42, 48. Voornaamste verschijnzelen van den Aardbol, 65. Het binnenste van de Aarde is eene tot glas geworden stoffe, van welke de zanden, gruis-zanden, de harde rots, de graniten en de kleien brokken, aflijtingen of slakken zijn, 76. De Aarde bestaat over het algemeen uit gelijkloortige deelen, het bewijs van deeze stelling ligt in de gelijkheid van haare dagelijkse beweging, *ald.* De Aarde heeft haare draaiende beweging gekregen door de schuinschheid van den slag, die haar in beweging gebragt heeft, en zij is hooger geworden aan den Equator door de werking van de middelpunt-schuwende kracht, 76. De Aarde heeft, door de kracht van haare draaiende beweging, en de onderlinge aantrekking van alle haare deelen, de gedaante van eene spheriïde aangenoomen, waarvan de twee spillen tot elkanderen staan, als tweehonderd negen en twintig tot tweehonderd dertig, dat is te zeggen dat zij omtrent zes en eene halve mijlen aan elk eind van de middellijn van den Equator meer verheven is dan onder de Poolen, 78. Het binnenste van den Aardbol is niet ledig, noch met eene zeer digte stof gevuld, maar met eene stoffe, ten naasten bij als die van de oppervlakte; be-

bewijs van die stelling, 80. Gedaante van de Aarde; als men de meetingen, door welke men de figuur van de Aarde bepaald heeft, van nabij onderzoekt, zal men wel zien dat 'er iets onderstellends in die bepaaling komt, want zij onderstelt dat de Aarde eene regelmaatige kromme figuur hebbe, 83. De oppervlakte der Aarde is niet, gelijk die van Jupiter, verdeeld door beurtelingsche banden, evenwijdig aan den Equator, zij is integendeel verdeeld van de eene pool tot de andere door twee strooken land en twee strooken zee, 104. De Aarde, die wij bewoonen, is voorheen onder 't water der zee geweest. Menigvuldige bewijzen van die stelling, 158. Verklaaring van het zaamenstel der Aarde van het middelpunt tot den omtrek, I, 130.

AARD-BEEKHOORN. Ziet Eekhoorn (Zwitserfche).

AARD-VARKEN is een dier van Afrika, verschillende van de Amerikaansche mieren-eeters, en hij gelijkt alleen daarin naar dezelve dat hij van tanden ontbloot is en dat hij eene tong heeft die lang genoeg is om haar in de mieren-nesten te steeken. De naam van *Aard-varken* is betrekkelijk tot zijne natuurlijke hebbelikheden, en zelfs tot zijne gedaante; en hij is gemeenlijk onder dien naam bekend in de landen van de Kaap, XVI, 121. Deszelfs beschrijving door ALLAMAND, 17 en verv. Zijne verschillen, die zeer kenlijk zijn, met den Tamanoir, den Tamandua en den Mieren-eeter, die alle drie uit Amerika zijn, terwijl het Aard-varken uit Afrika is, 17. Hij steekt zijne tong in de mieren-nesten en slikt de mieren in, die 'er aan kleeven, 19. Zijne geringe overeenkomst met het gemeen varken en zijn groot verschil van dat dier. Beschrijving door KOLBE, 18 en verv. Afmetingen door ALLAMAND, 20.

AART; de gedaante van het lighaam is bij de dieren gemeenlijk overeenkomstig met hunnen aart, IX, 72.

ABYSSINIERS; hunne wijze van schrijven is nog langzaamer dan die van de Arabieren, XVIII, 268. Daar worden jaarlijks te Moka en in andere havens van Arabie meer dan vierduizend jonge Abyssinische meisjes verkogt, die alle voor de Turken bestemd zijn; zij zijn egter bruin van vel, 265.

ACRIDOPHAGI; volk dat zig alleen met springhaanen voedt; uitwerking van dat slegt voedsel, III, 73.

ADDER is niet waarlijk leevendbaarende; zij brengt eerst eieren voort, en dan koomen de jongen uit die eieren; maar dat alles geschiedt binnen in het lighaam van de moeder, in plaats van de eieren naar buiten te werpen, gelijk de andere eierleggende dieren, houdt zij die in en doet die van binnen uitkoomen, II, 158.

ADEMHAALING. Proef, die schijnt te bewijzen dat men dieren, en mischien ook wel kinderen, enigen tijd zoude kunnen houden zonder hen te laten ademhaalen, II, 225. Men zou het ovaal gat moeten beletten te sluiten en door dat middel zeer goede duikers en soorten van tweeslachtige dieren kunnen maaken, die in het water en in de lucht zouden leeven, *ald.*

ADIMAIN, Groot Schaap van Afrika, met hair in plaats van wol bedekt, XI, 216.

ADIVE is mischien de tam gemaakte Jakhals, van welken men een kleiner huisras, dat zwakker en makker is dan het wild ras, zal gemaakt hebben, want

de adive is tot den jakhals dat het klein krulhondjen tot den herdershond is, XIII, 176. Afbeelding van den adive of kleinen jakhals en aantekening ver dat dier, XV, 100. *Ziet Jakhals.*

ADIVE. (CHACAL) *Ziet Jakhals (kleine).*

AFGROND, zeer groote diepten, in zekere, en vooral in de hoogste, bergen gevonden wordende; het zijn oude monden van vuur-kolken, I, 158. Afgrond van den Berg Ararath. *ald.* Afgrond van de provincie van Stafford in Engeland is gepeild tot tweeduizend zeshonderd loodlijnige voeten, zonder dat men 'er water in gevonden heeft, I, 159. Verschillende kolken in de zee, 245. Verklaaring van de uitwerking der kolken, *ald.* De afgronden zijn gemeenlijk niet anders dan draai-kolken, door tegenstrijdige stroomen veroorzaakt, *ald.*

AGOUTI; zijn aart en huishouding, VIII, 217. Zijn vleesch is vrij goed om te eeten en men maakt het klaar als een speen-varken, 217, 218. Hoe men hem jaagt en vangt. Als hij jong gevangen wordt, is hij gemakkelijk tam te maaken; hij blijft in huis, en, als hij uitgaat, kooft hij van zelf weder. Het wijfjen van den Agouti maakt een nestjen voor haare jongen; zij jongt twee- of driemaal in het jaar, 218. De Agouti is een dier, dat Amerika bijzonder eigen is en dat in de oude waereld niet gevonden wordt. Beschrijving van denzelfden, *ald.* Dit dier is zeer talrijk in de landen van Gujana en op de boorden van de rivier der Amazoonen. Natuurlijke hebbeligheden van dit dier, XV, 143.

AFRIKA. Zoo veel eenvormigheid 'er is tusfchen de kleur en de gedaante van de natuurlijke inwooneren van Amerika, zoo veel verscheidenheid vindt men onder de volkeren van Afrika; dat gedeelte van de waereld is zeer oud en zeer sterk bevolkt; de luchtstreek is 'er heet, en evenwel zeer ongelijk van getemperdheid, naar de verschillende landen, III, 105. Men kent in Zuid-Afrika, volgens den Kapitein GORDON, geen viervoetig dier, dat zijne hoornen verliest, en daar zijn bij gevolg noch elanden, noch herten, noch rheën, XVI, 9. Afrika bestaat uit bergen, die het midden van dat waerelddeel in zijne geheele lengte beslaan van den berg Atlas tot de Kaap de Goede Hoop en die van het Noorden naar het Zuiden loopen en in dezelfde rigting dan die van Zuid-Amerika, XVII, 227.

AFSTAND; het denkbeeld van den afstand hebben wij niet gekregen door het zintuig des gezichts, maar door het gevoel; bewijs, III, 5. Waarom wij ons bedriegen omtrent de grootheid der voorwerpen, die op groote afstanden zijn, of welke wij van boven naar beneden, of van beneden naar boven zien, 5, 6.

AFTREKKING is, volgens ons, het eenvoudige van de dingen, en de moeilijkheid om haar tot die aftrekking te brengen, maakt het zaamgestelde, II, 11. Aftrekkingen zijn steigeringen om ons oordeel te onderschraagen, 12. Eene wezenlijke macht aan de aftrekkingen toegeschreven, is het grootst misbruik, dat men van de reden maaken kan, en de grootste hinderpaal, welke men de vordering van onze kundigheden zoude kunnen in den weg leggen, 40. Aftrekkingen in den geest zijn niet dan ontkennende wezens die zelfs verstandlijk niet bestaan dan door de afnijding, die wij doen van de merkbare hoedanigheden van de wezenlijke wezens, 41. Moeijelijk-
he

- heden, welke de aftrekkingen in de wetenschappen veroorzaaken, XVIII, 49. Nuttigheid van diezelfde aftrekkingen, 51.
- AHU** is hetzelfde dier als de Tzeiran, XII, 150, 151.
- AI.** Enige natuurlijke hebbelijkheden van dat dier, XV, 177.
- ALGRETTE** en gehoornde Macaque is eene verscheidenheid in de foort van den Macaque, XIV, 124.
- AKOUCHI**, aantekening over dat dier, XV, 51. Zijne gedaante, zijn verschil met den Agouti, 144.
- ALBINO**, naam, dien men aan de Blaaffaards of witte Negers op de land- enge van Amerika geeft, XVIII, 303.
- ALCE** en **MACHLIS** bij **PLINIUS** beduiden hetzelfde dier, en wel den Eland, XII, 80.
- ALCO**, huisdier in Peru en Mexico, voor de aankomst der Europeaanen, XV, 47. Dat woord *Alco* schijnt een geslacht-woord te zijn, dat men aan twee of drie dieren van verschillende foorten gegeven heeft. Beredeneering van dat stuk, 48.
- ALGAZEL**, eene foort van Gazelle, die in Arabie gevonden wordt, XII, 148.
- ALLANTOÏDE.** Ziet Pisvlies.
- ALLO-CAMELUS**, van welken **GESNER** spreekt, en van welken hij de afbeelding geeft, is een Lama, die in het jaar 1558 leevende van Peru in Holland gebragt wierd, XIII, 36.
- ALOUATE**, groote foort van Sapajou. Ziet Quarine, XIV, 203.
- ALOUATTE**, bijvoegzel op de beschrijving van dezelve, XIX, 34. Deszelfs beschrijving, zijne hebbelijkheden, 35. Beschrijving van het werktuig van de stem van dat dier, 36.
- ALPACA** of **PACO** is niet hetzelfde dier als de vigogne; hij is eene tuschen-foort tuschen den vigogne en den lama, XVI, 110. Zijne overeenkomsten en verschillen met den lama. De Alpaca is niet tot den staat van huisdier gebragt. Zijne wol is meer geacht dan die van den lama, 111. Hij is stoutmoediger dan de vigognes, en somtijds redt hij den gantschen troep, door hun voortegaan met over den strik te springen, 112.
- AMBER.** De zee werpt, na hevige stormen, grijzen amber op de kusten van Ierland, en geelen amber op de kusten van Pommeren, I, 219.
- AMERIKA.** De inwoners van Amerika waren nooit beschaafd geweest, toen men dat waereld-deel ontdekte, IX, 18. Het grootste dier van de nieuwe waereld is niet grooter dan een kleine muil-egel, 19. Amerika heeft zijne inwooneren ontvangen van de Noordsche landen van Asia, die 'er niet verre van af liggen, XVII, 106. Het is niet bevolkt geworden dan na Asia, Afrika en Europa, en daar zijn veele tekenen, die bewijzen dat men, over het algemeen, het vast land van Amerika als een nieuw land beschouwen moet, 207. De levende Natuur heeft zig in Zuid-Amerika gevestigd na der-

zelve reeds gevestigd verblijf in de Noordsche landen, XVII, 96. De onvolmaaktheid van natuur, welke de Heer DE PAUW zonder grond aan geheel Amerika verwijt, kan slechts gelden omtrent de dieren van het zuidlijk gedeelte van dat vast land, die veel kleiner bevonden zijn, en geheel verschillende van die van de zuidlijke deelen van het oud vast land. Gedeelten van dat vast land, daar de menschen minder sterk dan de Europeaanen waren; redenen van dat verschil, XVIII, 288. Over het algemeen waren alle de inwoners van Noord-Amerika en die van de hooge landen van het zuidlijk gedeelte, als Mexico, Peru, Chili veeligt minder werkzaam, maar zoo sterk als de Europeaanen, *ald.* Ontdekking van de westlijke kusten, voorbij California, naar het Noorden, 289.

AMERIKAANEN spruiten alle uit eenen zelfden stam. Redenen, waarop de schrijver deeze gissing grondt, III, 102. De Amerikaanen zijn nieuwe volkeren. Redenen van deeze stelling, *ald. en volg.* Oorsprong van de Amerikaanen, hunne gelijkenis met de Oosterfche en Noordsche Tartaren, 104. Beschrijving van de verschillende volkeren van Amerika, 89. De Amerikaanen en de Asiaanen van het Noorden gelijken zoo veel naar elkanderen, dat men naauwlijks kan twifelen of zij zijn van elkaar afkomstig, XVII, 105, 106. Redeneering over dezelve, XVIII, 286. Weêrlegging van de denkbeelden van den Heer DE PAUW daar omtrent, *ald. en volg.*

AMMONS-HOORNS. Men kan gelooven dat het dier, hetwelk den Ammons-hoorn bewoont, nog op den bodem der zee leeft, I, 146. Men kent egter deszelfs leevende wedergade niet, *ald.* De Ammons-hoorns, onder welke er zijn, die verscheiden voeten middellijn hebben, zijn de overblijfselen van schulp-dieren, van welke de soorten niet meer in zee bestaan, XVII, 12. De Ammons-hoorns schijnen eer een geslacht dan eene soort onder de hoorns uittemaaken, zoo verschillend zijn zij van elkanderen in gedaante, en in grootte: het zijn wezenlijk de overblijfsels van zoo veele soorten, die vernietigd zijn en niet meer bestaan, 223. Voorbeeld van eene groote menigte Ammons-hoorns in eene korrelige ijzer-mijn, 224.

AMPHIBIA. Ziet Tweeslachtige Dieren.

AMSTERDAM. Staat van de laagen van den grond te Amsterdam, tot op tweehonderd tweeëndertig voeten diepte, I, 123. De grond van Holland is door de bezinkzelen van de zee honderd voeten opgehoogd, 124.

ANT of ANTA is hetzelfde dier als de Tapir; oorsprong van dien naam; men noemt het dier ook *Maipouris* of *Manipouris*, XI, 256.

ANTILOPE; eene soort van Gazelle, die in Barbarye, Arabie enz. gevonden wordt; beschrijving van denzelven, XII, 154. Beschrijving van zijne hoornen, *ald.* Verscheidenheid, *ald.* De Indiaansche Antilope is 'er eene soort van, 155. De groote Antilopen zijn wilder dan de andere Gazellen, 159. Bijvoegzel tot deszelfs historie door ALLAMAND, XV, 178. *en volg.* Zij hebben in Holland voortgeteeld, 178. Hebbelijkheden van dat dier, 179. Beschrijving en afmetingen van den Antilope, 180. *en verv.* Derzelver beschrijving door PALLAS, XVI, 93, 94. Deeze Gazelle heeft in Holland geleefd en zelfs voortgeteeld, schoon zij meer dan tien jaaren oud was; het mannetjen was zeer wild en is nooit mak geworden; maar het wijfjen was zeer mak en gemeenzaam, 93. Hebbelijkheden van die twee die-

dieren in den staat van huisdieren. Het wijfjen draagt bijna negen maanden en brengt maar een jong tegelijk voort, 94. Het is eerst na zijn derde jaar dat het mannetjen in staat is voortteteelen; maar het wijfjen teelt op haar tweede jaar voort. Verschil tuschen het mannetjen en het wijfjen, *ald.*

APAR; foort van schild-varken dat maar drie banden heeft, die beweeglijk zijn; deszelfs beschrijving en bijzondere kenmerken, X, 143. Als de Apar gaat leggen slaapen, of iemand hem met de hand aanraakt, trekt hij zijne vier pooten in een punt te zaamen, buigt zijn kop op zijn buik en maakt zig volkoomen rond, zoodanig dat men hem dan eer voor eenen horen uit de zee dan voor een land-dier zoude aanzien, 143. Zijn vleesch is zoo wit en zoo goed om te eeten als dat van het speen-varken, 153.

APE is de naam, welken de Engelschen aan den Aap zonder staert gegeven hebben, XIV, 36.

APEREA. Aantekening over dat dier. Deszelfs beschrijving en zijne natuurlijke hebbelijkheden. Het zou wel hetzelfde dier kunnen zijn als de Cori, XV, 52.

ARABIE; tafereel en beschrijving van de woestijnen van Arabie, XI, 129.

ARABIERS; hoe zij hunne stroperijen doen, XI, 130. Beschrijving van de Arabiers en van verscheiden van hunne gebruiken, XVIII, 263. Zij zijn alle herders en hebben geen voortduurend werk; zij kunnen egter de warmte, den honger en den dorst beter verdraagen dan alle andere menschen, 263. *Ziet* Bedouins.

ARBEID; wat de Arbeid in het baaren zij; oorzaken van de weeën en derzelver wederkomst, II, 196. *Ziet* Baarens-weeën.

ARCHIPEL van Indie; de aarde en de zee zijn in den Indischen Archipel zoo zeer dooreen gemengd, dat het baarblijklijk is dat het een overstroomd land is, van hetwelk men niet meer ziet dan de heuvelen en hooge gronden, I, 194. Die zee is niet diep, gelijk de andere zeeën, *ald.*

ARGALI VAN SIBERIE is hetzelfde dier als de Moufflon, XI, 213.

ARMADILLEN. *Ziet* Schild-varkens.

AS van het dierlijk lighaam; het rugge-merg, van de hersenen tot van onderen, dat is tot het staert-been en de wervelbeenderen, die het bevatten, schijnt de wezenlijke as te zijn, waartoe men alle de dubbele deelen van het dierlijk lighaam moet brengen, II, 187.

ASIA en het geheel Oostersch vast land is het oudste land van den aardbol, I, 49. De westlijke kusten van Europa en Afrika zijn nieuwer landen, 50.

ASSIMILATIE. De wezens, die het vermogen hebben van de stoffe in hunne eigen zelfstaandigheid te veranderen en zig de deelen van de andere wezens eigen en gelijk te maaken, vernielen het meest, II, 21. Dat eene oorzaak van dood is, is tegelijk een noodzaaklijk middel om het leven voorttebrengen, 22.

ATLANTIS (EILAND) der Ouden, I, 303.

(Registers.)

B

ATTAR-

ATTARSOAK. *Ziet* Phoka met de halve maan.

AUROCHS of **URUS** is hetzelfde dier als onze stier in den wilden staat, XI, 173. Het ras van den Aurochs of ongebogchelden os bevindt zich in de koude en gemaatigde luchtstreeken; het heeft zich niet verre naar het zuiden uitgestrekt, 184. Het is het oorspronkelijk ras van alle de ossen en bisons, 191. **FORSTER** verzeekert dat de Aurochs thans niet dan in Moscovie gevonden wordt, en dat de Aurochsen, die in Pruissen en op de grenzen van Lithauwen waren, in den laatstvoorgaanden oorlog zijn omgekoomen, XVI, 52.

AXIOMATA; men moet die volstrekte *Axiomata*, die spreekwoorden in de natuurkunde, wantrouwen, welke zoo veele verkeerdlijk als beginzelen gebruikt hebben, als *nulla fecundatio extra corpus*, alles wat leven heeft koomt, uit een ei; alle voortteeling onderstelt twee geslachten, enz. II, 18.

AXIS is hetzelfde dier dat men gemeenlijk kent onder den naam van *Hert van den Ganges*; de schrijvers van de Akademie van Frankrijk hebben het aangeduid met den naam van *Hinde van Sardinie*, XI, 242. Het gelijkt naar het Hert en naar het Damhert beiden; waarin het naar dezelve gelijkt en van hun verschilt, *ald.* Het is oorspronkelijk van warme landen; egter leeft het gemaklijk en vermenigvuldigt in gemaatigde landen, als het wel wordt opgepast en men het gedurende den winter onder dak houdt, *ald.* Men heeft in de diergaarden niet opgemerkt dat de Axis zich vermengd hebbe met het Hert of met het Damhert, en dat zij ooit te zaamen voortgeteeld hebben, *ald.* Axis of Damhert met witte vlakken teelt voort met de andere Damherten, XV, 106.

AYE-AYE wordt op Madagaskar gevonden, XIX, 130. Beschrijving van dat dier en bericht omtrent deszelfs hebbelikheden, *ald.*

B.

B**AARDMANNETJENS**; soort van Guenon of langstaertige Aap, zwart van hair, met eenen witten baard. *Ziet* Talapoin, XIV, 188.

BAARENS-WEËN zijn ten minsten even groot in de miskraamen als in de tijdige verlossingen, II, 210.

BAARMOEDER. Daar ontstaat eene schielijke verandering in de baarmoeder in den eersten tijd der zwangerheid. Beschrijving van die verandering, II, 165. De baarmoeder wordt in haare inwendige uitgestrektheid door het zaadvogt van den man doordrongen, *ald.* De baarmoeder wordt, ten tijde van de zwangerheid, niet alleen grooter in uitgestrektheid, maar vermeerdert ook in massa, hetwelk bewijst dat zij alsdan eene soort van groeiend leven heeft, 166. De baarmoeder wordt vrij schielijk grooter in den eersten tijd der zwangerheid; zij blijft ook aangroeien naar maate de vrugt grooter wordt, maar vervolgens groeit de vrugt meer dan de baarmoeder, vooral in de laatste tijden, 196. De uitzetting van de baarmoeder is het zeekerst teken.

om

om te weeten of de weeën, welke eene zwangere vrouw gevoelt, indedaad baarens-weeën zijn, *ald.*

BABIROUSSA; zijne gelijkenis en zijn verschil met het varken, XII, 253. Beschrijving van zijne slagstanden, *ald.*; zij zijn van een zeer fraai ijvoir, netter, fijner, maar minder hard dan dat van den elefant, *ald.* Zijne gedaante en huishouding, 254. Hij haakt zig met zijne slagstanden vast om staande te slaapen, *ald.* Hij zweemt zeer ligt en lang, *ald.* Zijne luchtstreek; twijfeling of het wijsen de groote bovenste slagstanden mist, welke men bij het mannetjen vindt, 255. Afbeelding en beschrijving van dat dier, XV, 90.

BABOUIN. Ziet Baviaan.

BAD-WATEREN (HEETE), gelijk ook de fonteynen van petroleum en andere bitumen en aard-olieën moeten beschouwd worden als tusfchen de uitgebluschte en nog werkende brandende bergen staande, XVII, 297.

BAKEREN. Kwaade gevolgen van het bakeren voor de kinderen, II, 229. En van de keurslijven, XVIII, 197.

BARBARYE; de vrouwen, die de fteden in Barbarye bewoonen, zijn alle marmeer-wit, dat te veel afsteekt bij het helder rood haarer wangen, XVIII, 266.

BARBARYNEN. Berispende redeneering over hen, XVIII, 267.

BARBELEN. Tijd van hunne kuitschieting. Ziet Kuitschieting.

BARDEAU. Ziet Muil-ezel.

BAROMETER kan zeer naauwkeurig de hoogte der Bergen aangeeven, vooral in landen, daar deszelfs veranderingen niet groot zijn, I, 156.

BASALTEN. Plaatsen daar men die, hetzij in Europa, hetzij in de andere wereld-deelen, vindt, XVII, 290. Verklaaring van de oorsprong en formeering der Basalten, van hunne figureering tot prismatieke kolommen, van hunne geledingen, en van alle de andere verschijnzelen, die zij vertoonen, 298.

BAVIAAN is een dier, dat in de oude waereld t'huis behoort en dat in het nieuwe niet gevonden wordt, IX, 16. Omschrijving van den Baviaan; het is een dier met eenen langen staert, een lang aangezigt, eenen breeden opgewipten smoel, met hondstanden, die, naar evenredigheid, grooter zijn dan die van den mensch, en met eeltachtigheden op de billen, XIV, 91. De Ouden hebben geenen eigen naam gehad om dat dier aantetduiden. **ARISTOTELES** is de eenigste, die het heeft opgegeeven onder den naam van *Simia porcaria*, 3. *Baviaan* is een geslachtsnaam, welke drie foorten bevat, 1. de Papon of de eigenlijk gezegde Babouin of Baviaan. 2. De Mandrill. 3. De Ouanderou. Korte beschrijving van die drie Baviaanen, 3, 4. Daar zijn groote en kleine, 91.

BAVIAAN met een blaauwachtig aangezigt; beschrijving van dien aap, XIX, 14. Hij schijnt maar eene verscheidenheid van den Bosch-Baviaan te zijn, *ald.*

BAVIAAN met lange pooten. Beschrijving en hebbelikheden van dat dier, XIX, 14.

BAVIAAN met den honden-smoel. Beschrijving en natuurlijke hebbelikheden van dien Aap, XIX, 17.

BAVIAAN (ASCHGRAAUWE); deszelfs beschrijving, XIX, 14.

BAVIAAN (BOSCH); de Heer PENNANT heeft deeze soort doen kennen, XIX, 13.

BAVIAAN (GRAAUWE); *Ziet* Baviaan met den honden-smoel.

BAVIAAN (GEELE). Beschrijving van denzelfden, XIX, 14.

BAY-MONKEY; naam, aan eene Guenon gegeven, die veel overeenkomst had met de gemantelde Guenon, XIX, 27.

BEDERF, of de ontbinding van dieren en planten brengt eene oneindige menigte levende en groeiende bewerkte lighaamen voort, II, 162.

BEDOUINEN. Arabiers hebben hunne oude gebruiken en hunne vrijheid behouden. Zij hebben den reuk zeer fijn, willen niet in de steden wonen. Hunne zeden, hunne gewoonten, XVIII, 264. Het getal van die Arabieren, de woestijn bewoonende, kan twee millioenen beloozen, *ald.*

BEENDEREN. De aangroeiing van de beenderen geschiedt aan de einden, die zagt en spongieus zijn. Als zij eens vastheid verkregen hebben, zijn zij niet meer vatbaar voor ontwikkeling of uitbreiding, II, 36. De beenderen der vischen zijn van eene zagter zelfstandigheid dan die der andere dieren; zij worden niet hard en veranderen niet met de jaaren; de gaaten van de vischen verlengen zig, worden dikker en groeijen aan, zonder vastigheid te verkrijgen, 157. Verklaaring van de vorming, de ontwikkeling en groeiing van de beenderen, 280. De beenderen beginnen heen te worden in het midden, en daarom is het middenst gedeelte in de lange beenderen altijd dunst, 282.

BEENDEREN (GEGRAAVEN). Daar worden beenderen in den grond gevonden, die men tot geen bekend dier kan t'huis brengen, I, 146. Beenderen onder de rotsen van kalk-steenen op verschillende plaatsen gevonden; redeneering over die beenderen, XVII, 216. Men heeft zoo in Duitschland als in Frankrijk eene groote menigte beenderen gevonden, welke zeedieren hebben toebehoord, als zee-leeuwen, zee-beeren, zee-otters en groote zee-kalveren, die altijd bij groote troepen leeven, 319. De beenderen van de dieren, welke men uit de aarde haalt, hebben grooter dieren toebehoord dan die welke thans bestaan; feiten en bewijzen van deeze waarheid, 140.

BEER; de witte Beer of Zee-beer is een geheel ander dier dan de Beer, VIII, 144. Daar zijn twee soorten van Land-beeren, die niet alleen in kleur, maar ook in aart verschillen, de bruine en de zwarte Beer, *ald.* Daar zijn witte Land-beeren, die voor het overige even zoo veel als de andere Beeren van den witten Zee-beer verschillen; *ald.* De bruine Beeren worden vrij gemeen in het Alpisch gebergte gevonden, en de zwarte zijn 'er zeldzaam, maar worden in zeer groot aantal in de noordlijkste landen van de twee waerelden gevonden, *ald.* De bruine Beer is woest en verslindende, de zwarte is slechts wild, maar weigert altoos vleesch te eeten, *ald.* Natuurlijke

lijke huishouding van de n zwarten Beer, 145. De rosfe en bruine Beeren zijn vleeschvreetende en verscheuren leevende dieren, 146. De bruine Beeren zijn algemeen verspreid in de koude, gemaatigde en warme luchstreeken, terwijl de zwarte Beeren alleen in de koude landen gevonden worden, *ald.* Zij bewoonen alleen de bergen en wildernissen en worden niet in zeer bevolkte landen gevonden, 147. Aart en huishouding van den Beer, *ald.* Hij is niet verdoofd en gevoelloos in den winter, *ald.* Hij is in het laatst van den herfst zeer vet en kan in den winter zeer lang vasten, *ald.* De mannetjens van de bruine Beeren verslinden hunne pas geboren jongen, 148. De jongen zijn niet mismaakt als zij ter waereld koomen, *ald.* De Beeren zoeken elkanderen in den herfst; en koppelen als de andere viervoetige dieren, zij krijgen een, twee, drie, vier en nooit meer dan vijf jongen van eene dragt, *ald.* Hoe de Beerin haare jongen voedt en opbrengt, *ald.* De Beer maakt zig een hok van hout en bladeren en bedekt het zoo wel, dat het water 'er niet kan doordringen, *ald.* Aart en temperament van den Beer, 149. Hij kan tot eenen zekeren graad geleerd worden, *ald.* Hoe hij gejaagd en gevangen wordt, *ald.* Het vleesch van den Beer is, als hij jong is, goed en lekker, en de voeten zijn zeer goed om te eten, *ald.* Nuttigheid van het vleesch, het vet en de huid, *ald.* Hij zwemt zeer wel, 150. Waarom de Beeren in den winter gestadig aan hunne pooten zuigen, 151. De Beer heeft de zinnen en vooral den reuk uitmuntende, *ald.* Grove gelijkenis van zijne ledenmaaten met de armen en beenen van den mensch, *ald.* De Beer wordt gezegd een zwak gezigt te hebben, XV, 141. In Noorwegen kent men twee rasfen van die dieren, het een veel kleiner dan het ander, *ald.* Vergelijking van eenen Amerikaanschen en eenen Europeischen Beer, *ald.* Bijzonderheden over een Beer, als huisdier opgevoed, 139. Men heeft waargenomen dat zij voortteelen, als zij vijf jaaren oud zijn; dat zij alle jaaren in de maand Junij ritfeg worden, dat het wijfjen in het begin van Januarij werpt, en dat zij een, twee en fomtijds drie jongen voortbrengt, maar nooit meer, *ald.* De jongen zijn, als zij geboren worden, vrij fraai van gedaante; zij zijn vaal met wit om den hals, *ald.* Zij hebben vier weken lang de oogen gesloten, 140. Hoe die dieren koppelen, *ald.* Het wijfjen kan nog jongen voortbrengen, als het een en dertig jaaren oud is, *ald.*

BEER (WITTE). Tot hier toe kunnen wij niet stellig verzeekeren dat de witte Beer van de Noord-zee van eene andere foort zij dan de gemeene Beer; redeneering daar over, XV, 36. Beschrijving van den witten Beer door enige reizigers, 37. Natuurlijke hebbelikheden van de witte Beeren, hunne gulzigheid; zij voeden zig voornamelijk met zee-kalveren, kleine walrusfen en walvischjens, 39.

BEER; mannetjens Varken, dat men tot de voortteeling bestemd; hoedanigheden, die hij hebben moet, V, 63.

BEHEMOTH van de H. Schrift is hetzelfde dier als de Hippopotamus, XII, 30.

BEHOEFTE is niet het verlangen; zij verschilt van hetzelfde als de oorzaak van het uitwerkzel en zij kan het niet voortbrengen zonder medewerking der zinnen, IV, 10.

BEPAALING van het getal. Ziet Getal.

BERBÉ; het kooft ons voor dat het dier, in Guinea *Berbé* genoemd, hetzelfde is als de Fosfane, XIII, 120.

BERGEN. De Bergen, die tegens elkanderen over liggen, zijn gemeenlijk van eene zelfde hoogte, 38. In de nabij gelegene Bergen vindt men dezelfde stoffen, op dezelfde hoogte, schoon die heuvelen door groote valeien van elkanderen gescheiden zijn, I, 128. In de groote valeien is het moeilijker te oordeelen van de gelijkheid van hoogte van de Bergen, die haar ter weder zijde begrenzen, omdat 'er dwaaling in het gezigt en dwaaling in het oordeel is, 128. Waarneemingen over dat onderwerp en over de overeenkomst der hoeken tusfchen de Bergen, 128. De groote ketens Bergen zijn nader bij de Evennachtlijn dan bij de Poolen, 38. In de oude waereld strekken zij van het Oosten naar het Westen veel meer dan van het Noorden naar het Zuiden, en in de nieuwe waereld daarentegens loopen zij van het Noorden naar het Zuiden veel meer dan van het Oosten naar het Westen, *ald.* De Bergen hebben overal overeenkomstige hoeken, zoo dat de uitfteekende hoek altijd tegens over een inspringenden hoek is, *ald.* Zij beftaan het midden van het vast land, en deelen de eilanden in hunne grootfte lengte, gelijk de voorgebergten en andere uitfteekende landen, *ald.* Redenen waarom de grootfte ongelijkheden van den aardbol digt bij de evennachtlijn zijn, 42. Vorming der bergen op den bodem der zee door de beweeging en het bezinkfel van het water, 43. De hoogfte Bergen zijn in Zuid-Amerika en in Afrika; die van Asia en Europa, schoon zeer groot, zijn zoo hoog niet, 48. De bergen zijn niet door aardbevingen voortgebracht, *ald.* Zij verlaagen aanhoudend door den regen, die 'er de aarde afspoelt en in de valeien doet afrollen, 50. Oorsprong der Bergen volgens SCHEUCHZER, volgens STENON volgens RAY, 100. De toppen der hoogfte Bergen beftaan gemeenlijk uit graniet-steen, uit harde rots, uit zandsteen en andere stoffen, die tot glas kunnen gemaakt worden; verklaring van dat zamenftel, 148. De hoogfte Bergen van Zwitferland zijn omtrent een duizend zeshonderd halve roeden boven de oppervlakte der zee verheven, I, 156. Het fchijnt dat het de hoogfte van Europa zijn; bewijzen voor die ftelling, *ald.* De Bergen van Peru zijn de hoogfte niet alleen van Amerika, maar van den geheelen aardbol, zijnde meer dan drieduizend halve roeden boven de oppervlakte der zee, *ald.* De Bergen en de diepten, die aan de oppervlakte der aarde zijn, zijn zoo klein met betrekking tot de middellijn der aarde, dat zij geen verfchil in de figuur der aarde kunnen teweeg brengen, 157. Ketens Bergen. Rigting der voornaamfte ketenen in de twee waerelden, 160. De Bergen en heuvelen, uit verkalkbaare stoffen beftaande, hebben gemeenlijk eenen breeden platten top; die daarentegens die uit verglasbaare stoffen beftaan, eindigen in punten en pieken; reden van dit verfchil, 164. De grootfte Bergen zijn gemeenlijk in het midden van de vaste landen; de andere zijn in het midden der eilanden, der fchier-eilanden en der landen, die in zee uitfteeken, 167. Juifte en omftandige verklaring van de hoeken der Bergen, 225, *en volg.* De Bergen der aarde zijn weleer de randen der ftroommen, of als men wil de kanten der rivieren in de zee geweest, 226. De toppen der Bergen verlaagen fomtijds vrij veel na de uitberfting van brandende Bergen, 267. Groote fpleeten in de Bergen; derzelver oorsprong, 276. Voorbeeld van den val van een' Berg, 277. De toppen der

der Bergen worden dagelijks laager; verscheiden voorbeelden van die verlaaging der Bergen, 286. De Bergen zijn in de zee zelve geformeerd; redenen en bewijzen van die stelling, 300. Eerste oorsprong en vorming van de hoogste Bergen der aarde, XVII, 45 en 156. Die, welke uit verglasbaare stoffen bestaan, hebben lang voor de Bergen van kalkaartige stoffen in wezen geweest, 47. De kern der hooge Bergen is van dezelfde verglasbaare stoffe als de binnenste rots van den aardbol, *ald.* Optelling van de oorspronglijke Bergen van den aardbol, 45. De hoogste deelen van de groote ketens Bergen in Amerika en Afrika zijn onder den Evenaar, en die Bergen loopen aan twee zijden gelijklijk af, terwijl zij zig van den Evenaar verwijderen, *ald.* De toppen van alle Bergen, die zig van het Noorden naar het Zuiden, of van het Zuiden naar het Noorden uitstrekken, zijn naar het Westen nader bij de zee dan naar het Oosten; bij gevolg liggen de landen minder schuin naar het Oosten dan naar het Westen, 69. Verklaring van dit algemeen feit, *ald.* De Bergen en de andere verheven landen van den aardbol zijn de eerste met gewassen bedekt geweest, 71. En de meeste liggen op holligheden, aan welke de loodregte spleeten, die dezelve van boven naar beneden doorsnijden, eindigen, 74. De groote Bergen, uit verglasbaare stoffen bestaande, en door de werking van het oorspronglijk vuur voortgebracht, zijn onmiddellijk vast aan de inwendige rots van den aardbol, die zelve eene glasachtige rots is, van denzelfden aart; die groote Bergen maaken 'er een gedeelte van uit, en zijn niet dan de verlengingen of toppen, die zig gevormd hebben op de oppervlakte van den aardbol ten tijde van deszelfs stolling, 215. Het is in die Bergen, uit verglasbaare stoffen bestaande, dat de metaalen gevonden worden, 216.

BERGEN; hoogte der Bergen. Optelling van de hoogste Bergen der aarde in de verschillende klimaten, XVII, 225. Die van Zuid-Amerika zijn over het algemeen een vierde hooger dan die van Europa, *ald.*

BERGEN; derzelver maakzel. De hoogten, die gevormd zijn door de bezinkzelen van de zee hebben een geheel ander maakzel dan die, welke hunnen oorsprong aan het oorspronglijk vuur verschuldigd zijn; de eerste liggen alle in horizontale laagen, en bevatten eene oneindige menigte zee-voortbrengzelen; de andere daarentegens zijn minder regelmatig gebouwd, en bevatten geene blijken van zee-voortbrengzelen; die Bergen van de eerste en tweede vormeering hebben niets met elkaar gemeen dan de loodregte spleeten, die in beiden gevonden worden, XVII, 230.

BERGEN; rigting derzelve. De Bergen van het vast land van Europa en Asia strekken meer van het Westen naar het Oosten, dan van het Noorden naar het Zuiden: Optelling dier Bergen en van de voornaamste takken die naar het Zuiden en naar het Noorden loopen, XVII, 46. Rigting der Bergen in de verschillende deelen der waereld, 227. Over het algemeen strekken de hoogste toppen van den aardbol van het Noorden naar het Zuiden, en het is gedeeltelijk door die gesteldheid van de oorspronglijke Bergen dat alle de punten van de vaste landen zig in de strekking van het Noorden naar het Zuiden vertoonen, 229.

BERGEN (KALKAARTIGE). Waarom de twee tegenovergestelde zijden in de kalkachtige Bergen steiler zijn dan de Bergen, die over den top langs de valleien liggen, XVII, 84.

BERGEN (BRANDENDE). Ziet Volkaanen.

BERG-OLIE. Ziet Petroleum.

BESCHAAFDHEID. Oorsprong van de beschaafdheid van zeden, II, 277.

BESCHRIJVING. Hoe eene Beschrijving in de Natuurlijke Historie geschiedt moet, I, 15.

BESNIJDENIS geschiedt in Turkye op den ouderdom van zeven of agt jaaren, en somtijds wagt men tot het elfde of twaalfde jaar; in Persie geschiedt zij op den ouderdom van vijf of zes jaaren; zij is zeer pijnlijk voor volwasene, II, 240. Natuurlijke oorzaken van die gewoonte, 241. Besnijdenis der meisjes is bij de Zuidlijke volkeren in gebruik. Waarin zij bestaat. Natuurlijke oorzaken van deeze gewoonte, II, 241.

BESTAAN. De bewustheid van het bestaan, dat inwendig gevoel dat het *ik* maakt, bestaat bij ons uit de gewaarwording van ons tegenswoordig bestaan, en uit het geheugen van ons voorleden bestaan hoe meer denkbeelden men heeft, hoe zeekker men van zijn bestaan is. De bewustheid van het bestaan van de dieren is minder zeeker en minder uitgestrekt dan de onze. Hunne bewustheid van te bestaan is eenvoudig; zij hangt alleen af van de gewaarwordingen, die hen daadlijk aandoen, en bestaat in het inwendig gevoel, welk de gewaarwordingen voortbrengen, IV, 23—25.

BETREKKING. De betrekkingen, die den dieren, planten en mineralen gemeen zijn, schijnen uitgestrekt, zwaar en ondoordringbaar te wezen. De betrekkingen, die den dieren en de planten gemeen zijn, zijn het vermogen van te groeijen, zig te ontwikkelen, zig hervoorttebrengen en te vermenigvuldigen, II, 4. De groote zaamenvoegingen hebben de kleine betrekkingen voortgebragt, XII, 4.

BEVALLING. Verklaaring van de Bevalling, II, 196. Gisfingen over de oorzaak van de aanvallen van pijn, die de Bevalling voorgaan, *ald.* Het gebeurt somtijds dat de menschlijke vrugt uit de baarmoeder gaat zonder de vliezen, die haar ontwikkelen, te verscheuren, en gevolglijk zonder dat het vogt, welk zij bevatteden, 'er uit geloopen is: deeze Bevalling schijnt de natuurlijkste te zijn en gelijkt naar die van bijna de meeste dieren, 197. De gewoone tijden van de natuurlijke Bevalling strekken zig uit tot twintig dagen, dat is te zeggen van agt maanden en veertien dagen tot negen maanden en vier dagen, 205. Koomt bij den tienden tijd van de maandstonden, *ald.* Grenzen van den tijd der Bevalling, 206. Oorzaken, die gelegenheid geeven tot de Bevalling; *ald.* De natuurlijke oorzaak van de Bevalling is de wederkeering der maandstonden; verklaring en bewijs van deeze stelling, 208.

BEVER. Het is niet door dwang of natuurlijke noodzaaklijkheid, gelijk de mieren, bijen, enz. dat de Bevers werken en bouwen. Het is door verkiezing dat zij zig vereenigen, VIII, 164. De Bevers zijn mischien het eenigst voorbeeld dat bestaat, als een oud gedenkteken van die soort van verstand van de beesten, dat gemeen overleg en betreklijke inzigten ondersteelt, 163. Hunne maatschappij is geen gedwongen vereeniging; zij geschiedt door eene soort van keuze en ondersteelt gemeene inzigten bij degeenen, waaruit zij bestaat, 164. Zij denken niet aan bouwen, tenzij zij een vrij land bewoonen en 'er volkoomen gerust zijn, 165. De Bever schijnt beneden den hond

en den olyphant enz. te zijn in bijzondere hoedanigheden, 167. Aart en natuur van den Bever, 166. Hij schijnt aanmerklijker door zonderlinge hoedanigheden in zijn uitwendig maakzel dan door de schijnbaare meerderheid van zijne inwendige hoedanigheden, 167. De Bever is het eenigst onder de viervoetige dieren dat eenen platten, eironden en met schubben bedekten staert heeft; het eenigst dat zwem-vliezen aan de agterste pooten en met een de vingeren van de voorste pooten van een gescheiden heeft; het eenigst, dat naar de land-dieren door de voorste deelen van zijn lijf gelijkende, te gelijk naar de water-dieren schijnt te gelijken door de agterste deelen. De Bevers beginnen zig te verzamelen in de maand Juny en July en maaken weldra eenen troep van twee of drie honderd; hunne verzamelplaats en de plaats daar zij zig nederzetten is aan den oever van het water. Zij maaken eenen dijk dwarsch over de rivier somtijds van tagtig of honderd voeten lengte op tien of twaalf voeten dikte van anderen, *ald.* De grootste Bevers weegen vijftig of zestig ponden en hebben weinig meer dan drie voeten lengte, *ald.* Beschrijving van hunnen dijk en hoe hij gebouwd wordt, *ald.* Hun dijk heeft niet alleen alle de uitgetrektheid en alle de sterkte, die nodig is, maar ook de beste gedzante om het water tegen te houden, deszelfs zwaarte te wederstaan en den stroom te breeken, 168. Beschrijving van hunne hutten en hoe zij die bouwen, 169. Hoe zij de boomen vellen, *ald.* Zij verkiezen de versche schors en het jong hout boven het meest ander voedsel, *ald.* Zij doen eenen aanmerklijken voorraad van hout en schors op, en in elke hut ligt een afzonderlijke voorraad, 170. Men heeft gehuchten gezien, uit twintig of vijf en twintig Bever-hutten bestaande, *ald.* De kleinste hutten bevatten twee, vier, zes, en de grootste agttien, twintig, en zelfs, naar men zegt, tot dertig Bevers, zoo veele mannetjens als wijfjens, *ald.* Zij waarschuwen elkanderen door met hunne staerten op het water te slaan met een' slag, die verre door alle de woningen klinkt, *ald.* Zij begeeven zig somtijds vrij verre onder het ijs, 171. Het vleesch van de voorste deelen tot de lendenen heeft de hoedanigheid, smaak en vastheid van het vleesch van land- en lucht-dieren; dat van de dijen en den staert heeft den reuk, de smaak en alle de hoedanigheden van visch, *ald.* De staert van den Bever is ware visch, *ald.* Natuurlijke huishouding van de Bevers in maatschappij, 171. De wijfjens draagen vier maanden en jongen in het laatst van den winter en brengen gemeenlijk twee of drie jongen ter waereld, *ald.* Hun bont is niet volmaakt goed dan des winters, 172. Behalven de Bevers, die in maatschappij leeven, ontmoet men overal eenzaame Bevers. Die eenzaame Bevers woonen, als de Dassen, in hollen. Verschil tussehen die Bevers en de anderen, 173. De Bevers uit de Noordlijke landen hebben het fraaist en zwartst bont; daar zijn ook enige met wit gemengd en witte met zwart gemengd, 173, 174. De Bever kan bestaan en zelfs leeven zonder in het water te koomen, 174. Hij eet bijna alles, behalven gekookt of rauw vleesch, dat hij altoos weigert, 175. Zijn bont is zeer fraai en bestaat uit twee soorten van hair, *ald.* Hij bedient zig van zijne voorste pooten als van handen, 176. *Castoreum* of Bevergeil, is eene ruikende stof, welke de Bever voortbrengt, 175. Hij houdt niet van stank, en verwijdert zijn afgang uit de plaats, daar hij is, 176. Hij zwemt veel beter dan hij loopt, *ald.* Aantekening over enige natuurlijke hebbeligheden van dat dier, XV, 134.

BEVER-GEIL, VIII, 175.

(Registers.)

C

BE-

BEVOLKING van Frankrijk is ten naasten bij van twee en twintig millioenen inwooneren, XVIII, 156. In 1792 wierd die op zes en twintig millioenen geschat, *ald.*

BEVOLKING van Parijs vermeerdert zoo veel niet als men zoude denken. Parijs is meer bevolkt geworden, niet uit noodzaaklijkheid, maar tot gemak, XVIII, 145.

BEVOLKING van Philadelphia. De Bevolking is aldaar in agt en twintig jaaren zonder vreemde hulp verdubbeld, XVIII, 288.

BEVRUGTING. Het schijnt dat de staat, waarin de vrugt in het ei is, als het uit de hen kooft, de eerste staat zij, die onmiddelijk op de bevrugting volgt, en dat de gedaante, onder welke men haar dan ziet, de eerste gedaante zij, uit de innige vermenging en uit de doordringing der twee zaad-vogten gesproten, II, 192.

BEWEEGING (VOORTGAANDE) maakt geen algemeen en noodwendig onderscheid tusfschen de planten en dieren, alzoo 'er dieren zijn, die geene voortgaande beweging hebben, II, 4. De voortgaande beweging en de uitwendige beweging van de ledenmaaten van het dier hebben geene andere oorzaken dan de werking van de voorwerpen op de zinnen, IV, 8. De voortgaande en uitwendige beweging hangt niet af van de bewerktuiging in de gedaante van het lighaam en de leden, naardien, hoedanig ook een wezen uitwendig gevormd ware, het zig egter zoude moeten bewegen, als het maar zinnen hadd' en het verlangen van dezelve te voldoen, 9.

BEWEEGING. De algemeene beweging der hemelsche lighaamen hebben de bijzondere beweging van de aarde teweeg gebragt. De doordringende kragten, daar die groote lighaamen mede bezielt zijn, bezielen ook ieder deeltjen van de stof en deeze wederkeerige neiging van alle de deelen op malkander is de eerste band der wezens, het beginzel van de zaamenhang der dingen en het steunzel van de harmonie van het heelal, XII, 3, 4. Verklaaring van de wijze, waarop de mededeeling van beweging geschiedt; bewijzen dat de veerkracht van de aantrekking afhangt en dat de voortstuwing, eene uitwerking der veerkracht zijnde, zelve van de aantrekking afhangt, gelijk eene bijzondere uitwerking van eene algemeener uitwerking afhangt, 10, 11.

BEWERKTUIGING. Een bewerktuigd lighaam, waarvan alle de deelen van hetzelfde gelijk zijn, is een lighaam, welks bewerktuiging de eenvoudigste van alle is, II, 26. Hoe meer deelen, van het geheel verschillende, en van elkanderen verschillende, 'er in het bewerktuigd lighaam zijn, hoe volmaakter de bewerktuiging zijn zal en hoe moeilijker de hervoortbrenging, *ald.*

BEWONDERING van alle de waarneemers over het werk der infekten. Behalven de verrukking, welke men voor zijn onderwerp heeft, bewondert men altijd te meer hoe meer men waarneemt en minder redeneert, IV, 44.

BEZOARDS; de Oosterfche koomen niet alleen van de Pafan Gazelle, maar uit alle de Gazellen, wilde Geiten en Schaapen, die de bergen van Asia bewoonen, XII, 160, 164. Naspeuringen omtrent de dieren, die dezelve voortbrengen, 161. Beschrijving van den Oosterfchen Bezoard en vergelijking van denzelven met de andere Bezoards, 163. De Ouden kenden de Bezoards niet en GALENUS is de eerste die melding gemaakt heeft van zijne eigenschappen, *ald.* De Westersche koo-

koomen noch van de Geiten, noch van de Gazellen, maar van de Lamas en Vigognes, 167. Derzelver zelfstandigheid gelijkt naar de kalk die op de tanden van de herkaauwende dieren kooft, 168. De Geiten en Gazellen van Afrika geeven Bezoards, maar die zoo fraai niet zijn als die van Asia, 169. De Bezoards in het algemeen zijn slechts een overschot van voedsel uit plant-gewassen, 170. Natuurlijke oorzaaken van derzelver kracht en verschillende hoedanigheden, *ald.* De dieren, die zig met planten voeden, en die de hooge bergen van Asia en zelfs van Afrika bewoonen, geeven de Bezoards, die men de *Oosterfche* noemt, welke krachten sterkst geroemd zijn; die van de bergen van Europa, daar de hoedanigheid der planten en kruiden gemaatigder is, brengen slechts kloentjens zonder kracht voort, die men *hairballen* noemt en in Zuid-Amerika geeven alle de dieren, die onder de verzengde luchtstreek op de bergen leeven, andere Bezoards, die men *West-Indifche* noemt; die nog vaster dan en mischien even krachtig als de Oosterfche zijn. De Vigogna of wilde Paca geeft 'er een groot aantal van. De Huanaco of wilde Lama geeft 'er ook, en men haalt 'er uit de herten en rheeën in de bergen van Nieuw-Spanje. De Lamas en de Pacas geeven geene fraaie Bezoards dan als zij Huanacos en Vigognes zijn, dat is, in hunnen staat van vrijheid; die, welke zij in hunnen staat van slavernij voortbrengen, zijn klein, zwart en zonder kracht; de meeste hebben eene donker groene kleur en zij koomen gemeenlijk uit de Vigognes, vooral uit die, welke de hoogste gedeelten der bergen bewoonen, en die gemeenlijk in de sneeuw weiden; van die Berg-Vigognes brengen de wijfjens zoo wel Bezoards voort als de mannetjens en die Bezoards van Peru hebben den eersten rang na de Oosterfche Bezoards en zijn veel meer geacht dan de Bezoards van Nieuw-Spanje, die van de herten koomen en de minst krachtigste van alle zijn, XIII, 36, 37. De aapen die Bezoards voortbrengen zijn de Ouanderou en de Douc; die Bezoards van aapen zijn altijd rond, XIV, 195. Historische redeneering over den Bezoard door ALLAMAND, XV, 201. *en verv.*

BIGGEN. Het lubben van de Biggen of liever van jonge wilde Zwijnen, welke men vervolgens in de boschen liet loopen, was bij de Ouden in gebruik, V, 65.

BILLEN; het menschlijk geslacht heeft die alleen, II, 273.

BISON of BOGHEL-OS. Korte beschrijving van den Bison van Amerika en deszelfs verschil met den Os, IX, 6. Hij verschilt van den Aurochs door zijnen bogchel en zijn lang hair, *ald.* De Bison teelt met onze tamme koe voort, en is bijgevolg van eene en dezelfde foort. Waarneemingen en aanmerkingen daaromtrent, XI, 181. *en verv.* De Bison is maar eene verscheidenheid in de foort van den stier, 82. Hij is in alle zuidlijke provincieën op het geheel vast land van Oost-Indie en Afrika gemeen, 184. Voordeel van dat ras boven het gewoon ras, 185. Beschrijving van hunnen bogchel, hoedanigheid van dat vleesch, 187. Zij zijn in het wild gevonden in Noord-Amerika, 190. Zij zijn van het een vast land in het ander overgegaan; hun verschil volgens den aart der luchtstreek, *ald.* Natuurlijke oorzaaken van de voortbrenging van hunnen bogchel, 192. Bericht omtrent den Bison of gebogchelden Os uit Oost-Indie en Afrika, XI, 196. Beschrijving van een Bison van Amerika, *ald.* De Bison en de knorrende Koe schijnen van dezelfde foort te zijn, 197. Hij liet zijn stem nooit klinken, *ald.* Zij worden natuurlijk in Noord-Amerika gevonden, maar zij hebben zig niet in Zuid-Amerika verspreid, *ald.*

FORSTER verzeekert dat de Bifon nog ten huidigen dage gemeen is in Moldavie, daar men hem *Zimbr* noemt, XVI, 52. De Bifon heeft in Amerika eene standhoudende verscheidenheid, die men *Muskus-os* noemt, welke, in gedaante en plaatfing van de hoornen, van den gemeenen Bifon verschilt, 53. Die Bifon of Muskus-os wordt in de Noordlijkste deelen van Amerika gevonden. Zijne beschrijving. Zijne natuurlijke hebbelikheden, *ald.* De witte Bifon bestaat nog in Schotland, maar alleen in groote kampen, daar men hem houdt; zijne hebbelikheden. Hij is zoo wild als in zijnen staat van volle vrijheid. Die Bifon vermengt zig nooit met de gemeene foort van Os. Zijne beschrijving, grootte en gewigt, XVI, 53.

BIZAAM. Hebbelikheden en beschrijving van dat dier, XIX, 110.

BLAASJENS, die men in de zaad-ballen der wijffens vindt, zijn geene eieren, gelijk DE GRAAF en verscheiden andere Ontleedkundigen gewild hebben, II, 67. Nooit maaken zij zig los van de zaad-ballen, *ald.*

BLAAZER. Ziet Marmeldier van Kanada, XV, 132.

BLADEREN der planten zijn zeer onderscheiden naar de verschillende ouderdommen en gronden; derzelver gedaante is zoo min standhoudende als haare grootte; haare plaatfing is nog onzekkerer, I, 9.

BLAFARDS. Ziet Negers (witte).

BLINDEN. Ziet Egyptenaars (blinde).

BLOED. De omloop des bloeds was reeds vermoed en aangekondigd voor HERVEY; maar hij heeft denzelven aangetoond, II, 52. Eerste oorsprong van het bloed in de vrugt en in het kieken, 179. De oorsprong en vorming van het bloed van de vrugt zijn zoo onafhankelijk van het bloed der moeder als het bloed van het kieken in het ei onafhankelijk is van dat van de hen, die het broedt, *ald.* Het bloed vertoont zig eer in de moederkoek dan in de vrugt, 200. In de eerste tijden, en zelfs tot twee of drie maanden, bevat het lighaam van de vrugt maar zeer weinig bloed; het is zoo wit als ijvoir, en schijnt alleen te bestaan uit lymphæ, die vastheid verkregen heeft, 201. Daar is geene gemeenschap van het bloed van de moeder met het bloed van de vrugt, 202.

BLOEMEN EN VRUGTEN. Vergelijking van de onze met die der Ouden, waaruit blijkt dat zij geheel verschillende zijn, XVII, 134. *en volg.* Onze perfikken, onze abrikoozen, onze peeren zijn nieuwe voortbrengzelen, welken men de oude naamen van de voorige voortbrengzelen gelaaten heeft, 135. Door welk middel de mensch de goede vrugten gevonden en verbeterd heeft, *ald.*

SOBAK is een Marmeldier dat zig in Polen bevindt en dat weinig van het Marmeldier van de Alpen verschilt, dan in kleur van hair en door een' nagel of duim, dien het aan zijne voorste voeten heeft, en dien het Marmeldier van de Alpen niet heeft, XIII, 104.

BOK koppelt en teelt voort met de Ooi, V, 31. Aart en hoedanigheden van den Bok, 35. Een enkele Bok is genoeg voor meer dan honderd en vijftig Geiten gedurende twee of drie maanden, maar die drift duurt niet langer dan twee of drie jaaren; hij is uitgeput en kan niet meer dienen, als hij vijf of zes jaaren oud is, *ald.* Hoe den Bok te kiezen, dien men tot de voortteeling bestemt, *ald.* Hij zou kunnen voortteelen tot den ouderdom van zeven jaaren en mischien nog langer, als men hem meer ontzag; maar hij dient gemeenlijk slechts tot den ouderdom van vijf jaaren, 37. De sterke reuk van den Bok koomt niet van zijn vleesch, maar van zijn vel, *ald.* De Bokken en Geiten hebben gemeenlijk hoornen; maar daar zijn egter Geiten en Bokken zonder hoornen, schoon in minder aantal, *ald.* Het voortbrengzel van den Bok met het Schaap is een lam met hair bedekt, XII, 113. De Bok koppelt en teelt voort met het Schaap; proeven daaromtrent genomen en derzelver uitflag, XV, 56. Bok, welkers hoeven eenen zonderlingen aanwas gekregen hadden; dat gebrek of liever die uitwasfing is vrij gemeen bij de Bokken en Geiten, die de vlakten en vogtige gronden bewoonen, XVI, 83.

BOK VAN JUDA is van dezelfde foort als onze tamme Bok, XII, 118. Zijne gedaante en beschrijving, XV, 91.

BOL. De aantrekking-kracht is door de geheele stoffe gelijklijk verdeeld; maar elke Hemel-bol heeft eenen verschillenden graad van voortdrijving gekregen. Daar zijn eenzame Hemel-bollen en andere die verzeld zijn van wagers, hemel-lichten en duistere bollen, zonnen die verschijnen, verdwijnen, en beurtelings schijnen te ontbranden en uittedooven, XI, 3.

BOOMEN; de groei der Boomen geschiedt door de bijkooming van deelen, die gelijk zijn aan het geheel, II, 13. Wijze waarop de groeiing der Boomen geschiedt, *ald.* Zij bestaan uit kleine evangelijke bewerkteugde wezens en het geheel individu is gevormd uit de vereeniging van eene menigte van gelijkfoortige wezens, *ald.* Hoe ouder een Boom is, hoe meer vrugten hij draagt, 37. Verklaring van de vorming, de ontwikkeling en de aangroeiing van het hout in de Boomen, 280. *en volg.* De meeste Boomen draagen slechts in een van de twee jaaren overvloedig vrugten en zaaden, VI, 106.

BONASUS; onderzoek naar het dier, dat onder dien naam bedoeld wordt, XI, 172. De Bonafus van ARISTOTELES is hetzelfde dier als de Bifon, *ald.*

BONTE BOK; beschrijving van denzelven door ALLAMAND, XVI, 28. *en verv.* Zijne afbeelding en afmetingen, 30.

BORANDIERS; bewooners van het land van Boranda, thans *Petzora* genoemd. Aardrijkskundige en berispende-redeneering, XVIII, 247.

BORSTEN. De Borsten van de mannen kunnen melk geeven, als die van de vrouwen, II, 272. Het getal der Borsten verschilt bij verscheiden dieren, als bij de teef, de zog, de koe, de geit, de ooi, de rot, de fret en de farigue, X, 200. Aanmerkingen over de Borsten der dieren, waaruit blijkt dat derzelver aantal geenzints evenredig is aan dat der jongen, V, 59.

BOSCH-BAVIAAN. Ziet Baviaan (Bosch).

BOSCH - BOK; zeer fraaie Gazelle aan de Kaap de Goede Hoop, XII, 184. Zijne beschrijving, zijn verschil met den Rietbok, zijne natuurlijke hebbelijkheden, zijn geluid, *ald.*

BOSCH - HOND. Beschrijving van de groote foort van Bosch-honden van Cayenne, XIX, 67. Bericht omtrent de kleine foort van Bosch-honden van dat land, 68.

BOSCH - MARTER behoort in de Noordfche luchtstreeken t'huis en is daar zeer menigvuldig, VII, 116. In warme landen wordt hij niet gevonden, *ald.* Hij ontvlugt de bewoonde landen en de open plaatsen, *ald.* Huishouding, *ald.* Hoe de Fluiss- en Bosch-marter gejaagd worden, *ald.* De Bosch-marter maakt zig meester van het nest der inkhoornutjens, om 'er zijne jongen in te werpen, 117. Hij jont in de lente, en krijgt maar twee of drie jongen; de jongen koomen met gesloten oogen ter waereld, *ald.* De Bosch-marters zijn even gemeen in het Noorden van de nieuwe als van de oude waereld, *ald.* Zij geeven een zeer fraai bont; de deelen van de huid, die meest geacht zijn, zijn de staert en het midden van den rug, *ald.*

BOSSCHEN; op verscheiden plaatsen zijn onderaardsche Bosschen en bijzonderlijk op den bodem der moerasen, I, 289. Voorbeeld van die onderaardsche Bosschen, daar de boomen nog in hun geheel liggen met takken en bladeren, *ald.*

BOVENNATUURKUNDE DER WETENSCHAPPEN; Aanmerkingen in de gedaante van waarfchuwning daar over, I, 27.

BOVENNATUURKUNDE. Ziet Overnatuurkunde.

BREIN. Ziet Hersenen.

BROEDING. Na zes uren broedens ziet men in het rooijen van het ei het kopjen van het vrugtjen van het kieken aan de rugge-ftreng vast; na twaalf uren broedens onderscheidt men gemaklijk de wervelbeenderen; na agttien uren is de kop grooter geworden en de rugge-ftreng is verlengd; na vier en twintig uren schijnt de kop van het kieken zig omgebogen te hebben; de wervelbeenderen staan ter wederzijde van het midden van de rugge-ftreng als kleine bolletjens, en men ziet bijna te gelijker tijd het begin der vleugelen te voorschijn koomen; na agt en dertig uren broedens onderscheidt men in den kop drie blaasjens, van vliezen omringd, die de rugge-ftreng ook omwikkelen; na veertig uren ziet men het kieken leven; de oogen beginnen zig reeds te vertoonen, het hart slaat en het bloed loopt om, II, 60.

BRONS - TYD. De algemeene uitwerking van den Brons-tijd is dat het dier uitgeput wordt, en bij die foorten van dieren, bij welke de Brons-tijd of de Schot-tijd niet dikwijls, en bij lange tusfchenpoozen koomt, is de uitputting van het lighaam des te grooter dan de tusfchentijd langer is, II, 38. Tijd van den Brons-tijd. Bijna alle dieren, uitgezonderd den mensch, hebben bepaalde tijden voor de voortteeling; de lente is voor de vogelen. De katten zoeken elkanderen in January, Mey en September; de hertebokken in December, de wolven en vosfen in January, de paarden in den zomer, de herten in September en October; bijna alle infekten paaren in den herfst, 161.

VAN DE NATUURLIJKE HISTORIE.

23

BRON-WATEREN; warmte derzelve, XVIII, 244. Ziet Warmte.

BUBALUS is de Buffel niet, maar een ander dier, dat wij *Bubale* genoemd hebben, XI, 173. De Bubalus der Latijnen is hetzelfde dier dat door de fchrijvers van de Academie der Weetenfchappen onder den naam van *Barbarijfche Koe* is opgegeeven, *ald.* Zijn aart is zagt, maar zijne gedaante is minder fierlijk, en zijn maakzel fterker dan dat van de andere groote Gazellen; hij heeft enige gelijkenis naar de koe. Zijne grootte en befchrijving, XVI, 81. Men moet den Bubalus niet aanzien voor eene groote Gazeile, maar als eene bijzondere en middenfoort uitmaakende tufchen die van den os en die van het hert. Befchrijving van eenen Bubalus, *ald.* De foort van den Bubalus is door geheel Afrika verfpread, en is zeer talrijk in de binnenlanden van de Kaap de Goede Hoop; men vindt haar ook in Barbarije; het is de Bubalus van de oude Grieken en Romeinen, 10. Zijne befchrijving en afmetingen, 11. De Bubalufen gaan in troepen en loopen zeer fnel; zij onthouden zig meer in de vlakten dan op de bergen; hun vleefch is goed om te eeten, 12. De wijffens hebben maar twee borften, en krijgen gemeenlijk maar een jong tegelijk; zij jongen in September en fomtijds ook in April, 13.

BUCULA CERVINA is hetzelfde dier als de Bubalus, XII, 200.

BUFFEL behoort in de oude wereld t'huis en is in de nieuwe niet gevonden, IX, 15. Hij was noch bij de Grieken, noch bij de Romeinen bekend en is aangebragt uit Afrika en uit Indiëen naar Europa, in de zevende eeuw, XI, 177. De Buffel in Italie is van dezelfde foort als de tamme en wilde Buffel in Indie, *ald.* De Buffel koppelt niet en teelt niet voort met de koe, en daar is zelfs afkeer tufchen deeze twee foorten van dieren, 192. Zijn aart, temperament, hebbelijkheden en zijne verffchillen met den os, 193. Nut, dat men van hem trekt in het ploegen, het trekken van wagens, enz. *ald.* De Buffel is het vierde der viervoetige dieren in de orde van grootheid, 194. Hij teelt in de gemaatigde luchtftreken voort; het wijffjen draagt omtrent een jaar en krijgt gemeenlijk maar een enkel jong, *ald.* De Buffels zijn handelbaarer in de warme dan in de gemaatigde landen, *ald.* Zij houden veel van zig in het water te wentelen en 'er zelfs in te blijven leggen, 195. Zij zwemmen zeer gemaklijk en loopen vlugger dan de os, *ald.* De Buffels zijn zeer gemeen in alle heete klimaatën, voornaamlijk in moerasfige ftreken en zulke die langs de rivieren liggen. Het water of de vogtigheid van den grond fchijnt hun nog nodiger te zijn dan de warmte. Zonderlinge wijze van de Buffels te melken in Zuidlijk Perfie, XI, 199, 200. Onderzoek van de oorfprong van hunnen naam, XVI, 54. De Pontijfche moerasfen zijn in Italie de gunftigfte plaatfen voor die dieren. Deeze moerasfen worden alleen voor de Buffels gehouden en mogen niet bezaaid worden, 55. De Buffels hebben natuurlijk eene lelijke en fterke muskus-reuk, 56. Zij hebben het gezigt kort en verward; maar een voortreffliker geheugen dan de meeste andere dieren; zij koomen alleen en van verffcheiden mijlen verre weder naar hunne gewoone woonplaatfen, 59. De melk van den Buffel overtreft in witheid en fmaak die van de koe, en men maakt 'er uitmuntende boter en zeer goede kaasjens van, 60. Het wijffjen heeft vier speenen; zij brengt egter gemeenlijk maar een jong, en zelden twee voort; zij werpt in de lente en maar eens in het jaar. Zij werpt gemeenlijk twee jaaren naar elkanderen en rust het derde jaar. Haare vrugtbaarheid begint op haar vierde jaar en eindigt op haar twaalfde. Hoe men de Buf-

de Buffels houdt; hunne snijding, *ald.* Buffel-jagt, 61. De lengte van het leven van den Buffel is omtrent als die van het leven van den os, namelijk van agttien jaaren, schoon 'er zijn die vijf en twintig jaaren leeven; gemeenlijk vallen hem enigen tijd voor zijnen dood de tanden uit, *ald.* Gebruik van zijn vleesch, zijne huiden zijne hoornen, *ald.* Zijn temperament, zijne ziekten, 62. De Buffels naar Astracan en naar de Zuidlijke provincieën van Rusland gebragt, op last van Catharina II, zijn 'er wel vermenigvuldigd. Dit voorbeeld moet genoeg zijn om ons aantemoedigen om deeze nuttige soort van dieren in Frankrijk aantekweeken, die het rundvee in alle opzigten kunnen vervangen, en vooral in eenen tijd dat de groote sterfte van het rundvee een zoo groot nadeel aan de bebouwing van onze landen doet, 64, 65.

BUIDEL-RÖT. Ziet Sarigue.

BULKEN. Ziet Loeijen.

BUNTSING; zijnaart en temperament, VII, 124. Hij doodt alle de hoenderen, eer hij 'er een eet of medeneemt, *ald.* Hij tast de bijen-korven aan en jaagt 'er de bijen uit, *ald.* Hij krijgt drie, vier of vijf jongen, *ald.* Zijne huishouding, *ald.* De Buntsings doen den konijnen eenen aanhoudenden oorlog aan; een enkel gezin Buntsings is genoeg om een geheel konijnen-bosch uitte-roeijen, *ald.* De honden willen zijn vleesch niet eeten om den stank, 125. De Buntsing heeft twee holletjens die de stof bevatten, welke den stank veroorzaakt, *ald.* Het is een dier uit de gemaatigde landen, *ald.* Het vreest de koude en wordt in de Noordfche landen niet gevonden, *ald.* De Europifche Buntsing fchijnt van dezelfde soort te zijn als de stinkdieren van Amerika, welker soort talrijker en welker natuur sterker is, XV, 33.

BUNTSING (GESTREEPTE) uit *Indie*; beschrijving van dat dier, XIX, 112.

BUSELAPHUS is hetzelfde dier als de Bubalus, XII, 200.

BIJEN. Onderzoek van het gewaand vernuft der Bijen, IV, 43, 44. De maatschappij der Bijen is niet dan eene natuurlijke verzameling, door de Natuur bestemd, en zonder enig inzicht; bewijs hiervan, 46. Redenen waarom de cellletjens der Bijen zeshoekig zijn, 48. De regelmaatigheid van de werken der Bijen hangt niet af dan van het aantal en niet van het verstand van die kleine diertjens, *ald.* Reden waarom de Bijen meer wasch en honig verzamelen en maaken dan zij nodig hebben, 51. Zij werken niet dan door een blind gevoel, men kan hen, om zoo te spreken, zoo veel doen werken als men wil: zoo lang 'er bloemen in het land zijn, die hun dienen, houden zij niet op 'er de-honig en het wasch uit te trekken; zij houden niet op van werken en eindigen hunnen oogst niet dan omdat zij niets meer te verzamelen vinden. Men heeft bedagt om haar naar andere landen overtebrengen en te doen reizen, daar nog bloemen zijn; dan gaan zij weder aan den arbeid en zij blijven verzamelen en opleggen tot de bloemen van de nieuwe streek uitgeput of verlept zijn, 51, 52.

C.

CABIAI; dier van Zuid-Amerika, dat in de oude waereld niet bestond, IX, 19. Deszelfs verschillen en overeenkomsten met het varken, XII, 256. Zijne beschrijving, grootte, gedaante, *ald.* Hij heeft vliezen tusschen de vingeren der voeten en bewoont dikwijls het water, waarin hij zeer gemakkelijk zwemt, *ald.* Zijn voedsel en zijne andere natuurlijke hebbelikheden, 256, 257. Hij teelt sterk voort, 257. De Cabiai gelijkt uitwendig naar geen ander dier, schoon hij in inwendige deelen naar het Indiaansch varkentjen gelijkt, XV, 30. Zijne natuurlijke hebbelikheden. Hij bewoont alleen de moerassen en de water-kanten en kan vrij langen tijd onder water blijven zonder adem te haalen, XV, 176. Hij zou in onze luchtstreek kunnen leeven, *ald.*

CACHICAME; foort van Schildvarken, dat negen beweeglijke banden op den rug heeft; deszelfs beschrijving en kenmerken, X, 148.

CALICUT. De zee heeft veel gewonnen op die Kust, I, 297.

CALLITRICHE; naam van het Grieksche *Callitrix* ontleend, het is de Guenon, die men gemeenlijk de *groene aap* noemt. Beschrijving; waar zij gevonden wordt, XIV, 173. Onderscheidende kenmerken van deeze foort, 174.

CALLITRIX betekent in het Grieksch *fraai hair*, en men heeft dien naam toegepast op de Guenon of langstaartigen Aap, welkers hair fraai groen, de buik fraai wit, en het aangezicht fraai zwart is, XIV, 6.

CAMPAGNOL. De foort is nog talrijker dan die van den Veld-muis, VII, 200. Huishouding van den Campagnol, *ald.* Zij doen zeer veel schade aan het graan, 201. Verschil tusschen den Campagnol en den Waterrot, 213. Zij jongen in de lente en in den zomer, en krijgen gewoonlijk vijf of zes, en somtijds zeven of agt jongen, 201. Zij vernielen elkanderen in tijden van schaarschheid, *ald.*

CANNA is een van de grootste dieren met gespleten hoeven van Zuid-Afrika, XVI, 77. **KOLBE** heeft hem *Eland* genoemd, maar die naam past in het geheel niet op hem. Zijne afmetingen, zijne zwaarte en zijne beschrijving, 8. Beschrijving van zijne hoornen, die van het wijfjen zijn gemeenlijk dunner, regter en langer dan die van het mannetjen, 9. Onderscheid tusschen het mannetjen en het wijfjen, *ald.* De Cannas worden in de landen der Hottentotten op enigen afstand van de Kaap gevonden; zij loopen in troepen van vijftig of zestig. Hun aart in den staat van vrijheid. Zij zijn zeer mak, hun vleesch is goed wildbraad. Hunne huid is zeer vast; de wijfjens brengen maar een jong tegelijk voort, *ald.* De Canna is niet de *Oryx* der Ouden, 10, 77. Hij was hun niet bekend; beschrijving van het wijfjen, 78.

CAPRICORNUS maakt een tusschen-ras tusschen den Steenbok en de tamme Geit; deszelfs beschrijving, XII, 114.

(Registers.)

D

CA

CARACAL is een roofdier, dat hetzelfde land bewoont met den leeuw, den tijger en den panther enz. en dat, veel zwakker zijnde dan zij, om zoo te spreken van hun overfchot moet leven, IX, 150, 151. Hij volgt den leeuw, en men heeft hem den gids of den proviandmeester van den leeuw genoemd, 51. Zijne natuurlijke hebbelikheden en zijn temperament, 51, 52. Men kan zig, ondanks zijne woestheid, van hem tot de jagt bedienen, *ald.* Zijne gelijkenis met den lijnx en verschil tusfchen die beiden, IX, 150. Hij wordt alleen in de warmfte landen van de oude waereld gevonden, *ald.* Daar bestaat in het land van Algiers in de provintie van Constantyn eene foort van Caracal zonder kwastjens op de tippen der ooren, XV, 154. Vergelijking van dien Caracal met den lijnx en den gemeenen Caracal, *ald.* Een andere Caracal van Lybie heeft witte ooren; befchrijving van dit dier, 155. Het fchijnt dat 'er twee foorten van Caracals in Barbarije zijn, de eene groot met zwarte ooren en lange kwastjens, en de andere veel kleiner met witte ooren en zeer kleine kwastjens, *ald.*

CARACAL van Bengale; zijne gedaante en zijne verschillen met den gewoonen Caracal, XV, 155.

CARACAL van Nubie; zijn verschil met den Caracal van Barbarije, XV, 155.

CARCAJOU van Amerika is hetzelfde dier als de Veelvraat van Europa, of hij is ten minften van eene zeer nabuurige foort, XIII, 189 en XV, 161.

CARCAJOU en KINKAJOU; beoordeeling van hetgeen BUFFON over die dieren gezegd heeft, door ALLAMAND, XV, 163.

CARIACOU is hetzelfde dier als de Cuguacu, de Mazame en de Rheeboek, XII, 216.

CARIBOU; naam van de rendieren in Noord-Amerika, XII, 79.

CARIGUEIBEJU van Brazilië is hetzelfde dier als de zee-otter, de faricovienne, XIII, 213.

CASPISCHE ZEE. Ziet Zee.

CASTOREUM. Ziet Bever-geil.

CATARACTEN. Ziet Water-vallen.

CAVIA CAPENSIS van PALLAS. Ziet Marmot van de Kaap de Goede Hoop, XV, 132.

CAYOPOLLIN; befchrijving van dat dier, X, 234. Zijne overeenkomst met de marmosa en de farigue, alle drie deeze dieren zijn de warme landen van de nieuwe waereld bijzonder eigen, 235.

CEPHALOTE; befchrijving van dien Vledermuis door PALLAS; hij wordt op de Molukke Eilanden gevonden, XV, 171.

CERCOPITHECOS; betekent aap met een' flaert en is gebruikt geweest als een geflachtnaam om alle de guenons of aapen met lange flaerten aanteduiden, XIV, 6.

CETACEA; hun leven duurt veel langer dan dat van de viervoetige dieren, XIII, 228. Waarom de Walvisfchen en andere *Cetacea* of Walvisch-foortige visfchen van de Noordfche zeeën niet in de Zuidlijke zeeën gekoomen zijn, XVII, 97.

CHACAL en ADIVE; welker foort zoo nabij aan die van den hond koomt, behoort, als de hond, in de oude waereld t'huis en is in de nieuwe niet gevonden, IX, 12.

CHACAL ADIVE. *Ziet Jakhals (kleine).*

CHACRELAS. Ras van wilde menschen op het eiland Java en enige andere deelen van Indie; het zijn die welke men gemeenlijk *witte Negers* noemt, III, 97.

CHALAZAE. De twee banden, *Chalazae* genoemd, worden zoo wel in de onbevugte eieren gevonden, welke de hen voortbrengt zonder gemeenschap met den haan te hebben als in de bevrugte eieren, II, 57.

CHELASON of CHULON. *Ziet Lijnx of Hertenwolf.*

CHELATI. *Ziet Tsuktschi.*

CHEVROTAIN. *Ziet Rheetje (Guineesch).*

CHINCHE; tweede foort van Stinkdier, XIII, 195. Deszelfs beschrijving, 198.

CHINEESCHE MUTS; foort van Guenon, dus genoemd, omdat het hair boven op haaren kop in de gedaante van eene platte muts ligt. *Ziet Malbrouck*, XIV, 143.

CHINEEZEN; derzelver beschrijving en hunne gelijkenis met de Tartaaren, III, 42, 43.

CHORAS. Beschrijving en natuurlijke hebbelikheden van dien Baviaan, XIX, 15. XIX, 5. XIV, 40. en volg.

CHULON of CHELASON. *Ziet Lynx, of Hertenwolf.*

CIRKEL. *Ziet vierkant van den Cirkel.*

CIRQUINÇON; foort van Schild-varken dat maar een schild heeft, en agttien beweegbaare banden op den rug en de schoft; deszelfs beschrijving en kenmerken, X, 150. Men heeft hem *Wezel-schildvarken* genoemd, omdat zijn kop ten naasten bij de gedaante van die van den wezel heeft, *ald.* Hij kan van alle schildvarkens zig met de meeste gemaklijkheid tot een bal zaamen-trekken, door zijne agttien beweegbaare banden, die niet alleen over den geheelen rug geplaatst zijn, maar ook op de schoft tot bij den staert, 151.

CITLI van FERNANDES schijnt hetzelfde dier te zijn met de Tapeti van MARC-GRAVE, XV, 54.

CIVET-KAT; haare gelijkenis en haar verschil met de Zibet, IX, 178. De foort is meer verscheidenheden onderhevig dan die van de andere wilde dieren, omdat men op verscheiden plaatsen de Civet-kat als huisdieren opvoedt, 179. Zijne bijzondere kenmerken en zijn verschil met de Genet-kat, 180. Het reukwerk van de Civet-kat is zeer sterk, dat van de Zibet is vooral zeer sterk,

sterk, *ald.* Zetel van het ruikend vogt van de Civet-kat, *ald.* Zelfstandigheid van die stof, *ald.* Verschil van dezelve en die van het muskussdier, *ald.* Het mannetjen van de Civet-kat heeft niets van buiten zichtbaar dan drie openingen, alle gelijk die van het wijfjen en het is moeilijk op het gezigt alleen het mannetjen van het wijfjen te onderscheiden, 181. De Civet-katten zijn dieren van de oude wereld, die in de nieuwe wereld niet bestonden, *ald. en volg.* Schoon zij uit de warmste streken oorspronkelijk zijn, kunnen zij egter in de gemaatigde en koude luchtstreken leven, 184. Hoe men het vogt van de Civet-kat verzamelt, 185. Hoe men de tamme voedt, 186. Haar aart en temperament, en haare natuurlijke huishouding, *ald.* Schoon zij in gemaatigde luchtstreken kunnen leven en 'er haar ruikend vogt geeven, gelijk in haare eigen luchtstreek, kunnen zij 'er egter niet voortteelen, *ald.* Gebruik van dat reukwerk, 187. Zij zou veel van de warmte kunnen lijden; zij wordt minder boos, als zij daaraan is blootgesteld, XV, 157.

CIVET-KAT (VLIEGENDE) Ziet Taguan.

COAITA; soort van Sapajou van eene vrij aanzienlijke grootte, en zagt van aart, onder welke verscheidenheden zijn, XIV, 210. Aart van die dieren, hun verstand, hunne behendigheid enz., 213. Onderscheidende kenmerken van deeze soort, 214. Bijvoegzel tot de beschrijving van dien Sapajou, en zijne hebbelijkheden, XIX, 41.

COASE; eerste soort van Stinkdier, XIII, 194. Beschrijving van den Coase, zijne natuurlijke hebbelijkheden, zijne roverijen. Hij verspreidt, als hij getergd of verschrikt is, eenen afgrijslijken stank, maar niet altoos, want daar zijn menschen, die Coases in hunne huizen houden, 195, 196. De Coase verschilt van de andere Stinkdieren daarin, dat hij maar vier vingers aan de voorste voeten heeft, daar de andere 'er vijf hebben, 197.

COATI, VIII, 206. Onderscheid tusschen den Coati en den Rakoen, *ald.* De Coati wordt alleen in de Zuidlijke streken van de nieuwe wereld gevonden, 207. Hij heeft den smoel zeer langwerpig en den snoet naar alle kanten beweegbaar, *ald.* Hij eet zijn staert, *ald.* Het is een vleeschvreetend dier, dat zig met vleesch en bloed voedt, 207. Men verzeekt dat zij gemeenlijk drie jongen voortbrengen. Hunne natuurlijke hebbelijkheden. Zij zijn zeer gewoon om het eind van hunnen staert opteeten, en men kan hen zulks niet afwennen; die gewoonte wordt doodlijk voor hun. Hoe men hen mischien daarvoor zoude kunnen behoeden, XVI, 123.

COATI-MONDI is eene verscheidenheid van den Coati, VIII, 206.

COECOES is niet hetzelfde dier als de Sarigue of de Philander, X, 208, en *verv.*

CORDOE. Ziet Condoma.

COENDOU; een dier van Amerika, welks natuur naar die van het Stekelvarken gelijkt; dwaaling van 2150 omtrent dat dier. Het bestaat niet in Zuidlijk Asia, en wordt niet dan in Amerika gevonden, XII, 278. Daar zijn twee verscheidenheden van, 279. Beschrijving van den Coendou en zijn verschil met het Stekelvarken; zijn aart, huishouding, voedsel en woonplaats, 280. Daar zijn twee soorten, eene kleine en eene groote, in de landen van Zuid-Amerika, XV, 144.

COEN-

COENDOU MET DEN LANGEN STAERT; beschrijving van denzelven, XIX, 146.

COESCOES VAN OOSTINDIË, zijn verschil van den farigue, marmosa en cayopolin van Amerika, dat bewijst dat het geene dieren van dezelfde soort zijn, X, 208.

COLUS is hetzelfde dier als de Saiga, XII, 145.

COMETEN. De Comeeten gehoorzaamen, zoo wel als de Planeeten, aan de aantrekkens-kraft der zon. Zij beschrijven ook om de zon loopbaanen, geëvenredigd aan de tijden, in zeer langwerpige elliptische draai-kringen, I, 67. De Comeeten doorloopen het zonnestelsel in allerlei rigtingen en de schuinsten van de vlakken van haare loopkringen zijn zeer verschillende van elkanderen. Zij hebben niets gemeens in haare beweging van voortstuwing, 67. Het is bijna onvermijdelijk dat 'er somtijds in de zon vallen, 68. De Comeet van 1680 naderde de zon zoo dicht, dat zij 'er niet het zesde deel van de middellijn van de zon van verwijderd was, 68. De Comeeten bestaan uit eene zeer digte stoffe, 69. Zij beweegen zig met eene onmeetbare snelheid, die zij verkrijgen, als zij de zon zeer dicht naderen, 70. De Comeeten zijn, als de Planeeten, alle duister en geene is uit haar zelf verlicht, 75. Zij zijn aan verschriklijke wisselvalligheden onderhevig, ter oorzaak van de buiten-middelpuntigheid van haare loopkringen; dan is het 'er, gelijk in die van 1680, duizend maalen heeter dan midden in een brandende oven; dan weder is het 'er, als men niets beschouwt dan derzelver verwijdering van de zon, duizend maalen kouder op dan ijs, 87. De Comeet van 1680 heeft in haare perihelie eene hitte ondergaan, twee duizend maalen heeter dan die van gloeiend ijzer. Zij zal vijftig duizend jaaren nodig hebben om te verkoelen, *ald.* De staert van eene Comeet is het dunste gedeelte van derzelver dampkring, zij is eene doorschijnende mist, een fijne damp, welken de hitte der zon uit het lighaam en den dampkring der Comeet drijft: die damp, uit waterachtige en lucht-deeltjes, die geheel verdund zijn, bestaande, gaat de Comeet voor, als zij nederdaalt, en volgt haar als zij opklimt, zoo dat zij altijd aan die zijde is, die van de zon af is. De kolom, welke die damp vormt, is somtijds ontzagchelijk lang, en hoe meer eene Comeet de zon nadert, hoe langer en uitgestrekter haar staert is, 88. Verscheiden Comeeten daalen tot onder den jaarlijkschen loopkring der aarde, 89. Daar zijn 'er in grooter aantal dan Planeeten. Zij weegen ook op de zon, en brengen met al hun gewigt tot haare branding toe, XI, 4. Het zijn, om zoo te spreken, waerelden, die in wanorde zijn, zijnde aan vreemde wisselvalligheden onderworpen van groote warmte en groote koude, en aan verbaazende ongelijkheden van beweging, 5. De kern, dat is het lighaam der Comeeten, die de zon naderen, schijnt niet diep doordrongen te zijn van het vuur, naardien zij niet licht is uit haar zelf, gelijk alle klompen ijzer, glas, of andere vaste stof, zoude wezen, die inwendig door dat element doordrongen ware, XVII, 25. Hoe men bij nadering het aantal Comeeten kan gissen. Het is veel grooter dan men gemeenlijk getoofd, en misschien zijn 'er vier- of vijf honderd in het zonne-stelsel, 28.

CONDOMA; beschrijving van zijn kop en zijne hoornen, XII, 203. Hij is zeer aanmerklijk wegens zijne grootte en de lengte en gedaante van zijne hoornen, 204. Het is hetzelfde dier met dat van de Kaap de Goede Hoop, dat KOLBE *wilde Geit* noemt; zijne beschrijving, *ald.* Hij wordt door de Hollanders *Coedoe* genaamd. Beschrijving van het vel van eenen Condoma en van

de fraaie hoornen van dat dier, XVI, 79. Zijne afmetingen. Het wijfjen heeft hoornen als het mannetjen. Verscheidenheid in de kleuren van deeze dieren. Zij worden in de binnen-landen van de Kaap de Goede Hoop gevonden en gaan niet in troepen; hunne kracht en vlugheid in het springen; men kan hen tam maaken, 80. Beschrijving van eenen leevenden Condor door ALLAMAND en KLOCKNER, XV, 197. *en verv.* Zijn voedzel in vrijheid in zijn geboorteland en in den staat van tamheid, 200. Zijne afmetingen, *ald.*

CONEPATE; derde foort van Stinkdier, XIII, 195. Beschrijving, 197, 198.

COQUALIN is de naam van een dier van Zuid-Amerika, welks foort veel naar die van den Eekhoorn gelijkt, maar waarvan zij egter door verscheiden kenmerken, gelijk ook in aart en huishouding verschilt. Beschrijving van den Coqualin en van zijne natuurlijke hebbelikheden, XIII, 83.

CORI; dier van Amerika, dat wel hetzelfde konde zijn met den Aperea, XV, 53.

CORINE; foort van Gazelle, die in Senegal gevonden wordt, XII, 149. Zijne verschillen en overeenkomsten met de Kevel en de gemeene Gazelle; derzelver beschrijving, *ald.* Het is onzeker of de Corine eene foort zij van de gemeene Gazelle verschillende, dan of zij slechts eene verscheidenheid in die foort zij, *ald.*

CORNAC of CORNAR is de naam, dien men in Indieën aan de bestierers van de Olyphanten geeft. Werk en plicht van een Cornac. Hoe hij doet om den Olyphant te leiden, te regeeren en te doen gehoorzaamen, XI, 46.

COSSAC. Ziet Ifatis.

COUDOUS uit Indie schijnt hetzelfde dier te zijn als de Pacasfa van Afrika, XII, 242. Beschrijving van de hoornen van dat dier, 241. Hij is van eene nabuurige foort van den Buffel, en mogelijk is hij 'er maar eene verscheidenheid van, 242.

COUGUAR; roofdier van de nieuwe wereld; deszelfs verschil met de Panthers en de andere roofdieren van de oude wereld, IX, 123. Schoon het een roofdier is, wil men dat zijn vleesch goed zij om te eeten, 124. Verschil van den Jaguar met den Couguar, 123. Natuurlijke huishouding van den Couguar, 124. De Couguar kan tam en tot een huisdier gemaakt worden; hij heeft bijna de itilheid en zagtheid van den hond, XV, 151. Afbeelding van het wijfjen en aantekening over hetzelfde, 149.

COUGUAR van Penslyanie; zijne afbeelding en beschrijving, XV, 149.

COUGUAR (ZWARTE) zijne afbeelding en aantekening over denzelven; XV, 150. Het is waarschijnlijk hetzelfde dier als de *Jaguarete* van Brasil, van welke PISO en MARCGRAAF spreken, *ald.*

CUGUACU-APARA van Brazilië schijnt slechts eene verscheidenheid van onze Europeische Rhee te zijn, VI, 85.

CUSCUS. Ziet Coescos.

CUSOS. Ziet Coescoses.

CYNOCEPHALUS (KLEINE) is door PROSPER ALPINUS opgegeeven, XIX, 12. Onderscheidend kenmerk van die foort, *ald.* Deszelfs overeenkomst met den Pithecus, 13. De naam van *Cynocephalus* is aan den Baviaan met den honden-smoel gegeven, 17. De *Cynocephalus* van ARISTOTELES is een aap zonder staert, XIV, 59. Het is hetzelfde dier, dat wij *Magot* noemen, *ald.*

CZIGITHAI zou wel eene foort kunnen zijn die aan den Zebra grenst, XII, 18. Of aan den Onager of wilden Ezel, 19. De Czigithai of Muil-ezels van Daurie moeten niet verward worden met de Zebras, XV, 12. Hij wordt in Tartarije gevonden; dat woord betekent in de Mongolsche taal *lang-oor*. Zij loopen in troepen van twintig, dertig, en zelfs van honderd. Zij zijn ontembaar. Elke troep heeft zijn hoofd als bij de wilde paerden. Hunne natuurlijke hebbelikheden, XVI, 48. Zij zijn eene middenfoort tuschen den Ezel en het Paerd, die men *vrugtbare Muil-ezel van Daurie* genoemd heeft. Zij zijn fraaier dan de Muil-ezels, afmeetingen en beschrijving van eenen; hunne gelijkenis met den Ezel, *ald.* Hun zeer snelle loop. De Tartaren achten hun vleesch een lekker voedsel, 49.

D.

DAAUW brengt meer slijk voort dan het regen-water, I, 118.

DAMA der Ouden is hetzelfde dier als dat, hetwelk wij *Nanguer* genoemd hebben, XII, 153.

DAMAN ISRAËL OF LAM VAN ISRAËL is een dier, welks foort naar die van de Gerboise gelijkt. Beschrijving, aart en huishouding van hetzelfde, XIII, 110. Hij is geen Gerbo. Hij is zeer gemeen omtrent den berg Libanon, en nog meer in Steenachtig Arabie; hij wordt ook in het gebergte van Gelukkig Arabie en in alle de hooge streken van Abyssinie gevonden. Zijne gedaante en zijne grootte; zijne beschrijving; hij heeft geen' staert. Zijne natuurlijke hebbelikheden, XVI, 134. Zijn vleesch is zeer goed om te eten, 135.

DAMAN van de Kaap; een ander dier dan de Daman Israël. Hunne verschillen, XVI, 135. Het is het dier, van hetwelk de afbeelding gegeven heb onder den naam van Marmeldier van de Kaap, of de Klipdas; deszelfs beschrijving door ALLAMAND en KLOCKNER, 136, XV, 213. Zijne natuurlijke hebbelikheden, 213. en volg. Zijne grootte is, als hij volwassen is, als die van het tam konijn, 214. Zijne afmeetingen, 216.

DAM-HERT is van een minder sterken en wilden aart dan het Hert, VI, 61. In Engeland zijn meer Dam-herten dan in enig ander land van Europa, *ald.* De honden zijn meer verhit op het Dam-hert, dan op alle andere dieren en jaagen het liever dan de Herten en Rheeën, *ald.* Het Dam-hert is een bijna half tam dier; het is, gelijk de tamme dieren, aan vrij veele verscheidenheden onderhevig, 62. Gewei van het Dam-hert; deszelfs grootte en gedaante

te en deszelfs verschil met dat van het Hert, *ald.* Het gewei van het Dam-hert valt alle jaaren af, gelijk dat van het Hert, maar later, *ald.* De rit-sigheid van het Dam-hert komt veertien dagen of drie weeken na die van het Hert, 63. De Dam-herten putten zig zoo sterk niet uit als de Herten, *ald.* Zij vegten om de hinden, en loopen in troepen als de Herten, *ald.* Zij vegten ook bij troepen en betwisten elkaer den grond, als zij in parken opgesloten zijn, *ald.* Natuurlijke hebbelikheden van het Dam-hert en deszelfs list om de honden te ontkoomen, *ald.* Zij worden zeer gemakkelijk tam gemaakt, en eten van veele dingen, welke het Hert weigert, *ald.* Zij zijn in staat om voortteteelen van den ouderdom van twee jaaren tot dien van vijftien of zestien jaaren, 64. Het Dam-hert en de Rhee zijn de eenigste van alle dieren, die in beiden de waerelddeelen gevonden worden, die grooter en sterker zijn in de nieuwe dan in de oude waereld, XV, 11. Het Dam-hert van Groenland is hetzelfde dier als het Rendier van het klein ras, XV, 110.

DAM-HERTEN. Ziet Axis. Dit ras van witgekleete Dam-herten bestond in Engeland voor dat van de zwarte en dat van de geheel witte, en zelfs voor dat van de Herten, dat 'er uit Frankrijk is overgebracht, volgens COLINSON, XV, 106.

DAM-HERTEN (CHINEESCHE), beschrijving van dezelve, XV, 106. Zij schijnen eene verscheidenheid in het ras van den Axis, *ald.*

DAM-HINDE draagt agt maanden en enige dagen, gelijk de Hinden. Zij krijgt een jong, somtijds twee en zeer zelden drie, VI, 63.

DAMPEN. De hoogte, op welke de Dampen bevrozen, is omtrent tweeduizend vierhonderd halve roeden onder de verzengde luchtstreek, en in Frankrijk een duizend vijfhonderd halve roeden hoogte, de toppen der hooge bergen gaan somtijds die linie van agt of negenhonderd halve roeden te boven, en deeze geheele hoogte is bedekt met sneeuw, die nooit smelt, XVII, 226.

DAMPKRINGEN der planeeten zijn geformeerd ten kosten van den ontzagheijk grooten dampkring van de zon, XVII, 30. De lucht-dampkring strekt zig op verre na zoo hoog niet uit als men gemeenlijk gelooft, 257.

DANT of LANT van Numidie. Die naam, die alleen den Zebu toebehoort, is ook aan den Tapir van Amerika gegeven, XI, 210.

DAS. Aart en huishouding van den Das, VII, 67. Hij graaft zeer gemakkelijk in den grond, *ald.* Zijne pooten zijn te kort om wel te kunnen loopen, *ald.* Hoedanigheden van den Das en hoe hij zig tegen de honden verweert, *ald.* De Dassen waren voorheen gemeener dan thans, 68. Hoe die te jaagen en te vangen, *ald.* De Das kan tam gemaakt worden, als hij jong gevangen wordt. Hij is noch boos, noch snoepig. Hij eet van alles wat men hem geeft, *ald.* Hij slaapt veel, maar verstijft niet in den winter, *ald.* Hoe het wijfje jongt, en een nestje maakt voor de jongen en hoe zij hen opkweekt, *ald.* Zij krijgt drie of vier jongen, *ald.* De Das is kouwlijk van natuur, *ald.* Hij heeft, gelijk de Civet-kat, een zak, waarin aanhoudend een vet en stinkend vogt sijpelt, 69. Gebruik van het vel, *ald.* De Varkens-das is geen dier dat wezenlijk bestaat; daar zijn zelfs geene of weinige verscheidenheden bij de Dassen, *ald.* Bijzondere aart van den Das, *ald.*

DAS

DAS van Noord-Amerika; deszelfs gedaante en beschrijving, XV, 160, 156.

DEELN van het dierlijk lighaam. De enkele deelen in het dierlijk lighaam schijnen nodiger te zijn dan de dubbele, II, 186. Het hoofd en de rugge-streng zijn enkele deelen, welker plaatsing onveranderlijk is; de rugge-streng dient tot grondslag voor het geraamte van het lighaam. Dat deel vertoont zig een van de eerste in de vrugt. Want het eerste dat men in het rooijen van het ei ziet is eene lange *masfa*, welker eind, dat het hoofd vormt, niet van het geheel van de *masfa* verschilt dan door eene soort van gedraaide en meer verheven gedaante dan het overige. Die enkelvoudige deelen, die zig de eerste vertoonen, zijn nodig tot het bestaan, de gedaante en het leven van het dier, 187. Daar zijn veel meer dubbele deelen in het dierlijk lighaam dan enkele, en die dubbele deelen schijnen met overeenkomst voortgebragt te zijn aan elke zijde van de enkelvoudige deelen, door eene soort van groeiing, *ald.* In alle de vrugtjens vertoonen zig de deelen van het midden van het hoofd en de wervelbeenderen zig de eerste, *ald. en* 188. De dubbele deelen hebben hunne oorsprong van de enkele deelen; in die enkele deelen is eene kracht, die ter wederzijde gelijkelyk werkt, of, dat op hetzelfde uitkooft, de enkele deelen zijn de steun-punten, tegens welke de werking der krachten, die de ontwikkeling der dubbele deelen voortbrengen, steunt, zoo dat de werking van de kracht, door welke de ontwikkeling van het regter deel geschiedt, gelijk is aan de werking van de kracht, door welke de ontwikkeling van de linker zijde geschiedt, en bij gevolg wordt zij door deeze tegenwerking in evenwigt gehouden, 188.

DEENEN. Hunne vastigheden op de Westlijke Kusten van Lapland tot de een en zeventigste en twee en zeventigste graaden, XVIII, 256.

DENKBEELDEN; onze denkbeelden, hoe algemeen zij zijn mogen, bevatten niet de bijzondere denkbeelden van alle de bestaande en mogelijke dingen, I, 18. Wat enkelvoudige en zaamgestelde denkbeelden zijn, II, 19. Onze denkbeelden zijn, wel verre van de oorzaken der dingen te kunnen zijn, 'er slechts de uitwerkingen van en zeer bijzondere uitwerkingen, 41. Onze algemeene denkbeelden zijn slechts konstige methoden, welke wij ons gemaakt hebben om een groot deel voorwerpen onder een oogpunt te begrijpen, en zij hebben, even als alle methoden, het gebrek van nooit alles te kunnen bevatten; zij zijn ook strijdig met den loop van de Natuur, die eenvormig, ongevoelig en altoos in het bijzondere geschiedt, zoo dat wij, door een al te groot aantal dingen onder een enkel woord te willen begrijpen, geen klaar denkbeeld meer hebben wat dat woord beduidt, 132.

DIEPLOOD. Het dieplood doet dwaalen als men groote diepten in zee peilt, I, 155.

DIEPTEN in volle zee vermeerderen of verminderen op eene vrij eenvormige wijze, en gemeenlijk is de diepte grooter, naar maate men zig van de kusten verwijderd, I, 156. De diepte der zee aan de kust is altijd evenredig aan de hoogte van diezelfde kust, zoo dat, indien de kust zeer hoog is, de diepte zeer groot zal zijn, en, integendeel, als de kust laag en de grond plat is, is de diepte zeer klein, *ald.*

DIER is het volkoomenst werk van de Natuur en de mensch is haar meester-stuk, II, 2. Algemeene schets en beschrijving van het dier, 4. Zijn individu is een middenpunt, waarop alles betrekking heeft, een punt, waarin het geheel al zig spiegelt, *ald.* Het ligchaam van het dier is een inwendige vorm, waarin de stof, die tot zijne groei dient, zig vormt en aan het geheel gelijk wordt, 23. Wat men door het woord *Dier* verstaan moet. Klaare en duidelijke denkbeelden daaromtrent, 131. De gewigtigste deelen zijn die, waardoor het dier zijn voedsel neemt, die, welke dat voedsel ontvangen en verteeren, en die, waardoor zij het overtollige uitwerpt, I, 23. Waarin de volmaaktheid van het dier bestaat, V, 109. Daar zijn wezenlijke en gronddeelen van het ligchaam van het dier; de deelen van de dierlijke huishouding, die aanhoudend en zonder afbreking werken, zijn die, welke bij den mensch en het dier meest naar elkaar gelijken; die daarentegens, welke de zinnen en de ledenmaaten vormen, gelijken elkanderen minder, en de grootste verschillen tusschen den mensch en het dier zijn uitwendig, en voornamelijk aan de einden van het ligchaam, IV, 3—5. Verklaring van de wijze, waarop het dier kan bepaald worden om deze of geene zaak te doen alleen door den indruk van de voorwerpen op de zinnen, 8. Bij de dieren verschilt de inwendige zin van de uitwendige zinnen alleen door de eigenschap, welke de inwendige zin heeft van de trillingen, de indrukzelen, die hij ontvangen heeft, te behouden, 14. Verklaring van de wijze, waarop het nieuwgeboren dier bepaald wordt om zijn voedsel te zoeken, 16. Affchijldering van een dier, dat voor het eerst door vrees geroerd wordt, 38.

DIER MET DEN GROOTEN TAND. *Ziet Morfe, XIII, 219.*

DIEREN. De dieren geeven de aarde minder dan zij 'er uit trekken, I, 122. Daar is geen volstrekt wezenlijk en algemeen onderscheid tusschen de dieren en gewassen. De Natuur daalt langs trappen en door onmerkbaare smelttingen van het dier, dat ons het volmaaktst voorkomt, tot dat, dat minder volmaakt is, en van dit tot de planten. Dus zijn de dieren en gewassen voor de Natuur wezens ten naasten bij van dezelfde orde, II, 5. De dieren zijn veel algemeener verspreid dan de planten, 6. De dieren en planten, die zig kunnen vermenigvuldigen en voortbrengen door alle hunne deelen, zijn bewerktuigde ligchaamen, uit andere diergelijke georganiseerde ligchaamen bestaande, 11. De dieren volgen de wetten der Natuur naauwkeuriger dan wij, 35. De meeste dieren tragten niet naar de koppeling dan wanneer zij bijna hunnen gantschen wasdom gekregen hebben; die, welke slechts eenen zekeren tijd voor de paaring, of voor het kuitschieten hebben, hebben alleen in dien tijd zaadvogt, 38. De groote dieren zijn minder vrugtbaar dan de kleine, 156. Reden daarvan, *ald.* De kleine dieren eten naar evenredigheid meer dan de groote, *ald.* De eierleggende dieren zijn over het algemeen kleiner dan de leevendbaarende; zij brengen ook veel meer jongen voort, *ald.* Reden daarvan, *ald.* De dieren, die maar een klein aantal jongen voortbrengen, krijgen het grootste gedeelte van hunnen groei, en zelfs hunnen geheelen groei, voor zij in staat zijn voortteelen, in plaats dat de dieren, die veel vermenigvuldigen, voortteelen zelfs voor hun ligchaam de helft of zelfs een vierde van zijnen groei heeft bekoomen, 157. Dieren, die hunne gelijken kunnen voortbrengen, schoon zij zelve niet op die wijze zijn voortgebracht, 163. De groote dieren leeven over het algemeen langer dan de kleine, 285. De dieren hebben den eersten rang in de Natuur, omdat zij tot meer verrigtingen in staat zijn dan de andere wezens, en omdat zij door hunne zinnen meer over-

overeenkomst hebben met de voorwerpen, die hen omringen, 1 en 2. Zij hebben met de uiterlijke voorwerpen betrekkingen van denzelfden aart als de onze, 3. Daar zijn in de dieren verscheiden deelen, die door eene waare groeiing aanwaschen, 5. Daar zijn dieren, die zig hervoortbrengen als de planten en door dezelfde middelen; de vermenigvuldiging van de plantuizen, die zonder koppeling geschiedt, komt overeen met die der planten door zaaden, en die van de polippen, die geschiedt door dezelve doortefnijden, gelijk naar de vermenigvuldiging der boomen door stekken, *ald.* De dieren gelijken, over het algemeen, veel minder naar elkanderen dan de planten, 6. Onder de dieren brengen deeze een verbaazend aantal jongen voort, en geene maar een; in de planten daarentegens brengen alle een groote menigte voort, 6. Beginzelen, door welke men alle de daaden der dieren kan verklaren, hoe zaamengefeld zij mogen schijnen, en zonder dat het nodig is hun gedachten of redeneering toeteschrijven, IV, 19. De dieren hebben gevoel, zelfs tot een hooger graad dan wij; zij hebben ook de bewustheid van hun tegenswoordig aanwezen; maar zij hebben niet die van hun voorleden bestaan; zij hebben gewaarwordingen, maar zij missen het vermogen van die te vergelijken, dat is, zij missen het vermogen, dat de denkbeelden voortbrengt, want denkbeelden zijn niet anders dan gewaarwordingen, die men vergeleken heeft, of, om beter te zeggen, zaamenvoegingen van gewaarwordingen, *ald.* De dieren van denkbeelden beroofd en van gewaarwordingen voorzien zijnde, weten niet dat zij bestaan, maar zij gevoelen het. Zij hebben geene kennis van het voorledene, geene denkbeeld van het toekomende, geene denkbeeld van tijd, en bijgevolg geene geheugen; bewijzen daarvan, 25. en *volg.* Zij kunnen hunne droomen niet van hunne wezenlijke gewaarwordingen onderscheiden, en men kan zeggen dat hetgeen zij gedroomd hebben hun wezenlijk gebeurd is, 32. Wijze van te oordeelen over de inwendige hoedanigheden van verschillende dieren, 49. Het gebied van den mensch over de dieren is eene wettige overheersching, welke geene omwenteling kan omverre werpen. Dit gebied is egter niet volstrekt, zelfs op verre na niet, 73. Het is door talenten en door den geest en niet door de kracht en door de andere eigenschappen van de stoffe dat de mensch de dieren heeft kunnen onderwerpen. Dat gebied van den mensch is, gelijk alle andere overheersching, slechts gegrond geworden na het instellen van de maatschappij, 74. Eerste ontwerp, volgens welke het schijnt dat alle dieren zijn ontworpen. Het Opperwezen heeft, dezelve scheppende, slechts een enkel denkbeeld willen gebruiken en dat tegelijk op alle mogelijke wijzen willen veranderen, opdat de mensch de pracht van uitvoering en de eenvoudigheid van het oogmerk tegelijk zoude kunnen bewonderen, IV, 186, 187. De wijze, waarop de dieren zig voeden, en de verscheidenheid van hun voedsel hangen geheel af van de min of meer groote holte van de maag en darmen, 217. Bij bijna alle dieren wordt het mannetjen min of meer woest, als het zoekt te koppelen, en het wijfjen als het gejongd heeft, V, 65. Hoe de mensch heeft moeten doen om zig meester van de dieren te maaken, 110. De oorspronkelijke stempel van de Natuur is veel minder afgesletten bij de wilde dieren dan bij de tamme. Bij die, welke maar weinig tijds leeven, is de soort meer verandering onderworpen dan bij die, welke lang leeven, 113. Het zekerst teeken om van de inwendige natuur en de wezenlijke soort der dieren te oordeelen is de overeenkomst en het verschil van hunne aart en instinct, 125. Bij de dieren, die een groot aantal jongen voortbrengen, zijn de jongen op het tijdstip van hunne geboorte niet zoo volmaakt als bij die,

welke 'er weinige voortbrengen, 126. Bij alle de dieren zijn de eerste dragten altoos talrijker dan de andere, 128. Hoe men gedaan heeft om geheel witte dieren te krijgen, V, 185. Het is in de gemaatigde luchtstreeken en bij de beschaafde volkeren dat men de grootste verscheidenheid, de grootste vermenging, en de talrijkste verscheidenheden in alle soorten van dieren vindt, 186. De dieren, in plaats van in vermogens en talenten te vermeerderen, verminderen integendeel, de tijd zelf werkt hen tegens. Dat zij geworden zijn, dat zij nog worden zullen wijst niet genoeg aan wat zij geweest zijn, en wat zij zouden kunnen zijn, VI, 5. De dieren over het algemeen zijn niet in staat om voortteteelen dan wanneer zij reeds het grootste gedeelte van hunnen wasdom hebben; maar die, welke eenen bepaalden tijd voor de ritfigheid of voor de kuitfchieting hebben, schijnen eene uitzondering op deeze wet te maaken. Bij de viervoetige dieren teelen die, welke, als het hert, het dam-hert, de eland, het rendier, de rhee, eenen wel bepaalden tijd voor de ritfigheid hebben, eerder voort dan de andere dieren, 14. De geweldige dood, dien wij den dieren aandoen, is een wettig, onschuldig gebruik, alzoo het op de Natuur gegrond is, en zij op die voorwaarden geboren worden, VII, 3. De dieren, die maar eene maag en korte darmen hebben, zijn, gelijk de mensch, genoodzaakt zig met vleesch te voeden. Bewijzen daarvan, 17. Alle dieren, die geheel wit zijn, hebben roode oogen, VII, 173. De dieren zijn bijna alle verlaagd beneden hunnen natuurstaat. Zij hebben niet dan hunne bijzondere eigenschappen behouden. Zij hebben door langheid van tijd zoo veel en meer verloren dan zij door den tijd verkregen hadden voor de mensch hen ontrust had, VIII, 163. Dieren die hunnen staert opeeten. In de deelen, die zeer verre van het middenpunt van het gevoel zijn, is dat gevoel zeer zwak, bewijs, 207. De invloed van de luchtstreek is veel duidlijker te zien in de dieren dan bij de menschen. In de warme landen zijn de land-dieren grooter en sterker dan in de koude of gemaatigde luchtstreeken, zij zijn ook stouter en woester, IX, 41. De moed van de dieren wordt sterker of minder volgens het gelukkig of ongelukkig gebruik, dat zij van hunne krachten gemaakt hebben, 43. De indruk der soorten is niet onveranderlijk; de natuur van de dieren is minder standhoudende dan die van den mensch; zij kan met den tijd veranderen, 39. De dieren van warme luchtstreeken kunnen niet wel voortbrengen in koude, al zijn zij 'er vrij en al worden zij rijklijk gevoed, 74. De meeste groote dieren van de warme landen hebben geen hair, of zeer weinig, XI, 194. Het waar vaderland van de dieren is het land, naar hetwelk zij gelijken, dat is te zeggen het land, naar welk hunne natuur zig geheel schijnt geschikt te hebben, vooral als diezelfde natuur van het dier zig elders niet wijzigt en zig niet schikt naar den invloed van andere luchtstreeken, 128. De orde in de vermenigvuldiging der dieren is in eene omgekeerde reden van de orde van de grootheid, en de mogelijkheid der verschillen is in rechtstreeksche reden van het getal in de vrugten van hunne voortteeling; daar zijn dan meer verscheidenheden bij de kleine dieren dan bij de groote, en om diezelfde reden zijn 'er ook meer nabuurige soorten; XII, 6. Het inwendige is bij de dieren de grond van het oogmerk van de Natuur, het is de grondvorm, het is de waare gedaante; het uitwendige is 'er maar het bekleedzel van. Dat uitwendige, dat dikwijls zeer verschillende is, bedekt dikwijls een inwendige, dat volmaakt gelijk is, en daarentegens brengt het minste inwendig onderscheid zeer groote verschillen in het uitwendige te weeg, XIII, 39. De dieren zijn over het algemeen gelukkiger dan

dan de mensch, de soort heeft bij hen niets te vreezen van de individus; het kwaad heeft voor hun maar eene bron; voor den mensch heeft het 'er twee, die van het zedenlijk kwaad, welke hij zelf geopend heeft, is een stroom, die de gantsche oppervlakte des aardbodems bezoekt; het natuurlijk kwaad daarentegens is binnen enge grenzen beperkt; zelden is het alleen, het goed overtreft het dikwijls of evenaart het ten minsten, 41. De wilde dieren, welker huid fraaist getekend is, zijn verraaderlijkst van aart, 172. Vergelijking van de opvoeding der dieren met die der menschen, XIV, 18. De dieren, welker opvoeding langst duurt, dat is te zeggen, die langst de hulp en zorg der moeders nodig hebben, zijn die, welke het meeste verstand schijnen te hebben, 20. Bij den mensch is het gelaat bedrieglijk; maar bij de dieren kan men uit het voorkoomen uit den aart oordeelen, 89. Waarom de veranderingen van natuur grooter en schielijker zijn bij de dieren dan bij den mensch, XV, 4. De dieren, welker soort afzonderlijk staat, zijn in zeer klein aantal, in vergelijking van die, welker soorten nabuurig zijn en gezinnen of geslachten schijnen te vormen, 14. Het geslacht der wreede dieren is een van de talrijkste en daar de meeste verscheidenheden in zijn, 25. Gelukkiglijk leeven de fieren dieren alle op zigzelve, en loopen niet in troepen, 26. Van alle de dieren, die klauwen of kromme nagelen hebben, die ingetrokken kunnen worden, is 'er geen een gezellig, geene verzamelen in troepen, *ald.* Het zeekerst middel om de dieren aan hunne soort ontrouw te maaken is hen, als de mensch, in groote maatschappijen te brengen, en hen, langzaamerhand, te gewennen aan degeene, voor welke zij zonder dat niet dan onverschilligheid of tegenzin zouden gevoelen, XV, 62. De huisdieren, die wel opgepast en gevoed worden, vermenigvuldigen meer dan de wilde dieren, 68. Verscheiden dieren worden boos over het schreeuwen van hunne gelijken, 47. De dieren van de zuidlijke landen van de oude waereld zijn niet in de nieuwe waereld gevonden, toen men dezelve ontdekke, en zoo ook zijn geene van de natuurlijke dieren van Zuid-Amerika bekend geweest in de oude waereld en hebben daar niet bestaan, X, 209, 210. De overblijfsels van de olyphanten en der andere land-dieren worden bijna op de oppervlakte van de aarde gevonden, terwijl die van de zee-dieren meestendeels en op dezelfde plaatsen op groote diepten begraven zijn, hetwelk bewijst dat die laatste ouder zijn dan de eerste, XVII, 10 en 80. Het schijnt dat de eerste land- en zee-dieren grooter waren dan die van heden; die, welke thans de zuidlijke landen van ons waereld-deel bevolken, zijn oorspronkelijk uit het Noorden gekoomen, 95. Onze olyphanten en onze rivier-paerden, die ons zoo groot voorkoomen, hebben nog grooter voorouderen gehad ten tijde-toen zij de noordsche landen bewoonden, daar zij hunne overblijfselen gelaaten hebben. De cetacea van heden zijn ook minder groot dan zij voorheen waren; bijzondere reden daarvan, 96. Reden waarom 'er geene nieuwe soorten geformeerd zijn in de zuidlijke landen van ons waereld-deel, gelijk 'er in die van Amerika geformeerd zijn, 99. En waarom 'er veel meer noorder landen zijn geformeerd dan zuidlijke, *ald.* Van driehonderd soorten van viervoetige dieren en vijftienhonderd soorten van vogelen, die de oppervlakte der aarde bevolken, heeft de mensch 'er negentien of twintig gekozen, en die twintig soorten maaken alleen eene grooter figuur in de Natuur en doen meer goed op de aarde dan alle de andere soorten te zaamen, 132. Het was den mensch veel gemaklijker invloed te oefenen op de natuur der dieren dan op die der gewasfen; bewijzen van die stelling, 136.

DIEREN (TAMME EN WILDE). De tamme dieren verschillen zeer veel in kleur in hetzelfde land, terwijl de wilde dieren slechts in de verschillende luchtstreeken in kleuren verschillen, IV, 106. De tamme dieren zijn, als de menschen, sterker, grooter en moediger in koude landen, meer beschaafd, zagter in gemaatigde landen, laaghartiger, zwakker en lelijker in al te heete landen, V, 186. Het is in die gemaatigde luchtstreeken en bij de beschaafde volkeren dat men de grootste verscheidenheid, de grootste vermenigving en de menigvuldigste verscheidenheden in alle soorten vindt, *ald.* Daar zijn in de huis-dieren verscheiden baarblijkbare tekenen van de oudheid van hunne slavernij, de hangende ooren, de menigvuldige kleuren, het lang sijn hair zijn alle uitwerkingen door den tijd voortgebracht, of liever door de lange duuring van hunne slavernij, *ald.* Tafereel van den staat van de wilde dieren, VI, 2. De wilde en vrije dieren zijn misfschien, van alle leevende wezens, den mensch niet uitgezonderd, minst veranderingen, en verscheidenheden van allerlei aart onderworpen, 4. De gevangen dieren, die in diergaarden of in naauwe ingesloten vakken opgesloten zijn, krijgen hunnen vollen wasdom niet en leven korter dan wanneer zij in volle vrijheid zijn, IX, 74. Bij de dieren, die gevangen zijn en in hokken zitten, zijn de deelen, van welke zij geen gebruik kunnen maaken, als die van de voortteeling, zoo klein en zoo weinig ontwikkeld, dat men moeite heeft om die te vinden, en dat zij somtijds vergroeid schijnen, *ald.* De tamme dieren zijn veel meer verscheidenheden onderhevig dan de wilde, en waarom, XI, 173. Noodzaaklijke oorzaken van hunne ontaarting, 175, 176. De staat van huis-dieren schijnt de dieren losbandiger te maaken, dat is, minder getrouw aan hunne soort, zij maakt hen ook heeter en vrugtbaarer, XV, 22. Bij de wilde dieren, die van den mensch onafhankelijk zijn, is de afgelegenheid van luchtstreek een vrij zeekeer teken van den afstand der soorten XIV, 143. In den staat, waartoe wij de tamme dieren gebracht hebben, zou het misfschien niet meer mogelijk zijn hen in hunnen vorigen staat te herstellen, of hunne oorspronkelijke gedaante wedertegeeven, en de andere eigenschappen van hunne natuur, die wij hun ontnoomen hebben, XV, 5. De staat van tamheid heeft veel toegebracht om de kleur van het hair van de dieren te doen veranderen. De eerste natuurlijke kleuren zijn het vaal en het bruin. Het zuiverst wit zonder enige vlek is, in dat opzigt, het teken van den laatste graad van ontaarting, 8. Oorzaken van de verscheidenheden bij de vrije en van den mensch onafhankelijke dieren. Bij de soorten, waarin het mannetjen zig aan het wijfsjen hecht, en niet van wijfsjen verandert, zijn weinige verscheidenheden. Bij die, bij welke de wijfsjen dikwijls van mannetjens veranderen, zijn talrijker verscheidenheden, en over het algemeen zijn 'er des te meer, hoe grooter het aantal hunner jongen is. Daar zijn om die reden veel meer verscheidenheden in de kleine soorten dan in de groote, 10. De dieren schijnen de muzyk te beminnen. *Ziet* Muzyk.

DIEREN van de twee waereld-deelen. Den dieren van de nieuwe waereld zijn meest allen verkeerde naamen gegeven, IX, 47. Optelling van de dieren, onder welke men onderscheiden moet, 1. die het oud vast land natuurlijk eigen zijn, en die niet in de nieuwe waereld gevonden zijn; 2. die, welke de nieuwe waereld natuurlijk eigen zijn en die in de oude waereld niet bekend waren; 3. die, welke in beiden de waereld-deelen gevonden worden, 1 en volg. Van alle de tamme dieren, die uit Europa in Amerika over-

overgebracht zijn, heeft het varken het best en het algemeenst geslaagd, hetzij in de warme, hetzij in de koude landen van die nieuwe wereld. De geiten zijn niet geslaagd dan in de warme en gemaatigde luchtstreeken, de foort heeft zig niet kunnen staande houden in Kanada, daar men haar vernieuwen moet door bokken uit Europa. De ezel, die in de warme landen van de nieuwe wereld vermenigvuldigt, kan niet voortteelen in de koude, als in Kanada. De paerden hebben zig ten naasten bij eveneens vermenigvuldigt in de warme als in de koude luchtstreeken van die nieuwe wereld, 9. Alle de dieren, die uit de oude wereld in de nieuwe zijn overgebracht, zijn kleiner geworden, 10. Alle de dieren van Amerika, zelfs die, welke die luchtstreek eigen zijn, zijn veel kleiner dan die van de oude wereld, *ald.* De Amerikaansche naamen van bijna alle de dieren van de nieuwe wereld waren zoo moeilijk om uitspreken voor de Europeanen, dat zij hun andere zogen te geeven na de gelijkenissen, die zij met dieren van de oude wereld hadden, maar somtijds waren het slechts overeenkomsten, te verre gezocht om de toepassing van die benamingen te wettigen, 13. Dieren van de oude wereld, die niet in de nieuwe gevonden zijn geworden, toen men dezelve ontdekte, 15, 16. De dieren, die de nieuwe wereld natuurlijk eigen waren, waren in elke foort zeer talrijk in individus. Reken daarvan, 18. De foorten daarentegens waren bij de dieren van de nieuwe wereld weinige in getal, *ald.* Dieren, de nieuwe wereld natuurlijk en bijzonder eigen, die niet in de oude bestonden, 20. De dieren van de zuidlijke deelen van elk vast land waren in het ander niet, 23. Optelling van de dieren, die de twee werelden gemeen waren, 24. Het getal der foorten, welke de twee werelden gemeen hebben, is vrij klein in vergelijking van dat der foorten, die elke derzelve bijzonder eigen zijn, 26. Alle de dieren, die uit de oude wereld in de nieuwe zijn overgebracht, zijn 'er kleiner geworden, en alle die in beide de werelden gevonden worden, zijn ook kleiner in de nieuwe wereld, zonder eene uitzondering, 27. De dieren uit het Noorden worden in beiden de wereld-deelen gevonden, 26. De viervoetige dieren zijn, in het algemeen, en zonder uitzondering, veel kleiner in de nieuwe wereld dan in de oude, en daarentegen zijn de insekten en de kruipende dieren kleiner in de oude dan in de nieuwe wereld, 28. Amerikaansche naamen van de dieren uit de nieuwe wereld, 32. Daar waren op St. Domingo, toen het ontdekt wierd, maar vijf foorten van viervoetige dieren, waarvan de grootste niet grooter was dan een inkhoorn, 33.

DIEREN van de nieuwe wereld zijn veel kleiner dan die van de oude. Optelling van het onderscheid tusschen dezelve, IX, 19. Men kan alle de dieren, die in de twee wereld-deelen gevonden worden, en alle die het oude geheel bijzonder eigen zijn, tot vijftien geslachten en tot negen foorten brengen; optelling der geslachten en van die kleine op zig zelve staande foorten, XV, 27. De dieren, die de oude wereld bijzonder eigen zijn, kunnen tot agt geslachten of gezinnen gebragt worden, en tot vijf afzonderlijke foorten; optelling van deeze agt geslachten en deeze vijf foorten. De dieren, die het nieuw vast land bijzonder eigen zijn, kunnen gebragt worden tot tien afzonderlijke geslachten en tot vier afzonderlijke foorten; optelling van die tien geslachten en die vier foorten, 28. Afgelegen betrekkingen, die schijnen aantekenen dat 'er iets gemeens is in de vorming van de dieren der twee wereld-deelen, en die aanleiden tot opteklimmen tot zeer oude oorzaken.

zaaken van ontaarting, 30. Van tien geflachten en vier afzonderlijke foorten, tot welke men alle de dieren van de nieuwe waereld brengen kan, kan men alleen het geflacht der tijgers en de foort van de pecari op eene duidelijke wijze tot de dieren van de oude waereld brengen. De foort van den lama, en de geflachten van de fapajous, fagoins, flinkdieren, agoutis en mieren-eeters kunnen niet vergeleken worden dan op eene zeer verre wijze, met de kameelen, met de guenons, met de buntfings, met de haazen en de pangolins, en eindelijk, de foorten van den tapir, van den cabiai en het geflacht der philanders, der coatls, der fchild-varkens en der luiaarts kunnen tot geene foorten van de oude waereld gebragt worden, 31—35. Hunne oorprong kan niet toegeschreven worden aan de ontaarting alleen. Toen de twee waerelden nog aan elkanderen vast waren, zijn de foorten, die in die landen van de nieuwe waereld leefden, 'er waarfchijnlijk in opgefloten geweest door de inbreeking van het water, toen het de twee waereld-deelen van elkanderen fcheiden. Mogelijkheid van die gebeurtenis, XV, 31—35.

DIEREN van het Noorden. Waarom de rendieren en andere dieren uit het Noorden beter de uiterften van koude en warmte verdraagen dan dieren van minder koude landen; namelijk omdat zij vet en in den winter zeer ruig van hair zijn, en in den zomer droog en ligt van hair zijn, XVI, 106.

DIGTHEID van den Aardbol. Verfcheiden oorzaaken van de vermeerdering der digtheid, XVII, 202.

DIGTHEID van de Planeeten; de digtheid van de ftoffe van Jupiter en Saturnus is omtrent dezelfde als de digtheid van de ftoffe der zon, I, 73. Als de digtheid van de zon onderfeld wordt honderd te zijn, is die van Saturnus gelijk aan zeven en zestig, die van Jupiter aan vier en negentig en een half, die van Mars aan tweehonderd, die van de Aarde aan tweehonderd, die van Venus aan agthonderd, die van Mercurius aan tweeduizend agthonderd, *ald.* Onderzoek van de betrekking van de digtheid der Planeeten tot haare fnelheid, *ald.* Die digtheid heeft minder betrekking tot de warmte, die de Planeeten ondergaan moeten, dan tot derzelver fnelheid, *ald.* en XVII, 203.

DIRTE van enige menschen, XVIII, 210.

DINGEN; de dingen met betrekking tot ons zijn niets op zigzelve; zij zijn ook niets, als zij eenen naam hebben, maar zij beginnen voor ons te beftaan, wanneer wij in dezelve betrekkingen, eigenschappen kennen; het is zelfs alleen door die betrekkingen dat wij eene bepaaling van dezelve kunnen geven, I, 12 *en volg.* In de natuurlijke dingen is 'er niets wel bepaalds dan dat naauwkeurig befchreven is, 13.

DOOD. De al te groote vastigheid, welke de beenderen aanneemen, naar maate de mensch en de dieren in jaaren vorderen, is de oorzaak van den natuurlijken dood, II, 284. Het lighaam fterft langzaamerhand en bij gedeelten; deszelfs beweging vermindert trapswijze en het leven wordt langzaamerhand uitgebluscht; de dood is de laafte eindpaal van die reeks van trappen, de laafte fchaduw van het leven, *ald.* De dood is zoo natuurlijk als het leven. De oogenblik van den dood wordt voorbereid door eene oneindige menigte oogen-

oogenblikken van denzelfde orde, 289. De meeste menschen sterven zonder het te weten, *ald.* Redenen, die de vrees van den dood moeten vermindern, 290. Zoo lang men gevoelt en denkt, denkt en redeneert men niet dan voor zig, en als alles dood is, leeft de hoop nog, *ald.* De dood is zoo verschrikkelijk niet als men zig verbeeldt; men beoordeelt hem van verre verkeerd; hij is een spook, dat ons op een afstand verschrikt, en dat verdwijnt als men het van nabij beziet, *ald.* Het oogenblik van den dood is niet verzeld van eene groote of langdurige pijn, *ald.* Onzeekerheid van de tekenen van den dood, 292. Het is in de orde van de natuur dat de dood tot het leven dient, dat de hervoortbrenging uit de vernieling spruit, VII, 2. De geweldige dood van de dieren is een gebruik, dat bijna zoo noodzaaklijk is als de wet van den natuurlijken dood, *ald.*

DOODEN-TAFELN. *Ziet* Tafel.

DOODE ZEE. *Ziet* Zee.

DOOFHEID. Waarom oude lieden doof zijn, III, 22. Gemaklijk middel om te weten of de doofheid uit- of inwendig zij, *ald.* Een doof-geborene is noodzaaklijk stom; hij kan geene kennis hebben van afgetrokken en algemeene dingen; voorbeeld, 23. Men kan de dooven volmaakt leeren verstaan door de oogen wat men zegt, als zij hun gezigt vestigen op de lippen van degeene, die tot hen spreken, II, 264. Dooven van geboorte kunnen leeren lezen, schrijven, spreken en alles verstaan zoo wel als andere menschen; voorbeeld, III, 24.

DOUC is noch van het geslacht der aapen, noch van dat van de baviaanen, noch van dat van de guenons, maar heeft iets van alle drie; hij schijnt den overgang te maaken tusschen de guenons en de sapajous. Hij is de eenigste guenon die hair op de billen heeft; hij schijnt ook den overgang te maaken van de Orang-Outangs en de guenons in zekere opzigten, XIV, 194. De Douc is zeer gemaklijk van alle de aapen, baviaanen, guenons en sapajous te onderscheiden; zijne vacht is met allerlei kleuren geschakeerd; beschrijving. Hij wordt in Cochinchina en op Madagaskar gevonden, *ald.* Onderscheidende kenmerken van den Douc, 195. Bijvoegzel tot de historie van den Douc, XIX, 33.

DRAGT. De tijd der dragt bij de merrie is van elf of twaalf maanden; bij de vrouwen, de koeljen en de binden van negen maanden; bij de vossen en de wolvinnen van vijf maanden, bij de teeven van negen weken; bij de katten van zes weken; bij de konijnen van een en dertig dagen, II, 162. De wijfjens van alle de dieren die geene maandstonden hebben, jongen altijd omtrent na denzelfden tijd, en daar is altijd maar een zeer klein verschil in den tijd der dragt, 211.

DRINKEN. Verschillende wijze van drinken van verschillende dieren, IV, 120, 121.

DROES. Oorsprong en zitplaats van de ziekte, welke men bij de paarden de *droes* noemt, IV, 121.

DROMEDARIS EN KAMEEL behooren in de oude waereld t'huis en worden in de nieuwe niet gevonden, IX, 2. De Dromedaris is geene verschillende soort van den Kameel, maar eene verscheidenheid in die soort, XI, 125. De Dromedaris (Registers.) F me-

- medaris draagt maar eenen bogchel op den rug, in plaats dat de Kameel 'er twee heeft, *ald.* Deszelfs ras is talrijker en meer verspreid dan dat van den Kameel, 126. Landen waarin men den Dromedaris vindt, *ald.* De Dromedaris is de foberste van alle dieren en kan veele dagen zonder drinken zijn, 127. Zijne voeten zijn geschikt om door het zand te gaan en hij kan zig niet ophouden op vogtige glibberige gronden, *ald.*
- DROOMEN. Het denkbeeld van tijd kooft nooit in de droomen, IV, 29. Aanleidende oorzaken der droomen, 31. Waarom bijna alle droomen of verschriklijk of bekoorlijk zijn, *ald.*
- DUGONG of DUGUNG; naam van een dier van de Philippijnsche Eilanden; het gelijkt meer naar den zeehond dan naar enige andere foort. Beschrijving van zijnen kop en zijne tanden. Men heeft den Dugong met den Zee-leeuw verward, maar het zijn zeer verschillende foorten, XIII, 240, 241. De foort schijnt gevonden te worden in de zuidlijke zeeën tot de Philippijnsche Eilanden, 242.
- DUINEN. Vorming der duinen, I, 221. Zij bestaan niet uit steenen en marmers, als de bergen, die op den grond van de zee gekoomen zijn, 298.
- DUIN-MOL; zijne gelijkenis en verschillen met den gemeenen Mol, XVI, 130. Deeze Mol woont, volgens GORDON, in de duinen, aan de Kaap de Goede Hoop; binnen 's lands vindt men 'er geene, 15. Hij heeft eene voet lengte van den smoel tot den staert; zijne afmettingen en beschrijving, 16. Zijne natuurlijke hebbelikheden, *ald.* Men eet zijn vleesch aan de Kaap en men zegt dat het zeer goed is. Hoe hij loopt, en graaft. Zijn aart en zijne boosheid, *ald.*
- DUIVELS-KIND. *Ziet* Stinkdier, XIII, 194.
- DUURING. Bewijs van de zeer lange duuring van tijd, die 'er nodig geweest is tot het vormen van de laagen kalk-steenen en van die der koolen, XVII, 61.
- DWAALING. Eene dwaaling, die alle stelsels van Natuurlijke Historie gemeen hebben, is dat men van een geheel en van eene zaamenvoeging van veele geheele uit een enkel deel wil oordeelen, en door de vergelijking van de verschillen van dat deel, I, 8. De meeste onzer dwaalingen koomen van de wezenlijkheid, die wij aan onze afgetrokken denkbeelden geeven, XVIII, 34.
- DWERGEN. Voorbeelden van verscheiden Dwergen, XVIII, 213.
- DWERGEN (WITTE) van Madagaskar. *Ziet* Quimos.

E.

EEN VLOED is sterker onder de Evennachtlijn dan in de andere luchtstreeken, I, 42. Derzelver beweging heeft de bergen en alle de groote oneffenheden van den aardbol voortgebracht, 48. Natuurkundige verklaring van de Eb en Vloed der zee, 214. Het water op den bodem der zee ondergaat, even als dat op de oppervlakte, de beweging van Eb en Vloed, en zelfs veel regelmatiger, 216. Van de beweging van Eb en Vloed kooft de algemeene be-

beweging van het Oosten naar het Westen, omdat het hemellicht, dat de opzwellling van het water veroorzaakt, zelf van het Oosten naar het Westen voortgaat, *ald.* En die beweging van het Oosten naar het Westen is zeer merkbaar in alle de zee-engten, die van den Oceaan in den Oceaan loopen, zoo dat de Eb 'er veel minder is dan de Vloed, 216.

ECLIPTICA. De verandering in de schuinste van de Ecliptica is geene vermindering of gestadige vermeerdering; het is integendeel slechts eene bepaalde verandering, die dan deelen weg dan geenen weg geschiedt. Deeze verandering wordt veroorzaakt door de werking der Planeeten; als men de krachtigste van die aantrekkingen neemt, welke die van Venus is, zou zij twaalfhonderd zestig duizend jaaren nodig hebben om eene verandering van zes graaden zeven en veertig minuten in de waare schuinste van den as der aarde voorttebrengen. Zoo ook kan de werking van Jupiter in den tijd van negenhonderd zes en dertig duizend jaaren de schuinste van de Ecliptica maar twee graaden agt en dertig minuten veranderen, en nog wordt deeze uitwerking gedeeltelijk vergoed door de voorgaande, zoo dat het niet meer mogelijk is dat die verandering van schuinste van den as der aarde ooit tot zes graaden drie en twintig minuten kooome, XVII, 13, 14.

EELHOORN. Aart en temperament van den Eekhoorn, VII, 156. Hij kooomt niet op den grond dan wanneer de boomen door hevigen wind schudden, *ald.* Hij woont op de hoogste boomen in de boschen, en nadert de wooningen niet, *ald.* Huishouding van den Eekhoorn, 157. Hij krijgt gemeenlijk drie of vier jongen; zij worden ritig in de lente, en jongen in de maand Mey of in het begin van Juny, *ald.* De Eekhoorn maakt zig een nest als de vogelen, en hoe, *ald.* Van alle de wilde dieren is de Eekhoorn meest verscheidenheden onderworpen, X, 86. De Eekhoorns zijn eer uit het Noorden dan uit het Zuiden afkomstig; men verkoopt in Siberie derzelver vellen bij duizenden, XV, 120. Daar zijn verscheiden soorten in Noord-Amerika, 121. Hunne natuurlijke hebbelikheden en de schade, die zij in de bebouwde landen van Amerika doen, *ald.*

EELHOORN. Beschrijving van den grooten Inkhoorn van de kust van Malabaar, XIX, 123.

EELHOORN van Madagaskar; deszelfs beschrijving, XIX, 124.

EELHOORN (AARD-EELHOORN). Ziet Eekhoorn (zwitfersche).

EELHOORN (BARBARIJSCH). Waarin hij gelijkt naar en verschilt van de Palm-boom en Zwitfersche Eekhoornen, X, 91.

EELHOORN (BLAAUWE) is de Petit-gris. Ziet Petit-gris.

EELHOORN (PALM-BOOM-EELHOORN); een klein diertjen, dat zijn leeven op de palm-boomen doobrengt, X, 91. Hij is noch Eekhoorn, noch rot, *ald.* Zijne gelijkenis naar en verschil met den Eekhoorn en den rot, 92. Hij wordt alleen in de warme streken van de oude waereld gevonden, *ald.* Zijne gelijkenis met, en zijn verschil van de Barbarijsche en Zwitfersche Eekhoorns, *ald.* Natuurlijke huishouding van den Palm-boom-eekhoorn, die vrij gelijk is aan die van den Eekhoorn, *ald.* Bijvoegzel tot de beschrijving van dat dier, XIX, 125.

EELHOORN (VLIEGENDE). Ziet Polatouche.

EELHOORN (VLIEGENDE), groote. Ziet Taguan.

EELHOORN (ZWARTE) van *Martinique*, XV, 121.

EELHOORN (ZWITSCHE); zijne gelijkenis met, en verschil van den Palm-boom-eekhoorn en den Barbarijfchen Eekhoorn, X, 92. De Zwitfcherfche Eekhoorn wordt niet gevonden dan in de koude en gemaatigde landen van de nieuwe waereld, *ald.* Hij onthoudt zig niet op de boomen gelijk de Eekhoorn; hij blijft op den grond en maakt zig daar een gat, als de veldmuis, *ald.* Hij is minder leerzaam en mak dan de Palm-boom- en Barbarijfche Inkhooornen, 93.

EELTACHTIGHEDEN op de borst der kameelen, der lamas, en op de billen der bavianen en guenons; derzelver oorsprong, XV, 9.

EENHOEVIGE; optelling van de eenhoevige dieren, XIV, 10.

EENVOUDIGE. Wat men moet verstaan door het eenvoudige et het zaamgestelde, II, 11. Wij neemen overal het afgetrokkene voor het eenvoudige en het wezenlijke voor het zaamgestelde; in de Natuur daarentegens bestaat het afgetrokkene niet, niets is eenvoudig en alles is zaamgesteld, 12.

EEUW; de gulde eeuw van de zedenkunde of liever van de fabelkunde was slechts de ijzeren eeuw van de natuurkunde en de waarheid, XVII, 3. Tafereel der barbaarsche eeuwen, 126.

EGEL verdedigt zig tegens de honden en andere verscheurende dieren met zig tot een bal te maaken. De vos weet hem egter te noodzaaken zig wederom uitteftrekken, VIII, 17. De Egels koppelen anders dan de andere viervoetige dieren, *ald.* Zij zoeken elkanderen in de lente en jongen in het begin van den zomer; zij krijgen drie of vier jongen te gelijk en fomtijds vijf; zij zijn eerst wit, en men ziet slechts op hun vel de beginzelen van de ftefels, 18. Als de moeder met haare jongen opgesloten is, vreet zij die op, in plaats van die te voeden, *ald.* De Egel is een boosaartig en knorrig dier, *ald.* Natuurlijke huishouding der Egels, *ald.* Zij zijn in den winter verdoofd en flaapen; zij hebben koud bloed, *ald.* Daar is maar eene foort, waarin zelfs geene verscheidenheid in deeze luchtstreeken is, 19. De Egels worden niet in de koudste landen gevonden, *ald.* Bijvoegzel tot de befchrijving van de hebbelijkheden van dat dier, XIX, 142.

EGYPTE. De grond van het Noordlijk Egypte is gevormd geworden door de bezinkzelen van het water van den Nijl, en die flijk heeft thans meer dan vijftig voeten dikte, I, 52. Het is eerst zedert zeer korten tijd dat de huizen van losbandigheid, voor de reizigers gesticht, afgefchaft zijn, XVIII, 266.

EGYPTENAARS zijn veel droefgeestiger van aart dan de Arabiers, XVIII, 265. Daar is een groot onderscheid tusschen de grootte der mannen, die gemeenlijk groot en rank zijn, en die van de vrouwen, die gemeenlijk kort en gedrongen zijn; reden van dat verschil, 266. Daar zijn tot vijf en twintig duizend blinden in de hospitaalen van de stad Kairo alleen, *ald.*

EI. Vorming en groeiing van het ei tot dat het buiten het lijf van de hen wordt gedreven, II, 51, 52. In de leevendbaarende wijffens zijn geene eieren, 66. De eieren moeten beschouwd worden als wezens, die, zonder het vermoogen te hebben van zig hervoorthebrengen, als de dieren en gewassen, egter eene foort van leven en inwendige beweeging hebben, 133. Juiste en beknopte verklaring van de aangroeiing der eieren, *ald.* Het ei heeft eene foort van leven en bewerktuiging, eene aangroeiing, eene ontzwagteling en eene gedaante, welke het van zelf, en met zijne eigen krachten aanneemt; het leeft niet gelijk het dier; het groeit niet als de plant; het teelt niet voort, gelijk beiden; egter groeit het, werkt het naar buiten, en wordt het bewerktuigd, *ald.* Het ei is een wezen, dat men afzonderlijk en op zig zelf moet beschouwen, omdat het tot zijne geheele ontzwagteling en tot zijne volkoomene bewerktuiging kooft, hetzij het bevrugt is of niet, *ald.* De eieren zijn draagbaare baarmoeders, welke het dier naar buiten uitwerpt, 146. De eieren, in plaats van deelen te zijn, die algemeen in alle wijffens gevonden worden, zijn slechts deelen, welke de Natuur gebruikt heeft om de lijfmoeder te vergoeden bij de dieren, die van dat deel beroofd zijn, 147. Het ei, dat de hen legt twintig dagen nadat zij van den haan afgescheiden is, brengt een kieken voort, even zoo wel als dat, hetwelk zij twintig dagen te vooren gelegd heeft, 190. Het ei aan den eierstreng gehecht is bij de eierleggende wijffens hetgeen het klierachtig lighaam in de zaadballen der leevendbaarende wijffens is; het roofje van het ei zal, als men wil, de holligheid van dat klierachtig lighaam zijn, in welke het zaadvogt van het wijffen vervat is, 191. Reden waarom het kieken zig niet ontwikkelt in de eieren, die verscheiden dagen voor het leggen zijn bevrugt geworden, *ald.* De eieren bevatten, als zij gebroeid of enigen tijd bewaard zijn geweest, eene vrij groote hoeveelheid lucht; voortbrenging van die lucht met de verklaring van de uitwerkingen, die 'er betrekking op hebben, 199, 200. Daar bestaat geen ei in de leevendbaarende wijffens; zij hebben, gelijk de mannetjens, een zaad-vogt, dat in de klierachtige lighaamen vervat is, en dat zaad-vogt van de wijffens bevat, gelijk dat der mannetjens, eene oneindige menigte levende werktuiglijke klompjens, XVIII, 173. Groeiend leven van het ei, en groeiend leven van de baarmoeder in de leevendbaarende, 175. Dwaaling en valsch beginzel van de Ontleedkundigen ten opzichte van den aart van het ei, *ald.*

EIEREN. Onderzoek van het stelzel der eieren en der zaad-diertjens; bewijs van derzelver ongenoegzaamheid, II, 79. Beknopte verklaring van de ontzwagteling en groeiing van de eieren der geschubde vischen, II, 133.

EIGENSCHAPPEN. De algemeene eigenschappen van de stoffe zijn alle evenzeer werktuiglijke beginzelen, hetzij zij al of niet onder het bereik onzer zinnen vallen, II, 27 *en volg.*

EIK. Daar zijn onder de Eiken soorten, die tot honderd voeten hoogte opgroeiën, en andere soorten, die nooit hooger groeiën dan drie of vier voeten, I, 8.

EILANDEN zijn in het algemeen niet anders dan toppen van bergen, I, 37. Het getal eilanden is minder aanmerklijk in de noordlijke zeeën dan in de zuidlijke, 48. Daar zijn eilanden, die niet anders zijn dan toppen van bergen, als St. Helena en Ascension, 157. Daar zijn zeer weinig eilanden mid-

midden in de zee en daar zijn 'er daarentegens zeer veel in de nabuurschap der landen, 274. Daar zijn twee soorten van nieuwe eilanden; de eerste door het water, en de tweede door onderaardsch vuur gevormd, I, 270. Beschrijving van de wijze, waarop zig een nieuw eiland heeft gevormd door de werking van onderaardsch vuur, 270. De eilanden, door onderaardsch vuur voortgebracht, koomen altijd in de nabuurschap van andere eilanden of kusten, en daar is geen voorbeeld dat 'er op die wijze een nieuw eiland ontstaan is op eenen aanmerkblijken afstand van land 273. Formeering van nieuwe eilanden door bezinkzel van het water, en door de zakking of het verlaten van het water van de zee, *ald.*

EIND-OORZAAKEN. Onderzoek van het beginzel der Eind-oorzaaken, II, 41. Waarom men geene reden kan geeven van de algemeene oorzaaken, 15.

ELAND wordt in Noord-Amerika gevonden, daar hij *Original* genaamd wordt. Beschrijving van den Eland en vergelijking van denzelven met het hert, XII, 83. Zijne huishouding, 92. Als de Eland loopt, maaken de beenderen van zijne voeten een gekraak, dat men van verre kan hooren, 91. Hij is herkauwende, 93. Zijne beschrijving, 94. Knobbels van den Eland; twijfeling daaromtrent, 95. De Eland heeft het hair zeer digt en de huid zeer hard. Hij heeft zeer veel kracht in de voorste pooten, 96. Vooroordeelen omtrent de kracht van de hooruen van den Eland tegens de vallende ziekte, 97. Hoe de Wilden van Amerika den *Original* of den Eland in den winter jaagen, *ald.* Beschrijving en afmeetingen van een Mannetjens-eland, XIX, 153. Nieuw bijvoegzel tot de historie van den Eland, 155.

ELAPHO-CAMELUS, door MATHIOLUS beschreven, is hetzelfde dier als de lama, XII, 30.

ELECTRICITEIT speelt eene zeer groote rol in de aardbevingen en uitbraakingen der vuur-bergen, XVII, 73.

ELECTRIEKE STOF; derzelver grondslag is de eigen warmte van den aardbol, XVII, 73.

ELEMENTEN. Ziet Hoofdstoffen.

ELEPHANT. Ziet Olyphant.

ENCUBERT. Soort van schild-varken met zes beweegbare gordels; zijne beschrijving en kenmerken, X, 144, *en verv. 155 en volg.* De Encubert is gemeenlijk dik en vet; het mannelijc heeft het teel-lid zeer groot; hij graaft zeer gemaklijk in den grond, zoo met zijn snoet als met zijne nagelen; hij maakt zig een hol, waarin hij zig over dag outhoudt en waaruit hij des avonds koomt, om zijne kost te zoeken; hij drinkt dikwijls; hij leeft van vrugten, wortelen, insekten en vogelen, als hij die krijgen kan, 146. Zijn vleesch is goed om te eeten, 156.

ENGELAND. De zuidlijke kusten van Engeland zijn door de zee bloot gelaaten, I, 127. Bewijzen, waaruit blijkt dat Engeland weleer aan het vast land vast was, 294.

ENGELSCH E ZIEKTE. Geraamte van een kind dat de Engeliſche ziekte gehad had, welks arm- en been-beenderen alle eeltachtigheden hebben in het midden van hunne lengte; bij het zien van dit geraamte kan men naauwlijks twijfelen of dit kind heeft de beenderen van de vier ledenmaaten gebrooken gehad toen de moeder het droeg, vervolgens zijn de beenderen weder aan een gehecht en hebben dat eelt gevormd, II, 204.

ETHIOPIERS zijn niet van hetzelfde geſlacht van menſchen als de Nubiers; deeze zijn volkoomen zwart als de Negers, en de Ethiopiërs zijn maar bruin, als de Zuidlijke Arabieren, III, 73.

ETNA. Men kan tot zestig voeten diepte in de ſtoffen, door den Etna uitgeworpen, graaven, I, 254. Beſchrijving van dien brandenden berg en zelfs uitbraakingen *ald.* Beſchrijving van den Etna van den omtrek aan den voet tot den top, XVII, 269. Vergelijking van den Etna met den Vefuvius. Onderſcheid in de uitbraakingen van die twee brandende bergen, 271. De ſtukken ſteen, door den Etna uitgeworpen, vliegen zoo hoog op, dat zij een en twintig ſeconden nodig hebben om op den grond neder te vallen, terwijl die van den Vefuvius in negen ſeconden vallen, hetgeen twaalf honderd en vijftien voeten geeft voor de hoogte, tot welke de ſteenen uit den Vefuvius opvliegen, en zesduizend zeshonderd vijftien voeten voor de hoogte, tot welke die van den Etna ſlijgen, hetgeen, zoo deeze waarnemingen juist zijn, bewijzen zoude dat de kracht van den Etna vijf of zes maalen grooter is dan die van den Vefuvius. De Etna heeft andere brandende bergen geteeld, die grooter zijn dan de Vefuvius, 271, 272. De hevigheid van het vuur is in den Etna verminderd, naardien hij zedert zeer langen tijd niet meer met kracht werkt aan zijnen top; bijzonderheden daaromtrent, 272. Men moet den Etna niet als eenen enkelen brandenden berg beſchouwen, maar als eene verzameling van volkaanen, 276. Het ſchijnt dat 'er twee tijdperken geweest zijn voor de werking van de volkaanen van den Etna; het eerſte zeer oud, wanneer de top van den Etna heeft begonnen te werken, toen de algemeene zee dien top droog liet en tot enige honderd roeden beneden denzelven daalde, 277. Het tweede na de vergroting van de Middellandſche-Zee door de wateren van den Oceaan en de Zwarte-Zee, *ald.*

ETTER, die uit wonden kooft, bevat eene groote menigte organiſche klompjes, die in beweging zijn, II, 214.

EVENAAR. De deelen van den Evenaar zijn de laaſte bekoeld en de pool-deelen hebben het water van den dampkring ontvangen veele eeuwen voor de landen van den Evenaar bevogtigd zijn geworden, XVII, 62.

EVENNACHTLIJN. Ziet Evenaar.

EVENREDIGHEDEN van het menſchelijk lighaam zijn bepaald geworden naar een zeer groot aantal modellen, enkel door het oog der Schilders en Beeldhouwers, veel beter dan door maaten; optelling van die evenredigheden, II, 273.

EXQUIMA is eene ſoort welke die van den Coaita zeer nabij kooft, en is 'er miſſchien maar eene verſcheidenheid van, XIV, 210.

EZEL heeft, even als de paerden, eene ontzagchelijke menigte wormen in de maag, IV, 80. Zij zijn des te minder sterk en kleiner, hoe kouder de luchtstreek is, 194. Zij zijn beter en sterker dan de paerden in de zeer warme landen, 195. De wilde Ezels verschillen van de Zebras en zijn van dezelfde foort als de tamme, 195. Zij zijn in Amerika overgebracht en zijn 'er zeer vermenigvuldigd in de warme streken; zij zijn 'er zelfs wild geworden en deeze wilde Ezels loopen bij troepen, gelijk de wilde paerden, 196. Gelijkenis en algemeene verschillen tusschen den Ezel en het paerd, 185. Beschrijving van den Ezel, zijn aart, zijn temperament, zijne hoedanigheden, 191. De Ezel, dien men gesneden heeft, balkt met eene zachte stem, en schoon hij evenveel poogingen en dezelfde bewegingen met de keel schijnt te doen, kan men zijn gebalk niet verre hooren, 193. Men kent den ouderdom van den Ezel, gelijk dien van het paerd, aan de tanden, *ald.* Hoedanigheden van het veulen van den Ezel, 194. Hij leeft gelijk het paerd, vijf en twintig of dertig jaaren, *ald.* Slaapt nog minder dan het paerd en gaat niet liggen dan als hij zeer vermoeid is, *ald.* Over het algemeen is de gezondheid van dat dier veel vaster dan dat van het paerd, *ald.* De Ezel is oorspronkelijk uit warme landen en is nieuwing in koude landen overgebracht, *ald.* Verschillende gebruiken van het vel van den Ezel, 197. De Ezel behoort in de oude wereld 'r huis en is niet in de nieuwe wereld gevonden, toen men dezelve ontdekte, 196. De Ezel bestond niet in de nieuwe wereld. De Ezels hebben in hunne jongheid lang hair en men heeft de gewoonte van hen te scheeren, XII, 15, 17. maar is thans overal verspreid, *ald.* Hij heeft meer vermogen om voortteteelen, zelfs met de merrie, dan het paerd. Hij bederft en vernietigt de voortteeling van het paerd, en het paerd kan die van den Ezel niet bederven, XV, 17. Voorbeelden van de groote ritsigheid van den Ezel en van zijne meer dan hevige drift voor het wijsjen. De Ezel is binnen weinige jaaren onbruikbaar. De Ezelin behoudt het vermogen van voortteteelen langer tijd, 20. De Ezel en Ezelin neigen door algemeene en bijzondere oorzaken naar de onvrugtbareheid. De warmte is niet alleen nodig tot de vrugtbareheid, maar zelfs tot het volkoomen leven van deeze dieren. Men moet het tot de koppeling geschikt jaargetijde kiezen om haar vrugtbare te maaken, 19. Het heet temperament van dat dier maakt het weinig kiesch in de keuze van de wijsjens, en het schijnt ten naasten bij even zeer de ezelin, de merrie en de muil-ezelin te begeeren, 64.

EZEL (GESTREEPTE). *Ziet Zebra.*

EZEL (KAAPSCHE). *Ziet Zebra.*

EZEL (WILDE) is de *Onager* der Ouden, IV, 195.

EZELINNE is in staat om voortteteelen op haar tweede jaar, IV, 7. Is niet zeer vrugtbare en waarom, *ald.* Is gewoonlijk togtig in Mey of Juny, *ald.* Werpt in de twaalfde maand, *ald.* Krijgt maar een jong, 194. Het gebruik van Ezelinne-melk is bewaard gebleven van de Grieken tot ons; hoe men de Ezelinne verkiezen moet, om goede melk te hebben, 197.

F.

FEFÉ, naam, welken de reizigers eene foort van Aap gegeven hebben, die wij meenen de Gibbon te zijn, XIV, 64.

FEITEN die ons nader aan de oorsprong der Natuur kunnen brengen; grondfeiten van de oude tijdvakken der Natuur, XVII, 3. en volg.

FENIJN. Oorsprong van het fenijn in den adder en de andere dieren, II, 155.

FIGUUREN. Men zou in het vervolg kunnen te weten koomen welke de deelen zijn die de lighaamen zaamenstellen, als men aanvang met het beginzel dat alle stof malkander aantrekt in eene omgekeerde reden van het vierkant des afstands, en deeze algemeene wet schijnt in de bijzondere aantrekkingen niet te verschillen dan door het uitwerkzel van de figuur der zaamenstellende deelen van iedere zelfstandigheid, omdat deeze figuur als eerste beginzel in den afstand betrokken is; want als men door proefneemingen de kennis van de wet der aantrekking van eene bijzondere zelfstandigheid gekregen zal hebben, zal men door berekening de figuur van die zaamenstellende deelen kunnen vinden; voorbeeld, XII, 8. Schoon de figuuren in het oneindige verschillen kunnen, blijkt het egter dat 'er zoo veele verschillende figuuren van deeltjens niet zijn als onze geest zou kunnen bevatten. Het goud en de lucht zijn de twee uitersten van alle digtheden; (a) alle figuuren, die de natuur gebiedt of toegelaaten heeft, zijn tusschen deeze twee termen bevat, en alle die, welke zwaarer of ligter zelfstandigheden zouden hebben kunnen voortbrengen, zijn verworpen, 9.

FIGUUREN; *geometrische* en regelmaatige figuuren bestaan alleen in onze verbeeldingen worden niet in de Natuur gevonden, of, zoo zij 'er zijn, is het omdat alle mogelijke gedaanten 'er in zijn, II, 12.

FINNEN. De oude Finnen of Finlanders en de tegenswoordige maaken twee verschillende rasen van menschen uit, die men niet met malkaer vermengen moet, XVIII, 255 en volg.

FORTUIN van het spel. Ziet Spel.

FOSSANE; fraai diertjen, dat men op Madagaskar vindt en dat men ook *Genetkat van Madagaskar* genoemd heeft. De Fossane is egter altijd kleiner dan de Genetkat en het schijnt dat zij geene riekende beursjens hebben. Aart van de Fossane, zijne hebbelikheden, zijn voedsel, XIII, 119.

FRET. Daar zijn Fretten, die in kleur van hair naar buntfings gelijken, VII, 130. De Fret is oorspronkelijk uit warme landen, en kan in Frankrijk niet leeven dan als huisdier, *ald.* Hij wordt gemakliker tam gemaakt dan de buntfing, en het is om die reden dat men zig van den Fret en niet van den buntfing bedient om de konijnen te jaagen, *ald.* Hij heeft eenen zeer sterken en onaangenaamen reuk, *ald.* Hij verschilt in kleur van hair, *ald.* Het wijf-

(a) Thans niet meer; daar zijn zedert dunner vloeistoffen dan die lucht en een digter metaal dan het goud ontdekt.
(Registers.)

wijfjen is merklijk kleiner dan het mannetjen. *ald.* Men moet het mannetjen niet van het wijfjen scheiden, *ald.* De Fret slaapt bijna aanhoudend in den staat van huisdier, *ald.* Hij jongt twee maalen 's jaars; de wijfjens draagen zes weeken. Zij vreeten somtijds hunne jongen op, *ald.* Zij krijgen gemeenlijk vijf of zes, en somtijds tot agt of negen jongen, 131. De Fret is gemeenlijk de doodlijke vijand van de konijnen, *ald.* Hoe men konijnen met fretten vangt, *ald.* Temperament en natuurlijke huishouding van de Fret, *ald.* Dit dier behoort in de oude waereld t'huis en is niet in de nieuwe, IX, 15.

G.

GAUCHI zou wel hetzelfde dier kunnen zijn als de Saricovienne, XII, 213.

GAZELLE. De Gazellen behooren in de oude waereld t'huis en worden in de nieuwe niet gevonden, IX, 14. De Gazellen maaken den overgang tusschen de herten en geiten, XVI, 81. Daar zijn dertien soorten of verscheidenheden van; XII, 147. Beschrijving van de hoornen van de gemeene Gazelle, *ald.* De Gazellen in het algemeen gelijken veel naar den rhee, maar, in plaats van een gewei, dat alle jaaren afvalt, hebben zij hoornen, die zij altijd houden, *ald.* Verschil tusschen de Gazellen en rheeën, *ald.* Kenmerken, die de Gazellen eigen zijn, 148. Optelling van alle de soorten of verscheidenheden van de Gazellen, 155. De meeste Gazellen zijn halve huis-dieren, 158. Hoe men hen jaagt, *ald.* De Gazellen hebben van alle dieren de fraaiste oogen, 160. Zij hebben de voorste poeten korter dan de agterste, dat hun meer gemaklijkheid geeft om naar boven te loopen dan naar beneden, *ald.* Zij loopen meer gelijk dan springende, *ald.* Zij hebben gespleten hoeven en omtrent zoo gemaakt als die der schaapen, *ald.* De hoornen der wijfjens zijn korter en dunner dan die der mannetjens, *ald.* Aanmerkingen van ALLAMAND over de historie der Gazellen in het algemeen, XVI, 21 en verv.

GAZELLE MET DEN BEUR OP DEN RUG; beschrijving van dezelve door ALLAMAND, XV, 195. en volg.

GEBEURTENISSEN IN DE NATUUR. De buitengewoone zaaken, die het minst voorvallen, gebeuren egter even noodzaaklijk als de gewoone zaaken, die dikwijls gebeuren: in het oneindig getal vereenigingen, welke de stof kan aanneemen, moeten de buitengewoonste schikkingen zijn en zij zijn 'er ook, maar veel zeldzaamer dan de andere, II, 203.

GEBORTE (LAATE) na dertien maanden zwangerschap, XVIII, 194.

GEBORTE (VOORBAARIGE) van zes maanden en elf dagen na de ontvanging, XVIII, 196.

GEBORTEN. De maanden van het jaar, waarin de meeste kinderen te Parijs geboren worden zijn January, February en Maart, en die, in welke de minste geboren worden, Juny, November en December, waaruit men kan besluiten dat de warmte van den zomer de voortteeling bevordert, XVIII, 146. De jaaren, waarin de meeste kinderen geboren worden, zijn ook die, waarin de minste menschen sterven, *ald.* Geboorten-Tafelen. Ziet Tafel.

VAN DE NATUURLIJKE HISTORIE.

GEDENK-STUKKEN, die getuigen geweest zijn van de eerste eeuwen van de Natuur; XVII, 3. Het is door de echte gedenkstukken van de Natuur, te weeten de schulpen in de marmers, de vischen in de leien, en de gewassen in de kool-mijnen dat alle deeze bewerkte wezens lang voor de aard-dieren bestaan hebben, 86.

GEEST des menschen loopt langs eene linie om aan een punt te koomen, en, als hij een ander punt vatten wil, kan hij het niet bereiken dan door eene andere linie; de reeks van zijne denkbeelden is eene dunne draad, die zig in de lengte uitstrekt, zonder andere afmetingen; de Natuur integendeel doet geen eenen stap, die niet naar alle rigtingen loopt; als zij vooruit gaat, strekt zij zig ter zijden uit en verheft zig naar boven, zij doorloopt en vervult te gelijk de drie afmetingen, en terwijl de mensch maar een punt bereikt, kooft hij tot het vaste, omvat den inhoud en doordringt de massa in alle haare deelen, XIV, 12.

GEHEEL-AL. De systematische orde van het Heel-al is open voor het oog van elk eenen, die de waarheid weet te zien, I, 66. Tafereel van het Geheel-al. Duizenden lichtende bollen, op onbegrijpelijk afstanden geplaatst, zijn de gronden, die tot fondamenteen voor het gebouw der waereld dienen; millioenen duistere bollen, om de eerste ronddraaiende, maaken 'er de orde en beweegende bouw-orde van; twee oorspronkelijke krachten doen die groote klompen beweegen, doen die voort-rollen, voeren haar voort en bezielen haar. Het is uit de beweeging zelve dat het evenwigt der waerelden en de rust van het Geheel-al geboren wordt, XI, 3.

GEHOOR. De Gehoor-beentjens zijn reeds geheel gevormd op den tijd dat andere beenderen, die veel grooter moeten worden dan deeze, den eersten graad van hunne grootte en vastheid nog niet verkregen hebben, III, 2. Het gehoor geeft ons geen denkbeeld van den afstand voor de oefening van het zintuig van het gevoel, 17. Dwaalingen van het zintuig van het gehoor, *ald.* Welk het onmiddelijk werktuig van het zintuig des gehoors is, 21. In de vogelen vindt men geene gehoor-beentjens, die evenwel zeer duidlijk hooren, *ald.* Het gehoor is den mensch veel nodiger dan den dieren. In den mensch is het niet alleen eene lijdende eigenschap, maar een vermogen dat werkzaam wordt door de spraak, 23.

GEHOORNDE SAJOU; deszelfs beschrijving, XIX, 46.

GEIT heeft meer gevoel en instinct dan het schaap, V, 34. Hoedanigheid van de Geit en haare nuttigheid, 37. De Geit vreest niet de al te groote hitte, gelijk het schaap; zij slaapt in de zon, en stelt zig gaerne aan derzelver levendigste stralen bloot, zonder 'er door gehinderd te worden, 35. Deeze dieren zijn natuurlijk de vrienden van den mensch, *ald.* De bok kan als hij een jaar oud is voortteelen en de Geit van den ouderdom van zeven maanden; maar men wagt gemeenlijk tot beiden agttien maanden of twee jaaren oud zijn voor men hen laat paaren, *ald.* De Geiten zijn meest rijtig in de maanden September, October en November; maar zij kunnen egter in alle jaargetijden het mannetjen ontvangen, 36. Zij draagen vijf maanden en werpen in het begin van het zesde, *ald.* De Geit brengt gemeenlijk maar een jong Geitje voort, somtijds twee, zeer zelden drie, en nooit meer dan vier; zij brengt niet voort dan van den ouderdom van een jaar of agttien maanden tot dien van zeven jaaren toe, 36, 37. Nuttigheid en voordeel van de

de Geiten, 37. De Geit behoort in de oude waereld t'huis en is niet in de nieuwe waereld gevonden bij derzelver ontdekking, IX, 8. Groote vrugbaarheid van de Geiten; voorbeeld, XVI, 83. De Europische hebben op het eiland Bourbon met de Indische voortgeteeld, en met een zeer klein ras van Geiten, dat van Goa kwam en dat zeer vrugbaar is. Men verkrijgt gemakkelijk muil-ezels, die weder voortteelen, als men de Geiten met de schaapen vermengt, *ald.* Ontzagchelijke menigte Geiten in Noorwegen, XV, 91.

GEIT (BLAAUWE) van de *Kaap de Goede Hoop*; deszelfs beschrijving door FORSTER; het wijfjen draagt zoo wel hoornen als het mannetjen, XVI, 104.

GEIT (DWERG) is slechts eene verscheidenheid in de gemeene soort, XII, 118.

GEIT (MAMBER-) MET GROOTE HANGENDE OOREN is eene verscheidenheid van de Angorasche Geit en beiden zijn zij van dezelfde soort als de gemeene Geit, XII, 117. Optelling van alle de rassen Geiten, 118. De soort van de Geit is meer ontaart in warme landen dan in de gemaatigde, XV, 6.

GEITEN VAN ANGORA. De Geiten van Angora zijn van dezelfde soort als de onze, V, 37. Fraaiheid van het hair van de Angorasche Geiten; men maakt 'er zeer fraaie stoffen van, 38. De Angorasche Geit met hangende ooren moet beschouwd worden als van alle de Geiten verst van den natuur-staat afwijkende, V, 187.

GEIT VAN GRIM. Ziet Grimm, XV, 92.

GEITEN van *Madagaskar* met hangende ooren, XV, 91.

GELAAT. Verschillende gedaante van het gelaat in de verschillende hartstochten, II, 266. *en volg.*

GELD. Schatting van de waarde van het geld. In het zedenlijke moet het niet gewaardeerd worden naar deszelfs hoeveelheid, maar naar de voordeelen, die 'er uit koomen, XVIII, 15. Schatting van de waarde van het geld voor den armen en voor den rijken, *ald.* De wijze, waarop de Wiskundigen het geld beschouwd hebben, als zij de hazard-spelen berekenden, moet verbeterd worden; voorbeeld, 16. De hoeveelheid geld kan, als het zekere paalen voorbij is, des menschen geluk niet meer vermeederen, 20. Evenredigheid van de waarde van het geld met betrekking tot de voordeelen, die 'er uit spruiten, 23. De Gierigaart en de Wiskundige waardeeren beiden het geld naar deszelfs hoeveelheid in getal; verbetering van deeze valsche telling, 24.

GELEERDEN worden gemaklijker bedremmelt dan het gemeen door uitstalling van geleerdheid en door de kracht en nieuwheid van denkbeelden. I, 86.

GELUID. Theorie van het geluid en deszelfs verschillende uitwerkingen, III, 17. Alle geluid heeft een toon en het wezenlijk onderscheid tusschen gedruis en geluid, is dat het een een' toon heeft en het ander niet, 18. Oorzaak, die de verschillende sterkte der geluiden voortbrengt, 19. De wetten van de terugkaatsing van het geluid zijn niet zoo wel bekend als die van de terugkaatsing van het licht. Verklaring van den echo. De holligheid van het oor schijnt een echo te zijn, waarin het geluid met de grootste juistheid wordt teruggekaatst. Verklaring van de wijze, waarop het geluid de inwendige deelen van het oor schudt, 20, 21. Wezenlijk onderscheid

tuss

tusfchen de voortplanting van het geluid en die van het licht, 23. Als de deeltjens van de geluidgeevende stof in eene zeer groote hoeveelheid vereenigd zijn, werkt het geluid als vast lighaam op de andere lighaamen 28. Waarvan daan de beweeging van geluidgeevende lighaamen, die eveneens gestemd zijn, koomt, en waarom zij trillen als men dezelve aanraakt, *ald.* Reden van het vermaak, welk ons de welluidende toonen geeven, 20.

GELUK EN ONGELUK. Het geluk is in ons, het is ons gegeven, het ongeluk is buiten ons en wij gaan het zoeken, IV, 20. Als het geestlijk beginzel heerscht, houdt men zig stil met zigzelven bezig, met zijne zaaken, met zijne vrienden; maar men bespeurt nog, al ware het slechts door onwillige aftrekkingen, de tegenswoordigheid van het stoflijk beginzel; als dit op zijne beurt koomt te heerschen, geeft men zig driftig aan de uitspanning, aan zijne smaaken, aan zijne hartstogten over, en naauwlijks denkt men enige oogenblikken lang over de voorwerpen zelve, die ons bezig houden en ons geheel vervullen; in die twee staaten zijn wij gelukkig; in den eersten beveelen wij met genoegen, en in den tweeden gehoorzaamen wij nog met meer vermaak; naardien 'er niet dan een der twee beginzelen in werking is en het zonder tegenstand van het ander werkt, gevoelen wij geene inwendige tegenstrijdigheid; ons *ik* koomt ons eenvoudig voor, omdat wij slechts eene enkelvoudige aandrift gevoelen, en het is in die eenheid van werking dat ons geluk bestaat, IV, 34. Naardien het geluk van den mensch in de eenheid van zijn binnenste bestaat, is hij gelukkig in den tijd der kindsheid, omdat het stoflijk beginzel alleen heerscht en bijna aanhoudend werkt. Zoo het kind geheel aan zigzelf overgeleverd ware, zou het volmaakt gelukkig zijn; maar dat geluk zou ophouden, en deeze volkoomen vrijheid zou voor de volgende jaaren zijn ongeluk voortbrengen; men is dan genoodzaakt het kind te dwingen; het is droevig maar noodzaaklijk het somtijds ongelukkig te moeten maaken, naardien die oogenblikken van ongeluk zelve de zaaden van al zijn toekomstend geluk zijn, 35. De meeste die zeggen dat zij ongelukkig zijn, zijn hartstochtlijke menschen, dat is, gekken, die enige tusfchenpoozen van reden hebben, gedurende welke zij hunne gekheid zien en bijgevolg hun ongeluk gevoelen; en alzoo 'er in de hoogen rangen meer valsche verlangens, meer ijdele eischen, meer tegellooze hartstochten, meer misbruiken van de ziel zijn dan in de lagere klassen, zijn de Grooten ongetwijffeld van alle menschen de minst gelukkige, IV, 21, 22.

GELIJKENIS van de kinderen met hunne ouders bewijst de waarheid van 's Schrijvers stelsel over de voortteeling, II, 36. Om wel van de gelijkenis van de kinderen naar de ouders te oordeelen moet men hen niet vergelijken in de eerste jaaren, maar den ouderdom afwagten, wanneer alles ontwikkeld zijnde, de vergelijking zeekerer en duidlijker is, IV, 99. In het menschlijk geslacht vindt men dat dikwijls de zoon naar zijn vader gelijkt, en de dochter naar haare moeder, dat zij meermaalen naar beiden te gelijk gelijken en iets van beiden hebben; schoon zij vrij dikwijls naar de grootvaders en grootmoeders gelijken, somtijds naar de oomen en moelen, dat bijna altijd de kinderen van dezelfde vader en moeder meer naar elkaer gelijken dan zij naar hunne ouders of groot-ouders gelijken, en dat zij alle iets gemeens hebben en een familie-gezig, 99, *100.*

GEMEENSCHAP. Daar is eene zekere en merkbare gemeenschap tusſchen zekere deelen van het menſchlijk lighaam, ſchoon zeer verre van elkanderen verwijderd zijnde, als tusſchen de teeldeelen en de borſten; de ballen, den baard en de ſtem; de lijfmoeders, de borſten en het hoofd enz. Men moest die opletterende gade ſlaan dan men tot nu toe gedaan heeft, II, 244.

GEMS. Verſchil tusſchen den Gems en den ſteenbok, XII, 109. De Gems klimt zoo hoog niet op de bergen als de ſteenbok, 110. Zijne overeenkomsten met den ſteenbok, *ald.* Als men de Gemsen jong vangt, worden zij ligt tam gemaakt en loopen met de geiten, 110, 111. De Gemsen en de tamme geiten maaken zeer waarſchijnlijk met den ſteenbok maar eene en dezelfde ſoort uit, 116. De Gemsen likken gaerne de ſteenen; men ziet in de Alpen rotten door de tong van die dieren uitgehold, 119. De Gems wordt alleen in de hooge bergen gevonden, 120. Bijzondere geſchiedenis van den Gems, 121. De Gemsen loopen gemeenlijk bij troepen, *ald.* Zij koppelen met de Geiten; men verzeekert zelfs dat zij te zaamen voortbrengen, XVI, 91.

GENEESKUNDE DER DIEREN moest anders beoefend worden; opwekking daar omtrent, IV, 121.

GENET-KAT behoort in de oude waereld t'huis en is in de nieuwe niet gevonden, IX, 12. Haar verſchil van de Civet-kat, 204. Korte beſchrijving van dezelve, *ald.* Zij heeft onder den ſtaert, op dezelfde plaats als de Civet-kat eene opening, waarin een ruikend vogt lijpelt, dat veel zwakker en minder duurzaam is dan dat van de Civet-kat, *ald.* De Genet-kat gelijkt veel meer naar den huis-marter in gedaante van het lijf, gelijk ook in aart en huishouding, *ald.* Zij wordt gemaklijk tam gemaakt, *ald.* Men heeft de Genet-katten, *Katten van Conſtantinopelen*, en *Spaanſche Katten*, genoemd, *ald.* De ſoort is niet talrijk, en wordt bijna nergens dan in Spanje en Turkije gevonden, 205. Haar vel maakt een ligt en zeer aardig bont, *ald.* De Genet-kat is in de zuidlijke provincieën van Frankrijk en vrij gemeen in Poitou, daar zij alleen de vogtige plaatſen en de boorden der beeken bewoont, XV, 157. Zij onthoudt zig in den winter in gaten omtrent als de konijnen, *ald.* Beſchrijving van het wijſjen, *ald.*

GENET-KAT van de Kaap de Goede Hoop; derzelver beſchrijving, XIX, 120.

GERBO (GEMEENE). Zijne beſchrijving door ALLAMAND, XV, 181. en *verv.* Waarneemingen over zijne hebbelijkheden in gevangenis door KLOCKNER, 182. Zijne afmetingen, 183.

GERBO (GROOTE), Kangaroo genaamd, is door het volk van COOK in de landen van Nieuw-Holland gevonden, XV, 185. XVIII, 302. Hij is omtrent zoo groot als een ſchaap, *ald.* Hij weegt vier en tagtig ponden; zijne andere verſchillen met de Gerboiſes; zijne beſchrijving, 186. Aanteekening over dat dier uit COOKS reize, 185. Beſchrijving van den grooten Gerbo door KLOCKNER, 186. Zijne afmetingen, 188.

GERBO, (GROOTE) aan de Kaap de Goede Hoop *Spring-haas* genaamd, hij is zoo groot als het Europeſch konijn. Zijne beſchrijving, XVI, 131. Aanteekening over dat dier door FORSTER. *ald.* SHAW heeft hem verkeerdlijk den naam van Daman gegeven, 134.

GERBO van de woestijn van *Barca*; derzelver verschil met de gemeene Gerbo, van welke zij egter maar eene verscheidenheid is; derzelver beschrijving, XVI, 130.

GERBO of **GERBOISE**. Provincie in het Oosten, daar men dat dier vindt. Zijn aart, zijne wijze van gaan, zijne huishouding, XIII, 107.

GERBOISE is een geslachtsnaam, dien men aan enige foorten van kleine diertjens geeft, welker agterste pooten zeer lang, en de voorste zeer kort zijn. Optelling van die foorten, XIII, 107. In dat geslacht zijn 'er met zeer korte voorpooten en zeer lange agterpooten; foorten die elkanderen twintig, ja hondert maalen in grootte overtreffen, XVI, 131.

GESLACHT. De mensch heeft natuurlijke en wezenlijke geslachten van alle foorten van tamme dieren gemaakt, omdat hij in die foorten verscheidenheden gebragt en een groot aantal rassen van dezelve gemaakt heeft, XI, 220, 221.

GESLACHT (MENSCHLIJK). In het menschlijk geslacht hangt de vrugtbaarheid van den overvloed af en de schaarschheid brengt onvrugtbaarheid voort. Bewijs van deeze waarheid, XVIII, 144.

GESNEDENEN. Alle gesnedenen dieren worden dikker dan die, welken niets ontbreekt; vooral worden de heupen en knieën der gesnedenen dik; redenen daarvan, II, 35, 36. De gesnedenen, welken men niet dan de ballen ontnoemen heeft, gevoelen egter prikkeling in hetgeen hun overschiet en hebben 'er het niterlijk teken van, zelfs meermaalen dan andere mannen; dat hun overschiet blijft egter zeer klein, want het blijft ten naasten bij in den staat, waarin het voor de bewerking was; een gesnedenen, op zijn zevende jaar gesneden, is ten dien opzigte op zijn twintigste jaar als een kind van zeven jaaren; die, daarentegens, welke de bewerking eerst ten tijde der huwbaarheid, of wat later hebben, ondergaan, zijn ten naasten bij als andere mannen, 243.

GESTALTE. Wat de fraaie gestalte maakt bij den mensch, II, 274.

GETAL. Omschrijving van het getal. De laatste term van de natuurlijke volgreeks der getallen bestaat niet, en men kan dien zelfs niet onderstellen zonder tegens de omschrijving van het getal te gaan en tegens de algemeene wet der volgreeksen, XVIII, 34.

GETEMPERDHEID. Een enkel bosch meer of min in een land is genoeg om deszelfs getemperdheid te veranderen, XVII, 131. Het is van het verschil van getemperdheid dat de meer of min groote kracht van de Natuur afhangt; de aangroeiing, de ontwikkeling en de voortbrenging zelve van alle georganiseerde wezens zijn niet dan bijzondere uitwerkzelen van die algemeene oorzaak, 132.

GETIJEN. In de groote rivieren is de beweging van het water door de getijen veroorzaakt, merkbaar op een' grooten afstand, als op honderd mijlen van de monden enz., I, 171. Verklaring van de uitwerking der getijen en van de oorzaak der beweging, 214. Redenen waarom de getijen niet merkbaar zijn in volle zee dan door de algemeene beweging, die 'er uit voortspruit, dat is, door de beweging van het Oosten naar het Westen, 216. Optelling van de voor-naam-

naamste plaatsen, daar de getijden merkbaarst zijn aan de kusten van het land, 217.

GEVAL. Uit het denkbeeld zelf van het geval is het klaar dat 'er geen verband, geene afhankelijkheid tusschen deszelfs uitwerkingen is, en dat bij gevolg het voorledene niet op het toekomende kan werken, XVIII, 9. De uitkomst van de proeven over de uitwerkzelen van het geval is strijdig met de uitkomst van de proeven op de natuurlijke uitwerkzelen, *ald.* Middel om de neiging van het geval te weten, 11.

GEVOEL. Het zintuig van het gevoel is het eenigste dat men als noodzaaklijk kan aanzien en dat geen dier kan ontbreken, I, 23. Zoo het zintuig van het gevoel niet in alle gelegenheden het zintuig van het gezigt te regt hielp, zouden wij ons bedriegen omtrent de schikking der voorwerpen, omtrent hun aantal, en ook omtrent derzelver plaats, III, 4. Verklaring van de werking van het zintuig des gevoels, 28. Waarom de hand het voornaamst werktuig des gevoels zij, 29. Naardien het zintuig van het gevoel onvolmaakt is in de dieren, die geene handen hebben, kunnen zij ook slechts zeer onvolmaakte denkbeelden van de gedaante der lighaamen hebben, 30. De tekenen door aanraaking medegedeeld, doen veel meer uitwerking op de dieren in het algemeen dan die, welke hun door het gezigt of het gehoor medegedeeld worden, IV, 90.

GEVOELEN IN HET ALGEMEEN. Is het gebied van het gevoelen niet groot genoeg dat ieder 'er in rust in kan leven? XVIII, 337. Eerste oorsprong van de bijgeloovige gevoelens, XVII, 122.

GEWAARWORDING. Onderscheiding tusschen de gewaarwording en het gevoel. De gewaarwording is slechts eene trilling in het gevoel, en het gevoel is dezelfde gewaarwording, aangenaam of onaangenaam geworden door de voortplanting van die trilling in het geheel gevoelig stelsel, IV, 16.

GEWASSEN. De gewassen hebben door hunne ontzwagting, door hunne gedaante, door hunne groeiing en door hunne verschillende deelen een grooter getal overeenkomsten met de uitwendige voorwerpen dan de mineralen of steenen, die geenerlei beweging of leven hebben, II, 1. Zij deelen nog meer dan de dieren in den aart van de luchtstreek, VI, 3. Bij de gewassen verschillen de foorten, en neemen binnen weinig tijds nieuwe gedaanten aan, IX, 39, 40. De grond van de gewassen, mineralen en dieren is niet anders dan eene verglasbaare stof; want al derzelver overschot, alle derzelver overblijvende deelen kunnen tot glas veranderd worden, XVII, 7. De foorten van gewassen, die thans de landen van het Zuiden van ons vast land bedekken, hebben voorheen in de Noordsche landen bestaan; bewijzen van dit feit, uit de gedenkstukken en waarneemingen getrokken, 100. Indrukzels van gewassen. *Ziet* Visfchen.

GEWEI van Rendieren in Ierland opgegraaven, XV, 110.

GEWIGT van 's menschen lighaam naar evenredigheid van deszelfs grootte, XVIII, 210. Soortlijk gewigt van de stof. *Ziet* Stof.

GEZIGT. Het eerste gebrek van het zintuig des gezichts is dat het de voorwerpen ronderste boven vertoont. Een tweede gebrek is dat men de voorwerpen dubbel ziet. Deze twee dwaalingen worden door het gevoel verbeterd,

terd, III, 2—4. Men kan door het zintuig des gezichts geen denkbeeld van de afstanden hebben zonder het gevoel, alle voorwerpen zouden ons toefchijnen in onze oogen te zijn, omdat 'er de beelden van die voorwerpen in zijn, 5. Men kan door dat zintuig geen denkbeeld hebben van de betrekkelijke grootheid van de voorwerpen, voor men gebruik gemaakt heeft van het zintuig van het gevoel, *ald.* Dwaalingen, voortgebracht door het zintuig des gezichts omtrent de grootheid der voorwerpen, als de afstand dier voorwerpen ons onbekend is, 8. Andere bedrieglijke schijn van het zintuig des gezichts, 9. De kleinste hoek, onder welken de menschen de voorwerpen zien kunnen, is omtrent van eene minuut. Die hoek geeft voor grootsten afstand, op welken de beste oogen een voorwerp zien kunnen, omtrent drieduizend vierhonderd zes en dertig maalen de middellijn van het voorwerp. Het bereik van ons gezigt vermeerderd of vermindert naar maate van de hoeveelheid lights, dat ons omringt, schoon men onderstelle dat dat van het voorwerp altijd hetzelfde blijve, zoo dat men hetzelfde lichtend voorwerp in den nacht op eenen honderd maalen grooteren afstand kan zien dan over dag; voorbeeld, 10, 11. Daar zijn drie dingen in acht te neemen om den afstand te bepalen op welken men een verwijderd voorwerp kan zien; het eerste is de grootheid van den hoek, dien het in ons oog maakt; het tweede de graad van licht van de nabuurige tusfchen beiden zig bevindende voorwerpen welke men tegelijk ziet, en het derde de sterkte van het licht van het voorwerp zelf, 11. De menschen, die bijziende zijn, zien de voorwerpen kleiner dan andere, 13. Verscheiden oorzaken die bijziende kunnen maaken, *ald.* De lieden, die bijziende zijn, kunnen de voorwerpen nooit van zoo verre zien als andere, zelfs al gebruiken zij een hol glas, *ald.* Het ver gezigt der oude lieden hangt van verscheiden andere oorzaken af dan van de platwording van de vogten van het oog, 14. Klaar gezigt en duidlijk gezigt, en derzelver verschil, 15. Grenzen van het duidlijk gezigt, als de oogen ongelijk in kracht zijn, XVIII, 220. Verklaaring van de verschijnzelen van het duidlijk en onduidlijk gezigt, 228.

GEZIN. Het paerd, de zebra en de ezel schijnen maar een gezin uittemaaken, XV, 14. Hetzelfde is het geval met verscheiden andere dieren, welker soorten elkanderen veel naderen; bepaaling van de viervoetige dieren tot een zeker aantal gezinnen, 15.

GEZONDHEID. Waarom de gezondheid van den mensch zwakker is dan die der dieren, IV, 22.

GIBBON; dier van Oost-Indie, dat in de oude waereld t'huis behoort en in de nieuwe niet gevonden wordt, IX, 22. De Gibbon is de derde soort van aap, XIV, 63. Deeze aap zonder staert, wiens armen zoo lang zijn als het lijf en de beenen te zaamen, groeit ten minsten tot vier voeten hoogte. Beschrijving, zijn voedsel, zijn aart, zijn temperament. Hij wordt in Oost-Indie en in de landen, aan China grenzende, gevonden; hij verschilt in grootte en in kleuren van het hair, *ald.* Onderscheidende kenmerken van die soort, 64.

GIRAFFA behoort in de oude waereld en wordt in de nieuwe niet gevonden, IX, 3. Het is een dier, dat onnut is voor den dienst van den mensch, ter oorzaake van de ontzagchelijke onevenredigheid van zijne pooten, van welke de agterste korter zijn dan de voorste. De soort is niet talrijk en schijnt bepaald te zijn tot enige provincieën van Afrika en Zuidlijk Indie. Beschrijving van den
(Registers.) H Gi

Giraffe, zijne natuurlijke hebbelikheden, zijn voedsel, zijne ontzagchelijke hoogte, XIII, 1. Beschrijving van den Giraffe door eenen reiziger, die dat dier in de binnenlanden van de Kaap de Goede Hoop gezien en getekend heeft, 5, 6. De Giraffe is zeer zagt van aart, hij gelijkt in gedaante en aart meer naar den kemel dan naar enig ander dier; hij behoort onder de herkauwende dieren; hij heeft, gelijk zij, geene snijtanden in de bovenkaak, 6. De Giraffe kan, ter oorzaake van de groote hoogte van zijne pooten, bezwaarlijk het gras afgraazen; hij voedt zich voornamelijk en bijna enkel met bladeren en boom-knoppen, 8. De Giraffe heeft een' beenachtigen knobbel, die boven en voor op zijn' kop staat, XIII, 10. Dit dier schijnt eene bijzondere en eenige soort uittemaaken, *ald.* Beschrijving en afmetingen van dit dier door eenen onbekenden en enige waarneemingen betrekkelijk de natuurlijke hebbelikheden van dit dier, 10. *en volg.* Beschrijving van ALLAMAND, 13 *en verv.* De Giraffe wordt in de zuidlijke landen en van Afrika en van Asia gevonden, 13, 25. Hoornen van den Giraffe, hunne gedaante. Beschrijving van de hoornen van eenen zeer jongen Giraffe; waarneemingen van ALLAMAND over derzelver zelfstandigheid, 10. Andere beschrijving van de hoornen van eenen jongen Giraffe, 25. Die hoornen zijn zeer waarfschijnlijk uitwasfen van het voorhoofdbeen, gelijk het been dat tot kern van de holle hoornen van de osfen en geiten dient. Ik ben daar omtrent van dezelfde gedagten met den Heer ALLAMAND; dus maakt de Giraffe een afzonderlijk geslacht uit, welks hoornen niet jaarlijks afvallen, gelijk die der herten, en niet bedekt zijn met eenen hollen hoorn, als die van het rundvee, 17, 26. Beschrijving en afbeelding van eenen jongen Giraffe door ALLAMAND. Daar is veel minder onderscheid tusfchen de lengte van de voorpooten en die der agterpooten van dat jong dier dan men beweerd heeft; maar misfschien vermeerdert dat verschil aanmerklijk met de jaaren, 10, 13, 25. Hoogte van het dier, 14, kleur, 15, uit- en inwendige deelen, 16-19, gang, 19, aart, *ald.* voedsel, 20, zij zijn goed om te eeten, *ald.* afmetingen, 21, geraamte, 22, 23.

GISTING. Oorzaaken van de gisting in de dierlijke en plantaartige stoffen, II, 155.

GLAS schijnt de waare oorspronglijke aarde te zijn. De metaalen, de mineraalen, de zouten zijn niet anders dan eene verglasbaare aarde, I, 131. Glas verandert natuurlijk in klei, langzaam en ongevoelig, *ald.* Het ontbindt zig in de lucht en rot, enigermate, als het in den grond blijft liggen, 133. Glas tot poeder gemaakt verandert in weinig tijds in klei, alleen door in het water te liggen, XVII, 54. Bewijs dat alle de aardfche stoffen het glas tot grond hebben, en op het laatst tot glas kunnen gemaakt worden, 140.

GLIMMER. Ziet Mica.

GNUU, beschrijving van dat dier door ALLAMAND, XV, 190 *en verv.* Hij heeft veel van het paerd, den stier en het hert, zonder van de soort van een deezer dieren te wezen, 191. Beschrijving van eenen volwasfen Gnou, *ald.* Hij heeft geene snijtanden in het bovenst kaakbeen. Zijn aart is wat woest, 192. Zijne soort is talrijk en in Zuid-Afrika zeer verspreid en misfschien in Abyssinie, *ald.* De Gnou maakt eene zonderlinge soort uit, die de kracht van den kop en de hoornen van den stier, de gezwindheid en de vagt van het hert, en de fraaiheid van maanen, van lijf en van staert van het paerd in zig vereenigt, 195. Beschrijving van zijne kleur. Hij is gemeenlijk van de

de grootte van een groot hert. Zijn voedsel in gevangenis, XVI, 66. Zijn maakzel en zijne ledenmaaten schijnen hem gedeeltelijk naar het paerd, gedeeltelijk naar den os te doen gelijken, 67. Hij is een herkauwend dier, *ald.* Beschrijving van een jong wijfjen. Het had agt snijranden in de onderkaak, die in gedaante naar die van den gemeenen os geleeken, *ald.* Het lijf van dat dier schijnt naar dat van het paerd te gelijken. Gelijkenissen en verschillen tusfchen den Gnou en het paerd en het rundvee, 68.

GOD. Aanroeping van den oorsprong der Natuur, XI, 9.

GODSDIENST. Alle godsdienst, op menschlijke gedagten gegrond, is vals en veranderlijk, en God alleen heeft ons eenen waaren godsdienst kunnen geven, IV, 47.

GODVRUGTIGHEID. Lof van de godvrugtigheid, XVIII, 323.

GOED EN KWAAD. Daar is in het natuurlijke oneindig meer goed dan kwaad; het is dan niet de wezenlijkheid, het zijn dan hersenschimmen die men moet vreezen; het zijn noch de lighaams smert, noch de ziekten, noch de dood; maar de beroering der ziel, de hartstochten en de verveeling die te vreezen zijn, IV, 21.

GOLF VAN MEXICO moet beschouwd worden als eene Middellandsche Zee, I, 105. Optelling van de Golven, 188. De kleine Golf aan den mond van de rivier de Indus is de plaats op de waereld, daar de uitwerking der getijden de grootste schijnt, 195. De groote Golf van het nieuw vast land is gelijk aan de groote Golf van het oud vast land, 202. De Golf van Mexico is eene Middellandsche Zee, daar de beweeging der getijden weinig meer merkbaar is dan in onze Middellandsche Zee; reden van deeze laatste uitwerking, *ald.*

GOUD-MOL. Ziet vergulde Mol.

GRAAN; het graan, waarvan de mensch brood maakt, is geene gaaf van de Natuur, maar de groote, de nuttige vrugt van zijne nalpooringen en van zijn verstand in de voornaamste der konsten; nergens op de waereld heeft men wilde tarw gevonden, en het is baarblijklijk een gewas, dat door zijne zorg verbeterd is, XVII, 134.

GRANIET-STEEN en LEVENDIGE ROTS-STEEN zijn dezelfde zelfstandigheid; zij is verglaasbaar en de Schrijver heeft dikwijls den graniet en levendigen rotssteen groote keien genoemd, I, 138. Zaamenstel en formeering van den Granietsteen, 164 en volg. Men vindt weinig hoorns en schulpen in de Granietsteenen en zandsteenen, I, 140.

GRIEKSCHE TAAL is de rijkste en volkoomenste van alle talen; zij was reeds ten tijde van HOMERUS tot eenen hoogen graad van volmaaktheid gebragt, I, 21.

GRIMM; afbeelding en beschrijving van dat dier door PALLAS en VOSMAER, XV, 92. Verscheidenheden in deeze foort aan de hoornen kenbaar, *ald.* Deeze geit is zeer vreesachtig van aart en zeer vlug. Zijne natuurlijke hebbelikheden, 93. Het schijnt dat het wijfjen geene hoornen heeft, maar wel het mannetjen, *ald.*

GRIMME, een dier uit Senegal; beschrijving van hetzelfde, XII, 206. Het heeft eene zeer aanmerkelijke en groote holte onder elk oog, *ald.* Het heeft een digt bosjen hair op den kop, dat regt op staat, *ald.* Verschillen van de Grimme van en gelijkenissen met de geiten en de gazellen, *ald.* Zij maakt den overgang tusschen de geiten en rhee-bokjens, 207. Het wijfjen heeft geene hoornen, *ald.*

GRISON, zijne afbeelding en beschrijving door ALLAMAND, XV, 188. Dat dier is van eene soort grenzende aan de wezel en hermelijn; het is egter van Zuid-Amerika afkomstig, 189. Verschil tusschen den Grison en den wezel, *ald.*

GROEIJING EN ONTZWAGTELING van het dier of het gewas geschiedt door de uitzetting van den vorm in alle zijne afmetingen, zoo in- als uitwendige, door de in-neeming van eene bijkomende en vreemde stof, die in het binnenste indringt, die gelijk wordt aan de vorm en dezelfde met de stof van den vorm, II, 23. In den tijd van de groeiing en ontzwagting, kunnen de bewerkte lighaamen nog maar weinig voortbrengen, of brengen nog maar weinig voort; reden van die uitwerking, *ald.* Iets dat aanmerkenswaardig is in de groeiing van het menschlijk lighaam, is dat de vrugt in den schoot der moeder altoos meer en meer groeit tot haare geboorte, en dat het kind in zijne geboorte altoos hoe langer hoe minder groeit tot den tijd der huuwbaarheid, wanneer het, om zoo te spreken, eensklaps groeit en in zeer weinig tijd tot de hoogte kooft, die het hebben moet, 237. Bij de dieren, gelijk bij de gewassen, is de groeiing in de hoogte de eerste geëindigd; voorbeeld daarvan, 284. Alle groeiing kan tot drie soorten gebragt worden; de eerste daar de aangroeiing geschiedt aan het bovenst eind, als in de kruiden, planten, boomen, het gewei van het hert en alle andere gewassen; de tweede daar de aangroeiing aan het onderste eind geschiedt, als in de hoornen, de nagelen, de ipooren, de borstels, het hair, de vederen, de schaaen, de slaganden, de tanden en de andere uitwendige deelen van het lighaam der dieren; de derde is die, daar de aangroeiing aan de twee einden tegelijk geschiedt, als in de beenderen, de kraakbeenderen, spieren, peezen en de andere inwendige deelen van het lighaam der dieren, VI, 20.

GROENLAND. Oud Groenland, daar de Deenen steden gebouwd hadden, en dat zij twee of drie eeuwen geleden als eene van hunne provincieën aanzagen, bestaat thans niet meer, of de reizigers hebben het ten minsten niet kunnen wedervinden, I, 200.

GROENLANDERS; derzelver beschrijving, gewoonten en zeden, XVIII, 259 en volg. Zij gelijken meer naar de Kamtschatters dan naar de Laplanders, en de bewooners van de Noordlijke Kust van Amerika, regt over Kamtschatka, gelijken veel meer naar de Kamtschatters, 261.

GROOT- OOR OF ZERDA. Ziet Naamloos Dier.

GROOTTE VAN HET LIGHAAM, die slechts eene betrekkelijke hoeveelheid schijnt te zijn, heeft egter stellige eigenschappen, en wezenlijke rechten in de schikking der natuur, het grootste is 'er zoo bestendig als het kleine veranderlijk, XV, 11.

GRIJZAARTS. Men heeft waargenoomen dat 'er in hooge landen gemeenlijk meer oude lieden zijn dan in laage landen; voorbeeld, II, 286.

GUENON. Dus zijn hier volgens onze oude taal, de dieren genoemd, die naar de aapen en baviaanen gelijken, maar die lange staerten hebben, dat is, staerten zoo lang als hun lijf. Verschillende betekenissen van het woord *Guenon*. Afsleiding van dien naam, XIV, 5. Gemaklijke wijze van de *Guenons* van de aapen, baviaanen en makis te onderscheiden, *ald.* Daar zijn negen foorten van *Guenons*: namelijk 1. de *Macaques*. 2. de *Patas*. 3. de *Malbroucks*. 4. de *Mangabeys*. 5. de *Mone*. 6. de *Callitriche*. 7. de *Moustac*. 8. de *Talapoin*. 9. de *Douc*. De oude Grieken kenden de *Mone* en de *Callitriche*, maar waarschijnlijk de andere niet, *ald.* Hunne vreeslijkste vijanden zijn noch de tijgers, noch de andere vleeschvreetende dieren; zij kunnen hen ontsnappen door in de boomen te blijven; maar de groote slangen gaan hen daar zoeken en weten hen aldaar te verrassen, XIV, 145. De *Guenons* zijn over het algemeen zagter van aart dan de baviaanen, en minder droefgeestig van aart dan de aapen; zij zijn leevendig tot buiten spoorigheid en zonder woestheid; zij zijn vrij vatbaar voor opvoeding, 165.

GUENON (GEKROONDE); derzelver beschrijving, XIX, 25; afmeetingen, 26.

GUENON (GEMANTELDE); derzelver beschrijving, XIX, 27. Verscheidenheid in die foort, *ald.*

GUENON MET DEN LANGEN NEUS; derzelver beschrijving, XIX, 21.

GUENON MET DEN LANGWERPIGEN SMOEL; land, daar zij gevonden wordt, XIX, 24. Beschrijving van dezelve, *ald.*

GUENON MET DEN WITTEN VOORUITSTEEKENDEN NEUS; derzelver beschrijving, XIX, 28.

GUENON MET HET PURPEREN AANGEZIGT; derzelver beschrijving, XIX, 145.

GUENON MET MAANEN; derzelver beschrijving, XIX, 31.

GUEPARD; dier van het geslacht der Luipaarden of Panthers, welks vel naar dat van den lynx gelijkt in lengte van hair, en dat eene foort van maanen van vier of vijf duimen lengte langs den hals en tuschen de schouderen draagt; zijne grootte, zijn verschil met de panthers; het is hetzelfde dier, dat *KOLBE* opgeeft onder den naam van *Tijger-wolf* en dat aan de Kaap de Goede Hoop gevonden wordt, XIII, 173. *Guepard* komt van *Lepard*, *Leopard*; daar zijn verscheidenheden onder de *Guepards* in kleur en vlakken; maar alle hebben zij maanen aan den hals, en lange hairen onder aan den buik, *ald.*

GUERLINGUETS; daar zijn in Guyana twee foorten of verscheidenheden van deze diertjens, XIX, 127. Beschrijving van de groote foort, *ald.* Van de kleine foort, 128.

GUEVEI; naam van het rhee-bokjen van Senegal; daar is in die foort verscheidenheid in de grootte, XII, 214.

GUIB, een dier van Senegal; zijn verschil van en overeenkomst met de gazellen, XII, 205. Beschrijving van zijne hoornen en van zijne overeenkomsten.

stam met de geiten, *ald.* De Guib is noch geit, noch gazelle, maar van eene tuschen-soort, *ald.* Zijne luchtstreek en natuurlijke hebbelikheden, *ald.* Bijzondere beschrijving van dit dier, *ald.*

GULDEN-WOLF is de Jakhals, XIII, 178.

GUYANA moet als een nieuw land beschouwd worden. Beschrijving van hetzelfde, XVII, 113. De groote dikte van groeibaare aarde, die men tot op de toppen van de heuvelen vindt, bewijst dat dit geheel land nieuw is; het is ook inderdaad zoo nieuw, dat men op eenen van die heuvelen, *la Gabrielle* genoemd, een klein meir ziet, waarin kaaimans zijn, welke de zee 'er in gelaaten heeft, op vijf of zes mijlen afftands en zes of zevenhonderd voeten hoog boven de oppervlakte van dezelve, 114. Bijzondere beschrijving van de landen van Guyana, 170.

H.

HAAN is in staat om voortteteelen als hij drie maanden oud is, en dan heeft hij nog niets meer dan een derde van zijnen wasdom gekregen, II, 157.

HAAS. De soort is zeer talrijk en bijna overal verspreid, VI, 104. Zij kunnen te alle tijden en reeds in het eerste jaar van hunnen ouderdom jongen, 107. De wijfjens draagen slechts dertig of een en dertig dagen; zij brengen drie of vier jongen voort, en zoodra zij geworpen hebben ontvangen zij het mannetjen; zij ontvangen het ook, als zij met jong zijn, en door de bijzondere gesteldheid van hunne teeldeelen heeft 'er dikwijls overbevrugting plaats, *ald.* Zonderlinge vorming van de teeldeelen van het wijfjen, waardoor men het dikwerf voor een mannetjen aanziet, *ald.* De jongen hebben de oogen open, als zij geboren worden, de moeder zoogt hen twintig dagen, *ald.* Natuurlijke hebbelikheden van den Haas, *ald.* Voedzel, 108. hij herkaauwd niet, schoon hij alleen van gras leeft, *ald.* De Haazen slaapen veel, en met open oogen, *ald.* Beweegingen van den Haas in zijnen loop, *ald.* Zij leeven ten hoogsten maar zeven of agt jaaren, *ald.* Zij brengen hun leeven stil en eenzaam door, *ald.* Zij kunnen gemakkelijk tam gemaakt worden, en zijn zelfs vatbaar voor opvoeding, maar zij kunnen geene huis-dieren worden, omdat zij weder in vrijheid gaan, zoodra zij 'er gelegenheid toe vinden, 108, 109. Instinct en schranderheid van den Haas, 109. De wijfjens zijn wat grooter dan de mannetjens, 110. De haazen van de bergen zijn grooter en dikker dan die uit de vlakten, *ald.* Zij worden in de Noordlijke landen wit in den winter, *ald.* Teken, waaraan men van verre een haas in zijn leger zien kan, 111. Daar zijn in enige provincieën van het Noorden Haazen, die hoornen hebben of liever gewei omtrent als dat van de rheeën; waarschijnlijke oorzaken van deeze uitwerking, XV, 13. In het Pyreneesch gebergte graaft zig dat dier holen tuschen de rotsen en kruipt 'er in als de konijnen, XV, 120. Op Isle de France en in Senegal zijn de Haazen veel kleiner dan in Europa, *ald.*

HAIR. Het hair begint aan de punten grijs te worden, II, 263. Ziet ook Kaalhoofd.

HAIR

MAIRA, dier van Guyana, dat veel naar de wilde kat gelijkt, XV, 102.

HAIRBALLEN in de maagen van verscheiden dieren gevormd wordende; derzelver oorsprong, IV, 229. Hun zaamenstel en verschil met de bezoards, XII, 169. Dieren, die dezelve voortbrengen, *ald.* Zij worden in de dieren van gemaatigde landen gevonden, en de bezoards in de dieren van warme landen, *ald.*

HALFRONDEN; het Zuidlijk halfrond is over het algemeen veel kouder dan het Noordlijk; reden van dat verschil, XVIII, 239. Het Zuidlijk halfrond heeft van het begin dieper valeien gehad dan het Noordlijk, en het moet beschouwd worden als het zee-halfrond en het Noordlijk als het land-halfrond, XVII, 48. Waarom het Zuidlijk halfrond kouder is dan het Noordlijk. Daar is geene waarschijnlijkheid dat men in het Zuidlijk halfrond boven vijftig graaden ooit gelukkige en gemaatigde landen vinde, 119.

HAMSTER is een van de berugteste en schadelijkste rotten; hij gelijkt meer naar den water-rot dan naar enigen anderen, XIII, 88. Beschrijving van denzelven, en hoe hij zijne voorraad-schuuren maakt. Hoe hij zijne wooning bouwt; hoe hij zijn eeten oplegt, 90. Het wijfje jongt twee of drie maalen in het jaar en krijgt elke reis vijf of zes jongen, somtijds meer; daar zijn jaaren, waarin die dieren zig talloos schijnen voortteteelen en waarin zij schaarschheid veroorzaaken door eene algemeene vernieling van het graan. Verscheidenheden. De Hamsters vernielen en eeten elkanderen gelijk de andere rotten. Hun vel is een vrij goed bont, *ald.* Historie en beschrijving van den Hamster door *SOLZER*, XIII, 93 en *verv.* Hij is gemeener in Thuringen dan elders, *ald.* Hij is het eenigst Europeaansch dier, dat wangen-zakken heeft, 93. Men vindt het noch in te heete, noch in te koude klimaat, 93. Beschrijving van zijn hol, 94. Het wijfje jongt twee- en zelfs driemaal in een jaar, en elke dragt is nooit minder dan van zes en meest van zestien of agtien jongen, 94. Een oude Hamster draagt tot honderd ponden graanen in zijn hol, 95. Proeven, die bewijzen dat de Hamster niet verdoofd wordt, tenzij hij op eene plaats is, daar de vrije lucht geen toegang heeft, 96. Natuurlijke hebbelikheden, huijs-houding en aart van deeze dieren, 97.

HAND; beschrijving van eene hand, die men onderstelde van een wild mensch te zijn, of van eene soort van Orang-Outang, XIV, 40. (*), zij is door konst nagemaakt bevonden, 46.

HARINGEN; derzelver ontzaghelijke vermenigvuldiging, VII, 3.

HARPYEN. De Ouden hebben de Harpyen getekend naar het model van de Rousfette, X, 37.

HARTSTOCHTEN. Eene hartstocht zonder tusfschenpoos is zinneloosheid, en de staat van zinneloosheid is voor de ziel een staat van dood; hevige hartstochten met tusfschenpoozen zijn aanvallen van gekheid, ziekten van de ziel, die des te gevaarlijker zijn als zij langduuriger en menigvuldiger zijn; de wijs-

(*) De Hoogleeraar *CAMPER* heeft naderhand bewezen dat het eene door drooging misvormde voorste voet van een Beer is. Ziet zijne *Natuurkundige Verhandelingen*.

wijsheid is niet anders dan de som van de tusfchenpoozen van gezondheid, welke ons de aanvallen laten, IV, 21. Eene hartstocht is niet anders dan eene gewaarwording, die sterker dan de andere is, en die zig op elken oogenblik vernieuwt, 37. Hoe en door welke tekenen de verschillende hartstogten zig op 's menschen gelaat tekenen, II, 260.

HAYER. Daar is geen haver in Arabie noch in de warmste luchtstreeken van Asia, het is met garst en gekapt stro dat men 'er de paerden voert, XV, 78.

HAZEL-MUIS (GROOTE). De rel-muis woont in de bosfchen en fchijnt onze wooningen te fchuwwen, de groote Hazel-muis daarentegens bewoont onze tuinen en kooft zelfs fomtijds in de huizen, VIII, 105. Natuurlijke huishouding van den grooten Hazel-muis, *ald.* Zij koppelen in de lente en jongen in den zomer, zij krijgen vijf of zes jongen, die fpoedig opgroeijen, maar die evenwel zelve geene jongen krijgen dan in het volgend jaar, *ald.* Hun vleesch is niet eetbaar als dat van den rel-muis; zij worden zoo vet niet en ontbreeken de vetachtige blaadjens, die bij den rel-muis gevonden worden en die de geheele klomp der darmen omwikkelen, *ald.* Die dieren worden niet in zeer koude landen gevonden, *ald.*

HAZEL-MUIS (GROOTE) MET DEN VERGULDEN STAERT. Huishouding, beschrijving en afmeetingen van dat dier, X, 246. *en verv.*

HAZEL-MUIS (KLEINE) is de minst lelijke van alle de rotten; zijne gedaante en natuurlijke huishouding, VIII, 112. Hij is vrij zeldzaam in Frankrijk en gemeener in Italie en bevindt zig zelfs in de Noordsche luchtstreeken, *ald.* Oorsprong van zijn naam van *muscardin*, *ald.* Hij maakt zijn nest op de boomen, als de eekhoornen; beschrijving van dat nest, 113. Hij krijgt drie of vier jongen, *ald.*

HECLA. Vergelijking van de Hecla van Ysland met den Etna van Sicilie; beiden zijn geene enkelvoudige volkaanen, maar, om zoo te fpreken, eene verzameling van volkaanen, XVII, 285.

HELLING. Oorzaak van de helling van de laagen der aarde, en der rots-banken in de bergen; voorbeeld, XVII, 233. *en volg.* Die ligging is toevallig en kooft van de inzakking der holten, die een gedeelte der bergen onderfuttten; voorbeelden, *ald.*

HEMEL is het gewest van groote gebeurtenissen, maar naauwlijks kan 's menschen oog die zien. De mensch, bepaald tot het aardsch deeltjen, waarop hij kruipt, befchouwt dat deeltjen als eene waereld en ziet de waerelden flechts als kleine deeltjens, XI, 3, 4.

HEMELLICHTEN. *Ziet Sterren.*

HEN. Beschrijving van de lijfmoeder van de hen, van de eierftreng en de eieren, die 'er aan gehecht zijn, II, 51. Reden waarom de hennen ophouden te leggen, als zij broeden, 156, 157.

HENGST; hoe men een Hengst moet voeden en oppaffen, IV, 101.

HERDERS-HOND. *Ziet Hond.*

HER-

HERKAAUWENDE; de herkaauwende dieren herkaauwen nog niet als zij zuigen, IV, 226. Zij herkaauwen veel meer in den winter, en als men hen droog voeder geeft dan in den zomer, als zij op het malsche gras graazen, *ald.*

HERKAAUWING; natuurkundige verklaring van dezelve, IV, 226. De herkaauwing is niet dan eene braaking zonder moeite, *ald.*

HERMAPHRODITEN; men heeft geene wel bevestigde feiten omtrent de hermaphroditen, en de meeste perfoonen, welke men meenden dat hermaphroditen waren, waren vrouwen, bij welke zekere deelen te groot geworden waren, II, 36.

HERMELIJN; verschil tusfchen den naam van *Hermelijn* en *Rofelet*, VII, 148. De *Hermelijn* is een fraai diertjen, maar boos en zeer wild, *ald.* Zijn bont is kostbaar, maar wordt in korten tijd geel, *ald.* Hij is zeer gemeen in het Noorden van Europa, 149. De *Hermelijnen* zijn overal rosachtig in den zomer, en wit in den winter, *ald.* Natuurlijke hebbelikheden van dat dier. De *Hermelijnen* van Lapland en Noorwegen behouden hunne witheid beter dan die van Moscovie, die ligter geel worden, XV, 129. Voorbeeld van eene tamme, 127. *en verv.*

HERMIJN. *Ziet Hermelijn.*

HERT. Aart en natuur van het Hert, VI, 6. Kentekenen van het Hert voor de jagers, 8. Hoe de groote jagt op het Hert geschiedt, 9. *en verv.* Listen van het Hert tegens de honden, V, 111 en VI, 10. Welk het best jaargetijde is voor de Hertten-jagt, *ald.* De Hertten verzamelen zig in troepen in de maand December, en zoeken zig, gedurende de groote koude, in de luuwte van de bergen te begeeven, of in dikke struiken, daar zij digt tegens elkanderen gaan staan en elkaer met hunnen adem verwarmen, 11. Zij verliezen hun gewei in het voorjaar, *ald.* Zelden vallen de twee hoornen van het Hert tegelijk af, en dikwijls valt de eene zijde van het gewei een dag of twee vroeger dan het ander, *ald.* De oude Hertten verliezen eerst hun gewei, en wel in de maand February en in het begin van Maart, en de jonge Hertten eerst in het begin van Mey, *ald.* Teken van de ritfigheid bij de Hertten, 12. De oude worden eerst ritfig, *ald.* Zij vegten om het wijfjen, *ald.* Hebbelikheden van het Hert volgens de verschillende jaargetijden, 11. *en verv.* De tijd van de ritfigheid van de Hertten begint in September, *ald.* De Hertten zijn onbestendig en houden zig niet bij hetzelfde wijfjen, 12. Zij purten zig in den brons-tijd geheel uit, schoon die tijd maar omtrent drie weeken duurt, *ald.* De brons-tijd begint bij de oude Hertten den eerften September en eindigt omtrent den twintigften, en bij de jonge Hertten duurt zij van den twintigften September tot den vijftienden October, 13. Zij worden fomtijds ten tweede maale ritfig omtrent het eind van October; maar dit duurt veel korter dan de eerfte reis, *ald.* De hinden draagen agt maanden en negen dagen en brengen doorgaans maar een jong ter waereld, *ald.* De spiesfen beginnen zig te vertoonen op den ouderdom van zes maanden, en in het eerfte jaar verlengen zij zig tot takken, *ald.* Zij koppelen als zij agtien maanden oud zijn, 13. De Hertten worden grooter en dikker tot den ouderdom van agt jaaren, en hun gewei wordt alle jaaren grooter tot dien ouderdom toe, 14. Natuurlijke oorzaaken van de vetwording en van de voortbrenging van het gewei van het Hert, *ald.* De voortbrenging van het ge-

(Registers.)

gewei en van het zaad-vogt hangen bij het Hert van dezelfde oorzaak af, 15. De snijding van het Hert belet het afvallen en weder uitgroeijen van het gewei, *ald.* De voortbrenging van het gewei van het Hert komt enkel van den overvloed van voedsel, *ald.* Het gewei van het Hert is, gelijk het zaad-vogt, niets anders dan het zichtbaar overtollige van het organiek voedsel, dat niet geheel tot de ontwikkeling, tot de groeiing, of tot het onderhoud van het ligchaam van het dier kan gebruikt worden, 16. Het gewei van het Hert schiet uit, groeit en vormt zich als het hout van een' boom; deszelfs zelfstandigheid is mischien minder beenachtig dan houtachtig; het is, om zoo te spreken, een gewas, op een dier geënt en dat van den aart van beiden heeft, 17. Het gewei van het Hert is in het eerst zagt als gras, en wordt vervolgens hard als hout; het vel, dat zich uitbreidt en met het hout groeit, is de bast, en het ontlast 'er zich van, als het zijnen volkoomen wasdom bereikt heeft; zoo lang het groeit, blijft de bovenste punt altijd zagt; het verdeelt zich in verscheiden takken; de voornaame tak is de stam en de zijde-scheuten zijn de takken; in een woord, alles is gelijk, alles is overeenkomstig in de ontwikkeling en groeiing van het gewei der Herten en het hout van de boomen, 17. Natuurkundige redenen waarom de Herten en andere dieren van dit geslacht hout in plaats van hoornen draagen, 18. Het gewei van het Hert is meer een gewas dan een dierlijk deel, 19. Herts-hoorn, deszelfs verschil met hoorn van het rundvee, *ald.* Het Hert put zich door het rijden zoo uit, dat het den geheelen winter in eenen staat van zwakheid blijft; zijn vleesch is zelfs alsdan zoo zeer van goede zelfstandigheid ontbloot, en zijn bloed is zoo arm, dat 'er wormen onder zijne huid groeijen, die niet afvallen dan in de lente, als het, om zoo te spreken, een nieuw leven ontvangen heeft door het sterk voedsel, dat hem de nieuwe voortbrengzelen der aarde opleveren, 20. Het Hert leeft vijf en dertig of veertig jaaren, 21. Het gewei van het Hert vergroot elk jaar tot het agtste toe; het blijft ten naasten bij hetzelfde gedurende de kragt van zijn leven en neemt af in den ouderdom, 21. Zijne hoedanigheden volgen de verschillende landen en het verschillende voedsel, *ald.* Grootte en hoedanigheid der Herten volgens de verschillende gronden, *ald.* Het Corikaansch Hert schijnt het kleinst te zijn van alle Berg-herten, en die Berg-herten zijn veel kleiner dan die van de vlakten; 22. Verschil in de huid van de Herten en de kleur van hun gewei, 22. Natuurlijke hebbelikheden van het Hert, 22 en *volg.* Het Hert herkaauwt zoo gemakkelijk niet als het rundvee, 23. Voedsel van de Herten in de verschillende jaargetijden, 23. Het Hert van Kanada is hetzelfde als het Hert van Frankrijk; het verschilt alleen in het gewei, dat het grooter en meer getakt heeft, 61. Vershillende gedaanten van het gewei der Herten volgens de verschillende landen, 62. In sommige provincieën van Frankrijk zijn thans geene Herten meer, XII, 82. Onder de Herten in Amerika zijn zoo veele verscheidenheden als onder die in Europa, XV, 11. De Herten hebben de gedaante van den oogappel regthoekig en dwarsch. Hetzelfde heeft waarschijnlijk plaats bij de Dam-herten en andere dieren van dat geslacht, en het is volstrekt het tegengestelde van hetgeen men bij de katten, de katvilen en andere dieren, welker oogappels zich regt op en neder zaamentrekken ziet, terwijl hij zich bij de Herten horizontaal zaamentrekt; waarneeming van BECCARIA, XV, 103. Waarneemingen van den Markgraaf D'AMEZAGA, die de groote overeenkomst tuschen de ballen van het Hert en de vorming van zijn gewei bevestigen, *ald.* Het Hert zou tot een huis-dier getemd kunnen worden; voorbeeld, 105. Bijvoegzel tot de historie van dat dier,

dier, XIX, 157. De schaarschheid, die het ondervindt, belet zijn gewei uittegroeiën, *ald.* Het afbijden van zijn gewei berooft het, zoo wel als de lubbing, van het vermogen van voortteelen, 158.

HERT van de Ardennes; zijne beschrijving en zijn verschil met het gemeen Hert, XI, 243.

HERT van den Ganges. Ziet Axis, XV, 106.

HERT (ZWART). Verscheidenheid in dat ras van Herten en aantekening daar omtrent, XV, 104.

HERT-KAT van Kanada is hetzelfde dier als de lijnx of herten-wolf van het Noorden der oude waereld; zij is maar wat kleiner, gelijk ook alle de andere dieren in de nieuwe waereld zijn, IX, 134.

HERTEN (WITTE) zijn in Amerika gevonden, XII, 218.

HERTEN-WOLF, is geen ander dier dan de Herten-kat en beiden zijn hetzelfde als de lijnx, IX, 137.

HERSSENEN; de hersenen, die door de water-vaten gevoed worden, geeven op hunne beurt voedsel aan de zenuwen, die men beschouwen kan als eene voort van groeiing, die bij stammen en takken uit de hersenen koomen, welke zig vervolgens in eene oneindige menigte takkens verdeelen. De hersenen zijn voor de zenuwen dat de aarde voor de planten is, de uiterste eind der zenuwen zijn de wortelen, die in alle gewassen tederer en zagter zijn dan de stam of de takken; zij bevatten eene lijdbaare stof, geschikt om den boom der zenuwen te doen groeiën en te voeden: de hersenen, in plaats van den zetel der gewaarwordingen, het beginzel van het gevoel te zijn, zullen dan niet anders zijn dan een werktuig tot afscheiding en voeding, maar een zeer noodzaaklijk werktuig, zonder welk de zenuwen niet zouden kunnen groeiën, noch onderhouden worden, VII, 8. De mensch heeft de hersenen niet grooter dan alle andere dieren, gelijk men gewild heeft; daar zijn soorten van aapen en walvisch-soorten, die, naar evenredigheid van de grootte van hun ligchaam, meer hersenen hebben dan de mensch, 9. Bijzondere bewijzen dat de hersenen noch de zetel der gewaarwordingen, noch het middenpunt van het gevoel zijn, *ald.* De kleine hersenen zijn ongevoelig; zij bestaan uit eene zachte onveerkrachtige zelfstandigheid, onbekwaam om de beweging, de trillingen of de schokken van het gevoel voorttebrengen, voortteplanten, of te herhaalen, VII, 7. Natuurkundige ontleding van de zelfstandigheid van de kleine hersenen, 8.

HERVOORTBRENGING. Verschillende middelen, waarvan de Natuur zig bedient tot de hervoortbrenging, II, 10. Verklaring van de hervoortbrenging der gewassen en dieren, die zig voortplanten zonder koppeling of door de afscheiding van derzelver deelen, 29. De voeding en de hervoortbrenging zijn beiden niet alleen door dezelfde werkende oorzaak, maar ook door dezelfde stoffelijke oorzaak voortgebracht, 35. De stof, die tot de voeding en hervoortbrenging van dieren en gewassen dient, is dezelfde; het is eene voortbrengende algemeene zelfstandigheid, bestaande uit organische klompjens, die altijd bestaan, altijd werkzaam zijn, en welker vereeniging de bewerktuigde ligchaamen voortbrengt, 154.

HEUVELEN; zij vertoonen ons niet meer dezelfde ligging, die zij hadden toen zij door het water verlaaten wierden; zij zijn laager geworden en de valeien zijn vervuld geworden met aarde, die van hunne toppen is afgerold; de hoeken der heuvelen zijn ook stomper geworden; hunne toppen minder bedekt. Bewijzen daarvan, XVII, 67. De afzonderlijk staande kalkachtige heuvelen zijn laager dan de kalkachtige heuvelen, die 'er naast zijn. Redenen daarvan, 84 en volg.

HEUVELEN. *Ziet Bergen.*

HINDEN vermijden in het eerst het Hert in den tijd van de ritfigheid; zij vlugten en wagten het niet af voor zij langen tijd vermoeid zijn door deszelfs vervolging. De oude Hinden worden de eerste ritfig, VI, 12. De Hinden kiezen over het algemeen de oude Hertten boven de jongen, *ald.* De Hinden draagen agt maanden en enige dagen en brengen gemeenlijk maar een jong voort en zeer zelden twee; zij werpen in de maand Mey en in het begin van Juny, 13. Daar zijn Hinden die onvrugtbaar zijn; deeze Hinden zijn grooter dan de andere en schoon zij niet voortteelen, worden zij de eerste ritfig, *ald.* Natuurlijke reden waarom de Hinden geen gewei hebben als de Hertten, 16.

HINDEN van Cayenne; verscheidenheden onder en aantekening over dezelve, XV, 107.

HINDEN van Sardinie. *Ziet Axis.*

HINNIKKEN. Men onderscheidt vijfderlei hinnikken in een paerd, alle vijf tot verschillende hartstogten betreklijk, IV, 119.

HIPPELAPHUS is hetzelfde dier als dat wij het hert van de Ardennes noemen, XI, 243.

HIPPOMANES; wat de *Hippomanes* van de merrie is, IV, 102. Wat de *Hippomanes* van het venlen is, deszelfs vorming en aart, 107.

HIPPOPOTAMUS. *Ziet Rivier-paerd.*

HISTOIRE (BURGERLIJKE) is zeer onzeeker zoo dra men hooger dan een zeker getal eeuwen opklimt. Zij bepaalt zig tot de daaden van het klein aantal volkeren, die zorg gedraagen hebben voor hunne nagedagtenis, in plaats dat de Natuurlijke Historie alle de ruimten, alle tijden omvat en geene grenzen heeft dan die van het heel-al, XVII, 1 en volg.

HISTORIE DER DIEREN. De algemeene oorzaak der dubbelzinnigheden en onzekerheden, die in de Natuurlijke Historie zoo zeer vermenigvuldigd zijn, is de noodzaaklijkheid, waarin men zig bevonden heeft van naamen te geeven aan de onbekende voortbrengzelen der nieuwe waereld, IX, 71.

HOEVEN (GESPLETEN). Optelling van de dieren met gespleten hoeven, XIV, 11.

HOLEN (NATUURLIJKE) worden in de bergen gevonden. Die men in de vlakten vindt zijn door konst gemaakt en slechts oude steen-groeven, I, 58. Twee soorten van spelonken, de eene door het vuur, de andere door het water gevormd, I, 274. Vorming van de spelonken en derzelver optelling, *ald.* De gronden, die meest met holen bezet zijn, zijn de hooge bergen en de ei-

eilanden, die indedaad niet anders zijn dan toppen van bergen; de eilanden van den Archipel in de Middellandsche Zee en de Indische Archipel, de Moluksche Eilanden enz. hebben veele hollen, 276. Eerste oorsprong van de hollen, die men onder den grond vindt, XVII, 33. Uitwerkingen van het inzakken der hollen, 265. De hollen, door het oorspronkelijk vuur gevormd, zijn de grootste en de oudste van alle, zij liggen ook diepst, en het is door derzelver inzakking dat de zee gezakt is, 303. Waarom die eerste hollen in grooter aantal gevonden zijn in de landen van den equator dan in het overige van den aardbol, 305.

HOOFDSTOFFEN; naardien alle de hoofdstoffen kunnen veranderd worden, was het tijdstip van de vastwording der vaste stoffen in den aardbol ook dat van de grootste verandering der elementen en de voortbrenging der vlugge stoffen, XVII, 32.

HONDEN. Aart en hoedanigheden van den Hond, die hem waerdig maaken met den mensch in maatschappij te leeven, V, 109. Gewigt van de soort van den Hond in de orde van de natuur, 110. Hij heeft den mensch gediend om de andere dieren te overwinnen, *ald.* Zijne talenten en werkzaamheid om de kudden te bestieren en te bewaaken, 111. Zijne drift en zijne talenten voor de jagt, *ald.* Fijnheid en zekerheid van den reuk van den Hond, *ald.* Honden, die geheel wit zijn, zijn gemeenlijk doof, III, 98. De wilde verschillen niet van den wolf dan daar door dat men hen gemakliker kan temmen, V, 112. Zij vereenigen zig in troepen om andere dieren aan te vallen en te jaagen, *ald.* Verschil van aart bij den wilden Hond en den wolf, *ald.* Eenige en bijzondere hoedanigheden van den hond, 112. Zijne natuurlijke talenten zijn baarblijkelijk en zijne opvoeding gelukt altoos wel, *ald.* Gelijk de Hond van alle dieren dat is, welks aart meest voor indrukselen vatbaar is en gemaklijkst door zedenlijke oorzaaken wordt gewijzigd, is hij ook meest van alle aan verscheidenheden en veranderingen, door natuurlijken invloed veroorzaakt, onderworpen, *ald.* Daar zijn meer verscheidenheden onder de Honden dan bij enige andere dieren-soorten, 113. Alle de Honden, hoe zeer zij van elkanderen mogen verschillen, teelen met elkanderen voort, en maaken bij gevolg maar eene en dezelfde soort uit, *ald.* Natuurlijke oorzaaken van de verscheidenheid onder de Honden, *ald.* Gedaante van de Honden volgens de verschillende luchtstreeken, 115. Honden van de gemaatigde luchtstreeken, in de warmen landen overgebracht, blaffen niet meer, en krijgen, van het eerste geslacht af, regte ooren, V, 117. De Herdershond is van alle Honden die, welke meest naar het oorspronkelijk ras gelijkt, *ald.* Hij heeft sterker instinct dan alle de andere Honden, *ald.* Hij schijnt de waare Hond van de natuur te zijn, dat is, het model en de stamvader van het geheele ras, *ald.* Daar is in het Honden- en Menschengeslacht dezelfde orde en betrekkingen, als men hen met betrekking tot de luchtstreek beschouwt, *ald.* De Laplandsche Honden zijn zeer klein, zeer lelijk, en zijn niet meer dan een voet lang, *ald.* De Honden van Tartarije, Albanie en Ierland zijn de schoonste en grootste van alle honden, 118. De groote Deen, de Wagthond en de Haazen-wind-hond, schoon in den eersten opslag verschillende, zijn egter dezelfde Hond, 119. De Deenen koomen uit het Noorden en de Wind-honden koomen van Constantinopolen en uit de Levant, 119. De Herdershond, de Wolfhonden en de Siberische Hond zijn alle drie een en dezelfde Hond, *ald.* De Drijfbrak, de Brak, de Dashonden, de Krulhond en de Spanjolet kunnen beschouwd worden als alle een en dezelfde Hond uitmaakende, *ald.* De Brak met vlakken, dien men ver-

verkeerd Bengaalsche Brak noemt, kooft niet uit Indie, 120. De Drijfbrak, de Brak en de Dashond schijnen in Frankrijk en Duitschland natuurlijk t'huis te behooren; de Krulhonden en de Spanjoletten in Barbarije en Spanje, *ald.* De Honden zonder hair, welke men gewoonlijk Turkische Honden noemt, zijn verkeerd genoemd; het is niet in de gemaatigde luchtstreek van Turkije, maar in zeer warme landen, als Senegal en Guinea dat de Honden hun hair verliezen, *ald.* De Honden behouden hunne schranderheid en talenten niet buiten de gemaatigde luchtstreeken, 121. De Negers schatten het Honden vleesch boven dat van alle andere dieren, *ald.* Proeven, die schijnen te bewijzen dat de Honden, de wolven en vossen elk van eene verschillende soort zijn, alzoo zij nooit met elkanderen door koppeling hebben willen paaren, *ald.* Daar zijn dertig bekende verscheidenheden in de Honden-soort. Van deeze dertig verscheidenheden zijn 'er zeventien, welke men moet toeschrijven aan den invloed der luchtstreek, en de dertien andere aan de vermenging van de eerste, 125. Verschil in hunne aart en instinct met betrekking tot hunne verschillende rassen, *ald.* De kleine Deen en de Turkische Hond zijn een en dezelfde Hond, 126. De Dog maakt alleen eene verscheidenheid, die van alle de andere verschilt en valt in eene bijzondere luchtstreek; hij behoort t'huis in Engeland, *ald.* De Honden koomen gemeenlijk met de oogen gesloten ter waereld; de twee oogleden zijn niet enkel aan elkaer geplakt, maar aan een gehecht door een vlies, dat scheurt, als de spier van het bovendst ooglid sterk genoeg geworden is om het opteligen en die hinderpaal te overwinnen, *ald.* De meeste Honden hebben de oogen eerst open op den tien of twaalfden dag na hunne geboorte, 127. Zij hebben in het geheel twee en veertig tanden, *ald.* Zij zijn in staat om voortteteelen voor zij een jaar oud zijn, *ald.* De Teef is twee maal 'sjaars loops; maar de Reu kan altoos speelen, *ald.* Teken van de loopsheid der Teeven; zij duurt twaalf of vijftien dagen, *ald.* Men heeft bevonden dat eene enkele koppeling somtijds genoeg was om de Teef te bevrugten, zelfs van verscheiden jongen, *ald.* De Honden kunnen zig in de koppeling niet van een scheiden: natuurlijke reden hiervan, *ald.* De Teeven draagen drie en zestig dagen, somtijds twee en zestig en een en zestig en nooit minder dan zestig; zij brengen zes, zeven en somtijds tot twaalf jongen ter waereld; die grootst en sterkst zijn krijgen meer jongen dan de kleine, die 'er somtijds maar vier of vijf krijgen, of somtijds maar een of twee, vooral in de eerste dragten, 128. De Honden koppelen en teelen al hun leven, dat gemeenlijk tot veertien of vijftien jaaren bepaald is, *ald.* Hoe men den ouderdom van de Honden kan weten, *ald.* De Honden kunnen zeer lang zonder voedsel zijn, *ald.* Water is hun noodzaaklijker dan ander voedsel, *ald.* Tafel of geslachtregister van de verschillende Honden-rassen, 129. Men heeft bij de Drijfbrakken waargenoomen dat 'er in dezelfde dragt vrij dikwijls Drijfbrakken, Brakken en Dashonden gevonden worden, *ald.* De Hond heeft zulk een' afkeer van den wolf dat een jonge Hond, die nooit een wolf gezien heeft, trilt op het eerste gezigt, of de eerste reuk van dat dier, VII, 23. Waarin de aart van den Hond van dien van de andere wilde en vleesch-eetende dieren verschilt, XI, 10. De Hond is natuurlijk, en als hij aan zig zelven is overgelaaften, even wreed, even bloeddorstig als de wolf. Zijn aart verschilt niet van dien van de andere roofdieren dan in een merklijk punt, dat hem vatbaar voor opvoeding en tot verknogtheid bekwaam maakt, *ald.* Zijne verhevenste hoedanigheden heeft hij van ons ontleend, *ald.* De Honden zijn in Amerika niet gevonden dan onder eene gedaante, die vrij moeilij-

lijk tot de foort is t'huis te brengen, IX, 10. Het voedsel schijnt weinig invloed te hebben op de foort van den Hond; maar de luchtstreek zeer veel, en het gezag van den mensch nog grooteren, XV, 8. De Hond kan voortteelen met de wolvin, proeven daar van genoomen, XV, 59. De Hond, van den mensch en van zijne gelijken gescheiden zijnde, neemt een' wilden en wreeden aart aan, 61. Andere proef van de koppeling van een' Hond met eene wolvin, 62. Voorbeeld van de hevige liefde van eenen Hond voor eene zeug, zonder dat egter de koppeling heeft kunnen plaats grijpen, 75. Reden daarvan, *ald.* Bijzondere redenen uit het maakzel der mannetjens bij de Honden en katten getrokken, waardoor zij, schoon zeer driftig in de koppeling, bijna nooit misfen te ontvangen en te jogen, XV, 67. Beschrijving en natuurlijke hebbelikheden van de Honden van Groenland, XV, 97. Beschrijving van de Honden van Kamtschatka en hunne natuurlijke hebbelikheden, *ald.* Wilde van de Kaap de Goede Hoop, 98. Beschrijving van bijzondere rasfen van Siberische Honden, 95, 96. Zij schijnen van het ras der Yslandsche Honden te zijn, 96. Zij koppelen met de wolvinnen en de vossen, 97. Beschrijving van eenen zonderlingen Hond, welkers ras verloren kan zijn, 98. Honden zonder staert zijn geene individueele wanscheppzels, het is een bijzonder ras, dat zig door de voortteeling voortplant, XV, 8. De Hond, de wolf, de vos, de jakhals en ifatis kunnen beschouwd worden als hetzelfde gezin uitmaakende. In de vermenging van den Hond met den wolf of met den vos komt de afkeer van de koppeling eer van den wolf en den vos dan van den Hond, dat is te zeggen van het wild, en niet van het tam dier, 92. De Hond schijnt eene midden- en gemeene foort te zijn tusfchen die van den vos en van den wolf; de Ouden hebben verzeekerd dat de honden in enige landen en in enige omftandigheden met den wolf en den vos voortteelen. Waarom de foort van den Hond moet beschouwd worden als eene middenfoort tusfchen die van den wolf en die van den vos, 23. De Hond, welken ARISTOTELES *Canis Laconicus* noemt, en welke hij verzeekert dat van de vermenging van den vos en den Hond voortkoomt, zou wel dezelfde kunnen zijn met de Herders-hond; reden van die gedagten, 24. De Herders-hond wordt in bijna alle landen van de wereld gevonden, XIX, 66.

HONDEN (BASTAARD). Vermoede voortteeling van eenen Hond met eene wolvin, XIX, 100. Andere voorbeelden van de voortteeling van eene wolvin met een' Hond, 102. *en volgg.*

HONDEN (MUIL-EZEL-), van eene wolvin en een brak geboren, XIX, 75. Beschrijving en hebbelikheden van het mannetjen, eerste geflacht, 77. Van het wijfjen, eerste geflacht, 80. Van het mannetjen, tweede geflacht, 82. Van het wijfjen, tweede geflacht, 84. Van het wijfjen, derde geflacht, 90. Van het mannetjen, vierde geflacht, 97. Van het wijfjen, vierde geflacht, *ald.* Vervolg van derzelver hiftorie, 98.

HOND (RUSSISCHE). Beschrijving van eenen grooten Russifchen Reu, XIX, 72. Beschrijving van de Teef, *ald.*

HOND (SIBERISCHE), XIX, 68.

HOND (SPAANSCH); beschrijving van eenen, XIX, 69.

HOND (TURKSCH); beschrijving van eenen, XIX, 69.

HOORNEN der dieren. De hoornen verschillen in alle opzichten zoo veel bij de tamme dieren, dat het zeer moeilijk zou zijn te zeggen welk derzelver waar model in de natuur zij, XI, 175.

HOZEN zijn vrij gemeen in de Middellandsche Zee. Beschrijving van de hoozen. Twee soorten van hoozen, I, 247. Oorzaaken en uitwerkingen van de tweeërleie soorten van hoozen, *ald.* Beschrijving van eene land-hoos, 251. Waarneemingen over de zee-hoozen; verklaring van derzelver ontstaan en derzelver uitwerkingen, XVII, 261. Verschil tusschen de land- en zee-hoozen; voorbeeld daarvan, 264.

HOTTENTOTTEN zijn niet van het ras der Negers, maar van dat der Kaffers, III, 82. Beschrijving van de Hottentotten, 83. De vrouwen hebben een uitwas van vel, dat haar als een voorschoot tot het midden der dijen nederhangt, 84. Plegtigheid der ontmanning bij de Hottentotten; zij snijden allen hunnen manlijken kinderen eenen zaad-bal uit, *ald.* Vergelijking van den Hottentot met den aap, XIV, 17. Welke gelijkenis 'er ook is tusschen den Hottentot en den aap, is egter de tusschenwijdte, die hen van een scheidt, onmeetbaar groot, naardien zij binnen in hem door de gedagten en naar buiten door de spraak vervuld wordt, *ald.*

HOTTENTOTSCH VROUWEN. Het gewaad voorschoot van de Hottentotsche vrouwen is niet zoodanig als de reizigers het beschreven hebben; maar wordt vervangen door eene andere mismaaktheid, XVIII, 269.

HOUT, dat men uit den grond haalt, verliest zijne vastigheid, als men het uitdroogt, I, 290.

HOUT (VERSTEEND), waar men het vindt, XVII, 311. Hoe men begrijpen kan dat deeze versteening in zijn werk gaat, *ald.* Gegraaven en tot kolen geworden hout, 164.

HUICHELARIJ. *Ziet* Schijnheiligheid.

HUID. *Ziet* Vel.

HUISHOUDING (DIERLIJKE). Eerste verdeling van de dierlijke huishouding; deelen die altijd en aanhoudend werken, als het hart, de longen enz. en deelen die niet altijd werken, als de zinnen en de ledenmaaten, IV, 3. Waarom de weetenschap van de dierlijke huishouding tot hier toe zoo weinig vorderingen hebben gemaakt, VII, 12.

HUIS-MARTER EN BOSCH-MARTER zijn twee onderscheiden soorten, VII, 102. Bewijzen daarvan, *ald.* De Huis-marter is vrij algemeen verspreid, *ald.* Zijne aart en huishouding, 103. Hij laat zig tot eene zekeren graad tam maaken, maar hecht zig niet aan zijn meester, *ald.* Hij eet van alles behalven groenten, *ald.* Hij is gemeenlijk in eene gestadige beweging en slaapt somtijds een dag of twee agtereen, *ald.* Zij brengen van drie of vier tot zes of zeven jongen ter waereld, *ald.* In een jaar is hij omtrent volwassen en hij leeft agt of tien jaaren, *ald.* Hij heeft blaasjens, die eene riekende stof bevatten, *ald.*

HUIS-

HUIS-MARTER (KLEINE) van *Madagaskar*, derzelver beschrijving, XIX, 121.

HUIS-MARTER van *Gujana*; zijne afbeelding en beschrijving, XV, 124. Kleine Huis-marter van *Gujana*; zijne afbeelding en aantekening over dat dier, 125.

HUWBAARHEID. Beschrijving van den ouderdom der huwbaarheid. 's Menschen aanwezen is niet volledig dan wanneer hij hetzelfde kan mededeelen, XVIII, 204. De wensch der Natuur is niet dat wij ons aanwezigen in ons zelven bepalen, volgens dezelfde wet, door welke zij alle wezens aan den dood heeft onderworpen, heeft zij hen ook getroost met het vermogen van zig voorttebrengen, 204. De huwbaarheid komt eerst als het ligchaam het grootste gedeelte van zijnen wasdom gekregen heeft. Alles toont in dien tijd de overvloedigheid van het voedsel in den man en in de vrouw, II, 31. Tekenende, die de huwbaarheid voorafgaan en verzellen, 245. Tekenende, die de twee kunnen gemeen, en die welke elke kunne bijzonder eigen zijn, *ald.* In het geheel menschlijk geslacht koomen de meisjes eer tot huwbaarheid dan de jongens, maar bij de verschillende volkeren is de ouderdom van de huwbaarheid verschillende en schijnt gedeeltelijk aftehangen van de getempertheid der luchtstreek en van de hoedanigheid van het voedsel; in de steden en bij welgestelde lieden koomen de kinderen eer tot dien staat; op het veld en onder het arme volk gebeurt het later, *ald.* Reden waarom de meisjes eerder tot dien staat koomen dan de jongens, *ald.* In de heetste luchtstreek van Afrika, Asia en Amerika zijn de meeste meisjes huwbaar op haar tiende, en zelfs op haar negende jaar, 246.

HUWELIJK. Men kan gelooven dat de menschen door eene ondervinding, waarvan het geheugen verloren is, voorheen gezien hebben dat huwelijken in hetzelfde bloed niet goed waren, naardien het bij de minst beschaafde natieën zelden den broeder wierd toegelaten met zijne zuster te trouwen. Dit gebruik kan niet gegrond zijn dan op waarneeming; zoo de menschen eens bij ondervinding gezien hebben dat hun ras ontaartte zoo dikwijls zij het onvermengd in een geslacht wilden houden, zullen zij het trouwen in een vreemd geslacht als eene wet van de Natuur beschouwd hebben, en zij zullen alle overeengekoomen zijn geene vermenging tuschen hunne kinderen te dulden, IV, 105, 106. De huwelijken zijn vrugtbaarder in Bourgogne dan te Parijs, drie huwelijken geeven 'er agttien kinderen, daar drie huwelijken te Parijs maar twaalf kinderen voortbrengen, XVIII, 148.

HUWELIJKS-TAFELN. Ziet Tafel.

HYENA behoort in de oude wereld en wordt in de nieuwe niet gevonden, IX, 12. Gelijkenis en verschil tuschen den chacal of jakhals en den Hyena, 158. De Hyena krabt de graven op en haalt 'er de lijken uit om die te verscheuren, *ald.* Zijne gelijkenis en zijn verschil met de civet-kat, *ald.* Met den bavian, *ald.* De naamen *Hyena* en *Glanus*, door ARISTOTELES gebruikt, betekenende geene twee verschillende dieren, 159. De Hyena is een eenzaam leevend dier, dat niet in troepen loopt, als de jakhals, 161. Hij heeft lange kaale ooren en aan alle voeten vier vingers, 162. Deszelfs bijzondere kenmerken, die hem van alle andere dieren onderscheiden, *ald.* De Hyena heeft, als de das, eene opening onder den staert, die niet diep in het lijf loopt, *ald.* Natuurlijke huishouding van den Hyena, 163. Het is een roofdier; zijne kracht en woestheid, *ald.* Verdigtzelen en ongerijnde historeën

(Registers.)

K

rieën omtrent den Hyena, 164. Als dat dier van zijne jongheid af aan getemd wordt, kan het zeer handelbaar en mak worden, XV, 155. De Hyenas hebben alle een wonderlijk gebrek, namelijk dat zij, als men hen dwingt zig te beweegen, aan den linker poot kreupel zijn, 156. Op het eiland Meroe, dat dicht bij Nubie ligt, is een Hyena, die grooter en sterker is dan de gewoone, *ald.* Afbeelding van eenen met vlekken, die zeer tam was, door ALLAMAND gegeven, XV, 156.

HYMEN. Gevoelens voor en tegens het bestaan van dat vlies, II, 247.

I.

IERLAND. Men vindt in Ierland dezelfde lighaamen in den grond, dezelfde hoorns en schulpen en dezelfde voortbrengzelen der zee als in Amerika, van welke enige verschillen van die, welke men in het overige van Europa vindt, I, 303.

INCOMMENSURABILITEIT. *Ziet* Meetbaarheid.

INBEELDING van de moeder kan geene uit- of inwendige uitwerking hebben op het lighaam van de vrugt; bewijs daarvan, II, 202. Inbeelding. Twee soorten van inbeeldingen in den mensch, IV, 32.

INDIAANSCH VARKENTJEN behoort in de warme luchtstreeken t'huis, VIII, 1. Hoe men hen beter om te eten kan maaken, 2. De wijfjens draagen maar drie weken en wij hebben 'er gezien, die, twee maanden oud zijnde, reeds jongen kreegen; de eerste dragten zijn van vier of vijf; de tweede van vijf of zes, en de andere van zeven of agt, en zelfs van tien of elf; de moeder zoogt de jongen maar twaalf of vijftien dagen; zij jaagt hen weg, zoo dra zij het mannetjen weêr ontvangt, dat is omtrent drie weken na zij gejongd heeft, *ald.* Zij jongen alle twee maanden, met een paar zou men 'er duizend in een jaar kunnen krijgen, *ald.* De koude en de vogt doet hen sterfen, *ald.* De moeders hebben den tijd niet om zig aan haare jongen te hechten en laten hen door de katten opeeten zonder 'er zig over te verstoorren, *ald.* Zijne natuurlijke huishouding en temperament, *ald. en volg.* Het is uit de nieuwe wereld in de oude overgebracht, dat is, van Brazilië naar Guinea, IX, 23.

INDIVIDUS. In de Natuur bestaan in het wezenlijke niet dan individus, en de geslachten, orden en klasfen bestaan niet dan in onze verbeelding, I, 19. *en volg.* Bij de dieren, gelijk bij de planten, is het getal individus veel grooter in de kleine dan in de groote; de vliegen zijn misfchien honderd millioenen maalen talrijker dan de olyphanten; zoo ook zijn 'er, over het algemeen, veel meer planten dan boomen, II, 6.

INFIBULATIE voor de jongens en meisjens, II, 241. Van de meisjens en vrouwen; wijze waarop zij geschiedt, 250.

INKHOORN. *Ziet* Eekhoorn.

INSEKTEN. Reden van de groote vermenigvuldiging der Insekten, II, 156. Nieuw denkbeeld omtrent de gedaante-verandering der Insekten. Reden van

van hunne verandering. Reden waarom de kapel geene kapellen voortbrengt, maar rupfen, 160. en volg. De meeste Insekten putten zig geheel uit door de voortteeling en sterven kort daarna, 161.

INSTINCT *der dieren* schijnt zeekerer te gaan dan de reden van den mensch en hunne nijverheid is verwonderlijker dan zijne konsten, I, 6. Het is niet anders dan het voortbrengzel van alle de vermogens, zoo in- als uitwendige, van het dier, XI, 10.

ISATIS, dier van het Noorden, dat van eene middenfoort schijnt tusfchen den vos en den hond. Hij is beschouwd als eene verscheidenheid in de foort van den vos. Men heeft hem *gekruiſten vos*, *blauwen vos*, *witten vos* genoemd; maar het schijnt zeeker dat het eene foort is, die van die van den vos verschilt, XIII, 186. De Isatis is zeer gemeen in alle de landen om de Ijs-zee, en wordt weinig of niet gevonden aan deeze zijde van negen en zestig graaden. Hij gelijkt naar den vos in maakzel van lijf en in langte van staert, en naar den hond, in maakzel van kop. Beschrijving van den Isatis, zoo in- als uitwendig, 186, 187. Zijne ſtem heeft iets van het blaſſen van den hond, en iets van het ſchreeuwen van den vos; zijn bont is zeer fraai en zeer gezogt; daar zijn witte en aschgrauwe en dit verschil van kleur is slechts eene verscheidenheid in de foort, 187. Landen, welke dat dier bewoont; zijne wijze van koppelen en wanneer het ritlig wordt. Tijd der dragt, hoe hij zig in een hol in den grond verbergt. Hij werpt gemeenlijk zes, zeven of agt jongen; waarom hij *gekruiſte vos* genoemd is, 187, 188. Zijne natuurlijke hebbelikheden; zijne wijze van jaagen en van zig te voeden. De veelvraat is zijn vijand. Hij wordt in Noord-Amerika gevonden, 188. De Isatis of Cosfacs zijn zeer gemeen in de groote woestijnen van Tartarije, XV, 100. Afbeelding en beschrijving van een deezer dieren, *ald.*

J.

JAGT is de gezondſte oefening voor het lighaam en de aangenaamſte uitſpanning voor den geest, VI, 7.

JAGUAR, roofdier uit de nieuwe wereld; deszelfs verschil met den panther, IX, 4. Vergelijking van dat dier met de once, den panther en den luipaard, 114. Natuurlijke huishouding van den Jaguar, 115. Hij verschilt in kleur van hair, 116. Verscheidenheid in de foort van dat dier, zijne afbeelding, XV, 147. Waarnemingen over den Jaguar van Gujana, 148. De jonge hebben het hair glad, *ald.* De groote zijn grooter dan gezegd is, *ald.* Natuurlijke hebbelikheden van deeze dieren, *ald.* Beschrijving en afbeelding van den Jaguar van Nieuw-Spanje, 147.

JAGUARETE, roofdier van de nieuwe wereld; deszelfs verschil met den Jaguar, IX, 116. Ziet zwarte Cougar; men noemt hem in Cayenne *zwarte Tyger*, XV, 150.

JAKHALS en ADIVE zijn dieren, die minder van den hond verschillen dan de vos en de wolf, XIII, 176. Vershillen en overeenkomsten van den Jakhals en den Adiva, *ald.* Het schijnt dat 'er overal groote en kleine Jakhalzen zijn; zij

zij zijn zeer gemeen in de meeste provincieën van de Levant; het zijn zeer lastige en schadelijke dieren; zij zijn gewoonlijk zoo groot als onze vossen, waar naar zij veel gelijken; zij hebben slechts de pooten korter, zij hebben ook vrij gemeenlijk het haar fraai geel van kleur, waarom men den Jakhals *lupus aureus* of *gouden wolf* genoemd heeft, 177, 178. Verscheidenheden van den Jakhals in onderscheiden lichtstreeken; de soort is door geheel Asia en door een groot gedeelte van Afrika verspreid, zij schijnt die van den wolf te vervangen, die niet in de landen is daar de Jakhals gevonden wordt, 178, 179. Redenen, die kunnen doen denken dat de Jakhals of Chacal en de Adiver verschillende soorten zijn, 179. De soort van den Jakhals is tusschen die van den wolf en den hond in. Gemeene kenmerken van den Jakhals met den wolf, en gemeene kenmerken van den Jakhals met den hond. Aart van den Jakhals; zij loopen altijd in troepen van twintig, dertig of veertig; zij verblinden alles wat zij vinden kunnen. Zij wroeten in de graven en verzellen hunne rooverijen met een aanhoudend akelig gehuil. Het zijn de raaven onder de viervoetige dieren, het roist vleesch geeft hun geene walging. Vergelijking van den Jakhals met den hyena. De Jakhals vereenigt de onbeschoftheid van den hond met de laagheid van den wolf, en iets van beider aart hebbende, schijnt hij een haatlijk mengzel van de slechte hoedanigheden van den eenen en anderen te wezen, 180—182. De Jakhals heeft iets van den hond en den wolf, en de isatis iets van den Jakhals en van den vos, XV, 24.

JAKHALS (KLEINE); deszelfs beschrijving, XIX, 106. Ziet Adiver.

JALOEZIJ; verschil van die harststocht bij den mensch en bij de dieren, IV, 39.

JAPANNERS zijn van hetzelfde ras met de Chineezen; zij zijn slechts bruiner van vel, omdat hunne luchtstreek warmer is, III, 44.

JAVRASCHKA is eene soort van Marmel-dier van Siberie, kleiner dan de monax of marmot van Kanada, die zelfs kleiner is dan de marmot der Alpen. Beschrijving van den Jevraschka, zijne natuurlijke hebbelijkheden, zijne stem, zijne vermenigvuldiging, XIII, 104.

JEUGD. Tafereel der hartstochten in de jeugd en derzelver uitwerkingen, IV, 35.

JOCKO. Beschrijving van denzelfden, van zijne natuurlijke hebbelijkheden, van alle de bewegingen en van alle de daaden, door welke hij den mensch schijnt natevolgen, XIV, 29. De Aap, onder dien naam beschreven, was een jonge Pongo, XIX, 2. Beschrijving van die soort van Orang-Outang, 4. Natuurlijke hebbelijkheden van een wijfje van die soort, 5.

JONGE LIEDEN, die zig door gedwongen prikkelingen uitputten, houden eerst op met groeijen, vermageren dan en vallen in eene uitteering; reden daarvan, 37.

JONGENS. Waarom 'er in zekere landen meer jongens geboren worden, en in andere meer meisjes, XI, 176. Daar worden te Parijs zeven en twintig jongens tegens zes en twintig meisjes geboren, XVIII, 146. Deeze evenredigheid verschilt veel, vooral in de provincieën, daar somtijds zoo veele en zelfs meer meisjes dan jongens geboren worden; maar als men de zaak in het algemeen beschouwt, worden 'er in Frankrijk meer jongens dan meisjes geboren, 149.

JUMARS;

JUMARS, welke men zegt dat voortgekoomen zijn van den stier en de merrie, zijn slechts bardeaus, dat is te zeggen, kleine muil-ezels, van het paerd en de ezelin voortgeteeld. De aart van den stier is te verre van de merrie verwijderd, dan dat zij te zaamen zouden kunnen voortteelen, XV, 21. Alles wat men van de Jumars vertelt, is zeer verdagt, XV, 56. Wij zijn niet in staat om over het wezenlijk bestaan van die soort van muil-ezel te beslissen, 74. In Barbarije worden zij *Kumrach* genaamd, *ald.* Men wil dat 'er van drie soorten zijn; de eerste, die men zegt van den stier en de merrie voortgekoomen; de tweede van den ezel en de koe, de derde van den stier en de ezelin, *ald.*

K.

KAAIMANS in een meertjen boven op een' heuvel in Gujana. Ziet Gujana.

KAAKBEENDEREN. De groote verlenging der Kaakbeenderen is de voornaamste oorzaak van het verschil tusschen het hoofd der viervoetige dieren en dat des menschen, IV, 95.

KAALHOOFD. De mannen alleen worden kaal. De vrouwen houden haar hair altijd, en schoon het grijs wordt, gelijk dat der mannen, als zij oud worden, valt het veel minder uit. De kinderen en de gesnedenen zijn het kaal worden zoo min onderworpen als de vrouwen, II, 263.

KABARDINSKI. Klein volk van eene zonderlinge schoonheid midden onder de Tartaaren, die ongemeen lelijk zijn, III, 42.

KABASSOU; eene soort van schild-varken met twaalf beweegbare banden op den rug; deszelfs beschrijving en soortlijke kenmerken, X, 149. Hij heeft den staert kaal en zonder schild, dat hem bijzonder eigen is; alzoo alle de andere schild-varkens den staert met een schild bedekt hebben, gelijk het lijf, *ald.* Hij heeft eene reuk van muskus, 153.

KAFFERS; beschrijving van dezelve, III, 82.

KAKKERLAK. Ziet Neger (witte) en Chacrelas.

KALF. Hoe men de kalveren moet opvoeden en voeden, IV, 223.

KALK. Ziet Verkalkbaar.

KALKKAARTIGE stoffen kunnen, even als alle andere, tot glas gemaakt worden. Onderscheid van de werking van het vuur op de verglasbare stoffen en op de kalkaartige, XVII, 216.

KALMAR; het zaadvogt van den Kalmar of Loligo en zelfs de hom, die het bevat vormt zig en verdwijnt alle jaaren, II, 38.

KALMUKKEN. Ziet Tartaaren.

KALMUKSCHE TARTAAREN worden voor de lelijkste menschen gehouden, III, 41.

KAMEEL. De Kameel heeft twee bulten op den rug, en de Dromedaris maar eene, XI, 125. De Kameel en de Dromedaris teelen te zaamen voort en de bastaarden, welke uit die koppeling voortkoomen, zijn sterker dan die, welke uit een onvermengd ras voortgekoomen zijn, *ald.* De Kameel, door de Ouden aangeduid onder den naam van *Bactriaansche Kameel*, is de Kameel met twee bulten, en die, welken zij aangeduid hebben door *Kameel van Arabie*, is die, welken wij *Dromedaris* noemen, 126. Het ras van de Kameelen is zoo talrijk niet als dat van den Dromedaris, waar het gevonden wordt, *ald.* Men heeft te vergeefs getragt de Kameelen in Spanje te laten voortteelen, en zij zijn zeer slegt geslagent in Amerika, 128. en IX, 2, 3. In hun geboorteland zijn de Kameelen zeer nuttig, hunne melk is het gewoon voedzel der Arabieren; zij eeten ook derzelver vleesch, vooral die van de jonge, XI, 182. Het hair van den Kameel is fijn en zagt, en wordt alle jaaren vernieuwd door eene volkoomen ruiging; men maakt 'er zeer goede stoffen van, 128, 129. Hoe men de Kameelen opvoedt om hen sober en vlug te maaken, 130. Zij kunnen driehonderd mijlen in agt dagen afleggen, bijna zonder stilstaan en weinig eetende en drinkende, 131. Zij gaan somtijds negen of tien dagen zonder water te vinden en zonder te drinken, *ald.* Als men den Kameel overlaadt, weigert hij halftarrig optestaan, om voorttetrekken, 132. De groote Kameelen draagen gewoonlijk duizend ponden zwaarte, en de kleinste zes of zevenhonderd ponden; hoe men hen laat reizen om koopgoederen naar verre afgelegen plaatsen te voeren, *ald.* De Kameel schijnt de alsem, de brandnetelen, de stekels en de andere stekelachtige gewassen boven de zagtste kruiden te beminnen; zoo lang hij gras te graazen vindt, kan hij gemakkelijk zonder drinken blijven, *ald.* De gemaklijkheid, waarmede de Kameelen lang zonder drinken kunnen blijven, is niet enkel eene gewoonte, het is eer een uitwerkzel van hun maakzel; zij hebben nog eene maag meer dan de andere herkaauwende dieren, en de vijfde maag, die zeer hol is, dient hun tot water-bak, om het water te bevatten, dat zij in zeer groote hoeveelheid drinken, en, als zij door den dorst gedrongen worden, doen zij een gedeelte van dat water in hunne pens en tot in hunnen slokdarm opkoomen, 132, 133. De natuur van den Kameel is aanmerklijk veranderd; hij is ouder, volkoomener en werklijker slaaf dan enig ander dier, 133. Hij draagt de uitdrukzelen van de slavernij; behalven de bogchels, welke de Kameelen op den rug hebben, hebben zij op de borst eene groote eeltachtigheid en andere eeltachtigheden op alle de geleeningen der pooten en dezelve zijn meest met etter vervuld, 133, 134. Hoe men hen leidt en doet werken, 135. Men snijdt de mannetjens en laat gemeenlijk maar een ongefneeden voor agt of tien wijsjens. Zij zijn woedend in den tijd dat zij ritstig zijn, die veertig dagen duurt en alle jaaren in de lente koomt, 136. De Kameelen koppelen niet staande, gelijk de andere viervoetige dieren, maar het wijsjen hurkt neder en ontvangt alzoo het mannetjen; zij draagt bijna een jaar en krijgt maar een jong, 136, 137. Men laat de wijsjens weinig arbeiden; het voordeel, dat men van haare melk enz. trekt, is grooter dan hetgeen men van haaren arbeid zou trekken, 137. Hunne bogchels verminderen, als zij vermageren, en vertwijnnen somtijds geheel, *ald.* De mannetjens en wijsjens wateren op dezelfde wijze, dat is naar agteren, 138. Het jong zuigt ten hoogsten een jaar en men moet niet beginnen het te laten werken dan als het vier jaaren oud is; hij leeft omtrent veertig of vijftig jaaren, *ald.* De Kameel is van zeer veel nut; hij verteert twintig maalen minder dan de olyphant, en werkt, om zoo te spreken, zoo veel als twee muil-

muil-ezels; hij eet bijna zoo weinig als de ezel; het wijfjen geeft zulke goede melk als de koe; zijn vleesch is zoo goed en zoo gezond als kalfsvleesch; zijn hair wordt meer gezogt dan de beste wol; uit zijne pis haalt men ammoniak-zout, 138, 139. Daar zijn verscheidenheden onder de Kameelen, 126. Uitgestrektheid der landen, daar de Kameel en de Dromedaris gevonden worden, *ald.* De Kameelen vreezen de landen daar het koud of al te warm is, 127. Overeenkomst van de natuur van den Dromedaris met den aart van de landen van Arabie, *ald.* Hoe de Arabiers hen opvoeden en hen tot hunne togten doen dienen, 130. Zij onthouden zig dikwijls verscheiden dagen van drinken en ruiken het water van zeer verre, 131. Van alle voertuigen kosten zij minst, *ald.* Hoe men hen leidt op handel-togten, *ald.* Hun voedsel en hunne maatigheid, 132. De natuur van den Kameel is zeer veranderd door de slavernij, 133. Zijne hulten en eeltachtigheden zijn niet natuurlijk en zijn tekenen van slavernij, 134. Gehoorzaamheid en andere hoedanigheden van den Kameel, 135. Alle de werk-kameelen snijmen, 136. Bericht van NIEBUHR over de Kameelen, 139. Hoe zij in den huislijken staat koppelen, *ald.* Het mannetjen schijnt kouder en onverschilliger dan enig ander dier in de koppeling. Die, welke in Jamaika en in andere deelen van Amerika zijn overgebracht, hebben 'er geleefd en zelfs voortgeteeld; het is alleen omdat men hen niet behoorlijk weet te onderhouden en optepassen, dat de soort 'er niet vermenigvuldigd is, en het is te denken dat zij zelfs in Frankrijk zouden kunnen vermenigvuldigen, dat zeer nuttig zou zijn. Voorbeeld van Kameelen, die onlangs in Pruisen voortgeteeld hebben. Het wijfjen draagt twaalf maanden en enige dagen, 140. De Kameelen, zijn thans in groot aantal en bijna genaturaliseerd in de Gouvernemen ten van Astracan en Oremburg, zoo wel als in enige deelen van Zuidlijk Siberie, XVI, 144. De Kameel en Dromedaris behooren in de oude wereld t'huis en worden in de nieuwe niet gevonden, IX, 2.

KAMEEL-PARDEL. Ziet Giraffa.

KAMSCHATKA. Nieuwe ontdekkingen in den omtrek van Kamschatka gedaan, die toonen dat het vast land van Asia, om zoo te spreken, aan Amerika vast is tot onder den Pool-cirkel, XVIII, 291. Wederlegging van dat denkbeeld, door nieuwe waarneemingen, *ald.*

KAMSCHATKALEN. Vergelijking van dezelve met de Groenlanders, de Laplanders en de bewooners van de noordlijke kusten van Amerika, regt over Kamschatka, XVIII, 261. De Kamschatkalen, die de oostlijke en noordlijke kusten van Kamschatka bewoonen, gelijken volmaakt naar de Amerikanen van de landen, onder dezelfde parallel gelegen, 290.

KANGURO; soort van groote gerboise of springhaas, die in de Zuidlanden van Nieuw Holland gevonden wordt, XVIII, 302. Ziet ook Gerbo (groote).

KARPERS; die met zekerheid honderd en vijftig jaaren oud zijn, II, 157. Tijd van hunne Kuitschieting. Ziet Kuitschieting.

KAT. Karakter en aart van de Kat. Reden waarom zij niet met den hond over weg kan. Haar temperament en natuurlijke hebbelijkheden, V, 180. In die soort schijnt het wijfjen driftiger te zijn dan het mannetjen. Haare kreolsheid duurt negen of tien dagen en komt gemeenlijk twee maalen in het jaar

jaar, in de lente en in den herfst, en dikwijls drie maalen in het jaar. Zij draagt vijf en vijftig of zes en vijftig dagen, en brengt gemeenlijk vier, vijf of zes jongen te gelijk voort. De Katten verbergen zig om te jongen. De Katers vreeten somtijds hunne jongen op en de Katten, schoon zij haare jongen zeer lieven, verslinden die somtijds ook, 181. De Katten worden uit haar zelve zeer goede jagers, schoon zij geen' sijnen reuk hebben. Natuurlijke oorzaak van de neiging, die zij hebben om de andere dieren te be- loeren en te bespringen, *ald.* Maakzel van de oogen der Katten. Zij zien zeer wel in den nacht, als het niet zeer donker is, 182. De Katten zijn niet volstrekt nog geheel huisdieren; die de makke zijn zijn daarom niet te meer onderworpen. Men houdt over het algemeen meer Katten dan Honden, *ald.* De Katten vatten minder verkleefdheid op voor de personen dan voor de huizen, waarin zij verkeerren. Zij vreezen het water, de koude en stank; zij houden veel van welriekende dingen, 182. *en volg.* Zij zijn in staat voort- teteelen voor zij een jaar oud zijn, en kunnen hun geheel leven lang kop- pelen; zij leeven niet veel langer dan negen of tien jaaren. De Katten kaau- wen langzaam en moeilijk; reden van dit gebrek. Zij slaapen niet veel, maar houden zig veel als of zij slapen, 183. De wilde Kat teelt voort met de tamme, dus zijn zij maar eene en dezelfde soort. De tamme Kat heeft gemeenlijk de darmen langer en dikker dan de wilde. Aart van de wilde Kat met de tamme vergeleken, *ald.* Verschillen van de Katten met opzigt tot de luchtstreek. Kat van Chorasán, Angorasche, Karthuiser-Kat, Spaansche Kat, 184. Hoe de verscheidenheden onder de Katten gekomen zijn. Zij is niet, gelijk de hond, verandering en ontaarting onderworpen, als men haar in warme landen overbrengt, 186. *en volg.* De Kat behoort in de oude waereld t' huis en wierd niet in de nieuwe gevonden, toen men haar ont- dekte, IX, 13. Bijzondere redenen uit het maakzel der mannetjens van de honden en Katten getrokken, waardoor zij, schoon zeer driftig in de kop- peling, bijna nooit missen te ontvangen en te jongen, XV, 67. Het maau- wen van eene Kat, die door eene teef gezoogd was, geleek veel meer naar het geblaf van den hond, dan naar het gemaauw der Katten, V, 167. De Kat- ten slaapen zelden, maar zij slaapen somtijds zeer vast; waarneeming daar- omtrent, XV, 95. Enige beweeeren dat de Kat door den bek in eenige om- standigheden eene muskus reuk uitgeeft, 101. Daar worden somtijds Katten geboren met kwastjens aan de ooren, als die van den Caracal; voorbeeld, 102.

KAT van *Madagaskar*, XV, 102.

KAT (VLIEGENDE). Ziet *Taguan*.

KAT (WILDE) van *Carolina*. Aantekening over dat dier met eene korte beschrij- ving, XV, 152.

KAT (WILDE) van *Nieuw Spanje*; derzelver gedaante met eene korte beschrij- ving; zij schijnt hetzelfde dier te zijn met den ferval, XV, 152.

KEBOS of KEPOS; naam, dien de oude Grieken de guenons of aapen met lange staerten gaven; XIV, 5.

KEI, verandert natuurlijk door eenen langzaamen en ongevoeligen voortgang in klei, of liever in bolus en slijk: bewijzen van deeze stelling, I, 132. In groote hoeveelheid en in kleine hoeveelheid, 139.

KEMEL.

KAMEL. Ziet Kameel.

KEURSLIJVEN. Het gebruik van Keurslijven, welke men den meisjes in haare jongheid doet draagen, is veele ongemakken onderhevig en behoorde afschaffen te worden, II, 230. Ziet Bakeren.

KEVEL; soort van gazelle, die in Senegal gevonden wordt, XII, 148. Deszelfs beschrijving en verschil met de gemeene gazelle, *ald.* De Kevel is slechts eene verscheidenheid onder de gemeene gazelle, *ald.* Vergissing van PALLAS omtrent deeze gazelle, XVI, 103.

KIEKEN. Beschrijving van de vorming van het Kieken in het ei, II, 54. Het Kieken piept voor het de schaal van het ei heeft doorgebrooken; verklaring hier van, 199.

KINDEREN. Waarom de kinderen niet in staat zijn om voortteteelen, II, 31. De kinderen, die op zeven maanden geboren worden, leeven niet langer dan die, welke op agt maanden geboren worden, gelijk men gemeenlijk geloof; zij leeven zelfs zoo lang niet, 205. De meeste dieren hebben de oogen verscheiden dagen na hunne geboorte nog gesloten; het kind opent die zoo dra het geboren is, maar zij staan stijf en dof. Het jonggeboren kind onderscheidt niets; zijne oogen vestigen zig op geen voorwerp, 226. Het kind begint eerst te lagchen na veertig dagen; dan begint het ook te schreien, want voor dien tijd was zijn schreeuwen en kermen niet van traanen verzeld, 227. Het kind heeft bij zijne geboorte gemeenlijk agttien of twintig duimen langte en weegt twaalf of veertien pouden, *ald.* In de eerste dagen na de geboorte is 'er melk in de borsten van het kind, die men 'er met de vingeren uitdrukt, 288. Het is eerst tien of twaalf uren na de geboorte dat het kind voor de eerste reis moet zuigen, 229. Het bakeren is aan groote ongemakken onderhevig, en moest afschaffen worden. Optelling van die ongemakken, *ald.* De pols klopt bij de kinderen sneller dan bij volwasene; zij zijn ook minder aanpdoenlijk voor de koude, 236. In de kindsheid zijn de bovenste deelen van het lijf grooter dan de onderste, 275. De kinderen zien de voorwerpen kleiner dan de volwasene, III, 5. Men zou wel doen den kinderen het vrij gebruik van hunne handen te laten van het tijdstip hunner geboorte, 31. Voorzorgen, welke men moet neemen als men de kinderen van den tongriem moet snijden, XVIII, 197. Ziet manlijke Kinderen.

KINDSHEID. Vergelijking van hetgeen in de kindsheid en in den ouderdom gebeurt, met betrekking tot de werktuigen der voortteeling, XVIII, 209.

KINKAJOU; dit dier is verschillend van den Karkajou, XV, 161. Afbeelding, beschrijving en natuurlijke hebbelikheden van dat dier in den staat van huisdier, 162. Het heeft niets gemeens met den Karkajou of Carcajou, dan dat het, gelijk die, de originals aanvalt, 170. Hij woont in het gebergte van Nieuw-Spanje en op Jamaïka, daar men hem *Poto* noemt, *ald.* Beoordeling van hetgeen door BUFFON over den Kinkajou en Carcajou gezegd is door ALLAMAND, 163. Nieuw bijvoegzel tot de historie van den Kinkajou, XIX, 111.

KLEI. Laag van klei van honderd en twee voeten dikte in den grond te Amsterdam, I, 123. Klei en leem zijn niet anders dan ontbonden zand dat tot glas kan worden, en die leem verandert zelf, ontbonden wordende, in slijk: bewijzen van deeze stelling, I, 130. De klei kan keisteen worden, 131. *Ziet Zand.* Proeven, welke bewijzen dat het poeder van zandsteen vast kan worden en eene vaste klomp vormen, door middel van het vuur, XVII, 231. De zandsteenen, die zig op de oppervlakte van of op eene geringe diepte in de aarde bevinden, zijn alle door middel van het water geformeerd, 232. Proeven, welke bewijzen dat fijn gewreven zandsteen gemakkelijk tot klei verandert, alleen door het water, en in zeer weinig tijds, 166. De voortbrenging der kleien is vroeger geweest dan die der schelpen en bij gevolg ook der kalkaartige stoffen, XVII, 54.

KLEUREN (TOEVALLIGE); derzelver oorsprong en uitwerking, IV, 106.

KLIERACHTIGE LICHAAMEN; beschrijving van dezelve in de zaadballen der wijfjens, II, 67. De klierachtige lichaa men zijn hol en bevatten een vogt. Beschrijving van dezelve in de zaadballen van de teef, 101. Beschrijving van dezelve in de zaadballen van de koe, 105. Waarneemingen van AMBROSIIUS BERTRANDI over de klierachtige lichaa men, die het zaadvogt der vrouwen bevatten, XVIII, 170. De klierachtige lichaa men beginnen te verschijnen omtrent den tijd der huwbaarheid; hunne groeiing, hun aanwas, hunne rijpheid en hunne verharding, *ald.* Aanmerkingen over het gebruik der klierachtige lichaa men en over den gestadigen arbeid der zaadballen der wijfjens, 172. Vergelijking van de klierachtige lichaa men van de leevendbaarende wijfjens met het roofjen van het ei bij de eierleggende wijfjens, 173.

KLIKAATEN. Wat men door klimaaten moet verstaan, XVIII, 303. *Ziet Luchtstrecken.*

KLIPI-DAS; beschrijving van dat dier door ALLAMAND, KLOCKNER, PALLAS en VOSMAAR, XV, 213. *en verv.* Zij zijn 10g, 214. Zijn geene herkauwende dieren, *ald.* Beschrijving van denzelven, 215. *en volg.* Hebbelijken van dat dier, XIX, 148. *Ziet* Marmot van de Kaap de Goede Hoop, XV, 132. *en volg.*

KLIPI-SPRINGER-GAZELLE is de vlugste van dat geslacht; deszelfs beschrijving door FORSTER. Hij springt van de eene rots op de andere op verre afstanden en over afgrijslijke diepten, XVI, 100.

KLOMPJENS (WERKTUIGLIJKE) dringen door de ruuwe stof, bewerken dezelve, roeren dezelve in alle rigtingen en doen dezelve tot grond van het samenweefzel van de bewerkteuing dienen, XVIII, 178. Derzelver oorsprong, 192.

KLOMPJENS (ORGANISCHE). *Ziet* Organische en (werktuiglijke).

KOE, of kleine bruine koe van Senegal is eene soort van gazelle; derzelver beschrijving, XII, 151. Verschil van de Kob en Koba, het zijn twee rasfen of verscheidenheden van dezelfde soort, XVI, 82. De Koba of groote bruine Koe van Senegal is eene soort van gazelle; derzelver beschrijving, XII, 151.

KOE (KNORRENDE) van Tartarije schijnt van dezelfde soort te zijn als de bison, XI, 197.

KOE van Tartarije; beschrijving van dezelve; zij is van hetzelfde ras als de bison, XV, 40.

KOEIJEN. Tijd van de togtigheid der Koeijen, IV, 221. Zij draagen negen maanden en kalven in het begin van de tiende, *ald.* Teken van de togtigheid van de Koe, 222. Zij weigert den Stier als zij ontvangen heeft, *ald.* Hoe men met de Koeijen moet handelen, terwijl zij met kalf zijn, en als zij kalven, *ald.* De Koe is in staat om voortteelen op den ouderdom van agttien maanden en de Stier op dien van twee jaaren, 223. De Stieren en Koeijen leeven gemeenlijk maar veertien of vijftien jaaren, *ald.* Hoe men de melk-koeijen moet verkiezen en behandelen, 228. De vlaamsche Koeijen en bastaarden geeven meer melk dan Koeijen van het gemeen ras, 231.

KOESKOES. Ziet Coescoes.

KOLKEN. Ziet Afgrond.

KOMPAS. De eigenschap van het met zeilsteen gewreven ijzer om zig naar de Poolen te draaien is zeer langen tijd bij de Chineezen bekend geweest: gedaante van hun eerste kompas, XVII, 209.

KONST. Vergelijking van de werken der kunst en de werken der natuur. Oneindig verschil in derzelver voortbrengzel, veroorzaakt door de ongelijkheid van de kracht. De mensch kan niet gebruiken dan de kracht, die hij heeft; hij is bepaald tot eene kleine hoeveelheid beweeging, die hij niet kan mededeelen dan door middel van de voortstooting. Zoo hij over de aantrekkingskracht konde beschikken, gelijk over de voortstooting-kracht; zoo hij slechts een zintuig hadde, dat betrekking hadde tot die doordringende kracht, dan zou hij den grond van de stof zien, hij zou die in het klein kunnen schikken gelijk de natuur haar in het groot bewerkt, XIV, 13. Alle denkbeelden van de konsten hebben hun model in de voortbrengzelen der Natuur, I, 15. De nuttige konsten zijn bewaard gebleven na dat de wetenschappen verloren waren, XVII, 126. Zij hebben zig langzaamerhand uitgebreid, zijn van tijd tot tijd volmaakt; zij hebben den loop der groote bevolkingen gevolgd, 127.

KONIJN. Proeven, welke bewijzen dat de Haazen en Konijnen twee bijzondere soorten van dieren zijn en zij zig niet met elkanderen kunnen vermengen, VI, 136. De vrugtbareheid van het Konijn is nog grooter dan die van den Haas en wordt somtijds schadelijk en lastig door het groot aantal, 137. Natuurlijke hebbelikheden van het Konijn, zijne listen en hulpmiddelen, *ald.* Het Konijn heeft meer instinct dan de Haas, *ald.* De tamme Konijnen graaven geene hopen, gelijk de tamme vogelen geene nesten maaken, *ald.* Verscheidenheden in de tamme Konijnen, 137, 138. Zij kunnen jongen teelen op den ouderdom van vijf of zes maanden. Het wijfje is bijna altijd in staat om het mannetje te ontvangen; het draagt dertig of een en dertig dagen, en brengt vier, vijf, of zes, en somtijds zeven of agt jongen voort, 138. Hoe de wijfjes de jongen verbergen en opvoeden, *ald.* Aanmerkingen en waarneemingen over de tamme Konijnen, over hunne vermenigvuldiging, hunne verscheidenheden, hebbelikheden en zeden; de Konijnen leeven agt of

of negen jaaren, 139. Zij zijn uit de warme landen afkomstig; oudstijds waren 'er geene in Europa dan in Griekenland en Spanje, *ald.* Zij kunnen niet leeven in zeer koude landen, *ald.* Het Konijn behoort in de oude wereld t'huis en is in de nieuwe niet gevonden, IX, 15.

KOOLEN. Tijd van de vorming van de laagen koolen, XVII, 57. De laagen liggen gemeenlijk schuinsch en altijd evenwijdig aan malkanderen. Zij bestaan alle uit overblijfselen van gewasfen, met min of meer bitumen vermengd, *ald.* De bladeren van de koolen hebben hunne gedaante gekregen door eenen zaamenloop van oorzaken; de eerste is de altoos horizontale verzameling van water, de tweede de schikking van de plantaartige stoffen, die altijd neigen om bladeren te vormen, 58. Bewijzen dat de koolen uit overblijfselen van gewasfen gevormd zijn, 163.

KOPPELING van dieren van verschillende foorten, waaruit niets voortgekoomen is, XV, 75. Het is dikwijls gebeurd dat verscheiden dieren van verschillende foorten vrijwillig gekoppeld hebben, en zonder 'er toe gedrongen geweest te zijn, en egter zijn die vrijwillige vereenigingen niet vrugtbaar geweest; voorbeeld, *ald.*

KOREN (GESPOORD), dat voorkomt van eene foort van bederf of ontbinding van de werktuiglijke zelfstandigheid van het graan, bestaat uit eene oneindige menigte draadjens of kleine bewerkte lighaamtjens, gelijk kleine aaltjens, en die zig in het water zeer duidlijk buigen en slijpen; als het water hun begint te ontbreken, houden zij op zig te beweegen, en, als men 'er nieuw water bij doet, begint hunne beweging weder, en men kan deze kleine werktuigjens zoo dikwijls en zoo lang laten werken, als men wil, II, 163. Gespoord koren, XVIII, 177.

KOREN-ROT. Ziet Hamster, XV, 136.

KORIAKKEN EN KAMSCHATKALEN. Beschrijving van die volkeren, XVIII, 258. Vergelijking van dezelve met de Samoeden, de Laplanders en Groenlanders, 259. Daar zijn gezeten Koriakken en dwaalende Koriakken; aanmerklijk verschil tusschen derzelver zeden, 252.

KOUDE kan niet op de aarde koomen dan uit de hooge gewesten der lucht, XVII, 131. Het schijnt zeeker dat het vier maalen kouder is op twee mijlen hoogte dan op eene mijl hoogte in den dampkring; bewijzen, 132. Alle groote koude, of liever alle mindere warmte dan tien graaden, kan niet op de aarde koomen dan door den val van lighaamen, die in de hooge streken der lucht koud geworden zijn, *ald.*

KOULAN. Behalven de tarpans of wilde paerden en de czigitais of vrugtbare muil-ezels van Daurie, vindt men in de groote woestijnen, agter den Jaik, de Yemba, de Sarafon, en in de nabuurschap van het meer Aral, eene derde foort van dier, dat de Kirgisen of Kalmukken *Koulan* noemen, dat de Onager der Schrijvers schijnt te zijn, en dat den overgang schijnt te maaken tusschen den czigitai en den ezel, XVI, 49. Natuurlijke hebbelikheden van den Koulan. Zij loopen zeer snel en zijn ontembaar, en daar zijn zeer talrijke troepen van, zij zijn grooter dan de wilde paerden, maar kleiner dan de czigitais; derzelver beschrijving, *ald.*

KOUPARA, of KRABBen-HOND *van Gujana*. Aantekening over dat dier, XV, 49.

KOURI is eene kleine foort van Unau, die te Cayenne gevonden wordt. Zijne gelijkenissen met den grooten Unau en zijne verschillen van denzelven, XVI, 162. Beschrijving, *ald.* Daar is schijn dat die kleine Unau met den grooten Unau slechts eene enkele foort uitmaakt, die in grootte kan verschillen, 127.

KRABBen-HOND. Afbeelding en beschrijving van denzelven. Hij heeft minder overeenkomst met de honden dan met de *farigues*, XV, 174. Het wijfjen van den Krabben-hond draagt egter haare jongen niet in een' zak onder aan den buik, gelijk de *farigue*, *marmosa*, *cayopolin* enz. De Krabben-hond is dan ook niet van dat geslacht en maakt eene op zigzelve staande soort, *ald.* Dit dier bewoont de vochtige gronden en wordt vrij gemeen in Gujana gevonden, 175. Hoe hij de Krabben vangt, van welke hij zijn voornaamst voedzel maakt. Daar is nog een ander dier in Gujana, dat men denzelfden naam van Krabben-hond gegeven heeft, schoon het van eene geheel andere foort is dan de waare Krabben-hond; aantekening over dat tweede dier, *ald. en 49.*

KRACHTEN. Daar zijn krachten in de Natuur, als die der zwaarte, die betrekking hebben op het inwendige der stoffe en die in het geheel geene betrekking hebben op de uitwendige hoedanigheden der lighaamen, maar die op de allerinwendigste deelen werken, en dezelve in alle punten doordringen, II, 25. Wij zullen nooit duidelijke denkbeelden van die doordringende krachten hebben noch van de wijzen waarop zij werken, maar het is des niet te min zekker dat zij bestaan, dat door middel van dezelve het grootste deel der uitwerkingen van de Natuur wordt voortgebracht en dat men haar in het bijzonder de uitwerking van de voeding, of de ontwikkeling moet toefchrijven, *ald.*

KROKODIL. Bij den Krokodil is de boven-kaak niet beweegbaar, gelijk de Ouden gezegd hebben, II, 264. *Ziet Kaaimans.*

KROMME LIJNEN. Wetten en eigenschappen derzelve, XVIII, 44. Wiskundige en werktuigkundige kromme lijnen, *ald.*

KRUIDKUNDE is van alle tijden van alle de deelen der Natuurlijke Historie meest beoefend geworden, I, 7. Zij is ligter te leeren dan de naamlijst-kunde, die 'er slechts de taal van is, 8. Zij wierd door de Ouden niet beschouwd als eene wetenschap, die op haar zelve bestaan moest, 22. Zij beschouwd haar alleen met betrekking tot den landbouw, de tuin-kunst, de geneeskunde en de konsten, 22. Onderzoek van de stelsels der Kruidkunde, I, 18.

KRUIDKUNDIG STELZEL. GESNER was de eerste die het denkbeeld had van een stelzel te maaken, gegrond op de vrugtmaakende deelen der planten, en dit denkbeeld is in zijn geheel of gedeeltelijk door alle de Kruidkundigen na hem aangenoomen, I, 9. Dat van *TOURNEFORT* is het schranderst en het volkoomenst; het is niet enkel willekeurig, I, 9. Dat van *LINNEUS* is enkel willekeurig en mengt de boomen met de kruiden onder een. Het verzaamt in een zelfde geslacht soorten van planten, die geheel ongelijk zijn; *alles.*

alles is 'er in veranderd, tot de bekendste en algemeenst aangenoomen naamen der planten, I, 10. Het heeft het gebrek en het ongemak van gegrond te zijn op het bezien van te kleine deelen, waarvoor men dikwijls een ver-groot-glas nodig heeft, *ald.*

KRIJT. Vorming en zaamenstel van het krijt, I, 138. Van alle de kalkaartige zelfstandigheden is het krijt die, welker banken naauwkeurigst eene horizon-taale ligging behouden, XVII, 234.

KUIT-SCHIETING; de tijd van de Kuit-schieting voor de karpers en verscheiden andere schub-vischen is gedurende de grootste warmte van het jaar; die van de Kuit-schieting van de snoeken, barbeelen en andere is in de lente, II, 161.

KUMRACH; naam, dien men in Barbarije aan de muil-ezels of jumars, die men wil dat uit den ezel en de koe voortkoomen, geeft, volgens SHAW, XV, 74.

KUNDIGHEDEN. De ondervinding is de grond van onze kundigheden, en de analogie is 'er het eerste werktuig van. Beiden kunnen ons bijna evengelijke zekerheden opleveren, XVIII, 4.

KUNNEN. Ziet Sexen.

KUSTEN van de Zee. De nabuurige kusten, die slechts door eenen zee-arm gescheiden zijn, zijn uit dezelfde stoffen zaamengesteld, en de beddingen van aarde zijn dezelfde op dezelfde hoogte aan wederzijde, I, 38. Men kan de zee-kusten in drie soorten onderscheiden: 1. hooge kusten; 2. laage kusten, bijna gelijk met de oppervlakte van het water; 3. duinen, 221. Opneming van de verschillende hoogte der kusten en van de verschillende diepte van het water op een groot aantal plaatsen, in de vier waerelddeelen, *ald. en volg.* De bodem der zee langs de kusten heeft dezelfde ongelijkheden, als de oppervlakte van het land boven dezelfde kusten, *ald.*

KWAAD koopt meer van ons zelve dan van de Natuur; tegens eenen ongelukkigen, die het is omdat hij zwak, ziek of mismaakt geboren is, zijn het mil-lioenen door de wreedheid van hunne natuur-genooten, XIII, 41.

KWAGGA, een dier, dat eene tusschen-soort schijnt te zijn tusschen het paerd en den zebra, of mischien tusschen den zebra en den onager. Zijne overeenkomsten en verschillen met den zebra, XII, 27. Zijne beschrijving, *ald.* Zijn aart; hij verdedigt zig zeer wel tegens de honden en zelfs tegens de hyenas, 28. Zijne natuurlijke hebbelikheden, *ald.* Gissingen over de oorsprong van dat dier, welks soort eene bastaard-soort schijnt te zijn, van het paerd en den zebra voortgekoomen, *ald.* Zijn naam is gevolgd naar zijn geluid *kwak, kwak*, 29. Zijn vleesch is niet goed om te eeten, *ald.* Afmeetingen van eenen jongen Kwagga, *ald.* Aanmerkingen over enige omstandigheden in de beschrijving van dit dier door GORDON, en beantwoording van dezelve, XVI, 65.

L.

LAAGEN. De eerste laag aarde, die den aardbol omringt, is overal van eene zelfde zelfstandigheid, te weeten, van deelen van verrotte dieren en planten, I, 39. De laagen aarde liggen alle horizontaal op elkanderen, en elke heeft dezelfde dikte in haare geheele uitgestrektheid, *ald.* De laagen der aarde zijn langzaamerhand gevormd door het bezinkzel van het water, en hebben niet eensklaps kunnen geformeerd worden door enige omwenteling, welke die ook moge geweest zijn, 41. De evenwijdige en horizontale laagen, die men binnen in den grond vindt, zijn door het bezinkzel van het water, beurtelings door eb en vloed beroerd, voortgebracht; verklaring van die uitwerkingen, *ald.* De kleine laagen, waaruit de beddingen van krijt, mergel en klei bestaan, zijn zeer dun en liggen op elkanderen, als de bladen van een boek, 46. Laagen, die reeds van ouds, en die op nieuw gevormd zijn, *ald.* De oude laagen zijn die, welke gevormd zijn geworden, toen het water der zee de oppervlakte der aarde bedekte; de nieuw gevormde laagen zijn die gevormd zijn door het bezinkzel van het regenwater of het water der rivieren, zedert de oppervlakte van de aarde bloot gelaten en door de zee verlaaten is, *ald. en volg.* Wijze waarop men de laagen, die nieuw geformeerd zijn, kan onderscheiden; kenmerken, die haar van de oude laagen onderscheiden, 47. Om de oude aarde en de stoffen, die nooit geroerd zijn geworden, te vinden, zou men moeten graaven in de landen van de Poolen, daar de laag der aarde dunner moet zijn dan in de zuidlijke luchtstreeken, 83. De bezinkzels, die de laagen der aarde hebben voortgebracht, zijn niet op denzelfden tijd bezonken, maar zijn na elkanderen boven op elkaar gelegd, 94. De eerste laag, die den aardbol omgeeft, bestaat uit slijk, met deelen van verrotte dieren en planten, of wel met steen- of zandachtige deeltjens vermengd, 118. Staat van de verschillende laagen aarde te Marly-la-ville tot honderd voeten diepte, 119. De laag groei-aarde vermeerderd met den tijd aanmerklijk op alle onbewoonde plaatsen, daar men noch de planten, noch de boschen, afhakt, 122. Aanmerking over de vorming van die laag groei-aarde. De laag groei-aarde moet steeds verminderen in een bewoond land, en altijd vermeerderen in een onbewoond land, *ald.* De laagen aarde zijn des te dikker hoe dieper men graaft, 124. Aanmerkingen over de schuinsheid der laagen aarde in de heuvelen en bergen, 124. Elke laag steen, hetzij zij horizontaal of schuinsch zij, heeft eene gelijke dikte in haare geheele uitgestrektheid, 125. De horizontale laagen van steen, van marmer enz. strekken zig zeer ver uit; men vindt in de door vakeien van een gescheiden heuvelen dezelfde beddingen, dezelfde stoffen op het zelfde vlak, 126. Aanmerkingen over de uitgestrektheid der laagen van marmer en van steenen, *ald.* De verschillende laagen, waaruit de aarde bestaat, liggen niet in de orde van haare voortelijke zwaarte, 129. De horizontale laagen der aarde zijn niet op eenen zelfden tijd voortgebracht, maar zijn boven op elkanderen gelegd in eenen lang agtereen volgende tijd, 132. Horizontale of schuinsche laagen door de uitbreiding van vloeibaar gemaakte stoffen, welke de brandende bergen uitwerpen, veroorzaakt, 268. Beschrijving van de verschillende horizontale laagen, of van de verschillende bed-

beddingen, die het binnenste van eenen heuvel uitmaaken, als de stoffen van eenen kalkaartigen aart zijn, 269. Laagen, die nieuwling gevormd zijn; stoffen, waaruit die laagen zijn zamengesteld, 278. Die laagen zijn slechts voortgebracht door het bezinkzel van loopend water, *ald.* Men vindt 'er niet dan voortbrengzelen der aarde, en nooit hoorns en schulpen of voortbrengzelen der zee in, *ald.* Tijd van de oorsprong van de horizontale laagen van de aarde, en van de vorming der heuvelen; van derzelver formeering in overeenkomende hoeken, 54. Enige voorbeelden van laagen of beddingen van aarde in verschillende waereld-deelen en bijzonderlijk in Arabieën, 211. Aanmerkingen over verschillende laagen van de aarde, 233.

LAC-LUNAE. Oorsprong van het Lac-lunae, anders genoemd *Medulla saxi*, I, 281.

LACCHEN. Ziet Zugten.

LAM. Het jong Lam, in eene talrijke kudde, vindt en vat de borst zijner moeder, zonder zig ooit te vergiften, hetgeen bewijst dat het instinct der dieren des te zekerer is als het werktuiglijker, en, om zoo te zeggen, meer ingeschaapen is, V, 3. Hoe de Lammeren te kiezen, welke men wil houden en opvoeden, 4. Wanneer men de Lammeren moet snijden. Twee wijzen van deeze bewerking te verrigten. Hoe men het Lam na de snijding behandelen moet, *ald.*

LAM van Israël. Ziet Daman Israël.

LAMA behoort in de nieuwe waereld t'huis en was niet in de oude, IX, 17. De Lama en de Paco worden alleen in de nieuwe waereld gevonden en bewoonden alleen het gebergte van Zuid-Amerika; het waren de eenigste huisdieren van de oude Amerikanen en de Spanjaards bedienen 'er zig heden nog van om in het gebergte lasten te draagen, XIII, 29, 30. Peru is het waar vaderland van de Lamas; zij zijn 'er in groot aantal en zij zijn 'er van zeer veel nut; hun vleesch is goed om te eten; hun hair is wol, dat goed is voor het gebruik. Zij draagen gemeenlijk honderd en vijftig of tweehonderd ponden gewigts; zij kunnen weinig meer dan vier of vijf mijlen daags afleggen, maar het zijn slegte wegen, 31. De Lamas groeijen vrij schielijk en zijn in staat om op hun derdejaar voortteteelen; maar als zij twaalf jaaren oud zijn, beginnen zij afteneemen; op vijftien jaaren zijn zij oud; hun aart schijnt gewijzigd als die der Amerikanen; zij zijn zagt en flegmatisch, 31, 32. Hoe men hen houdt en voedt. Hunne natuurlijke hebbelijkheden, 32. Beschrijving van den Lama en zijne verschillende lichaams-deelen, *ald.* Schoon de Lama een zeer geil dier is, heeft hij egter veel moeite om te paaren; buitengewoon voorspel voor de koppeling, 33. De Lamas kosten, om zoo te spreken, noch onderhoud, noch voedsel: zij zijn zeer sober en drinken zelden; zij drenken zig met hun speekzel, dat zeer overvloedig is, 33, 34. De wilde Lama, dien men *Huanacus* noemt, wordt bij troepen op de bergen van Peru en Chili gevonden; natuurlijke hebbelijkheden van de wilde Lamas; zij zijn zeer sterk in de hooge gedeelten van de Cordillieres, maar zwak en kwijnende in de laage streken en aan den voet van dat gebergte, daar zij nooit dan tegens dank blijven, 34. Zijne grootte. Hij schijnt eene fraaie verkleinde kameel te zijn; vergelijking van deeze twee dieren, XVI, 106. Beschrijving van den Lama, *ald.* Zijne afmetingen, 107. Zijn aart, 108. Zijne gang, zijne natuurlijke hebbelijkheden. Hij behoeft niet

niet te drinken, alzoo hij zeer grooten overvloed van speekzel heeft. De Lamas vreezen de honden niet, gaan in troepen in hunnen staat van vrijheid en zijn zeer gemakkelijk tam te maaken, *ald.* *Lama* is een geslachtsnaam, dien de Peruviaanen onverschillig aan alle soorten van woldraagende dieren geeven, 110. De Lama teelt in de warme, zoo wel als in de koude luchtstreeken voort, en zoo wel in den staat van tamheid als in den staat van vrijheid. Het wijfsen krijgt t'elker dragt maar een jong, 111. De Lama draaft noch galoppeert, maar zijn gewoone stap is zoo zagt, dat de vrouwen zig in Peru bij voorkeur van hem bedienen boven alle andere dieren om op te rijden; men laat hen in de velden los en vrij weiden, zonder dat zij zoeken wegtelooopen; *ald.* Men scheert hen eens in 't jaar, *ald.* Vergelijking van den Lama met den Kemel, XV, 30.

LAMANTIN. Onder dien naam begrijpen wij den Lamantin of Manati van Cayenne, van St. Domingo, enz. ook den Lamantin van Senegal, die slechts twee verscheidenheden van dezelfde soort schijnen, XIII, 219. Oorsprong van dien naam, 242. De Lamantin is niet geheel een *Cetaceum*; beschrijving. Hij gelijkt naar de Cetacea in de agterste deelen van zijn lighaam en niet anders naar de viervoetige dieren dan door de twee voeten of twee handen, die van vooren naast de borst zijn, 243. Deszelfs beschrijving en historie naar OVIEDO, *ald.* De Lamantin gaat nooit aan land, en is liever in zoet, dan in zout water, zijne lengte is van zestien tot twintig voeten, 244. Hij wordt aan de oevers van de Atlantische en stille zee gevonden. Hij koppelt in het water op eene ondiepte. Hij graast het gras dat langs de kanten groeit af, 245. Hij heeft den staart horizontaal, dat is, zoo geplaatst als die van de *Cetacea*. Hij heeft geene voortanden, maar twee en dertig kiezen; hij heeft kleine oogen en een slegt gezigt, maar een zeer goed gehoor; de wijfsen krijgen maar een jong, dat zij met haare armen omhelzen en dat zij zoogen; haare melk is goed van smaak, 246. Hij heeft twee en vijftig wervelbeenderen; zijne tong is van onderen en bijna tot aan het eind aan de onderkaak vast. Andere beschrijving, *ald.* Feiten, 248. De soort is niet bepaald tot de rivieren en zeeën van de nieuwe wereld; het schijnt dat zij ook bestaat op de kusten en in de rivieren van Afrika. Beschrijving van den Lamantin van Senegal, 249. De Lamantin van Cayenne en die van Senegal schijnen van eene en dezelfde soort te zijn. Historische feiten omtrent de Lamantins van verschillende luchtstreeken, *ald.* De Lamantins maaken den overgang tuschen de tweeslachtige dieren en de walvischen. Schoon zij van buiten mismaakt zijn, zijn zij egter van binnen zeer wel gevormd, XVI, 189. Hunne aart en huishouding schijnt iets van verstand en maatschappelijke hoedanigheden te hebben. Zij zijn bijna altijd in troepen bij elkaar; zij helpen elkander in gevaar, *ald.* Het mannetjen heeft gemeenlijk maar een enkel wijfsen. Hoe zij koppelen. Zij koomen nooit aan land. Zij hebben het eirond gat van het hart open. Zij wonen niet diep in zee, en voeden zig met fucus en andere zeeplanten, 189, 190. Hun vleesch en hun vet zijn even goed om te eeten. Beschrijving van enige hunner uitwendige deelen. Zij hebben maar zeer kleine gehoor-gaten en geene uitwendige ooren, 190. Het teelid van het wijfsen is niet geplaatst gelijk bij de andere dieren onder, maar boven den aars. Algemeene en bijzondere kenmerken van de verschillende soorten van Lamantins, *ald.* Men kan vijf soorten van Lamantins tellen. Kenmerkende verschillen van die vijf soorten, 200.

LAMANTIN (GROOTE) van *Kamschatka*; hij heeft geene vingers noch nagelen in de twee handen of voor-vinnen; hij heeft ook geene tanden, en heeft in elk kaakbeen slechts een sterk been, dat hem dient om het voedsel te vermaalen, terwijl de Lamantins van Afrika en Amerika vingers en nagelen hebben en kiezen agter in den bek, XVI, 190. De Lamantin van Kamschatka wordt in de Oostersche zee gevonden, agter Kamschatka. Zijne natuurlijke hebbelijkheden, 191. Het wijfjen brengt maar een jong tegelijk voort en de tijd der dragt is omtrent een jaar, 192. Het mannetjen en het wijfjen koppelen in het water; hoe zij te vooren speelen, *ald.* Het is gemaklijker de volwassene Lamantins te harpoenen dan de kleine of de jongen; hoe men hen harpoent en hoe men hen op het land trekt, *ald.* Zij hebben het eirond gat van het hart open, 193. Zij eeten geen visch, maar zee-planten. Hoe zij in zee slaapen. Zij zijn zeer vet in den zomer en zeer maager in den winter, *ald.* Hun vet is zoo goed als boter. Het vleesch der jonge is vrij goed om te eeten. Het vel van de oude is zeer dik, *ald.* Het is zoo hard, als het droog is, dat men er bezwaarlijk met de bijt door kan. Een Lamantin, door STELLER beschreven, woog agtduizend ponden, en hij was drie en twintig voeten lang; beschrijving van een deezer dieren, 194. Kenmerken, waarin de Lamantin van Kamschatka van alle andere land- en zee-dieren verschilt, 195. Afmettingen van een deezer dieren op het eiland Bering gedood, 196.

LAMANTIN (GROOTE) uit de *Indische zee* schijnt van eene soort te zijn, die van den grooten Lamantin der Antilles nabij koomende, XVI, 198.

LAMANTIN (GROOTE) van de *Antilles*; zijne verschillen met den grooten Lamantin van Kamschatka, XVI, 197. Zijne afmettingen, evenredigheden, beschrijving, *ald.* Zijne natuurlijke hebbelijkheden. Zij zijn altijd met troepen digt bij de kusten, *ald.* De groote Lamantin van de Antilles, gelijk ook die van Kamschatka, verkeeren alleen in zee, en somtijds in de monden der rivieren. Hij brengt maar een jong voort, dat de moeder tusschen haare armen draagt, en dat zij een jaar zoegt. De jongen verlaten de moeder niet dan twee of drie jaaren na hunne geboorte, 198.

LAMANTIN (KLEINE) van *Amerika*. Deeze soort is kleiner, talrijker en meer verspreid dan die van den grooten Lamantin; zij verkeert niet alleen op de zee-kusten, maar zwemt zeer hoog de rivieren van Zuid-Amerika op, XVI, 199. Zijne natuurlijke hebbelijkheden, *ald.* Het wijfjen brengt gemeenlijk twee jongen voort, die zij onder haare twee armen draagt. Onderlinge verknogtheid van de jongen en de moeder, 200.

LAMANTIN (KLEINE) van *Senegal*; zijne gelijkenis en verschillen met den kleinen Lamantin van Amerika, XVI, 200.

LANDEN, die beurtelings overstroomd en droog zijn, I, 298.

LANDEN (OUDE). De oudste landen van den aardbol zijn die, welke ter wederzijde van de lijnen zijn, die de oude en nieuwe waereld in haare grootste lengte verdeelen, I, 106. De westlijke kusten van Afrika zijn nieuwer landen dan de oostlijke, *ald.* De landen van Europa zijn minder oud dan die van Asia, *ald.* In de nieuwe waereld zijn de westlijke landen ouder dan de oostlijke, *ald.*

LANDEN *tusschen de Keerkringen* zijn de oneffenste van de geheele aarde; hetzelfde heeft plaats omtrent de zeeën ook tusschen de keerkringen, I, 117.

LANDEN (VERDRONKEN). Ten tijde van Hendrik I. Koning van Engeland was 'er zulk een groote inbraak van den Oceaan in de landen van de provincieën van Zeeland en Friesland, dat 'er driehonderd dorpen onder water stonden; men zag nog lang de spitsen van de torens even boven water, I, 295. Beschrijving van de wijze, waarop de natuur op de waereld schittert, tafereel van de aarde en de zee. Overeenkomst van de zee met den hemel. Overeenkomende rigtingen van de ketens bergen, door de stroomen der zee voortgebragt, XI, 5.

LANS-IJZER. Deeze Vledermuis moet niet verward worden met dien door SEBA afgebeeld onder den naam van gemeenen Vledermuis van Amerika, XV, 171.

LANS-IJZER. *Ziet Vledermuis.*

LANT. *Ziet Dant.*

LAPLAND. Eerste ontdekking van de noordlijke kusten van Lapland, XVIII, 256. Nederzetting van de Deenen op de west-kusten van Lapland tot den een en zeventigsten of twee en zeventigsten graad. Nederzetting van de Russen op de oost-kust van Lapland, op dezelfde hoogte van een en zeventig of twee en zeventig graaden, 257.

LAPPEN. Hunne gedaante, aart, zeden en gewoonten, III, 36. Zij leiden een zeer hard en verdrietig leven; zij zijn egter nooit ziek, en koomen tot eenen grooten ouderdom, 38, 39. Zij zijn de blindheid onderworpen, 39. Beschrijving van dezelfde; vergelijking van derzelver gedaante en zeden met die der andere Noordsehe volkeren, XVIII, 253.

LATAK VAN ARISTOTELES is waarschijnlijk het dier, door BELON opgegeeven onder den naam van *Zee-beer*. Reden van die gedagte, XIII, 215.

LAVA. De Lava der brandende bergen, die niet anders dan gesmolten glas is, wordt met den tijd vrugtbaare aarde, dat een onwrikbaar bewijs is dat de eerste oppervlakte der aarde, die eerst in smelting was en vervolgens stolde, ook op die wijze vrugtbaar is kunnen worden, XVII, 78. Aart der Lavas, derzelver vorming en uitvloeiing, 274. Verschil van den uitloop der Lavas in de groote en de kleine Volkaanen, *ald.* Ongelukkige uitwerkingen van de Lava-stroomen, *ald.* Daar is in de Lava-stroomen eene beweging meer dan in de water-stroomen; die beweging strekt om de geheele masfa, die vloeit, opteheffen, en wordt voortgebragt door de uitzettende kracht van de warmte binnen in den gloeienden stroom. Ontzagchelijke uitwerkingen van die beweging, 297. De Lava-stroomen hebben van honderd, tot twee en drie duizend halve roeden breedte en dikwijls honderd en vijftig en zelfs tweehonderd voeten dikte. Berekening van den tijd, die 'er nodig is voor de verkoeling der Lavas; voorbeelden van Lavas, die nog niet koud waren na vier jaaren en zelfs na agt jaaren, 300. De Lavas veranderen met den tijd in goede aarde; hoe die verandering geschiedt, 303.

LEERZAAMHEID onderstelt enige overeenstemming tusschen dengeenen, die geeft en dengeenen, die ontvangt; het is eene betreklijke hoedanigheid, die niet

uitgeoefend kan worden of zij moet werkzaam in den meester en lijdende in den leerling zijn, XIV, 22.

LEEUW; zijn aart en natuur, IX, 41. De Leeuwen, die de hoogste bergen bewoonen, daar het niet zoo warm is, zijn minder woest dan die, welke de vlakten bewoonen, daar het zeer warm is, 42. De soort is niet zeer talrijk en het schijnt zelfs dat zij gestadig vermindert, *ald.* De Leeuwen uit de wildernis zijn veel onverzaagder en moediger dan die uit bewoonde landen, 43. De Leeuw is vatbaar voor de indrukzelen, welke men hem geeft, en kan zig tot eene zekere maate onthouden, *ald.* Hij wordt boos over slechte behandeling en houdt die in geheugen, gelijk hij ook de gedagtenis van wel-daaden bewaart, 44. Zijne gramschap is edel, zijn moed grootsch, zijn aart gevoelig, *ald.* Hij vernielt niet dan bij noodzaaklijkheid, en doodt de dieren niet dan voor zoo verre hij die noodig heeft om zig te voeden, *ald.* Beschrijving van den Leeuw, *ald.* Zijne ontzagchelike kracht en vlugheid, *ald.* Hij doet het vel van zijn aangezicht en voorhoofd beweegen, *ald.* Hij kan zijne maanen beweegen, 45. De Leeuwen-soort is eene van de edelste, omdat zij eenig is en men haar met geene andere kan vermengen, *ald.* De grootste Leeuwen hebben omtrent agt of negen voeten lengte en vier of vijf voeten hoogte, 46. Daar is zeer weinig of geene verscheidenheid in de soort van den Leeuw, *ald.* De maanen van den Leeuw is geen hair als paerdenhair, maar lang glad hair; de Leeuwinnen hebben geene maanen, 46, 47. Het dier van Amerika, dat de Europeaanen *Leeuw* genoemd hebben, en dat de inboorlingen van Peru *Puma* noemen, is geen Leeuw, 47. De Leeuw wordt alleen in de warmste landen gevonden, hij kan egter vrij lang in gemaatigde luchtstreeken leeven, 48. De Leeuw leeft twintig of vijf en twintig jaaren, 49. Hij ruikt de andere dieren niet van verre af; hij jaagt hen enkel op het gezigt na, of hij wagt hen af als zij voorbij koomen om hen te bespringen, 51. Men heeft eene soort van lijnx den naam van *Leidsman* of *Voorraad-meester* van den Leeuw gegeven, *ald.* In de bosschen en wildernissen leeft de Leeuw meest van gazellen en aapen, *ald.* Hij klimt niet op de boomen en vangt de aapen als zij op den grond zitten, *ald.* Hij loopt zelden geduurende de hitte van den dag, maar altijd bij nacht, 51. De Leeuw eet veel tegelijk en vult zijne maag voor twee of drie dagen; hij kraakt de beenderen en slikt die met het vleesch door, 51, 52. Hij drinkt zoo dikwijls hij water kan vinden; hij drinkt lepperende en verliest veel water, 52. Hij heeft omtrent vijftien ponden rauw vleesch 's daags nodig, 52. Zijn gebrul is onderscheiden van zijn gewoon geschreeuw, *ald.* Hij ziet wel bij nacht, gelijk de kat; hij slaapt kort en ligt, *ald.* Gang, loop en andere beweeging van den Leeuw, *ald.* Hoe hij zijne prooi vat en welke dieren hij bij voorkeur verkiest, 52, 53. Hoe men den Leeuw jaagt, 53.

LEEUWIN is in alle opzigten omtrent een vierde kleiner dan de Leeuw, IX, 46. Zij heeft geene maanen, 46. Zij heeft vier prammen, 49. Als zij ritstig is, wordt zij van verscheiden Leeuwen gevolgd, die verwoed vegten, 50. Zij jongt in de lente en maar eens 's jaars. Zij is verschriklijk als zij jongen heeft, 50, 51.

LEI. Wat de Schrijver door *lei* verstaat, I, 139. Tijd van de vorming der leien, XVII, 58. Zij bevatten somtijds schulpen, schaaldieren en visschen, welke men tot geene bekende soort kan t'huis brengen, 60.

LEMING.

LEMING. Beschrijving van dat dier, XIII, 210. Hij bewoont gemeenlijk het gebergte van Noorwegen en Lapland; maar hij kooft 'er somtijds in zulk een groot aantal af, dat men de aankomst van dat dier als eene verschrikkelijke plaag beschouwt; zij verwoesten het veld ten eenemaal; zij blaffen als kleine hondjens en bijten in den stok, met welken men hen slaat; zij graaven zig groote holen. Het mannetjen is grooter dan het wijfjen, 211. Natuurlijke hebbelijkheden van den Leming; het vleesch van dit dier is slecht en zijn bont onnut, 212.

LETTEREN; het gebied der letteren kan niet aangroeijen en zig zelfs niet staande houden dan door de vrijheid, XVIII, 333, 334. De letteren hebben in haaren tegenswoordigen staat meer eendracht dan bescherming nodig. Nodiging aan de letterkundigen, 337.

LEVEN. De geheele duuring van het leven kan enigermaate afgemeeten worden door die van den tijd der groeiing: een boom of dier, dat in korten tijd volwasfen is, sterft veel vroeger dan een ander, dat meer tijd nodig heeft om te groeijen, II, 284. De duuring van het leven hangt noch van de hebbelijkheden, noch van de zeden, noch van de hoedanigheid van het voedsel af; niets kan de werktuiglijke wetten veranderen, die het getal onzer jaaren regelen; men kan dat weinig veranderen dan door overmaat van voedsel; of door al te groote foberheid, 286. Het menschlijk geflacht over het algemeen genomen, is 'er, om zoo te spreken, geen verschil in het leven; de mensch, die niet van eene toevallige ziekte sterft, leeft overal negentig of honderd jaaren, 286. Het lighaamlijk leven moet niet beschouwd worden als eene volstreckte hoeveelheid, maar eene hoeveelheid, vatbaar voor vermeerdering en vermindering, 289. Het ijs en het vuur zijn de elementen des doods; de gemaatigde warmte is het eerste beginzel des levens, XII, 4. Wat ons leven in de daad zij, XVIII, 221. Groeiend leven van het ei en groeiend leven van de baarmoeder in de eierleggende en levendbarenden dieren. *Ziet Ei.*

LEVEND EN BEWERKTUIGD. Zoude men kunnen gelooven dat zekere gedaanten van lighaamen, gelijk die der viervoetige dieren en vogelen, zekere werktuigen tot volmaking van het gevoel de Natuur meer zouden kosten dan de voortbrenging van het leevende en bewerktuigde, dat ons zoo moeijelijk te begrijpen valt? II, 8.

LEVEND EN BEZIELD, in plaats van een bovennatuurkundige trap der wezens te zijn, is eene natuurlijke eigenschap van de stoffe, II, 9.

LICHT. De sterkte van het licht heeft veel invloed op het zien; voorbeeld. Waarom de verrekijsers op verre na zoo veel niet doen als de mikroskopen, III, 11, 12. Al te veel licht is het oog zeer nadeelig en kan blindheid veroorzaaken, 15. Het licht van de zon dringt ten hoogften tot zeshonderd voeten diepte in het water der zee, XVII, 6. Feiten en proeven, welke bewijzen dat het zonnelicht niet dieper doordringt, 138.

LIDMEE, groote foort van Antilope, XII, 154.

- LIEFDE.** Waarom de liefde van de ouders en kinderen altijd meer nederdaalende dan opklimmende zij, IV, 47. Tafereel van de natuurlijke en algemeene liefde, 38. Waarom zij alle wezens gelukkig maakt en den mensch ongelukkig, *ald.* De hoogmoed is het zedenlijke van de liefde, *ald.*
- LIGHAAMEN.** Alle lighaamen zijn min of meer veêrkrachtig; daar zijn geene lighaamen die volmaakt hard zijn; een lighaam dat volmaakt hard ware, zou niet in beweging kunnen gebragt worden. De proeven op de electriciteit bewijzen dat haare veêrkracht algemeen alle stof toebehoort, XII, 11.
- LINKSCHE,** die zig natuurlijk meer van de linkerhand bedienen dan van de regter hand zouden de linker long grooter en met meer kwabben kunnen hebben dan de regter long, XVIII, 321.
- LOEIEN** van den stier, den os, de koe, en het kalf, derzelver verschil, IV, 223, 224.
- LOFREDENEN.** Nuttigheid en misbruik van lofredenen, XVIII, 330.
- LOLIGO.** Ziet Kalmar.
- LONDEN.** De vrugtbaarheid van die stad is niet genoegzaam voor haare bevolking, XVIII, 162. Men wordt niet zoo oud te Londen als te Parijs, 163.
- LONGEN** van eene vrugt, die niet geademd heeft zinken in het water, terwijl die van een kind, dat geademd heeft, drijven, II, 199.
- LORIS.** Diertjen, dat op Ceylon gevonden wordt; dat vierhandig is en dat, gelijk de aap, geen staert heeft, dat den smoel puntig heeft gelijk de makis, en dat aanmerkelijk is door zijne sierlijke gedaante. Misschien is dit het dier welks lijf de meeste lengte heeft naar deszelfs dikte. Deszelfs beschrijving en vergelijking met de makis, XIII, 148.
- LORIS** van Bengale; beschrijving en hebbelikheden van dat dier, XIX, 55.
- LOWANDO,** bijvoegzel tot het artikel van dat dier, XIX, 19. *en volg.* De aap van Moco, alhier beschreven, is de baviaan met den honden-smoel, XIX. Voorbericht, X.
- LOWANDO.** Ziet Ouanderou, XIV, 110.
- LUBBING,** het gebruik van de mannen te lubben is zeer oud, en vrij algemeen verspreid; het geschiedt op verschillende wijzen. De bewerking is niet zeer gevaarlijk; men kan haar op alle ouderdommen te werk stellen; die egter, waarin zij met het minst gevaar geschieden kan is de kindsheid, II, 242. *en volg.* Het gebruik van het lubben doet niet alleen nadeel aan het dier, maar aan de geheele soort, en waarom, XI, 175.
- LUCHT.** De aantrekking van de zon en maan veroorzaakt in de lucht eene beweging van eb en vloed, die ten naasten bij gelijk is aan die van de eb en vloed in de zee; die beweging in de lucht is weinig aanmerkelijk in vergelijking van die, welke door de verdunning en verdikking der lucht voortgebragt worden, I, 230. Men bespeurt in de lucht tegenstrijdige stroomen; men ziet wolken, die tezelfden tijd in eene tegenstrijdige rigting voortdrijven; deeze strijdige beweging duurt egter niet lang, 235. Beschrijving van de ver-

verschijnzelen en de algemeene eigenschappen der lucht. XI, 5, 6. De lucht, schoon zaamdrukbaar, is egter ten naasten bij even digt op alle hoogte van den dampkring; bewijs van deze stelling, XVII, 256. De verdikking der lucht door de koude, altijd grooter naar maate men zig hooger in den dampkring verliest, moet de vermindering van digtheid, door de vermindering van haaren last of opleggende zwaarte vergoeden, en bij gevolg moet de lucht zoo digt zijn op de koude toppen der bergen als in de vlakten, *ald.*

LUCHTSTREEK. Van alle de luchtstreeken der bewoonbaare waereld zijn die van Spanje en Syrie de gunstigste voor de fraaie verscheidenheden van de Natuur in de dieren. De schaapen, de geiten, de honden, de katten, de konijnen enz. hebben in Spanje en in Syrie de fraaiste wol, het fraaiste en langste hair, de aangenaamste en meest verschillende kleuren; het schijnt als of die luchtstreeken de Natuur verzagten en deragt van alle dieren verfraaien, V, 184. Het schijnt als of dezelfde oorzaken, die het menschlijk geslacht in onze luchtstreeken hebben verzagt en beschaafd, diergelijke uitwerkingen hebben voortgebracht op alle de andere soorten VI, 2. Algemeene invloed van de luchtstreek op de gewassen, de dieren en den mensch, 2 en 3. Alles maatigt zig in eene gemaatigde luchtstreek en alles is overmatig in een al te heet land, 3. De mensch kan den invloed van de luchtstreek die hij bewoont, wijzigen en derzelver getemperdheid, om zoo te spreken, vestigen op het punt, dat hem dienstig is, XVII, 131, 137. *Ziet* Klimaat.

LUIAART; naam die men twee dieren van Amerika gegeven heeft, om hunne groote traagheid; het eerste deezer dieren heet in zijn geboorte-land *Unau* en het tweede *Ai*, XIII, 38. Hun aart is traag, gedwongen, ingetogen, en het is minder luiheid dan ellende, het is gebrek, het is ontblootheid, het is gebrek in bewerktuiging; beschrijving van de gebreklikheden van de natuur bij de luiaarts. Natuurlijke hebbelikheden uit hun gebreklijk maakzel bestaande, 39, 40.

LUIAART (SCHANDELIJKE) XV, 177.

LUIAART (SCHAAP.) XV, 177.

LUIPAERD; dubbelzinnige toepassing deezes naams; korte beschrijving van het dier, aan hetwelk wij dien geeven, IX, 86. Oorsprong van dien naam, 87. Zijne natuurlijke huishouding, 94. Hij kan niet tam gemaakt worden gelijk de once, *ald.* Zijn verschil met den panther en den once, 95. Deeze soort schijnt meer verscheidenheden onderworpen te zijn dan die van den panther en den once, *ald.* Zijn bont is kostbaar en duurder dan dat van den panther of den once, 96.

LIJFMOEDER. *Ziet* Baarmoeder.

LIJNX EN DE HERTEN-WOLF zijn hetzelfde dier, IX, 132. Daar zijn twee verschillende rasfen van den Lijnx, het een grooter, en het ander kleiner, *ald.* Verschil tusschen den Lijnx van het Noorden en de dieren van het Zuiden, welken men dien naam gegeven heeft, 133. De Lijnx is een dier van de koude en gemaatigde landen en wordt in de warme landen niet gevonden, *ald.* Het is een dier, dat in beiden de waerelden gevonden wordt, 136. De Lijnx der Ouden, die door een' muur zag, is een verdicht dier, 137. De Lijnx heeft de huishouding en zelfs de eigenschappen van

van de katten, *ald.* Hij huilt omtrent als de wolf, *ald.* Zijn verschil met den panther en de once, 138. Hoe hij jaagt en andere dieren grijpt, *ald.* Nieuw bijvoegzel tot de historie van dat dier, XIX, 108.

LIJNX van *Kanada*; afbeelding en beschrijving van dat dier, XV, 153. Het maakt eene onderscheiden verscheidenheid in de soort van Lijnx of Hertenwolf van de oude waereld, *ald.* Enige van de natuurlijke hebbelijkheden van den Lijnx, 154.

M.

MAAGDE-VLIES. Ziet Hymen.

MAAGDOM; de tekens van den natuurlijke maagdom zijn of inbeeldig of zeer onzeker, II, 248. Belagchelijk vooroordeel daaromtrent, *ald. en volg.*

MAAN vertoont ons niet dan eene volmaakte kalmte, dat is, eene oppervlakte, die altijd dezelfde is, en waarop men noch beweeging, noch verandering bespeurt, XVII, 36.

MAAND-STONDEN. Het bloed van de maand-stonden schijnt noodzaaklijk te zijn tot de voortteeling, dat is, tot het onderhoud, de voeding en ontzwagting van de vrugt, maar heeft geen deel aan derzelver eerste vorming, die geschiedt door de vermenging van de twee even zeer tot de voortteeling geschikte vogten, II, 43.

MAAT; naardien alles in de waereld betrekking is, is ook alles voor maat vatbaar, XVIII, 35. De algemeene en onveranderlijke is de lengte van den slinger, die onder den evenaar de seconden slingert, XVIII, 46. Die maat moest door alle volkeren worden aangenoemen, 47.

MAATEN (ARITHMETISCHE). De toepassing van die maaten brengt alle de zwaa-
righeden voort in de wiskundige wetenschappen. Gebrek in de daarstelling en den loop van die arithmetische maaten, XVIII, 35.

MAATEN (GEOMETRISCHE). XVIII, 43. Verschil van die maaten, 45.

MAATSCHAPPIJ. Oorsprong en grond van de maatschappij onder de menschen, IV, 46. Een Rijk, een Monarch; een gezin, een vader, ziet daar de uitersten van de maatschappijen, VII, 15. De mensch neigt in alle standen, in alle gelegenheden, en in alle luchtstreeken, naar de maatschappij; zij is de volstandige uitwerking van eene noodzaaklijke oorzaak, naardien zij tot het wezen zelf der soort behoort, dat is, tot derzelver voortplanting, 17. Daar zijn in de natuur drie soorten van maatschappijen, de vrije maatschappij van den mensch, de gehinderde maatschappij van de dieren, die altoos voor die van den mensch vlugt, en de gedwongen maatschappij van enige kleine beesten, die, alle tezelfden tijd en op dezelfde plaats geboren wordende, gedwongen zijn daar bij elkanderen te blijven, VIII, 163, 164. Natuurlijke oorzaak van het gebrek aan maatschappij bij de Wilden, IX, 28.

MACAQUE.

MACAQUE is van alle de guenons of aapen met lange staerten die, welke meest naar den baviaan gelijkt. Hij is afschuwelijk lelijk; de foort wordt in verscheiden provincieën van Afrika gevonden en schijnt enige verscheidenheden te bevatten, hetzij in grootte, hetzij in kleur; eene dier verscheidenheden is het dier, dat wij de *Aigrette* noemen, omdat hij een kuifjen van regt puntig haar boven op den kop draagt, XIV, 123. De Macaque heeft eene valtsche muskus-reuk en is zeer morfig. Deeze dieren loopen dikwijls bij troepen en verstaan elkanderen om vrugten en groenten te steelen. Hoe zij een veld of een tuin plunderen, 124.

MACAQUE MET DEN KORTEN STAERT, deszelfs beschrijving, XIX, 22.

MACHLIS schijnt een bedorven woord bij **PLINIUS** en kan niet anders betekenen dan de Eland, XII, 80.

MADAGASKAR. Dit eiland schijnt voorheen aan het vast land van Afrika vast geweest te zijn; reden van deeze waarschijnlijkheid, I, 199.

MADAGASKAR. Witte menschen van Madagaskar. *Ziet* Quimos.

MADREPOREN, KORAALEN, ZEE-PADDESTOELEN, welke men versteend of in de aarde vindt, zijn nog menigvuldiger dan de hoorns en schulpen, hoe talrijk die ook mogen zijn, I, 145. Daar zijn in de Roode Zee getakte Madreporen, die tot agt of tien voeten hoogte hebben, *ald.* Men vindt 'er veele in de Middellandsche Zee, in de Golf van Marseille, bij de kusten van Italie en Sicilie; daar zijn 'er ook veele in de meeste zee-boezems van den Oceaan, rondom de eilanden op de banken, in alle de gemaatigde luchtstreeken, daar de zee maar eene maatige diepte heeft, *ald.* De Madreporen en de koraalen enz. zijn aan dieren toeteschrijven en zijn geene planten, *ald.*

MAGERE MENSCHEN. *Ziet* Vet.

MAGOT, dier, dat van eene middenfoort is tusschen de aapen en baviaanen; zijne gelijkenissen en verschillen met beiden. Hij is bij de Grieken en Latijnen bekend geweest onder den naam van *Cynocephalus*, XIV, 4. De Magot is van alle de aapen zonder staert die, welke zig best naar de getemperdheid van onze luchtstreek schikt. Zijne aart, huishouding, bewegingen, manieren, voedsel, grootte, eeltachtigheden op de billen; zijn verschil met den pithecus, 74. Daar zijn 'er van verschillende grootte en kleuren; de foort is vrij algemeen verspreid in alle de warme luchtstreeken van de oude waereld, 75. Onderscheidende kenmerken van deeze foort, 76.

MAIMON, naam, dien wij gegeven hebben aan een dier, dat den overgang maakt tusschen de baviaanen en guenons. Zijn staert is geheel kaal, XIV, 7. Zijn verschil en gelijkenis met den baviaan; hij is de eenigste van alle de baviaanen en guenons die den staert kaal, dun en als een varkens-staert gedraaid heeft; hij is van de grootte van een magot, en gelijkt naar de macaques. Zijne beschrijving, zijn aart. Hij wordt in de provincieën van Zuidlijk Indie gevonden, 114. Onderscheidende kenmerken van deeze foort, 115.

MAIPOURI is hetzelfde dier als de tapir, XI, 258.

MAKI (KLEINE GRAAUWE), derzelver beschrijving, XIX, 52. Beschrijving van eene andere soort van Maki, 54. De Makis zijn dieren die in de oude wereld thuis behooren en niet in de nieuwe gevonden worden, IX, 16. Maki is een geslachtsnaam, onder welken men drie soorten begrijpt, de Mococo, den Mongous en den Vari. Algemeene verschillen tusschen deze drie soorten. Bijzondere beschrijving van den Mococo: zijn geboorte-land, zijne zeden, zoo in vrijheid als in gevangenis; bijzondere beschrijving van den Mongous; vergelijking van den Mongous en den Mococo; aart van den Mongous, zijne huishouding, zijn voedsel. Verscheidenheid in die soort. Beschrijving van den Vari; vergelijking van den Vari met den Mococo. Vreeslijke stem van den Vari; de sterkte van zijne stem hangt af van een zonderling maakzel van de lucht-pijp. Verscheidenheid in die soort; de Mococos, de Mongous en de Vari zijn alle oorspronkelijk van Madagaskar en het zijn vierhandige dieren, XIII, 125, 128.

MALBROUCK, soort van guenon, zijne gelijkenis met de macaque. Zijne verschillen, die schijnen aanteduiden dat deze dieren niet van dezelfde soort zijn, XIV, 143. De Malbrouck en de Chineesche Muts, die 'er maar eene verscheidenheid van is, wordt in Bengale gevonden, *ald.* Ondercheidende kenmerken van die soort, 145.

MALDIVISCHE EILANDEN, die alle met malkanderen bijna tweehonderd mijlen lengte hebben, waren voorheen maar een enkel land, een berg-top, uit rotsen van dezelfde aart en zelfstandigheid bestaande, I, 127.

MAMMEN. Ziet Borsten.

MAMMOUT is een fabelachtig dier; de groote beenderen, welke men hem toeschreef, behooren wezenlijk aan den olyphant, XI, 51, 52.

MANATI. Ziet Lamantin, XIII, 242.

MANDRILL is een groote baviaan van eene afschuwelijke lelijkheid; beschrijving, zoo van het mannetjen als van het wijfjen. Vergelijking van denzelven met den baviaan. Deze soort wordt in de zuidlijke provincieën van Afrika gevonden. Hij is na den orang-outang de grootste van alle aapen en bavianen; deze dieren loopen altijd op hunne agterste pooten; zij hebben eene hevige drift naar de vrouwen, XIV, 101, 112. Ondercheidende kenmerken van die soort. Het is een groote aap, die veel overeenkomst met den Mandrill heeft en die tot de soort van de choras behoort, XIX, 5. *Voorbericht X. en XIV, 40. en volg.* Deszelfs beschrijving en hebbelikheden, *ald.*

MANGABEYS, guenons van Madagaskar, die de oogleden kaal hebben en van eene treffende witheid. Deze dieren verschillen in kleuren. Zij schijnen den overgang te maaken tusschen de makis en de guenons, XIV, 156. Ondercheidende kenmerken van deze soort, *ald.*

MANGOUSTE is een klein verscheurend dier, dat de kleine viervoetige diertjens, de kruipende dieren, de slangen enz. vervolgt, en dat ook op vogelen jaagt. Daar zijn verscheidenheden in die soort, zij zijn grooter in Egypte en veel kleiner in Oost-Indie, XIII, 112, 113. Zijn aart, waar hij woont; hoe hij loopt; beschrijving. Zijne behendigheid en moed, 115. Hij was in eerbied bij de Egyptenaaren, omdat hij veel schadelijke dieren vernielt en vooral de krokodillen, welker eieren hij weet te vinden, schoon zij in het zand:

zand verborgen liggen, 116. Afbeelding van, en aantekening over eene groote Mangouste, XV, 130.

MANLIJKE KINDEREN. Daar wordt in Europa omtrent een zestiende meer manlijke kinderen geboren dan vrouwlijke, reden daarvan, II, 38.

MANNEN EN VROUWEN. Daar sterven te Parijs meer mannen dan vrouwen en de vrouwen leeven omtrent een negende langer dan de mannen, XVIII, 146. Daar worden te Parijs meer vrouwen en minder mannen geboren dan 'er sterven, hetwelk bewijst dat 'er te Parijs meer mannen en minder vrouwen koomen dan 'er uit gaan, 147.

MANNETJENS. Als men het getal mannetjens met het getal wijffens vergelijkt bij de viervoetige dieren en vogelen, vindt men meer mannetjens dan wijffens in de natuurlijke en zuivere soorten, en dat getal mannetjens is, met betrekking tot de wijffens, nog veel grooter in de vermengde soorten, gelijk de muilezels, die uit dieren van verschillende soorten voortgekoomen zijn, hetzij bij de viervoetige dieren, hetzij bij de vogelen, XV, 62. Het mannetjen heeft, over het algemeen, bij de viervoetige dieren en bij de vogelen meer invloed op de voortteeling dan het wijffjen, *ald.* Maar het teelt moeilijker voort dan het wijffjen met andere soorten dan de zijne, 84.

MAN-WIJVEN. Ziet Hermaphroditen.

MAPACH. Ziet Rakoen.

MAPURITA is hetzelfde dier als de Zorille, XIII, 198.

MARAPUTE is hetzelfde dier als de Serval, XIII, 163.

MARCASSITEN. Ziet Pyriten.

MARGAY is een Braziliaansch wild dier, zoo groot als eene wilde kat. Vergelijking van hetzelfde met de wilde kat. Men heeft het den naam van *Tigertjen* of *Tiger-kat* gegeven. Zijne woestheid, natuurlijke hebbelikheden, verscheidenheden; het wordt in verscheiden provincieën van Amerika gevonden, XIII, 172, 173. Aantekening over de natuurlijke hebbelikheden van dat dier, XV, 152.

MARIKINA, kleine Sagoin, gemeenlijk bekend onder den naam van *kleine Leeuw-Aap*; zijne beschrijving, zijn aart, XIV, 265. Ondercheidende kenmerken van deeze soort, *ald.*

MARLY-LA-VILLE, zes mijlen van Parijs. De grond aldaar is voorheen de bodem van de zee geweest, die ten minsten vijf en zeventig voeten hooger geweest is, alzoo men 'er schulpen vindt op die diepte, I, 121.

MARMEL-DIER, jong gevangen zijnde, wordt tammer dan enig ander wild dier. Wat het al kan leeren, VIII, 127. Deszelfs natuurlijke hoedanigheden, *ald.* Het spint van vergenoeging als de kat, 128. Drinkt gaerne melk, en niet veel water, *ald.* Als men het boos maakt en slaat, laat het een zoo scherpgesluit hooren, dat het het gehoor-vlies kwetst, *ald.* Het onthoudt zich op de hoogste bergen, en nergens anders, *ald.* Het verstijft van koude, versteekt zig in zijn hol in het begin van October en kooft 'er niet weer uit dan in het begin van April, *ald.* Beschrijving van het hol van het Marmeldier, N 2

dier, *ald.* Zij woonen bij elkaër en werken in het gemeen aan hunne wooning, 129. Zij brengen drie vierden van hun leven in hun hol door, *ald.* Zij zijn zeer vet in den herfst, als zij zig versteeken en gaan verstijven, maar in de lente als zij uit hun hol koomen, zijn zij mager, want zij doen geen voorraad op; zij brengen bijna zes maanden zonder eeten door; zij beleggen hun hol met hooi, en als zij verstijven, rollen zij zig tot een' bal, 130. Het Marmel-dier jongt eens in 't jaar; het krijgt gemeenlijk drie of vier jongen, welke schielijk groeijen; zij leeven maar negen of tien jaaren, *ald.*

MARMEL-DIER (BASTAARD) van *Afrika*. Ziet Marmot van de Kaap de Goede Hoop, XV, 132.

MARMEL-DIER van *Kanada*; zijne afbeelding en zijn verschil met de andere marmotten, XV, 131. Het is eerder eene nabuurige foort dan eene enkele verscheidenheid van den Marmot der Alpen, *ald.*

MARMEL-DIER van de *Kaap de Goede Hoop*; zijne afbeelding en beschrijving door PALLAS en VOSMAER, XV, 132. Zijne natuurlijke hebbelijkheden, *ald.* Rijvoegzel en verbetering tot het artikel van dat dier, XIX, 148. Ziet ook Daman.

MARMEL-DIER van *Kamschatka*; aantekening over dat dier, XV, 132.

MARMERS, die ons van de oudste gedenkstukken der Romeinen overig zijn, zijn vol hoorns en schulpen, gelijk de marmers, die men heden uit de groeven haalt, I, 147. Hunne plaatting en horizontale laag; oorsprong van derzelver verschillende kleuren, 280.

MARMOSA; klein vierhandig diertjen; zijne overeenkomsten en zijn verschil met de farigue, X, 225. Dit dier en de farigue hebben vijftig tanden; het wijfjen heeft geenen zak onder aan den buik als de farigue, *ald.* De geboorte der jongen schijnt nog voorbaariger te zijn bij de Marmosa, dan bij den farigue; zij zijn naauwlijks zoo groot als erwetjens als zij geboren worden, en zig aan de borsten gaan hechten; zij krijgen ook meer jongen, tot tien en mischien meer, *ald.* Huishouding van den Marmosa, 226. Waarneemingen van den Heer ROUME DE ST. LAURENT over de voortteeling der Marmosas, waaruit het zou schijnen dat die dieren en mischien ook de farigues en de cayopollins door de tepels baaren, XVI, 125. Dit feit, zoo buitengewoon in de Natuur, is evenwel niet onmogelijk, en verdient dat men het onderzoekt, door die dieren optevoeden en waarteneemen op welk eene wijze zij geboren worden, *ald.*

MARMOT. Ziet Marmel-dier.

MARTER; beschrijving van de groote Marter van Guyana, XIX, 122.

MAZAME van *Amerika* is hetzelfde dier als de rhee, XII, 216.

MECONIUM. Oorzaak van de ontlasting van *Meconium*, II, 207.

MEDELIDJEN; het natuurlijk medelijden is gegrond op de betrekkingen, welke wij met het lijdend voorwerp hebben; het is des te levendiger naar maate de gelijkenis, de overeenkomst van natuur grooter is; men lijdt als men zijn ge-

gelijken ziet lijden; het woord *medelijden* duidt genoeg aan dat men *medelijdt*. De ziel heeft minder deel aan dat gevoel dan het ligchaam; de dieren zijn 'er even vatbaar voor als de mensch. Dit gevoel vermindert naar maate de natuur der beiden voorwerpen vrij meer van elkanderen verwijtert. Een hond, dien men slaat, een lam, dat men keelt, doen ons enig medelijden gevoelen; een boom, dien men omhout, een oester, dien men opslurpt, doen ons niet met medelijden aan, VII, 3.

MEEL. De aaltjens, die in de stijfzel, van meel gemaakt, koomen, worden voortgebracht door de vereeniging van de werktuiglijke deeltjens van het zelfstandigst gedeelte van het graan; de eerste aaltjens, die 'er koomen, zijn voorzeeker niet voortgebracht door andere aaltjens; schoon zij ondertuschen niet voortgeteeld zijn, brengen zij egter andere levende aaltjens voort. Men kan, als men hen met de punt van een lancet doorsnijdt, de kleine aaltjens uit hun lijf zien koomen, en zelfs in groot getal. II, 163.

MEETBAARHEID; reden van de niet te zaamen meetbaarheid, XVIII, 43. De niet te zaamen meetbare grootheden koomen alleen van het verschil der arithmetische en geometrische schaaen, 50.

MEETKUNDE op de kans-rekening toegepast, XVIII, 27. In zigzelve genoomen, is thans eene volledige wetenschap, 45. Alle de zwaarigheden en vraagstukken in de Meetkunde zijn niet wezenlijk bettaande, en hangen slechts af van de bepaalingen en onderstellingen, welke men gemaakt heeft. Betooog van deeze waarheid, 49.

MEIREN. Enige meiren hebben onderaardsche gemeenschap met de nabuurige zee, I, 38. Daar zijn geen meiren op de toppen der hoogste bergen, 61. Sommige ontvangen en geeven water; andere ontvangen, noch geeven geen water, en andere ontvangen geen water, maar geeven het aanhoudend en schijnen de bronnen van de grootste rivieren te zijn, *ald.* en 208. Drieërleie foorten van meiren. Optelling van de voornaamste van elke foort, 108. Alle meiren, waaruit de rivieren stroomen, alle die zig in den loop der rivieren bevinden of die 'er dicht bij zijn, en die 'er hun water in uitgieten, zijn niet ziltig, en alle die, daarentegens, welke rivieren ontvangen, zonder dat 'er andere rivieren uitkoomen, zijn zout, 212. Voortelling van de zoete en zoute meiren, met de redenen van dat verschil, *ald.* Alle de meiren, waaruit rivieren koomen, zijn niet zout, terwijl bijna alle die, welke rivieren ontvangen en geene uitgeeven, met zout bezwangerd zijn, XVII, 237. Daar zijn meiren, welker water voorheen zoet was, en die thans zout zijn, 249.

MEISJENS kunnen ongeschikte klompen of zuigers, (*molas*) voottbrengen zonder gemeenschap met mannen te hebben; reden van deeze gedagten en voorbeelden die haar bevestigen, II, 182, 183.

MEISJENS en JONGENS. Ziet Jongens en Meisjens.

MELK. Hoe goede melk 'er moet uitzien en welke hoedanigheden zij moet bezitten, IV, 228.

MEMINA, naam van het Rheebokjen van Ceylon en Oost-Indie; daar zijn verscheiden verscheidenheden in die foort, zoo in grootte als kleuren, XII, 214. Af.

Afbeelding van dat dier en vergelijking van hetzelfde met het Rheetjen van Ceylon, XV, 94. Zij zijn beiden zonder hoornen en maaken maar eene en dezelfde soort uit, 95. Ziet Rheeboekjen.

MENSCH moet zig in zekere opzigten in de klasse der dieren plaatsen, naar welke hij in al wat stoflijk is gelijk, I, 6. De werken der menschen, hoe groot zij zijn mogen, zullen altijd maar eene kleine plaats beslaan in de historie der Natuur, I, 276. Natuur van den mensch, II, 215. De mensch is in den eersten tijd na zijne geboorte zwakker dan enig dier, 224. Beschrijving van den mensch, 259. *en volg.* Het lighaam van den mensch is naar evenredigheid sterker dan dat der dieren, 275. Hij is ook in staat eene langduuriger beweging uittestaan, bewijzen en voorbeelden daarvan, 276. Menschen met staarten, III, 51. Geslacht van menschen met dikke beenen in Malabaar en op Ceylon, 56. Geslacht van menschen, op het eiland Ceylon, dat *Bedas* genoemd wordt, *ald.* Geslacht van menschen, dat het schoonst van de aarde is in Georgie, Circasie, Mingrelie en Cachemire, 65. Algemeene oorzaken van de verscheidenheden onder de menschen, zoo in kleur als gedaante, 71. Acephali en cynocephali. Waarop gegrond is het geen de Ouden 'er van gezegd hebben, III, 99. Bewijzen dat het verschil van kleur in de menschen volstrekt afhangt van het onderscheid van luchtstreek, 87. De vermenigvuldiging van de menschen hangt meer af van de maatschappij dan van de Natuur, 91. De inwendige mensch is dubbel; hij bestaat uit twee verschillende begunzelen, IV, 33. Afbeelding van den zedelijken mensch in de jeugd en in den middelbaaren ouderdom, 35. In het menschelijk geslacht hebben de luchtstreek en het voedsel geenen zoo grooten invloed als bij de dieren, reden daarvan, 105. Beschrijving van den wijzen mensch, 22. De mensch kan alle de wezens van de waereld niet alleen tot zijne behoeften doen dienen; maar hij kan ook met den tijd de soorten veranderen, wijzigen en volmaaken, en dit is het schoonste recht dat hij op de Natuur heeft, V, 114. De mensch is minder geschapen om te denken dan om te werken, minder om te redeneeren dan om te genieten, VI, 7. Hij alleen slagt meer leevende wezens dan alle de roof-dieren 'er verslinden, VII, 1. De mensch heeft zig nooit bepaald tot het leeven van groente, vrugten of zaaden; hij heeft altijd, zoo wel als de meeste dieren, zig met vleesch zoeken te voeden, 13. Het menschelijk geslacht heeft nooit bestaan zonder gezinnen te vormen, naardien de kinderen zouden sterven, zoo zij niet verscheiden jaaren lang bezorgd en geholpen worden, 15. De staat van den mensch in de zuivere natuur is een bekende staat; het is de wilde, in de wildernissen leevende, maar leevende in gezinnen, zijne kinderen kennende, van hun gekend wordende, de spraak gebruikende, en zig doende verstaan, 16. Vergelijking van de zuivere individueele daaden van den mensch, en die daaden, welke de hulp der maatschappij onderstellen, VIII, 165. Het wild mensch van de nieuwe waereld heeft weinig drift voor zijn wijzen, hij is minder sterk van lighaam dan de Europeaan, minder gevoelig en egter vreesachtiger en lachartiger, IX, 27. De natuur van den mensch heeft zig naar alle luchtstreeken en naar alle toestanden geschikt; hem schijnt geen eene bijzondere luchtstreek eigen te zijn, IX, 41. De mensch in den wilden staat is slechts eene soort van dier, dat niet in staat is over andere te gebieden, en dat geen denkbeeld heeft van zijne wezenlijke macht en van de meerderheid van zijne natuur boven alle andere dieren, die hij zig niet zoekt te onderwerpen, 17. De mensch is het eenigst van alle wezens, dat in staat is om te kennen en waardig om

om te bewonderen. God heeft hem aanschouwer van het heelal gemaakt en geuige van zijne wonderen. De godlijke vonk, waarmede hij bezielde is, doet hem deel hebben aan de godlijke verborgenheden; het is door dit licht dat hij denkt en overpeinst; het is door haar dat hij in het boek der waereld ziet en leest als in het werk der godheid, XI, 6. De mensch, geschapen om den Schepper te aanbidden, beveelt over alle schepzelen; vafal van den hemel, koning van de aarde, veredelt hij, bevolkt, verrijkt hij haar; hij verfraait de natuur zelve; hij bebouwt haar, breidt haar uit, beschaaft haar; roeit de doornen en distelen uit, en vermenigvuldigt de druiven en de roos, *ald.* De mensch, meester van de aarde, deelt het gebied over dezelve met de natuur; egter regeert hij niet dan door het recht van overwinning; hij geniet eer dan hij bezit, en behoudt niets dan door telkens vernieuwde zorgen. De tijd wanneer de mensch zijne heerschappij verliest, de eeuwen van barbaarschheid, wanneer alles verloren gaat, worden altijd door den oorlog vooraf gegaan. De mensch, die niets vermag dan door zijn aantal, die niet sterk is dan door vereeniging, die niet gelukkig is dan in den vrede, heeft de dolligheid van zig te wapenen voor zijnen ondergang, en van te zoeken elkanderen te vernielen, en na die dagen van moord en bloed, als de rook van de glorie verdwenen is, ziet hij met een droevig oog zijn geluk vernield en zijne waare macht vernietigd, 8. De mensch die kennis heeft is geen enkel individu, maar hij vertoont grootendeels het geheel menschlijk geslacht, XII, 2. Vergelijking van de werken van den mensch en die van de Natuur, XIV, 11. Ontaating in het menschlijk geslacht. De veranderingen van natuur zijn maar oppervlakkig. Alle de rassen maaken maar een mensch uit, XV, 2. Daar is meer kracht, meer uitgestrektheid, en meer buigzaamheid in de natuur van den mensch dan in die van alle de andere wezens; reden van die kracht en van die uitgestrektheid in de natuur van den mensch, *ald.* De mensch zou, zoo hij genoodzaakt ware de luchtstreeken te verlaten, die hij voormaals ingenomen heeft, om zig weder tot zijn geboorteland te bepalen, met den tijd zijne oorspronkelijke trekken weder aanneemen, gelijk ook zijne eerste grootte en zijne natuurlijke kleur, *ald.* Veranderingen, die 'er in den mensch voorvallen door den invloed der luchtstreek. Andere veranderingen door den invloed van het voedsel, 3, 4. De vermenigvuldiging van de menschen is veel grooter bij de beschaafde en wel bestierde volkeren dan bij de wilde, 68. En hun getal is dnizend maaken grooter geworden dan dat van enige andere soort van magtige dieren, 73. De mensch heeft slechts tijd nodig om alles te kennen; hij zou zelfs, als hij zijne waarnemingen vermenigvuldigde, alle de verschijnzelen der Natuur kunnen zien en voorzien met zoo veel waarheid en zekerheid, als of hij die onmiddellijk uit de oorzaken afleidde, *ald.* Het eerste verblijf van den mensch was, gelijk dat der land-dieren, in de hooge landen van Asia, XVII, 102. Tafereel van den staat der eerste menschen, 101. *en volg.* En van hunnen eersten arbeid, *ald.* Oorsprong en vorderingen van de maatschappij, 102. De wilde mensch, geen denkbeeld hebbende van de maatschappij, zocht zelfs niet die der dieren. In alle de landen van Zuid-Amerika hebben de Wilden geene huisdieren, 133. De grenzen van de grootte van 's menschen ligchaam, de Reuzen en Dwergen 'er onder begrepen, strekken zig uit van twee en een halve voeten tot agt voeten, XVIII, 214. Zwaarte van het ligchaam van den mensch, naar evenredigheid van zijne grootte, 211.

MENSCHEN (WITTE). Aanmerkingen over die menschen met wit hair en witte wenkbrauwen, die in Oost-Indie, op Ceylon, in de land-enge van Amerika en zelfs onder de Negers gevonden worden, III, 96. Kleur van de menschen. De blanke kleur schijnt de oorspronkelijke kleur van de Natuur te zijn; bewijzen voor die gissing, 97. De menschen, die wit blond zijn, hebben gemeenlijk zwakke oogen, 98.

MENSCHEN (ZWARTE). Waarom de menschen zwarter zijn op de oostlijke kusten van Afrika, III, 106. Waarom men zwarten vindt in het land der Papous, 107. Daar is zoo veele verscheidenheid onder het ras van de zwarten als onder dat van de blanken, 74. De zwarten kunnen tot twee voornaame rasfen gebragt worden, dat der Negers en dat der Kaffers, *ald.*

MENSCHEN van buitengewoone dikte, XVIII, 210.

MENSCHLIJK GESLACHT. Een vierde van het menschlijk geslacht sterft in de eerste elf maanden van het leven; een derde van het menschlijk geslacht sterft in de drie en twintig eerste maanden; de helft van het menschlijk geslacht sterft voor den ouderdom van agt jaaren en eene maand; twee derden van het menschlijk geslacht sterven voor den ouderdom van negen en dertig jaaren; drie vierden van het menschlijk geslacht sterven voor den ouderdom van een en vijftig jaaren, XVIII, 66. Een vierde van de kinderen van een jaar sterft voor den ouderdom van volle vijf jaaren, een derde voor den ouderdom van tien jaaren; de helft voor den ouderdom van vijf en dertig jaaren; twee derden voor den ouderdom van twee en vijftig jaaren, en drie vierde voor den ouderdom van volle een en zestig jaaren, 70.

MERCURIUS. De tijd van de omwenteling van die Planeet om haaren as moet veel korter zijn dan de tijd van de omdraaijing van den aardbol, XVII, 35.

MERGEL bestaat alleen uit vernielde schulpen, I, 121.

MERRIE. Hoe men den waaren tijd van de togtigheid der Merries kan weten, en wanneer het tijd is om haar den Hengst te geeven, IV, 100. Het eerste veulen van eene Merrie is nooit zoo gestoffeerd dan die, welke zij in het vervolg voortbrengt, 102. Hoe men de Merrie moet behandelen geduurende de dragt, 107. Zij draagen gemeenlijk elf maanden en enige dagen; zij bevallen staande, *ald.* In eene sloeterij verschilt het veel dat alle de Merries, die gedekt zijn, alle jaaren jongen; het is veel als er in hetzelfde jaar de helft of twee derden zijn, die veulens geeven, 107, 108. De Merries kunnen, schoon bezwangerd zijnde, het bespringen liiden, en egter is 'er nooit eene overbevrugting, 108. Zij jongen gemeenlijk tot den ouderdom van veertien of vijftien jaaren, *ald.* Haare koppeling met den stier zonder vrugt, XV, 75.

METAALLEN. Oorsprong en eerste vorming der metaalen, XVII, 40. De metaalen en de meeste metaalachtige mineraalen zijn het werk van het vuur; want men vindt dezelve alleen in de spleeten van de verglasbaare rots, 42. Alle de metaalen kunnen door het vuur vlugtig gemaakt worden met verschillende graaden van warmte, zoo dat zij geduurende den voortgang der verkoeling nu geduurig zijn opgeheven geworden. Waarom de kostbaare metaalen, het goud en zilver overvloediger gevonden worden in de zuidlijke landen dan in de noordlijke, 43. En waarom de onvolmaakte metaalen integendeel overvloediger gevonden worden in de noordlijke landen dan in de zuidlijke, 43, 44.

MEXI-

MEXIKAANEN hadden geene huis-dieren, IX, 17.

MICA. Het blinkend poeder, dat men *Mica* noemt, is het voortbrengzel van de eerste ontbinding van het verglasbaar zand; men vindt de Mica zeer overvloedig in de leijen en kleien gemengd, I, 132.

MICO, kleine fraaie soort van fagoin, aanmerklijk door de roode kleur, met welke zijn aangezicht gekleurd is; zijne beschrijving, XIV, 274. Onderscheidende kenmerken van die soort, 275.

MICROSCOOP; welke de microscoopen zijn, van welke men zig bij voorkeur bedienen moet tot de waarneemingen op het zaad, vogt, II, 87. De microscopische voorwerpen, welke LEEUWENHOEK heeft laten graveeren, zijn veel grooter afgebeeld dan hij die gezien heeft, 88.

MIDDELLANDSCHE ZEE. Ziet Zee.

MIDDELEN. De schijnbaare middelen, waarvan zig de Natuur bedient tot hervoortbrenging der schepzelen schijnen ons toe geene overeenkomst te hebben met de uitwerkingen, die 'er uit ontstaan, II, 17.

MIDDENRIF is het voornaamste werktuig van het inwendig gevoel, II, 265. Het schijnt het middenpunt van het gevoel te zijn, VII, 6.

MIEREN. Het vooruitzicht der Mieren was slechts een vooroordeel, men had het haar toegeschreven door haar waarteneemen, men heeft het haar benoemen door haar beter waarteneemen; zij zijn den geheelen winter in eenen staat van verdooving; hun voorraad is dan overvloedig, IV, 51. Schade en vernieling door de Mieren veroorzaakt, VI, 104, 105.

MIEREN-EETER, DE TAMANDUA EN TAMANOIR, Amerikaansche dieren, die in de oude wereld niet bestonden, IX, 19, 20. Onderscheid tuschen den Mieren-eeter, den Tamanoir en de Tamandua, X, 104. Huishouding van den Mieren-eeter. Beschrijving van dat dier, *ald.* Hij hanet zig aan de boom-takken op met het eind van zijn staert en slingert, *ald.* De Tamanoir, de Tamandua en de Mieren-eeter gelijken in veele opzigten naar elkanderen en hebben ten naasten bij dezelfde huishouding. Zij voeden zig alle drie met Mieren, en steeken daartoe hunne lange tong in de Mieren-nesten, 109. Deeze drie dieren worden alle in Zuid-Amerika gevonden, *ald.* De Mieren-eeters van de nieuwe wereld schijnen den Pangolin en den Phatagin voor plaatsbekleeders in de oude wereld te hebben, XV, 33.

MIEREN-EETER (KLEINE) Aanmerkingen over dat dier, X, 113.

MIEREN-EETER VAN AFRIKA of het AARDVARKEN; beschrijving van hetzelfde door ALLAMAND, XVI, 17 en volg. Afmetingen van hetzelfde, 20. Ziet Aard-varken.

MINERAALEN. Algemeen denkbeeld en beschrijving van de mineraale stof, II, 4. Men kan alle de delfstoffen tot drie voornaame klassen brengen: 1. tot die, welke volmaakt ongeorganiseerd zijn en die door het vuur zijn gesmolten geweest, gelijk de graniet, zandsteenen, de keien, het zand, die alle verglasbaare stoffen zijn. 2. De zelfstandigheden, die ook ongeorganiseerd schijnen en die egter hunne oorsprong van georganizeerde lichaaamen hebben, als
(Registers.) O

als de marmers, de kalksteenen, de grond-zanden, de krijten, de mergels, die alle slechts uit den afval van schulpen bestaan, en wier zelfstandigheid kalkachtig is: men moet er ook de stoffen bijvoegen, die slechts de overblijfselen van gesloopte planten of dieren zijn, de steenkolen en turven, 3. De stoffen, die door brandende bergen uitgeworpen, eene tweede werking van het vuur ondergaan hebben, als de amianten, de puimsteenen, de lavas enz., XII, 7.

MIRAKELN. Niets kenmerkt beter een mirakel dan de onmogelijkheid om deszelfs uitwerkzel door natuurlijke oorzaken te verklaren, I, 101.

MISKRAAM. Natuurlijke oorzaak van dezelve, II, 203. Zij vallen menigvuldiger voor in het eerste tijdperk dan in het tweede; meer in het tweede tijdperk dan in het derde; meer in het derde dan in het vierde; meer in het vierde dan in het vijfde; en zij zijn, over het algemeen, zeldzaamer in het midden van den tijd der zwangerheid, en menigvuldiger in het begin en in het eind; redenen daarvan, 208, 209.

MISMAAKTHEID. Oorsprong van onze denkebeelden omtrent de mismaaktheid der wezens, VIII, 67.

MOCOCO, hebbelikheden van dien Maki, XIX, 52.

MOCOCO OF MAKI MET EENEN GERINGDEN STAERT. *Ziet Maki.*

MOEDER-KOEK. Eerste oorsprong en vorming van de moeder-koek en van de omwindzelen van de vrugt, II, 171. De moeder-koek en de omwindzelen van de vrugt worden geformeerd van het overschot van de organische klompjes, door de twee personen opgeleverd, die niet hebben kunnen koomen in de zaamenstelling van het lighaam van de vrugt, 176. Verklaring van, en bewijs voor deeze stelling, *ald.* Men kan niet zeggen dat de moederkoek de vrugt voede, niet meer dan dat de vrugt de moeder-koek voede, naardien, zoo de een de andere voedde, de eerste weldra zou schijnen te vermindern, terwijl de andere vermeederen zoude, in plaats dat beiden te zaamen aangroeijen. De moeder-koek groeit slegts in het eerst veel meer dan het dier, en om die reden kan zij het vervolgens voeden, of liever het voedzel brengen, en het kan niet dan door inwendige opneeming zijn dat de moeder-koek aangroeit en zig ontwikkelt, 179. Eene maand na de ontvangenis is de moeder-koek niet meer dan een derde van de geheele massa, in plaats dat hij in de eerste dagen 'er slechts de helft van was, 194. Beschrijving van de moeder-koek in de menschlijke vrugt, 198. De moeder-koek, de omwindzelen en de vrugt zelve voeden zig alle door inwendige opneeming van het melkachtig vogt, in de baarmoeder bevat; de moeder-koek schijnt de eerste dit voedzel naar zig te trekken, die melk in bloed te veranderen en het door de aderen naar de vrugt te brengen, 201.

MOERASSEN. Optelling van de voornaamste, I, 288. Daar zijn, over het algemeen, minder moerasfen in Asia en Afrika dan in Europa, en Amerika is, om zoo te spreken, niet dan een aaneengeschalk moeras in alle zijne vlakten, *ald.*

MOL heeft kleine oogen, die zeer bedekt zijn, maar is niet blind, VIII, 48. Verwonderlijke toefel in den Mol tot de voortteeling, *ald.* Zijne voeten gelijken vrij veel naar menschen-handen, *ald.* Aart en talenten van den Mol,

Mol, *ald.* Huishouding, *ald.* Hoe hij een hol graaft, 49. De Mollen zoeken elkanderen in het laatst van den winter en jongen in Mey en Juny; zij krijgen gemeenlijk vier of vijf jongen, *ald.* Hoe het hol van den Mol gebouwd is, *ald.* De Mol kooft niet uit den grond dan op eenen grooten afstand van zijne wooning, 50. Hoe men best Mollen kan vangen, *ald.* De Mol is niet verdoofd in den winter, *ald.* Hij wordt noch in dorre woestijnen, noch in koude luchtstreeken gevonden, *ald.* Verscheidenheden in de gemeene foort van Mollen, *ald.* De Mol wordt in Noorwegen niet dan in het oostlijk gedeelte gevonden, het overige van het rijk is zoo met rotsen vervuld, dat hij 'er zig niet kan nederzetten, XV, 138.

MOL (CITROEN GEELE) wordt in het land van Alais in Languedoc gevonden, XVI, 128.

MOL (GEELE) wordt in Frankrijk weiniger gevonden dan in het land van Aunis. Hij wordt in denzelfden grond gevonden als de witte Mol, XVI, 128.

MOL (GEVLEKTE) wordt in verscheiden landen van Europa gevonden, die van Oost-Friesland is wit en zwart bont, XVI, 128.

MOL (GROOTE) van Afrika is zeer talrijk in de landen van de Kaap, XVI, 129, 130. Zijne beschrijving door ALLAMAND, 15. en volg.

MOL (ROODE) van Amerika; verschilt van de Europische foort; zijne beschrijving, XVI, 129.

MOL van Java, XVI, 128.

MOL van de Kaap de Goede Hoop, zijne afbeelding en beschrijving, XV, 138. Het is eene nabuurige foort, en niet eene enkele verscheidenheid van den Mol van Europa, *ald.*

MOL van Kanada, zijne beschrijving door DE LA FAILLE. Zij nadert in maakzel en in staert het geslacht der rotten, XVI, 129. Bijzondere beschrijving van zijn smoel en zijne knevels, die van eene zeer zonderlinge gedaante zijn. Zijne natuurlijke hebbelikheden en zijne wijze van werken, *ald.*

MOL van Pensylvanie. Onvolkoomen aantekening van dat dier, XV, 138.

MOL van Virginie, XVI, 128.

MOL (VERGULDE). Ziet vergulde Mol.

MOL (WITTE) is gemeener in Holland dan in Frankrijk, en nog gemeener in de Noordlijke landen, XVI, 127.

MOL (ZEER GROOTE) van de Kaap. Ziet Duin-mol.

MONA, beschrijving van dezelve, XIX, 29.

MONAX is de naam van het marmel-dier van Kanada, dat door enige reizigers de Blaazer genoemd is; het schijnt niet van het marmel-dier der Alpen te verschillen dan door den staert, dien hij langer en hairiger heeft. De Monax van Kanada, de Bobak van Polen en de Marmot der Alpen zouden wel een en hetzelfde dier kunnen zijn, dat is, drie verscheidenheden van dezelfde foort, VIII, 131. Ziet marmel-dier van Kanada, XV, 131.

MONE; de Guenon, die ik *Mone* noem, is dezelfde met de *Kebos* der Grieken; zij heeft het hair met verschillende kleuren geschakeerd, en de naam *Kebos* duidt haare verscheidenheid van kleuren aan, XIV, 6. De Mone is de gemeenlijke guenon of aap met een' langen staert, en die zig best naar onze luchtstreek schikt. Zij wordt in Barbarije, in Arabie, in Perzie gevonden; zij was bij de Ouden bekend, 165, 166. Men heeft de *Mone* bij verbastering, *Nonne* genoemd, of wel omdat zij eenen band om het hoofd draagt: men kent haar gemeenlijk onder den naam van *veelkleurige-aap*, *ald.* De Mone is vatbaar voor opvoeding, en zelfs voor eene zekere verknogtheid aan degene, die haar oppassen. Haare huishouding, natuurlijke hebbelikheden en voedsel, 165, 166. Ondercheidende kenmerken van deeze soort, 166.

MONGOUS (GROOTE). Beschrijving van dien Maki, XIX, 51. *Ziet Maki.*

MONKIE is de naam, welken de Engelschen de aapen met lange staerten geeven, XIV, 36.

MONSTERS. Waarom 'er meer Monsters onder de tamme dieren dan onder de wilde gevonden worden, XI, 176. *Ziet Wanscheppzels.*

MORSE, geslachtsnaam, waaronder ik twee soorten begrijp, te weten, de zee-koe of het beest met den grooten tand van het Noorden, en den Dugon, eene soort van zee-koe uit de zuidlijke zeeën, XIII, 219. De Morfe, dien men gemeenlijk *zee-koe* noemt, heeft egter geene gelijkenis met de eigenlijke koe. Zij, die hem zee-olyphant genoemd hebben, hebben hem beter genoemd, omdat de Morfe, gelijk de olyphant, twee groote ijvoire slagstanden, uit de bovenkaak uitteekende, heeft, 233. Onvolkoomenheden van de natuur van den Morfe; zijne beschrijving. Zijne gelijkenis met de phoka, zijne grootte, zijne natuurlijke hebbelikheden, zijn voedsel, 233, 234. De Morfe was bij de Ouden niet bekend. Hij bewoont de Noordlijke zeeën van Europa, Asia en Amerika. Historische feiten uit de reizigers over de Morfes, 234, 235. De soort was voorheen veel meer verspreid; men vindt haar tot in de zeeën van de gemaatigde luchtstrecken, en thans zijn 'er geene meer dan in de ijs-zeeën; het is egter bewezen door de ondervinding dat dit dier in de gemaatigde luchtstrecken leaven kan; voorbeeld, 238. De Morfe en de olyphant zijn de eenigste dieren, die lange slagstanden van ijvoir in de bovenkaaken hebben, 240. De Morfe heeft, als de walvisch, een lang en dik been in de roede; het wijfjen brengt gemeenlijk maar een jong voort; de dragt moet bij de negen maanden zijn, *ald.* De Morfes kunnen niet altijd in het water blijven; zij zijn genoodzaakt aan land te gaan, hetzij om hunne jongen te zoogen of tot andere behoeften. Zij bedienen zig van hunne slagstanden om zig vasttehouden en van hunne voorpooten om de logge klomp van hun lighaam te doen voortgaan. Hun voedsel en hunne natuurlijke hebbelikheden, *ald.*

MOUFFETTES. *Ziet Stinkdieren.*

MOUFFLON is het wild dier, waaruit alle de rasfen tamme schaapen zijn voortgesprooten, XI, 218. Zijne beschrijving en zijne overeenkomst met het schaap, *ald.* Hij is met hair en niet met wol bedekt, *ald.* Hij heeft en de Noordlijke en de Zuidlijke landen kunnen bevolken, 223. De Moufflon is de

de oorspronkelijke stam van alle de rassen van rammen en schapen, XI, 227. Hij is sterk genoeg van natuur om in koude, gemaatigde en warme klimaatën te leeven, *ald.* Het ras, dat voorheen op Corsika gemeen was, is 'er niet meer, of ten minsten zeer zeldzaam, *ald.*

MOUSSONS. Ziet Winden.

NOUSTAC, kleine guenon, aanmerkelijk wegens de witheid van de boven-lip en door twee kuiven van geel hair, die zij onder de ooren draagt, XIV, 180. Ondercheidende kenmerken van deeze soort, *ald.*

MUIL-DIER. Het paerd en de ezel zouden mischien kunnen voortbrengen met den grooten en kleinen muil-ezel; reden van die gedachte, XV, 16. De ezel moet zeekker met het muil-dier voortbrengen dan het paerd, *ald.* Het muil-dier is zoo driftig in de liefde als de ezelin en om die reden neigt het tot de onvrugbaarheid, 19. Vergelijking van het muil-dier, van den ezel en de merrie voortkoomende, met den muil-ezel van de ezelin en het paerd voortgesproten, 55. Bij de muil-ezels is het getal der mannetjens grooter dan dat der wijfjens, 56. En deeze dieren zullen altijd zeer zeldzaam zijn in den staat van de zuivere natuur, 71. Het muil-dier moet niet beschouwd worden als het natuurlijk mannetjen van het wijfjens muil-dier, schoon beiden denzelfden naam draagen, 72. Want deeze twee dieren kunnen niet te zaamen voortteelen, zelfs mischien niet in de warmste landen, *ald.*

MUIL-EZEL. De ezel brengt met de merrie de groote Muil-ezels voort; het paerd met de ezelin brengt de kleine Muil-ezels voort, IV, 196. De Muil-ezel over het algemeen genoomen is niet onvrugbaar. Zijne onvrugbaarheid hangt van zekere omstandigheden af, die dikwijls zijne natuur vreemd zijn. Hij teelt in de warme landen, en somtijds zelfs in de gemaatigde landen voort, XV, 15. Daar zijn twee soorten van Muil-ezels; de eerste die men eenvoudig *Muil-ezel* noemt, (het *Muil dier* of de *Muil*) koomt voort van de koppeling van den ezel met de merrie, de tweede, die kleiner is en de Bardeau (of de eigenlijke Muil-ezel) genoemd wordt, koomt voort van den hengst en de ezelin, *ald.* De muil-ezel brengt met de merrie een dier voort, welk de Ouden den naam van *Hinnus* of *Ginnus* gegeven hebben; zij hebben ook verzekerd dat het muil-dier vrij gemakkelijk ontvangt, maar dat het zeer zelden haare vrugt tot rijpheid brengt, *ald.* Proeven met het Muil-dier voorgesteld. Gedachten over de vrugten van deeze proeven, 16. Het Muil-dier moet zeekker met de merrie voortbrengen dan met de ezelin, en de bardeau zeekker met de ezelin dan met de merrie, *ald.* Middel om halve Muil-ezels of vierde Muil-ezels te doen voorkoomen, die het vermogen van voortteteelen zouden hebben, en eenen nieuwen tak zouden vormen, 17. De vrugtbare Muil-ezels van Syrie, van welke ARISTOTELES spreekt, zouden wel halve of vierde Muil-ezels kunnen zijn. De vrugtbare Muil-ezel in Tartarije, *Czigithai* genoemd, zijn mischien dezelfde dieren met de Muil-ezels van Syrie, welker ras tot den huidige dag in stand gebleven is, 18. Ziet *Czigithai*. De Muil-ezel, die van den bok en de ooi voortkoomt, is vrugtbare. De Muil-ezels, die van de vermenging van verschillende soorten van vogelen voortkoomen, zijn meest vrugtbare, *ald.* Het is alleen in de bijzondere soort van den Muil-ezel, die van den ezel en het paerd voortkoomt, dat de onvrugbaarheid zig openbaart; en het is in de bijzondere natuur van den ezel

ezel en het paerd dat men de oorzaaken van de onvrugtbareheid der Muil-ezels, die 'er uit voortkoomen, moet zoeken, *ald.* De Muil-ezels, die van den ezel en het paerd voortkoomen, zijn volmaakt wel in de teeldeel en gevormd. zij hebben grooten overvloed van zaadvogt, zij hebben ten naasten bij dezelfde groote drift voor de Muil-ezelen, de ezelen en de merrie, 19. De Muil-ezels zijn in de talrijke foorten niet onvrugtbare, en klimmen, als het schaap, reeds van het eerste geslacht, weder naar hunne oorspronkelijke foort op, in plaats dat 'er misschien drie of vier geslachten zouden vereischt worden eer het muil-dier, van den ezel en het paerd voortkoomende, tot dien graad van herstelling in zijne natuur zoude kunnen koomen, 21. De Muil-ezels, welke men beweerd heeft dat voortgekoomen zijn van de koppeling van het hert met de koe, zijn zeer verdagt, maar zij zouden evenwel minder onmooglijk zijn dan de jumars, welke men beweert van den stier en van de merrie voortte koomen. Men zou ook eerder Muil-ezels krijgen van het hert en dam-hert, met het rendier of den eland vermengd dan van het hert en de koe, 22. Vergelijking van den Bardeau of den Muil-ezel van het paerd en de ezelen met het muil-dier of den Muil-ezel van den ezel en de merrie, 55. Hij is onvrugtbare dan het muil-dier; reden daarvan, 66. Het mannetjen en wijfjen van den Muil-ezel kunnen niet te zaamen voortteelen of ten minsten geene linie van afkoomelingen nalaaten, 72. Voorbeelden van eene vrugtbare koppeling van den Muil-ezel met het paerd, XIX, 64. Voorbeeld van eene Muil-ezelen, die een jong heeft geworpen, XV, 63. Het is door de ondervinding bewezen dat de Muil-ezelen eene vrugt kan ontvangen en tot rijpheid brengen in alle de heete luchtstreeken, en het is waarschijnlijk dat de Muil-ezelen eerder met den ezel dan met den Muil-ezel voortteelt, 64. De Muil-ezels en bastaards bevestigen des Schrijvers stelsel omtrent de voortteeling, II, 37. Vergelijking van den Muil-ezel, van den bok en de ooi voortgekoomen, met lammeren, XV, 57. Evenredigheid van het getal van de mannetjens tot dat van de wijfjens en de Muil-ezels, 62. Het aantal mannetjens bij de vogelen, uit gemengde foorten geboren, is veel grooter dan het aantal wijfjens, XV, 58.

MUIS. Huishouding van den Muis, VII, 189. Hij bestaat door zijne ontzagchelijke vrugtbareheid, *ald.* Hij jont in alle tijden van het jaar en meermaalen 's jaars, en krijgt gemeenlijk vijf of zes jongen, *ald.* Verscheidenheden, 190. Hij volgt den mensch en ontvlugt de onbewoonde streken, *ald.* Hij behoort in de oude waereld t'huis en bestond in de nieuwe niet, toen zij ontdekt wierd; hij is 'er uit Europa met de schepen gebragt, IX, 16. De Muizen vallen de andere aan, die men doet schreeuwen, XV, 47. De witte met roode oogen worden in de warme, de gemaatigde en koude landen gevonden, zonder 'er in overgebragt te zijn, 135.

MULATTEN. Bericht omtrent dezelve, XVIII, 272. *en volg.*

MUSKUS-DIER behoort tot de oude waereld en wordt in de nieuwe niet gevonden, IX, 15. Beschrijving van het Muskus-dier door GREW, XII, 244. in de *noot.* Het vogt van den Muskus wordt gevormd in een beursjen of een gezwel, dat bij den navel van het Muskus-dier is, 246. Het beursjen, waarin de Muskus sijpelt, wordt niet vervuld dan ten tijde wanneer het dier ritst is, 247. Vervalsching en verandering van die stoffe, *ald.* Het Muskus-dier is nergens huis-dier en de foort schijnt bepaald tot de oostlijkste provincien van Asia, 249. Het schijnt dat dat dier, hetwelk niet gemeen is dan in de

de oostlijke deelen van Asia, zig in onze luchtstreeken zoude kunnen gewennen en mischien ook voortteelen, XVI, 116. Zijn voedsel in gevangenschap. Het gaf geene muskus-reuk van zig in den winter, maar in den zomer, en vooral op de warmte dagen. Beschrijving van dat dier door DE SEVE, *ald.* Zijn aart, zijne hebbelikheden en zijne beschrijving door DAUBENTON, 117, 118.

MUSKUS-KAT, naam van eene Genet-kat van de Kaap de Goede Hoop, XIX, 120.

MUSKUS-SPITSMUIS *van Indie*, deszelfs beschrijving, XIX, 137.

MUZYK. Daar moet stijl in de muziek zijn; elke wijs moet rusten op een denkbeeld die tot een gewaarwoordlijk voorwerp betrekking heeft, en de vereeniging van de muziek met de dichtkunst kan niet volmaakt zijn dan als de dichter en de maker van het muziek te vooren zullen overeenkoomen hetzelfde denkbeeld te zullen uitdrukken, de een door de woorden, de ander door de geluiden, XVIII, 335. Aanmerkingen over het stelzel van de harmonie van RAMEAU, 237. *en volg.* Verscheiden dieren schijnen de muziek te beminnen, 239. De vogelen zijn zeer vatbaar voor de indrukzelen van de muziek, 240.

MIJN *van Cotteberg* was ten tijde van Agricola tweednizend vijfhonderd voeten diep, I, 159.

MIJNEN. De metaal-mijnen in groote klompen en in dikke aderen zijn voortgebracht door opheffing, dat is, door de werking van de hitte van het vuur, en de mijnen in kleine klompen en in kleine adertjens zijn naderhand gevormd geworden door middel van het water, dat dezelve in kleine deeltjens van de eerste aderen heeft afgescheiden, XVII, 40. *en volg.* De metaal-mijnen van den tweeden rang zijn in de loodregte spleeten van de bergen met laagen, die gevormd zijn door stoffen, welke door het water zijn weggevoerd, 41. Verklaaring van de vorming van die mijnen van den tweeden rang, *ald.* Feiten en bewijzen, welke aantoonen dat de eerste metaal-mijnen door het vuur zijn voortgebracht en de andere door het water, 152, *en volgg.* Opzoeking van de metaal-mijnen moet met het kompas geschieden, en men moet steeds de rigting volgen van de ontdekking van de eerste ader, want in elken berg zijn de loodregte spleeten, die 'er door loopen, ten naasten bij evenwijdig, XVII, 52.

MIJNEN (IJZER-). Zij zijn door het vuur voortgebracht, en vatbaar gebleven voor de aantrekking van de magneet, gelijk alle ijzer-stoffen, die het vuur ondergaan hebben, XVII, 44. Die welke in korrels zijn en zig in de loodlijnige spleeten van de kalkaartige laagen bevinden, zijn aldaar gebracht door aanspoeling, dat is, door de beweging van het water; bewijzen van deeze waarheid, 64.

N.

NAAM (ALGEMEENE) dien men den dieren geeven wil, als de naam van *vier-voetige dieren* is eene onvolkoomen spreekwijze, eene som, van welke zij somtijds geen deel uitmaaken, XIV. 9.

NAAMLOOS DIER; zijne gedaante, en aantekening over hetzelfde, XV, 122. (*).

NAAM-ROL-SCHRIJVERS hebben slechts een deel, als de tanden of de nagelen, gebruikt om de dieren te rangschikken, de bladeren of bloemen om de planten te verdeelen, in plaats van zig van alle de deelen te bedienen, I, 10.

NACHT. Natuurkundige reden van de vrees, welke de donkerheid van den nacht bijna alle menschen doet gevoelen, III, 8.

NACHT-AAP. Beschrijving van den dus genoemden Sagouin, XIX, 48.

NAGOR, eene soort van Gazelle van Senegal, welke *Seba* onder den valschen naam van *Mafame* beschreven heeft. Zijne luchtstreek en beschrijving, XII, 220. De soort van den Nagor heeft nabuurige soorten. Vergelijking van die soorten of verscheidenheden met den Nagor van Senegal, van welken ik de afbeelding en beschrijving gegeven heb. XII. D. bl. 220. Aantekening over die verscheidenheid van den Nagor door FORSTER, XVI, 101. Zij zijn, volgens mij, twee onderscheiden rassen of soorten, 102.

NANGUER, soort van Gazelle van Senegal; derzelver beschrijving, XII, 153. Het is waarschijnlijk hetzelfde dier als de *Dama* der Ouden, *ald.*

NANGUER en NAGOR; deze twee dieren hebben een karakter, dat hun alleen toebehoort; het zijn de twee eenigste dieren, welker hoornen naar vooren gekromd zijn, in plaats dat bij alle de andere soorten van gazellen en geiten de hoornen naar agteren omgekromd of geheel regt zijn. Het wijffen en het mannetjen hebben beiden hoornen, XVI, 101.

NATUUR. Als men de werken der Natuur onderzoekt, is men zoo verwonderd over de verscheidenheid van oogmerk als over de menigvuldigheid van de middelen van uitvoering; het schijnt dat alles wat zijn kan, zij, I, 5. De Natuur daalt bij bijna ongevoelige trappen van het onvolmaaktst schepzel af tot de vormloosste stof, van het best bewerktuigd dier tot de ruwste mijnstoffe. Deze onmerkbaare ineensmeltingen zijn het grootste werk der Natuur; zij bestaan niet alleen in de grootte en gedaante, maar in de bewegingen, in de voortteelingen, in de opvolging der soorten, 6. De Natuur gaat door onbekende trappen, en kan zig bij gevolg niet schikken naar de verdeelingen der willekeurige stelsels, 6. Zij gaat van de eene soort tot de andere, en dikwijls van het een geslacht tot het ander door onmerkbaare smeltingen over, 7. De Natuur schijnt over het algemeen meer naar het leven dan naar den dood te hellen; het schijnt dat zij de lichamen zoo veel mo-

(*) Het is thans de Zerda, of Groot-oor genaamd.

mogelijk zoekt te bewerktuigen; de vermenigvuldiging van de spruitjens, die men bijna tot in het oneindige kan vermenigvuldigen, is 'er een bewijs van, II, 20. Het gewoonst werk van de Natuur is de voortbrenging van de organische stoffe, *ald.* De Natuur is schooner dan de kunst, en bij een bezielt wezen maakt de vrijheid van bewegingen de schoone Natuur, IV, 77. Algemeene aanmerkingen over de einden en middelen van de Natuur, V, 56, 57. De Natuur verwondert ons meer door haare uitzonderingen dan door haare wetten, X, 140. De Natuur is het zaamenstel der wetten, door den Schepper vastgesteld voor het bestaan van de dingen en de opvolging der wezens. De Natuur is geen zaak. De Natuur is geen wezen, maar men kan haare beschouwen als een vermogen dat alles omvat en alles bezielt. Dit vermogen is het gedeelte dat zig van het godlijk vermogen openbaart, het is een altoos leevend werk, een altoos werkende werkmeeft, die alles weet te gebruiken. De tijd, de ruimte en de stoffe zijn haare middelen; het heelal haar voorwerp, de beweging en het leven zijn haar doel; de verschijnzelen van de waereld haare uitwerkingen; de aantrekking en afstooting-kracht haare voornaamste werktuigen; de warmte en de leevende werktuiglijke deeltjens haare werkende beginzelen voor de forameering en de ontwikkeling der wezens, XI, 2. De loop der Natuur is niet volstrekt eenvormig; zij laat merklijke verscheidenheden na; zij ondergaat geduurige veranderingen; bewijzen daarvan. Zij is thans zeer verschillende van hetgeen zij was in het begin en van hetgeen zij in vervolg van tijd geworden is, XVII, 2. De staat, waarin wij thans de Natuur zien, is zoo zeer ons werk dan het haare; bewijs daarvan, *ald.* Het is eerst van dat tijdstip dat men de Natuur met haar zelve kan beginnen te vergelijken en van haaren tegenswoordigen en bekenden staat kan opklimmen tot enige tijdperken van eenen ouderen staat; bewijs van die waarheid, 3. De leevende Natuur heeft zig begonnen te vertoon zoo dra de aarde en het water laauw genoeg geworden waren om de bevrugting niet meer te beletten; de hoogste deelen van den aardbol zijn de eerste met gewassen en dieren bevolkt geworden, 64. Zij verwijdt zig nooit van de wetten, die haar zijn voorgeschreven, en zij verandert niets aan de plannen, die haar zijn voorgelegd, 5. De Natuur is de uitwendige troon van de godlijke majesteit; de mensch, die haar beschouwt, die haar waarneemt, verheft zig bij trappen tot den inwendigen troon van den Almachtigen, XI, 2, 6. Tafereel van de bebouwde Natuur, 7. *en volg.* De leevende Natuur houdt zig staande; zal zig staande houden gelijk zij zig tot hier toe staande gehouden heeft, een dag, eene eeuw, alle de verdeelingen van den tijd maaken 'er geen wezenlijk deel van, XII, 2. In de natuur is de grond der leevende zelfstandigheden steeds dezelfde, zij verschillen niet dan in de gedaante, dat is, door het onderscheid der vertooningen. In de eeuwen van overvloed, in den tijd der grootste volkrijkheid schijnt het getal der menschen, der huisdieren, en der nuttige planten de oppervlakte der aarde te beslaan; dat der woeste dieren, der schadelijke infekten, en der onnutte planten vermeerderd op zijne beurt in tijden van hongersnood en ontvolking. Die verscheidenheden, zoo gevoelig voor den mensch, zijn onverschillig voor de Natuur. Zij is daarom niet minder vol, niet minder levendig, zij beschermt de eene niet ten kosten van de andere; zij houdt hen alle staande, maar zij erkent geen getal in de individus, en beschouwt dezelve niet dan als opvolgende beelden van een en hetzelfde afdrukzel, als vlugtende schaduwen, waarvan de soort het lighaam is, XII, 5. De schikking der natuur is vast ten opzichte van het getal, van de onderhouding en het evenwigt der

(Registers.)

P

voor-

soorten. Maar haare uitvoering verschilt zoo veel mogelijk, in alle de gedaanten der individus, 6. Tafereel van de hervoortbrenging en vernieling, *ald.* Tafereel van de *ruuwe* Natuur. Op de hoogten, boomen zonder schors en kruin, gekromd, gebrooken, van ouderdom omvallende; andere in grooter aantal, aan de voeten van de eerste liggende, om op reeds verrotte hoopen te rotten, verstikken, begraaven de zaaden, die gereed zijn om te ontspruiten. De Natuur, die overal elders blinkt van jeugdigheid, schijnt hier stok oud; de aarde overlaaden met het gewigt, overstelpd van den afbraak van haare voortbrengzelen, vertoont, in plaats van een lagchend groen, slechts eene verwarde opeenstapeling. In alle de laage strecken stilstaande wateren, modderachtige gronden, die noch vast, noch vloeibaar zijnde, ontoegankelijk zijn en even onnut zijn voor de bewooneren van de aarde en van het water. Tusschen die moerasfige gronden, die de laage plaatzen en verouderde boschen bezetten, die op hooge gronden staan, strekken zig soorten van heiden uit, met wilde gewassen, met harde doornachtige kruiden bedekt, die minder aan den grond, dan aan elkanderen schijnen gehecht te zijn, en die, uitdroogende en beurtelings de eene op de andere uitspruitende, eene grove korst van verscheiden voeten dichte vormen, XI, 6, 7. In de wilde landen, geen weg, geene gemeenschap, geen spoor van verstand in die wilde plaatzen; de mensch, verplicht de paden der wilde dieren te volgen, verschrikt voor hun gebrul, keert terug en zegt: de wilde Natuur is lelijk en stervende; ik, ik alleen kan haar aangenaam en leevende maaken enz., 7. In de Natuur is eene enkele kracht de oorzaak van alle de verschijnzelen der onwerktuiglijke stoffe, en deeze kracht, met die der warmte vermengd, brengt leevende klompjens voort, waarvan alle de uitwerkzels der bewerkteugde zelfstandigheden af hangen, XII, 12. De Natuur moet nooit dan door eenheden, nooit door verzamelingen verstoond worden, XIV, 9. Algemeene aanmerkingen over de krachten der Natuur, *ald.* Algemeen plan van de Natuur in den overgang van den mensch tot den aap, van den aap tot het viervoetig dier, van de viervoetige dieren tot de cetacea of walvischen, tot de vogelen, vischen, kruipende dieren, is een getrouw beeld van de leevende natuur en het eenvoudigst en algemeenst oogpunt, onder welk men haar kan beschouwen. En als men overgaat van dat leeft tot hetgeen dat groeit, ziet men dat plan, dat eerst niet dan door schaduwingen verschilde, bij graaden verminderen, en schoon in alle zijne uitwendige deelen veranderd, egter denzelfden grond, hetzelfde kenmerk behouden, 9—16.

NATUURKUNDE (PROEFONDERVINDLIJKE). Gebrek in de wijze, waarop men die onderwijst, I, 31. Waar doel van de proefondervindlijke Natuurkunde, *ald.*

NATUURKUNDE EN NATUURLIJKE HISTORIE. Onze kundigheden in dezelve hangen af van de ondervinding en bepaalen zig tot gevolg-trekkingen, I, 35. Wijze van dezelve te bestudeeren. Men moet beginnen met veel te zien en dikwijls te herzien, I, 3. De naauwgezette aandacht, altijd nuttig als men veel weet, is dikwijls schadelijk voor degeene, die zig beginnen te oefenen, *ald.* Men moet ook bijna zonder doel zien, op dat de geest-zig zoude oefenen in zijne geheele uitgestrektheid, en uit zigzelven de eerste keten zijner denkbeelden zoude kunnen vormen, *ald.* Deeze is de studie der Wijsgeeren, de bron der andere natuurkundige wetenschappen en de moeder van alle konsten, 15.

NATUURLIJKE HISTORIE DER DIEREN VAN ARISTOTELES is het best dat men voor ons in dat vak had. Voorstelling van het stelzel van dat werk van ARISTOTELES, I, 22. *Ziet Stelzel.*

NAVOLGING is van alle uitwerkzelen van het dierlijk werktuig het verwonderlijkst; zij is deszelfs fijnste en uitgestrekste drijfveer, zij is dat, waardoor het denken best wordt nagebootst, IV, 41. Ontwikkeling van de verschillende oorzaken, die bij de dieren de navolging voortbrengen, 42. Het talent van navolging ondersteunt de volmaakte bewerktuiging, de gelukkigste lichaams-gesteldheid; maar niets is 'er meer strijdig mede dan eene goede gift gezond verstand, 42, 43. De dieren moeten elkanderen veel volmakter navolgen dan de menschen, 43.

NEGER-GUENON; derzelver beschrijving, XIX, 32.

NEGERIN. Zonderling voorbeeld van eene zwarte Negerin, die in haaren ouderdom wit wierd, XVIII, 317.

NEGER-SAJOU, XIX, 46.

NEGERS. De kleine kinderen van de Negers zijn dikwijls in eene moeilijke plaatfing om te zuigen; zij omvatten eene der heupen van de moeder met hunne knieën en voeten, en knijpen die zoo sterk, dat zij zig kunnen vasthouden zonder de armen van de moeder; zij hechten zig met de handen aan de borsten, en zuigen dezelve aanhoudend zonder van hunne plaats te geraaken of te vallen, niettegentstaande de bewegingen van de moeder, die gedurende dien tijd naar gewoonte werkt, II, 230.

NEGERS (GEVLAKTE). Afbeelding en beschrijving van een gevlaakt Neger-kind, XVIII, 310. *en volg.* Beschrijving van twee gevlaakte Neger-kinderen door J. D. PASTEUR, 312. *en volg.*

NEGERS van Angola stinken, III, 81. Daar zijn slechts honderd en vijftig of tweehonderd jaaren nodig om het vel van eenen Neger door vermenging met het bloed van den Blanken, wit te maaken; maar daar zou misfchien een vrij groot getal van eeuwen vereischt worden om diezelfde uitwerking voorttebrengen door den invloed van de luchtfreek alleen; hoe men deeze proef zoude kunnen neemen, XV, 3.

NEGERS van Senegal, derzelver beschrijving, III, 76.

NEGERS van Sierra Leona en Guinea; derzelver beschrijving, III, 78. Het fchijnt dat de Negers niet zoo lang leeven als andere menschen, en dat het al te vroeg gebruik van vrouwen wel de oorzaak zoude kunnen zijn van de kortheid van hun leven, 79. Beschrijving van de Negers van Guinea, Suda, Arada, Congo enz., 79 *en volg.* De kleur van de Negers verandert als zij ziek zijn; van zwart wordt zij roetkleurig en fomtijds koperkleurig, 81.

NEGERS (WITTE) verschillen van alle andere menschen, blanke, zwarte, roode en getaande. XVIII, 303. Die blaffards maaken eer onvrugtbaare takken van omaarting dan eenen ftam of waar ras in het menschlijk geflacht. De manlijke blaffards zijn onbekwaam tot de voortteeling, terwijl de blaffardsche vrouwen met Negers kunnen voortteelen, 304. Het fchijnt dat 'er verfcheiden foorten of verfcheidenheden van witte Negers zijn, volgens de verfchillende klimaatén, *ald.* Afbeelding en beschrijving van eene witte Negerin, XVIII, P 2

XVIII, 305. De witte Negerinnen brengen met de zwarte Negers gevlake kinderen voort, 310. Beschrijving van eenen witten Neger of Kakkerlak uit Oost-Indie, door J. VAN IPEREN, XVIII, 309. *en volg.*

NEGER-TAMARIN, XIX, 49.

NEIPSE of NEMS, afbeelding en beschrijving van denzelven, XV, 130. Dat dier, dat zig in de warmste landen van Afrika bevindt; op de Oost-kust, en waarschijnlijk ook in Arabie, is van eene soort, die aan de fret grenst, welkers naam in het Arabisch *Nems* is, *ald. en volg.*

NEITSERSOAK. *Ziet Phoka met de kap.*

NEMS. *Ziet Neipse.*

NEUSHOORN. *Ziet Rhinoceros.*

NIEUW-HOLLAND is grooter dan Europa en het is onder een nog gelukkiger luchtstreek gelegen; maar men kent 'er de kusten maar van, XVIII, 303.

NIEUW-HOLLANDERS Beschrijving van dezelve naar COOK, XVIII, 301.

NIEUW-ZEELANDERS door COOK beschreven, XVIII, -300.

NOODZAAKLIJKHEID. De redelijke noodzaaklijkheid moet zelden in de Wijsbegeerte tot bewijs dienen, I, 155.

NOORDEN. Doortogt door het Noorden; enige nieuwe gedagten over denzelven, I, 109. Alle de reizigers, die beproefd hebben om van Europa naar China te gaan door het Noord-Oosten of Noord-Westen, zijn in hunne onderneming niet geslaagd, 204.

NIJL-GHAU. Beschrijving van dit dier door HUNTER, XV, 209. Hij is zeer mak, 211; het heeft eene goede reuk en vreest zeer de sterke reuken, *ald.* Gevechten van de mannetjes, 212. Beschrijving van het wijsjen, *ald.* Afmetingen, 215. Schoon dat dier vrij duidelijke overeenkomsten heeft met het hert in den hals en den kop, en met den os in de hoornen en den staert, is het egter verder van beiden die geslachten verwijderd dan van dat der gazellen of grooten geiten, XVI, 69. Bewijs van die stelling, *ald.* Het is alleen van zijn geslacht en van eene bijzondere soort. Zijne natuurlijke hebbelikheden. Het is een herkaauwend dier. Zijne beschrijving. Zijn aart, *ald.* Dit dier zou nuttig kunnen worden, als men het in ons klimaat konde naturalizeeren, *ald.* Omstandiger beschrijving van het mannetjen en het wijsjen, 70. Verscheidenheid in deeze soort. Verschil tusschen het mannetjen en het wijsjen, *ald.* Hunne verknogtheid aan elkanderen, 71. Een paar Nijlghaus hebben in Engeland bij Mylord CLIVE enige jaaren agter elkanderen voortgeteeld, 75. De Nijlghaus zijn in groot aantal in de Noordelijke deelen van het Rijk van Mogol tot het Rijk van Cachemire; maar zij zijn alle wild en men weet niet dat de Indiaanen dezelve tot huisdieren gemaakt hebben, 76. Daar zijn 'er ook in den omtrek van Suratte en Bombay en men denkt dat zij oorspronkelijk zijn van de provincie van Guzaratte, *ald.*

O.

OCEAAN heeft eene gestadige beweging van het Oosten naar het Westen, die merkbaar is niet alleen tusschen de keerkringen, maar zelfs in alle de andere strecken, I, 49. De stille Oceaan doet eene gestadige pooging tegens de kusten van Tartarije, China en Indie. De Indische Oceaan stoot ook tegens de Oost-kust van Afrika. De Atlantische Oceaan werkt ook tegens alle de Oostlijke kusten van Amerika, *ald.* De diepten van den Oceaan zijn ongelijk. Men wil dat 'er plaatsen zijn, daar het water eene mijl diepte heeft. De gewoone diepten zijn van zestig tot honderd en vijftig vadem. In de golven en digt bij de kusten is het minder diep en in de straten nog minder, 155. De Oceaan heeft de landen afgekabbeld in eene uitgestrektheid van vierhonderd of vijf-honderd mijlen aan alle de Oostlijke kusten van de oude waereld. Bewijzen van deeze stelling, 192. Het schijnt dat de Oceaan, door zijnen voortgang van het Oosten naar het Westen, even zoo veel grond gewonnen hebbe op de oostlijke kusten van Amerika, dan hij gewonnen heeft op de oostlijke kusten van Asia. Deeze twee groote zee-boezems zijn onder dezelfde graaden breedte, zij zijn ook ten naasten bij van dezelfde grootte, 232. Opgaaf van de plaatsen in den Oceaan, daar de voortgang van het Oosten naar het Westen meest merkbaar is, 216.

OCELOT, een dier van Amerika, woest en vleeschvreetend, van hetzelfde geslacht als de jaguar en cougar. Beschrijving van het mannetjen en het wijfjen, hunne grootte, aart, verschillende naamen, die men hun in hun geboorte-land gegeven heeft; dwaaling daaromtrent, XIII, 167. De Ocelot komt ons voor van alle de getijgerde dieren, fraaist getekend te zijn. Het mannetjen egter nog fraaier dan het wijfjen, 168. De Ocelot is wreed en egter vreeschachtig; hij verkiest het bloed boven het vleesch. Niets kan zijnen woesten aart verzagten. Hij brengt gewoonlijk maar twee jongen voort, 168, 169.

OEREBI, beschrijving van deeze fraaie gazelle door ALLAMAND en haare afbeelding, XVI, 24.

OESTERS, Spoedige en sterke vermenigvuldiging der Oesters, I, 137. Daar zijn onder de Oesters vrugtbare en onvrugtbare; de vrugtbare onderscheiden zig aan dien dunnen rand, die het lighaam van den Oester omringt en deeze noemt men mannetjens, II, 45.

OLYPHANT heeft, door middel van zijn snuit, die hem tot hand dient, dezelfde middelen van behendigheid als de aap. Hij heeft leerzaamheid en is vatbaar voor eene sterke verknogtheid als de hond. Zijn aart, zijne hoedanigheden, zijn verstand enz. Waarom hij niets bouwt en geen werk met zijne gelijken in het gemeen verrigt, gelijkt de bever, XI, 11. Eerbied, welke de Oosterfche volkeren voor de Olyphanten hebben, vooral voor de witte, 13, 14. De Olyphanten zijn gezellig; orde, die zij in hunne togten volgen. Schoon de Olyphant zeer zwaar is, doet hij zulke groote stappen, dat hij gemakkelijk eenen man, die hard loopt, kan agterhaalen. De Olyphant is gevoelig voor beledigingen. Hij heeft eenen zeer goeden reuk en waarschijs-
lijk

lijk dat zintuig volmaakter dan enig ander dier. Hij houdt van vogtige plaatsen en hij vult dikwijls zijn snuit met water. Hij zwemt zeer gemakkelijk en waarom, 14, 15. Het voedsel dat een Olyphant verteert, als hij in vrijheid is, kan honderd vijftig ponden gras daags bedraagen; maar de Olyphanten verpletteren met hunne pooten veel meer gras en graanen dan zij verteeren, en, naardien zij altoos in eenen troep wonen, verwoesten zij in een uur tijds een veld, 16. De Olyphant is bepaald tot de zuidlijke landen van Afrika en Asia, 23. De Ouden bedienen zig van Olyphanten in den oorlog, zij zouden thans zeer onnut in denzelven zijn en waarom, 24. Zij schijnen behagen in opschik te hebben, en schijnen wel te vreden als zij rijk gekleed zijn, 26. De Olyphanten zijn grooter in de landen van zuidlijk Indie en oostlijk Afrika dan in westlijk Afrika, 28. Die de bergen bewonen zijn grooter en sterker dan de anderen, *ald.* De Ceylonsche Olyphanten hebben, zegt men, van alle den meesten moed en het meeste verstand, *ald.* Kragt van den Olyphant, 29. Zij kunnen gemakkelijk vijftien of twintig mijlen daags afleggen, en, als men hen aanzet, kunnen zij tot vijf en dertig of veertig mijlen afdoen, 30. Het spoor van hunnen voet heeft vijftien of agttien duimen middellijn, *ald.* Dienst, welken men van den Olyphant trekt; hoe men hem voeden moet om hem bij zijne kragten te houden, *ald.* Duuring van het leven van den Olyphant in den staat van vrijheid, en in den staat van slavernij, 31. Hij leeft niet lang in de gemaatigde luchtstreeken, en nog minder in koude landen, 31, 32. De soort der Olyphanten kan nergens in Europa blijven bestaan, of zig vermenigvuldigen, 32. Verschillende kleuren van den Olyphant, zij zijn gemeenlijk zwart; daar zijn egter roode en ook witte, *ald.* Deeze roode en witte kleur in den Olyphant zijn geene standhoudende verscheidenheden en maaken geene onderscheiden en standhoudende rassen in de soort uit; het zijn eerder maar enkele verscheidenheden, *ald.* De kleinste zijn van westlijk Afrika, 33. De Olyphant heeft zeer kleine oogen naar de grootte van zijn lighaam; maar zij zijn zagt en zeer geestig, *ald.* De Olyphant heeft een zeer goed gehoor en zeer groote oorelappen, 34. Hij ligt zijne groote ooren op en beweegt die met zeer veel gemakelijkheid, en bedient 'er zig van om zijne oogen afteveegen en dezelve voor het stof en voor de vliegen te behoeden, *ald.* Hij schijnt de muziek te beminnen en schept vermaak in het hooren van muziek instrumenten, *ald.* Zijne reuk is zeer fijn en hij is zeer gezet op allerhanden reuk-werken en vooral op welriekende bloemen, *ald.* Hij heeft, om zoo te spreken, het zintuig van het gevoel alleen in zijnen snuit; maar het is zoo onderscheiden in denzelven als in 's menschen hand, *ald.* Beschrijving van den snuit van den Olyphant, *ald.* En van de voornaamste gebruiken waartoe hij door het dier gebezigt wordt, *ald.* De snuit van den Olyphant is eene zeer behendige hand, waarmede hij kleine stukjens geld kan opraapen, bloemen een voor een plukken, grendels van deuren openen en sluiten enz., *ald.* De Olyphant heeft den neus in de hand en hij is in staat om de kracht van zijne longen bij de werking van zijne hand te voegen, 35. Snuit van den Olyphant; van alle de werktuigen, van welke de Natuur haare geliefde voortbrengzelen zoo mildlijk voorzien heeft, is deeze snuit mischien het volkoomenst en verwonderlijkst; het is niet alleen een georganiseerd werktuig, maar een driedubbeld zintuig; want de fijnheid van gevoel, de scherphheid van reuk, de gemakelijkheid van beweging vinden zig met elkanderen vereenigd aan het eind van den snuit van den Olyphant, *ald.* Natuurlijke oorzaak van de meerderheid van verstand in den Olyphant, *ald.* De Olyphant is tegelijk een wonder van ver-

verftand en een monfter van ftof; befchrijving van de mismaaktheden van het lighaam van den Olyphant, 36. Hij kan zijn kop naauwlijks omkeeren en kan zig niet omwenden dan door eenen omweg te neemen. Hij kan zijne pooten niet dan langzaam en met moeite buigen, 37. Als hij oud of kwijnende is, wil hij liever fttaande ftlaapen dan zijne pooten buigen om te gaan leggen, *ald.* De ftagtanden van den Olyphant krijgen met de jaaren eene ontzaglijke zwaarte en vermoeien hem den kop ontzagchelijk door denzelven naar beneden te trekken, zoo dat het dier fomtijds genoodzaakt is gaten in den muur van zijn hok te maaken om dezelve te onderfteunen en derzelver zwaarte wat te verligten, *ald.* De Olyphant heeft het nadeel dat hij het zintuig van den reuk zeer verre van dat van het gevoel heeft geplaatst en nog het nadeel van niets met zijnen bek van den grond te kunnen opneemen, en hij is verplicht al zijn voedsel met zijnen ftuit te vatten, *ald.* Hoe hij drinkt, 38. De kleine Olyphant moet niet met den bek zuigen, maar met den ftuit, fchoon de Ouden het tegendeel gefchreven hebben, *ald.* De mammen van het wijfsen zijn twee in getal, en op de borst geplaatst, 39. De Olyphanten moeten niet koppelen op de wijze van andere viervoetige dieren; de betrekkelijke plaatfing der teeldeelen bij de individus der beiden fexen fchijnt te vorderen dat het wijfsen op den rug gaa leggen om het mannetjen te ontvangen, *ald.* De Olyphant zuigt, koppelt, eet noch drinkt, als de andere dieren, 40. Stem van den Olyphant, geluid dat hij door den neus maaakt, *ald.* Hij is niet met haar bedekt, zijn vel is glad en daar koomen flechts eenige haartjens op in de bersten. De opperhuid is niet overal aan de huid vast, zij is 'er maar op enige plaatfen aan vast gehecht. Oorzaak van de drooge melaatschheid, waaraan de Olyphant onderhevig is, 40, 41. Welk middel de Olyphant gebruikt om de vliegen, die hem plaagen te verjaagen, 41. Bijzonder maakzel van hunne pooten en voeten, 42. De Olyphanten hebben gemeenlijk vijf foorten van nagelen aan de voeten, *ald.* De ftact van den Olyphant is een verfierzel, dat bij de Negers zeer gezogt is, 43. De grootfte Olyphanten hebben veertien of vijftien voeten hoogte, en de kleinste negen of tien; de lengte van hun lighaam is ten naaften bij gelijk aan hunne hoogte, *ald.* De Olyphant zwemt zeer wel en vrij snel, en hij is zeer nuttig voor het overtrekken van rivieren, wanneer hij ontzagchelijke vragten en veel volk voert, zonder dat men behoeft te vreezen dat hij zal zinken, 45. Hij zwemt tufchen water en wind en men ziet dan niet dan zijnen ftuit, dien hij in de hoogte houdt, om adem te haalen, *ald.* Hij heeft maar eene maag en herkaauwt niet, hij heeft de darmen en vooral den kronkeldarm zeer lang en zeer wijd, *ald.* De wilde Olyphanten zijn bijna aanhoudend bezig met eeren, reden van dat bijna aanhoudend kaauwen, *ald.* Zindelijkheid en kieschheid van den Olyphant in het eeten, *ald.* Hij houdt veel van wijn en van alle geestrijke vogten, als brandewijn, arak enz., 46. Hij heeft eenen natuurlijken afkeer van het varken, welks geknor hij niet kan hooren zonder ontroerd te worden, *ald.* Verschillende trekken uit de reizigers, die een denkbeeld geeven van den aart, het karakter en het verftand van den Olyphant, *ald.* Daar zijn olyphants tanden zoo groot en lang, dat zij elk meer dan honderd en twintig ponden weegen, 51, 52. Befchrijving van een wijfsen, 56. Zij is grover en vleeschachtiger dan het mannetjen, *ald.* Zij heeft de ooren kleiner naar evenredigheid dan het mannetjen, maar het lijf fchijnt dunner, de kop grooter en de ledenmaaten ronder dan bij het mannetjen, *ald.* Zij is zagter van aart, *ald.* Afbeelding van den ftuit en de roede van den Olyphant, *ald.* Wij-

Wijze waarop deeze dieren koppelen door den Heer MARCELLUS BLES opgegeeven, 56, 57. Teken en die het ritfig worden voorafgaan, enige dagen te vooren ziet men een olieachtig vogt uit een gaaten loopen, dat zij ter wederzijde van den kop hebben, 57. De Olyphant verschilt in grootte eer naar de lengte dan naar de breedte der luchtstreek, XV, 13. De hoogte van eenen eerstgeboren Olyphant is weinig meer dan drie Rhijnlandfche voeten; volgens den Heer MARCELLUS BLES groeit hij tot den ouderdom van zestien of twintig jaaren en kan zeventig en zelfs honderd jaaren leeven, XVI, 40. Het wijfjen krijgt maar een enkel jong te gelijk. Waarneemingen over de natuurlijke hebbelikheden van den Olyphant in den staat van vrijheid en over de wijze van hem te vangen en tam te maaken, *ald.* De Olyphanten leeven in den staat van vrijheid in eene foort van duurzaame maatschappij, elke bende of troep blijft gefcheiden en heeft geene gemeenfchap met eenen anderen troep, ja zij fchijnen elkaer zorgvuldig te vermijden. Hoe die dieren water overtrekken. Daar zijn eenzame Olyphanten, die uit de maatschappij verbannen fchijnen; deeze zijn wild en zeer boos, terwijl de andere, die in troepen gaan, zagt en zelfs fchuw zijn, 41. Deeze wilde Olyphanten zijn alle mannetjens. De Olyphanten met lange grootte flagtanden zijn op Ceylon zeer zeldzaam; het grootst getal heeft maar kleine flagtandjens van omtrent een voet lengte; men kan niet voor zij twaalf of veertien jaaren oud zijn zien of hunne flagtanden lang zullen worden, dan of zij zoo klein zullen blijven, 42. De Olyphanten hebben in alle luchtstreeken van den aardbol beftaan, want men vindt overal hunne beenderen, nieuw voorbeeld daarvan, *ald.* De kleine Olyphant zuigt niet met den fnuut, gelijk mij waarfchijnlijk was voorgekoomen, maar met den bek, even gelijk de andere dieren, 45.

OLYPHANTEN. Men vindt in de Noordlijke landen van Europa en Afia geraamten, flagtanden en beenderen van Olyphanten, rivier-paerden en rhinocerosen in eene zoo groote menigte dat men verzeekerd kan zijn dat de foorten deezer dieren die zig thans niet dan in de zuidlijke landen kunnen voortplanten, voorheen beftonden en voortteelden in de Noordlijke landen, XVII, 9. Men vindt niet alleen die beenderen in de Noordlijke landen van ons waereld-deel, maar ook in die van Noord-Amerika, fchoon 'er in dat nieuw waereld-deel geene Olyphanten en rivier-paerden beftaan, *ald.* Bewijzen daarvan, 10. Naardien men die beenderen niet alleen in de Noordlijke landen der twee waerelddeelen, maar ook in de landen van de gemaatigde luchtstreeken vindt, als in Duitschland, Frankrijk, Italie enz. moet men daaruit befluiten dat, naar maate die Noordsche landen verkoelden, die dieren zig naar de landen van de gemaatigde luchtstreeken begaven, en dat eindelijk die streeken met den tijd ook te veel verkoeld zijnde, zij opgefchoven zijn naar de verzengde luchtstreeken, 15. Als men hunne oude overblijfselen, die uit den grond gehaald zijn, met die van de thans nog leevende vergelijkt, ziet men dat over het algemeen, die oude Olyphanten en rivier-paerden grooter waren dan de tegenswoordige, *ald.* Loop van de Olyphanten van het Noorden naar het Zuiden, van den zestigften graad breedte tot de evennachtlijn, 92. De regelmaatige loop, welken de Olyphanten in ons waereld-deel gevolgd hebben, fchijnt hinderpaalen in het ander waereld-deel ontmoet te hebben, en het fchijnt niet dat zij ooit in Zuid-Amerika verder gekoomen zijn dan de landengte van Panama, 94. Waarom die dieren niet in de landen van Zuid-Amerika zijn kunnen koomen, *ald.* De overgang van de Oly-

Olyphanten van het een waerelddeel naar het ander is moeten geschieden door de Noordlijke landen van Asia, die nabij Amerika zijn, 105.

OLYFBOOM. Daar zijn geene Olyfboomen op meer dan vierhonderd mijlen afstand van den berg Ararat, I, 96.

OMSCHRYVING, gelijk men die door eene spreekwijs doen kan, is maar eene zeer onvolmaakte voorstelling van de zaak. In de Natuur kan men nooit een ding omschrijven zonder haar naauwkeurig te beschrijven, I, 13.

ONAGER van de ouden, is niet anders dan de wilde Ezel; men vindt hem in de woestijnen van de warme landen, IV, 195. De Onager is de Zebra niet, maar de Ezel in zijn' natuur-staat, XII, 14. Verschil tusschen den Onager en den gemeenen Ezel, 15. Hij zou wel hetzelfde dier kunnen zijn als de Czigitbai of de Muil-ezel van Daurie, XII, 19. Ziet Koulan.

ONCE. Oorsprong van dien naam, beschrijving van het dier, IX, 85. Vergelijking van den Once met den Panther, 87. Aart en temperament van den Once, 92. De soort schijnt talrijker en meer verspreid te zijn dan die van den Panther, 94. Men bedient zig van hem voor de jagt in Asia; reden van dat gebruik, *ald.* Natuurlijke huishouding van den Once en hoe hij jaagt, *ald.*

ONDATRA, soort van Muskus-rot van Noord-Amerika, X, 2. Zijn verschil met de andere Muskus-rotten, *ald.* Beschrijving van dat dier, *ald.* De Ondatra kan zijn lijf kleiner maaken, 3. Zonderlinge uitgangen van de pis bij het wijffen, *ald.* De zaadballen worden bij dit klein dier, in de tijd der koppeling zoo groot als muskaat-nooten, en anders zijn zij maar eene lijn in doorsnede, *ald.* Beschrijving van de holletjens, die het ruikend vogt van dit dier bevatten, 4. De holletjens en alle de teeldeelen zwellen ontzagchelijk in den paartijd, en vervolgens flinken zij bijna tot niet en de holigheden gaan toe, *ald.* Zijne overeenkomst met, en verschil van den Bever, 5. De Ondratas bouwen in het klein als de Bevers; beschrijving van hunne wooningen, *ald.* Hoe men hen vangt, hunne vagt is vrij kostbaar en hun vleesch is niet slecht om te eeten, *ald.* Zij zijn in den zomer ritstig, en loopen gemeenlijk bij paaren, 6. Het reukwerk van dat dier, dat voor Europeaanen aangenaam is, mishaaft den Wilden van Amerika zeer, *ald.* Deeze dieren brengen eens in 't jaar jongen ter waereld, en wel vijf of zes te gelijk, *ald.* Zij bouwen alle jaaren eene nieuwe woning, *ald.* Natuurlijke huishouding van den Ondatra, *ald.* Hij kan gemakkelijk tam gemaakt worden en is zeer fraai in zijne jongheid, *ald.*

ONDERVINDING. De uitkomst onzer gewaarwordingen, te zaamen gevoegd, geschikt en gevolgd, is dat wij ondervinding noemen, de eenigste bron van alle wezenlijke wetenschap, II, 41. Kort begrip van de proeven van HARVEY, omtrent de voortteeling, in Hinden en Dam-hinden, 56. Kort begrip van de proeven van MALPIGHI omtrent de vorming van het kuiken in het ei, 59. Reeks van proeven over de voortteeling, 77. *en volg.*

ONEINDIG. Oneindige reeks; ontzwagteling in het oneindige; oorsprong en onderzoek van die denkbeelden, II, 14. Het denkbeeld van het oneindige kan niet koomen dan uit het denkbeeld van het eindige, *ald.* Op dezelfde wijze als men kan aantoonen dat het meetkundig oneindige niet bestaat, zal men ook overtuigd worden dat de reeks of ontzwagteling in het oneindige ook niet bestaat; dat het maar een afgetrokken denkbeeld is, *ald.* Natuur van het
(Registers.) Q

het meetkundig oneindige, XVIII, 33. Het denkbeeld van het oneindige koomt ons van het denkbeeld van het eindige, en daar zijn geene oneindig kleine en oneindig groote getallen, 33, 34.

ONGELIJKHEDEN. Oorsprong van de ongelijkheden in hoogte en diepte van den aardbol en de andere planeeten, XVII, 33. Waarom de grootste ongelijkheden van den aardbol in de landen van den evenaar gevonden worden, 48.

ONGELUK. Ongelukkigste staat van den mensch, IV, 34.

ONMAATIGHEID doet meer menschen kwijnen en sterven dan alle de andere plaagen van het menschlijk geslacht met elkanderen; IV, 23.

ONTAARTING. Natuurkundige verklaring van de ontaarting der dieren en planten, X, 17. De gesteldheid van het klimaat, de hoedanigheid van het voedsel en de slavernij zijn drie oorzaken van verandering, verbastering en ontaarting bij de dieren, XV, 5. Ontaarting van onheuchelijke tijden, die in elk der geslachten schijnt gekoomen te zijn, tot welke men de nabuurige foorten der dieren kan t'huis brengen, 14.

ONTHOUDING; de gedwongen onthouding brengt somtijds veel kwaads voort, en bijzonderlijk de vallende ziekte; treffend voorbeeld daaromtrent, XVIII, 205—208. Uitwerkzelen van eene gedwongen onthouding bij de dieren, 208. enz. Zij doet geen kwaad als men den ouderdom van vijf en vijftig of zestig jaaren voorbij is, 209.

ONTHOUDING van vleesch is niet goed voor den mensch, maar schadelijk, VII, 18.

ONTLEEDKONST is nog niet meer dan eene naamlijst, VII, 11. Gebrek van de wijze waarop men de ontleedkunst behandeld heeft, *ald. en volg.*

ONTVANGENIS. Drie of vier dagen na de ontvangenis is 'er in de lijfmoeder van de vrouw eene eironde blaas, die ten minsten zes lijnen in haare groote middellijn heeft en vier lijnen in de kleinste, II, 192. De bevrugtingen, die in de eerste dagen na de maandelijke zuivering geschieden, houden en gelukken het best; reden daar van, 208. De bevrugting geschiedt somtijds voor den tijd der huwbaarheid bij de vrouwen, dat is, voor dat de maandstonden koomen, 255. Zij geschiedt ook somtijds na het wegblijven der maandstonden, *ald.* De tekenen van eene versche bevrugting zijn zeer onzeker, 256.

ONTWIKKELING. Valsch denkbeeld omtrent de ontwikkeling en de groeiing van de bewerkte wezens, II, 23. Waar en duidlijk denkbeeld van de ontwikkeling, *ald.* De ontwikkeling geschiedt niet alleen door bijvoeging op de oppervlakten, maar door eene inwendige opneeming, die door de massa dringt, *ald.* De eerste ontwikkeling, die onmiddelijk op de vorming van de vrugt volgt, is geen evenredige aanwas van alle de deelen, waaruit zij bestaat; hoe meer men zig verwijdert van den tijd der vorming, hoe evenrediger die aanwas in alle zijne deelen is, 186. In een bewerkte lighaam zijn wezenlijke en voornaame deelen, van welke de ontwikkeling van andere afhangt, *ald.*

ONVRUGT-

ONVRUGTBAARHEID. Oorzaaken van de onvrugtbaarheid bij de mannen en de vrouwen. De gewoonste is het bederf van het zaad-vogt in de zaadballen van de vrouwen, en, over het algemeen gesproken, kooft de onvrugtbaarheid meer van den kant van de vrouw dan van den man, II, 253, 254.

ONVRUGTBAARHEID. Men heeft den muil-ezelen, van gemengde foorten van vier-voetige dieren, vogelen en zelfs gewassen voortgekoomen, eene volflagen onvrugtbaarheid toegeschreven, doch verkeerdlijk, redenen van deeze dwaaling. Daar is geen onderscheid dan in de meerdere of mindere onvrugtbaarheid; maar geen individu, schoon van twee verschillende foorten voortgekoomen, is volstrekt onvrugtbaar, XV, 65. Verklaaring van de oorzaaken der mindere of meerdere onvrugtbaarheid van de dieren van vermengde foorten, 70. en volg.

ONWEËREN onderaardsche en onderaardsche donders door de electriciteit in de holten der aarde voortgebracht, XVII, 73.

OOG behoort, meer dan eenig ander zintuig, tot de ziel. Het is het zintuig van den geest en de tong van het verstand, II, 260. Het oog kan beschouwd worden als eene verlenging van den inwendigen zin; het is niet anders dan eene groote uitgespreide zenuw, eene verlenging van het werktuig, in hetwelk de inwendige zin van het dier huisvest, en daar is niet te twijfelen of het nadert meer dan een andere zin tot den aart van dien inwendigen zin, IV, 12.

OOGEN. De oogen schijnen zeer vroeg in de vrugt geformeerd te zijn; zij zijn zelfs van de dubbele deelen degeenen die zig de eerste schijnen te ontwikkelen in het kiekentjen, III, 1. De oogen zijn naar evenredigheid op verre na zoo groot niet bij de menschlijke vrugt en in de vrugtjens van de leevendbaarenden als bij die van de eierleggende, *ald.* Daar zijn weinig menschen die de twee oogen even sterk hebben, als die ongelijkheid tot eenen zekeren graad is, bedient men zig maar van een oog, dat is van dat, met hetwelk men het best ziet, en het is die ongelijkheid in de oogen welke het scheelzien veroorzaakt, 12. Als de twee oogen volmaakt even verre zien, ziet men beter met twee oogen dan met een oog, maar dat verschilt maar een dertiende; men ziet niet eens zoo wel, maar slechts een dertiende beter, zoo dat men met de twee oogen het voorwerp ziet als of het verlicht ware door dertien gelijke lichten, in plaats dat men het met een oog ziet als of het slechts met twaalf lichten verlicht ware, *ald.* Wiskundige reden waarom men weinig beter met twee oogen ziet dan met een, 12, 13. Als de oogen naar een zelfde voorwerp gerigt zijn, en men het met beide de oogen tegelijk aanziet, en beiden van dezelfde kracht zijn, vertoont zig het voorwerp als of het door dertien gelijke lichten verlicht ware, daar, als men het maar met één enkel oog beschouwt, dat zelfde voorwerp zig vertoont als of het maar door twaalf lichten verlicht ware, XVIII, 225. Optelling van de verschillende kleuren in de oogen der menschen, II, 261. De oogen, die men denkt dat zwart zijn, zijn slechts bruin geel of donker oranje; om hier van verzeekerd te zijn, moet men dezelve maar van nabij zien, *ald.* Bij de meeste foorten van dieren is de kleur der oogen de meeste ten naastenbij dezelfde, de oogen der osen zijn bruin; die der schaapen water-kleur, die der geiten graauw, 262. Verklaaring van de beweeging der oogen, *ald.* Scheelziende oogen. Ziet Scheelziende.

OOG-LEDEN. Het vel van de oog-leden is, als dat van de voorhuid, langer bij de Oosterlingen dan bij andere Volkeren, II, 241. De meeste dieren hebben geen haartjens aan de onderfte oog-leden: bij den mensch en de viervoetige dieren heeft het bovenst ooglid beweging, en het onderst zeer weinig; in de vogelen en tweeslachtige is integendeel het onderst ooglid beweegbaar, en de visfchen hebben onder noch boven oog-leden, 262, *en volg.*

OOI laat zig haar lam afneemen zonder 'er zig tegens te verzetten, zonder boos te worden enz. dat in de dieren de laatste graad van ongevoeligheid of domheid fchijnt te zijn, V, 2. De Ooi is veele ziekten onderhevig, werpt moeilijk en krijgt dikwijls miskraamen, 3. Hoe men de Ooien, die met jong zijn of pas geworpen hebben, moet oppassen, *ald.* De Ooien hebben gemeenlijk geene hoornen, maar zij hebben beenachtige knobbels op den kop ter zelfder plaatfe daar de hoornen van de Rammen groeijen. Daar zijn egter onder onze tamme Ooien, fommige, die twee en zelfs vier hoornen hebben, 4. Welke de beste zijn tot de voortfokking, 5. De tijd dat de Ooien togtig zijn is van het begin van November tot in het laatst van April; zij ontvangen egter ten alle tijden, als men haar, zoo wel als den Rammen, voedsel geeft, dat haar verhit, als zout-water en brood van hennipzaad. Hoe men haar aan den Ram moet overgeeven, *ald.* Zij draagen vijf maanden en werpen in het begin van de zesde, *ald.* De Ooi brengt gemeenlijk maar een enkel lam ter waereld, en in deeze landen maar eens in het jaar, *ald.* Hoe men de melkgeevende Ooien moet behandelen, *ald.*

OOREN. Reeds van de vijfde maand na de ontvanging zijn de gehoorbeentjens vast en hard. En op de zevende maand hebben alle die beentjens in de vrugt de grootheid, de gedaante en de hardheid, welke zij bij den volwassenen moeten hebben, verkreegen, III, 2. De fmaak voor lange ooren is allen den volkeren van het Oosten gemeen, 46.

OORZAAKEN. De eerste oorzaaken zullen altoos voor ons verborgen blijven, en in de uitwerkingen zien wij eerder eene orde, tot onze eigen natuur betrekkelijk, dan overeenkomstig het bestaan van de dingen, die wij befchouwen, I, 6. De eenigfte oorzaaken, welke het ons vergund is te kennen, zijn de algemeene uitwerkingen der Natuur. Wij kunnen tot zoo verre opklimmen door het waarneemen van de bijzondere uitwerkingen, en de oorzaaken der algemeene uitwerkingen zullen ons altoos onbekend blijven, *ald.*

OORZAAKEN van de vorming der beddingen in den grond. Verklaaring van die oorzaaken en beantwoording der tegenwerpingen, I, 39. *en volg.*

OOST-ZEE. *Ziet Zee.*

OPOSSUM. *Ziet Sarigue.*

OPVOEDING; daar zijn twee opvoedingen, die wel moeten onderscheiden worden, en welker uitwerkingen verschillende zijn; de opvoeding van het individu, die den mensch en de dieren gemeen is, en de opvoeding van de foort, die alleen tot den mensch behoort. Het kind is veel traager dan het dier om eene individueele opvoeding te ontvangen, en het is juist om die reden dat het vatbaar wordt voor de opvoeding van de foort. Het gros der dieren is verder gevorderd voor de vermogens des lighaams op twee maanden ouderdoms, dan

dan het kind op twee jaaren zijn kan. De opvoeding van het kind moet lang vervolgd worden en altijd gaande gehouden. Nu is die noodzaaklijke, aanhoudende en gemeene verkeerling tusschen de moeder en het kind geduurende eenen zoo langen tijd genoeg om het alles medetedeelen wat zij bezit, en al wilde men onderstellen dat zij niets bezat, zelfs niet de spraak, zou deeze lange verkeerling genoeg zijn om eene taal te doen ontstaan, en deeze eerste straal van verstand, die onderhouden, aangekweekt en medegedeeld is, heeft in het vervolg alle de zaaden der denkbeelden ontwikkeld, XIV, 18.

ORANG-OUTANG. Eerste soort van aap, XIV, 2. Als men enkel acht sloeg op de gedaante, zou men den Orang-Outang ook kunnen beschouwen als den eersten der aapen en den laatste der menschen, 16. Beschrijving van den Orang-Outang volgens BONTIUS en enige andere Schrijvers. Aanmerkingen daar over, 25, 26. Daar zijn twee soorten van, de eene door enige reizigers *Barris* genaamd, en de andere *Drill* door de Engelschen; de *Barris* is dezelfde als de Pongo, het is de groote Orang-Outang, en de *Drill* is dezelfde als de Jocko, en het is de kleine Orang-Outang, 26. Die dieren hebben de gewoonte van zig aan tafel te zetten, gelijk de menschen; zij bedienen zig van mes, lepel en vork, 30. Verklaaring van alle de verschillen, welke deeze soort van de menschlijke soort verwijderen en van de overeenkomsten, die dezelve aan haar doen naderen, 33. De mensch en de Orang-Outang zijn de eenigste die billen en knuten hebben, en die dus gemaakt zijn om regtop te gaan, de eenigste, die de borst breed, de schouderen plat en de wervelbeenderen eveneens gevormd hebben, de eenigste, welker hart, hersenen, long, lever, milt, alvleesch, maag, darmen, volkoomen eveneens zijn, de eenigste die het wormwijze aanhangzel aan den blinden darm hebben; de Orang-Outang gelijkt in het geheel meer naar den mensch dan zelfs naar de andere aapen, 34, 35. Beschrijving van de in- en uitwendige deelen van den Orang-Outang en omstandige vergelijking van dezelve met dezelfde overeenkomstige deelen in den mensch, *ald.* De Orang-Outang is de eenigste van alle de aapen, die geene wangen-zakken heeft, en dus de eenigste die het inwendige van den mond even als de mensch gevormd heeft. Hij is ook de eenigste die bolle billen zonder eeltachtigheden heeft. Zijn hiel rust moeilijker op den grond dan die van den mensch, en dit maakt dat hij gemakliker loopt dan gaat. Hij heeft dertien ribben, en de mensch maar twaalf, en hij verschilt ook van den mensch door het maakzel der voeten en door het maakzel van de beenderen van het bekken, 37, 38. Onderscheidende kenmerken van deeze soort, 38, 39. Orang-Outang; bijvoegzelen tot de historie van dat dier door ALLAMAND, XIV, 39 en *verv.* Beschrijving van de hebbelikheden van een mannetjen en een wijfjen, door den Heer MAY, beschrijving van een aap uit Afrika zoo groot als een mensch, 44. en *volg.* Beschrijving van een aap zonder staert, die eene andere soort van Orang-Outang schijnt dan de Jocko en de Pongo, 45. Beschrijving van een levend wijfjen, 47, haare hebbelikheden, 48. Beschrijving van een ander wijfjen, 50; de naam van *Orang-Outang*, welke *wild-mensch* beteekent, is een geslacht-naam, XIX, 1. Daar zijn twee soorten van die dieren, *ald.* Onderscheidende kenmerken van die twee soorten, 2.

ORCADISCHE EILANDEN. Op eene kust van de Orcadische Eilanden, welke loodrecht is, en die tweehonderd voeten loodrechte hoogte boven de zee heeft, is de beweging, als het sterk waait en het water tegelijk vloeit, zoo groot en de onstuimigheid zoo hevig, dat het water tot den top der klippen

pen rijst, dat is, tot tweehonderd voeten hoogte; de droppels water, die uit de zee vliegen, vallen 'er als regen op neder, en de zee smijt 'er zelfs gruis-zand en kleine steentjens op, I, 218.

ORDE; waarin men de voortbrengzelen van de Natuur beschouwen moet, I, 17.

ORGANISCHE KLOMPJENS. Daar is in de Natuur eene oneindige menigte kleine deeltjens of leevende organische klompjens, welker zelfstandigheid dezelfde is als die der bewerkteugde wezens, II, 11. Deeze leevende klompjes zijn den dieren en gewassen gemeen; het zijn oorspronkelijke en onbederflijke deelen. Derzelver bijeenvoeging vormt voor onze oogen bewerkteugde wezens, 13. Verklaring van de wijze, waarop de organische klompjens de bewerkteugde lichamen doordringen, en de voeding, de ontzwagteling en hervoortbrenging bewerken, 29. Het overtollige der organische klompjens wordt van alle de deelen des lichaams naar een of meer algemeene plaatsen gezonden, daar zij, vereenigd wordende, kleine bewerkteugde lichamen vormen, aan het eerste gelijk, *ald.* Verklaring van de afscheiding der organische klompjens van de ruuwe of onwerkteuglijke deelen, en van derzelver verzending van alle de deelen van het lichaam naar de zaad-vaten, 33, 34. Proeven, die bewijzen dat 'er leevende werkteuglijke klompjens in alle dierlijke en plantaartige stoffen bestaan, 129. De leevende organische klompjens zijn in grooter hoeveelheid in het zaadvogt der dieren, in de spruitjens van de pitten der vrugten, in de zaaden en in de zelfstandigste deelen van het dier of het gewas, *ald.* De leevende werkteuglijke klompjens beweegen zig niet als de dieren, derzelver beweging is aanhoudende en zonder tuschenpoozing, 134. De leevende organische klompjens zijn niet alleen in het zaad der dieren van beiden de kunnen, maar ook in de stof, die zig aan de tanden hecht, in de chijl, en in al het overschot van het voedzel, 145. Zij worden in menigte in de uitwerpzelen gevonden, als de maag ontleedigd is, en in kleine hoeveelheid in harde uitwerpzelen; reden van dat verschil, *ald.* De kruiden bevatten op verre na zoo eene groote menigte organische klompjens niet als het vleesch en de zaaden; het is om die reden dat de mensch en die dieren, welke geene groote ingewanden hebben, genoodzaakt zijn zig met vleesch en zaaden te voeden, IV, 217. De leevende klompjens zijn ten opzichte van het getal en de werking evenredig aan de lichtdeeltjens. Overal daar het licht van de zon de aarde kan verwarmen, verlevendigt zig haare oppervlakte, bedekt zig met groente en bevolkt zig met dieren, XII, 4. De organische stof is het gewoonst werk der Natuur en dat haar het minste kost, II, 24. De organische stof is in grooter hoeveelheid in de infekten dan in de andere dieren; deeze overvloed van organische stof niet tot de voortteeling kunnende gebruikt worden, bij gebrek van werkteuigen, vormt en vereenigt zig geheel en al onder eene gedaante, die veel afhangt van die van het dier zelf en die 'er gedeeltelijk naar gelijkt, II, 160.

ORIGINAL is de naam van den Eland in Noord-Amerika, XII, 84. Original van Amerika is van dezelfde soort als de Eland; maar hij schijnt van een grooter ras te zijn dan de Europeische Eland. Daar zijn Originals die tot tien voeten hoogte van lijf hebben, XV, 112.

ORKAANEN. Ziet Ouragans.

ORTOHUA VAN FERNANDES schijnt hetzelfde dier te zijn als de Zorille, XIII, 200.

OTTER. II Aart en natuur van den Otter, VII, 85. Hij is gretiger naar visch dan naar vleesch. Hij zwemt goed, en heeft vliezen tusschen de vingeren aan alle de pooten, *ald.* Hij zwemt niet naar zee, maar alleen in zoet water, *ald.* Hij kan vrij lang onder water blijven zonder adem te haalen, *ald.* Hij wordt ritfig in den winter en jongt in de maand Maart. Hij brengt drie of vier jongen ter waereld, *ald.* De jonge Otters zijn lelijker dan de oude, *ald.* Natuurlijke huishouding van den Otter, 86. Hij doet in een vijver dat de buntfing in een huender-hok doet; hij doodt veel meer vischen dan hij eten kan, *ald.* De Otter-vellen, in den winter afgestroopt, maaken een goed bont, *ald.* De Otters zijn niet menigvuldig, 87. Otter van Noord-Amerika, *ald.* Zijn bont is fraaier dan dat van de Europeansche, *ald.* In Noorwegen vindt men Otters bij de zoute wateren zoo wel als bij de zoete, XV, 123. Ment kent in Cayenne drie foorten van Otters, *ald.* Eene van die foorten, die de grootste is, wordt ook in de landen van den Oyapock gevonden, *ald.* Beschrijving en afbeelding van eenen kleinen zoet-water Otter van Cayenne, 124. Voorbeeld van eenen tammem Otter, XVI, 136.

OTTER van Egypte, naam, welken enige Schrijvers gegeven hebben aan den Ichneumon of groote Mangouste, XIII, 216.

OTTER van Noord-Amerika. Hij is veel grooter dan de Europese, maar anders volkoomen aan denzelfen gelijk. De Otters en bevers zijn gemeenlijk grooter en hebben het hair zwarter en fraaier in Amerika dan in Europa, XIII, 215.

OTTER (GROOTE ZEE-) Ziet Saricovienne.

OS (GRAAUWE) van het Mogolsche Rijk. Ziet Nijlgaut.

OS (MUSKUS-) Ziet Bifon.

OSTIAKKEN; hedendaagsche verschillen van de oude Ostiakken; reden van dat verschil, XVIII, 262.

OUANDEROU, foort van Baviaan, die een groote paruik en eenen langen baard heeft; haar verschil met den Lowando, die slechts eene verscheidenheid van die foort is. Zijne beschrijving, zijn woeste aart, 110, 111. Ondercheidende kenmerken van deeze foort, 112. Bijvoegzel tot het artikel van dien aap, XIX, 20.

OUARINE, groote foort van Sapajou; beschrijving; men kan haare stem van zeer verre hooren. Zonderling maakzel van het werktuig van de stem. Natuurlijke hebbelikheden van dit dier; deszelfs voedsel. Deszelfs vleesch is niet slegt om te eten, XIV, 203—207. Ondercheidende kenmerken van die foort, 207.

•UDEN waren kundiger en verder in de historie der dieren, schoon zij geen naam-stelzels gemaakt hadden, I, 21. Zij hadden geen denkbeeld van hetgeen wij proefondervindlijke Wijsbegeerte noemen, 26. De Ouden zijn Afrika omgevaaren volgens het getuigenis van Herodotus, 107. Zij hebben gezegd noch gegist dat men den aardbol zoude kunnen omvaaren, 107. Zij

Zij waren zeer verre van eene juiste maat van den omtrek van den aardbol te kennen, schoon zij 'er veel op gewerkt hadden, 107.

OUDERDOM. Voorbeelden van buitengewoone ouderdommen, XVIII, 216. Troost uit de Natuur gehaald voor den ouderdom. Als de ouderdom volkoomen is, dat is op tagtig jaaren, blijft de waarschijnlijkheid van het leven stil staan. Men heeft altijd wettig drie jaaren levens te hoopen, hoe oud men zij, als men welvaarende is, 221. Vergelijking van de genietingen van den ouderdom en van de jeugd, *ald.* Troost, uit de Zedenkunde getrokken voor den ouderdom, *ald.* Hooge ouderdom van een Paerd, XVIII, 219.

QUISTITI, kleine foort van Sagoin; haare beschrijving, haar aart, haar voedsel. Zij teelt in Portugal voort, XIV, 258—259. Onderscheidende kenmerken van die foort, 259.

OURAGANS. Uitwerking van de Ouragans of Orkaanen, I, 58. Beschrijving van dezelve; derzelver hevigheid en uitwerkingen op verscheiden plaatsen van het land en van de zee, *ald.* Zij worden gemeenlijk voorgegaan door kalmte. Plaatsen in zee, daar men niet aan de kust kan koomen, om dat 'er altijd of stilte of orkaanen zijn, 245. Verklaring van de draaijingen in de lucht, door tegenstrijdige winden veroorzaakt, *ald.* Zij zijn menigvuldiger op land dan op zee, *ald.*

OURIBI. Ziet Oeribi.

OVER-BEVRUGTING. Voorbeelden in de vrouwen, II, 257. Zij gebeurt dikwijls bij de haazen en waarom, VI, 107.

OVERLEVERINGEN, die ons enig denkbeeld kunnen geeven van de oudste eeuwen, moeten gebruikt worden na de feiten en gedenkstukken in de tijdvakken der Natuur, XXII, 3.

OVERNATUURKUNDE (GODSDIENSTIGE) heeft het verlies der wetenschappen overleefd; reden daar van, XVII, 126.

OVERSTROOMINGEN. Aanmerkingen over dezelve, I, 174. De overstromingen zijn gewoonlijk zwaarer hoog in de rivieren dan in de beneden rivieren, digt bij haare monden; redenen van die uitwerking, 175. Overstromingen van den Nijl, 175 en 181. Overstromingen, die op gezette tijden koomen in de groote rivieren, 182. De overstromingen van den Nijl zijn thans minder zwaar dan voorheen, 182.

P.

PACA graaft zig een hol als de konijnen, X, 181. Beschrijving van dat dier en vergelijking van hetzelfde met den haas en het konijn, *ald.* Hij heeft het geknor, den gang, en de wijze van eeten van een klein varken, *ald.* Hij bewoont de boorden der rivieren en andere vogtige plaatsen, en wordt niet dan in de warme streken van Zuid-Amerika gevonden, *ald.* Zijn vleesch is zeer goed om te eeten, en zoo vet, dat men het nooit met spek be-

besteeft; men eet zelfs zijn vel als van het speenvarken, *ald.* Hij verdedigt zig en bijt fel, 182. Zijn vel maakt een vrij fraai bont, *ald.* Hij jongt dikwijls en in groot aantal, *ald.* Het is een dier van de nieuwe wereld, dat in de oude niet gevonden wordt, *ald.* Hoe men dit dier heeft opgevoed; zijne hebbelijkheden in gevangenis; en zijne zindelijkheid, X, 182. *en verv.* Beschrijving van den Paca in den natuur-staat, en verscheidenheden in die soort te Cayenne, 186. *en volg.*

PACO en **LAMA**, dieren van Peru, die het-eenigst vee van de oude Peruviaanen uitmaakten. Zij worden niet dan in de bergen van Peru, Chili en Nieuw Spanje gevonden, XIII, 29, 30. De Paco behoort in het nieuwe waereld-deel en bestond in het oude niet, 30. Het is hetzelfde dier als de Vigogne; het is kleiner en minder tot den dienst bekwaam dan de Lama, maar het is nuttiger door zijne vacht; deze *Vigenia*-wol is van zeer hoogen prijs. De Vigogne wordt, even als de Lama, niet dan in het hoog gebergte van de Cordillieres in Amerika gevonden; hij heeft ten naasten bij denzelfden aart, dezelfde huishouding en hetzelfde temperament als de Lama; men vindt hem in de koudeste landen van die keten bergen; zijne wol is veel langer en digter dan die van den Lama. Beschrijving van den Vigogne, zijne natuurlijke hebbelijkheden, zijne bevreemdheid, zijne koppigheid, 35. Deze soort zou eene uitmuntende aanwinning voor Europa zijn en men moest beproeven haar in onze bergen voortteplanten, 36.

PACO. Ziet Alpaca.

PAERD. Karakter en lof van het Paerd, IV, 76. De mond is bij het Paerd zoo gevoelig, dat men zig liever tot den mond dan tot het oog en het oor vervoegt om het Paerd de tekenen van onzen wil te geeven, 90. Zijne verschillende gangen; de draf is de natuurlijkste van het Paerd, *ald.* Gebreken van zijne houdingen en gangen, *ald.* De bewegingen van het Paerd moeten niet alt en ligt zijn, maar zij moeten ook gelijk en eenvormig zijn in het voor- en agter-stel, 91. Verklaring van de bewegingen van het Paerd in zijne verschillende gangen, den stap, den draf en de galop, 91, 92. Beschrijving van het Paerd, 95. Men oordeelt vrij juist over den aart en den tegenswoordigen toestand van het Paerd uit de beweging van zijne ooren, 96. Hoe men den ouderdom van het Paerd kan weeten, 97. Het Paerd heeft veertig tanden, vier en twintig kiezen, vier hondstanden en twaalf snijtanden; de Merries hebben geene hondstanden, of hebben die zeer kort, *ald.* De eerste tanden van het Paerd vallen uit en verwisfelen, *ald.* Op welken ouderdom men het Paerd de Merrie moet geeven, 98. Volmaakt-hed en evenredigheid van een Hengst, *ald.* Hij deelt door de voortteeling bijna alle zijne goede en slegte natuurlijke en verkregen hoedanigheden mede, 99. Het kan vijf en twintig of dertig jaaren leeven, 108. Het Paerd slaapt veel minder dan de mensch, als het welvaarende is; het blijft weinig meer dan twee of drie uren agter elkanderen liggende, 120. Waarom het Paerd niet herkaauwt noch braakt, 225. Hunne slavernij en tamheid is bijna algemeen, 76. Aart van de Paerden, 77. Zij loopen in troepen en vereenigen zig om het vermaak van bij elkanderen te zijn, *ald.* De wilde Paerden zijn sterker en vlugger dan de tamme, *ald.* Hebben zachte zeden en maatschappelijke hoedanigheden, *ald.* Daar zijn geene wilde Paerden meer in Europa, en die in Amerika zijn zijn Europeische, welke wild zijn geworden, (Registers.) R den,

den; 78. Beschrijving van deeze laatste, 78, 79. Hoe de jonge wilde Paerden te temmen, 79. Zij maaken zig eene tweede natuur van de hebbelijkheden, waaraan men hen met dwang gewend heeft, *ald.* De jonge Paerden moeten op de zeven maanden gespeend worden, 80. Wijze hoe de jonge Paerden in de eerste jaaren te behandelen en optevoeden, *ald.* De maag van de Paerden is op alle ouderdommen en te alle tijden met zoo groote menigte wormen bezet, dat zij een deel van hunne gesteldheid schijnen uitte-maaken; *ald.* Ouderdom, waarop men hen moet beginnen aftegrigten; hoe men hen moet afgrigten, 89. De Paerden, die natuurlijk den tel gaan, draa-ven nooit en zijn zwakker dan de andere, 94. Gebrek in de oogen van de Paerden, 96. Gebreken en volmaakheden van de Paerden, *ald.* Men heeft opgemerkt dat de Merries meer dan de Hengsten laag van voorstel zijn, 97. De Hengsten hebben dikker halzen dan de Merries en Ruinen, *ald.* Sommige Paerden hebben harde tanden, die niet afslijten, 97. Dit gebrek is gemeener onder de Merries dan onder de Hengsten, 98. Tijd, op welken de Merries togrig zijn, *ald.* Evenredigheden en volmaakheden van de Merries, die men laat voortteelen, 99. Oorspronkelijke gebreken in de Paerden; hoe men die kan verbeteren door het vermengen der rasen, 105. Men zal 'er altoos bij winnen, als men de Merries vreemde Hengsten geeft, en men zal 'er daar-entegens veel bij verliezen, als men Paerden van hetzelfde ras in eene stoe-terij met elkanderen laat voortteelen, want zij ontaarten onvermijdelijk en wel binnen korten tijd, *ald.* Wat men doen moete om fraaie Paerden te hebben, 107. Hengsten kunnen, als men hen wel ontziet, voortteelen tot den ouderdom van twintig jaaren en zelfs nog langer, 108 (*), hoe de grove Paerden hunnen geheelen wasdom in minderen tijd aanneemen dan de sijne Paerden; zij leeven ook korter, *ald.* Wedloop van Paerden van eene verbaazende snelheid, 111. De zeer heete luchtstreeken zijn den Paerden nadee-lik; zij zijn zeer klein in Senegal en in Guinea, gelijk ook in de Oost-Indiën, 116. Wijze van de Paerden te ruinen, 119. Arabische en Barbarische Paerden; derzelver beschrijving, 109. De Barbarische Paerden teelen in Frankrijk veulens, die grooter worden dan zij zelve, *ald.* De Paerden uit warme landen hebben het hair gladder dan de andere, 110. De Turksche Paerden zijn niet zoo wel geëvenredigd als de Barbarische, *ald.* Spaansche Paerden, *ald.* Engelsche Paerden, *ald.* Italiaansche Paerden, 111. Deen-sche Paerden, *ald.* Duinsche Paerden, *ald.* Hongerische Paerden, 112. Ne-derlandsche Paerden, *ald.* Vlaamsche Paerden, *ald.* Paerden uit de provin-tiën van Frankrijk, *ald.* Wilde Paerden, 113. Hoe de Arabiers hunne Paerden onderhouden en afgrigten, *ald.* Het geslacht-register der Paerden wordt bij de Arabiers zorgvuldig bewaard, *ald.* Persische Paerden, 116. Indische Paerden zijn niet goed, en zeer klein, *ald.* Chineesche Paerden, 117. Tar-taarsche Paerden, *ald.* Paerden van de Kaap de Goede Hoop, die op den rug en den buik met geel, zwart, rood en blaauw gevlaakt zijn, XII, 17. In het Paerd is de soort niet zoo edel als het individu, IX, 4. Het Paerd behoort in de oude waereld t'huis en is in de nieuwe niet gevonden bij der-zelver ontdekking, 5. De Hengst en de Merrie neigen naar de onvruchtbaar-heid door algemeene en bijzondere oorzaken. Zelden is de Merrie langer vruchtbaar dan haar twintigste jaar, terwijl de ezelin tot haar dertigste jaar kan voortbrengen. Het Paerd kan ook voortteelen tot zijn dertigste jaer, XV, 20. Het

(*) Dit is in de Vertaaling overgeslagen en moet dus ingevoegd worden.

Het verscheelt veel dat bij de Paerden alle de koppelingen vrugtbaar zouden zijn, *ald.* Het Paerd en de Ezel zijn van alle de huisdieren die, welker soort, schon best opgepast wordende, minst talrijk is, XV, 21. De Paerden worden verschei- lend behandeld en gevoed in de verschillende luchtstreeken en naar de verschei- lende gebruiken, waartoe men hen bestemt, 77. Hoe men hen in Perzie opvoedt, *ald.* Zij houden zig beter in zeer koude luchtstreeken, als zij maar niet vogtig zijn, dan in de zeer heete; voorbeelden, 79. In vrijheid opgevoed in de koudste landen worden zij fraaier dan die, welke men op stal houdt, *ald.* De groote koude en groote hitte schijnen voor de grootte deezer dieren even nadeelig te zijn, 80. Die, welke van de drooge warme landen afkomstig zijn, ontaarten en kunnen in de al te vogtige luchtstreeken en landen niet leven, hoe warm zij zijn; terwijl zij zeer goed zijn in alle bergachtige landen van Arabie tot in Denemarken en in Tartarije op ons vast land, en van Nieuw Spanje tot de Magellaandsche landen in de Nieuwe waereld; het is dan noch de koude, noch de hitte, maar de vogtigheid alleen, die hun nadeelig is, *ald.* Ontzagche- lijke vermenigvuldiging van alle de Paerden in alle de hooge landen van de nieuwe waereld, 81. Zij leven dwaalende in de velden in Ukraine en bij de Cofakken van de Don in Finland, *ald.* Hoe die dieren zigzelve beliee- ren, *ald.* Paerden van Ysland zijn zoo klein, dat zij alleen doorkinderen kunnen bereiden worden; men voert hen dikwijls met drooge visch, 79. Aanmerkingen over de Yslandsche, Noorweegsche en andere Noordsche Paerden, *ald.* Men jaagt de wilde Paerden op zekere plaatsen met roof-vogelen, 83. De Tartaren hebben tamme Paerden, die egter in de woestijnen in groote troepen leven, en het zijn die welke uit die troepen wegtloopen, welke wild worden; voorbeel- den, XVI, 46. Daar worden wilde Paerden gevonden in alle de uiggetrekt- heid van het midden van Asia, van de Wolga tot de Japanfche zee, 47. De zwarte en zwart-bonte Paerden zijn zeldzaamer onder die wilde Paerden, *ald.* Zij zijn alle klein, schoon zij grooter koppen hebben dan de tamme Paerden, *ald.* Beschrijving van dezelve, *ald.* Men noemt hen *Tarpan* in het land der Mongolsche Tartaren, *ald.* Hooge ouderdom van een Paerd, XVIII, 219.

PALATYN, beschrijving van die Guenon, XIV, 185. *en volg.*

PALM-BOOM-EEKHOORN. *Ziet Eekhoorn.*

PALMIST. *Ziet Palm-boom-Eekhoorn.*

PANGOLIN, een dier, dat gemeenlijk geschubde hagedis genoemd wordt; zijn verschil van de mieren-eeters, X, 105 en 128. Het is een dier uit de warm- ste landen van de oude waereld, 130. Het is een leevendbaarend viervoetig dier, zoo dat de benaaming van geschubde hagedis het verkeerdlijk gegeven is, 128. Zijn algemeen verschil van de hagedissen, *ald.* Zijne gelijkenis met en verschil van den Phatagin, 128, 129. De schubben, waarmede de Pangolin gewapend is, zijn zoo hard, dat zij een musket-kogel wederstaan, 130. Dit dier en de Phatagin krommen zig tot een bal als de Egel, 129. Zij zijn van alle dieren, zonder zelfs het stekelvarken uitzonderen, die, welker wapenen meest beledigende zijn, zoo dat zij, hun lijf zamentrekkende en hunne wapenen uitsteekende, de woede van alle hunne vijanden tarten, *ald.* Hunne overeenkomst met de mieren-eeters, 130. Zij leven van mie- ren en hebben eene zeer lange tong, *ald.* Hunne aart en huishouding, *ald.* Zij graaven holen, waarin zij jongen, 131.

PANTHER behoort in de oude waereld t'huis en wordt in de nieuwe niet gevonden, IX, 85. De Panther, de Once en de Luipaard zijn drie verschillende dieren; zij zijn door de Natuurkundigen het een voor het ander genoomen en zijn ook verward geworden met andere foorten van hetzelfde geslacht, die in Amerika gevonden worden, *ald.* Korte beschrijving van den Panther, *ald.* Zijn aart en temperament, 92, 93. De Panther, de Luipaard en de Once worden niet dan in de warme landen van de oude waereld gevonden, 92. De Panther van ARISTOTELES schijnt ons toe de Adive of de kleine Jakhals te zijn, XII, 179.

PAPION is de naam, die wij gegeven hebben aan de grootste foort van Baviaan, XIV, 3. Hij teelt niet voort in de gemaatigde luchtstreeken. Het wijfje krijgt gemeenlijk maar een' jong; zij is als de vrouw aan eene maandelijksche ontlasting onderhevig, 90. De Papions zijn geene vleescheetende dieren; zij leeven van vrugten, wortelen en zaaden; zij verstaan elkanderen om de tuinen te plonderen en gooien elkaer de vrugten toe, *ald.* Zijne beschrijving, zijn woeste aart, zijne geilheid, zijne onbeschaamdheid, 90. Onderscheidende kenmerken van deze foort, 91.

PAPOES. Geslacht van zwarten, onder welke enige Blanken zijn, III, 52.

PARIS; men wordt veel ouder te Parijs dan te Londen, XVIII, 163. Sterfte te Parijs. *Ziet Sterfte.*

PASAN; naam van de Bezoard-Gazelle, beschrijving van dezelve, XII, 160. Beschrijving van dat dier door ALLAMAND, XV, 201. *en verv.* Hij loopt niet in troepen, maar slechts bij paaren, zonderlinge kleuren en derzelver verdeling op het aangezicht van den Pasan, 203. Zijne afmetingen, 205. In de Pasan-gazelle zijn de hoornen van het wijfje zoo groot niet als die van het mannetje. Beschrijving van die gazelle door KLOCKNER en FORSTER, 201. *en* XVI, 92. Zij loopt niet in troepen, maar alleen bij paaren, 92.

PASSAAT-WINDEN. *Ziet winden.*

PATAGONIERS. Gewaande Reuzen der Magellaansche Landen; twijffelingen omtrent het bestaan van dat volk van Reuzen, III, 101. Beschrijving van de Patagoniers door den Heer COMMERSON, XVIII, 278. Door DE BOUGAINVILLE, 279. Door BYRON, 280. Over de grootte van de Patagoniers, 281. Het verschil van grootte, door de reizigers aan de Patagoniers toegeschreven, koomt daar van daan dat zij niet dezelfde menschen noch hen in dezelfde landen gezien hebben, en alles wel vergeleken zijnde, schijnt het zeker dat 'er van den twee en twintigsten graad Zuider Breedte tot den vijf en veertigsten, inderdaad een ras menschen bestaat, dat grooter en sterker is dan enig ander in de waereld, 285.

PATAS, eene foort van Guenon of Aap met eenen langen staert; beschrijving van den Patas, zijn hair is van een bijna rood ros; daar zijn in die foort twee verscheidenheden, de eerste is de Patas met eenen zwarten band, en de tweede de Patas met eenen witten band, beiden hebben zij een' baard, XIV, 133, 134. Onderscheidende kenmerken van deze foort, 134.

PATAS MET DEN KORTEN STAERT; beschrijving van denzelven, XIX, 23.

PATATI. Naam, dien men aan de inwooneren van een nog weinig bekend land geeft, gelegen tusfchen den vloed Jenisse en de Golf Linchidolin; dat land van Asia loopt tot drie en zeventig gráaden en misfchien nog veel verder, XVIII, 257.

PATIRA; eene foort van varken, verfchillende van de twee foorten van Pecaris, die in de landen van Cayenne gevonden worden, X, 16.

PECAN; onzekerheid omtrent het dier, dat men dien naam gegeven heeft, XIII, 204.

PECARI. Dier van Amerika, dat niet in de oude wereld bestond, IX, 19. Zijne overeenkomst met, en verfchil van het varken, X, 12. Hij kan zig niet vermengen met de varkens; proef daarvan genoomen, *ald.* Hij heeft op zijn rug eene spleet van twee of drie lijnen breedte, die meer dan een duim diep is, door welk een zeer onaangenaam ruikend vogt fypelt, *ald.* Huishouding van den Pecari, 13. Zijn vleesch is niet flegt om te eeten; voorzorgen, die men neemen moet om den ftank te verdrijven, *ald.* Zij zijn zeer menigvuldig in alle de warme ftreeken van geheel Zuid-Amerika, *ald.* Zij teelen fterk voort. De jongen volgen weldra de moeder en verlaaten haar niet voor zij volwasfen zijn, *ald.* Het hair, of liever de borstels van den Pecari zijn ruuwer dan die van het wild zwijn, en gelijken bijna naar de ftekels van den Egel, 14. Dat dier vreest voor de koude en zou niet kunnen blijven leeven in de open lucht in onze gemaatigde luchtftreken, *ald.* Daar zijn twee foorten van Pecaris te Cayenne, 15. Natuurlijke huishouding van deeze dieren, 15, 16. Vergelijking van den Pekari met het varken; zij fchijnen van ouds uit denzelfden ftam gefproten, 31. De Pecari of Tajacu heeft geene drie maagen, maar flechts eene, door drie vernauwingen verdeeld, XVI, 35. Bijvoegzel tot de historie van dat dier, XIX, 152.

PECHINIAANEN. Ziet Pygmeen.

PENS. De groote omtrek van de pens in de herkaanwende dieren moet eerder worden toegefchreven aan de gewoonte en aan het voedzel dan aan de Natuur; bewijs; proeve daaromtrent, IV, 227.

PERCHAL-ROT; deszelfs beschrijving, XIX, 135.

PEROUASCA; deeze naam kan vertaald worden *gegordelde Wezel*. Beschrijving van dat dier. Zijn vel is een fraai bont, XV, 44.

PERU. Aanmerkingen over de gedaante van den grond in Peru, I, 149. Hooge bergen in Peru; waarom men geene fchulpen in de meeste hooge bergen van Peru vindt, 268. Schoon Peru onder de verzengde luchtftreek ligt, rijst 'er de thermometer in de groote warmte niet zoo hoog als in Frankrijk, omdat het een zeer hoog land is, III, 103.

PERUVIAANEN waren de eenigfte volkeren van Amerika die huisdieren hadden, IX, 17.

PETIT-GRIS wordt in de noordlijke streken van de oude en van de nieuwe wereld gevonden, X, 84. Zijne gelijkenis met, en verschil van den Inkhoorn, *ald.* Natuurlijke huishouding van den Petit-gris, verschillende van die van den Inkhoorn, *ald.* De Petit-gris verzamelen zig tot troepen en vaaren, op boom-schorsfen gezeten, zeer groote rivieren over, 86. Eene leevende waargenoomen, X, 87. Zijne hebbelikheden, *ald.*

PETIT-GRIS *van Siberie*; beschrijving van dat aardig diertjen, XIX, 125.

PETROLEUM en andere aard-olieën. Verklaring hoe de Natuur bronnen van steen-olie, bitumen, enz. voortbrengt, XVII, 297.

PHALANGER, klein dier van Zuid-Amerika, dat wij *Phalanger* genoemd hebben, omdat het de *phalangen* van een zonderling maakzel heeft; hij is van het getal der vierhandige dieren en zijne soort komt nabij die van den marmosa. Waarin zij van denzelfen verschilt. Verschil tusschen het mannetjen en het wijfjen, XIII, 73. Bijvoegzel tot en verbetering van deszelfs historie, XIX, 132.

PHATAGIN. Tweede soort van Schub-hagedis, X, 128. Het is een leevendbaarend viervoetig dier, zoo dat de naam van schub-hagedis kwalijk op hetzelfde is toegepast, *ald.* Zijn algemeen verschil van de hagedisfen, *ald.* Verschil tusschen den Pangolin en den Phatagin, 128, 129. De Phatagin is kleiner dan de Pangolin, 130. Ziet ook PANGOLIN.

PHILANDER. De Philanders kunnen beschouwd worden als de plaatsbekleeders in de nieuwe wereld van de makis, die alleen in de oude gevonden worden. Men kan evenwel niet onderstellen dat zij van elkanderen afstammen door ontarting. Vergelijking van de Philanders en de makis, XV, 32. Aanteekening omtrent den Philander van Suriname, welkers wijfjen haare jongen op den rug draagt en hen met haaren staert omwikkelt, 50, 51. Ziet Sarigue.

PHOKA, geslachtsnaam, onder welken de Schrijver bevat: 1. De *Phoka* der Ouden, die zig in de Roode en Indische zeeën bevindt. 2. De gemeene Phoka, die wij *zee-kalf*, *zee-hond* noemen en die in onzen Ozean leeft. 3. De groote Phoka, beschreeven en afgebeeld in de *Philosophical Transactions* No. XDLXIX. 4. De zeer groote Phoka, *Zee-leeuw* genaamd door den Schrijver van de reize van ANSON XIII, 219. De Phokas en Morfes zijn nader bij de viervoetige dieren dan bij de Cetacea, omdat zij twee handen en twee voeten hebben, maar de Lamantins, die maar twee handen hebben, koomen nader bij de Cetacea dan bij de viervoetige dieren. Alle verschillen zij van de andere viervoetige dieren door een groot kenmerk, namelijk dat zij de eenigste zijn, die even zoo wel in de lucht als in het water kunnen leeven, bijgevoeg ook de eenigste, die men *Amphibia* of *Tweeflachtige Dieren* moet noemen, 220. Men heeft hen *zee-kalveren*, *zee-honden*, *zee-wolven*, *zee-beeren*, *zee-vossen* genoemd. Hunne beschrijving, hunne stem, gedaante, hun verstand; zij kunnen enigermaate afgerigt worden; zij hebben de groote en kleine hersenen naar evenredigheid grooter dan de menschen. Zij hebben maatschappelijke hoedanigheden, een zeer sterk instinct voor hunne wijfjens, en zij zijn zeer zorgvuldig voor hunne jongen; zij vreezen de koude noch de warmte; zij leeven onverschillig van kruiden, van vleesch en van visch; zij leeven op land en op het ijs, 220, 221. Zij hebben zeer groote onvolkomenheden van natuur; zij zijn gebrekkig aan de vier pooten, hunne vingers zijn niet afzonderlijk beweegbaar, maar alle vereenigd door een sterk vlies.

De

De voeten, die naar agteren uitsteeken, als de staert van een' visch, die horizontaal zoude zijn, kunnen het lijf van het dier, als het op het land is, niet ondersteunen, en het is genoodzaakt als een kruipend dier voortkruipen, en zelfs op eene moeilijker wijze, door zig met zijne handen en zijn bek vast te houden aan hetgeen hij vatten kan, 222, 223. De Phokas leven in gemeenschap, of ten minsten in groot aantal op dezelfde plaatsen; hunne natuurlijke luchtstreek zijn de kusten van de Noorder zeeën: zij kunnen egter ook in de gemaatigde en warme landen leven. Hunne soorten verschillen volgens de verschillende klimaten, en daar zijn zelfs verscheiden verscheidenheden in dezelfde luchtstreek, 223. Verschil tusschen de kleine Phokas van de Zuidlijke zeeën en de Phokas van onzen Oceaan, 223. Vergelijking van de verschillende soorten. De *Phoka* der Ouden, 224 -- 226. De groote Phoka, in de *Philosophical Transactions* beschreven, is zeer verschillende van de andere; zijne beschrijving, 226. Het schijnt dat ARISTOTELES zig bedrogen heeft daar hij verzeekt dat de Phoka geen gal heeft, want hij heeft een gal-blaasjen, geëvenredigd naar de grootte van zijn lever, 227. De wijfjens werpen in den winter en werpen haare jongen op eene klip of zand-bank, zij gaan zitten om hen te zoogen, en veertien dagen daarna beginnen zij hen medeteneemen, om hen te leeren zwemmen; elke dragt is maar van twee of drie. De tijd der dragt moet verscheiden maanden zijn, wijl de tijd van groeiing verscheiden jaaren is; hun leven moet lang zijn, *ald.* De stem van den Phoka verschilt naar den ouderdom. Deeze dieren verschrikken niet voor den donder, het onweër en de regen schijnen hen te vermaaken; zij hebben natuurlijk eene slegte reuk; zij zijn overladen met vet. Zij slaapen veel en hebben eenen vasten slaap. Hoe men hen vangt en dood slaat. Zij zijn zeer taai van leven en zeer moeilijk te dooden; zij zijn moedig en verdedigen zig tot den laatste oogenblik, 228, 229. Hun vleesch is niet slegt om te eeten, hun vel maakt een grof bont, en hun vet geeft traan, die men boven de walvisch-traan schat, 229. De groote Phokas uit de zee van Kanada, van welke de reiziger DENIS onder den naam van *Zee-wolven* spreekt, zouden wel van dezelfde soort kunnen zijn als de zee-leeuwen van de landen aan de straat van Magellaan; reden van die gedagten, 230. Zeer wezenlijk verschil tusschen de kleine Phokas of zee-kalveren en de groote Phokas; de eerste hebben maar eene maag, en herkaauwen niet; de tweede herkaauwen en hebben verscheiden maagen, 231.

PHOKAS; het geheel geslacht der Phokas kan in twee benden verdeeld worden, te weten de Phokas zonder uitwendige ooren en de Phokas, die uitwendige ooren hebben, XVI, 147. Wij kennen slechts twee onderscheiden soorten van Phokas met ooren; de eerste is die van den zee-leeuw, aanmerklijk om zijne geele maanen, de tweede die van den zee-beer, die uit twee verscheidenheden bestaat, van welke de eene veel grooter is dan de andere, *ald.* Wat de Phokas zonder ooren belangt, wij kennen 'er negen of tien verscheidenheden van, 148. Geen dier van het geslacht der Phokas is herkaauwende; hunne maag is slechts verdeeld in verscheiden zakken, door verschillende vernauwingen, dat den Heer PARSONS bedrogen heeft, 157. Gedaante van het lijf en de ledenmaaten en hebbelikheden, die alle de Phokas gemeen zijn, 163. Gebruik dat de Groenlanders van hun vel, hun vet en hunne zenuwen maaken, *ald.* De Phokas koppelen anders dan de land-dieren; de wijfjens gaan op den rug leggen om het mannetjen te ontvangen; zij brengen gemeenlijk maar een jong voort in de groote soorten, en twee in de kleine, 164.

PHOKA

PHOKA GASSIGJAK, beschrijving; hij wordt op de kusten van Groenland gevonden en trekt niet, XVI, 161.

PHOKA (GEMEENE). Deeze soort wordt niet alleen in alle de Oceaanen gevonden; maar in de Middellandsche zee, de Zwarte zee, en zelfs in de Caspische zee en het meir Baikal, XVI, 161. Zijne natuurlijke hebbelikheden. Hoe men hen jaagt. Verscheidenheid in deeze soort, 162.

PHOKA LAKTAK is een van de grootste dieren van dat geslacht en wordt in Kamtschatka gevonden, XVI, 161.

PHOKA MET DE HALVE MAAN is ook een groote Phoka; zijn verschil van de Phoka met de kap. Zijne verschillende naamen in Groenland volgens zijne verschillende ouderdommen, in welken zijn kleur veel verschilt, XVI, 159. Zijne beschrijving. Zijn vet of traan, 159, 160.

PHOKA MET DEN GERIMPELDEN SMOEL is de grootste van de Phokas zonder ooren, men heeft hem verkeerdlijk den naam van zee-leeuw gegeven, XVI, 148. Hij bevindt zig op de kusten, op de punt van Amerika, en aan het eiland Nieuw Georgia, 149. In het noorder halfond is hij op de kusten van Kamtschatka en op het eiland Bering, en waarschijnlijk onder alle breedten, *ald.* Ik heb hem Phoka met den gerimpelden smoel genoemd, omdat hij op den neus een gerimpeld en beweeglijk vel heeft, die hij met lucht kan vullen of doen opzwellen. Dit groot en dik dier is zeer lui van aart en zeer weinig vreeslijk, *ald.* Hij is niet boos dan ten tijde van de ritfigheid, *ald.* Zijne beschrijving, 150. Daar zijn in den kop maar twee kleine gehoor-gaatjens en geene uitwendige ooren. Hij is onvolmaakter gevormd in de agterste deelen van het lijf dan de gemeene Phoka, *ald.*

PHOKA MET DE KAP. Hij heeft een' kap, waarin hij zijnen kop tot de oogen kan steeken, XVI, 158. Zijne beschrijving. Zijne natuurlijke hebbelikheden. Deeze soort is zeer talrijk in de Straat Davids. Zijne reizen. Zij eet weinig of niet in den tijd der ritfigheid, *ald.*

PHOKA MET DEN WITTEN BUIK. Zijne beschrijving, aart, hebbelikheden in gevangenis, zijne stem, die door uit- en inademing schijnt voortgebragt te worden, XVI, 151. Het mannetjen van deeze soort, dat wij gezien hebben, ondervondt bijna alle maanden de aandrift van de liefde en dan was hij gevaarlijk. Zijne verschillende toonen en gemurmel, *ald.* Hij had de ademing zeer lang, want hij hield de lucht vrij langen tijd in, en ademde slechts bij tusschenpoozen, tusschen welke zijne neusgaten naauw gesloten waren. Hij opende dezelve niet dan om 'er de lucht door eene zwaare uitademing uittelaaten, *ald.* Hij sluimerde of sliep verscheiden maalen daags in. Men voedde hem alleen met karpers en paalingen, in het zout gewenteld, en hij at 'er omtrent dertig ponden van in vier en twintig uren, 152. Dit dier kan verscheiden dagen buiten het water leeven. Hij drinkt niet dan zout water, *ald.* Zijne zwaarte is omtrent zes of zevenhonderd ponden, 153. Zijne beschrijving, *ald.* Zijne historie, 154. Hoe men deeze soort van Phoka in zekere ziekten behandelt, *ald.* Waarneemingen over een wijfjen van deeze soort, 155. Dit wijfjen had maar eene maag, en niet vier, gelijk **PARSONS** zegt, 156.

PHOKA NEIT-SOAK; beschrijving, XVI, 160.

PHOKA UTSUK of URSUK van CRANTZ zou wel van dezelfde soort kunnen geweest zijn als de Phoka met den witten buik; het is misschien hetzelfde met den grooten Phoka van Acadia, van welke Vad. CHARLEVOIX spreekt, XVI, 157.

PICHOU van *Louifana* is hetzelfde dier als de Margay van Brasilië, XIII, 172.

PIEK. Op de eilanden zijn de bergen gewoonlijk van de gedaante van eene pyramide of een kegel, en men noemt die *Pieken*. De Piek van Teneriffe is een van de hoogste bergen van den aardbol; zij heeft bijna anderhulve mijl lijnrechte hoogte boven de oppervlakte der zee; de Piek van St. Georges op een van de Azorische Eilanden, de Adams Piek op Ceylon zijn ook zeer hoog, I, 157. Waaruit de Pieken bestaan. Zij zijn gemeenlijk brandende, *ald.* Oorsprong en vorming van de Pieken of punten van bergen, 165. Hoe zij van de aarde, die haar bedekte en omringde, zijn ontbloot geworden, XVII, 234.

PILORI; soort van Muskus-rot op de Antilles; zijn verschil met den Ondatra en den Desman, X, 1.

PINCHE, soort van Sagoïn; zijne beschrijving, XIV, 269. Onderscheidende kenmerken van deze soort, 270.

PIS-LEIDER. Bij het wijfsen van den Ondatra of muskus-rot van Kanada, komt de opening van den pis-leider niet, gelijk bij de andere viervoetige dieren, boven den kittelaar uit; maar aan eene ruige verhevenheid, op het schaambeek gelegen, en deze verhevenheid heeft eene bijzondere opening, die tot het uitwerpen van de pis dient; deze bijzondere bewerktuiging wordt slechts bij enige soorten van dieren gevonden, als bij de rotten en aapen, welke wijfsens drie openingen hebben. Men heeft aangemerkt dat de beer het eenigst onder de viervoetige dieren is, bij welk de pis en de uitwerpsels in eene gemeene holigheid koomen. De wijfsens van de rotten en de aapen zijn misschien de eenigste, die den pis-leider en de opening, waardoor de pis uitloopt, geheel van de teeldeel afgescheiden hebben; die zonderlingheid is alleen bij de wijfsens, want bij de mannetjens van diezelfde soorten komt de pis-leider aan het eind der roede uit, gelijk bij alle andere soorten van viervoetige dieren, X, 3.

PISVLIES. Aanmerkingen over het gewaande gebruik van het Pislies in de vruchten der dieren, V, 58. Natuurlijke overeenkomst, waardoor men over deszelfs oorsprong en voortbrenging kan oordeelen, *ald.*

PITHECUS, tweede soort van Aap, XIV, 2. De Pithecus van ARISTOTELES is een aap zonder staert, 59. Het is de zagtaartigste en leetzaamste van alle aapen. Die dieren zijn nog geene anderhalven voet hoog; zij roepen *chin*, *chin*, en deze is de naam, dien men hun in Tartarye gegeven heeft, 62. Onderscheidende kenmerken van deze soort, *ald.* De Pithecus is de Magot, XIX, *Voorbericht* X. Waarneemingen van den Heer DESFONTAINES over den aart en de hebbelikheden van dat dier, XIX, 9. Bijzonderheden van de zeden van dien Aap, 11. Voornaamste afmetingen van eenen Aap van die soort, *ald.* Beschrijving van denzelven, 12.

(Registers.)

S

PLAAT-

PLAATSING. De stelkonst der plaatsing is eene konst, die nog niet bestaat, en egter zou deeze konst nodiger zijn voor de natuurkundige wetenschappen dan de meetkonst, die slechts de grootheid tot voorwerp heeft, II, 189.

PLACENTA. Ziet Moeder-koek.

PLANEETEN. Vorming der Planeeten, I, 64. Verklaring van de vorming der Planeeten, 72. De voornaamste Planeeten worden door de zon aangetrokken; de zon wordt door de Planeeten aangetrokken; de wagers worden ook door hunne voornaame Planeeten aangetrokken; elke Planeet wordt door alle de andere aangetrokken en trekt die ook aan; alle die werkingen en wederwerkingen verschillen naar de massas en de afstanden, 66. De Planeeten draaien naar denzelfden weg om de zon en bijna in hetzelfde vlak. Dit onderstelt noodzaaklijk iets gemeens in derzelver voortstooting, en doet vermoeden dat die haar door eene en dezelfde oorzaak zij medegedeeld, 67. Zij hebben voorheen tot het lighaam der zon behoord, en de stof, waaruit zij bestaan, is van dat hemellicht afgeftooten geworden door de botsing van eene Comeet, *ald.* Alle de Planeeten met haare wagers zijn slechts een zes honderd vijfzigste deel van de klomp van de zon, 69. De grootste en minst digte Planeeten zijn verder van de zon verwijderd, en waarom, 72. Redenen waarom de Planeeten, die digst van zelfstandigheid zijn, naast bij de zon zijn, 73. De twee groote Planeeten Jupiter en Saturnus, die de voornaamste deelen van het zonnestelsel zijn, hebben de betrekking tuschen hunne digtheid en de beweeging van voortstuwing in eene zeer juiste evenredigheid behouden; de digtheid van Saturnus staat tot die van Jupiter als zeven en zestig tot vier en negentig en een half, en hunne snelheden zijn ten naasten bij als agt en tachtig en twee derde tot honderd twintig en een twee en zeventigste, of als zeven en zestig tot negentig en een elf zestiende, *ald.* De Planeeten zijn oorspronkelijk in een staat van smelting geweest, 75. Zij hebben in dien tijd haare gedaante aangenoomen, haare draaijendebeweeging heeft de deelen onder den equator doen oprijzen en de poolen plat gedrukt, *ald.* Verklaring van de oorzaak van haare draaijende beweeging en van de vorming van derzelver wagers, 76. In elke Planeet is de stof ten naasten bij gelijksoortig, *ald.* De Planeeten, die snelst om haaren as draaien, zijn die, welke wagers hebben, *ald.* De Planeeten waren in de eerste tijden, even gelijk de aardbol, in eenen staat van smelting, door het vuur veroorzaakt; bewijzen daarvan, XVII, 23. De stof, waaruit de Planeeten bestaan, heeft voorheen tot het lighaam van de zon behoord, en de stof, waaruit de wagers bestaan, heeft ook weleer behoord tot het lighaam van de voornaame Planeet, 24. Bewijzen dat de stof van de Planeeten voorheen een gedeelte heeft uitgemaakt van die van het lighaam der zon, 27. *en verv.* Zoo de Planeeten Jupiter en Saturnus, die zeer verre van de zon verwijderd zijn, niet, als de aardbol, van eene inwendige warmte voorzien waren, zouden zij meer dan bevrozen zijn, 29. In het eerst waren de Planeeten uit zigzelve lichtgeevende, gelijk alle gloeiende en met het vuur doordrongen lighaamen zijn, 32. Zij zijn eerst geheel duister geworden toen zij tot in haar middenpunt gestold waren, 33. Verklaring van derzelver formeering en van die van haare wagers, gelijk ook van den Ring van Saturnus, *ald. en volg.* De Planeeten, die digst bij de zon zijn, zijn de digtste van stof, en die, welke verst van de zon zijn, zijn ook de lichtste, en de wagers bestaan uit minder digte stoffen dan hunne voornaame Planeeten, 34. Alzoo de stroomstof, door de Comeet buiten de zon gestoten, den ontzagchelijken dampkring.

kring van dat hemellicht is doorgegaan, heeft hij deszelfs vlugge luchtachtige en waterachtige deelen medegenoomen, die thans de dampkringen en de zeeën der aarde en planeeten vormen; dus kan men zeggen dat de stof, waaruit de planeeten bestaan, in alle opzichten van dezelfde natuur is als die van de zon, 202. De Planeeten zijn, in vergelijking van de Komeeten, geregelde waerelden, rustplaatsen, daar alles standvastig zijnde, de Natuur een plan kan maaken, eenvormig werken, en zig in alle haare uitgestrektheid ontwikkelen, X, 5.

PLANTEN; voorbeelden van planten, die natuurlijk in mineraale en zeer warme bronnen groeijen, XVII, 159. Indrukzels van Planten. Ziet Vischen.

PLANT-LUIZEN teelen van zelve voort en zonder koppeling; het schijnt dat **LEEUWENHOEK** de eerste deeze waarneeming gedaan hebbe, II, 142. De Plant-luizen hebben geene sexe; zij zijn en vader en moeder, en teelen van zelve voort zonder koppeling, schoon zij ook koppelen als zij willen, zonder dat men weete of deeze koppeling eene vereeniging van de sexen zij, alzoo zij 'er gelijklijk van voorzien en gelijklijk van beroofd schijnen, 159.

PORREN deelen zig aan de vrugt mede, en men heeft maar al te veele voorbeelden van kinderen, die, zelfs bij hunne geboorte, de slagtoffers van de ongebondenheid hunner ouden zijn, II, 204.

POLATOCHE, gemeenlijk vliegende Eekhoorn genoemd, X, 64. Zijne gelijkenis met en verschil van den eekhoorn, den relmuis en den rot, *ald.* De Polatouche verstijft niet, als de relmuis, *ald.* Hij bevindt zig in de noordelijke deelen van de oude en nieuwe waereld, *ald.* Zijne huishouding, 65. Zijne overeenkomst met den Vledermuis, 66. Hij is, om zoo te spreken, over dag verstijfd, en is niet levendig dan des avonds, 67. De soort is niet talrijk, schoon hij gemeenlijk drie of vier jongen voortbrengt, *ald.* Reden van de benaaming van *vliegende Eekhoorn*, X, 67. Natuurlijke hebbelikheden van dat dier, *ald.* Hebben in Holland jongen voortgebracht, 67. Hun voedsel, 68. Alle de soorten, groote en kleine, zijn zeer verschillende van den Taguan of grooten vliegenden Eekhoorn van de zuidlijke Indiëen, X, 78. Natuurlijke hebbelikheden van den vliegenden Eekhoorn in gevangenschap, 79, 80. Hij schijnt zeer koudelijk te zijn en het is vrij moeilijk te begrijpen hoe hij de koude van de Noordsche luchtfreken, daar hij geboren is, wederstaan konne, 80.

POLS. Het hart en de slagaders slaan des te schielijker naar maate het dier kleiner is. De pols van een kind of van een man van eene kleine gestalte gaat schielijker dan die van een volwassen mensch of een man van eene groote gestalte; de pols van eenen os slaat langzaamer dan die van een mensch; die van eenen hond slaat schielijker, en de hartkloppingen van een nog kleiner dier, als van eene musch, gaan zoo schielijk, dat men die naauwlijks kan tellen, II, 236.

PONGO en **JOCKO**, zijn de naamen, welke men den Orang-Outang geeft op de Oostlijke kusten van Afrika. Zij zijn van alle de aapen die, welke meest naar den mensch gelijken, XIV, 24. De Pongo of groote Orang-Outang is ten minsten zoo groot als de mensch, en dikwijls grooter en veel sterker. Hij gaat altijd overeind; hij bouwt zig een hutten, een beschuizel tegens de zon en den regen; hij voedt zig met vrugten en eet geen vleesch, 27. De Pongos gaan bij troepen; zij dooden somtijds Negers op afgelegen plaatsen; zij vallen zelfs de olyphanten aan, die zij met stokken slaan om hen uit hunne bosschen te verjaagen; men kan de Pongos niet leeven te vangen, omdat zij zoo sterk zijn, dat tien mannen eenen eenigen niet zouden kunnen temmen; men kan niet dan de jongen krijgen, *ald.* Zij dragen de vrouwen te verraschen om haar te scheiden; zij houden haar bij zig en geeven haar voedsel, 28. Verschillende naamen aan deeze groote soort van Orang-Outang gegeven, XIX, 2. Natuurlijke hebbelikheden van dien aap, 3. Zijne gewoone grootte, XIV, 39.

POOL; het klimaat van de Poolen heeft, gelijk alle de andere klimaatën, graaden van mindere warmte en verkoeling ondergaan: daar is dan een tijd geweest, ja zelfs een langduurige tijd, gedurende welken de Noordsche landen, na als alle de andere gebrand te hebben, dezelfde warmte genoten hebben als thans de Zuidlijke landen genieten, XVII, 14. De pool-deelen van den aardbol, de eerste verkoeld zijnde, hebben ook de eerste het water van alle de andere vlugge deelen, die uit den damkring vielen, ontvangen, 62. Waarom de Zuidlijke streken eerder koud geworden zijn dan de Noordlijke, *ald.* De streek van onze Pool, die nog niet bezocht is, zal ook nooit bezocht worden; reden hiervan, 116. Het is meer dan waarschijnlijk dat de geheele streek van de Pool tot zeven of acht graaden afstands, en die voorheen land of zee was, thans niet is dan ijs, 117. Vermits die geheele streek van de Pool gantsch en al bevrozen is, is reeds het tweehonderste deel van den aardbol door de verkoeling overmeesterd, en voor de leevende Natuur vernietigd, 118. En deeze overmeestering van het ijs moet zig nog verder uitstreken onder de Zuid-pool dan onder de Noord-pool; reden van dit vermoeden, *ald.* Reize naar de Pool. Een reis tot aan de Pool en een Noord-Ooster doortogt schijnt ondoenlijk te zijn: reden van dat vermoeden. Men zal niet uit Europa naar China kunnen vaaren dan door het Noord-Westen, de baai van Hudson in, en dien doortogt zoekende naar de Zuid-Westlijke deelen van die baai, 245. *en volg.*

PORPHYR-STEEN, die verkalkbaar is. Daar is op eene plaats, Ficin genaamd, bij Dijon, een steen, als de Porphyr steen zaamengesteld, maar hij is verkalkbaar en heeft slechts de hardheid van marmer, I, 147.

PORPHYR-STEEN (ROODE) bestaat uit een oneindig getal punten van zee-egels. Zij liggen vrij dicht bij elkanderen, en vormen alle de witte puntjens, die in den Porphyr steen gevonden worden: elk dier witte puntjens laat nog in het midden een klein zwart puntjen zien, dat de doorsnede is van de buis, die in de lengte van de punt van den zee-egel loopt, I, 147.

POTO; historie van den Poto door ALLAMAND, XV, 163. *en verv.* Zijne hebbelikheden en voedsel, 164. Beschrijving en afneetingen, 166, 167. Hij is maar een verscheidenheid van de soort van den Kinkajou, 170.

POUC, foort van rot, die in enige Noordſche landen gevonden wordt, en die grooter is dan de gemeene huis-rotten, XV, 43.

PUCERONS. *Ziet Plantluizen.*

PUMA van Peru is verkeerd *Leeuw* genoemd; deszelfs verſchilt met den waaren Leeuw, IX, 47.

PURPER-VISCH of liever **PURPER-HOORN**, heeft eene lange tong, beenachtig en puntig aan het eind; zij dient hem tot een boor om de ſchelpen van andere dieren te doorbooren en zig met hun vleesch te voeden, I, 147.

PURPURA. *Ziet Purper-viſch of liever Purper-hoorn.*

PYGARGUS der Ouden is hetzelfde dier als de Algazel of de Gazelle van Egypte en Arabie, XII, 157.

PYGMEEËN; het denkbeeld van het beſtaan van Pygmeëen is zeer oud en het ſchijnt dat de Pygmeëen of Pechiniaanen van Ethiopie en de Quimos van de Bergen van Madagaskar wel van hetzelfde ras zouden kunnen zijn, XVIII, 277.

PIJN. *Ziet Smert.*

PYRITEN, en andere diergelijke mineraalen liggen niet in horizontale laagen, als de oudere ſtoffen van den aardbol; maar zij worden integendeel in de loodlijnige klooven van die horizontale laagen gevonden, I, 266.

Q.

QUICKHATCH of **WOLVERENE**, kleine beer of wolſjen, zou wel hetzelfde dier kunnen zijn als de Carcajou van Kanada, dat hetzelfde is met den veelvraat van het Noorden van Europa, XIII, 189.

QUIMOS. Kleine blanke menſchen van de bergen van Madagaskar; derzelver beſchrijving en zeden, XVIII, 274. *en volg.*

QUIMPEZEE, naam, dien de Engelfchen aan den Orang-Outang gegeven hebben, XIV, 24.

QUINCAJOU is hetzelfde dier als de Veelvraat, XIII, 189.

R.

RACHITIS. *Ziet Engelfche Ziekte.*

RADEREN van de molens en ſmederijen draaiën 's nachts ſterker dan bij dag; bewijs door de ondervinding. Zij draaien des te ſneller naar maate zij digter bij de ſchut-deur zijn. Verklaaring van dit feit, XVII, 235.

RAKOEN. Beschrijving van dat dier, VIII, 194. Zijne huishouding, *ald.* Hij bedient zig van beiden handen om aanteneemen hergeen men hem geeft, *ald.* Hij klimt zeer gemakkelijk op de boomen, schoon hij dik en ineengedrongen is, *ald.* Dat dier behoort in Amerika t'huis en wordt in de oude waereld niet gevonden, *ald.* Schoon uit warme landen afkomstig vreest hij de koude niet sterk, 195. Hij doopt zijn eeten in water, *ald.* Hij eet van alles, *ald.* Hij heeft iets van den aart van den Maki en iets van de hoedanigheden van den hond, *ald.* Bijzonderheden van de hebbelijkheden van dat dier in den staat van tamheid, XV, 145. Zonderlinge behendigheid van dat dier, 146. Hij gevoelt de slegte behandelingen zeer levendig en schijnt die nooit te vergeeten, 27. Hij weekt al zijn droog voedsel en verkiest daartoe het koud water boven het laauw water, *ald.* Het is waarschijnlijk bij gebrek van eene genoegzaame hoeveelheid speeksel dat hij al zijn droog voedsel bevogtigt en in het water laat vallen, alvorens het te eeten, *ald.* Zijn geheele aanwas geschiedt in twee en een half jaar, 47.

RAM. Aart en hoedanigheden van den Ram V, 4. Hoe men zijnen ouderdom kan weten aan de hoornen, *ald.* De Ram is in staat om voortteelen van den ouderdom van agttien maanden af, en de Ooi kan, als zij een jaar oud is, jongen; maar het is beter te wagten tot de Ooi twee jaaren oud is, en de Ram drie, voor men hen laat koppelen, *ald.* Een Ram is genoeg voor vijf en twintig of dertig Ooien; hoedanigheden van den Ram, dien men tot de voortteeling bestemt, *ald.* Daar zijn Rammen zonder hoornen, en deeze zijn in deeze streken minder sterken minder bekwaam tot de voortteeling, *ald.* De Ram kiest bij voorkeur oude Ooien en vermaakt de jongere, 5.

RAM (MORVANT) van China. Beschrijving van denzelven, XI, 225.

RAM van Tunis beschreven, XI, 224. en volg.

RAM en **SCHAAP** van Wallachye, bericht omtrent dezelve, XI, 224.

RAM (WILDE). In Kamtschatka zijn Rammen, die in den wilden staat leven, XI, 227. Andere, die in volle vrijheid leven in zekere Noordsehe landen, *ald.*

RAM (YSLANDSCHE) met veele hoornen, die in Ysland gevonden worden, XI, 227. Maar zij zijn 'er in klein aantal, in vergelijking van die, welke 'er maar twee hebben, 228.

RAS (MANLIJK EN VROUWLIJK) in dezelfde soort, XII, 113. Wat men door *ras* verstaan moete bij het menschlijk geslacht in het algemeen genoomen, XVIII, 249, 250.

RASSEN. Noodzaaklijkheid van de rasfen te vermengen; het eerste dier, bij voorbeeld, het eerste paerd is het uitwendig model, en de inwendige vorm geweest, waarnaar alle de paerden die geboren zijn, alle die bestaan en nog geboren zullen worden, gevormd zijn; maar dat model, van hetwelk wij slechts copijen kennen, heeft kunnen veranderen of verbeteren, door zijne gedaante medetedeelen en zig te vermenigvuldigen. Het schijnt dat het model van het fraaie en goede over de geheele aarde verspreid is, en dat 'er in elke streek maar een gedeelte van huisvest, tenzij men die vereenige met een ander gedeelte, van verre genoomen. Zoo dat men, om goede paerden, fraaie honden enz. te hebben; de wijffens van het land vreemde mannetjens moet gee-

geeven, IV, 103. Als men de rasfen kruist, in plaats van weder te vereenigen, hetzij in de dieren, hetzij bij de menschen, veredelt men de soort, en dit middel alleen kan haar fraai houden en zelfs verbeteren, XV, 62.

RATON. Ziet Rakoen.

RATON-KRABBen-EETER, van Zuid-Amerika, die ik zoo genoemd heb, omdat hij in gedaante naar den Raton gelijkt en omdat hij zig, gelijk de krabben-hond, voornamelijk met krabben voedt, XVI, 121. Zijne afmetingen en beschrijving, 122. Zijn verschil met den Raton, *ald.*

REDEN. Om reden van eene zaak te geeven, moet men eene zaak hebben, die 'er van verschilt, waaruit men die reden kan trekken, II, 15.

REGENBOOG VAN HET OOG. Hoe de regenboog uit verschillende kleuren bestaa in het oog van den mensch, II, 261.

REKENPENNINGEN; wijze van met rekenpenningen te tellen en hoe dezelve te verbeteren, XVIII, 42.

REIZEN OM DE WAERELD. MAGELLAN is de eerste die eene reis om de waereld gedaan heeft in het jaar 1519. in den tijd van elfhonderd vier en twintig dagen. FRANS DRAKE was de tweede in 1577, in duizend zes en vijftig dagen; TH. CAVENDISH deed dezelfde reis in zeven honderd zeven en zeventig dagen, in het jaar 1586, I, 107.

RELMUIS. Drie soorten van Relmuizen; de eigenlijke Relmuis, de groote Hazelmuis en de kleine Hazelmuis, die alle drie, als het marmeldier, gedurende den winter verstijfd liggen, VIII, 92. Verschil tuschen deeze drie soorten, *ald.* De Relmuizen slaapen niet in den winter, maar zij liggen in eene verdooving of verstijving, door de verkoeling van het bloed teweeggebragt; zij hebben zoo weinig inwendige warmte, dat zij die van de getemperdheid der lucht weinig te boven gaat; bewijs daarvan door de proef van den thermometer, die, in het lighaam van die dieren gestooken zijnde, op denzelfden graad staan blijft, *ald.* Zij hebben weinig warmte in vergelijking van andere dieren; zij is van tien graaden op den thermometer, terwijl die van de andere van dertig of twee en dertig graaden is, 92, 93. Als deeze dieren gedurende den winter in eene warme plaats gehouden worden, verdooven zij niet, 93. Als zij de koude gevoelen, rollen zij zig tot een' bal, om minder oppervlakte aan de lucht bloot te stellen en een weinig warmte te behouden, *ald.* Hoe men hen van hunne verdooving kan doen bekoomen, *ald.* Schoon zij verdoofd en bewegingloos zijn, gevoelen zij evenwel pijn, als zij zeer sterk is, *ald.* Aan eene sterke vorst blootgesteld zijnde, sterven zij in zeer korten tijd, 94. Zij koomen weder bij in den winter, als het weder zeer zagt is, *ald.* De Relmuizen waren voor de Romeinen eene lekkernij; hun vleesch is altijd vet, *ald.* Natuurlijke huishouding van den Relmuis, 95. Hij wordt zoo tam niet als de inkhoorn, *ald.* De Relmuizen zoeken elkanderen in de lente, jongen in den zomer, en brengen gemeenlijk vier of vijf jongen ter waereld, *ald.* Zij worden in zeer koude luchtstreeken niet gevonden, *ald.*

RELMUIS MET DEN VERGULDEN STAERT; hebbelikheden, beschrijving en afmetingen van dat dier, XIX, 138.

RENDIER. Natuurlijke reden waarom het wijfsjen van het Rendier gewei heeft als het mannetjen, VI, 16. Het schijnt dat dit dier over twee of drie eeuwen in het hoog gebergte van Frankrijk leefde, XII, 82. Het Rendier wordt thans niet dan in de Noordfche landen gevonden, *ald.* Zijne beschrijving en vergelijking met het hert, 85. Zijne natuurlijke hebbelikheden, 86. Het Rendier is bij de Laplanders een huisdier, *ald.* Groot nut, dat men van deeze dieren trekt, 87. Men spant hen voor sleden en zij leggen gemakkelijk dertig mijlen daags af, *ald.* Hoe de Laplanders deeze dieren opvoeden en regeeren, *ald.* Het gewei van het Rendier is veel grooter en uitgestrekter dan dat van het hert, 88. Zijn voedsel in den zomer en in den winter, *ald.* Kudde van Rendieren bij de Laplanders; voordeelen, die zij 'er uit trekken, *ald.* Als men hen van luchtstreek doet veranderen, kwijnen en sterven zij, *ald.* Wilde en tamme Rendieren, *ald.* De wilde zijn sterker dan de tamme, *ald.* Beschrijving van de sleden, voor welke men hen spant, *ald.* Overeenkomst van het Rendier met het hert, 89. Het Rendier verliest elk jaar zijn gewei en krijgt vet, *ald.* Het wijfsjen draagt maar agt maanden en brengt maar een jong voort, *ald.* De jonge Rendieren zijn gevlaakt, als de jonge hertjens, *ald.* Zij zijn eerst op hun vierde jaar volwasfen, *ald.* Men snijdt hen; hoe de Laplanders daarin te werk gaan, *ald.* De ongesneden Rendieren zijn te moeilijk om te behandelen, en men bedient zig alleen van gesneden, *ald.* Men houdt maar een ongesneden mannetjen voor vijf of zes wijfsjens en men snijdt hen als zij een jaar oud zijn, *ald.* Daar koomen zeer veele wormen onder de huid van de Rendieren, *ald.* Zorgen, welke die kuade vereisfchen, 90. De overvloed van voedsel is grooter bij het Rendier dan bij enig ander dier, *ald.* Het is het eenigst, welks gewei afvalt en vernieuwd worat ondanks de lubbing, *ald.* Het is beteenigst dier, van hetwelk het wijfsjen gewei draagt gelijk het mannetjen, *ald.* Reden van den overvloed van het voedsel bij dit dier uit de hoedanigheid van het voedsel dat hij eet getrokken, 91. Verschriften in de grootte van het gewei bij de mannetjens, de wijfsjens en de gesneden, *ald.* Als die dieren loopen kraaken de beenderen van hunne voeten, zoo dat men het verre hooren kan, *ald.* Het Rendier behoort onder de herkaauwende dieren, 93. In den tamen staat leeft het maar omtrent zestien jaaren, maar in den natuurstaat moet het langer leeven, *ald.* Hoe de Laplanders de Rendieren jaagen, *ald.* Daar zijn twee rassen of standhoudende verscheidenheden in die soort, XV, 110. In alle de beweegingen, welke deeze dieren doen, hoort men een gekraak, dat sterk genoeg is om van verre gehoord te worden; dat zelfde gekraak doet zig ook hooren, schoon zij in rust zijn, als zij maar enigzints ontroerd of verrascht zijn, 111. Een deezer dieren, op zes en zeventig graaden breedte gevangen, en te Amsterdam gebragt, kon die voor hem te warme luchtstreek niet verdraagen; het was een Rendier van de kleine soort, 113. De Rendieren van de groote en van de kleine soort verschillen veel in gedaante, en in de takken van hun gewei, 114. Beschrijving van een wijfsjens Rendier, 108. Van een jong Rendier door ALLAMAND, 114. Andere beschrijving van een Rendier, met ontleedkundige waarneemingen, door den Hoogleeraar CAMPER, 115. Het Rendier is niet volwasfen dan in vijf jaaren, 116. Dit dier heeft, als het Damhart, den oogappel dwarsch, 117. en traan-putten gelijk die der herten, die met eene witachtige en lijmerige stoffe vervuld worden, die min of meer doorschijnende is, *ald.* De groote in Ierland uitgegraaven hoornen moeten tot het Rendier en niet tot den Eland t'huis gebragt worden, 110. Beschrijving van waarneemingen over het gekraak,

kraak, dat zig laat hooren in de beenen en voeten van het Rendier, en over de ziekte, waaraan twee deezer dieren in Frankrijk gestorven zijn, XVI, 105. In Lapland en in de Noordlijke provincieën van Asia zijn mischien meer tamme Rendieren dan wilde; maar in Groenland zijn zij, volgens het zeggen der reizigers, alle wild. De sterkste van die Groenlandische Rendieren zijn niet grooter dan eene vaers van twee jaaren, *ald.* Bijvoegzel tot de hebbelikheden en de beschrijving van het Rendier, XIX, 160. Andere bijvoegzelen, 165.

REUK. Bij de dieren is het zintuig van den reuk een algemeen zintuig van gevoel; het is een oog, dat de voorwerpen ziet, niet alleen daar zij zijn, maar zelfs daar zij geweest zijn; het is een zintuig van smaak, door hetwelk het dier smaakt niet alleen dat hij kan aanraaken en vatten, maar zelf hetgeen verre af is en dat hij niet bereiken kan; het is het zintuig, door hetwelk hij het eerst, het meest en het zeekerst wordt gewaarschuwd, door hetwelk hij werkt, zig bepaalt, door hetwelk hij leert wat zijne natuur voegt, door hetwelk hij, eindelijk, bespeurt, gevoelt en verkiest dat zijne lust vol doen kan, IV, 23.

REUZEN. Men kan niet twijfelen of men heeft in Zuid-Amerika menschen in groot aantal gevonden, alle grooter, vierkanter, dikker en sterker dan alle andere menschen van de waereld; waarschijnlijke oorzaak daarvan, XVII, 114. Waarom de geslachten van Reuzen, die in Asia vernietigd zijn, in Amerika behouden zijn gebleven, 115. Omstandige beredeneering met opzigt tot de Reuzen en de geslachten van Reuzen, die voorheen bestaan hebben, 171. *en verv.* Verklaaring van het geschil tuschen de Ontleedkundigen RIOLAN en HABICOT, over de beenderen van den gewaanden Reus TEUTOSCHUS, 172. Men kan niet wel weigeren te gelooven, dat 'er Reuzen van elf, twaalf dertien en mischien van veertien of vijftien voeten hoogte geweest zijn, 173. Voorbeelden van reuzenachtige beenderen op verscheiden plaatsen gevonden, 174. *en verv.* Voorbeelden van Reuzen, XVIII, 211. *en verv.*

REUZEN BIJ DE DIEREN. Voorbeelden van reusachtige soorten bij de dieren, XVII, 160.

RHEE. Natuurlijke huishouding van de Rhee, VI, 78. Hij laat sterker indrukzelen na, die den honden meer drift en eene sterker begeerte geeven dan de reuk van het Hert, *ald.* Zijne listen om den honden te ontsnappen, 78, 79. De Rhee gaat niet aan troepen, maar blijft met zijn gezin bijeen, 79. Hij verandert niet van wijsen als het Hert, *ald.* De tijd dat hij ritstig wordt is in het laatst van October en duurt slechts omtrent veertien dagen, *ald.* Het wijsen van de Rhee draagt vijf maanden en eene halve; zij werpt in het laatst van April of in het begin van Mey, *ald.* De Rhee kan beschouwd worden als eene soort van wilde geit, die, alleen van hout leevende, hout in plaats van hoorn op den kop draagt, *ald.* Hoe het wijsen haare jongen opvoedt en beschermt, *ald.* Het wijsen brengt gemeenlijk twee jongen voort, somtijds drie, maar dikwijls maar een, 80. Zij zijn niet menigvuldig en tieren maar in sommige strecken, *ald.* Hun gewei begint zig op het eind van hun eerste jaar te vertoonen, 81. Hij laat zijn gewei op het einde van den herfst vallen en krijgt in den winter een ander, *ald.* De Rhee is nooit met vet beladen en put zig niet door het rijden uit, gelijk het Hert, *ald.* (Registers.)

ald. Het gewei van de Rhee en het Hert is zeer gevoelig zoo lang het zagt is, 82. De Rhee leeft twaalf of vijftien jaaren, 83. De Rheeën kunnen tam gemaakt worden, maar behouden altoos iets van hunnen wilden aart, *ald.* Zij zijn grilligheden onderworpen, *ald.* Hun voedsel in verschillende seizoenen, *ald.* Welke de beste zijn om te eten, *ald.* Rosse en bruine, 84. Beschrijving van een derde ras van Rheeën, XIX, 159. De Rheeën en Damherten schijnen uit Amerika in Europa overgekoomen te zijn, XV, 33. De Rheeën van Amerika zijn grooter dan de Europische, 107. Aanteekening over de Noord-Amerikaansche, *ald.*

RHEE (WITTE) in de bosschen van Franche-Comté gevonden, XV, 107.

RHEE-BOK (INDISCHE) eene soort zeer nabij koomende aan die van den Europischen Rheebok, maar die 'er van verschilt door het maakzel van de beenderen, van den kop en de plaatsing der hoornen, XII, 208. Hij is veel kleiner dan de Europische, *ald.* Beschrijving van denzelfden, 208, 209. Vergelijking van de plaatsing van het gewei van dat dier met het gewei van onze Europische Rhee-bokken, 209. Zijn aart, zijne fraaie gedaante en zijne afmetingen, 210, 211.

RHEE-BOKJEN OF KLEIN GUINEESCH HERTJEN is slechts van de grootte van een haas, deszelfs verschil met de geiten en herten, XII, 212. De geiten-bokjens zijn noch herten, noch gazellen, noch geiten, *ald.* Daar zijn twee soorten; hun verschil, hunne beschrijving, grootte, gedaante, 213. Zij doen zeer groote sprongen naar hunne grootte, 214.

RHEETJEN. *Memina* genoemd. Ziet *Memina*.

RHEETJEN, (GUINEESCH) behoort in de oude wereld t'huis en wordt in de nieuwe niet gevonden, IX, 14.

RHEETJEN OF KLEINE GAZELLE van Java, die bijna van dezelfde soort is als het Rheetjen de *Memina* van Ceylon, deszelfs beschrijving, XVI, 120.

RHINOCEROS behoort in de oude wereld t'huis en wordt in de nieuwe niet gevonden; de soort is niet talrijk en zij is alleen bepaald tot de Zuidlijke streken van Afrika en Asia, IX, 2. Hij is, na den olyphant, het sterkst van alle viervoetige dieren, zijne grootte en afmetingen, XI, 104. Hij heeft naar evenredigheid veel korter pooten dan de olyphant, 105. Zijne eigen en betrekkelijke hoedanigheden, *ald.* Gebruik van zijn' hoorn, *ald.* Hij heeft de opperlip beweeglijk en eindigende in een aanhangzel, *ald.* Beschrijving van dat dier, getal en gedaante van zijne tanden, gebruik dat hij van zijne lange lip maakt, 105, 106. Zijn voedsel in den staat van gevangenschap, 107. Zijn aart en zijne hebbelikheden in dien staat, *ald.* Beschrijving van de teeldeelen van het mannetjen, 109. Hij werpt zijne pis naar agteren uit, *ald.* Beschrijving van zijne huid, deszelfs dikte en vastigheid, *ald.* Rhinoceros met eenen en Rhinoceros met twee hoornen, 110. Hij luistert met bijzondere aandacht naar al het geluid, dat hij hoort, 109. Beschrijving en afmeting van de hoornen van dat dier, 110. De hoorn van den Rhinoceros is zeer geacht bij de Indiaanen, *ald.* Zijn aart en zeden in den staat van vrijheid, 111. Hij wordt in alle de Zuidlijke landen van Afrika en Asia gevonden.

vonden, maar minder talrijk dan de olyphant, 111, 112. Hij krijgt maar een jong, 112. Aangroeiing van den hoorn naar maate het dier in ouderdom toeneemt, *ald.* Geneeskundige krachten van verschillende deelen van zijn lighaam, 113. Zijn voedsel in den staat van vrijheid, *ald.* De gevechten van den Rhinoceros met den olyphant zijn verdicht, die dieren hebben nooit te zaamen gevogten dan in de strijdperken te Rome, als men hen daartoe dwong, *ald.* Hoe men op hen jaagt en hen doodt, 114. De Rhinoceros heeft den reuk goed en het gehoor uitmuntend, maar een slecht gezigt, *ald.* Hij herkaauwt niet, schoon hij in den staat der Natuur niet dan van kruiden leeft, 115. Beschrijving van eenen jongen Rhinoceros, 115. Van de teeldeelen, 116; hoe veel hij eet, *ald.* Als men hem jong opvoedt, kan hij tam gemaakt worden, *ald.* Hij zou in den staat van huiselijkheid gemakliker voortteelen dan de olyphant, *ald.* In Abyssinie is het een tam dier dat lasten draagt, *ald.* In Afrika en Asia is eene soort van Rhinoceros met eenen dubbelen hoorn; getuigenis daarvan. Afbeelding en beschrijving van die dubbele hoornen. Dat dier is maar eene verscheiden soort, ten naastenbij gelijk de dubbele bult van den kameel niet belet dat hij van dezelfde soort zij als de dromedaris, naardien zij te zaamen voortteelen, 116. Onderscheid tusschen de Asiatische en Afrikaansche Rhinocerosen, XVI, 1, 2. Geeraamte van een' Rhinoceros in Siberie uit de aarde opgegraaven, XVII, 9.

RHINOCEROS (AFRICAANSCH) heeft geene rimpels in het vel, gelijk de Asiatische, en zijne huid is niet bestand tegen eenen grooten snaphaan-kogel, XVI, 1. Hij heeft altijd twee hoornen, 2. Zijne beschrijving, 3. Men vindt geene Rhinocerosen dan op honderd vijftig mijlen afftands van de Kaap de Goede Hoop, en voorheen waren zij 'er digter bij; men ziet zelden meer dan twee of drie bij elkaer, somtijds egter zijn zij in grooter aantal bijeen, 5. Hunne beweegingen, hun trekken. Zij maaken gaerne groeven in den grond met hunne hoornen. De wijsens brengen maar een jong te gelijk voort; zij hebben ook twee hoornen op den neus als het mannetjen, maar dezelve zijn kleiner. Geknor en geschreeuw van den Rhinoceros, *ald.* Zijne afmetingen, 6, 7.

RIET-BOK; dit dier schijnt eene derde verscheidenheid in de soort van den Nabor te zijn; deszelfs beschrijving door ALLAMAND, XVI, 103. Hij behoort eerder tot het geslacht der gazellen dan tot enig ander. Hij gaat in kleine troepen. Zijne andere natuurlijke hebbelikheden, 25. De wijsens hebben geene hoornen en zijn kleiner dan de mannetjens. Onderscheid van den Rietbok en den Nanguer, 26. Afmetingen van het mannetjen van den Rietbok, 27.

RIVIEREN. De loop der groote rivieren is bijna loodregt op de zee-kusten, in welke zij haaren mond hebben. Zij loopen in het grootst gedeelte van hunnen loop, ten naastenbij als de keten-bergen, uit welke zij haare oorsprong en rigting bekoomen, I, 38. De grootste rivieren loopen als de grootste bergen in Europa, Asia en Afrika; de rivieren en andere binnelandse wateren zijn veel uitgestrekter van het Oosten naar het Westen dan van het Noorden naar het Zuiden, 167. Rigting der rivieren; wijze waarop men dezelve begrijpen moet, 168. De rivieren van Amerika loopen bijna loodregt op de groote berg-keten, welke dat land van het Noorden naar het Zuiden overkruist; reden van dat verschil in den loop der rivieren tusschen de oude en nieuwe wereld, *ald.* Binnen 's lands op eenen grooten afstand

stand van zee, loopen de rivieren regt en volgen denzelfden loop zeer verre, en naar maate zij haaren mond naderen, vermenigvuldigen zig haare kronkelingen, 170. Men kan aan de rigting der rivieren in een onbekend land zien of men digt aan, of verre van zee zij, *ald.* Monden der rivieren: natuurlijke oorzaaken, waarom bijna alle de groote rivieren zig door verliccheiden monden in zee ontlasten, *ald.* Het water der rivieren behoudt zijne drift tot verre in zee, *ald.* Twee soorten van vertraagde stroomen in de rivieren; derzelver oorzaaken en verklaring. Tegen-stroomen van stil water in de rivieren en draaijingen, 171. Als de rivieren haaren mond naderen, is de schuinste van het bed bijna weg, en evenwel behouden zij eene snelheid, die des te grooter is hoe meer water de rivier heeft; reden van die uitwerking, 173. Eene rivier, die eene zeer groote snelheid zoude verkregen hebben, zou niet alleen kunnen blijven vlieten op eenen grond, die gelijk ware, maar zelfs over eene hoogte loopen, zonder zig veel ter zijde te verspreiden, 174. Optelling van de grootste rivieren van Europa, met de uitgestrektheid van derzelver loop. 176. Optelling van die van Asia, *ald.* Van Afrika, *ald.* De rivieren van Amerika zijn de grootste in de waereld, 177. Optelling van dezelve, *ald.* Daar zijn in de oude waereld omtrent vierhonderd dertig rivieren, die onmiddellijk in den Oceaan of in de Middellandsche Zee en de Zwarte Zee uitloopen, en men kent 'er weinig meer dan honderd tagtig in de nieuwe waereld, die onmiddellijk in zee vallen, 179. *en volg.* Rivieren van door het vuur gesmolten stoffen, door de uitbersting van vuurbraakende bergen veroorzaakt, 253. De Rivieren volgen in haare kronkelingen naauwkeuriglijk de overeenkoomende strekking der bergen. Als in eene valei de helling van eenen der bergen, langs welken zij loopt, minder steil is dan die van den anderen, neemt de rivier haaren loop veel digter langs den steilsten berg, 1, 161. *en volg.* Gemeenlijk loopen de rivieren midden door de valeien, of liever over het laagste gedeelte van den grond, die tusschen de twee regens elkanderen over staande heuvelen of bergen is, 169. Natuurlijke oorzaaken van de verandering van bed in de rivieren, *ald.* De oppervlakte van sene stroomende rivier is niet gelijk van het een eind tot het ander. De middenstroom is, naar de omstandigheden, veel hooger of lager dan het water aan de kanten; verklaring van die omstandigheden, 171. Optelling van het aantal rivieren, die in de groote vlooden vallen, 179. In de groote en kleine rivieren vormen de zoomen overal hoeken, die in malkander springen, 226.

RIVIER PAERD behoort tot de oude waereld en wordt in de nieuwe niet gevonden; de soort is niet talrijk; het bewoont alleen de groote rivieren van Afrika en Oost-Indie, IX, 2. Wanneer men enige juiste kennis van dat dier bekoomen heeft, XII, 31. Zijn schreeuw van pijn gelijkt meer naar het gebulk van eenen buffel, dan naar het hinneken van een Paerd, 32. Hij heeft het vel zeer dik en zeer hard en bijna ondoordringbaar, *ald.* Zijne beschrijving; dwaaling der Ouden, *ald.* Hij heeft de tanden niet uit den bek uitsteekende, schoon zij ontzagchelijk groot zijn, *ald.* Zijne afmetingen, 32, 33. Hij heeft vier en veertig tanden; zijne hondstanden zijn van eene zelfstandigheid fraaier dan het yvoir, 34. Hij brengt maar een jong voort, 35. Het mannetjen is een derde grooter dan het wijfjen, *ald.* De Hippopotamus heeft het lijf langer en zoo dik als de rhinoceros, 37. Gebruik dat men van zijne tanden maakt, 38. Zijne voortanden hebben tot vijftien duimen lengte en zijne kiezen zijn zoo groot dat sommige tot drie ponden wees.

weegen, *ald.* Zijne aart en huishouding, 39. Hij is zwaar en kan niet langzaam loopen; maar hij zweemt zeer snel, *ald.* Hij blijft lang op den grond van het water en loopt aldaar, als in de lucht, *ald.* Zijne natuurlijke hebbelikheden en zijn voedzel, *ald.* Ontzagchelijke wijdte van zijn muil, 40. De foort schijnt bepaald tot de groote vloed van Afrika, *ald.* Hij is thans in Egypte zeer zeldzaam, 41. Hij wordt niet gevonden in gemaatigde luchtstreeken noch in de noordlijke landen; die het geschreven hebben, hebben zig bedrogen en hebben den Hippopotamus met den zee-koe verward, 42. Hij onthoudt zig in de rivieren en zoet-watermeiren en niet in zee, 44. Het mannetjen en wijfjen verlaaten elkanderen zelden, 45. Zij zijn menigvuldig in de landen van Afrika op eenen zekeren afstand van de Kaap de Goede Hoop; voorbeelden van eene jagt, op welke men 'er meer dan twintig in eene rivier, omtrent zeven graaden lengte ten Oosten van de Kaap op dertig graaden Zuidlijke breedte gedood heeft, 46. Beschrijving van zijne uitwendige deelen, *ald.* In de landen van de Kaap is zijne lengte gemeenlijk elf of twaalf voeten. Dus zijn de Rivierpaerden van dat gedeelte van Afrika veel kleiner dan die van den Nijl, die, volgens ZERENGHI, meer dan zestien voeten lang waren, *ald.* Het getal der tanden verschilt in die dieren, 47. Gelijk ook de lengte van hunnen staert, *ald.* De ballen zijn niet in eenen uitwendigen balzak besloten, maar liggen onder het vel van den buik, 48. Het wijfjen heeft een zakjen onder de klink, het heeft geene hangende prammen, maar slechts twee kleine tepeltjens; haare melk is zoo zoet en zoo goed als die van de koe, 48. Beschrijving van de voeten en enige inwendige deelen van het Rivier-paerd, 48. Hij heeft maar eene maag en herkauwt niet, 48, 49. Het is bijna zeker dat hij geen visch eet en alleen van gras leeft, 50. Hij gaat twee mijlen verre in zee, maar hij onthoudt zig liever in zoet water, *ald.* Zijne natuurlijke hebbelikheden en zijne gevechten, 51. De wijfjens brengen maar een jong voort, 51. Beschrijving van eene vrugt van een Rivier-paerd, 52. Het vleesch der Rivier-paerden, en vooral der jonge, is zeer goed om te eten, bijzonderlijk dat van de voeten en den staert, 52. Afmettingen van twee Rivierpaerden, man en wijf, 52, 53. Waarneemingen van den Heer KLOCKNER bij het opzetten van een Rivier-paerd gedaan, 54. *en verv.* Bijzonderheden van de levenswijze van dat dier, 59. *en verv.* Men heeft onder de kleine metaalen beeldjens, uit de oude grafsteden in Siberie gehaald, ook de afbeeldingen van den Kameelen het Rivier-paerd gevonden, hetgeen bewijst dat die dieren, welke thans in die landen vreemd zijn, 'er welker bekend waren, XVI, 44. Beenderen van Rivier-paerden in de Noorder landen uit den grond gegraven, XVII, 9.

ROLOWAY, beschrijving van die Guenon, XIV, 185. *en volg.*

ROODE ZEE. *Ziet Zee.*

ROOFSJEN. Beschrijving van het roofsjen in het ei, II, 54. Het wordt in alle de eieren, zoo bevrugte als onbevrugte gevonden. Het bevat een beursjen, dat de vrugt van het hoen in de bevrugte eieren bevat, en dat slechts eene foort van ongeschikte klomp is in de onbevrugte. Het is na zes uren broedens veel grooter geworden, dan ziet men 'er het kopjen van het kieken reeds in zwemmen, die aan de ruggestreng vast is, 59, 60. Men kan het roofsjen in het ei van de eierleggende wijfjens vergelijken met de klierachtige lighaamen

men van de zaad-ballen van de levendbaarende wijffens. Het is slechts eene baarmoeder; verschil van die baarmoeder met die der levendbaarende, XVIII, 173.

ROT behoort in de oude waereld t'huis en bestond in de nieuwe niet, toen zij ontdekt wierd; hij is 'er met de schepen uit Europa gebragt IX, 16. Huishouding van den Rot, VII, 172. De Rot jontt verscheiden maalen 's jaars, bijna altijd in den zomer, en krijgt gemeenlijk vijf of zes jongen, *ald.* De Rotten dooden en vreeten elkaar, als zij honger hebben, 173. Daar koomt het van daan dat, als een huis enigen tijd door deeze dieren bezet is geweest, zij somtijds in eens verdwijnen, en dikwijls voor langen tijd, *ald.* Verscheidenheden in die soort, *ald.* De geheele soort met alle haare verscheidenheden schijnt de gemaatigde luchtstreeken van de oude waereld eigen te zijn, *ald.* Ontzagchelijke vermenigvuldiging van de rotten en muizen op Isle de France, XV, 135. Nieuw bijvoegzel tot de historie van de rotten en muizen, XIX, 134. Schade en vernieling door rotten uit het Noorden, *Lemings* genaamd, veroorzaakt, XIII, 211. Korte beschrijving van eene soort van rot, die Arabie bewoont, volgens den Heer PAGES, XIX, 134. De witte Water-rot van Kanada schijnt van dezelfde soort te zijn als onze Europische Water-rot, XV, 45.

ROT (PERCHAL-). Ziet Perchal-rot.

ROT van Madagaskar; zijne afbeelding en aantekening over dat dier, XV, 122. Dat dier is geen rot, schoon hij dien naam draagt, *ald.* Zijne natuurlijke hebbelikheden, *ald.*

ROT (RIEKENDE). Dit dier wordt in de Oost-Indieën, op Isle de France, en te Maduré gevonden; zijne beet is fenijnig en de Portugeezen noemen het *Cherozo*, XV, 135.

ROTS. Men vindt dikwijls banken van vaste rots en granietsteen enz. bedekt met kalkaartige stoffen; maar men ziet geene klompen vaste rots boven op kalkaartige banken, XVII, 49. Men kan verzeekeren dat de glasaartige rots van den aardbol doorloopt in alle de hooge en laage verhevenheden, die van denzelfden aart, dat is van verglashaare stof zijn, *ald.*

ROUGETTES; natuurlijke huishouding van de Rougettes, (*) X, 41.

ROUSSETTE en ROUGETTE; twee zeer nabuurige soorten, X, 34. Gelijkenis en verschil tusschen dezelve, *ald.* Zij zijn beiden dieren van de warme landen van de oude waereld, 35. Hun verschil van, en gelijkenis met den Vampijr, *ald.* Hunne natuurlijke huishouding en schade, die zij doen, 37. Het zijn roofdieren, en die van alles eeten, *ald.* Wijze van dezelve te vangen door hen dronken te maaken met gegiste drank, 38. Zij vliegen gemeenlijk bij troepen en meer bij nacht dan over dag, *ald.* Onderzoek en beschrijving van de tong der Roussette, 39. De Roussetten vliegen bij klaren dag en de Rougettes alleen des nachts, X, 40. Hoe de Roussetten zig op de boomen onthouden, *ald.* Roussettes en Rougettes vindt men in groot aantal op de boomen op het eiland Bourbon, X, 39. Als men hen in het goed jaargetijde vangt, is hun vleesch goed om te eeten, *ald.* Historische en ver-

(*) In den text staat regel 11 Roussettes, hetwelk moet zijn Rougettes.

verbeterende bijzonderheden over de Natuurlijke Historie van deeze dieren, 39. *en verv.* Zij zijn van natuur niet boos, en bijten niet dan wanneer men hen tergt, 40. Deeze dieren waren over vijftig jaaren veel talrijker op het eiland Bourbon dan thans, 42. Reden van dat verschil, *ald.* Zij zijn ritfag in de maand Mey, dat in die luchtstreek in het midden van den herfst is, *ald.* De wijffens draagen vier en een halve of vijf maanden, *ald.* Het zijn geene vleesch-vreetende dieren, maar vrugten-eetende, 43. Hoe zij hunne vlugt neemen en door de lucht vliegen, maar als zij op den grond liggen, kunnen zij niet opvliegen, *ald. en verv.* Zij zijn zeer zindelijk op hun lighaam, 44. *en volg.*

RUND-VEE geeft de aarde zoo veel terug als het 'er uit trekt en het verbetert zelfs den grond, op welken het leeft, het mist zijne weide en maakt die vet, daar het paerd en de meeste dieren de beste weiden in weinige jaaren doen vermageren, IV, 219. Wijze waarop het best trekt, *ald.* Het is door zijne gedaante geschikt om te ploegen dan het paerd, 219, 220. Wijze waarop die dieren gesneden worden met aanmerkingen daar over, 221. De os slaapt kort en los en wordt op het minste gerugt wakker, 224. Gaat gemeenlijk over de slinker zijde leggen, en de nier is aan de slinker zijde altijd dikker en meer met vet beladen dan de regter, *ald.* Hoedanigheden van eenen goeden ploeg-os, *ald.* Hoe men hem tot het juk moet gewennen, *ald.* Hoe lang hij in zijn leven tot den arbeid moet dienen, 225. Hoe men den ouderdom van een os kan weten, *ald.* De os eet schielijk en neemt in vrij korten tijd al het voedsel, dat hij nodig heeft, *ald.* Hij herkaauwt langer dan hij eet; vergelijking van de verteering van het gras in de maag van het paerd en den os, *ald. en* 226. Hoe men de ploeg-osfen moet oppassen, 227. Zij moeten ten langsten op hun tiende jaar vet geweid worden, 229. Hoe men hen moet vet weiden, *ald.* Waarom de os de weiden, waarop hij leeft, niet schaadt, 230. De os behoort in de oude waereld en is in de nieuwe niet gevonden, *ald.* In het jaar 1550 ploegde men voor het eerst met osfen in Peru in de valei van Cusco, IX, 6. De bogchel, welken de Indiaansche osfen op de schouderen draagen, is geen wezenlijk kenmerk, en hij verdwijnt na enige geslachten, als men die gebogchelde osfen met die gemeene osfen vermengt, 6, 7. Proeven, die beslissend bewijzen dat de Bifons, of gebogchelde osfen, van dezelfde soort zijn met de onze, XI, 181. De grootheid van deeze dieren hangt minder af van de luchtstreek dan van de goedheid en den overvloed der weiden, 183. Waarom zij in Frankrijk klein zijn, *ald.* Redenen van den eerbied van de Indianen voor dat dier, 186. Waarom men dat groot vee in de warme landen minder vermenigvuldigt dan in de gematigde, 187. Redenen waarom die dieren verstandiger en bekwaamer tot allerlei dienst zijn bij de Hottentotten dan bij de Europische volkeren, 188. De soort is door alle luchtstreeken van de aarde verspreidt, uitgezonderd in die van Zuid-Amerika, daar zij onbekend was, 191. Het Rund vee van *Tsland* is zonder hoornen, schoon het van hetzelfde ras is als het ons, XI, 183. In Ierland zijn runderen, die dikwijls geene hoornen hebben op plaatsen, daar het voeder zeer zeldzaam is, 197. Verscheiden deezer dieren zijn in de Noordsche landen wild geworden, *ald.* Die, welke men uit Europa naar Zuid-Amerika heeft overgebracht, zijn 'er ontzagchelijk vermenigvuldigd, 198. Daar zijn geene huisdieren, op welke het voedsel meer invloed schijnt te hebben dan op het rundvee, XV, 6. Osfen, welke de Ouden *Stier-Elephanten* noemden, om hunne ontzagchelijke grootte, *ald.* Het zou zeer nuttig zijn de osfen rijk-

rijklijk en wel te voeden, het in 't wild weiden afteſchaffen en het aſperken toetelaaten, 7. Invloed van het voedzel en van de verſchillende luchtſtreeken op de oſfen, *ald.* Het Rundvee van Sicilie verſchilt van het Franch in gedaante van hoornen, die zeer aanmerklijk zijn om hunne lengte, en om hunne regelmaatige gedaante; die hoornen zijn drie voeten lang en ſomtjids drie en eenen halven en zijn maar ligt gekromd. Zij zijn altijd van dezelfde gedaante bij alle de oſfen, XVI, 52.

RUSSEN; hunne ter nederzetting op de Oost-kust van Lapland. *Ziet* Lapland.

RIJP. Oorſprong en uitwerking van de Rijk; zij verzelt het drijf-ijſ en zij heerscht aanhoudend op de bevroozen zeeën, XVII, 307.

S.

SABELDIER, deſzelfs beſchrijving; zijne verſcheidenheden, zijne verandering van kleur naar de ſaizoenen; zijne vluheid; zijne onrustigheid vooral in den nacht, XIII, 207. De Sabeldieren bewoonen de boorden der rivieren; zij leeven van vleesch, viſch en zaaden. Zij worden voornaamlijk in Siberie gevonden; hun bont is zeer koſtbaar, het zwartſt is het meest geacht; hoe de jacht op de Sabeldieren geſchiedt, 208. Hunne natuurlijke hebbelijkheden. Hun voedzel; tijd van hunne koppeling. Zij krijgen vier of vijf jongen. Hoe men hen vangt, XV, 125, 126.

SACA of **KAT** van *Madagaskar* met eenen gedraiden ſtaert, XV, 102, 163.

SAGOINS. *Ziet* Sapajous en Sagoins.

SAT, kleine ſoort van Sapajou, dien men ook *huiler* noemt, van welke twee verſcheidenheden zijn. Hunne beſchrijving, aart, voedzel, XIV, 231. Onderſcheidende kenmerken van die ſoort, 232.

SAÏGA, een dier dat eene middenſoort uitmaakt tuſſchen de geiten en gazellen, XII, 145. Beſchrijving van zijne hoornen en zijne overeenkomsten met de gazellen, *ald.* Men bedient zig van de ſtof van zijne hoornen als van ſchildpad; zij is ſraai en zeer doorſchijnende, 146. Het gelijkt in huishouding meer naar de gazelle dan naar de gemſen en ſteenbokken, *ald.* Deſzelfs beſchrijving door *Gmelin*. De Saïga moet niet verward worden met den Saïga der Tartaaren *Irkuſzk*, dat het muskus-dier is, XVI, 88. De Saïga wordt, volgens *Forſter*, gevonden van Moldavie en Beſſarabie tot aan de rivier Irtiſch in Siberie. Zijn voedzel in den ſtaat van vrijheid, zijn aart, *ald.* Hij heeft de boven-lip langer dan de onder-lip; zij ſchijnt neder te hangen, en het is waarſchijnlijk aan dat maakzel van zijne lip dat men de wijze, waarop dit dier weidt, moet toefchrijven, want hij graast agter uit gaande. Volgens *Forſter* gaan de Saïgas meest in kudden, die men verzeekert ſomtjids van tien duizend ſtuks te zijn. Dat zeekerer is, is dat de mannetjens zig vereenigen van hunne jongen en hunne wijfjens tegens de aanvallen van de wolven en voſen te verdedigen. Hunne ſtem gelijkt naar het blaaten van ſchaapen. De wijfjens werpen in de lente en krijgen maar een

een jong tegelijk, en zelden twee, 89. Men vindt somtijds Saigas met drie hoornen, en men ziet 'er zelfs die 'er maar een hebben, dat door PALLAS bevestigd wordt. Beschrijving van den Saiga door FORSTER, 89. De mannetjens hebben alleen hoornen, de wijfjens hebben 'er geene. *Saiga* is een Tartaarsch woord, dat wilde Geit betekent; maar gemeenlijk noemen zij het mannetjen *Matgatch* en het wijfjen *Saiga*, *ald.*

SAÏMIRI, kleine foort van Sapajou, gemeenlijk *aurora-kleurde Sapajou* genoemd; zij is de fraaiste van alle de Sapajous. Beschrijving en natuurlijke hebbelikheden van dezelve, XIV, 241. Onderscheidende kenmerken van die foort, 242. Bijvoegzel tot deszelfs historie, XIX, 47.

SAIZOEN van leven en faizoen van dood in de gewassen en verscheiden dieren, XII, 4.

SAJOUS zijn Sapajous van middelbaare grootte, waarvan twee verscheidenheden zijn, de bruine en de graauwe Sapajou. Beschrijving van dezelve en van hunnen aart; zij kunnen in onze luchtstreeken voortteelen, voorbeeld, XIV, 222, 223. Onderscheidende kenmerken van deeze foort, 223.

SAJOU (BRUINE) bijvoegzel tot de historie van dien Sapajou, en opgaaf van enige van zijne hebbelikheden, XIX, 44.

SAJOU (GEHOORNDE). *Ziet* gehoornde Sajou.

SALAMANDERS. Men vindt in de Salamanders eieren en leevende jongen; zij zijn slechts gelijk de adders leevendbaarende, II, 158.

SAKI, groote foort van Sagoin. Onderscheidende kenmerken van deeze foort, XIV, 254.

SAMOJEDEN, volk van het Noorden van Asia; nieuwe waarneemingen over hetzelfde, XVIII, 250.

SAPAJOUS en SAGOINS. Men heeft kwalijk gedaan deeze dieren aanteduiden met de naamen van *Aapen*, *Cynocephali*, *Kébes* en *Cercopithec*; want even als 'er in de nieuwe waereld geene aapen, noch baviaanen, noch guenons zijn, zoo worden 'er ook in de oude waereld geene Sapajous of Sagoins gevonden, XIV, 7. Algemeene en bijzondere kenmerken, die de Sapajous en de Sagouins van de aapen, baviaanen en guenons onderscheiden; het eerste van die kenmerken is het middenshot van den neus zeer dik te hebben; het tweede is de neusgaten ter zijden van den neus en niet van onderen aan den neus open te hebben; het derde is geene eeltachtigheden op de billen te hebben, en het vierde ook wangen-zakken te ontbreken, 8. Het algemeen kenmerk, door welk men de Sapajous van de Sagouins kan onderscheiden, is dat de Sapajous den staert van onderen kaal hebben, en dat zij 'er zig van bedienen kunnen als van een' vinger om zig vast te haaken, terwijl de Sagouins den staert slap en geheel van onderen en van boven ruig hebben, *ald.* Gelijkenis en onderscheid tusschen de Sapajous en de Sagoins, *ald.* Daar zijn agt foorten van Sapajous en zes foorten van Sagoins; optelling van dezelve, *ald.* Deeze dieren kunnen beschouwd worden als de plaatsbekleeders in de nieuwe waereld van de aapen, de baviaanen en de guenons, die alleen in de oude waereld gevonden worden, XV, 32.

SARICOVIENNE, dier van de rivier La Plata, dat zoo groot is als eene kat en van eenen tweeflachtigen aart als de otter; het heeft ook vliezen tusschen de vingers der voeten, XIII, 213. De Saricovienne of groote zee-otter wordt niet alleen op de kusten van Amerika gevonden, maar ook op de kusten van Kamtschatka, en de andere noord-oostlijke deelen van het oud vast land; XVI, 138. Historische feiten met opzigt tot de Saricoviennes van Kamtschatka. Hun aart; zij ontwijken de Phokas en beminnen slechts het gezelschap van die van hunne soort. Zij houden zig in zeer groote troepen, 139. Hunne natuurlijke hebbelikheden. Zij hebben den reuk zeer goed, maar het gezigt zwak en kort. Hoe zij loopen; zij zwemmen zeer snel. Het mannetjen houdt zig bij een enkel wijfjen, *ald.* De wijfjens brengen maar een jong te gelijk voort en zelden twee. De tijd der dragt is omtrent van agt of negen maanden. De jongen hebben, als zij geboren worden, reeds alle hunne tanden, 140. De Saricoviennes leeven van schulp-dieren en van zachte vischen. Zij hebben niet, als de phokas, het eirond gat van het hart open. Het vleesch der jonge is vrij goed om te eeten, *ald.* Gevaarlijke jagt der Saricoviennes, 141. De vellen van die dieren zijn een zeer goed bont en van een' hoogen prijs, *ald.* Verscheidenheid in de kleur van hun bont, van welke de zwarte de beste zijn, *ald.* Daar is onder de lange hairen een vrij digt dons-hair, *ald.* Het wijfjen is kleiner dan het mannetjen en zijn bont is zwarter. Hoe die dieren ruien, 142. Hunne gelijkenis met den land-otter. Beschrijving van eene Saricovienne van Kamtschatka, *ald.* Saricoviennes van Gujana verschillen veel in grootte en kleur. Hunne natuurlijke hebbelikheden. Zij hebben de Jaguars en Conguars tot vijanden, XVI, 144.

SARIGUE is een dier van de nieuwe waereld, dat in de oude niet gevonden wordt, X, 192. Twee zonderlinge kenmerken, door welke men den Sarigue van alle andere dieren kan onderscheiden, *ald.* Het wijfjen heeft onder aan den buik eenen wijden zak, waarin zij haare jongen bergt en zoogt, *ald.* De Sarigue, zoo het mannetjen als het wijfjen, heeft den eersten vinger van de agter-voeten zonder nagel en wel van de andere nagelen afgescheiden, zoo als de duim aan 's menschen hand, *ald.* Onderzoek van hergeen sommige schrijvers gezegd hebben dat dit dier zig ook in de oude waereld zoude bevinden, 194. Het mannetjen heeft geen' zak onder aan den buik als het wijfjen, 202. Beschrijving van het wijfjen, 202, 203. Beschrijving van den zak onder aan den buik van het wijfjen, 203. In dezen zak worden de jongen niet ontvangen, gelijk veele gezegd hebben; dit wijfjen heeft, gelijk alle de andere, eene lijfmoeder van binnen, *ald.* In de teeldeelen van het wijfjen van den Sarigue zijn verscheiden deelen dubbel, die bij de andere dieren enkel zijn, 204. Het maakzel van de teel-deelen van de Sarigues, zoo mannetjens als wijfjens, is zonderling en verschillend van die van alle andere viervoetige dieren, *ald.* Dit dier onthoudt zig niet enkel in de warmste luchstreeken, *ald.* Het jongt dikwijls en in groot aantal, vier of vijf, vijf of zes, zes of zeven jongen, *ald.* Zij zijn zeer klein als zij geboren worden, dat is, als zij uit de lijfmoeder koomen om in den zak te gaan en zig aan de tepels te hechten, *ald.* Bij deeze dieren is de baarmoeder, om zoo te spreken, slechts de plaats der ontvangenis, vorming en eerste ontwikkeling van de vrugt, welker uitdrijving vroegtijdiger zijnde dan bij de andere viervoetige dieren, de groeiing verder voltooid wordt in den zak, waarin zij bij hunne vroeger geboorte gaan, *ald.* De kleine Sarigues blijven gehecht of als geplakt aan de tepels der moeder, tot dat zij kracht en groei genoeg gekregen hebben om zig gemakkelijk te beweegen, 205. De zak, welken het wijf-

wijffen onder aan den buik heeft, moet niet beschouwd worden als eene tweede baarmoeder, noch zelfs als eene schuilplaats, die voltrekt noodzaaklijk is voor de jongen, gedurende den tijd van hunne ontwikkeling, *ald.* De jongen gaan in den zak van de moeder om te slaapen, te zuigen en ook om zig te verbergen, als zij bevreesd zijn, dan vlugt de moeder en draagt hen alle met zig; nooit is zij dikker van buik dan wanneer het lang geleden is dat zij gejongd heeft en als haare jongen reeds groot zijn, 205, 206. De Sarigue gaat slecht en loopt langzaam, 206. Hij klimt zeer gemakkelijk op de boomen, *ald.* Hij hangt zig met het eind van zijnen staert aan de takken der boomen op, die spierachtig en buigzaam is als eene hand, *ald.* Zijne natuurlijke huishouding, 206, 207. Hij wordt gemakkelijk tam gemaakt, maar staat tegens door zijnen stank, die nog sterker is dan die van den vos, en hij mishaaft door zijne lelijke gedaante en door zijnen staert, die naar eene slang gelijk, 207. Aanmerkingen over dat dier, X, 207. *en volg.*; het is niet hetzelfde dier als de Coescos, gelijk *VOSMAER* gemeend heeft, 208. *en verv.*

SARIGUE DER ILLINEEZEN; verscheidenheid van den gemeenen Sarigue. Zijn verschil en gelijkenis met dat laatste dier, XVI, 123. Zijne beschrijving, 124.

SARIGUE MET LANG HAIR is grooter dan de Illineefche. Zijne gelijkenis met en verschil van dat laatste. Zijne beschrijving, XVI, 124. Hij schijnt, als die van de Illineezen, niets anders te zijn, dan eene verscheidenheid van den gemeenen Sarigue, *ald.*

SATELLITEN. Ziet Wagters.

SATER; naam, welken enige schrijvers gegeven hebben aan den aap, welken de Indiaanen *Orang-outang* of *Bosch-mensch* noemen; hij behoort in de oude wereld, en wordt in de nieuwe niet gevonden, IX, 21, 22.

SATHERION. Het tweeflachtig dier, door **ARISTOTELES** zoo genoemd, is waarschijnlijk het Sabeldier, XIII, 209.

SATURNUS; die Planeet draait waarschijnlijk nog sneller om haaren as dan Jupiter XVII, 34. De Ring van Saturnus moet evenwijdig zijn aan den Equator van die Planeet, dat is ten naasten bij in hetzelfde vlak; reden van dat vermoeden, I, 77.

SATYRION. Het tweeflachtig dier, door **ARISTOTELES** zoo genoemd, zou de Desman wel kunnen wezen, XIII, 216.

SCHAALEN (LOGARITHMISCHE), XVIII, 42.

SCHAALEN. Ziet Weegschaalen.

SCHAALEN (ARITHMETISCHE), derzelver grondslag en vergelijking, XVIII, 37. Algemeene regels van alle de arithmetische schaaalen, 40.

SCHAAPEN. Aart en beschroomdheid der Schaapen, V, 2. Van alle viervoetige dieren hebben zij de minste middelen en het minst instinct, *ald.* De Schaapen zijn misschien de nuttigste van alle dieren; welk voordeel en welk nut de menschen van dezelve kunnen trekken, 2, 3. Aart en temperament van de Schaapen, 3. Hoe men kudden Schaapen moet vormen en behandelen om 'er voordeel van te trekken, 6. De zon hindert hen, geeft hun dui-

zelingen, waarom men hen op de zijden der heuvelen van de zon af moet laten weiden, daar zij, als zij graazen, den kop in de schaduw van hun lighaam kunnen houden, *ald.* Niets is meer naar de smaak van de Schaapen dan zout, en niets is hun ook heilzaamer, als het hun met maate gegeven wordt, 7. Veel water maakt de Schaapen vet, *ald.* Men moet de Schaapen slachten zoo dra zij vet zijn, want men kan hen niet twee maalen vet maken, en zij vermageren van zelve, zoo dra zij vet zijn, *ald.* Zij sterven bijna alle aan lever-zickten, waarin men altijd platte wormen vindt, die men *douves* noemt, *ald.* Wijze van hen te scheeren; verschillende gebruiken daaromtrent volgens de luchtstreeken, 8. Wijze van hen in hokken op te sluiten of te *parqueeren* om de landen te mesten, 9. In welke provincieën van Frankrijk het schaapen-vleesch best zij, *ald.* De Schaapen leven twaalf of veertien jaaren, 5. Ras van vreemde Schaapen, die meer voortteelen dan onze gemeene, 9. De foort behoort in de oude wereld t'huis en is niet in de nieuwe gevonden, toen men dezelve ontdekte, IX, 8. Moeijelijkheid om den waaren stam van onze Schaapen te vinden, XI, 213. De Natuur heeft hen niet voortgebracht gelijk zij zijn; zij zijn onder onze handen ontaart, *ald.* In de warme landen verliest het Schaap zijn wol en krijgt hair, 214. Vergelijking van onze tamme Schaapen met den Moufflon, die het oorspronkelijk wild Schaap is, XV, 5. Zoo men de foort in grootte en kracht wilde hervormen, zou men met onze groote Vlaandersche Ooi den Moufflon moeten paaren, 6. Als men deeze foort wilde gebruiken om ons slechts fraaie wol en goed vleesch te geeven, zou men het ras van de Barbarij'sche Schaapen moeten voortfokken, dat is onzen Rammen ooiën van Barbarije geeven, om fraai wol te hebben, en den Moufflon aan onze Schaapen, om dezelve grooter te maaken, *ald.*

SCHAAPEN (GROOTE) van de zuidlijke landen, beschreven, XI, 216. De wol is in Spanje zeer fraai en nog fraaier in Choras en in enige andere Ooster'sche landen, 217. Ons tam Schaap is eene veel meer verbasterde foort dan die van de Geit, 219.

SCHAAPEN (MOLDAVISCH-BOSCH-). Beschrijving van dezelve, XVI, 84. Daar is alle waarschijnlijkheid dat het hetzelfde dier is als de Saiga, *ald.*

SCHAAPEN MET GROOTE STAERTEN; hun ras is veel meer verspreid dan dat van onze kleine Schaapen, en zij zijn ook tamme Schaapen, XI, 215.

SCHAAPEN (TAMME) van *Candia*, de *Strepsiceros*, van Belon beschreven, XI, 216.

SCHAAPEN van *Barbarye* en *Arabie* met lange, dikke en vette staerten, die meer dan twintig ponden weegen, XI, 214.

SCHAAPEN van *Isle de France*; voorbeelden van eene vermenging van rasfen en van verscheidenheid in de Schaapen van *Isle de France* en *Bourbon*, XVI, 87.

SCHAAPEN van de *Kaap de Goede Hoop* gelijken meest naar het Barbarysch Schaap; vermenging en verscheidenheid in de Schaapen, welke de Hollanders aan de Kaap hebben voortgeplant, XVI, 85. Verschil van het vet van die Schaapen met dat van de Europeische Schaapen, *ald.* Historische rede-neering over de verscheidenheid der Schaapen, die zig thans in de landen van de Kaap de Goede Hoop bevinden, *ald.*

SCHAA-

SCHAAPEN *van Moldavie*; daar zijn drie rassen of foorten, XVI, 84. De twee eerste schijnen dezelfde te zijn met de Walachysche Schaaopen, *ald.*

SCHAAPEN *van Tartarije*; bij de Kalmukken, de Mongolen en de Kirghisen hebben de Schaaopen den staert zeer kort, en slechts uit drie of vier gedeeltes bestaande, XVI, 86.

SCHAAPEN *van de zuidlijke landen*; het verschil van het vet van die Schaaopen komt waarschijnlijk van het verschil van voedsel en van de vette planten, waarmede zij zig voeden. Hoe men hen behandelt en voert in die warme landen, XVI, 86.

SCHAAPEN *van de warme landen*, derzelver beschrijving, XI, 214.

SCHAAPEN (VLAAMSCH) brengen gewoonlijk elk jaar vier lammeren voort; zij zijn oorspronkelijk uit Oost-Indië, XVI, 84.

SCHAAPEN (YSLANDSCHE) MET VERSCHIEDEN HOORNEN, derzelver beschrijving, XI, 214.

SCHHEELZIEN. De ongelijkheid van sterkte in de oogen is oorzaak van het scheelzien, II, 232. Het scheelzien bestaat slechts in de afwijking van een van de oogen. Verschillende gewaande oorzaken van die valsche rigting der oogen, XVIII, 224. Waare oorzaak van dat gebrek, 225. Zij bestaat in de ongelijkheid van kracht der oogen, of van den afstand waarop zij zien kunnen, *ald.* Reden waarom het zwakst oog afdraait, 226. Be- paaling van alle gevallen van het scheelzien, 227. Het scheelzien is ge- dwongen en wordt een noodzaaklijk gebrek, als de ongelijkheid van kracht in de oogen meer dan van drie tienden is, *ald.* Beantwoording van de te- genwerpingen tegens de oorzaken van het scheelzien, 229. Waarom meer kinderen scheelzien dan volwassene, 231. Middelen om scheelziende oogen regt te zetten, XVIII, 231. Het voornaamste middel is, het goed oog een week of twee te bedekken en het slegt, dat is het zwakst oog alleen te laten werken; door deze gedwongen oefening zal men het kracht doen verkrij- gen, *ald.* Waarneeming daaromtrent, 232. Waarom de scheelziende het slegt oog naar de zijde van den neus keeren, 234. Als de ongelijkheid van kracht in de oogen groot is, brengt zij geen scheelzien voort, 236.

SCHHEINHEILIGHEID. Affchildering van de Scheinheiligheid, XVIII, 323.

SCHELPEN, HOORNS, EN ANDERE ZEE VOORTBRENGZELEN worden overal binnens- lands en tot op de bergen en op de verst van zee gelegen plaatsen gevonden, I, 39. De ligtste liggen in de zwaarste krijtaarden, in de kleien en in de steenen, 45. De menigte zee-schulpen, die in de laagen der aarde bevat zijn, is ontzag- chelijk groot en ontelbaar. Dit toont onbetwistbaar dat het land, dat wij bewoonen, voorheen de bodem van eene zee geweest is, 134. De schulpdie- ren vermenigvuldigen zig ontzagchelijk en groeien zeer schielijk, 137. Zij zijn de middenstof, welke de Natuur gebruikt om de steenen te vormen. De krijten, de mergel, de kalksteenen, de marmers enz. zijn alleen zaamen- gesteld uit vergaane hoorns en schulpen, *ald.* Bewijzen dat men overal in de aarde zee-schulpen vindt, 140. De hoorns en schulpen, die men in elk land vindt, zijn meest van dezelfde foort dan die in de nabuurige zeeën woenen; daar zijn 'er egter ook uit vreemde zeeën, maar in minder aantal.

145. Daar zijn schulpen, die den bodem der zee bewoonen, en die nimmer op strand worden geworpen, 146. Men vindt ook versteende hoorns en schulpen in den grond op hooge bergen, op de heuvelen, in de vlakten, en ook in de diepste steen groeven en mijnen, *ald.* Wijze waarop de hoorns en schulpen in de laagen aarde liggen, 149. Zij zijn zeldzaamer in de stoffen, die tot glas kunnen worden en in brandbaare stoffen dan in andere, 150. Zij zijn gelijklijk gevuld met de zelfstandigheden die haar omringen, *ald.* Waarom men geene hoorns en schulpen in de hooge bergen van Peru vindt, 268. Men vindt op de oppervlakte van de aarde en in den grond schulpen en andere voortbrengzelen van de zee, en alle de stoffen, die men kalkachtige noemt, bestaan uit derzelver overblijfszelen. De meeste hoorns en schulpen, welke men uit den grond graaft, behooren niet tot de foorten, die thans in de nabuurige zeeën bestaan, maar meer tot de foorten, die in de zuidlijke zeeën gevonden worden, en daar zijn zelfs veele foorten, welker leevende modellen onbekend zijn en niet meer bestaan, XVII, 9. Men vindt in de Noordsche landen, gelijk ook in onze gemaatigde luchtstreeken, schelpen, geraanten en wervelbeenderen van zee-dieren, die niet dan in de zuidlijkste zeeën kunnen bestaan. Daar is dan voor de luchtstreeken der zee dezelfde verandering van temperatuur voorgevallen als voor die van de aarde, 15. De dieren, welker schulpen men op vijftienhonderd en tweeduizend halve roeden hoogte in de gebergten vindt, moeten beschouwd worden als de eerste inwoners van den aardbol, 50. De zee-schulpen worden op alle plaatsen van de bewoonde wereld gevonden; verscheiden voorbeelden daarvan, 219. Men heeft te algemeen beweerd dat 'er geene schulpen of andere voortbrengzelen van de zee op de hoogste bergen waren: men vindt 'er in de Alpen en in de Pyreneeën op meer dan vijftienhonderd halve roeden hoogte boven de oppervlakte der zee en in Peru en Chili op meer dan tweeduizend halve roeden hoogte, 222. De menigte versteende schulpen, die eigenlijk niets anders zijn dan steenen, die de gedaante van de schulpen aangenoomen hebben, is ongelijk grooter dan dat der gegraven schelpen, die haaren aart behouden hebben en die nog zoo zijn als zij in de zee bestaan; gemeenlijk vindt men die niet beiden bij malkanderen, zelfs niet in nabuurige plaatsen, *ald.*

SCHEPPEER; de hand des Scheppers schijnt zig niet geopend te hebben om het bestaan te geeven aan een zeker bepaald getal foorten; maar het schijnt dat zij te gelijk eene wereld betreklijke en niet betreklijke wezens, een oneindig aantal harmonische en strijdige zaamenvoegingen en eene doorgaande reeks van vernielingen en vernieuwingen daargesteld hebbe, I, 5 en 6.

SCHERMAN OF STRAATSBURGSCHE WATERROT. Beschrijving van dat dier, door den Heer HERRMAN gezonden, XIX, 135.

SCHILD-PADDEN. De zee-schildpadden leggen haare eieren altijd op het zand, nooit op de slijk, XVII, 170.

SCHILDVARKENS zijn niet met hair; maar, gelijk de Schildpadden, de kreeften en andere schaaldieren met eene vaste korst of schild bedekt, X, 140. Schildvarken van verschillende foorten, hoe zij met hun schild bedekt zijn, 141. Hun vel strekt zelfs op de buigzaamste plaatsen om beenachtig te worden, *ald.* Hune geslacht-merken en soortgelijke verschillen, 142. Hoe de zaamen-

mentrekking van het lijf van de Schildvarkens geschiedt, als zij zig tot eenen ronden bal vormen, 143. Alle de Schildvarkens hebben twee schilden, het een op de schouderen en het ander op de schoft, uitgezonderd de Cirquincon, die 'er maar een heeft, en wel op de schouderen, 150. Alle de Schildvarkens behooren in de nieuwe waereld en worden in de oude niet gevonden, 151. Enige schrijvers hebben de Schildvarkens verward met den pangolin en den phatagin, 152. De twee grootste foorten van Schildvarkens zijn de kabasfou, en de encoubert, en de kleine foorten zijn de apar, de tatuete, de cachicame en de cirquincon, 153. Bij de groote foorten is het schild altijd vaster en harder dan bij de kleine, *ald.* Van de groote foorten van Schildvarken is het vleesch altijd harder en flegter dan van de kleine, *ald.* De Schildvarkens van de kleine foort onthouden zig op vogtige plaatsen en in de vlakten, en de Schildvarkens van de groote foort bevinden zig op hooger drooger plaatsen, *ald.* Alle de Schildvarkens kunnen hun lijf zaamentrekken en tot een bal maaken, maar geen zoo goed als de egel, zij hebben eer de gedaante van eene zeer platte spheer, *ald.* Het schild is een waar been, *ald.* Maakzel en bewerktuiging van dat beenachtig schild, *ald.* Hun schild is van buiten bedekt met een doorschijnend vliesjen, dat als een vernis is, 154. Hun beenachtig schild is afgezonderd van het beengestel en de andere inwendige deelen van het lighaam van het dier, welks beenderen en andere hoofd-deelen gemaakt en bewerktuigd zijn gelijk die van alle andere viervoetige dieren, *ald.* De Schildvarkens zijn onschadelijke dieren; zij leeven van vrugten, groenten en wortelen, *ald.* Schoon uit de warme landen van Amerika oorspronkelijk, kunnen zij egter in onze luchtstreeken leeven, *ald.* Zij gaan vrij schielijk, maar kunnen, om zoo te spreken, noch loopen, noch springen, *ald.* Hunne natuurlijke huishouding, *ald.* Zij ondergraaven den grond zoo schielijk als de mollen, en verfteeken zig in hunne gaten zoo dra zij enig gevaar vreezen, *ald.* Hoe hen te jaagen en te vangen, *ald.* Zij brengen vier jongen te gelijk voort en jongen verscheiden maalen in het jaar, 155. Gebruik van hun schild en deszelfs gewaande geneeskundige eigenschappen, *ald.*

SCHILDVARKEN MET EENEN ZEER LANGEN STAERT; zijne natuurlijke hebbelijkheden, X, 157.

SCHILDVARKEN MET ZES GORDELS. *Ziet Ecoubert.*

SCHOONHEID. De denkbeelden, welke verschillende volkeren van de schoonheid hebben, zijn zeer strijdig, en de vrouwen hebben meer gewonnen door de konst van zig te doen begeeren dan door die gift van de Natuur zelve, II, 277. De vrouwen hebben schoonheid gehad, zoo dra zij zigzelve genoeg hebben weten te eerbiedigen om alle die haar door andere wegen dan door het hart hebben willen aantasten, aftewijzen en, toen het hart eens geraadpleegd wierd, moest de beschaafdheid van zeden volgen, 278.

SCHREIJEN. *Ziet Zugten.*

SCHRIJVEN. Voornaamste regelen van de konst van schrijven, I, 1.

SCHUB-DIEREN. *Ziet Pangolin en Phatagin.*

SECTEN; nadeelen van de Secten, XVIII, 338.

SEROTINE; (GROOTE) Vledermuis van Guyana beschreven, XIX, 138.

SERVAL;

SERVAL, naam, dien de Portugeezen in Indie aan een wild en woest dier gegeven hebben, dat grooter is dan de wilde kat en wat kleiner dan de civetkat. Beschrijving van dat dier, zijn aart, zijne woestheid, zijne vlugheid, XIII, 163. De Serval komt ons voor hetzelfde dier te zijn met de tijgerkat van Senegal en de tijgerkat van de Kaap de Goede Hoop; zij is ook dezelfde als die beschreven is door de Leden van de Academie der Wetenschappen, onder den naam van *Chat-pard*, 164.

SEXEN. De deelen die de sexen onderscheiden, zijn in den grond niet anders dan dezelfde deelen, min of meer ontwikkeld, II, 175.

SIBERIE. Reden waarom Siberie kouder zij dan de andere Noordsche streken van de oude waereld onder dezelfde breedte, I, 184.

SINIA PORCARIA VAN ARISTOTELES. *Ziet* Baviaan, XIV, 3.

SLAAP is geen toevallige staat, maar een staat, die zoo natuurlijk is als het waaken, IV, 3. Eerste oorzaak van het slaapen en waaken, XII, 4.

SLAK heeft deelen tot de koppeling geschikt, en elk individu heeft te gelijk de twee geslachten, II, 159.

SLANGEN. Waarom de slangen minder dom zijn dan de vischen, III, 30.

SLIJK. Formeering van slijk door het bezinkzel van den regen, den daauw enz. Het is de eerste laag aarde die den aardbol omringt, I, 118.

SMEER. De Ouden hebben gezegd dat alle de herkaauwende dieren smeere hebben; ondertusschen is dit niet naauwkeurig waar dan van de geiten en schaapen, en dat van de schaapen is overvloediger, witter, drooger, vaster, en van betere hoedanigheid dan dat van de geiten, V, 9.

SMELTINGEN. De loop van de Natuur geschiedt door in een smeltingen, die dikwijls onmerkbaar zijn; zij gaat door ongevoelige smeltingen van het dier tot het gewas over; maar van het gewas tot het mijnstoffelijke is de overgang duidelijker, II, 132.

SMERT. Sterkte van de smert; valsche redeneeringen der Wijsgeeren daar over, II, 290. Ontleeding van de natuurlijke pijn, 291.

SNEEUW-BALLEN; derzelver verschillende soorten; verklaring van derzelver uitwerkingen, en middelen om 'er zig voor te behoeden, XVII, 259. *en volg.*

SNOEKEN. Tijd van hunne Kuitschieting. *Ziet* Kuitschieting.

SOLFATARAS zijn noch uitgebluschte volkaanen, noch werkende volkaanen, en schieinen iets van beiden te hebben; beschrijving van de Solfataras van Italie, XVII, 294. *en volg.*

SOORTEN; middelfoorten in de Natuur stellen alle de stelselen te leur, omdat men niet weet waar die te plaatsen, I, 7. Het getal foorten van dieren is veel grooter dan het getal der planten, II, 6. Omschrijving wat eene soort zij, *ald.* Grond-beginsel van het wezen der eenheid, en van de onafgebrooken opvolging der foorten. Zij kunnen nooit uitgeput worden; reden daarvan, 130. De foorten van dieren en planten kunnen zig niet van zelve uit-

uitputten; zoo lang 'er individus zullen bestaan, zal de soort ook altijd nieuw zijn; zij is thans zoo nieuw als over drie duizend jaaren; alle zullen zij uit haar zelve blijven bestaan, zoo lang zij niet zullen vernietigd zijn door den wil van den Schepper, *ald.* Waarin de wezenlijkheid van de soorten in de dieren bestaat, IV, 188. Algemeene aanmerking over de nabuurige soorten, als die van de schaapen en geiten, V, 31. De soorten, waarop de mensch veel gewerkt heeft, zoo onder de gewassen als dieren, zijn meest veranderd van alle, 114. Overstroming van het menschlijk geslacht toen de mensch nog half wild was, VI, 105. In alle de soorten, van den mensch te beginnen, is een grooter aantal mannelijke dan vrouwlijke, VII, 26. De Natuur heeft gezorgd voor het instandhouden van de kleine en zwakke soorten, niet alleen door die onzagchelijk te vermenigvuldigen, maar ook door haar een aantal nabuurige soorten tot bijvoegzel te geeven, 171. Het menschlijk geslacht, wel verre van zedert vijftien of twintig eeuwen verminderd te zijn, is daarentegens ontzachelijk toegenoomen, IX, 42. Edele soorten in de natuur zijn die, welke geene, of zeer weinige nabuurige soorten hebben, 45. Het is de standhouding der verschillen, die gemeenlijk de soorten van de verscheidenheden onderscheidt, 179. Een individu is niets, in het heelal, honderd individus, duizend individus zijn nog een louter niets. De soorten zijn de eenigste wezens in de natuur, aanhoudende wezens, zoo oud, zoo duurzaam als zij, die men kan beschouwen als een geheel, onafhankelijk van het aantal, van den tijd; een geheel, dat voor één geteld is in de werken der schepping, en dat bijgevolg maar eene eenheid in de Natuur maakt, XII, 1. De soorten hebben alle een gelijk recht op de gunsten der natuur; zij zijn haar alle even waard, naardien zij elk van dezelve de middelen heeft geschonken om te bestaan en om zoo lang te bestaan als zij zelve, 2. Het afdrukzel van iedere soort is een oorspronkelijk voorbeeld, welks voornaame trekken in onuitwischaare en altijd blijvende karakters gegraveerd zijn; maar alle de bijkoomende fijne trekken verschillen; niet een individu gelijkt volmaakt naar een ander; niet eene soort bestaat zonder zeer veele verscheidenheden; in de menschlijke soort, daar het godlijk zegel sterkst op gezet is, verschilt het afdrukzel van wit tot zwart, van klein tot groot. De Laplander, de Patagonier, de Hottentot, de Europeër, de Amerikaan, de Neger, schoon alle uit denzelfden stamvader gesproten, zijn wel verre af van malkanderen als broeders te gelijken; 6. Voorbeelden van voortteelingen van tweeërlei soorten van dieren te zaamen, XII, 112. Vergelijking van de verwantschap der soorten met de verwantschap der rassen en de verwantschap der gezinnen, XV, 72. De verwantschap der soorten is eene van die diepe geheimnissen van de Natuur, welke de mensch niet zal kunnen ontdekken dan door herhaalde, lange en moeilijke proefneemingen, 73. De grootte en dikte van het lijf schijnt in de gemengde soorten meer van de moeder aftehangen dan van den vader, XV, 55. Ja zelfs hangt de gedaante van het ligchaam meer van de moeder dan van den vader af, *ald.* Terwijl de gedaante van den kop, de ooren, de pooten, den staert en alle de uiteinden van het ligchaam meer den vader dan de moeder toebehoort, 56. In de vermengde soorten is het voortbrengzel altijd minder talrijk dan in de zuivere soorten, 64. *en volg.* De soorten van dieren, die verloren zijn en niet meer op de aarde of in de zee bestaan, zijn die, welker natuur eene grootere warmte vereischte dan de tegenswoordige warmte van de verzengde luchtstreek, XVII, 15, 16. Het oud bestaan van de verloren soorten van zee-dieren moet t'huis gebragt worden tot het

(Registers.)

X

tijd.

tijdvak zedert dertig of veertig duizend jaaren van de vorming van de planeeten en de aarde, 51.

SOULIK; afbeelding van dezelve en enige aantekeningen over zijne natuurlijke hebbelikheden en zijn temperament, XV, 137. Beschrijving van zijn hol, *ald.*

SOUSLIK, klein viervoetig dier dat naar den veldrot gelijk, dien wij *Campagnol* genoemd hebben, aantekening over dat dier, XV, 44.

SPANJE. De bergen in Spanje loopen van het Oosten naar het Westen, en de zuidlijke grond aan de straat en die van de straat zelve is een hooger grond dan de kusten van Portugal, I, 167.

SPAR of **SPATH**. Oorsprong en vorming van hetzelfde. De Spar heeft ten naasten bij denzelfden grond van hardheid als steen; somtijds is hij gekleurd; hij is doorschijnende en hij neemt altoos eene regelmaatige figuur aan; het is gezuiverde steen, I, 282.

SPATH. Ziet Spar.

SPEK in verschillende soorten van dieren, V, 60.

SPEL. De kans van het spel loopt in schijn onverschillig en onzeeker; egter strekt zij bij elken stap tot een zeeker doel, dat is tot bederf van degeene, die dezelve beproeven. Het spel is uit zijn aart een contract, gebrekkig tot in zijn beginzel, een contract, nadeelig voor beiden contractanten. Betoog dier waarheid, XVIII, 13. Spel van het werpen van een stuk geld op vierkante steentjens, 27.

SPELONKEN. Ziet Holen.

SPINNEKOPPEN verflinden andere insekten en die van hunne eigen soort, VII, 2.

SPITSMUIS heeft iets in het klein van den rot en van den mol, VIII, 34. Hij heeft de oogen wat grooter dan de mol, maar ook onder het haar verborgen, *ald.* Hij heeft eene sterke reuk, die hem bijzonder eigen is en die de katten tegenstaat, *ald.* De spitsmuis is niet venijnig en kan ook niet in de huid van een groot dier bijten; hetgeen men zegt van de wonden, die hij het paerd toebrengt, is niet gegrond, *ald.* Natuurlijke huishouding van den spitsmuis, *ald.* Verscheidenheden in de kleur, 35.

SPITSMUIS van Braslie. Aantekening over dat dier, dat grooter is dan de Europese spitsmuis, XV, 52.

SPITSMUIS-VLEDERMUIS. Afbeelding en beschrijving van dit dier door PALLAS; hij wordt in de heetste landen van Amerika gevonden, XV, 173.

SPLEETEN der laagten van de aarde zijn loodlijnig op den horizont, I, 39. Zij zijn voortgebracht door de uitdrooging der horizontale laagten, 55. Zij zijn van binnen bezet met kristallen, met spath enz. *ald.* Derzelver wanden koomen in haare geheele hoogte zoo naauwkeuriglijk overeen als twee stukken hout, die men zoude gespleten hebben, *ald.* Oorsprong van de loodregte spleeten, die overal in de horizontale laagten van den grond gevonden worden, 178. Bijzonderheden omtrent de loodlijnige spleeten, 279. De loodregte spleeten zijn in den rotssteen en in de groote beddingen van keisteentjens, zoo wel als in de beddingen van marmer en harden steen en somtijds.

tijds zijn zij breeder, 284. Zij zijn wijder of enger naar maate de stoffen min of meer hard zijn, 284. *en volg.*

SPLEETEN IN DE ROTSSEN. De spleeten door de verkoeling en uitdrooging van de stoffen der aarde voortgebracht, doorsnijden het loodregt vak van de bergen, niet alleen van de hoogte naar de laagte, maar ook van vooren naar agteren, of van den eenen kant naar den anderen, en in elken berg hebben zij de algemeene rigting van deszelfs eerste gedaante gevolgd, XVII, 42. De loodregte spleeten zijn in de kalk-stoffen gekoomen, toen die stoffen hard en droog geworden zijn, 64. Feiten en bewijzen, die aantoonen dat de loodregte spleeten van de rots van den aardbol, daar de metaal-aderen gevonden worden, door die metaalachtige stoffen ingekorst, en gevuld zijn door de verheffing, door de inwendige hitte der aarde veroorzaakt, 153.

SPOOKEN. Natuurlijke en wezenlijke uitwerkingen, waarop het verschijnen van spooken en het gezigt van geesten gegrond zijn, III, 8. Het vooroordeel van spooken is in de Natuur gegrond en die schijnbaarheden hangen niet enkel van de verbeelding af, gelijk de Wijsgeeren denken, 9.

SPRAAK is het minst dubbelzinnig teken van de gedagte; zij brengt uitwendig zoo veel verschil tusfchen den mensch en den mensch als tusfchen den mensch en het beest voort, IV, 42.

SPRINGBOK van de Kaap de Goede Hoop moet eer t'huis gebracht worden tot het geflacht der gazellen dan tot dat der geiten; de foort is zeer talrijk in de landen van de Kaap, zij gaan in troepen van honderden en duizenden; daar zijn twee foorten van die Springbokken; hunne gelijkenissen en verschillen; de eene wordt *Springbok* genaamd en de andere *Klip-Springer*, XVI, 97. Waarneemingen over de eerste foort door FORSTER, *ald.*

SPRINGHAANEN. Onzagchelijke verwoestingen door hen aangerigt, VI, 104. Volkeren die Springhaanen eeten, XVIII, 262.

SPRINGHAANEN-EETERS. Ziet *Acridophagi*.

SPRINGHAAS. Ziet groote Gerbo van de Kaap de Goede Hoop.

SPRUITJENS, in het oneindige in elkanderen vervat, is eene onderstelling, die onnodig is voor de verklaring van de hervoortbrenging; wederlegging van de gevoelens, op die onderstelling gegrond, en aantooning van derzelver ongerijmdheid en onmogelijkheid, II, 14.

SPUuwen. Het eerstgeboren kind heeft de kracht nog niet om te spuuwen, II, 226.

STAERT-STERREN. Ziet *Comeeten*.

STALACTITEN. Oorsprong van dezelve, derzelver vorming, plaatfing, figuur enz. zij vormen in onderaardsche plaatfen kolommen en klompen van allerlei gedaanten, I, 281.

STEENBOK behoort t'huis in het oude waerelddeel en wordt in het nieuwe niet gevonden, XII, 109. Verschil tusfchen den mannetjens Steenbok en de gems, 110. Het wijffen heeft de hoornen anders dan het mannetjen en zij gelijken veel naar die van den gems, *ald.* De Steenbok beklimt de kruinen der hoogfte bergen, *ald.* Zijne overeenkomsten met den gems, *ald.* Als men hen jong vangt, worden zij gemaklijk tam gemaakt en loopen met de geiten, 111. Het wijffen alleen maakt de foort van den Steenbok uit, gelijk het wijffen alleen de foort maakt bij de fchaapen, 112. De Steenbok en de tamme geit zijn waarfchijnlijk maar eene zelfde foort met de gems, *ald.* De Steenbok is de oorfpronglijke fтам van alle de raffen van geiten, gelijk de moufflon van alle de raffen van fchaapen, 120. Zijne overeenkomsten en zijn verschil met den tammen bok, *ald.* De Steenbok loopt zoo snel als het hert en doet even zulke groote fprongen, 116. De Steenbok is de manlijke fтам en de gems de vrouwlijke fтам in de foort van de geiten, 120. Hij wordt alleen in hooge gebergten gevonden, *ald.* De jacht op dit dier is zeer moeilijk, de honden zijn 'er bijna onnut bij, 120, 121. De foortlijke eigenfchappen, die aan het bloed van den Steenbok worden toegefchreven, behooren ook tot het bloed van den gems en van den tammen bok, en koomen alleen voort van de warme en riekende kruiden, waarmede deeze dieren zig voeden, 122.

STEENEN. Als men de fteenen en de marmers uit de groeven haalt, fteekt men die af volgens hunne natuurlijke plaatfing. Als men dezelve gebruikt, moet men, om een goed metfelwerk te maaken, en, opdat de fteenen lang duuren zouden, de fteenen nederzetten gelijk zij in de groeven geftaan hebben; zij hebben zig bij evenwijdige en horizontaale laagen gevormd, I, 124. In de fteengroeven om Parijs is de laag van de goede fteenen niet dik; zij is overal niet veel meer dan agttien of twintig duimen dikte. Daar zijn harde fteenen, van welken men zig bedient om de huizen te dekken, die in de geheele uitgeftektheid van hun bed maar een duim dikte hebben, 125. Groote fteenen in de valleien en vlakten verfpreid liggende, derzelver oorfprong, 286. Deeze verfpreide blokken zijn veel gemeener in de landen, daar zandbergen of bergen van zand-fteen zijn, dan in die, daar zij van marmer en van klei zijn, *ald.* In alle landen, daar men in het veld of in andere bebouwbaare gronden een groot getal verfteende fchulpen in haar geheel vindt, die wel bewaard en geheel van elkanderen gefcheiden zijn, is de fteen ten minften in de eerfte laag aan de vorst blootgefteld geweest, I, 151. Steenen, die zig in de blaas en in het galblaasjen der dieren vormen, zijn van eene andere zelfftandigheid en een ander zaamenftel dan de bezoards, XII, 165, 169.

STEENEN (FIJNE). Alle de fijne fteenen, en zelfs de diamant, ijn, gelijk het rots-kristal, niet anders dan ftalactyten van keien of van enige andere ver-glasbaare ftoffen, I, 283.

STEEN-GROEVEN beftaan uit verfcheidene beddingen of laagen, die bijna alle horizontaal of even eens hellende zijn. Dit moet verftaan worden van alle de fteen-groeven van kalkaartige fteenen, als marmer, bouw-fteenen, mergel enz. De fteen-groeven van blok-fteen, graniet-fteen en andere ftoffen, die tot glas kunnen worden, liggen niet zoo regelmatig, fchoon zij over het

het algemeen dezelfde regel volgen en schoon derzelver laagen evenwijdig en horizontaal of even schuinsch liggen, I, 46. Beschrijving van de steengroeven van Maastricht, 276. In de meeste groeven zijn de eerste laag, dat is, die, welke naast bij de oppervlakte van de aarde is, en de laagen, die onder deeze eerste liggen, van zagteren steen dan de onderste laagen, 279. Rang van de ligging der stoffen in eene groeve van stoffen, die tot glas kunnen worden, 282.

STEEN-GROEVEN (OP SCHUIM LOOPENDE). Zijn niet van groote uitgestrektheid. Vorming van die op schuim loopende groeven, I, 139.

STEEN-GROEVEN van kalk-steenen in de valleien en laage landen zijn alleen gevormd van de overblijfselen der oude laagen steen, alle boven op die nieuwe steen-groeven gelegen, XVII, 84.

STEEN-KOLEN. De kolen-mijnen worden gemeenlijk in de klei op eene groote diepte gevonden. Daar zijn van die mijnen, die aanhoudend branden, maar zagt en zonder losbarsting, I, 269.

STEKEL-VARKEN is geen varken met stekels; deszelfs beschrijving en zijn verschil van het varken, XII, 268. Zijne gelijkenissen met den bever, *ald.* Het stekel-varken heeft het vermogen niet om zijne pennen wegteschieten, gelijk men gemeenlijk geloofd, 269; als het getergd wordt, schudt het slechts zijne pennen en dan vallen 'er enige uit, die minst in het vel vast zitten, *ald.* Het is uit de warme luchtstreeken oorspronkelijk en egter kan het in de gemaatigde luchtstreeken leeven, 270. Men vindt het in Italie, vooral in het Apennijnsch gebergte, *ald.* Het stekel-varken is noch woest, noch wild; het is slechts naieverig op zijne vrijheid, 271. Zijn voedsel in vrijheid en in gevangenschap, *ald.* Zijne stekels zijn waare pennen-schaften, waarvan niets dan de baarden ontbreken, *ald.*

STEKEL-VARKEN van Malacca; beschrijving van dat dier, XIX, 145. Deszelfs hebbelikheden, 146.

STELZEL; het natuurlijkst en leerzaamst stelzel is om de dingen, die elkaer gelijken, bij elkanderen te plaatsen, en die, welke vop elkaer verschillen, te schelden, volgens de orde van vergelijking van het getal der verschillen met het getal der gelijkheden, niet van een enkel deel genoomen, maar van het geheel, dat is van gedaante, grootte, uitwendige houding, het getal van deelen, derzelver plaatsing enz., I, 11. De stelzels van de verdeeling der dieren zijn nog gebrekkiger dan die van de verdeeling der gewassen, *ald.* De stelzels zijn de grondslagen niet van de wetenschap; het zijn slechts tekenen, die men afgesproken heeft om elkanderen te verstaan, 12. Zij zijn alleen woordenboeken, waarin men den naam der natuurlijke voorwerpen geschikt vindt naar een bijzonder denkbeeld, en welks orde bij gevolg even willekeurig is als de alphabetische orde, *ald.* Het waar stelzel in de Natuurlijke Historie is de volledige beschrijving en de nauwkeurige historie van elke bijzondere zaak, *ald.* Verdeeling welke men in dit werk gevolgd heeft, 17.

Stelzel om zig in de wetenschappen te geleiden, 26. Grondslag van het waarstelzel om zijnen geest in de wetenschappen; zoo wiskundige als natuurkundige, te geleiden, 32.

STELZEL DER WERELD. Onderwerp, dat in eenen zekeren zin zeer eenvoudig is, dat is te zeggen, zeer ontbloot van natuurkundige hoedanigheden, omdat men de planeeten kan beschouwen als slechts stippen zijnde, om haare groote verwijdering; en omdat men, zonder zig te bedriegen, alle derzelver natuurlijke hoedanigheden kan aftrekken, uitgezonderd die van de zwaarte, en omdat derzelver bewegingen daarenboven de regelmatigste zijn, die wij kennen, en geene vertraaging door den wederstand ontmoeten, I, 30. De verklaring van het stelzel der wereld is een wiskundig vraagstuk, en om het wezenlijk te doen worden was 'er maar een gelukkig opgevat natuurkundig denkbeeld nodig, *ald.*

STELZELS zijn nuttig, als men die met de behoorlijke uitzonderingen gebruikt, onnut en zelfs schadelijk, als zij of te algemeen, of al te bijzonder, of enkel willekeurig zijn, I, 4. De stelzels maaken dikwijls de taal der wetenschap moeilijker dan de wetenschap zelve, *ald.* Het is onmogelijk een algemeen stelzel te maaken of een volmaakt stelzel, niet alleen voor de geheele Natuurlijke Historie, maar zelfs maar voor eenen enkelen van derzelver takken, 6. Daar is geen stelzel, waarin niet natuurlijk iets willekeurigst voorkomt, *ald.*

STELZELS over de voortteeling. Onoverwinlijke zwaarigheden tegens het stelzel der eieren en tegens het stelzel der zaad-diertjens, II, 79.

STELZELS der kruidkunde onderzocht, I, 7. Dat van LINNAEUS van de dieren in het algemeen en van de viervoetige in het bijzonder, 20.

STELZELS van ARISTOTELES in zijne Natuurlijke Historie der Dieren, I, 23. Van PLINIUS in zijne Natuurlijke Historie, 24. Van WHISTON over de formering der aarde, 85. Van BURNET, 91. Van WOODWARD, 93. Van BOURGUET, 98. Van LEIBNITZ, 99. Van SCHEUCHZER 100. Van STENON, 100.

STEM. Die eene valsche stem hebben; hooren niet eveneens met beiden de ooren, en het is omdat zij slegt hooren dat zij valsch zingen, III, 22. De roeper zou volkoomener kunnen gemaakt worden, en men zou verre-horens voor de ooren kunnen maaken gelijk men verrekijkers voor de oogen maakt, 23. Het is door de uitademing dat de mensch zijne stem vormt, in plaats dat de dieren dezelve door inademing vormen; waarneemingen, welke dit schijnen te bewijzen, XVIII, 240.

STERFTE. Tafelen van de sterfte van het menschlijk geslacht, die nader bij de waarheid koomen dan alle die te vooren gemaakt zijn, II, 295. Waarom de sterfte uit de tafelen te Parijs veel grooter schijnt geweest te zijn gedurende de jaaren 1719 en 1720, XVIII, 144. De gemiddelde sterfte te Parijs is van agttienduizend agthonderd voor elk jaar, 145. Dat getal van agttienduizend agthonderd moet men met vijf en dertig vermenigvuldigen om het getal der levende te hebben; dus bevat Parijs zeshonderd agt en vijftig duizend levende menschen, *ald.* De maanden van het jaar, waarin te Parijs de meeste menschen sterven, zijn Maart, April en Mey, en die, in welke de minste sterven, zijn July, Augustus en September; dus is het na den winter en

en in het begin van de lente dat de menschen, even gelijk de planten, in het grootst aantal sterven, 146.

STERREN, die voor eenen tijd verschijnen en weder voor een tijd of voor altoos verdwijnen, I, 75. Geene ster, die uit haar zelve licht is, draait om eene andere, *ald.* Waarom de vaste sterren alleen lichtgeevend zijn en waarom in het zonne-stelzel alle de dwaal-sterren duister zijn, XVII, 27.

STERREKUNDE. Bijna onbegrijpelijke vorderingen van de oude Sterrekunde. Voorbeeld in de maan-zonne-periode van zeshonderd jaaren, reeds ten tijde van de Patriarchen voor den zondvloed bekend, XVII, 123.

STIER. Keuze en hoedanigheden van den Stier, welken men tot de voortteeling bestemt, IV, 222. Herhaalde en gewillige koppeling van den Stier met de Merrie, zonder dat er eene vrugt van gekoomen is, XV, 75.

STILLE ZEE. Ziet Zee.

STINKDIEREN; daar zijn vier soorten, de *Coase*, de *Chinche*, de *Conepate* en de *Zorille*, XIII, 194, 195. Zij schijnen van Amerika naar Europa overgekoomen te zijn, XV, 33.

STINKDIER van Chili, deszelfs beschrijving, XIX, 113.

STOETERIJ; hoe eene stoeterij aanteleggen, IV, 101. De stoeterijen op drooge ligte gronden brengen sobere, ligte en sterke paerden voort, met sterke pooten en harde hoeven, terwijl zij op vogtige plaatsen en in de vetste weiden bijna alle groote zwaare koppen, het lijf dik, de pooten dik, negte hoeven en platte voeten hebben, 103.

STOF; derzelver soortlijke en volstrekte zwaarte, XVIII, 53.

STOFFE, waaruit de planeeten in het algemeen zijn zaamengefeld, is omtrent dezelfde als de stof van de zon, I, 70. Algemeene verdeeling der stoffen, waaruit de aardbol bestaat. De eerste liggen aan laagen, aan bedden, aan horizontale strooken; de tweede zijn stoffen, die men aan hoopen, aan streepen, aan leodlijnige of onregelmatig schuinsch liggende aderen vindt. De eerste klassen bevat de zanden, de kleien, de graniten, de harde rots, de keien in groote klompen, de leien, de mergels, de krijten, de verkalkbaare steenen, de marmers enz. De tweede de metaalen, de halve metaalen, de kristallen, de sijne steenen, en de keien in kleine klompen, 163. Verglasbaare en verkalkbaare stoffen, *ald.* Stoffen, waaruit de laagen des aardbols bestaan, 138. De stoffen, die den aardbol in het algemeen uitmaaken, moeten eerst verdeeld worden in verglasbaare en in verkalkbaare stoffen; wezenlijk onderscheid van die twee soorten van stoffen. De hoeveelheid kalkachtige stoffen, schoon zeer groot op de aarde, is egter zeer klein, in vergelijking van de hoeveelheid verglasbaare stoffen, XVII, 7. Alle de oorspronkelijke stoffen van den aardbol, die niet onmiddelijk door de werking van het eerste vuur zijn voortgebracht, zijn door middel van het water gevormd geworden, 8. De tijd van de formeering van de verglasbaare stoffen is veel ouder dan die van de vorming van de kalkachtige stoffen, 10. De eerste zijn door middel van het vuur voortgebracht, en de tweede door middel van het water, 41. Men moet alle de aardse stoffen in vier klassen verdeelen. 1. De verglasbaare stoffen door het eerst vuur voortgebracht; 2. de kalk-

kalkaartige stoffen door middel van het water voortgebracht; 3. alle de zelfstandigheden door de vergaane deelen van dieren en planten voortgebracht; 4. de stoffen uit brandende bergen, die dikwijls gedeeltelijk van de natuur der eerstgenoemde zijn. Optelling van die vier klassen van stoffen, 75. *en volg.* De meeste stoffen uit de brandende bergen, eene tweede werktuig van het vuur ondergaan hebbende, hebben eenen nieuwen aart aangenomen, *ald.*

STOFFEN (VLUGGE) van den aardbol, als het water, de lucht enz. zijn uit den dampkring van de zon medegefleept ten tijde toen de planeeten 'er uitgeworpen wierden, XVII, 32.

STOFFE (WERKTUIGLIJKE) De minst bewerkte stof heeft, uit kracht van haar bestaan, eene oneindige menigte betrekkingen met alle de deelen van het geheelal, II, 2. De onbezielde stof heeft noch gevoel, noch gewaarwording, noch bewustheid van bestaan, *ald.* De algemeene verdeling, welke men van de stof moest maaken, moest zijn in levende en doode stoffe, in plaats van te zeggen bewerkte en ruwe of onbewerkte stof; het onbewerkte is niet anders dan het doode. Daar bestaat eene hoeveelheid werktuiglijke stof, die nergens door verdeeld kan worden; daar bestaat ter zelfder tijd een bepaald getal vormen, die, bekwaam om zig die stof eigen te maaken, ieder oogenblik verdeeld worden; dat getal van vormen of van individus, schoon verschillende in iedere soort, is over het geheel altijd hetzelfde. altijd evenredig met die hoeveelheid levende stof. Zoo zij al te menigvuldig ware, zouden 'er andere geboren worden en wij zouden nieuwe soorten zien verschijnen, XII, 5. De onwerktuiglijke stof, die de massa der aarde uitmaakt, is geene maagde-Stof. Alles is omgeroerd, door de kracht der groote en kleine werk-oorzaaken, 6. Soms heeft de stof de overhand boven de gedaante; voorbeeld daarvan, VI, 17. De organische stoffe, die het dier door de voeding in zijn ligchaam opneemt, neemt niet onverschillig zulk of zulk eene wijziging aan. Zij behoudt somtijds kenmerken van haaren vorigen staat, VI, 18.

STOFLIJK. Betrekkingen, die zuiver stoffijk zijn, als de uitgebreidheid, de ondoordringbaarheid, de zwaarte doen ons niet aan en zijn dezelfde gedurende het leven en na den dood, II, 3.

STOF-VEZELS. Daar zijn planten, die geene stof-vezels hebben; daar zijn 'er, waarin het getal der stof-vezels verschilt; bij gevolg moet men geen kruidkundig stelzel op het getal der stof-vezels gronden, I, 10.

STORM. Zonderlinge storm aan de Kaap de Goede Hoop, I, 242. Schielijke en zeer gevaarlijke stormen op enige zee-kusten, I, 242—244. De stormen zijn menigvuldig in alle de zee-engten. op alle uitsteekende kusten, aan het eind en in den omtrek van alle voorgebergten, schier-eilanden en kaapen, en in naauwe zee-boezems, I, 40.

STORTINGEN. Ziet Water-vallen.

STRAAT. De loop van den Oceaan door de straat van Gibraltar is strijdig met alle de andere bewegingen der zee, in alle de straten, die den Oceaan met den Oceaan vereenigen, die van het Oosten naar het Westen gaan, daar die door de straat van Gibraltar van het Westen naar het Oosten loopt, I, 51. De

De laagten aarde zijn bevonden dezelfde te zijn ter wederzijde van de straat, hetwelk bewijst dat zij weleer aan malkanderen vast zijn geweest, *ald.* In de straaten, die haare monden naar het Westen hebben en in de middelandsche zeeën, waarin zij uitkoomen, is de beweging der stroomen veel minder merklijk dan in de straaten, die haare monden naar het Oosten hebben, gelijk ook in de zeeën, waarin de straaten uitkoomen; reden hier van, 201. De straat van Magellaan is de langste van alle straaten en de getijden zijn 'er zeer sterk, 203. De opening van de straat van Gibraltar is waarschijnlijk op denzelfden tijd gebeurd als de verzinking van het eiland Atlantis, XVII, 106.

STREMSEL in de maag van het kalf, waarvan men zig bedient om de melk te doen stremmen, IV, 229.

STREPSICEROS van BELON; schaap van het eiland Candia en van enige andere eilanden van den Archipel; het heeft de hoornen regtop staande en als eene schroef gedraaid, XI, 216. De Strepsiceros van de Ouden is hetzelfde dier met de Antilope, XII, 156. Beoordeelende aanmerkingen over den Strepsiceros van CAIUS; het is waarschijnlijk hetzelfde dier als de Condoma, 203.

STROOM. Oorsprong van de stroomen in de zee; verklaring van derzelver uitwerking, I, 45. Het zijn de stroomen, die de overeenkoomende hoeken, die men tusschen de tegens elkanderen over liggende bergen en heuvelen ziet, voortgebragt hebben. Het zijn de stroomen in zee, die de valleien uitgehold en de heuvelen opgeworpen en dezelve overeenkoomende rigtingen gegeven hebben, *ald.* Bijzondere oorzaken van de stroomen in zee, 220. Oorsprong van de stroomen, 224. Zij worden voortgebragt door de bewegingen van eb en vloed en volgen in hunne streek die van de onessenheden van den bodem der zee, *ald.* Andere stroomen, door de winden veroorzaakt, volgen ook de rigting van die ongelijkheden, *ald.* Omstandige verklaring van den loop en de terugkeering der stroomen, 225. In de Indische zee loopen de stroomen, als de winden, zes maanden in eene streek, en zes maanden in de tegenovergestelde streek, *ald.* De stroomen moeten beschouwd worden als de rivieren van de zee en volgen naauwkeuriglijk dezelfde wetten als de rivieren van de aarde, 226. Optelling van de voornaamste stroomen in zee, 227. De stroomen hebben alle eene bepaalde breedte, die niet verandert; deeze breedte hangt af van de tusschenwijdte tusschen de bergen in de zee, die hun tot oevers dienen, 228. Het naauwkeurig beschouwen van de kusten van onze valleien bewijst ons dat het bijzonder werken der stroomen laater geschied is dan het algemeen werk der zee, XVII, 79. Voorbeeld en bijzonderheden van deeze algemeene waarheid, 80. De stroomen hebben vershillenden loop gehad en de helling der heuvelen is door deeze oorzaak veranderd; reden daarvan, 83. De stroom van Gujana naar de Antilles loopt met eene zeer groote snelheid, als of men van eene hooger plaats naar eene laager afdaalde; reden van die uitwerking, 209. Daar zijn streeken in zee, daar men een dubbelen stroom waarneemt, den eenen boven, den anderen onder, in eene strijdige rigting; proeven en voorbeelden daar omtrent, 239.

STIJL. De stijl is niet anders dan de orde en de beweeging, welke men in zijne gedagten brengt, I, 111. Voornaamste regels van den stijl, v. De toon is niet anders dan de stijl die op den aart van het onderwerp past, viii. De verheven stijl kan niet gevonden worden dan in de groote onderwerpen van dichtkunst, historie en wijsbegeerte, ix.

SUFAC van *Madagaskar* schijnt hetzelfde dier te zijn als de Douc, XIV, 195.

SUMXU is een fraai huisdiertjen in China, dat men niet beter vergelijken kan dan bij de kat; aantekening daarover, XV, 102.

SURIKATE is de naam van een fraai diertjen, dat in Suriname en in enige andere provincieën van Zuid-Amerika gevonden wordt. Zijne beschrijving, zijn aart, zijne hebbelikheden. Hij komt nader bij den Coati dan bij enig ander dier, en hij heeft, gelijk de hyena, maar vier vingers aan alle de voeten. Het is een roof-diertjen, dat zeer op vleesch, eieren en visch gezet is, en niet geeft om brood of vrugten; het drinkt gaerne zijne pis. Het heeft eene zeer zonderlinge stem of schreeuw, XIII, 61, 62. Aart van dat dier, XV, 129. Het is geen dier van Zuid-Amerika, maar van Afrika, in de bergachtige landen boven de Kaap de Goede Hoop, *ald.*

T.

TAAL. Men kan de oudheid of nieuwhed van eene taal gissen naar de min of meer groote hoeveelheid van woorden, en de min of meer ineenvloeiende verscheidenheid der wendingen, I, 21. Ziet *Grieksche Taal*.

TAFEL van de geboorten, huwelijken en gestorvene in de stad Parijs in de jaaren 1671, 1672 en 1673. en aanmerkingen over dezelve, XVIII, 168. Andere Tafel van 1709 tot 1766, 131, 132. Andere breedvoeriger Tafel van 1745 tot 1766, 133, 143.

TAFEL van de geboorten, huwelijken en gestorvenen in de stad Montbard in Bourgonje van 1765 tot 1774, XVIII, 148.

TAFEL van de geborene, getrouwde en gestorvene in de stad Flavigny in Bourgonje van 1770 tot 1774, XVIII, 150.

TAFEL van de geborene, getrouwde en gestorvene in het bailluwfchap van Saumur in Bourgonje in de jaaren 1770, 1771 en 1772, XVIII, 155.

TAFEL van de geborene, getrouwde en gestorvene in de stad Semur in Auxois van 1770 tot 1774, XVIII, 149. Andere diergelijke Tafel van onderscheiden vlekken en dorpen van het bailluwfchap van Saumur in Auxois van 1770 tot 1774, 152. Andere diergelijke Tafel van het geheel bailluwfchap van Saumur in Auxois van 1770 tot 1774, 153. Andere Tafel van de plaatsen daar meer meisjes dan jongens geboren worden in hetzelfde bailluwfchap van Saumur, 154.

TAFEL

TAFEL van de geborene, getrouwde en gestorvene in de stad Vitteaux in Bourgogne van 1770 tot 1774, XVIII, 151.

TAFEL van de sterfte in de stad Parijs, vergeleken met de sterfte op het land tot op twintig mijlen afftands van die stad, XVIII, 158. Aanmerkingen over die Tafel, 159. Vergelijkende Tafel van de sterfte in Frankrijk en die in Londen, 160.

TAFEL van de vondelingen in Parijs van 1745 tot 1766, XVIII, 147.

TAGUAN OF GROOTE VLIEGENDE ECKHOORN; zeer aanmerklijk verschil in grootte tusfchen den Taguan of grooten vliegenden Eckhoorn van de West-Indieën, en de Polatouche of vliegenden Eckhoorn van de Noordfche landen, X, 78. Beschrijving van den Taguan, *ald.* Vergelijking van denzelven met de Polatouche, *ald. en volg.* Beschrijving van den Taguan door VOSMAER, 80. *en volg.* Deszelfs beschrijving, XIX, 129.

TALIBI, naam, dien men aan het mannetjen van den Sarigue gegeven heeft in enige provincieën van Amerika, X, 201.

TAIRA OF TAYRA. Aantekening over dat dier, dat in Brazilië en in Gujana gevonden wordt, XV, 50.

TAJACU, **TAJACOU**, of **PECARI**. *Ziet Pecari.*

TALAPOIN, kleine Guenon van eene vrij fraaie gedaante, XIV, 187.

TAMANDUA. Zijn verschil met den Tamanoir, X, 103. Zijn verschil en gelijkenis met den Tamanoir en den mieren-eeter, 108. Afbeelding en beschrijving van dit dier; zijn verschil van den Tamanoir, 112. *en verv.* Aanmerkingen van ALLAMAND over de historie van deeze dieren, XVI, 17.

TAMANOIR; beschrijving van denzelven, X, 103. Hij bedekt zig het gantfche lijf met zijnen staert, zonderlinge zelfftandigheid van het hair van dat dier, *ald.* Hij loopt traag en een man kan hem gemaklijk in zijnen loop onderhaalen, *ald.* Zijne kracht en de wijze, waarop hij zig verdedigt tegens de roof-dieren, 109. De Tamanoir wordt in Afrika niet gevonden, fchoon enige fchrijvers zulks verzeekerd hebben, *ald.* De Tamanoir vreest den Jaguar niet; hij doodt hem zelfs, als hij van hem aangevallen wordt, 111. Beschrijving van dit dier, 110. Zijne hebbelijkheden en voedzel, 111, 112. Hij krijt zijnen geheelen wasdom niet dan op zijn vierde jaar, *ald.* Zonderling maakzel, waardoor dit dier niet door den bek ademt, maar alleen door de neusgaten, *ald.* Dit dier, gelijk ook de Tamandua en de kleine Mieren-eeter, wordt niet dan in Amerika gevonden, en niet in Afrika; antwoord op de berifping van VOSMAER, 113, 114. Aanmerkingen van ALLAMAND over de historie van deeze dieren, XVI, 17.

TAMANOIR. (KLEINE) *Ziet Tamandua.*

TAMARIN, kleine foort van Sagouins. Onderscheidende kenmerken van deeze foort, XIV, 256. Hebbelijkheden van die Sagouins, XIX, 49.

TANDEN. De fnijtanden koomen bij den mensch gewoonlijk de eerfte uit, gemeenlijk op de zeven, agt of tien maanden, en fomtijds op het einde van het eerfte jaar, II, 233. De agt fnijtanden, de vier hondstanden en de vier eer-

eerste kiezen, die in het eerste en tweede jaar na de geboorte zijn uitgekoomen; vallen in het vijfde, het zesde of zevende jaar natuurlijk uit, maar zij worden vervangen door andere, die in het zevende jaar uitkoomen, dikwijls later, maar somtijds koomen zij eerst ten tijde der huwbaarheid voor den dag. De andere kiezen vallen niet uit, of, zoo zij uitvallen, worden zij zelden door andere vervangen, 234. De vier laatste kiezen ontbreken verscheiden menschen; zij koomen gemeenlijk niet uit dan in den tijd der huwbaarheid en zelfs dikwijls later. De twee hondstanden koomen te gelijk uit, of zeer kort na de snijtanden, *ald.* De kiezen verschijnen gemeenlijk op het eind van het eerste of in den loop van het tweede jaar, *ald.* De eerste tanden der kinderen zijn niet van eene zoo vaste zelfstandigheid als die, welke daarna koomen; zij hebben maar weinige wortelen, en zij geraaken zeer ligt los, 235.

TANDEN. De groote gegraven, vierkantige tanden, welker vermaalende zijde als een klaverblad is, hebben alle de kenmerken van de kiezen van het rivierpaerd, en de andere zeer groote tanden, welker vermaalende zijde uit groote stompe punten bestaat, hebben eene soort toebehoord, die thans van de aarde verdelgd is, XVII, 12.

TANDEN-KRIJGING is eene natuurlijke werking, die egter de gewoone wetten der Natuur niet volgt, II, 233.

TANREC en TENDRAC zijn kleine diertjens van Oost-Indie, die naar onzen egel gelijken; daar zijn twee verschillende soorten, waarvan wij de eerste *Tanrec* en de tweede *Tendrac* noemen; de eerste is grooter en dikker en heeft den smoel langer dan de tweede; het is ook met stekels bedekt, in plaats dat het ander slechts ruw hair heeft als varkens-borstels. Aart van deeze dieren en hunne andere eigenschappen, XII, 285. Afbeelding en beschrijving van den Tanrec, XV, 145.

TAPETI. Aantekening over dat dier, dat van eene soort moet zijn, die de haazen en konijnen zeer nabij koomt; deszelfs beschrijving. Het schijnt dat het dier van Nieuw Spanje, door FERNANDES onder den naam van *Citli* opgegeeven, hetzelfde zij, XV, 53.

TAPIR. De Tapir behoort in de nieuwe wereld t'huis en bestond niet in de oude, IX, 19. Vergelijking van den Tapir met de dieren van de oude wereld. Het is niet mogelijk de oorsprong van de soort van den Tapir toeteschrijven aan de ontaarting van enige soort van dier van de oude wereld, XV, 30. De Tapir is het grootst dier van de nieuwe wereld, en is egter niet grooter dan eene koe of kleinen muil ezel, XI, 257. Beschrijving van denzelven en van zijne natuurlijke hebbelijkheden, *ald.* De Tapir houdt veel van het water en is 'er meestentijds in, *ald.* Het is geen vleescheetend dier; het leeft van planten en wortelen en verschilt veel van den hippopotamus, 258. Beschrijving van denzelven door ALLAMANO, XI, 259. *en verv.* De neus van dit dier heeft veel overeenkomst met den snuit van den olyphant, en het bedient 'er zig bijna op dezelfde wijze van. Daar is egter geen ahangzel of vinger aan het eind, 260. Het wijfjen heeft geene maanen als het mannetjen, maar slechts enige langer hairen, die van elkanderen verwijderd zijn daar ter plaatse. Zij heeft maar twee prammen, tuschen de agterpooten, 262; afmetingen van een wijfjens Tapir, 263. Vergelijking van den Tapir met den olyphant, XVI, 31. Onze luchtstreek

freek is niet geschikt voor dat dier. Het is het grootst viervoetig dier van Zuid-Amerika, *ald.* Hij gaat zig dikwijls baaden; hij eet geen visch, maar gras en bladeren. Het wijfjen krijgt maar een jong. Natuurlijke hebbelikheden van den Tapir. De mannetjens gaan altijd alleen, uitgezonderd als de wijfjens tochtig zijn, *ald. en volg.* Zij zijn vrij menigvuldig in de bosschen, die verre van de woningen liggen. Hij is van eenen stillen en vreedzaam aart, en wordt niet gevaarlijk dan als hij gekwetst is. Hij maakt breede betreden paden in de bosschen, en men moet zijne ontmoeting vermijden, want hij loopt onbescuisd voort, 32. Hoe men hem jaagt. Zijne huid is zeer vast en zeer dik, en zelden doodt men hem met eene enkele snaphaan-schoot, *ald.* Hij geeft geen ander geluid dan een schel gefluit. Men houdt enige in Cayenne als huis-dieren, *ald. en volg.* Zijn vleesch is niet sijnaklijk. Zijne beschrijving door BAJON, 33. *en volg.* Hij herkauwt niet, en heeft geene drie maagen, gelijk in de beschrijving van BAJON gezegd wordt; bewijzen daarvan, 34. Het mannetjen is grooter dan het wijfjen. Beschrijving van dit dier, 35. De wijfjens worden in November en December tochtig. Elk mannetjen volgt een wijfjen en dit is de langste tijd wanneer men paaren te zaamen vindt. Zij draagen tien of elf maanden. Dit dier is niet tweeflachtig, maar rust altijd aan land, en zelfs op de hoogste en minst vogtige plaatsen; hij verkeert op de moerasfge plaatsen, om zijn onderhoud te zoeken, en omdat hij 'er meer gras en bladeren vindt dan op de hooge gronden, 36. Hij verkeert ook in het water om zig te baaden en te wasschen. Hij zwemt en duikt zeer wel en hij steekt dikwijls zijn snuit uit het water om adem te haalen. Hij zoekt zijn voedsel meer in den nacht dan bij dag. Hij loopt ook over dag, als het vögtig weder is. Zijne andere natuurlijke hebbelikheden, *ald. en volg.* In den staat van huis-dier schijnt hij vatbaar voor verknogtheid. Men heeft zelfs voorbeelden dat men hem in vrijheid kan laten gaan, en dat hij alle avonden van zelf in zijn stal kooft, 36. Hoe men hem jaagt. Het vleesch van de jonge is niet slegt om te eeten, 37. Waarneemingen over de inwendige deelen, en afmeetingen van enige, *ald. en verv.* De soort van den Tapir heeft zig niet voorbij de land-enge van Panama uitgebreid, 39.

TARSIER is de naam, dien wij aan een klein diertjen gegeven hebben, dat, als de Gerboises, den voorvoet (*tarfe*) zeer lang heeft. Dat dier is niet grooter dan een rot; het heeft de voorpooten zeer kort en de agterpooten zeer lang, den staert van eene bovenmaatige lengte, zeer groote oogen, enz. Vervolg van de beschrijving van den Tarsier en zijne vergelijking met de Gerboises. Hij schijnt uit hetzelfde land te zijn als de Marmosa, Sarigue enz. hebbende, gelijk zij, vingers als van menschen aan alle de voeten, en men moet het onder het getal der vierhandige dieren stellen, XIII, 70. Hij wordt alleen in de oude wereld gevonden, XVI, 232.

TARTAAREN. Bijzonder verschil in het Tartaarsche ras, III, 41. Bijzondere waarneemingen over de Tartaaren, 42. Zedert de Russen zig in de geheele uitgestrektheid van Siberie en in de aangrenzende landen hebben nedergezet, zijn 'er zeer veele vermengingen tusschen de Russen en Tartaaren gekomen, en die vermengingen hebben de gedaante en zeden der volkeren onzagchelijk veranderd, XVIII, 261. Het eerst model van het Tartaarsch ras schijnt bij de Kalmukken te zijn, die de lelijkste van alle menschen zijn, 262.

TARW. *Ziet Graan.*

TATOUETE of TATUETE, foort van Schildvarken met agt beweegbaare banden op den rug; zijne beschrijving en kentekenen, X, 146. Het schild van de Tatuete is niet hard; de fijnste hagel gaat 'er door; zijn vleesch is zeer wit en zeer goed om te eten, 147. De Tatuete maakt mischien geene foort, die wezenlijk onderscheiden is van de cachicame, 148. Zijn vleesch is zoo wit en zoo goed om te eten als dat van het speenvarken, 153.

TATOUS. *Ziet Schildvarkens.*

TECHICHI van *Nieuw Spanje* is insgelijks hetzelfde dier als de *Koupara* of Krabben-hond van *Gujana*, XV, 48, 49.

TEEF, die, zonder gespeeld te hebben, alle de verschijnzelen heeft van met jongen te zijn, XV, 95.

TEEF, plant, die een zaad voortbrengt, waarvan de *Abyssiniërs* brood maaken; hoe zij dit brood maaken en bakken, XVIII, 268.

TEL. Gang, welken enige paerden natuurlijk hebben en welke men aan andere doet krijgen. Verklaring van de beweging van het paard in deezen tred, IV, 93. De veulens neemen vrij dikwijls deezen tred aan, vooral als men hen dwingt om ras te gaan en zij nog niet sterk genoeg zijn om te draaven en te galoppeeren, 94.

TENDRAC. Afmeetingen en beschrijving van denzelven, XIX, 144.

TEPEMAXTLA van *FERNANDES* zou wel hetzelfde dier kunnen zijn als de *Conepate*, XII, 200.

THEORIE der aarde rust op vier voornaame feiten; het eerste is dat de aarde overal en tot aanmerklijke diepten bestaat uit evenwijdige laagen en uit stoffen, die voorheen in een staat van zagtheid geweest zijn; het tweede dat de zee de aarde, die wij bewoonen, bedekt heeft; het derde dat de getijden en andere bewegingen van het water oneffenheden op den bodem der zee voortbrengen; en het vierde dat het de stroomen en de zee zijn, welke den bergen de gedaante van hunnen omtrek en eene overeenkoomende rigting gegeeven hebben, I, 162. Tegenwerping tegens dezelve en antwoord, XVII, 16. *en verv.* Tegenwerping tegens de bekoeling des aardkloots en antwoord, 129.

THOS van *ARISTOTELES* schijnt ons toe de Jakhals te zijn; beoordeeling daarover, XIII, 179.

TOLAY is een konijn met eenen langen staert, dat in *Tartarije* gevonden wordt, XV, 41.

TONGRIEM. *Ziet Kinderen.*

TOON. Men moet het verschil van toon in het geluid niet toeschrijven aan de mindere of meerdere menigvuldigheid van de trillingen. Men heeft in de gewoone theorie der geluiden de uitwerking voor de oorzaak genoomen, III, 19.

TOONEEL-VERTOONINGEN; derzelver doel en nuttig voorwerp, XVIII, 339.

TOPOGRAPHIE van de oppervlakte van den aardbol in den eersten tijd en onmiddelijk na de stolling van de stoffe, waaruit hij bestaat, XVII, 45.

TOUAN. Beschrijving van dat diertjen, dat men van Cayenne aan 's Konings Kabinet gezonden heeft, XIX, 122.

TRAGELAPHUS is hetzelfde dier als de Hippelaphus en dat, hetwelk men gemeenlijk *Hert van de Ardennes* noemt, XI, 243. De Tragelaphus van PLINIUS is hetzelfde dier als de Hippelaphus van ARISTOTELES, *ald.*

TZUKTSCHI EN CHELATI, naam, dien men gegeven heeft aan de bewooneren van het oostlijk en noordlijk eind van Asia; dat land strekt tot den drie en zestigsten graad en mischien nog veel verder naar de pool, XVIII, 257. *en volg.*

TUKAN. Aantekening over dat dier, dat eene verscheidenheid van den mol schijnt, XV, 51.

TUNGUSEN schijnen den overgang te maaken tuschen de Samoeden en Tartaaren, XVIII, 262.

TURF. De laagen Turf zijn niet van oude formatie; zij zijn voortgebracht door de geduurige ophooping van planten en gewassen, die boven op elkanderen gerot zijn, I, 47. Deeze half verrotte gewassen zijn bewaard gebleven, omdat zij in bitumineuse aarde laagen, die dezelve beet hebben geheel te bederven, 288. Plaatsen daar men turf vindt. Verschillende soorten van turf, XVII, 308.

TWEESLACHTIGE DIEREN. De eenigste dieren, welken men den naam van *Amphibia* of tweeslachtige dieren in alle de uitgestrektheid van de betekenis van dat woord geven kan, zijn de Phocas, de Morfes en de Lamentin, omdat zij de eenigste zijn, bij welke het gat van het middenschor van het hart altijd open blijft, bij gevolg ook de eenigste, die de ademhaaling ontbeeren kunnen, en zoo goed in de lucht als in het water kunnen leven, XIII, 220.

TWIJFELING is altijd in eene tegenstrijdige reden van de waarschijnlijkheid, XVIII, 6.

TIJD. De opvolging der denkbeelden is, met betrekking tot ons zelve, de eenigste maat van den tijd; maar deeze maat heeft eene eenheid, welker grootheid niet willekeurig noch onbepaald is; zij is daarentegens door de Natuur zelve bepaald en betrekkelijk tot onze bewerktuiging. De tusschenpoos van tijd, die elk onzer gedachten en elk onzer gevoelens bepaakt, is de eenheid van die maat, II, 291. In de kindsheid is de tegenswoordige tijd alles, in rijpen ouderdom geniet men even zeer het voorledene, het tegenswoordige en het toekomende, en in den ouderdom gevoelt men weinig het tegenswoordige, wendt men de oogen van het toekomende, en leeft men niet dan in het voorledene, IV, 27. De tijd is niet betrekkelijk dan tot individus, tot wezens die slechts eene vlugtige bestaanlijkheid hebben; maar gelijk die der soorten standvastig is, zoo maakt haare aanhoudende duurzaamheid en haar verschil het getal, XII, 2. Waarom het denkbeeld van eenen langen tijd ons minder duidlijk voorkomt dan het denkbeeld van eene groote uitgestrektheid, of dat van eene groote somme gelds, XVII, 37. De duuring van tijd, die wij aan het bestaan der planeeten en van de aarde hebben.

ben toegeschreven, zedert derzelver vorming, is eer veel te kort dan te lang, 'er is naauwlijks genoeg voor de verklaring der elkanderen opvolgende verschijnzelen van de Natuur, *ald.*

TIJDVAKKEN der Natuur noemen wij de verschillende en duidlijke veranderingen, welke zij ondergaan heeft zedert het begin der tijden, XVII, 2. Om de tijdvakken der Natuur te behandelen, zullen wij drie groote middelen gebruiken: 1. De feiten, die ons nader bij de oorsprong der Natuur kunnen brengen; 2. de gedenktekenen, die men als de getuigen van haare eerste eeuwen kan beschouwen; 3. de overleveringen, die ons enig denkbeeld kunnen geeven van de volgende eeuwen, waarvan wij alles door overeenkomsten met elkanderen zullen zoeken te verbinden, en eene keten te vormen, die van den top van den ladder des tijds tot ons zal afdaalen, 3. Eerste tijd van de levende Natuur op den aardbol, 36.

TIJGER; geslachtnaam, dien men aan verscheiden dieren van verschillende soorten gegeven heeft, IX, 70. De waare Tijger, de eenigste, welke dien naam moet draagen, is een zeldzaam dier, *ald.* In plaats van eene enkele soort, welke dien naam maar alleen draagen moet, zijn 'er negen of tien, waarom de historie deezer dieren zeer moeilijk te beschrijven is, 71. De Tijger behoort in de oude waereld t'huis en wordt in de nieuwe niet gevonden, 3. Zijne grootte is vier of vijf voeten hoogte, bij negen, tien, en tot dertien of veertien voeten lengte, *ald.* De kenmerken, welke den waaren Tijger van de Panthers, de Luipaarden en andere onderscheidt, is dat hij getekend is met vlekken, in de gedaante van lange dwarsche streepen van het bovenste van den rug tot onder de ribben, terwijl alle de andere met ronde en afzonderlijk staande vlekken getekend zijn, *ald.* In de klasse der verslindende dieren is de Leeuw de eerste en de Tijger de tweede, 72. Aart en temperament van den Tijger, *ald.* De soort is niet talrijk en schijnt bepaald te zijn tot de warmste streken van Oost-Indië, 73. De Tijger vreet de mist der Rhinocerossen, *ald.* Huishouding van den Tijger, *ald.* Hij verlaat dikwijls de dieren, die hij gedood heeft, om andere te doden, en schijnt nimmer van bloed verzadigd, *ald.* Hij is zoo sterk dat hij, eenen Buffel gedood hebbende, hem gemakkelijk naar het bosch sleept, om hem op zijn gemak te verslinden, *ald.* Het is mischien het eenigst dier, welks aart men niet kan buigen, 75. Gevegt van een' Tijger tegens drie olyphanten, 76. Het wijfjen krijgt vier of vijf jongen, 78. Haar gebrul, *ald.* Hij tast liever den olyphant aan dan den rhinoceros, en waarom, XI, 105. De Tijgers van de nieuwe waereld, schoon alle van onderscheidener soorten dan de Tijgers van de oude waereld, zijn evenwel van hetzelfde geslacht, XV, 32. Nieuw bijvoegzel tot de historie van den Tijger, XIX, 109.

TIJGER-KAT van Cayenne. Ziet Margay, XV, 152.

TIJGER (ROODE) van Cayenne. Ziet Congar.

TIJGER-WOLF is de Guepard, XIII, 173.

TIJGER (ZWARTE) van Cayenne. Ziet zwarte Cougar.

TZEIRAN, groote gazelle van het Oosten en van Tartarije, XII, 150. Beschrijving van dezelve; zonderlinge aangroeiing van den Larijn van dat dier, *ald.* Beschrijving van den Tzeiran door ALLAMAND en KLOCKNER, XV, 206; zijne afmeetingsen, 208. Natuurlijke hebbelikheden van dat dier en wijze van het te jaagen door FORSTER, XVI, 95. De wijffens worden ritfig in het laatst van den herfst en werpen in Juny. De mannetjens hebben eene soort van zak onder den buik, gelijk het muskus-dier, en eene verhevenheid aan het strottenhoofd; de jonge zijn zeer gemaklijk tam te maaken; zij hechten zig zelfs aan degeene, welke zij kennen; zij gaan in troepen in hunnen staat van vrijheid, 96. Beschrijving. Het wijffen is ongehoornd, *ald.*

U.

UITBERSTINGEN VAN BRANDENDE BERGEN; hoe die geschieden, XVII, 273.

UITWERKINGEN (ALGEMEENE). Waarom wij geene reden kunnen geeven van de algemeene uitwerkingen of van de algemeene oorzaaken van de Natuur, II, 15. Men zal altoos reden geeven van eene bijzondere uitwerking, zoo dra men zal kunnen doen zien dat zij van eene algemeene uitwerking afhangt, 16. Men kan geene reden geeven van een volstrekt op zigzelf staande feit, omdat niets bekends dezelfde eigenschappen heeft, *ald.* Het is bewezen dat men de reden niet kan vinden van eene algemeene uitwerking, want anders zou zij niet algemeen zijn, daar men ondertuschen kan hoopen nog eens de reden van een alleen staande feit te zullen kunnen vinden, *ald.* Waarom de natuurlijke uitwerkzelen ons niet als wonderen voorkomen, XVIII, 3. Twee wijzen van de natuurlijke uitwerkzelen te beschouwen, *ald.*

UNAU. Beschrijving van den Unau en deszelfs vergelijking met den Aï, XIII, 39. Hij heeft zes en veertig ribben, schoon zijn lijf vrij kort is. Geen dier heeft zoo veele sparren aan zijn getimmerde; want de elephant, die de meeste van alle heeft, heeft niet meer dan veertig ribben, *ald.* De soorten van den Unau en den Aï herinneren ons die gebreklijke wanschepzelen, die onvolmaakte modellen, door de natuur duizendmaalen ontworpen en uitgevoerd, die, ter naauwernood het vermogen hebbende van te bestaan, slechts voor een tijd hebben moeten bestaan, en naderhand van de lijst der wezens zijn uitgeschrapt. Die Luiaarts zijn de laatste bestaande in de orde der dieren, die vleesch en bloed hebben; eene gebreklijkheid meer zou hen belet hebben te bestaan, 40, 41. Aangeboren ellendigheid van die arme dieren; beschrijving van hunne hebbelikheden; zij kunnen, bij gebrek van tanden, noch eene prooi vatten, noch zig met vleesch voeden, noch zelfs het gras afgraazen, zij kunnen niet dan van bladeren en wilde vrugten leeven; zij besteeden veel tijd om enige roeden voorttekruipen; zij besteeden ook veel tijd om op een boom te klauteren, van welken zij naderhand niet weder af klimmen, en daar zij de bladeren van alle de takken afvreeten, zonder dat droog voedsel door drank te weeken. 41, 42. De Unau en Aï zijn her-
(Registers.) Z kaau-

kaauwende dieren, schoon zij geene hoornen noch gewei op den kop hebben, noch hoeven aan de voeten, als de dieren met gespleten hoeven, noch snijtanden in de onderste kaak; zij hebben verscheiden maagen, als de herkaauwende dieren, van welke zij egter nog daarin verschillen dat hunne darmen zeer kort zijn, in plaats dat die der herkaauwende zeer lang zijn, 43. Zij verschillen van alle de andere viervoetige dieren daarin dat zij, in plaats van twee openingen naar buiten, eene voor de pis en de andere voor de uitwerpselen, maar eene enkele hebben, binnen welke een gemeen riool is, een vuiligheid-zak, als bij de vogelen, *ald.* Die dieren schijnen zeer leeg en zeer weinig te gevoelen en zijn zeer taai van leven, zij sterven eerst lang nadat men hun het hart doorboort, of uitgerukt heeft, *ald.* Zij worden in het oude werelddeel niet gevonden; dwaalingen daaromtrent; beschrijving van eenen leevenden Unau; zijne natuurlijke hebbelijkheden, zijn voedsel, enz. 44. Zijne natuurlijke hebbelijkheden, XV, 177.

URSON, dier van Noord-Amerika, dat men Stekel-varken van de Hudsons-Baai genoemd heeft, XII, 282. Zijne gedaante, aart, hebbelijkheden enz., *ald.*

URUS. Ziet Aurochs.

V.

VALLEIEN beginnen gemeenlijk door eene ronde diepte, en dan loopen zij steeds wijder uit naar maate zij zig van de plaats haarer geboorte verwijderen, XVII, 81.

VALSCH. Het valsche heeft in de wijsbegeerte eenen veel uitgestrekter zin dan in de redenkunde; in de redenkunde is een ding valsch, alleen omdat het niet is zoo als men het voorstelt; het bovennatuurkundige valsche bestaat niet alleen in niet te zijn op de wijze als men het voorstelt, maar zelfs in niet te kunnen zijn, op welke wijze het dan ook zij, II, 41.

VAMPIR, het vliegend viervoetig dier, dat in de warme landen van de nieuwe wereld gevonden wordt, *Vampyr* genoemd, omdat het het bloed van de menschen en dieren, als zij slaapen, uitzuigt, zonder hun zoo veel pijn te veroorzaaken, dat zij wakker worden, X, 35. De Vampyr is van eene andere soort dan de Rouslette en de Rougette, waarin hij van hen afwijkt, *ald.* Zijn booze en bloeddorstige aart, *ald.* Hoe hij het bloed kan uitzuigen zonder eenen slaapenden wakker te maaken, 38. Bijvoegzel tot het artikel van dien Vledermuis, XIX, 139.

VANSIRE, naam van een dier uit Oost-Indie, dat veel naar de fret gelijkt, maar dat 'er egter van verschilt door wezenlijke kenmerken, en vooral in de tanden; deszelfs beschrijving, XIII, 122. Nieuw bijvoegzel tot deszelfs historie, XIX, 114.

VAPOURS. Men heeft den naam van *Vapeurs* gegeven aan den staat van verveeling en wanfmaak, waarin men zig bevindt als men zig tot niets kan bepaalen, waarin

waarin men wil dat men niet doet, en doet dat men niet wil, een staat, waarin zig werklooze menschen, en zelfs menschen, die onder geene noodzaaklijkheid liggen van te moeten arbeiden, bevinden; beschrijving van dien staat, IV, 34.

VARKEN; het Varken, Siamisch Varken en het wild Zwijn zijn alle drie van dezelfde soort, V, 55. Het heeft vier vingeren van binnen, schoon zig van buiten maar twee vertoonen, *ald.* Vergelijking van het Varken met de eenhoevige dieren, dieren met gespleten hoeven, en met vingeren, *ald.* Het Varken krijgt meer jongen te gelijk dan alle andere dieren van die grootte, 56. Het heeft onnutte deelen, vingeren, die het nergens toe dienen, 57. Het vet van het Varken verschilt van dat van bijna alle andere viervoetige dieren, niet alleen door deszelfs vastheid en hoedanigheid, maar ook door deszelfs plaatfing in het lighaam van het dier, 60. Zonderlingheid in de gedaante van de tanden van het Varken, *ald.* Het heeft vier en veertig tanden, 61. Aart en hoedanigheden van het Varken, *ald.* Lompheid en ongevoeligheid van het Varken, waar zij van afhangen, *ald.* Onvolmaaktheid van het dier in smaak en gevoel, *ald.* Ziekte van het Varken, waardoor het melaatsch wordt; waarvan deeze koomt, *ald.* Hoe men zijn vleesch goed van smaak kan maaken, 62. Verschillende wijzen van hen te mesten, *ald.* De Varkens worden gemeenlijk op den ouderdom van zes maanden gesneden, in de lente of in den herfst, *ald.* Hoedanig dit verrigt wordt, *ald.* De groeiing van het Varken schijnt gestadig sterker te worden, en hoe ouder een wild zwijn is, hoe grooter het is; maar de tamme varkens laat men zelden meer dan twee of drie jaaren leeven, *ald.* De Varkens zouden reeds kunnen koppelen als zij negen maanden of een jaar oud zijn, maar het is beter daar mede te wagten tot zij agttien maanden of twee jaaren oud zijn. De witte Varkens zijn nooit zoo sterk als de zwarte, 62, 63. De Zoggen en Beeren vreeten somtijds enige van hunne jongen op, 63. Hoe men Speenvarkens opvoedt, 63, 64. Waarom de Varkens met hunnen snuit in den grond wroeten, 64. Hoe zij elkanderen helpen en verdedigen, *ald.* Hoe men hen weidt en in de verschillende tijden van het jaar behandelt, *ald.* Verschillend geschreeuw van het Varken, *ald.* De jonge tamme biggetjens kennen naauwlijks hunne moeder, en zuigen de eerste zog, die het duldten wil, 65. Nut en voordeel, dat men van de Varkens trekt, 66. De tamme Varkens zijn in de warme landen alle zwart, gelijk de wilde Zwijnen, *ald.* De Varkens uit China, dat ook de Siamfche en Indische zijn, verschillen van de onze alleen in enige weinige kenmerken en niet in soort, *ald.* Het Varken behoort in de oude waereld t'huis en was niet in denieuwe bij derzelver ontdekking, IX, 9. De Varkens, die in Zuid-Amerika overgebracht zijn, zijn 'er verbaazend vermenigvuldigd, en zijn 'er beter om te eeten dan die in Europa, *ald.* Dit dier maakt eene uitzondering in de algemeene regel van de vrugtbaarheid der dieren, die in eene omgekeerde reden is van de grootte, XV, 71. De Varkens kunnen met de jaaren veel grooter en dikker worden dan zij gemeenlijk zijn. Voorbeeld, 84.

VARKEN (GUINEESCH). Aantekening over dat dier, dat slechts eene verscheidenheid van de gemeene soort van Varkens schijnt, XV, 45.

VARKENS van Siam. Bijvoegzel tot zijne historie, XIX, 151.

VARKENS-HERT. Afbeelding en beschrijving van dat dier, XV, 105.

VAST LAND. De grootste lengte van het oud Vast Land is in eene schuinsche lijn met de evennachtslijn en moet gemeeten worden, beginnende in het Noorden van het Oostlijkst Tartarije en eindigende aan de punt van Afrika, dat is, aan de Kaap de Goede Hoop; die lijn is omtrent van drieduizend zeshonderd mijlen, en wordt niet afgebrooken dan door kleine waters, als de Caspische en Rooze Zeeën, I, 104. Deeze lijn kan beschouwd worden als het midden van den band der aarde, die de oude waereld uitmaakt, aangezien de oppervlakte van de landen ter wederzijden van die lijn ten naasten bij gelijk is, 105. De oppervlakte van het oud Vast Land is geen vijfde gedeelte van de geheele oppervlakte van den aardbol, *ald.* De grootste breedte van het nieuw Vast Land moet gemeeten worden van den mond van de rivier La Plata tot dat moerasfig land, dat zig tot voorbij het meir der Asfiniboils uitstrekt, *ald.* Deeze lijn kan omtrent tweeduizend vijfhonderd mijlen lengte hebben en deelt het nieuw Vast Land in twee gelijke deelen. Zij heeft, even als die, welke de oude waereld verdeelt, dertig graaden schuinsfe op de evennachtslijn, maar in eene omgekeerde rigting, *ald.* De landen van het oud en nieuw Vast Land te zaamen genoomen en zoodanig als zij ons bekend zijn, bedraagen niet het derde gedeelte van de oppervlakte van den aardbol, *ald.* Het oud en nieuw Vast Land liggen bijna regt tegens elkanderen over; het oud is uitgestrekter ten Noorden van de evennachtslijn dan ten Zuiden; het nieuw is daarentegen grooter ten Zuiden van dezelve; het middenpunt van het oud Vast Land is op zestien of agttien graaden Noorder Breedte, en het middenpunt van het nieuw is op zestien of agttien graaden Zuider Breedte, zoo dat zij elkanderen schijnen in evenwigt te houden, 106. Landen en Eilanden van het Vast Land afgescheiden; het Eiland Groot-Brittannie is van Frankrijk afgescheiden geworden; Spanje van Afrika; Sicilie van Italie; het Vuurland van Amerika; het Eiland Ysland van Groenland; bewijzen van die stelling, 127. De punten, welke aan de vaste landen zijn, zijn even eens geplaatst, zij loopen alle naar het Zuiden, en de meeste zijn doorsneden door zeeengten, die van het Oosten naar het Westen loopen; *Voorbeelden*: de punt van Zuid-Amerika; de punt van Groenland; de punt van Afrika; de punt en het Schier-eiland van Indie, 203. Daar is op het nieuw Vast Land maar een enkel ras van menschen, uitgezonderd in het Noorden, daar er zijn die naar de Laplanders gelijken, en ook enige menschen met blonde haren, die naar de Noordlijke Europeaanen gelijken, III, 90. Dat de twee vaste waerelddeelen in het Noorden aan elkanderen vast zijn geweest is beter bewezen door de Natuurlijke Historie dan door de aardrijkskunde, IX, 24. De warmte en vogtigheid zijn over het algemeen minder in de nieuwe waereld dan in de oude; natuurkundige reden daarvan, 29. Wezenlijke en zeer duidelijke verschillen tusschen de oude en nieuwe waereld, *ald.*

VASTE DEELLEN. De eerste oorzaak der ziekten, vooral van die, welke den ouderdom verzellen, is niet in de vogten; maar hangt af van de verandering der vaste deelen, II, 288.

VASTE LANDEN. Zoo de twee vaste landen in het Noorden zijn van een gescheiden geworden, is het zeker dat die scheiding niet geschied is dan na de geboorte der elephanten in de Noordse landen, alzoo men in Amerika overblijfselen van dezelve vindt, zoo wel als in Asia en Europa, XVII, 14. Alle de vaste landen versmallen naar het Zuiden; reden van dat algemeen feit,

48. Bewijs dat het vast land van Afrika altoos van Amerika afgezonderd is geweest, en dat daarentegen dat van Asia in het Noorden aan Amerika is vast geweest, 63. De twee vaste landen zijn langen tijd in het Noorden aan elkanderen vast geweest. Bewijzen, 97. De affcheiding van de vaste landen naar het Noorden is van eenen vrij nieuwen tijd, in vergelijking van de vaneenscheiding van die zelfde vaste landen omtrent de evennachtslijn, 104. De twee vaste landen van Asia en Amerika zijn voorheen in het Noorden aan malkander vast geweest, en zijn het misschien nog heden, *ald.* Berekening van de oppervlakte van die twee waerelddeelen, 103. Op alle vaste landen hebben de gronden eene sterker helling naar het Westen dan naar het Oosten; feiten die deeze algemeene waarheid bewijzen, 167. De uitgestrektheid van de vaste landen zal met den tijd steeds grooter worden; grond van die meening, 169. Het vaste land van Asia en van Amerika zijn naar het Noorden aan elkanderen vast; feiten, welke deeze waarheid toonen. Men is nooit Kaap Tschutschis, dat is de noordlijkste punt van Oostlijk Asia omgevaaren. Daar is van onheuchelijke tijden koophandel geweest tusschen de Tschutschis en de Amerikanen. De tusschenwijdte van zee, die hen vaneenscheidt, is met een zoo groot aantal eilanden bezaaid, dat men alle dag aan land kan gaan en in een roet-schuitje van Asia naar Amerika kan overvaaren binnen den tijd van weinig dagen. Nieuwe feiten, welke die gemaklijke gemeenschap bewijzen, 179. *en volg.* Het oud en nieuw Vast Land zijn waarschijnlijk in het Noorden naar den kant van Asia aan malkanderen vast, XVIII, 291. Nadere berichten, die dit weerspreken, *ald.*

VEE. Oorspronkelijke reden waarom ons vee zoo klein en zoo verschillend is van hetgeen het in den natuur-staat is, XI, 174.

VEELVRAAT. Korte beschrijving van denzelven, XIII, 189. Dier uit het Noorden, welk men dien naam gegeven heeft ter oorzaake van zijne gulzigheid, het is grooter dan een groote das. Het wordt in verscheiden noordlijke provincieën van Europa en Asia gevonden en ook in het Noorden van Amerika, onder den naam van *Carcajou*, *ald.* De Veelvraat is dikwijls verward geworden met den hyena, schoon hij van eene geheel andere soort en van eene verre afgelegen luchtstreek is. Hoe de Veelvraat zig op zijne prooi werpt; hij valt de grootste dieren aan, als Elanden en Rendieren, overmeestert en doodt hen, 190. Men heeft den Veelvraat den *Gier* der viervoetige dieren genoemd, omdat hij van eene onverzaadlijke vraatzugt is. Hij loopt niet lustig en kan geen dier in den loop krijgen, behalven den Bever. Hij eet vleesch en visch en graaft lijken op. Hij heeft geen duidlijk instinct voor zijn eigen behoud, want hij koomt bij den mensch, of laat zig van hem naderen zonder schijn van vrees. Reden van die schijnbaare domheid, 191, 192. De Veelvraat volgt den Ifatis, die hem, om zoo te spreken, voor spijs-verzorger dient. Natuurlijke hebbelikheden van den Veelvraat; zijn vel is een pragtig bont, 192, 193. Afbeelding en beschrijving van dat dier. Schoon in de Noordsche landen thuis behoorende, kan hij egter in onze gemaatigde luchtstreeken bestaan, XV, 159. Natuurlijke hebbelikheden van dit dier in den staat van tamheid, *ald. en volg.* Hij eet zoo gulzig, dat men hem met recht den naam van *Veelvraat* gegeven heeft, 160. Zijn vel is een zeer fraai bont, *ald.* Bijvoegzel tot het artikel van dit dier, XIX, 107.

VEL. Ontaarting van het vel bij de witte Negers, XVIII, 303. Andere voorbeelden van de ontaarting van het vel. Man, die zijn vel vol stekels had als een stekel-varken, 315. Afbeelding en beschrijving van een kind met vlekken, met hair als dat van een kalf en een rhee-bok bedekt, *ald.*

VELD-MUIS. De voorraad van den Veld-muis, in plaats van evenredig te zijn aan de behoefte van het dier, is integendeel evenredig aan de grootheid van de plaats, IV, 52. De ontzagchelijke vermenigvuldiging van den Veld-muis wordt niet gestuit dan door hunne onderlinge verflinding, zoo dra hun voedsel begint te ontbreken, VII, 201. Huishouding van den Veld-muis, 199. De groote en kleine Veld-Muizen zijn van dezelfde foort, *ald.* Beschrijving van de gaten, waarin zij zig verschuilen en daar zij graanen verzamelen, 200. De Veld-muizen doen veel schade aan de gezaaide boschen. Gemakkelijke wijze om 'er een groot getal van te vangen, 201. Zij zijn zeer menigvuldig in den herfst, en minder in de lente, omdat zij elkaer opvreeten, zoo dra het eten hun begint te ontbreken, *ald.* De Veld-muis teelt nog meer voort dan de rot; hij jongt meer dan eens in 't jaar, en krijgt dikwijls negen of tien jongen, *ald.*

VELD-MUIS (GROOTE), een dier, veel grooter dan de Veld-muis, maar die dezelfde huishouding heeft; hij is maar zedert enige jaaren in Frankrijk, VIII, 119. De mannetjens zijn grooter en booser dan de wijfjens, *ald.* Zij bijten sterk en zelfs gevaarlijk, *ald.* Zij jongen drie maalen 's jaars, en vermenigvuldigen zeer sterk, *ald.* De wijfjens knaagen de planken van het hok, waarin zij opgesloten zijn, om met de spaanders een bed voor haare jongen te maaken, *ald.* Als zij vervolgd worden, springen zij in het water en zwemmen wonder wel, 120. De honden jaagen 'er woedend op, *ald.* Zij graaven zig holen in den grond of kruipen in die van de konijnen, *ald.* Men kan hen met fretten vangen, *ald.* Zij zijn vleescheetende en dooden de hoenderen, gelijk de buntfings doen, *ald.* Groote schade, die zij in de velden en schuuren doen, *ald.* Zij vertijven niet in den winter, als de Veld-muizen, *ald.* Zij jaagen op rotten en muizen, *ald.*

VELD-MUIS (KORTSTAERTIGE). Ziet Campagnol.

VELD-ROT (KLEINE). Ziet Campagnol.

VERANDERING. Feiten omtrent de verandering van aarde in zee en van zee in land, I, 292. Voorbeelden op de Fransche Kusten langs den Oceaan en de Middellandsche Zee, XVII, 320. Op die van Portugal en Spanje, 321.

VERBASTERING. Ziet Ontaarting.

VERDEELBAARHEID der stof in het oneindige is niet anders dan eene kwalijk ge-gronde onderstelling, welke men niet op de werken der Natuur kan toepassen, II, 80.

VERDEELING. De groote verdeling van de voortbrengzelen der Natuur in Dieren, Planten en Mineralen bevat alle de stoffijke wezens niet, II, 132.

VERDIKKING OF KOOKING VAN DE PLANEETEN heeft eene onmiddellijke evenredigheid met de graaden hitte, die zij te ondergaan hebben, I, 73, 74, 200. Onderzoek van de verdikking der Planeeten, *ald.*

VER-

VEREENIGING van de wiskundige en natuurkundige wetenschappen. Deze vereeniging heeft groote voordeelen, maar zij kan niet geschieden dan in een zeer klein getal onderwerpen. De schoonste en gelukkigste toepassing, welke men 'er ooit van gemaakt heeft, is op het stelsel der wereld, I, 30.

VERGIFT. Op welke wijze de dierlijke en plantaartige zelfstandigheden vergiften kunnen worden, en hoe men dat bespeuren kan, als zij naar dien staat helen, II, 213.

VERGLASBAAR; de verglasbaare stoffen ontbinden niet in sterk water, I, 120. *en volg.*

VERGULDE-MOL van *Siberie*. Aantekening over dat dier, XV, 45.

VERKALKBAAR; alle de verkalkbaare stoffen laaten zig door sterk water ontbinden, I, 120. De verkalkbaare stoffen verliezen in het vuur meer dan de helft van hun gewigt (*) en neemden de gedaante van aarde weder aan zonder andere verandering ondergaan te hebben dan de losmaaking van hunne deelen, I, 131.

VERKLEEFDHEID aan onbezielde dingen is de laatste graad van domheid, IV, 40. De meeste onzer verkleefdheden ontstaan, als men het minst denkt en overweegt. Het is genoeg dat iets onze zinnen vleije om het te beminnen, en men moet zig slechts dikwijls en lang met een voorwerp bezig houden om 'er een afgod van te maaken, *ald.* Onderscheid tusschen verkleefdheid en vriendschap, *ald.* Oorzaak en reden van de verkleefdheid van de moeders aan haare jongen bij de dieren, 41. Natuurlijke oorzaak van de verkleefdheid van de vaders en moeders aan hunne kinderen, 47.

VERKOELING van de Pool-deelen van den Aardbol is versneld door het vallen van het water, XVII, 89, 90. Behalven de algemeene en doorgaande verkoeling van den aardbol van de Poolen tot den Evenaar, zijn 'er min of meer spoedige bijzondere verkoelingen in alle de bergen, en in de hooge landen van de verschillende deelen des aardbols geweest, 110, 111.

VERLANGEN. Oorzaken en oorsprong van het verlangen, IV, 8.

VERLIES en **WINST.** In alle spelen is het verlies altijd grooter dan de winst; het is oneindig grooter dan de winst als men al zijn goed waagt; het is een zesde grooter, als men de helft van zijn goed opzet, en welk klein gedeelte van zijn goed men ook in het spel waage, daar is altijd meer verlies dan winst, en het is om die reden, welke men zelfs niet eens vermoedde, dat men gevoeliger is voor verlies dan voor winst, XVIII, 14.

VERMAAK en **PYN.** Een te sterk licht, een te heet vuur, een te zwaar geluid, een al te sterke reuk, een smaakloos of grof geregt, eene harde wrijving geeven ons onaangenaame gewaarwordingen, daar eene zachte kleur, eene maatte warmte, een zacht geluid, een fijn reukwerk, eene fijne smaak, eene ligte aanraaking ons behaagen en dikwijls alleraangenaamst aandoen; alle ligte aandoening van de zinnen is dan een vermaak; en alle sterke schokken, alle hevige trillingen zijn smert, IV, 19, 20.

VERMOGEN; het is hetzelfde vermogen dat de ontzwagting en hervoortbrenging veroorzaakt, II, 25.

(*) In het oorspronkelijke staat *meer dan een derde.*

VER-

VERMOGEN VAN DEN MENSCH. Het is slechts zedert dertig eeuwen dat het vermogen van den mensch zig bij dat van de Natuur gevoegd heeft en zig over het grootst gedeelte der aarde heeft uitgestrekt. Tafereel van het vermogen van den mensch op de Natuur, XVII, 126.

VERNIELING. Algemeenste oorzaken van den dood en van de vernieling, II, 21.

VERSCHEIDENHEDEN in het menschlijk geslacht hangen geheel af van den invloed der luchtstreek; door luchtstreek moet men niet alleen verstaan de breedte, maar ook de hoogte of laagte der landen, hunne afgelegenheid van, of nabijheid aan zeeën, hunne ligging met opzigt tot de winden en vooral de Oosten-winden enz., XVIII, 303.

VERSTAND. Men moet in het verstand twee verschillende bewerkingen onderscheiden, van welke de eerste de grond van de tweede is, en dezelve noodzakelijk vooraf gaat; deeze eerste daad van het vermogen van te denken is de gewaarwordingen te vergelijken en 'er denkbeelden van te vormen, en de tweede is de denkbeelden zelve te vergelijken en 'er redeneeringen van te maaken: door de eerste deezer bewerkingen verkrijgen wij bijzondere denkbeelden, die genoegzaam zijn tot de kennis van alle de bemerkbaare dingen; door de tweede verheffen wij ons tot algemeene denkbeelden, die nodig zijn om tot het verstand van afgetrokken dingen te koomen. Het verstand van de meeste menschen schijnt bepaald tot de eerste deezer bewerkingen, IV, 32.

VERSTIJVING. Waare oorzaak van de verstijving van het marmeldier, den veldmuis en andere, welke men gemeenlijk zegt dat des winters slaapen, VIII, 130.

VERWANTSCHAP van soort is zeer onderscheiden van verwantschap van gezin. Vergelijking van de verwantschap van soort, van ras en van gezin, XV, 72.

VERZAKKINGEN, veroorzaakt door de doorsypeling van het water op klei-beddingen; verscheiden voorbeelden daarvan, die bewijzen dat men geheele kalkachtige heuvelen zoude kunnen doen afzakken, met de steden en vestingen, die 'er op gebouwd zijn, door diepe groeven in de kleien, waarop die heuvelen steunen, te graaven, XVII, 306.

VESUVIUS. Eene der eerste uitbarstingen van den Vesuvius geschiedde ten tijde van Keizer Titus en deed PLINIUS den Natuurkundige omkoomen, I, 255. De Vesuvius en Solfatara schijnen gemeenschap met elkanderen te hebben, *ald.*

VET; zij, welker ligchaam mager is zonder ontvleescht te zijn; of vleeschig zonder vet te zijn, zijn veel sterker dan die, welke vet worden; zoo dra het overvloedige van het voedsel dien weg genoomen heeft, en vet begint te vormen, is het altijd ten kosten van het zaadvogt, en de andere vermogens van voortteeling, II, 37.

VEULENS en zelfs jonge paerden van zes jaaren zuigen dikwijls de wijffens kameelen in Arabie, daar men wil dat dit voedsel hen zeer vlug van loop maakt, XV, 77.

VIKANT van den cirkel; deszelfs onmogelijkheid is betoogd door de enkele omschrijvingen van de rechte lijn en de kromme lijn, XVIII, 47. (*).

VIKVOETIGE DIKRN zijn niet in staat voortteteelen dan wanneer hun lighaam bijna zijnen geheelen wasdom heeft, II, 35. Zij gaan gemeenlijk, door te gelijk eenen voorpoot en eenen agterpoot van de tegenovergestelde zijden opteligen, IV, 91. Bij alle de viervoetige dieren, zonder uitzondering, en zelfs bij den mensch, bestaat de hals uit zeven wervelbeenderen, niet meer noch minder. De vleeschvreetende dieren hebben over het algemeen den hals veel korter dan die, welke van gewassen leeven, IX, 50. Daar zijn op de geheele bewoonbaare en bekende waereld weinig meer dan tweehonderd soorten van viervoetige dieren, 37. De viervoetige dieren zijn, na den mensch, de wezens, welke natuur vaster en welke gedaante meest standhoudende zijn, 39. Viervoetige dieren, welke teeldeel en alle jaaren verdwijnen en wederkoomen, ten naasten bij als de hommen der vischen, X, 4. Hunne algemeene eigenschappen, namelijk vier pooten te hebben en ruig te zijn, hebben zij gemeen de eerste met de dieren van eene andere klasse, als de hagedissen en kikvorschen, en de tweede ontbreekt sommigen dieren, als den tatou en den pangolin, die egter waare viervoetige dieren zijn, 140, 141. De viervoetige dieren zijn naauwer met elkanderen verbonden dan met de andere dieren, en egter zijn 'er veele, die naar andere klassen van de Natuur schijnen overtespringen; de aapen naderen den mensch; de vledermuisen zijn de aapen van de vogelen, welke zij door hun vliegen navolgen; de schildvarkens schijnen ons door de pennen, waarmede zij bedekt zijn, aanteuiden dat andere dieren dan vogelen pennen kunnen hebben; de schildvarkens naderen met hunne schilden de schaaldieren; de bevers gelijken door de schubben van hunnen staert naar de vischen; de mieren-eeters doen ons door hunne voort van snavel of snuit, zonder tanden en hunne lange tong, ook aan de vogelen denken; de zee-kalveren, zee-beeren, walvisen, lamantins en diergelijke maaken den overgang van de viervoetige dieren tot de walvischen, XIII, 219. Beschrijving der viervoetige dieren onder een ander oogpunt; het is zonder genoegzaame reden dat men aan allen den naam van *viervoetige dieren* gegeven heeft, XIV, 9. Op omtrent tweehonderd soorten van dieren, welke men dien naam in het algemeen gegeven heeft, zijn ten minsten veertig soorten, die vierhandige dieren zijn, twaalf of vijftien soorten, die tweevoetige zijn, en even zoo veele, welke de voorste of agterste voeten onnut zijn, zoo dat het getal der viervoetige daar door meer dan een derde verminderd is, 10. De vierhandige dieren vervullen de groote tusfschen-wijdte, die tusfschen den mensch en de viervoetige dieren gevonden wordt; de tweehandige, gelijk de lamantin, zijn het midden van den nog grooteren afstand tusfschen den mensch en de *cetacea*; de tweevoetige met vleugelen zijn de overgang van de viervoetige tot de vogelen, en die met gespleten voeten die zig van hunne voorste voeten als van handen bedienen, vervullen alle de trappen, die 'er tusfschen de vierhandige en viervoetige dieren zijn, 11. De waare viervoetige dieren zijn de eenhoevige, en de dieren met gespleten hoeven; zoo dra men tot de klasse met gespleten vingers afdaalt, vindt men vierhandige of twijfelachtige viervoetige, die zig van hunne

voor-

(*) PANKOUTKE, Boekhandelaar te Parijs, heeft betoogd dat het vierkant van den cirkel eene onmogelijkheid is, in eene verhandeling geplaatst in het *Journal des Savans* van de maand December 1765; dit is dus geen vraagstuk meer.

(Registers.)

voorste pooten als van handen bedienende, van de andere moeten onderscheiden worden, XIV, 10. Optelling van de dieren, op welke de naam van viervoetig in alle de uitgestrektheid van betekenis past, en van die, op welke hij niet geheel past, en die eene tuschen beiden staande klasse tuschen de viervoetige en vierhandige uitmaaken, 11. Daar zijn inderdaad meer dan een vierde onder de dieren, op welke de naam van viervoetige niet past, en meer dan de helft, op welke hij niet past in alle de uitgestrektheid van zijne betekenis, *ald.*

VIGOGNE. Men heeft beproefd de Vigognes in Spanje te naturaliseeren, maar het is niet geslaagd; men zou egter kunnen denken dat, zoo men hen in het Alpisch of Pyreneesche gebergte in vrijheid liet, zij zouden kunnen slaagen; zoo is het ook met de lamas, beiden slaagen niet dan in het hoogst gebergte, XIII, 31. Vergelijking van de Vigogne en het schaap. De Vigogne schijnt eene kleine soort van lama te zijn, XV, 31. Het is een dier kleiner dan de lama. Zijne afmetingen, XVI, 109. Zijne beschrijving, *ald.* Natuurlijke hebbelijkheden in gevangenschap. Het schijnt dat de Vigogne als de lama, eenen zoo grooten overvloed van speeksel heeft, dat hij niet behoeft te drinken; hij pist ook agteruit, 110. De soort is niet tot huisdier gemaakt. Zijn voedsel in gevangenschap, 111. Zijne wol is nog fijner dan die van den alpaca. De Vigognes gaan altoos in talrijke troepen, en onthouden zich op de hooge bergen van Peru, Tucuman en Chili; hoe men hen jaagt, *ald.* Hunne zindelijkheid, hunne vreesachtigheid. Men vangt en doot hen in groot aantal, *ald.* Ontwerp om zig in Europa Vigognes, Alpacas en Lamas te bezorgen, 112. Het zou even zoo mogelijk als gewigtig zijn de Vigognes, de Alpacas en de Lamas in Frankrijk te naturaliseeren, 116.

VISON; dier van Noord-Amerika, dat ons voorkomt slechts eene verscheidenheid in de soort van den huis-marter te zijn, XIII, 204.

VISSCHEN met schubben teelen voort voor zij een vierde van hunnen wasdom bekoomen hebben, II, 157. Men kan hunnen ouderdom ten naasten bij weeten, als men met een vergroot-glas de jaarlijksche laagten, waaruit hunne schubben bestaan, beziet; maar men weet niet hoe verre die zig uit kan strekken, *ald.* Reden waarom de visfchen langer leeven, dan de andere dieren, *ald.* Bij de geschubde visfchen heeft er geene koppeling plaats, 158. De geschubde visfchen schijnen verliefte te zijn op de eieren, welke het wijfjen legt, en niet op het wijfjen zelf, 158, 159. De visfchen leeven eeuwen lang, omdat zij niet ophouden te groeijen dan na veele jaaren, 285. De visfchen moeten de domste van alle dieren zijn, omdat zij minder dan alle het vermogen van het zintuig van het gevoel hebben, III, 30. Zij teelen voort voor zij een vierde, of zelfs een agtste van hunnen wasdom verkregen hebben, VI, 14. Men ziet in de leijen en in andere stoffen op groote diepten, indrukzelen van visfchen en planten, van welke geene soort tot ons klimaat behoort, en die niet meer bestaan, of alleen bestaan in zuidlijke klimaten, XVII, 9. Voorbeelden van visfchen, die natuurlijk leeven en gevonden worden in water, dat zoo warm is, dat men er de hand niet in kan steeken zonder zig te branden, 159. De visfchen en planten, welke men in de leijen vindt, zijn soorten, die meest niet meer bestaan; bijzonderheden en voorbeelden daar van, 163. Tijd van kuitschieting der visfchen. *Ziet* Kuitschieting.

VLAKTEN OP DE BERGEN. Die vlakten zijn zeer goede weiden, I, 158.

VLEDERMUIS (GROOTE), het Lans-ijzer van Cayenne. Afmettingen en Beschrijving van dat dier, XIX, 140. Beschrijving van eenen anderen Vledermuis van hetzelfde land, 141.

VLEDER-MUIS van Guyana beschreven, XIX, 138.

VLEDER-MUIZEN. De voorste pooten van den Vleder-muis zijn noch pooten, noch vleugelen. Mismaaktheid van die dieren. Hunne huishouding, VIII, 67, 68. De Vleder-muizen leeven van kapellen en andere insecten. Het zijn waare viervoetige dieren, die niets dan het vliegen met de vogelen gemeen hebben; zij hebben slechts de borst-spijeren veel sterker en vleeschiger dan de andere viervoetige dieren. Zij hebben de roede hangende en van het lijf gescheiden, gelijk die van de aapen. Zij koppelen en jongen van de lente tot den herfst; zij brengen maar twee jongen te gelijk voort; zij liggen verstijfd gedurende den winter. Zij kunnen verscheiden dagen doorbrengen zonder te eeten en egter behooren zij onder de vleeschvreetende dieren, 68, 69. Vijf nieuwe soorten van Vleder-muizen, welke den Natuurkundigen nog onbekend waren; de eerste hebben wij de *Noctule* of den *Nachtvlieger*, en de tweede de *Serotine*, de derde de *Pipistrelle*, de vierde de *Barbastelle* en de vijfde het *Hoef-ijzer* genoemd, 69, 70. Andere soort van Vleder-muizen, die de zesde van de onbekende is; wij hebben hem het *Lans-ijzer* genoemd, omdat hij eene kam of vlies vertoont van de gedaante van een klaverblad, dat zeer puntig is, dat volmaakt naar een lans-ijzer met zijn twee ooren gelijk. Deze Vleder-muis heeft bijna geene ooren, hij heeft ook maar vier tanden in den onderkaak, daar de meeste andere Vleder-muizen er zes hebben en hij wordt niet in Europa, maar in Amerika gevonden, XIII, 158. Zevende soort van Vleder-muis, die onbekend was; hij wordt in Senegal gevonden, en draagt op den neus een vlies, in de gedaante van een eirond blad, waarom wij hem het *Blad* genoemd hebben, *ald.* De Vleder-muizen in het algemeen hebben enige overeenkomst met de vogelen door hunne vlugt, door hunne soorten van vleugelen, door de grootte en sterkte van hunne borst-spijeren, en ook door hunne vliezen of kammen, welke zij op hunne neuzen draagen; die overvloedige deelen, die zig in den eersten opslag als overvloedige mismaaktheden vertoonen, zijn de wezenlijke kenmerken en de zigbaare overgangen van de twijfelachtigheid der Natuur tusfchen die vliegende viervoetige dieren en de vogelen, 159. Tafel van het getal en de orde der tanden bij de verschillende soorten van Vleder-muizen, XV, 172.

VLEESCH. Ontbinding van het vleesch en deszelfs verandering in bewerktuigde deeltjens door weeking in water, II, 212. Het vleesch van het lighaam verkrijgt steeds meer hardheid naar maate men in jaaren vordert, 283.

VLIEGEN. Daar zijn leevendbaarende vliegen, dat is vliegen, die niet, gelijk de andere, eieren leggen, waaruit wormen koomen, die in vliegen veranderen, maar die integendeel kleine reeds geformeerde vliegijens voortbrengen, die na hunne geboorte vleugelen krijgen, II, 158.

VLOED. Ziet Eb en Vloed.

VLOEIBAARHEID. Over het algemeen heeft alle vloeibaarheid de warmte tot oorzaak; bewijzen van deeze stelling, XVII, 5. Twee wijzen van de vloeibaarheid te weeg te brengen, de eerste door de smelting en de tweede door de natmaaking, *ald.*

VLOEISTOFFE verschilt van eene vaste stoffe, omdat zij geen deel grof genoeg heeft dat men haar aan verscheiden zijden te gelijk konne aanraaken en vatten; reden waarom de vloeistoffen effen zijn, III, 28.

VOEDING. Duidlijke en algemeene denkbeelden van de voeding, in het dier en de plant. Zij geschiedt door inneeming van de levende werktuiglijk klompjens, II, 23.

VOEDZEL. Behalven de uitwerkingen van de voeding brengt het voedzel nog eene andere voort, dat slechts afhangt van deszelfs hoeveelheid. Het voedzel dient het lighaam eerst tot ballast; deszelfs zwaarte is nodig om het evenwigt tusschen de inwendige deelen, die alle tegens elkanderen werken en wederwerken, staande te houden. Als men van honger sterft, is het dan minder doordien het lighaam niet gevoed wordt, dan omdat het niet gebalast is. De dringendste behoefte is niet het bloed te verfrischen door een nieuw chijl, maar om het evenwigt der krachten in groote deelen van het dierlijk werktuig staande te houden, VII, 20, 21. De invloed van het voedzel is grooter bij dieren, die zig met planten en vrugten voeden, dan bij die, welke zich met vleesch voeden en waarom, XV, 7. Verschillend voedzel van de menschen volgens de verschillende klimaatën, XVIII, 215.

VOETEN (GESPLETEN). Optelling der dieren met gespleten voeten, XIV, 10, 11.

VOGELN. De meeste vogelen vereenigen zig niet door eene waare koppeling; zij doen niet anders, om zoo te spreken, dan het wijfsjen drukken, II, 158. De meeste vogelen koomen uit het ei na een en twintig dagen; enige, als de kanarie-vogels, koomen na dertien of veertien dagen uit, 162. Waarom onder de vogelen de vaders ook voor de jongen zorgen, zoo wel als de moeders, IV, 41. Het is niet nodig den vogelen vooruitzigt toetestaan om reden te geeven van het bouwen van hunne nesten, 52. Waarom de hoenderen en kalkoenen op de werven geene nesten maaken, 53. Afkeer van de vogelen tegens de vossen, VII, 52. De vogelen zijn vatbaar voor den indruk van de muziek, XVIII, 240.

VOLK. Het is in de landen van Asia, van welke Zuidlijk Siberie en Tartarije een gedeelte uitmaaken, dat het eerste volk ontstaan is, waardig deezen naam te draagen, allen onzen eerbied waardig als de Schepper der wetenschappen, konsten en alle de nuttige instellingen; bewijs van dit aloude feit, XVII, 123. Een volk, dat niets verbetert, heeft nooit iets uitgevonden; voorbeeld van de Braminen en de Chineezzen, 125.

VOLKAANEN onder de zee, I, 37. De Volkaanen zijn alle in hooge bergen. Daar zijn 'er veele, welker vuur is uitgebluscht. Sommige hebben onder den grond gemeenschap, 38. De stoffen, door de Volkaanen uitgebraakt, zijn van denzelfden aart als die, welke men op den rug der bergen vindt, zij zijn slechts misvormd door de verkalking, 56. Onderzoek van de werking der Volkaanen, *ald.* De Volkaanen zijn altoos in de bergen en nooit in de vlakten.

ten, 57. Versnelling van beweeging in den rook, dien zij uitspuuwen, 71. Beschrijving van de uitwerking der Volkaanen, 253. Verklaaring van de oorzaak en uitwerking der Volkaanen, 254. Optelling van de Volkaanen in de verschillende deelen der waereld, *ald.* De uitbraakingen en andere uitwerking der Volkaanen in de Noordlijke landen, gelijk die van den Hecla, zijn zoo hevig als die van de Volkaanen der Zuidlijke landen, *ald.* Optelling van de voornaamste van Asia, 255. Van de voornaamste van Afrika, 256. Van de voornaamste in Amerika, 257. De Volkaanen veroorzaaken aardbevingen, *ald.* De stoffen, oudstijds door de Volkaanen uitgebraakt, en geheel verkoeld, zijn somtijds weder ontflooken en hebben uitbarstingen gemaakt, sterk genoeg om kleine aardbevingen te veroorzaaken, 267. Het vuur van een Volkaan kooft eer van den top van den berg dan uit groote diepten, *ald. en volg.* Redenen waarom de Volkaanen altijd in de hoogste bergen zijn, 268. De Volkaanen onder de zee vormen van tijd tot tijd nieuwe eilanden, 272. Daar zijn op den bodem der zee Volkaanen, gelijk die, welke wij op de oppervlakte van de aarde kennen, 273. Daar bestond geen eene Volkaan in werking, voor het water op de oppervlakte der aarde was, en zij zijn niet begonnen in werking te koomen, of liever zij zijn niet aan den gang gebleven dan naar deszelfs zakkings, XVII, 71, 72. Land-Volkaanen en onder-zeeische Volkaanen; verschil in derzelver uitwerkingen, *ald.* De onder-zeeische Volkaan kunnen maar korte poosen werken, en een Land-volkaan kan niet duuren dan als hij digt bij water is, *ald.* Alle de Volkaanen, die thans aan het werk zijn, zijn digt bij de zeeën gelegen, *ald.* Het vuur der oude Volkaanen is stiller geworden zedert de wijking des waters; egter blijven verscheiden branden, maar zonder enige losbarsting, en deeze is de oorsprong van alle de mineraalen bronnen, vloeiende bitumens en aard-olieën, 74. Waarom de Volkaanen in de bergen liggen, *ald.* Die thans aan den gang zijn zullen in volgende eeuwen uitgaan, 75. De Volkaanen hebben door hunne uitbarstingen alle de gronden, die hen omringen, met uitgeworpen stoffen bedekt, 77. Na de oppervlakte der zeeën is niets op den aardbol beweeglijker en onstandvastiger dan de oppervlakte der Volkaanen, 269. Volkaanen, die water uitwerpen; voorbeelden daarvan, 278. De Volkaanen hebben gemeenschap met de zee; bewijzen daarvan, 279. Men zou honderd maalen meer uitgebluschte Volkaanen kunnen tellen dan Volkaanen, die thans brandende zijn, 72. De uitgebluschte Volkaanen liggen binnen 's lands, of ten minsten op enigen afstand van de zee, *ald.* Daar zijn 'er op zeer veele plaatsen. Optelling van die van Frankrijk, Italie enz., 76. *en volg. en 290. en volg.* Ziet ook Uitbarstingen.

VOORSCHOOT DER HOTTENTOTSCHÉ WIJVEN. Ziet Hottentotsche Vrouwen.

VOORTBRENGZELEN. Daar vormen zig nieuwe voortbrengzelen in alle dieren, als zij tot den tijd koomen van zig te vermenigvuldigen; de eieren in de eierleggende, de klierachtige ligchaamen in de leevendbaarende, II, 159. Bij de dieren hangen de talrijke voortbrengzelen eerder af van het maakzel der inwendige deelen dan van eene andere oorzaak, V, 59. Alle dieren, die aanmerklijk zijn wegens hunne grootte, brengen weinig jongen te gelijk voort, en alle de kleine dieren brengen veele jongen voort, en het meer of min in de voortteeling hangt veel meer af van de grootte dan van de gedaante; voorbeeld van de kat, met de leeuwen en luipaarden vergeleken, XIII, 171.

VOORTSTOOTING. De oorzaak van de voortstooting of van enig ander aange-
noomen werktuigkundig beginzel zal altijd zoo onmogelijk te vinden zijn,
als die van de aantrekking of van alle andere algemeene eigenschappen, welke
men zoude kunnen ontdekken, II, 28. Voortstooting hangt van de aan-
trekking af; omdat de beweging zig niet kan mededeelen dan door de veër-
kracht, omdat de veërkracht zig niet kan oefenen dan bij de ondersteuning
van den zaamenhang der deelen, en omdat deeze zaamenhang niet bestaat dan
door de uitwerking van de aantrekking, XII, 10, 11. Zoo 'er geene veër-
kracht in de stof ware, zou 'er ook geene kracht van voortstuwing zijn,
10. Verklaring van de wijze waarop men moet begrijpen dat de beweging
van het een lighaam op het ander overgaat, 11. *Ziet ook Aandrijving.*

VOORTTEELING. Verklaring van de voortteeling bij den mensch en bij de die-
ren, waarbij tweeërlei geslachten zijn, II, 29. Op welke wijze de voorttee-
ling bij de verschillende soorten van dieren geschiedt, zoo bereidt de Natuur
dezelve altoos door eene nieuwe voortbrenging in het dierlijk lighaam, 159.
De voortteeling der wezens is niet eenvormig; daar zijn mischien zoo
veele wezens, zoo leevende als groeiende, die voortgebracht worden door de
toevallige bijeenvoeging van de werktuiglijke deeltjes als 'er dieren en ge-
wassen zijn, die zig kunnen hervoortbrengen door eene aanhoudende opvol-
ging van geslachten, 162. Groote vraag over de voortteeling: Waarom
schijnt de Natuur het middel der sexen te gebruiken tot de voortteeling van
de meeste dieren; antwoord op die vraag, 168. De oude lieden zijn onbe-
kwaam tot de voortteeling; natuurlijke reden van dat gebrek, 287. De
afgeleefde grijsaarts teelen voort, maar zelden, en, als zij voortteelen, hebben
zij minder deel aan hun eigen voortbrengzel dan andere menschen; van daar
dat jonge vrouwen, die men met afgeleefde grijsaarts laat trouwen, welker
gestalte mismaakt is, dikwijls wanschepeuzels, mismaakte kinderen, nog mis-
maakter dan hun vader, voortbrengen, 288. Denkbeelden van ARISTOTELES
over de voortteeling, II, 42. Van HIPPOCRATES, 48. Van HARVEY, 52.
• Proeven van DE GRAAF over de voortteeling van de konijnen, 62. Waar-
neemingen van MALPIGHI en VALISNIERI over de vorming van de vrugt, 67.
Microscopische waarneemingen van LEEUWENHOEK over het zaad-vogt, en
derzelver vergelijking met de waarneemingen van den Schrijver, 115. Al-
gemeene aanmerkingen over de opvoeding, de ontwikkeling en de voortteeling
der bewerkte wezens, XIV, 14. Gedagten van PLATO over de alge-
meene en bijzondere voortteeling, II, 39. Vooriteeling bij de leevendbaa-
rende en eierbaarende, XVIII, 173. *en volgg.* De voortteeling in het al-
gemeen genoomen, is niet eenvormig, 176.

VOORTTEELING VAN ZELVE, hoe zij geschied, XVIII, 176. Verscheiden
voorbeelden daaromtrent, 180—192.

VORM (INWENDIGE). Vermogen van den inwendigen vorm op de werktuiglijke
klompjens in alle de bewerkte wezens, XVIII, 178.

VORMEN. Verklaring van de inwendige vormen, II, 18. Het denkbeeld van
de inwendige vormen is op goede analogie gegrond; het bevat geene tegen-
strijdigheid, 19, 20. Dat het standvastigst, het onveranderlijkst in de Na-
tuur is, is het indrukzel of de vorm van elke soort, zoo bij de dieren als
bij de gewassen; dat het veranderlijkst en verderfelijkst is, is de zelfstan-
digheid, waaruit zij bestaat, *ald. en verv.*

VOS; aart en huishouding van den Vos, VII, 49. Zijne listen om de hoenderen te kaapen, *ald.* Hoe hij de vogelen, die hij geroofd heeft, op verschillende plaatsen weet te verbergen, 50. Hoe hij jaagt, *ald.* Hoe hij gejaagd wordt, *ald.* De Vos is een vleescheetend dier en gulzig, hij eet van alles, 51. Hij is zeer graag op honig en tast de korven- en wespen-nesten aan, *ald.* Zijn verschil met den hond, *ald.* De Vos wordt niet gemakkelijk, en nooit geheel, tam gemaakt, *ald.* Hij jongt maar eens in het jaar, en in minder getal dan de hond, hij krijgt gemeenlijk vier of vijf jongen, zelden zes, en nooit minder dan drie, *ald.* Hoe het wijfjen haare jongen verbergt en opbrengt, *ald.* Het wijfjen wordt ritstig in den winter, *ald.* De Vossen koomen ter waereld met hunne oogen gefloten; zij groeijen twee jaaren, en leeven dertien of veertien jaaren, 52. Verscheidene toonen in de stem van den Vos, volgens zijne verschillende aandoeningen, *ald.* De Vos slaapt vast, *ald.* Als hij aan de ketting ligt, tast hij de hoenderen niet aan, 53. Talrijke verscheidenheden onder de Vossen, *ald.* Hij wordt niet in zeer warme landen gevonden, *ald.* Hij is uit koude landen afkomstig, 54. Het bont van de witte Vossen is niet zeer geacht, omdat het hair ligt uitvalt; de zilver-graauwe zijn de beste, de blaauwe en gemengde worden gezogt om hunne zeldzaamheid, maar de zwarte zijn de kostbaarste van alle; het is, na het fabeldier, het fraaiste en duurste bont, *ald.* De Vos gaat in de holen der dassen wonen, 67. Bijvoegzel tot de historie van dat dier, XIX, 105.

VOS (WITTE); beschrijving van denzelven, XIX, 105.

VOSSEN van Groenland. Aantekening over dat dier, XV, 99. Vossen van Kamtschatka, die een zeer fraai bont opleveren, *ald.* Vossen van Noorwegen zijn 'er van verschillende kleuren; zij zijn zoo talrijk, dat men alle jaaren eenen aanmerkelijken handel met hunne vellen drijft, van welke men meer dan vierduizend in het jaar in de haven van Bergen alleen verkoopt, *ald.*

VRAAGEN, welke men niet kan beantwoorden dan door de vraagen zelve, II, 15. Men moet zorgvuldig de vraagen onderscheiden, waarin men het *waarom* gebruikt, van die, waarin men het *hoe* moet gebruiken, en ook van die, waarin men slechts het *hoeveel* moet gebruiken, 17.

VRAAGSTUK van een feit eischt geen antwoord; zij, die 'er door de eind-oorzaaken op meenen te antwoorden, neemen de uitwerking voor de oorzaak, II, 16.

VREES. Hartstocht, die den menschen en dieren gemeen is, IV, 37. Tafereel van die hartstocht in het dier, 38.

VRIENDSCHAP. Tafereel der vriendschap, IV, 40. De vriendschap is alleen den mensch eigen en aankleefing den dieren, *ald.*

VROUWEN hebben minder zaadvogt dan de mannen; reden daarvan, II, 34. De vrouwen, die veel temperament hebben, zijn niet zeer vrugtbaar; reden daarvan, 151. Uit de sterf-lijsten blijkt dat, schoon 'er meer mannen dan vrouwen geboren worden, 'er egter meer vrouwen dan mannen tot eenen hoogen ouderdom koomen; reden daarvan, 284. Het lighaam van de vrouw is gemeenlijk op haar twintigste jaar zoo volkoomen gevormd als dat van den man op zijn dertigste, 259. De vrouw brengt zelden eene vrugt voort, als zij te gevoelig is voor het physieke der liefde, XV, 67. Hoe warmer de
licht-

luchtsreken, hoe vroeger de vrouwen vrugtbaar zijn, gelijk alle andere voortbrengzelen der Natuur, XVIII, 251.

VROUWEN EN MANNEN. *Ziet Mannen en Vrouwen.*

VRUGT. De menschlijke vrugt is altijd voor het bloot oog zichtbaar in de eerste maand, II, 148. Vorming van de vrugt; beschrijving van die vorming in alle haare veranderingen en in alle graaden van wasdom, 176. De vrugt leeft, ontwikkelt zig en groeit door intusfusceptie of opneeming van binnen, 179. Het is waarschijnlijk dat 'er dikwijls vrugten in de schede gevormd worden, maar dat zij 'er uitvallen, om zoo te spreken zoo dra zij gevormd zijn, omdat 'er niets is dat haar daarin kan weêrhouden; het moet ook somtijds gebeuren dat 'er vrugtjens in de trompetten gevormd worden, maar dat geval is zeer zeldzaam, 180. Ontwikkeling van het vrugtjen kort na de ontvangenis, 192. Zeven dagen na de ontvangenis kan men met het bloote oog de eerste trekken van het vrugtjen onderscheiden; maar zij zijn nog vormloos, men ziet slechts na deeze zeven dagen dat men na vier en twintig uren in het ei ziet, eene klomp bijna doorschijnend lil, die reeds enige vastheid heeft, en in welke men het hoofd en den romp onderscheidt, 193. Vijftien dagen na de ontvangenis begint men het hoofd wel te onderscheiden en de duidlijkste trekken van het aangezigt te herkennen, *ald.* Men ziet ter wederzijde van het bovenste gedeelte van den romp en beneden aan het onderst gedeelte kleine verhevenheden, die de eerste beginzelen van armen en beenen zijn; de lengte van het geheel lighaam van de vrugt is dan ten naasten bij vijf lijnen, *ald.* Drie weken na de ontvangenis heeft het lighaam van het vrugtje slechts zes lijnen lengte; maar de armen en beenen zijn grooter geworden en de handen en voeten vertoonen zig reeds; de aangroeiing van de armen duurt langer dan die der beenen, en de vingeren scheiden eer van een dan de teenen, *ald.* Op eene maand heeft de vrugt meer dan een duim lengte, zij is een weinig gekromd in de ligging, welke zij natuurlijk aanneemt in het midden van het vogt, dat haar omringt, *ald.* Op zes weken heeft de vrugt meer dan twee duimen lengte; omtrent op deezen tijd bespeurt men het slaan van het hart; men heeft het zien kloppen in eene vrugt van vijftig dagen en men zag het nog vrij lang aanhouden met kloppen, na dat de vrugt uit den schoot der moeder was genoomen, 194. De omwindzelen van de vrugt groeijen in het eerst meer dan de vrugt zelve; maar na enigen tijd heeft het tegendeel plaats; dan groeit de vrugt naar evenredigheid meer dan de omkleedzelen, *ald.* De vrugt verandert dikwijls van stelling en van plaatsing, 195. Waarom het lighaam van de vrugt gekromd is, *ald.* De vrugt slaapt meest altijd in den schoot der moeder, *ald.* De vrugt voedt zig door opneeming van binnen; verklaring en bewijs van deeze stelling, 201. Zij geeft geen afgang uit: bewijs daarvan, *ald.* De maag en darmen werken niet bij de vrugt, ten minsten doen zij geene werking, gelijk die, welke zij in het vervolg krijgen; als de ademhaaling begonnen is het middenrif en alle de inwendige deelen, op welke zij werken kan, in beweging te brengen, 229. In de vrugt, bij welke het middenrif werkloos is, is het gevoel niets, of zoo zwak dat het niets kan voortbrengen, VII, 6. Waarneeming op de vrugt van eene Negerin, XVIII, 193.

VRUGTEN; monsterachtige voorbestaande vrugten door enige Ontleedkundigen be-
dagt, XVIII, 321.

VRUGT-

VRUGTBAARHEID. Betrekking van de vrugtbaarheid in alle de wezens, die met het vermogen van zig hervoorthebrengen begaafd zijn, XV, 65. Daar zijn verschillende graaden van vrugtbaarheid in de gemengde soorten, gelijk ook in de zuivere soorten, *ald.* Tafel van de betrekking van de vrugtbaarheid bij de viervoetige dieren, 68. De vrugtbaarheid is des te grooter bij de dieren hoe kleiner de soort is; zoo is het niet alleen met de viervoetige dieren en met de vogelen gelegen, maar ook in alle de andere orden der Natuur, 70.

VRUGTBAARHEID IN HET MENSCHLIJK GESLACHT. *Ziet Geslacht (menschlijk) en Vrouwen.* Vrugtbaarheid te Londen. *Ziet Londen.*

VUUR (ONDERAARDSCH) kooft niet alleen van het centraal vuur en is zelfs niet op eene groote diepte, I, 56. Het vuur en het water brengen veele zaaken voort, die in schijn gelijk zijn, als glas en kristal, het oorspronkelijk antimonie en het gesmolten antimonie, de natuurlijke pepites der mijnen en die, welke men kunstig door de smelting maakt, I, 274.

VUURLAND. Beschrijving van de bewooneren van het Vuurland, voorbij de straat van Magellaan, aan de punt van Amerika, XVIII, 292. Getemperdheid van de lucht op dat land, 293.

W.

WAARHEID. Dit woord, algemeen genoomen, is nooit omschreven, en kan niet omschreven worden, I, 27. Optelling der waarheden, *ald.* De mathematische waarheden zijn niet anders dan waarheden van omschrijving, volgens onderstellingen, *ald.* Het zijn niet anders dan naauwkeurige herhaalingen van de omschrijvingen of onderstellingen; de laatste gevolgtrekking is alleen daarom waar omdat zij dezelfde is met de voorgaande, en deeze met de vorige, en zoo voorts, tot de eerste onderstelling opklimmende, *ald.* *en volg.* De mathematische waarheden zijn bepaald tot de gelijkheden van denkbeelden, en hebben geene wezenlijkheid altoos, *ald.* Daar zijn waarheden van verschillende soorten, zekerheden van verschillende orden, en waarschijnlijkheden van verschillende graaden. Alle de wiskundige waarheden bepalen zig tot waarheden van beschrijving, XVIII, 2. Waarom de mathematische waarheden naauwkeurig en betoogbaar zijn, I, 28. De natuurkundige waarheden zijn niet, gelijk de mathematische waarheden, gegrond op onderstellingen, die men gedaan heeft, zij rusten niet dan op feiten. De menigvuldige herhaaling en eene onafgebrooken opvolging derzelfde gebeurtenissen maaken het wezenlijke van de natuurkundige waarheid uit, I, 28. Het is dan slechts eene waarschijnlijkheid, maar eene zoo groote waarschijnlijkheid, dat zij gelijk staat met eene zekerheid, *ald.* De mathematische baarblijkelijkheid en de natuurkundige zekerheid zijn de twee eenigste oogpunten, onder welke men de waarheid beschouwen moet, *ald.* De mathematische waarheden zouden eeuwig slechts bespiegelende gebleven zijn, slechts zaaken van nieuwsgierigheid en volkoomen onnut, als men geen

B b

(Registers.) mid-

middel gevonden hadd' dezelve bij de natuurkundige waarheden te voegen, 29. De waarheid wordt, als zij aan de menigte overgeleverd is, weldra ontluisd, een wijsgeerig gevoelen wordt geen volks-gevoelen dan na van gedaante veranderd te zijn, maar, door middel van deeze voorbereiding, kan zij een godsdienst worden, die des te beter gegrond is, als het vooroordeel algemeener zal zijn, en dus te meer geëerbiedigd, omdat zij, kwalijk begrepen waarheden tot grondslag hebbende, noodwendig van duisterheden zal omringd zijn, VII, 19. De zedenlijke waarheden zijn deels wezenlijk, deels willekeurig en hebben niets tot voorwerp en doel-einde dan overeenkomsten en waarschijnlijkheden, I, 28.

WAARNEEMINGEN op het sap van oesters, op water, waarin peper gekookt was, op water, waarin peper geweekt was, en op water, waarin zaad van nagelbloemen geweekt was, II, 109.

WAERELD. Stelzel der waereld, I, 64.

WAERELD (NIEUWE) historische feiten en aanmerkingen over de ontdekking van de nieuwe waereld) I, 115.

WAGTERS DER PLANEETEN hebben alle dezelfde rigting in hunne draaijing en concentrieke kringen rondom hunne voornaame Planeet; hunne beweeging is in hetzelfde vlak en dat vlak is dat van den loopkring van de Planeet; alle deeze uitwerkingen, die hun allen gemeen zijn, en die van de voortstooting, die zij ontvangen hebben, koomen, kunnen niet voortkoomen dan van eene gemeene oorzaak, dat is te zeggen van eene gemeene voortstooting; de Aarde draait sneller op zigzelve dan Mars in de evenredigheid van vier en twintig tot vijftien; de Aarde heeft eenen wagner en Mars niet. Jupiter vooral, wiens snelheid rondom zijnen as vijfhonderd of zeshonderd maalen grooter is dan die van de Aarde, heeft vier wagers, en daar is groote waarschijnlijkheid dat Saturnus, die 'er vijf en een ring heeft, nog veel sneller draait dan Jupiter, I, 76. *en volg.* Hoe de wagers der Planeeten en de ring van Saturnus zijn voortgebracht, XVII, 33, 34. Zij moeten eenen zekeren graad van warmte aan de planeet mededeelen, om welke zij draaien, 29.

WALRUSSSEN. Waarneemingen van CRANTZ over deeze dieren; daar zijn 'er van agttien voeten lengte, en van even zoo grooten omtrek; beschrijving van een deezer dieren, XVI, 115. Hunne natuurlijke hebbeligheden en hun moed, 146. Hun groot aantal in zekere streken van de Noordsche zeeën; men heeft eene ontzagchelijke slagting onder die dieren gemaakt, en zij zijn 'er thans veel minder talrijk dan eertijds, *ald.* Ziet Morfe.

WALVISSCHEN. Ziet Cetacea.

WANSCHEPZELEN kunnen tot drie klassen gebracht worden; de eerste is die van de wanschepzelen door overmaat, de tweede van die bij gebrek, de derde van die, welke het zijn door omkeering of verkeerde plaatjing der deelen, XVIII, 319. Wanschepzelen, die een dubbel lighaam hebben en twee personen uitmaaken. Voorbeeld, *ald.* Aanmerklijk voorbeeld van een wanschepzel bij gebrek, 320. Voorbeeld van een wanschepzel door de omkeering of valsche plaatjing der deelen, *ald.* en 321. Ziet Monsters.

WARM-

WARMTE. Natuurkundige verklaring van de warmte. De warmte is niet anders dan de aanraaking van het licht, dat als een vast ligchaam, of als eene klomp stof die in beweging is, werkt, III, 27. De mensch kan enigen tijd lang eenen graad van warmte verdraagen, veel sterker dan de eigen warmte van zijn ligchaam. Voorbeeld daarvan, XVIII, 241. De menschen meer dan de meeste dieren van ons klimaat in staat om eenen zeer grooten graad van warmte te verdraagen, 242. De inwendige warmte van den aardbol, zoo als die thans is, is veel grooter dan die, welke van de zon tot ons kooft, XVII, 5. De oppervlakte der aarde is meer verkoeld dan het binnenste. Bewijzen uit de ontdekking, *ald.* De donkere warmte van den aardbol verkeert in lichtgevend vuur door de electriciteit, 6. De Noordsche landen van den aardbol hebben langen tijd denzelfden graad van hitte genoten, die thans de zuidlijke landen hebben, en te dien tijd waren de landen van het Zuiden brandende en woest, 39. De vervlieging van de warmte van den aardbol geschiedt op eene ongevoelige wijze; daar zijn zes en zeventig duizend jaaren nodig geweest om hem tot de tegenswoordige getemperdheid te verkoelen, en in zes en zeventig duizend andere jaaren zal hij nog niet verkoeld zijn dat de bijzondere warmte van de levende Natuur 'er op zal vervolgen zijn, 129, 130. Daar is maar een twee en dertigste verschil tusschen de grootste warmte van onze zomers en de grootste koude van onze winters, 130. De uitwendige oorzaken hebben veel meer invloed dan de inwendige op de getemperdheid van elke luchtstreek. Voorbeeld, *ald.* Alzoo alle beweging, alle werking warmte veroorzaakt, en alzoo alle wezens, met eene voortgaande beweging begaafd, zelve even zoo veele kleine brandpunten van warmte zijn, is het van de evenredigheid van het aantal menschen en dieren tot dat van de gewassen dat (alles verder gelijk staande) de plaatselijke getemperdheid van elk land in het bijzonder afhangt. Bewijs hiervan, 131. De warmte, welke de zon aan elke planeet toezendt, is, over het algemeen zoo weinig dat zij nooit meer dan een zeer klein verschil op de digtheid van elke planeet heeft kunnen teweegbrengen, 203. Feiten, die bewijzen dat de eigen en inwendige warmte van den aardbol grooter is naar maate men dieper nederdaalt, 137. Feiten en waarneemingen, die bewijzen dat de warmte van de zon niet dieper dan tot honderd vijftig voeten in het water van de zee indringt, 139. Men vindt in de warmste bronnen planten, insecten, en zelfs vischen, XVIII, 244. Voorbeeld daarvan, *ald.*

WATER. Onderzoek van de doorsijpeling van het water, I, 62. Het verzamelt zig alles op het eerste bed van klei, binnen in den grond, 62. Het is het water, dat in de groote uitgestrektheid der zeeën verzameld is, dat door de bewegingen van eb en vloed de bergen, de valeien en de andere oneffenheden van den grond heeft voortgebracht, 63. Oorzaken en uitwerkingen van die stroomen, 59. Het water werkt niet in het groot binnen in den grond, maar doet 'er veel werk in het klein. Het werkt onmiddelijk mede tot het vormen van verscheiden zelfstandigheden der aarde, welke men zorgvuldig moet onderscheiden van die, welke van ouder formeering zijn, I, 63. Bijzondere beweging op den grond der rivieren, als 'er een groote aanwas van water zal koomen, 172. De snelheid van loopend water volgt niet naauwkeurig en zelfs op verre na niet de evenredigheid van de schuifste, 173. Deze snelheid hangt niet alleen af van de schuifste van het bed, maar van de

de hoeveelheid en het gewigt van het bovenwater, *ald.* In loopend water brengt de zwaarte veel toe tot de snelheid, en dit is de reden dat de grootste snelheid van den stroom niet op de oppervlakte noch op den grond van het water is, maar omtrent in het midden van de hoogte van het water; verklaring hiervan, *ald.* De hinderpaalen, die in het loopend water gevonden worden, als bruggen, eilanden enz. verminderen zeer weinig de geheele snelheid, 174. Dat de geheele snelheid aanmerkelijk vermindert, is de laagheid van het water, gelijk daarentegens de vermeerdering van het water die snelheid meer dan enige andere oorzaak vermeerderd, *ald.* Middel om de snelheid van loopend water te verminderen, *ald.* Op welke wijze de hoeveelheid water, die door de rivieren in zee kooft, te begrooten, 177. De uitwaasfening van het water op de geheele oppervlakte der zee is omtrent van twintig of een en twintig duimen in het jaar, 178. Verdeeling van het water. Daar zijn hooge landen op de aarde, die verdeeling-punten schijnen, door de Natuur voor de verdeeling van het water bestemd. Optelling van die verdeeling-punten, 179. De beweging van hetzelfde van het Oosten naar het Westen heeft alle de westlijke kusten van de vaste landen steil gemaakt, en heeft te zelfden tijd alle de landen naar het Oosten schuin gemaakt, XVII, 87. Het water heeft de geheele oppervlakte des aardbols bedekt gehad tot op twee duizend halve roeden hoogte, en is vervolgens van tijd tot tijd gedaald door het instorten van de helen in het binnenste, XVII, 52. Het water heeft alle stoffen, die het kon verdunnen en smelten, aangegrepen; het heeft zig vereenigd met de lucht, het water en het vuur om zuuren, en zouten enz. te vormen; het heeft de slakken en de stof van het eerste glas in klei veranderd, vervolgens heeft het, door zijne beweging, die slakken en alle de stoffen die tot een kleiner omtrek gebragt waren, van plaats tot plaats vervoerd, *ald.* Het water is eerst van de twee poolen gekoomen, maar in veel grooter hoeveelheid van de zuid-pool dan van de noordpool, 62. Water (onderaardsch), I, 59. Water-verzamelingen in het Oosten, 60. Onderzoek van deszelfs hoeveelheid, I, 62. Het is slechts op weinige plaatsen, dat men aanmerklijke onderaardsche watersaders gevonden heeft, 63. Het is het water der zee, dat, de aarde medesleepende, dezelve in horizontale laagen op elkaar heeft geschikt, *ald.* Het water uit de lucht vernietigt het werk van de zee, door de bergen aanhoudend in hoogte te doen afneemen, door de valleien te vullen, de monden der rivieren en baaren te verstoppem en brengt alles weder tot eene gelijke oppervlakte, I, 63.

WATER-BAKKEN. Groote water-bakken in het Oosten, door menschen handen gemaakt, I, 212.

WATER-ROT. Zijne huishouding, VII, 213. Hij leeft alleen in zoet water, *ald.* Hij heeft alle de vingeren van de pooten van elkanderen gescheiden en zwemt evenwel zeer gemakkelijk, *ald.* De honden jaagen hem met eene voort van woede, *ald.* De mannetjens en wijfjens zoeken elkanderen op het eind van den winter; zij jongen in de maand April en krijgen gemeenlijk zes of zeven jongen, *ald.*

WATER-

WATER-ROT (STRAATSBURGSCHE). *Ziet Scherman.*

WATER-SPITSMUIS. Plaatsen daar hij gevonden wordt; deszelfs verschil met den land-spitsmuis, VIII, 38.

WATER-VALLEN in de rivieren, I, 182. De Water-val van Niagara in Kanada valt van eene hoogte van omtrent honderd en vijftig voeten, en heeft meer dan een vierde mijl breedte, *ald.* Waterval, die water-pas nedervalt in Italie, en dien men vergelijken kan bij dien van Niagara in Kanada en enige andere, XVII, 237.

WAARSCHIJNLIJKHEDEN. Van alle mogelijke zedenlijke waarschijnlijkheden is die, welke den mensch in het algemeen meest aandoet, de vrees voor den dood. Naar deeze maat, voor eenheid genoomen, moet men de maat der andere vreezen en die der hoopen afnemen. Waardeering van de waarschijnlijkheid, die de vrees voor den dood voortbrengt, XVIII, 6. Alle waarschijnlijkheid, die onder tien duizend is, moet ons niet aandoen, hetzij met vrees, hetzij met hoop, 7, 8. Waarschijnlijkheden van het leven, uit de sterf-lijsten getrokken, XVIII, 58. Van voor een eerstgeboren kind tot voor een kind van vijftien jaaren oud, XVIII, 64—80. Van voor een mensch van zestien jaaren tot voor een mensch van negen en negentig jaaren oud, 81—130.

WEDERGADEN (LEEVENDE). Men kent de levende wedergade niet van den gegraven hoorn, die Ammons hoorn genoemd wordt, I, 146.

WEEG-SCHAALen van allerlei soorten, XVIII, 55. *en volg.*

WEER-WOLVEN zijn Wolven, die gewoon zijn menschen-liken te eeten, en die dan de menschen aanvallen, XII, 27.

WEETENSCHAPPEN. Onderzoek wat wij zeker kunnen weten. Wat wij maar bij gisfing kunnen weten, en wat wij niet weten kunnen, I, 29. Onderzoek van de voordeelen, die 'er spruiten kunnen uit de vereeniging van de wis- en natuurkundige wetenschappen; deeze geeven het *hoeveel*, en geene het *hoe* van de dingen, I, 30. De eenigste en waare wetenschap is de kennis van de feiten: de feiten zijn in de wetenschap dat de ondervinding in het burgerlijke leven is, I, 15. De afgetrokken wetenschappen kunnen niet toegepast worden dan op zeer weinige onderwerpen in de Natuurkunde. Daar zijn 'er buiten de Starrekunde en de Doorzigtkunde weinige, welke zij van eene zeer groote nuttigheid kunnen zijn, 31. De hooge wetenschappen zijn in overoude tijden uitgevonden en beoefend geworden, maar zij zijn tot ons gekoomen bij stukken en brokken, die te zeer misvormd waren om ons anders van dienst te zijn dan om derzelver voorleden aanwezen te herkennen, XVII, 124. Dat waar is voor de konsten is ook waar voor de wetenschappen; zij zijn slechts minder bepaald, omdat de geest derzelver werktuig is, omdat hij in de konsten de zinnen onderworpen is, en hij in de wetenschappen over dezelve heerscht, te meer daar het te doen is om te kennen, en niet om te werken, om te vergelijken en niet om natevolgen, XIV, 13.

WETENSCHAPPEN (WISKUNDIGE). Ongemakken die 'er gelegen zijn in derzelver toepassing op de Natuurkunde, I, 31. Kiescht en gewigtigst punt van de beoefening der wetenschappen; wel weeten te onderscheiden wat 'er wezenlijks in een onderwerp zij van hetgeen wij 'er willekeurigs in brengen, als wij het beschouwen, *ald.*

WELSPREEKENDEHEID; daar zijn twee foorten van; derzelver vergelijking, I, 11.

WELVOEGLIJKHEID moet in alle geschriften heerschen, XVIII, 335.

WERKTUIGKUNDE. De beschouwing van de krachten der natuur is het voorwerp der redelijke werktuigkunde; die der gevoelige werktuigkunde is niet dan de vereeniging onzer bijzondere krachten en bepaalt zig tot de kunst van werktuigen te maaken, XII, 9. De verstandelijke werktuigkunde is eene wetenschap, in onze dagen geboren. Men had altijd verkeerd geredeneerd over de natuur der beweging; men had altijd de uitwerking voor de oorzaak genoomen; men kende geene andere kracht dan die voortstuwing; men wilde alle verschijnzelen daar toe brengen, schoon zij niet anders is dan eene bijzondere uitwerking van eene algemeener uitwerking afhangende, V, 10.

WERKTUIGKUNDE (THEORETISCHE EN BEOEFENENDE.) De beoefenende werktuigkunde ontleent maar een eenig beginzel van de beredeneerende werktuigkunde, I, 31.

WERKTUIGKUNDIGE BEGINZELEN. Het denkbeeld van de verklaring van alle verschijnzelen door werktuigkundige beginzelen is groot en schoon. Maar dat denkbeeld is slechts een ontwerp, en dat ontwerp is niet gegrond, II, 27. De waare werktuigkundige beginzelen zijn niet anders dan de algemeene uitwerkingen, welke de ondervinding ons in alle stof doet opmerken, 28.

WERKTUIGLIJKE KLOMPJES. Ziet Organische Klompjes.

WEZEL is zeer gemeen in de warme landen en zeer zeldzaam in de koude, dat het tegendeel is van de Hermelijn, VII, 139. Daar zijn enige Wezels, die in den winter wit worden, *ald.* Verschil tusschen den Wezel en de Hermelijn, *ald.* Zij laten zig niet tam maaken, *ald.* Natuurlijke huishouding van den Wezel en de Hermelijn, *ald.* De Wezel jongt in de lente, en krijgt gemeenlijk vier of vijf jongen; de jongen worden geboren met de oogen gefloten, 140. Hij heeft een zeer sterke reuk, *ald.* De Wezel en de Hermelijn zijn twee verschillende en van elkanderen afgescheiden foorten, 139. De Wezel kan getemd worden: voorbeeld, XV, 127. Nieuw bijvoegzel betreklijk de natuurlijke hebbelikheden van den Wezel, XIX, 114.

WEZENS. Daar zijn misfschien in de meeste wezens minder betreklijke deelen, die nnttig of nodig zijn, dan onverschillige, onnuttige of overtollige deelen, V, 57. Eene geregelde en standvastige opvolging van wezens, alle gelijk aan malkanderen, is maar zoo goed als het aanhoudend bestaan van een enkeldezer wezens, XII, 2.

WEZENS (BEWERKTUIGDE); schoon de oorzaaken, die de bewerktuiging vernielen, zeer aanmerklijk zijn, is egter de oorzaak, die haar hervoortbrengt, nog oneindig krachtiger en werkzaam, II, 21 en 22. Bewerktuigde wezens, die het vermogen niet hebben om hunne gelijken voorttebrengen, XVIII, 179.

WIEGEN.

WIEGEN, het gebruik van de kinderen te wiegen, is ongemakken onderhevig en eischt oplettendheid, II, 231. *en volg.*

WILDEN weeten niet wat wandelen is en kunnen niet begrijpen waarom wij ons aldus beweging geeven, die nergens toe dient, II, 227. Beschrijving van de Wilden van Amerika; aanmerkingen over hunne zeden en gewoonten, III, 90. *en volg.* De Wilden van Amerika kunnen de slavernij niet dulden, en laten zig liever sterven dan te dienen en te werken, 95.

WILDE STAM, waarom de wilde stam den geënten tak geene van zijne siegtheodanigheden mededeelt, XVII, 135.

WILD-ZWIJN van Kaap Verd; beschrijving, XV, 84. Dat dier weigerde met eene gewoone zeug te koppelen, en doodde haar zelfs in woede, 85. Zeer aanmerkelijk onderscheid tusschen het Wild-zwijn van Kaap Verd en het varken, *ald.* Beschrijving van hetzelfde door PALLAS en VOSMAER. Het schijnt uit die beschrijvingen en uit enige feiten, die 'er agter volgen, dat 'er verscheidenheden, en wel vrij aanmerkelijke in die soort van Wild-zwijn van Afrika zijn, 86. Redenen om te twifelen of deeze soort niet eene enkele verscheidenheid in de soort van ons Europisch Wild-zwijn zij, 89. Dat Afrikaansch dier schijnt in de landen van Kaap Verd, van die van de Kaap de Goede Hoop en op het Eiland Madagaskar te bestaan, *ald.* Aantekening over dat dier; zijne slaglanden van de bovenkaak gelijken meer naar yvoirehoornen dan naar tanden, XV, 46.

WIND. De Oosten-wind is de algemeenste oorzaak van de kleur der Negeren. Men vindt zwarten op alle plaatsen van de verzengde luchtstreek, daar de Oosten-wind kooft na over uitgestrekte landen gewaaid te zijn, en integendeel onder dezelfde verzengde luchtstreek, daar die wind kooft na zeeën overgewaaid te zijn, vindt men minder zwarte of slechts bruine menschen, III, 106, 107. Reden waarom een teruggekaatste wind somtijds heviger schijnt dan de regtstreeksche wind, die hem voortbrengt, I, 236. Winden in Egypte en op de Persische Golf in Arabie, zoo warm en zoo stikkende, dat zij doodlijk zijn, I, 241. Winden, die veel zand voortdrijven, I, 242. De winden hoopen zand-bergen in Arabie en in Afrika op, I, 58. De Oosten-wind waait aanhoudend tusschen de Keerkringen; oorzaken en oorsprong van den Oosten-wind, I, 230. De Oosten-wind waait zoo aanhoudend in den stillen Oceaan, dat de schepen, die van Acapulco naar de Philippijnsche Eilanden gaan, dien togt, die bijna twee duizend zeven honderd mijlen lang is, zonder enig gevaar afleggen, 231. De Noorden- en Oosten-wind heerschen vrij aanhoudende in de Atlantische zee, 233. De Oosten-wind helpt door zijne werking de algemeene beweging van de zee van het Oosten naar het Westen bevorderen. De Noorden-wind heerscht bijna aanhoudend in Nieuw Zembla en op de andere Noordlijke kusten, 231. *en volg.* Optelling van de winden, die gedurende eenen zekeren tijd op onderscheiden plaatsen van de zee waaien, 232. Geregelde winden door de smelting der sneeuw voortgebragt, *ald.* Geregelde winden door de eb en vloed der zee, en die maar enige uren duuren, *ald.* De Noorden-winden zijn vrij geregeld in de luchtstreeken aan de andere zijde van de pool-cirkels, *ald.*

ald. Algemeene en bijzondere oorzaken van de winden, 234. Men zou te vergeefs eene volledige theorie der winden willen geeven, en men moet zig bij derzelver historie bepalen, *ald.* De winden zijn sterker boven de bergen dan in de vlakten, dus is 'er de lucht ten minsten even dik, XVII, 256. De winden die teruggekaatst worden zijn sterker dan rechtstreekse winden, en te sterker, naar maate men digter bij den hinderpaal is, die dezelve terugstoot. Verklaring en bewijs van dit feit, XVII, 255. Winden (land-) die op gezette tijden wederkoomen, I, 239. Winden (land- en zee-); derzelver verschil, I, 234. *en volg.* Op zee zijn gewoonlijk de Oosten-winden en die, welke van de poolen koomen, sterker dan de Westen-winden en die, welke van den Equator koomen, en binneus lands zijn de Westen- en Zuiden-winden min of meer hevig dan de Oosten- en Noorden-winden, volgens de ligging der luchtstreeken, 235. In de lente en den herfst zijn de winden heviger dan in den zomer en in den winter, zoo op zee als op land; reden van dit verschil, *ald.* De winden zijn heviger op hooge plaatsen dan in de vlakten tot de hoogte der wolken, dat is tot omtrent eene halve mijl loodregte hoogte, hooger is de lucht stil, en de winden zwak, vooral in den zomer, *ald.* De kracht van den wind moet niet alleen gewaardeerd worden door deszelfs snelheid, maar ook door de dikheid van de lucht, 236. Beschouwing der winden onder algemeene oogpunten, *ald. en volg.* Bijzondere winden op zekere kusten, I, 238. Verschil der mousfons volgens de verschillende plaatsen, daar zij heerschen, I, 237.

WINST EN VERLIES. *Ziet Verlies en Winst.*

WINTERS. De harde winters vermeerderen de sterfte. Betoog hiervan, XVIII, 144.

WISKUNDE. Men is gewoon de wiskundige waarheden in den eersten rang te plaatsen; zij zijn ondertusschen niet anders dan waarheden van omschrijving; die omschrijvingen rusten op eenvoudige, maar afgetrokken stellingen, en alle de waarheden van dien aart zijn niet anders dan zaamengestelde gevolgtrekkingen, maar die altijd van die omschrijvingen afgetrokken zijn. Wij hebben onderstellingen gedaan, wij hebben die op allerhanden wijzen zaamengevoegd; die verzameling van zaamenvoegingen is de wiskundige wetenschap; daar is dan niets in die wetenschap dan hetgeen wij 'er in gebragt hebben en de waarheden, die men 'er uit trekt, kunnen niet anders zijn dan verschillende uitdrukkingen, onder welke de stellingen, die men gebruikt heeft, voorgesteld worden, I, 27. Wij zijn de scheppers van de wiskundige wetenschappen. Zij bevatten volstrekt niets dan hetgeen wij bedagt hebben; daar kunnen dan geene duisterheden of paradoxen in zijn, die wezenlijk of onmogelijk zijn, en men zal altijd de oplossing vinden, als men aandachtig de onderstelde beginzelen beschouwt en alle de stappen na gaat, die men gedaan heeft om 'er toe te koomen, I, 29.

WISKUNDIGE WEETENSCHAPPEN. *Ziet Weetenschappen.*

WIT-NEUS, beschrijving en natuurlijke hebbelikheden van dat dier, XIV, 182.
en volg. Ondercheidende kenmerken van deeze soort, 183.

WITTE ZEE. Ziet Zee.

WOL. Keuze van de wol en haare verschillende hoedanigheden, V, 8, 9. De wol is minder eene zelfstandigheid van de Natuur dan een voortbrengzel van de luchtstreek, door 's menschen zorg geholpen, XI, 219.

WOLF; de Wolf, schoon jong gevangen en in huis opgevoed, geeft zig vroeg of laat toe in zijne neiging tot roof en vernieling, VII, 29. Zijn temperament en zijne natuurlijke huishouding, 22. Aart van den Wolf, gantsch het tegendeel van dien van den hond, 23. De Wolven verslinden elkanderen, en als een Wolf zwaar gekwetst is, volgen de andere hem op het spoor van het bloed en vereenigen zig om hem aftemaken, *ald.* De Wolf kan, jong gevangen zijnde, tam gemaakt worden, maar krijgt met de jaaren zijnen wilden aart weder, *ald.* De Wolven zoeken elkaer eens 's jaars, en blijven niet lang bij de Wolvinnen, *ald.* Zij vechten fel om de wijfjens, 24. Uitwendig verschil van den Wolf met den hond, *ald.* De Wolven koppelen als de honden, en hebben, even als zij, eene beenachtige roede, 25. De rijfigheid van de Wolvin duurt maar twaalf of vijftien dagen; zij begint eerst te koomen bij de oude. De Wolven hebben geene duidelijke rijfigheid, zij zouden te alle tijden kunnen koppelen; zij gaan van het een wijfjen tot het ander over, naar maate zij in staat geraaken om gedekt te worden; de oude dekken zij in het laatst van December, en eindigen met de jonge in Februarij en in het begin van Maart. Zij draagen omtrent drie en eene halve maand, en men vindt jonggeboren Wolfjens van het laatst van April tot in Julij, VII, 24. De Wolvinnen maaken zig een nest om te jongen, 25. Zij brengen gemeenlijk vijf of zes jongen ter wereld, somtijds zeven, agt en zelfs negen, en nooit minder dan drie, *ald.* Hoe de Wolvin haare jongen verbergt en verdedigt, *ald.* Zij worden met de oogen gesloten geboren, als de honden, *ald.* De Wolven en Wolvinnen zijn tot de voortteeling bekwaam; als zij omtrent twee jaaren oud zijn, *ald.* Zij leeven vijftien of twintig jaaren, 26. Zij worden in hunnen ouderdom grijs, *ald.* Zij slaapen zeer los, *ald.* Zij moeten dikwijls drinken, maar kunnen lang zonder eeten blijven; zij zwelgen klei in, *ald.* De Wolf is zeer moeilijk dood te jaagen, *ald.* Kundigheden die nodig zijn tot de Wolven-jagt, 27. Wolven-jagt, *ald.* Verscheidenheden in de kleur of grootte der Wolven volgens de luchtstreeken, 28. Nadeelige hoedanigheden van de Wolven, 29. De Wolvin kan met den hond koppelen en voortteelen; voorbeeld, XV, 59. Maar de Wolf, schoon door opvoeding verzagt, herkrijgt met de jaaren zijne natuurlijke woestheid, 61. Volgens PONTOPPIDANUS waren 'er geene in Noorwegen voor het jaar 1718, 98. Men kent twee soorten van die dieren aan de Kaap de Goede Hoop, 99.

WOLF-HOND; beschrijving van eenen grooten Wolf-hond, XIX, 70.

WOLF van Mexico. Aantekening over dat dier; beschrijving van hetzelfde; zijn verschil met den gewoonen Wolf, XV, 46.

WOLF (ZWARTE) is van dezelfde foort als de andere, VII, 41. Beschrijving van denzelfden, *ald.* Hij is kleiner dan de gemeene, *ald.* Zijn vel is maar een grof bont, *ald.*

WOLKEN zijn gemeenlijk hooger in den zomer en altijd nog hooger in de warme klimaatën; reden daarvan, XVII, 226. Zonderlinge wolk aan de Kaap de Goede Hoop, I, 242.

WONDER IN DE NATUUR is niet anders dan eene uitwerking, die zeldener voortvalt dan andere, XV, 15.

WONDERWERK. Ziet Mirakel.

WOONING. De dieren, die zig eene wooning maaken, overtreffen de andere in instinct, VII, 49.

WOORDEN. Zal 'er juistheid in de woorden zijn, dan moet 'er ook waarheid zijn in de denkbeelden, die zij verbeelden moeten, XIV, 11. Algemeene woorden of spreekwijzen schijnen het meester-stuk der gedachte te zijn, *ald.*

WORMEN. Oorsprong van de Wormen in de lighaamen der dieren, II, 154. Natuurlijke oorzaken der Wormen, die de kinderen hebben, 235.

WIJ. Wij bestaan zonder te weten hoe, en wij denken zonder te weten waarom, II, 3.

WIJFJENS in het menschlijk geslacht worden laater geboren dan de mannetjens, dat is, zij blijven langer in den schoot der moeder, II, 206. De wijfjens van zekere dieren kunnen twee mannetjens van verschillende foorten dienen en teelen met beiden voort, XII, 112. De wijfjens brengen over het algemeen meer dan de mannetjens toe tot instandhouding van de foort, en waarom, *ald.* Het wijfjen van den Loris loost haar water door den kintelaar, die doorboord is even als de roede van het mannetjen, en die twee deelen in het mannetjen en wijfjen gelijken elkanderen volmaakt, zelfs in grootte en dikte, XIII, 248. In de orde der Natuur zijn het niet de mannetjens, maar de wijfjens, die de eenheid der foorten uitmaaken; het wijfjen heeft veel meer invloed dan het mannetjen op het voortbrengzel. De muilezel gelijkt meer naar de merrie dan naar den ezel, en de bardeau meer naar de ezelin dan naar het paerd, XV, 16. Het aantal mannetjens is over het algemeen grooter dan dat der wijfjens, maar het getal der wijfjens is tot dat der mannetjens kleiner in de zuivere foorten en nog kleiner in de gemengde foorten, XV, 62. Het wijfjen heeft minder invloed dan het mannetjen op de vrugt, *ald.* Haare drift van temperament schaadt het voortbrengzel der voortteeling; zij heeft egter, meer dan het mannetjen, het vermogen van altijd haare foort te vertoonen, schoon zij zig al aan mannetjens van andere foort.

foorten leent; want het wijfjen teelt over het algemeen met een veel grooter aantal mannetjens van verschillende foorten voort, terwijl haar mannetjen niet dan met een zeer klein getal andere foorten kan voortteelen, 83, 84.

WIJSBEGEERTE wordt in deeze eeuw verwaarloosd: de konsten, welke men sciëntifiek wil noemen, hebben derzelver plaats ingenoomen; de rekenkonsten en de geometrie, de stelsels van kruidkunde en Natuurlijke Historie, de korte regelen, in een woord, en de woordenboeken houden bijna elk eenen bezig, I, 27. Het gebrek van de wijsbegeerte van ARISTOTELES was alle de bijzondere uitwerkingen als oorzaaken te gebruiken; dat van die van DESCARTES is niet dan een klein getal algemeene uitwerkingen als oorzaaken te willen gebruiken, alle de andere uitsluitende. De wijsbegeerte zonder gebrek zou die zijn, waarin men niet tot oorzaaken zoude gebruiken dan algemeene uitwerkingen, en waarin men tegelijk derzelver aantal zoude zien te vermeerderen, door te tragten de bijzondere uitwerkingen algemeen te maaken, II, 28. Onderzoek van de beginzelen van de Pythagorische wijsbegeerte, 42. Het doelwit van de natuurlijke wijsbegeerte is niet het *waarom*, maar het *hoe* van de dingen te weeten, V, 57, 58.

Y.

YARQUÉ. Beschrijving van dien Sagouin, XIX, 48.

ys. Het Ys gaat los van het vast land aan de Poolen, en komt, als drijvende bergen, afdrijven en smelten tot in de gemaatigde luchtstreeken, I, 37. Men vindt geen Ys meer, van de maand April, binnen de zeven en zestig en agt en zestig graaden Noorder Breedte. Dat Ys, dat van het vast land van de Poolen komt, veroorzaakt de langduurigheid der winters. In het jaar 1725 was 'er, om zoo te spreken, geen zomer en het regende bijna aanhoudend; ook was niet alleen het Ys van de Noorder Zeeën in de maand April niet gesmolten op zeven en zestig graaden; maar men vindt zelfs nog Ys den 15 Juny omtrent een en veertig of twee en veertig graaden. Het komt uit de Tartaarsche Zee in die van Nova Zembla en op de andere plaatsen van de Ys-zee. Dat Ys word geformeerd aan de landen en nooit in volle zee. Daar is weinig of geen Ys in volle zee, hoe zeer naar het noorden. Het Ys, in de nabuurschap van de Zuid-landen gevonden, bewijst dat 'er zeer groote rivieren in dat onbekend land zijn, welker monden niet verre zijn van de plaatsen, daar men dat Ys gevonden heeft, 109. Vorming van het Ys in de Noord-zee en bijzonderlijk in het Waagat, 184. Dikte en hoogte van het Ys op Spitsberg en op de andere kusten van de Noordelijke landen, 185. Beschrijving van het Ys, dat in de Noord-zee drijft, *ald.* Dit Ys komt alles uit de groote rivieren, die het in zee voeren, 187. Reden waarom 'er minder Ys is in de Noord-zee van Lapland, *ald.* Het Ys vertoont zig van alle zijden als onoverkoomlijke hinderpaalen op twee en tagtig graaden Breedte in het Noorder halfmond en op eene veel mindere breed-

breedte in het Zuider halfroond., XVII, 118. Voorbeeld van de vermeerdering van het Ys zedert verscheiden eeuwen, *ald.*

YSBERGEN DER ALPEN. Hunne grootte en korte beschrijving van dezelve, XVII, 116. Die groote vakken Ys, in plaats van in omtrek te vermindern, vergrooten van dag tot dag; zij breiden zig uit op de nabuurige landen; bewijzen, 317. Die vergrooting van de Ysbergen is reeds en zal in het vervolg het tastbaarst bewijs van de verkoeling der aarde zijn, *ald.* Omstandige beschrijving van de Ysbergen der Alpen; feiten, die de vergrooting van de uitgestrektheid der oppervlakte dier Ysbergen bewijzen, 176.

YSQUIEPATL OF STINKDIER is een van de mieren-eeters zeer verschillend dier, X, 104. Het is hetzelfde dier als de Coufe of Squash van Nieuw Spanje, XIII, 194. Andere Ysquipatl, dat hetzelfde dier is als de Chinche, 195.

YSVOGELS. Nuttige vogels, aan welke de eilanden de France en Bourbon het behoud van hunne oogsten te danken hebben; zij zijn eerst zedert twintig jaaren op die eilanden, schoon 'er mischien reeds veele honderden duizenden zijn, XVI, 87.

YVOIR (GEGRAAVEN) Verschillende merkwaardige feiten omtrent hetzelfde, XI, 52. Dit men in Siberie, in Rusland, in Kanada enz. vindt, is voorzeeker Yvoir van olyphanten en geenzins Yvoir van walrusfen of zee-koeien, XVII, 12.

YZER. De Yzer-stoffen neemen eenen zeer grooten graad van hardheid aan door het vuur, naardien niets zoo hard is als gegoten Yzer; maar zij kunnen ook eene aanmerkelijke hardheid verkrijgen door het water; voorbeeld vanatgemaakt yzer-vijzel, XVII, 232. Bergen van yzer en van zeilsteen, 154.

YZER-MIJNEN. Ziet Mijnen.

Z.

ZAAD is geen spruitjen, maar een voortbrengzel, zoo volmaakt als de vrugt van een dier, welk, gelijk dit, niet anders ontbreekt dan eene grooter ontzwagteling, II, 14.

ZAAD-BALLEN. De viervoetige dieren, de vogelen en de walvisch-soorten hebben zaad-ballen; de slangen en vischen niet, II, 45. De ballen van de vogelen zwellen aanmerklijk in den tijd van het paaren, *ald.* De zaadballen van de wijfjens zijn geene eiernesten, 68. Beschrijving van de zaadballen van de zeugen, 69. Van de teeven, 71. De blaasjens van de zaadbal-

ballen der wijffens bevatten niets dan een helder vogt, waarin niets leevends is; het zijn klierachtige lighaamen, die in hunne holigheden het waar zaad-vogt bevatten, waarin men beweegende lighaamen ziet, volkoomen gelijk aan die, welke men in het zaadvogt der mannetjens ziet, 101, 102. In de kindsheid is 'er somtijds maar een zaadbalk in den balzak, en somtijds geen; de volwasfene zijn zelden in het geval van verborgen zaad-ballen te hebben. Al vertoonen zig de zaad-ballen niet, men is egter bekwaam tot de voortteeling. Daar zijn mannen die wezenlijk maar eenen zaad-bal hebben; dit gebrek fchaadt de voortteeling niet, 241, 242. De zaad-ballen der wijffens zijn in eenen aanhoudenden staat van arbeid, en het is eene der gewoone en natuurlijke oorzaaken van de onvrugtbaarheid, 255.

ZAAD-DIERTJENS. Kleine lighaamtjens, die zig in het zaadvogt beweegen, welken men dien naam gegeven heeft, II, 32. De gewaande zaad-diertjens zijn niet anders dan de levende organifche klompiens, door welke de voeding, de ontwikkeling en de hervoortbrenging gefchiedt, *ald.* Verhaal van hetgeen door verfchillende waarneemen gezege is, 73. en *volg.* Voorftelling van het ftelzel, op de zaad-diertjens gegrond, 86.

ZAADVOGT IN DE WIJFFENS. De vergader-plaattjen van het zaad-vogt in de wijffens zijn de holigheden van de klierachtige lighaamen, die op haare zaadballen groeijen, II, 87. Het zaadvogt in beiden de fexen is eene foort van uittrekzel uit alle deelen des lighaams, 31. Het wijffjen heeft, als het mannetjen, een zaadvogt en deeze vogten bevatten ook bewerktuigde en beweegende wezens; maar zij moeten elkanderen ontmoeten en zig met elkaer vermengen, opdat de werktuiglijke klompjes, die zij bevatten, zig zoden kunnen yereenigen en een dier vormen, 32. Het zaadvogt bij de wijffens is door de Ouden erkend en beftaat indedaad ook zoo zeeker als dat bij de mannetjens, 34. Het was niet gemaklijk juist te ontdekken welke deelen tot verzamelpiaats dienen van dat zaad-vogt bij de wijffens, 35. Het is niet nodig dat het zaad-vogt, zoo van het mannetjen als van het wijffjen in groote hoeveelheid zij om een vrugtjen te vormen; het is genoeg dat zij binnen in de lijfmoeder vermengd worden, *ald.* In de jongheid is het zaad-vogt minder overvloedig, fchoon meer prikkelende; deszelfs hoeveelheid vermeerderd tot in eenen zekeren ouderdom; reden daarvan, 37. Het zaad-vogt is bijna eens zoo zwaar als het bloed in den middelbaaren ouderdom, en specifiek zwaarer dan enig ander vogt in het lighaam, 38. Het zaad-vogt van de wijffens is flapper en in mindere hoeveelheid dan dat der mannetjens, *ald.* Het zaad-vogt der wijffens wordt gevormd en is bevat in de klierachtige lighaamen, die op de zaad-ballen groeijen, 68. Het zaad-vogt bevat weinig of geen leevens-geest, 74. Zaad-vogt van den menfch; waarneeming over hetzelve, 90. Waarneeming op het zaad-vogt van den hond, 95. Van de Konijnen, 97. Van den Ram, 99. Van de Teef, 101. Van de Koe, 104. Van de Vifchen, 110. Van den Kalmar, *ald.* De meeste zaad-vogten fmelten van zelve en worden vloeibaarer in de lueht en in de koude dan zij, uit het lijf van het dier koomende, zijn, en zij verdikken daarentegens, als men haar bij het vuur brengt en haar eenen zelfs maatigen graad van warmte mededeelt, 144. Het zaad-vogt van het mannetjen koomt in de lijfmoeder; waarneeming die dit bewijst, 148. Het zaad-vogt is dikwijls in zeer verfchillenden staat, 152. Het zaad-vogt van het mannetjen, gelijk ook dat

van het wijffen kan in zekere staat en omftandigheden alleen iets bewerk-
tuigds voortbrengen, 182. Het is zeer twijfelachtig of het zaad-vogt van
het mannetjen wel tot aan de zaad-ballen van het wijffen kunne doordringen
en 'er eene vrugt vormen, 183. Het zaad-vogt zoo van het mannetjen als
van het wijffen kunnen beiden door het zaamenweefzel van de lijfmoeder
dringen en op die wijze in derzelver holligheid koomen; waarneemingen,
die dit bewijzen, 185.

ZAAMENSTREMMING. Oorsprong van de zaamenstremmingen en van alle de foorten
van Stalactiten, I, 281.

ZAAMENGROEIJING EN STALACTITEN, door keien voortgebragt, zijn bijna alle
harde en kostbaare steenen, in plaats dat die van de verkalkbaare steenen slechts
zachte stoffen zijn, die geene waarde hebben, I, 284.

ZAAMGESTELDE. Ziet Eenvoudige.

ZAND. Wat de schrijver door *Zand* verstaat, I, 138. Het verglasbaar zand en
de klei, die niet anders dan ontbonden verglasbaar zand is, is de gemeene
stof, waaruit de aardbol bestaat, en alle de roffen, hetzij van verglasbaare,
hetzij van verkalkbaare stoffen, liggen gelijklijk op klei of op verglasbaar
zand, 284. Overtuivingen van zand, 303. Verglasbaar zand is niet dan
stukjens glas, 131. Het zand, ontbonden wordende, brengt de talkachtige
blaadjens voort, en door eene nog volkoomenere ontbinding wordt het
klei, 130.

ZAND (VERGLASBAAR). Verschillende oorsprongen van het verglasbaar zand,
dat op groote diepten, binnen's lands, gevonden wordt, en van het verglas-
baar zand, dat op de oppervlakte gevonden wordt, XVII, 55. Het ver-
glasbaar zand kan tot min of meer harde klompen vereenigd worden door
middel van water, 231.

ZAND-STREKEN in groote en in kleine klompen, I, 138. Daar zijn geene hoorns
en schulpen in, 140. Waaruit de zand-steen bestaat, 163. en volg.

ZEBRA behoort in de oude wereld en wordt in de nieuwe niet gevonden; hij
schijnt zig in eene bijzondere streek te houden; men vindt hem gemeenst op
den uithoek van Afrika, IX, 5, 6. Hij is tot de zuidlijke landen van Afrika
bepaald, XII, 17. Beschrijving van denzelfden, 13. De Zebra ver-
mengt zig niet en teelt niet voort met den ezel en het paerd, *ald.* Hij
wordt alleen in de oostlijke en zuidlijke streken van Afrika gevonden,
15. Men heeft alles gedaan wat men kon om de Zebras tot huisdieren te
maaken en om hen tot hetzelfde te doen dienen als de paerden: maar tot
hiertoe is het niet volkoomen gelukt, 16. Zoo egter de Zebra jong wierd
afgerigt, zou hij mistchien tot dezelfde gebruiken kunnen dienen als het
paerd en de ezel, 17. Vergelijking van denzelfden met den ezel en het
paerd, 16; hij koomt nader bij het paerd dan bij den ezel, *ald.* Gis-
sing dat de zebra en de Czigithai of de muil-ezel van Daurie een-
zelfde dier zouden zijn, 18, 19. Men kan hoopen dat men, den Zebra

tam

tam maakende, 'er veel nùt van zoude kunnen trekken, 18. De Zebra zou wel voortgekoomen kunnen zijn uit de vermenging van twee verschillende foorten. De Natuur is in geen van haare werken zoo scharp afgesneden en zoo weinig in een smeltende, als op de vagt van den Zebra, XV, 18. Daar is, onder de Zebras, eene verscheidenheid, die volstandig schijnt, XVI, 48. Beschrijving van dezelve, 49. Die verscheidenheid, die niet gestreept is, is zagter van aart en makker dan de andere Zebras, *ald.* Voorbeeld van de koppeling van eenen ezel met een wijffens Zebra en van de voortbrenging van een kleinen bastaard van die twee dieren, 50.

ZEBU is de Bubalus der Ouden niet, maar slechts eene verscheidenheid onder de osfen, XI, 172. Oorsprong van dat ras van kleine osfen, 180. Hij schijnt eene verkleining van den Bison te zijn, welkers ras, gelijk dat van de runderen, zeer groote verscheidenheden ondergaan heeft, vooral in grootte, XI, 198. Schoon hij uit zeer heete klimaatën afkomstig is, kan hij egter in onze gemaatigde luchtstreeken leeven en voortteelen, 199. De bult, welke dat dier op den rug draagt, is eens zoo groot bij het mannetjen als bij het wijffen, *ald.*

ZEDEKUNDE. De zedelijke betamelijkheid kan nooit eene natuurlijke reden worden, III, 47, 48.

ZEDIGHEID is de eenigste grondslag van het vermogen der schoonheid, II, 277. Lof der Zedigheid, XVIII, 322.

ZEE. Daar zijn plaatsen in de zee, daar men de diepte niet heeft kunnen peilen, I, 36. De bodem der zee is doorzaaid van ongelijkheden en hoogten als de oppervlakte der aarde, *ald. en volg.* Eb en vloed der zee, *ald.* Stroomen in zee, *ald.* Kolken in zee, *ald.* Kalnten en Tornados, *ald.* De bodem van de zee gelijkt in alles naar de bewoonbare wereld, *ald.* De sflingering van het water der zee is niet gelijkvormig; zij brengt eene aanhoudende beweeging van het water van het Oosten naar het Westen voort, 42. Het water der zee wordt hevig geroerd op groote diepten, 44. Op sommige kusten wint de zee, op andere verliest zij, 49. Zij wint en heeft altoos gewonnen op de Oostlijke kusten en zij verliest op de Westlijke kusten, *ald.* De grond van de zee wordt langzaamerhand gevuld door de aarde, welke door de rivieren wordt afgevoerd en daar is slechts tijd nodig en de zee zal langzaamerhand de plaats van het land inneemen, 50. De Middellandsche Zee is de grootste inbraak van den Oceaan in het land; zij loopt 'er in door de straat van Gibraltar. De uitgestrektheid van die zee is zeven maalen grooter dan die van den grond van Frankrijk, 51. De zwarte zee loopt met veel snelheid door den Bosphorus in de Middellandsche Zee, *ald.* De Zwarte Zee of de Caspische Zee moeten eerder beschouwd worden als meiren dan als zeeën of zee-boezems van den Oceaan, 52. Derzelver wateren zijn weinig zout en hebben niet veel diepte, *ald.* De Rode Zee is hooger dan de Middellandsche Zee, 53. De grond van de Adriatische Zee wordt alle dagen opgehoogd; en de moerasen van Venetie zouden reeds langen tijd aan het vast land gehecht geweest zijn, als men niet zeer veel zorg droeg om de Kanaalen schoon te maaken en te ledigen, *ald.* Als men al het bekende op de oppervlakte van den aardbol beschouwt, blijkt het dat

'er meer zee dan land is, 108. Het water der zee heeft geene gemeenschap binnen's lands door doorsijpeling, 124. De uitwaasseming van het zee-water is genoeg om alle de loopende wateren van de aarde voorttebrengen, 178. Het zee-water bevat omtrent een veertigste deel zout. De zee is ten naasten bij overal even zout, boven en onder, onder de linie, aan de Kaap de Goede Hoop en in de andere luchtstreeken, enige uitgezonderd, 180. Oorzaaken van de zoutheid van de zee, *ald.* Optelling van de Middellandsche Zeeën, 188. De zeeën zijn niet overal even hoog; bijzondere bewijzen van die stelling, 195. De beweging van de zee van het Oosten naar het Westen is, even als die van eb en vloed, sterker bij volle en nieuwe maanen, 214. Verklaring van de wijze, waarop de algemeene voortgang van het water van het Oosten naar het Westen, zoo wel als die van de eb en vloed geschiedt, 214, 215. De zeeën worden beroerd in haare geheele uitgestrektheid en in haare geheele diepte door de oorzaak, die de beweging der getijden voortbrengt, 215. De bodem der zee bestaat uit dezelfde stoffen als de oppervlakte van de aarde, en hij is bezaaid met ongelijkheden, gelijk die op het land, 224. Zeeën, die onstuimiger zijn dan andere, 1, 240. De zee heeft zig vijf en dertig mijlen van de stad Tongres verwijderd, 296. Het schijnt dat de zee zedert korten tijd een groot deel der voorste landen en der eilanden van Amerika verlaaten heeft, 298. De getemperdheid van het water der zee is op dezelfde diepten omtrent gelijk met die van de aarde, XVII, 6. De vloeibaarheid van het water der zee moet niet toegegeschreven worden aan de kracht der zonnestralen; bewijs daarvan, *ald.* Men heeft baarblijkbare bewijzen dat de zee het vaste land van Europa bedekt heeft tot een duizend vijf honderd halveroeden boven de tegenswoordige oppervlakte van de zee. Men heeft dezelfde bewijzen op de vaste landen van Asia en Afrika; en zelfs heeft men op dat van Amerika zee-schulpen gevonden op meer dan twee duizend halve roeden hoogte boven de oppervlakte van de zuid-zee, 50. De zee heeft de geheele oppervlakte des aardbols bedekt, uitgezonderd mischien de toppen der bergen, van meer dan twee duizend halve roeden hoogte, *ald.* Het is zeer zeker dat de zeeën in het algemeen thans nog zakken, en nog zullen zakken naar mate 'er enige nieuwe verzakking in het binnenste van den aardbol zal koomen, 68. De Middellandsche, de Zwarte, de Kaspische Zeeën en de Aral moeten slechts beschouwd worden als meiren, welker uitgestrektheid veranderingen onderworpen is geweest, 107. De Caspische Zee was voorheen grooter, en de Middellandsche Zee veel kleiner dan zij thans zijn; het meir Aral, de Caspische en Zwarte Zee maakten voorheen maar eene en dezelfde Zee uit voor de doorbreking van den Bosphorus, *ald.* De Middellandsche Zee zal, na deeze doorbraak van den Bosphorus, vergroot zijn in dezelfde evenredigheid als de Zwarte Zee met de Kaspische Zee zullen verminderd zijn, 108. Vervolgens, toen de poort van de straat van Gibraltar is opengegaan, heeft het water van den Oceaan in de Middellandsche Zee eene tweede vermeerdering moeten voortbrengen, *ald.* De tijd van de doorbraak van deeze dijken van den Oceaan en de Zwarte Zee en van de overstromingen, die door die oorzaaken zijn te weeg gebragt, is veel ouder dan de tijd van de Zondvloed, van welke de menschen de geheugenis bewaard hebben, 109. De zee is vrugtbareer dan het aardrijk; zij brengt in ieder jaargetijde meer dieren voort dan de aarde voedt; zij brengt minder planten voort, en alle dieren, geen verzeekerd bestaan hebbende aan de planten, gelijk de land-dieren, zijn genoodzaakt van elkanderen te leeven, en hier mede is hunne oneindige ver-

vermeerdering verbonden, XII, 4, 5. De eerste graad van de ziltigheid der zee koomt van de ontbinding van alle de zoute deelen in de eerste tijden van het vallen van het water, en deeze graad van ziltigheid is gestadig aangegroeid en zal nog gestadig aangroeijen, omdat de rivieren zonder ophouden eene groote hoeveelheid vast zout naar zee voeren, welk de uitwaasfeming niet kan doen vervlieden, XVII, 237.

ZEE (ATLANTISCHE). Het water loopt in de Atlantische Zee van de pool naar den evenaar; bewijs, XVII, 242.

ZEE (DE CASPISCHE) is een meir, dat voorheen vereenigd was met het meir Aral, I, 207. Nieuwe bewijzen dat die zee nooit gemeenschap met den Oceaan gehad heeft, en dat men dezelve bij gevolg slechts moet aanzien als een meir, binnen in het land gelegen, XVII, 248. Men vindt er geene oesters, noch andere zee-schulpen, maar slechts die soorten, welke men in de rivieren vindt, 249. Nieuwe waarneemingen, die toonen dat de Kaspische Zee oudstijds veel grooter was dan thans, en dat zij zeer waarschijnlijk met de Zwarte Zee vereenigd was, 169.

ZEE (DE DOODE). Hoe veel water de Doodde Zee ontvangt en door de uitwaasfeming verliest, I, 178. Het water van de Doodde Zee bevat veel meer bitumen dan zout, 212.

ZEE. (DE MIDDELLANDSCHE) brengt veele madreporen en koraalen voort; I, 145. Zij deelt niet merklijk in de eb en vloed; alleen in de Golf van Venetie, daar zij veel smaller wordt, doen dezelve zig bemerken, 200. De Middellandsche Zee ontvangt niet meer water door de rivieren dan de Zwarte Zee, 205. Zij trekt veel meer water uit den Oceaan dan uit de Zwarte Zee, *ald.*

ZEE (DE OOST-) moet minder aangezien worden voor eene zee, dan voor een groot meir, dat onderhouden wordt door het water der rivieren, die zij in groot aantal ontvangt. I, 189. Zij heeft geene beweging van eb en vloed, schoon zij smal is; zij is ook zeer weinig zout, *ald.* Derzelver water loopt in den Oceaan, *ald.* Volgens de Zweedsche waarneemers zal de Oost-Zee, die weinig meer dan dertig vadem diepte heeft, over vier duizend jaaren land zijn, dat door de zee verlaaten zal wezen. Dit bewijs moet bij alle andere gevoegd worden, die de opvolgende en algemeene vermindering der zeeën bewijzen, XVII, 321.

ZEE (DE ROODE-) brengt van alle zeeën overvloedigst madreporen en koraalen voort enz., I, 145. Als het stil is, vertoont zig eene zoo groote menigte dier voortbrengzelen voor het oog, dat de grond van de Roode Zee naar een bosch gelijkt, *ald.* De getijden zijn sterker in de Roode Zee dan in de Perzische Golf; reden hiervan, 195. Deeze zeeën zijn geformeerd geworden door eene inbraak van den Oceaan in het land, *ald.* De Roode Zee is indedaad van die kleur op alle plaatsen, daar madreporen en koraalen op den bodem zijn, 147.

(Registers.)

Da

ZEE

ZEE (STILLE) is waarschijnlijk een Middellandsche Zee, I, 190. Heeft eene beweging van het Oosten naar het Westen, die zeer aanhoudend en zeer merkbaar is in die zee, 217. De beweging van het Oosten naar het Westen is zeer aanhoudende en zeer merkbaar in die zee, *ald.*

ZEE (DE WITTE) kan aangezien worden als een groot meir, zij ontvangt verscheiden rivieren, genoegzaam om haar vol te houden; zij is weinig zout, I, 189.

ZEE (DE ZWARTE) is somtijds geheel bevrozen, reden daarvan, I, 111. Die zee is een meir en geen aanhangzel van de Middellandsche Zee; reden van die stelling, 204. De stormen zijn 'er gevaarlijker dan op den Oceaan; reden daarvan, 207.

ZEE (ZUID-). Oude grenzen van die zee naar den kant van Asia en naar den kant van Amerika, XVII, 238.

ZEE-BEER OF IJS-BEER; afbeelding, XV, 142. Hij vormt eene bijzondere soort van die van den Land-beer onderscheiden, *ald.* Het schijnt dat die Zee-beer veel grooter is dan de Land-beer, *ald.*

ZEE-BEER heeft uitwendige ooren; deeze soort is zeer verspreid in alle zeeën; zijn verschil met den Beer en den Witten-beer, XVI, 165. Zijn temperament buigt zig niet naar den invloed van alle klimaaten. Hij leeft in groote troepen in dat gedeelte van de waereld, 166. De wijffens worden ritfig eene maand na dat zij gejongd hebben. De Zee-beeren eeten zeer weinig zoo lang hunne ritfigheid duurt. De mannetjens vegten woedende onder elkanderen. Elk mannetjen heeft altijd een groot aantal wijffens, op welke het zeer jaloers is. Hunne soort van maatschappij, waarin zig hunne bijzondere gezinnen nooit mengen, *ald.* Deeze dieren ontwijken de zee-leeuwen en vreezen geene der andere inwooneren van de zee, 167. Zij zijn noch gevaarlijk, noch vreeslijk. Hunne hebbelikheden in hunne gezinnen, *ald.* De oude mannetjens zonderen zig af om op zigzelve te leeven; zij zijn dan woester, *ald.* Zij vlugten niet voor den mensch, 168. Verknogtheid van de wijffens aan haare jongen. Hun verschillend geslacht, *ald.* Zij hebben de reuk zeer goed. Zij loopen vrij snel en zwemmen nog sneller, 169. Hunne natuurlijke hebbelikheden op het strand, en hunne bewegingen in de zee. Zij hebben het eirond gat van het hart open; zij voeden zig met visch, met schaaldieren en schulpdieren, *ald.* De tijd der dragt is ten minsten van tien maanden; haare dragt is gewoonlijk van een enkel en zeer zelden van twee jongen; hoe het mannetjen en wijffen elkanderen voor de koppeling streelen, *ald.* De wijffens verschillen veel van de mannetjens in grootte en kleur van hair, 170. De kleine, en vooral de vrugten, verschaffen een zeer fraai zwart bont. Gewigt en afmetingen van de grootste Beeren, *ald.* Vergelijking van die dieren met den Land-beer, 171. Beschrijving van den Zee-beer, 172.

ZEE-BEER (KLEINE) is niet de Phoka der Ouden, omdat hij uitwendige ooren heeft, en de Phoka, volgens ARISTOTELES, geene zoodanige ooren heeft, XVI, 147. De kleine Zee-beeren schijnen eene verscheidenheid of eene

eene nabuurige foort van de groote te zijn, 174. Hunne natuurlijke hebbelikheden, 175. Hunne beschrijving, 176.

ZEE-BEER. Ziet DUGON, XIII, 241.

ZEE-ELEPHANT. Ziet Morfe en Walrus.

ZEE-GEWASSEN. Ziet Zee-planten.

ZEE-KALF. Ziet Phoka, XIII, 219.

ZEEKERHEID. Ziet Waarheid.

ZEEKERHEIDEN. De natuurkundige zekerheid, dat is de zekerste zekerheid van alle is egter maar eene grootere waarschijnlijkheid dan alle andere waarschijnlijkheden, XVIII, 2. Verschil tuschen de zedenlijke en natuurkundige zekerheid, 4. Juiste waardeering van de natuurkundige zekerheid, 8. Waardeering van de zedenlijke zekerheid, 5. De zedenlijke zekerheid kan als zoodanig beschouwd worden zoo dikwijls de waarschijnlijkheid onder de tien duizend is. Vergelijking van de waardeering van de zedenlijke zekerheid met de natuurkundige, 3.

ZEE-KOE. Ziet Morfe, XIII, 219.

ZEE-LEEUW. Ziet Phoka, XIII, 229. Zeer groote foort van Phoka, die men op de Magellaansche kusten vindt, *ald.* Beschrijving van de Zee-leeuwen, hunne grootte en dikte, ontzagchelijke menigte vet, waarmede zij overlaaden zijn, *ald.* Hun verschil met de andere Phokas, 230. De mannetjens hebben eene foort van groote kam, die van het eind van de bovenkaak afhangt; deeze kam heeft het wijfjen niet, *ald.* Zij leven bij troepen en brengen den geheelen zomer in zee door en den geheelen winter op het land; het is in dat jaargetijde dat de wijfjens werpen; zij brengen maar een of twee jongen voort, die zij zoogen, *ald.* Hunne natuurlijke hebbelikheden, hun logge aart, hun slaap, hunne stem, hun geschreeuw, hunne gevegeten, hoedanigheden van hun vleesch. Men kan hen zeer gemakkelijk dooden, *ald.* Beschrijving van den Zee-leeuw, 231. Ziet DUGON, 240. De Zee-leeuw is de grootste foort van Phoka, die uitwendige ooren heeft, XVI, 177. Men heeft Zee-leeuwen gevonden in de beiden halfonden op de hoogste breedten, gelijk in de zeeën van Kamschatka en in die van de Magellaansche landen, en mischien verkeert deeze foort van tweeflachtige dieren in alle breedten, gelijk de meeste andere Phokas. De Zee-leuwen zijn in groote gezinnen te zaamen, 178. Elk gezin bestaat gewoonlijk uit een volwasfen mannetjen, tien of twaalf wijfjens en vijftien of twintig jongen van beiden de kunnen, *ald.* Hunne hebbelikheden in maatschappij zoo ter zee als te land; de tegenswoordigheid en de stem van den mensch doet hen vlieden. Zij zijn zagt en vreesachtig van aart, *ald.* Hoe de inwoners van Kamschatka die dieren jaagen en dooden, *ald.* Zij zouden zig gemakkelijk aan den mensch gewennen, 179. De mannetjens vegten dikwijls met elkanderen om de wijfjens

jens te houden of te neemen. Zij kiezen eenen grooten steen tot hunne woonplaats op het land, *ald.* Hunne bijzondere en algemeene gewoonten. De wijffens schijnen geene groote verknogtheid aan haare jongen te hebben. De mannetjens en wijffens schijnen elkaer te allen tijde zeer te beminnen, en egter schijnen de mannetjens minder gedienslig en fierer in den tijd der ritfigheid, 179, 180. Hoe zij elkanderen liefkoozen voor de koppeling, 181. Zij paaren in den zomer. Zij draagen omtrent elf maanden, en gemeenlijk maar een jong, *ald.* Zij eeten weinig of niet zoo lang de tijd van de ritfigheid duurt, 182. Zij voeden zig met vischen, schaaldieren en schulpdieren, *ald.* Hunne stem en hun geschreeuw, *ald.* Hunne wijze van gaan, 183. Zij zijn plomp en zwaar en slaapen op het strand, *ald.* Men noemd hen *Zee-leeuwen*, omdat zij geene maanen draagen, als de Leeuwen; het wijffen heeft egter die maanen niet, *ald.* Beschrijving van den Zee-leeuw, 184. Hij heeft geen kort hair onder het lang hair gelijk de Zee-beer. Zwaarte en afmetingen van de grootste, *ald.* Afmetingen van een jong wijffen, *ald.* Verschil tusschen den Zee-leeuw en den Zee-beer, 188.

ZEE-OTTER (GROOTE). *Ziet* Saricoviennes

ZEE-PLANTEN zijn niet anders dan werkstukken of liever verblijfplaatsjens van kleine diertjens, die daarin naar schulp-dieren gelijken, dat zij, gelijk deeze, eene groote hoeveelheid steenachtige zelfstandigheid maaken, waarin zij woenen, gelijk de andere in hunne schulpen. De Zee-planten, welke men eerst in den rang der mineraalen gesteld had, zijn daarna in de klasse der gewassen overgegaan, en zijn eindelijk voor altoos in die der dieren gebleven, I, 146.

ZEILSTEEN. Reden waarom de zeilsteen zig altoos naar het Noorden wendt met min of meer afwijking, XVII, 44. Bergen van zeilsteen; hoe die zeilsteen in de bergen gevonden en 'er gehaald wordt, 155. De zeilsteen-kragt is eene aanhoudende uitwerking van de aanhoudende electriciteit, door de inwendige warmte en de draaijing van den aardbol veroorzaakt, *ald.*

ZELFSTANDIGHEID; eene gelijkslagtige zelfstandigheid kan van eene andere gelijkslagtige zelfstandigheid niet verschillen dan voor zoo verre de figuur haarer eerste deelen verschillende is, want die grond of het wezen van alle stof is dezelfde, de inhoud en de omtrek, dat is gedaante zou ook dezelfde zijn, zoo de figuur der zaamenstellende deelen gelijk ware, XII, 8, 9.

ZEMBLIERS. Bewooners van Nieuw Zembla; beoordeelende aanmerkingen over dezelve, XVIII, 246.

ZEMNI; beschrijving van den Zemni; zijn aart en zijne hebbelikheden zijn ten naasten bij dezelfde als die van den Hamster en den Zifel, XV, 43.

ZENUWEN. De zenuwachtige zelfstandigheid krijgt vastheid zoo dra zij aan de lucht is blootgesteld en daarom zijn 'er aan alle de einden van het lighaam vaste deelen, als de nagels, de hoornen, de bekken, de tanden, II, 271. De zenuwen zijn 'er de eerste, gelijk ook de werktuigen, waaraan een groot

aantal verschillende zenuwen eindigen, als de ooren en de oogen, die zelve groote uitgebreide zenuwen zijn, zij ontwikkelen zig ook schielijkst en eerst, III, 2. Waarom het gebeure dat eene zenuw, door eenen slag geschokt of door eene wond bloot wordende ons dikwijls de gewaarwording van het licht geeft, zonder dat het oog daar deel aan heeft, 27.

ZERDA komt hier voor onder den naam van NAAMLOOS DIER.

ZIBET. Zijne overeenkomst en onderscheid met de Civet-kat, IX, 179, 180.

ZIEKTE. Waarom het lighaam in de jeugd gedurende eene ziekte meer groeit, II, 253.

ZIEL-VERHUIZING; oorsprong van dit gevoelen; VII, 19.

ZIMBR. Ziet BISON.

ZINNEN kunnen niet oordeelen dan van de uitwendige hoedanigheden der dingen. Naardien derzelver inwendige hoedanigheden niet onder onze zinnen vallen, kunnen wij 'er door derzelver uitwerkingen ook geen denkbeeld van hebben, II, 18. De zinnen zijn soorten van werktuigen, waarvan men zig moet leeren bedienen, 226. De vermaaken van het gezigt en het gevoel bestaan in de regelmatigheid en evenredigheid der gedaanten, en het vermaak van het oor bestaat in de evenredigheid der toonen, III, 20. Verklaaring van de wijze, waarop onze zinnen worden aangedaan en wat zij met elkaar gemeen hebben; waarom het oog wordt aangedaan door het licht, het oor door het geluid, 26. Het schijnt dat het verschil, dat 'er tusschen de zintuigen is, alleen komt van de min of meer uitwendige plaatsing der zenuwen, en van de min of meer groote hoeveelheid in de verschillende deelen, die de zintuigen uitmaken, 27. Wijsgeerig verhaal, waarin men de ontwikkeling van de zinnen en het ontstaan van onze eerste denkbeelden verklaart, 32. en volg. De zinnen moeten beschouwd worden als wezenlijke deelen van de dierlijke huishouding, IV, 6. Inwendige en gemeene zin; verklaring van de wijze hoe hij aangedaan wordt, door middel van de uitwendige zinnen en hoe hij de beweging van het dier voortbrengt en bepaalt, 10, 11. Verschil van den inwendigen zin en de uitwendige zinnen, 11. De trillingen bestaan langer in den inwendigen dan in den uitwendigen zin, *ald.* De trillingen van den zin van het gezigt duuren langer dan de trillingen van dien van het gehoor; bewijs, *ald.* Alle de zinnen hebben het vermogen van min of meer de indrukzelen der uitwendige oorzaaken te behouden, maar het oog meer dan de andere zinnen, en het brein, waarin de inwendige zin van het dier zig ophoudt, heeft die eigenschap in eenen uitstekenden graad; het behoudt niet alleen de indrukzelen, die het ontvangen heeft, maar het plant die werking voort door de zenuwen de trillingen enz. mede te deelen, 13. De graaden van uitmuntendheid van de zinnen volgen in het dier eene andere orde dan in den mensch. In den mensch is de eerste zin in uitmuntendheid het gevoel, en de reuk de laatste; bij het dier is de reuk de eerste zin, en het gevoel het laatste. De mensch heeft het gevoel, het gezigt en het gehoor volmaakter, en de reuk onvolmaakter dan het dier; de zinnen-

die tot de kennis behooren zijn over het algemeen volmaakter bij den mensch, en de zinnen, die tot de lust behooren, zijn volmaakter bij de dieren, 14. De zinnen, die tot de lust behooren, zijn meer ontwikkeld bij het dier, dat pas geboren wordt, dan bij het pas geboren kind; het is eveneens gesteld met de voortgaande beweging en met alle de andere uitwendige bewegingen, 17. De mensch, die heeft willen weten, heeft de zinnen behandeld als werktuigen, die men beproeven moet om te weten of zij goed zijn en welke uitwerkingen zij doen, XIV, 13.

ZISEL; zijne gelijkenis en zijn verschil met den Hamster. Beschrijving van den Zifel en zijne natuurlijke hebbeligheden, XV, 42.

ZOG (WILDE); jongt maar eens in het jaar, daar de tamme Zog twee maalen in het jaar jongt, V, 63. Zij is togtig in Januarij of Februarij, *ald.* Hoe zij haare jongen geleidt en hoe lang zij die zoogt, *ald.* De eerste dragt van de zog is niet talrijk; de jongen van die dragt zijn zwak en somtijds onvolkoomen, *ald.* De Zog is bijna te allen tijde togtig; zij zoekt het mannetjen terwijl zij met jong is, *ald.* Teken en uitwerkingen van de togtigheid der zeug, *ald.* Zij draagt vier maanden en werpt in het begin van de vijfde, *ald.* Zij werpt twee maalen in het jaar, *ald.* Men laat niet toe dat de Zeug alle haare jongen langer dan veertien dagen zooge, *ald.* Welke de hoedanigheden moeten zijn van eene Zog, die men tot de voortteeling bestemt, *ald.* Hoe men de Zeugen moet oppassen, als zij met jong zijn en werpen, *ald.*

ZON. Natuurkundige oorzaak van het vuur, waarvan de zon brandt. Zoo lang de beweging van de planeeten en komeeten, die op de zon drukken terwijl zij om haar draaien, duuren zullen, zal zij schitteren en met haaren glans alle de spheeren der waereld vervullen; en die vrugtbare bron van licht en leven zal niet uitdroogen, zal nooit uitgeput worden, omdat in een stelsel, waarin alles zig aantrekt, niets kan verloren gaan of wegdrijven zonder weder te koomen, XI, 4. De zon draait op zigzelve rond, maar zij is voor 't overige onbeweeglijk met opzigt tot de planeeten en komeeten, die om haar draaijen, en zij dient te gelijk voor fakkel, voor brandpunt, voor spil aan alle die deelen van het werktuig van de waereld; het is door haare grootheid zelve dat zij onbeweeglijk blijft, en de andere bollen regeert, *ald.* De warmte, welke de zon op de aarde zendt, dringt geene twintig voeten in de aarde in en op zijn hoogst tot honderd vijftig voeten in het water der zee, XVII, 6. Oorzaak die de warmte en het licht van de zon heeft voortgebracht en onderhoudt, 26. De zon is van eene spheer van dampen omringd, die zig tot op ontzagchelijke afstanden uitstrekt. Bewijzen daarvan door de volkoomen zonne-verduisteringen, 32. Die dampkring is digter in de deelen dicht bij de zon, en wordt dunner en doorschijnender, naar maate zij zig meer van den bol van dit hemellicht verwijdert, *ald.* Volgens de nieuwste waarneemingen is de zon omtrent vier en dertig mil. hoenen mijlen van de aarde verwijderd; zij is ook een zesde grooter dan men dacht, en bij gevolg is de geheele massa van alle de planeeten met elkanderen weinig meer dan het agt honderdste gedeelte van die van de zon en niet het zeshonderd vijftigste gedeelte, gelijk ik in de voorige deelen gezegd heb, die geschreven zijn voor de nieuwe waarneemingen; maar die nieuwe feiten ver-

vergrootten de waarfchijnlijkheid van het ftezel van de uitftooting van de planeeten uit het lighaam van de zon, 201.

ZONDVLOED. Men kan door den algemeenen Zondvloed de overbrenging en de plaatfing van de voortbrengzelen der zee, die men in zoo groote menigte in het binnenfte der landen vindt, niet verklaren, I, 40. De algemeene Zondvloed is gefchiedt door den onmiddelfken wil van God en is niet kunnen gefchieden door natuurlijke oorzaaken, 101. De onderftelling dat het de algemeene Zondvloed is, die de zee-hoorns en fchulpen in alle de ftrecken der aarde heeft overgebracht, is het gevoelen of liever het bijgeloof van het gros der Natuurkundigen geworden, 102.

ZORILLE. Vierde foort van Stinkdier of Moufette, XIII, 195. Deszelfs befchrijving, 198, 199.

ZUGTEN. Zugten, kermen, fchreijen, lagchen, glimlagchen, oorzaaken en natuurlijke uitwerkingen daarvan, II, 264—266.

ZUID-LANDEN. De ontdekking en kennis van die landen zou zeer gewigtig zijn voor de Natuurkunde en Natuurlijke Hiftorie. Als men in verfchillende jaargetijden van de Kaap de Goede Hoop vertrok, zou men een gedeelte van die landen kunnen opneemen, die tot hier toe eene afzonderlijke waereld uitmaaken. Men moest ook tragten bij dezelve te koomen door de Zuid-zee, vertrekkende van Chili en die zee overvaarende op vijftig graaden Zuider Breedte. Dat ons nog overfchiet te leeren kennen naar de Zuid-pool is zoo aanmerklijk, dat men het, zonder zig te bedriegen, kan berekenen op meer dan een vierde van de oppervlakte van den aardbol, I, 108. Bericht omtrent de Zuidlanden door GONNEVILLE, XVIII, 298.; door FERNAND DE QUIROS, 299; door ABEL TASMAN, *ald.*; door COOK, *ald. en volg.*

ZUID-ZEE. Ziet Zee.

ZUID-ZEE EILANDERS; derzelver befchrijving volgens BYRON, XVIII, 294.; volgens CARTERET, *ald.*; volgens WALLIS, 295.; volgens BOUGAINVILLE, 296.; volgens COOK, 297.

ZWAARTE. De kracht, welke wij onder den naam van *Zwaarte* kennen, is algemeen verfpreid in alle de ftof; de planeeten, de komeeten, de zon, de aarde, alles is aan derzelver wetten onderworpen, en zij dient tot grondflag voor de overeenftemming van het heel-al, I, 66. Daar zijn geene onderftellingen te maaken over de rigting van de zwaarte. Zij is noodzaaklijk lijnregt op de oppervlakte, 79. Zwaarte van 's menschen lighaam. Ziet gewigt; foortlijke zwaarte van de ftof. Ziet ftof. Zwaarte. Maat van de zwaarte, XVIII, 52. foortlijke zwaarte, 54.

ZWANGERHEID. De tijd van de zwangerheid is gemeenlijk omtrent negen maanden, dat is, tweehonderd vier en zestig of tweehonderd vijf en zestig dagen. Daar wor

worden veele kinderen op de zeven of agt maanden geboren en enige na de negen maanden; maar over het algemeen zijn de bevallingen, die voor den tijd van negen maanden voorvallen, gemeener dan die na de negen maanden, II, 204, 205. De tekenen van de zwangerheid zijn in het begin bijna altijd twijfelachtig, 256.

ZWARTEN (RAS VAN) op de Philippijnsche Eilanden, III, 50. Redenen waarom 'er geene Zwarten in Amerika zijn, en waarom de deelen van dat vast land, onder de verzengde luchtstreek gelegen, veel gemaatigder zijn dan die zelfde landen van de verzengde luchtstreek in de oude waereld, 102.

ZWIJN. *Ziet Varken.*

ZWIJN (AFRIKAANSCH WILD) *aan de Kaap de Goede Hoop* t'huis behoorende, 100. Beschrijving van hetzelfde, 101, 104. Zijn wildheid, 100 en 101. Waarom het van de Varkens verschille, 102. Welke schrijvers van hetzelfde gesproken hebben, 103.

ZWIJN (WILD). Verschil tuschen het wild Zwijn en het tam Varken, V, 61. Het wild Zwijn leeft tot vijf en twintig of dertig jaaren, 62. De wilde biggetjens volgen hunne moeder tot dat zij drie jaaren oud zijn, 63. Het wild Zwijn, vooral de Beer, schreeuwt zeer zelden, maar, zoo dra hij verrascht wordt, blaast hij zoo hevig, dat men hem van verre hoort, 64. De wilde Zwijnen zijn natuurlijk niet vleescheetende, maar eeten egter verrot vleesch, *ald.* De Beer blijft, in den tijd der koppeling, gemeenlijk dertig dagen bij de Zog, 65. Zwijnen-jagt, *ald.* Het is volstrekt nodig het wild Zwijn de teeldeelen afteknijden zoo dra men hem doodt, anders zou zijn vleesch niet eetbaar zijn, *ald.*

ZWIJN (WILD) *van Kaap Verd.* Bijvoëgzet tot, en verbetering van zijne historie, XIX, 151.

B L A D W I J Z E R

VAN ALLE ZAAKEN, VOORKOOMENDE IN DE BESCHRIJVING DER DIEREN EN VAN HET KABINET DES KONINGS, IN DE NEGENTIEN DEELEN DEEZER NATUURLIJKE HISTORIE

V A N D E N H E E R E

D A U B E N T O N.

A.

AFBEELDINGEN van de dieren voor de beoefening van de Natuurlijke Historie; men moet hen in den staat van rust afbeelden, IV, 60.

AGOUTI. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, VIII, 220. van de ingewanden, 222. *en verv.* van de beenderen, 226. Afmetingen van de uitwendige deelen, 221. van de ingewanden, 225. van de beenderen, 228. Vel van een Agouti, XV, 230.

AI. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIII, 53. van de ingewanden, 55. *en volg.* van de beenderen, 56. Afmetingen van de uitwendige deelen, 53. *en volg.*

AIGRETTE. Beschrijving van deszelfs inwendige deelen, XIV, 132.

ALGAZEL. Beschrijving van zijne hoornen, XII, 186.

ALOUATTE. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIV, 208. *en volg.* Beschrijving van denzelven, XIX, 34. *en verv.* Afmetingen, 38. Beschrijving van deszelfs tongbeen door CAMPER, 39. *en verv.*

ALZAN, bruine kleur van een paerd, IV, 13.

AMALGAMA van kwik en lood om de fleschen met wijngeest te sluiten en de uitwaasfeming van het vogt te beletten, III, 199, 200. IV, 180. Hoe men dat Amalgama maakt, 199. hoe men het gebruikt, *ald.* wat het kost; hoe men het verscheiden maalen kan doen dienen, *ald.*
(Registers.)

E e

ANTI-

ANTILOPE. Beschrijving van zijne beenderen en hoornen, XII, 187. Afmetting van de beenderen, 188. Beschrijving van de uitwendige deelen, XVI, 94.

ARM van een kind van drie jaaren opgespoten, XV, 219.

ARMER DES LEVRES, het gebit op de lippen neemen; dit doet een paerd dat de lippen te groot heeft, IV, 135.

ARTOISCHE HONDEN; derzelver beschrijving en oorsprong; V, 146.

ASTRAGAL OF GEWRIGTBEEN (KOOT-BEEN) van een mensch, dat gebrooken is, III, 172.

AUBERT OF PERSIKKE GRAAUWE KLEUR van paerden, IV, 131.

AUROCHS. Beschrijving van zijne beenderen, XI, 251. *en verv.* van de ingewanden, 246. van de beenderen, 249. Afmettingen van de ingewanden, 247. *en volg.* van de beenderen, 249.

AVIVES, druzen van het paerd, IV, 124.

AYE-AYE. Beschrijving van denzelven, XIX, 130. *en volg.* Afmettingen, 131.

B.

BAARD van het paerd, IV, 124.

BABIPOSSA. Beschrijving van de beenderen van den kop en de tanden, XII, 288. *en volg.*

BAI, bruinroode kleur van het paerd, IV, 129.

BAKJES, holligheden in de pens van den Dromedaris en den Kamel, XI, 149.

BALZAN of wit aan alle de voeten van het paerd, IV, 131.

BALZANE, paerd dat aan het beneden deel van het been wit is, IX, 131, gekar-
teld *balzane*, *hermelijn balzane*.

BARBASTELLE; beschrijving van dien Vleder-muis, VIII, 76. Deszelfs ge-
raamte, XV, 248.

BASTAARD-DRENTJENS; beschrijving van die honden, derzelver afkomst; ge-
spikkelde, die Harlekijns genaamd worden, V, 146.

BAUBIS-HONDEN zijn Normansche honden, V, 140.

BAVIAAN. Ziet Papion.

BEBÉ. Ziet Dwerg van Luneville.

BEDERF DER BEENDEREN. Ziet Been-bederf.

BEEN-

BEEN-BEDERT, deszelfs omschrijving, oorzaken, verschillen en uitwerkingen, III, 140.

BEENDEREN; derzelver doorsnede, III, 128. van de beenderen van de hersenschaal, 129. van de kaakenbeenderen, 133. van andere menschlijke beenderen, 134—136. met breuken, 151—157. doorsnede van beenderen van rachitici, 148, 149. doorsnede van het slaap-been van den mensch om het werktuig van het gehoor te ontdekken, 128. Beenderen van het hoofd, die mismaakt zijn, III, 143, 144. beenderen van rachiticken, 146—149. beenderen van het hoofd gezwollen en bedorven, 149—151. beenderen met breuken of eelten, 165—172. Beenderen van menschen, die door lang in de aarde gelegen te hebben uitgedroogd zijn, XV, 241. Beenderen van menschen in 's Konings Kabinet, III, 119, 120. hoe men de beenderen bereidt om die in de Kabinetten te bewaaren, derzelver bereiding was den Ouden onbekend, 120—122. hoe men kan beletten dat wit gemaakte beenderen geel worden als ijvoir, 123. beentjes van wormius, 128. mismaakte menschlijke beenderen, 136. ziekten, die de beenderen mismaaken, *ald.* Oorzaken van derzelver mismaaktheden, *ald.* van derzelver kromte, 137, 138.

BEENTJE uit de roede van de dieren. *Ziet* Roede-been.

BEENWORDING; derzelver staat in het geraamte van eene menschlijke vrugt van twee en eene halve duimen hoogte, III, 124. en in verder gevorderde vrugten, 124—126.

BEER. Beschrijving van zijne uitwendige deelen, VIII, 152. *en volg.* van de ingewanden, 154. *en verv.* van de beenderen, 158. *en verv.* Afmetingen van de uitwendige deelen, 153. *en verv.* van de ingewanden, 157. *en verv.* van de beenderen, 160. *en verv.* de Beer bij den Wolf vergeleken, 152. Beer van de Alpen, 154. de witte Beer, 152. vergulde Beer, *ald.* Savoische Beer; zijne beschrijving, *ald.* Zwitserische Beer, *ald.*

BEKLEEDZELEN van den Buntfing-fret, VII, 136. van den Grooten Veld-muis, VIII, 124. van den Huis-marter, VII, 109. van het Indiaansch Varkentje, VIII, 10. van den Inkhoorn, VII, 163. van den Mol, VIII, 58. van den Muis, VII, 194. van den Rot, VII, 180. van den Spitsmuis, VIII, 37. van den Water-Spitsmuis, VIII, 42. van den Veld-muis, VII, 206. van den Water-rot, VII, 218. van de vrugt van den Ezel, IV, 210. van de Geit, 46. van den Haas, 123. van het hart, VI, 38. van de Kat, 195, 196. van het Konijn, 151. van de Ooi, V, 20. van het Paerd, 158. van den Rheeboek, 91. van den Stier, 246. van de Teef, 160, 161. van het Varken, 82—86.

BELUZAAR is de Bezoar, XII, 190.

BELZEBUTH is de Coaita, XIV, 216.

BEVER. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, VIII, 177. van de ingewanden, 180. *en verv.* van de beenderen, 187. Afmetingen van de uitwendige deelen, 179. van de ingewanden, 185. *en verv.* van de beenderen, 189. *en verv.* zijn vel, XV, 230.

BESCHRIJVING geeft gelegenheid tot dwaalingen, als zij onvolledig is; voorbeeld, IV, 56. *en verv.* De inwendige deelen der dieren moeten begrepen worden in de beschrijvingen, zoo wel als de uitwendige, 57. Keuze der onderwerpen, die in de beschrijvingen moeten koomen, 58. Keuzen der beoordingen, *ald.* Gewigtigheid van de beschrijvingen in de natuurlijke historie, 55. Zij bevestigt de feiten door waarneeming verkregen, 56. Derzelver zaamenstelling, 58. De beschrijving, als afbeelding en tafereel van de historie beschouwd, *ald. en verv.* De beschrijvingen, tot de vergelijkende ontleedkunde betrekkelijk, moeten alle volgens hetzelfde ontwerp geschieden, 62. Welk dat ontwerp zij, de beschrijvingen zullen nuttig zijn, als zij 'er alle mede overeenkomstig zijn, *ald. en verv.* Ontwerp van de beschrijvingen der dieren, in dit werk, zoo omtrent de uit- als inwendige deelen, 64. Middelen om deeze beschrijvingen volledig te maaken door nieuwe waarneemingen en door de kenmerken, in de rangschikking der dieren opgegeeven, 66.

Bewaaring van de vleesch deelen in vogten, III, 189 — 207. Hoe die te bewaaren, 189, 190. Opgeloste aluin bewaart dezelve, 190. De kwaade uitwerkingen, *ald.* Geest van wijn, van bier, van appeldrank, van peerdrank, van koren, van rijst, van genever bewaaren vleesch-deelen; deszelfs slechte uitwerking als hij te sterk is, *ald.* Middel om denzelven te verbeteren, *ald.* Tafia bewaart de vleesch-deelen, *ald.* Brandewijn, *ald.* Koper-groen verandert de stukken van ontleedkunde, die men in wijngeest bewaart, als het 'er door overhaaling in koperen retorten onder gemengd is, 191. Men bewaart in Peru vleesch door het in de lucht te laten droogen, zonder zouting, 246. Lijken in Spitsbergen door de koude dertig jaaren bewaard gebleven, bijna zonder enige zichtbare verandering, *ald.* Lijken van menschen en dieren gedroogd en bewaard gebleven in het brandend zand van Arabie, *ald.* Lijken die gedroogd zijn in de Kerk van de Cordeliers te Touloufe, 247. De lijken worden bewaard door de aanhoudende werking van de koude of warmte zonder afwisseling; de gommen, de harsten, de bitumens, op de lijken gelegd, beletten die afwisseling, *ald.*

BEZOARD. Afkomst en betekenis van dat woord, XII, 190. Maakzel van de Bezoards, *ald.* Bezoard uit de nier van een Os, IV, 263. Bezoard van het Paerd, IV, 182. XV, 248. van een Geit, 251. van Marron-varkens, 226. van een Varken, *ald.* van het Hert, VI, 49.

BEZOARD (OOSTERSCHE); deszelfs oorsprong, XII, 190. Nieuwe waarneemingen over de plaatsen, waarin zij in de lighaamen der dieren gevormd worden, over de stof, waaruit zij bestaan, over derzelver groeiing, 191. Overeenkomst van derzelver zelfstandigheid met die op de kiezen van verscheiden dieren, *ald.* Gedaante en kern van de Bezoards, *ald.* Derzelver verschillende staaten in het lighaam der dieren, 192. Derzelver eigenschappen, prijs, vervalsching, 194. Beschrijving van verscheiden Oosterfche Bezoards, 195. *en verv.*

BEZOARDS (WESTERSCHE); deszelfs beschrijving, XII, 190. Derzelver vergulde en gebronsde tinten wijzen derzelver oorsprong aan, 191. Onderscheidend kenmerk uit derzelver maakzel genoomen, 192. Beschrijving van verscheiden Westerfche Bezoards, 197. *en verv.* Beschrijving van verscheidene Westerfche Bezoards, XV, 232. *en verv.*

BILLEN van de Aapen zijn Kaal, XIV, 65.

BLAAD-

- BLAADJENS (VETACHTIGE) van den Hamster, XIII, 99.
- BLAD, een Vleder-muis, XIII, 161.
- BLADERTJENS (VET) van den Souslik, XV, 254.
- BLEEK-ROSSE KLEUR van Paerden, IV, 129.
- BLES van de Paerden, IV, 133. van den Stier, IV, 234.
- BLOEDVATEN van de lever van den mensch, door de stof van eene inspuiting verbeeld, terwijl de zelfstandigheid der vaten weg is, XV, 247. Bloedvaten van de longen, *ald.* van de nieren, *ald.* van de milt, *ald.*
- BOBAK. Beschrijving van deszelfs inwendige deelen, XIII, 106. van de gelede-
ren van zijn duim, *ald.*
- BOGCHELS; geraamten en gedeelten van geraamten van gebogchelde, III, 144-149.
- BOGCHELS van den Dromedaris en den Kemel, XI, 141. De Dromedaris heeft
er maar eenen, 142. De Kameel twee, 161.
- BOK, beschrijving van zijne uitwendige deelen, V, 39. *en verv.* van de inge-
wanden, 44. van de beenderen, 46. Afmettingen van de uitwendige de-
len, 42. van de beenderen, 47. *en verv.*
- BOK VAN JUDA. Beschrijving van de uitwendige deelen van eenen Bok en eene
Geit van Juda, XII, 138. van de ingewanden van de Geit, 141. *en verv.*
van de beenderen van den Bok, 142. Afmettingen van de uitwendige deelen
van den Bok, 139. *en verv.*
- BOLONEESCHE HONDTJES, V, 144.
- BONTE-BOK. Beschrijving en afmettingen van den bonten Bok, XVI, 29.
en volg.
- BORSTELS, bosjens hair aan de agterpooten van het Hert, VI, 30.
- BORSTEN van den Agouti, VIII, 223. van den Axis, XI, 246. van den Beer,
VIII, 156. van den Bok, 44. Bok van Juda, XII, 142. van den Buffel, XI, 204.
van den Cabiai, XII, 262. van den Cariacou, XII, 238. van de Civet,
IX, 200. van den Cougouar, IX, 128. van den Das, VII, 75. van den Dro-
medaris, XI, 151. van den Egel, VIII, 25. van den Ezel, IV, 208. van
de Ezelin, 209. van de Fret, VII, 135. van de Geit, 44. van den Gibbon,
XIV, 67. van den Haas, VI, 120. van de Gazelle, XII, 172. van den
Gemsbok, XII, 135. van de Genetkat, IX, 209. van den Hamster, XIII,
101. van het Hert, VI, 37. van de Hinde, VI, 37. van den Hippopota-
mus, XII, 67. van het Hoef-ijzer, VIII, 77. van de Honden, 157. van den
Huis-marter, VII, 108. van het Indiaansch Varkentjen, VIII, 8. van den
Jocko, XIV, 54. van den Kameel, XI, 164. van de Kat, 195. van het Ko-
nijn, VI, 148. van den Leeuw, IX, 60. van den Loris, XII, 152. van den
Magot, XIV, 80. van den Mandrill, XIV, 106. van den Mangabey, XIV,
160. van het Marmeldier, VIII, 136. van den Marmosa, X, 228. van den
Mieren-eeter, X, 122. van de Morfe, XIII, 267. van den Nagt-vlieger,
VIII, 82. van den Olyphant, XI, 67. van den Ondatra, X, 10. van den Otter,
VII, 92. van den Paca, X, 190. van den Palm-Eekhoorn, X, 96. van het
Paerd, IV, 155. Gevoelen van ARISTOTELES over de borsten van de Paerden,
Ee 3 194.

194. Men geloofde dat zij geene hadden, *ald.* ontdekking van dezelve, 155. derzelver plaatfing, en befchrijving, *ald.* Borften van de Merrie, 157. van den Phalanger, XIII, 77. van den Panther, IX, 102. van den Papion, XIV, 94. van den Polatouche, X, 72. van den Ram, V, 18. van den Relmuis, VIII, 100. van het Rendier, XII, 101. van den Rheeboek, VI, 90. van den Rhinoceros, XI, 121. van den Rot, VII, 179. van de Rousfette, X, 49. van den Sarigue, X, 212. van den Souslik, XV, 254. van den Spitsmuis, VIII, 37. van den Steenbok, XII, 128. van den Stier, IV, 243. van den Unau, XIII, 50. van de Varkens, 79. van den Veld-muis, VII, 206. van den grooten Veldmuis, VIII, 123. van den Water-rot, VII, 218. van den Water-spitsmuis, VIII, 42. van den Zebra, XII, 24. van de Zeeg, VI, 91. van den Zibet, IX, 192.

BOSJEN HAIR in de gedaante van een Helm van het Hert, VI, 30.

BRAKKEN. Befchrijving van die honden, V, 141. Brakken van Bengale, *ald.*

BRANDVOSSIGE KLEUR van Paerden, IV, 129.

BRASSICOURT, eene wat naar vooren gebogen knie van het Paerd, IV, 138.

BRUINE (DONKER) KLEUR van Paerden, IV, 129.

BRUN-MARRON OF DONKER-BRUINE KLEUR van Paerden, IV, 129.

BUBALUS, befchrijving van dat dier, XVI, 11. *en verv.* 81. Befchrijving van zijne beenderen en hoornen, XII, 225. *en volgg.* Afmeetingen van de beenderen, 226. *en verv.*

BUFFEL. Befchrijving van deszelfs uitwendige deelen, XI, 201. van de ingewanden, 202. *en verv.* van de beenderen, 206. Afmeting van de uitwendige deelen, 201. *en volg.* van de ingewanden, 204. *en verv.* van de beenderen, 207. *en verv.*

BULHONDEN, derzelver oorfprong, V, 145.

BUNTSING. Befchrijving van zijne uitwendige deelen, VII, 126. van de ingewanden, 127. *en verv.* van de beenderen, 129. Afmeetingen van de uitwendige deelen, 126. *en verv.* van de beenderen, 129.

BUNTSING (GESTREEPTE INDIAANSCH), XIX, 112. deszelfs befchrijving, *ald.*

BURGOS-HONDEN, derzelver befchrijving en afkomst, V, 146. Zij fchetteren als vossen, *ald.*

BIJL-SLAG, gebrek in den hals van het Paerd, IV, 136.

C.

CABRAI. Befchrijving van deszelfs uitwendige deelen, XII, 258. *en volgg.* van de ingewanden, 259. *en verv.* van de beenderen, 264. *en verv.* Afmeetingen van de uitwendige deelen, 159. van de ingewanden, 262. *en verv.* van de beenderen, 266. *en verv.*

CACHICAME OF TATOU met negen banden, X, 158. Befchrijving van deszelfs uitwendige deelen, *ald.* *en verv.* van de ingewanden, 162. van de beenderen, 165. Afmeetingen van de uitwendige deelen, 162. van de beenderen, 167.

CALLI-

- CALLITRICHE.** Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIV, 175. van de ingewanden, 176. *en verv.* Afmetingen van de uitwendige deelen, 175. *en volg.* van de ingewanden, 178. *en volg.*
- CAMPAGNOL.** Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, VII, 227. van de ingewanden, 228. van de beenderen, 229. Afmetingen van de uitwendige deelen, 227.
- CANNA.** Beschrijving van de uitwendige deelen, XVI, 37. *en volg.*
- CAPRICORNUS.** Beschrijving van deszelfs beenderen en hoornen, XII, 143.
- CARACAL.** Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, IV, 152. van de ingewanden, 154. *en volg.* van de beenderen, 156. *en volg.* Afmetingen van de uitwendige deelen, 153. van de ingewanden, 155. *en volg.*
- CARIACOU.** Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XII, 235. *en volg.* van de ingewanden, 237. *en volg.* van de beenderen, 240. Afmetingen van de uitwendige deelen, 236. *en volgg.* van de ingewanden, 238. *en verv.*
- CARIBOU** is het Rendier, XII, 98.
- CAYOPOLLIN,** beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, X, 236. van de ingewanden, 237. *en verv.* van de beenderen, 240. Afmetingen van de uitwendige deelen, 236. van de ingewanden, 239. van de beenderen, 241. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XV, 231. Afmetingen van de uitwendige deelen, *ald.*
- CETACEA** hebben meer overeenkomst met de viervoetige dieren dan met de vissen, IV, 71.
- CHINCHE.** Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIII, 202.
- CHINEESCH hofst,** XV, 218.
- CHINEESCHE MUTS.** Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIV, 154. van de beenderen, 155. Afmetingen van de uitwendige deelen, 154. *en volg.*
- CIVET.** Beschrijving van zijne uitwendige deelen, IX, 198. van de ingewanden, 200. van de beenderen, 202. Afmetingen van de uitwendige deelen, 199. van de ingewanden, 201. van de beenderen, 202.
- COAITA.** Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIV, 215. *en verv.* van de ingewanden, 217. *en volg.* van de beenderen, 220. *en verv.* Afmetingen van de uitwendige deelen, 216. van de ingewanden, 219. *en volg.* van de beenderen, 221.
- COASE.** Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen en tanden, XIII, 201.
- COATI.** Beschrijving van zijne uitwendige deelen, VIII, 210. van de ingewanden, 212. van de beenderen, 215. Afmetingen van de uitwendige deelen, 211. van de ingewanden, 213. van de beenderen, 215.
- COATI (BRUINE);** zijne beschrijving, VIII, 211.

- COENDOU. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XII, 281.
- COENDOU MET DEN LANGEN STAERT; beschrijving en afmettingen van denzelven, XIX, 146.
- COËSDOES. *Ziet Condoma.*
- CONDOMA. Beschrijving van de uitwendige deelen, XVI, 79. *en verv.* Beschrijving van de beenderen van zijn' kop, XII, 229. Afmettingen, 230.
- COQUALLIN. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIII, 84. Afmettingen, *ald. en volg.*
- CORINE. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XII, 179. van de maagen, 180. Afmettingen van de uitwendige deelen, 179. van de beenderen, 180. *en verv.*
- COUDOUS. Beschrijving van zijne hoornen, XII, 251.
- COUGOUAR. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, IX, 125. XV, 149. van de ingewanden, IX, 127. *en verv.* van de beenderen, 130. Afmettingen van de uitwendige deelen, 126. XV, 158. van de ingewanden, 128. *en verv.* van de beenderen, 130.

D.

- D**AMHERT. Beschrijving van zijne uitwendige deelen, VI, 65. *en verv.* van de ingewanden, 68. *en verv.* van de beenderen, 69. Afmettingen van de uitwendige deelen, 67. *en verv.* van de beenderen, 69. *en verv.*
- DAS. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, VII, 71. van de ingewanden, 74. van de beenderen, 78. Afmettingen van de uitwendige deelen, 73. van de ingewanden, 76. van de beenderen, 79. *en verv.* Honden-das, Varkens-das, 72.
- DAS-HONDEN met rechte pooten en met kromme pooten; beschrijving van dezelve, V, 141. Die kromme pooten zijn eene erflijke mismaaktheid zonder ziekte, 173. *en verv.*
- DEEN. Beschrijving van de groote Deenen; zij verschillen in verscheiden kenmerken van de kleine Deenen, V, 138. Beschrijving van de kleine Deenen, 142. Aanmerkingen over hunne naamen, *ald.*
- DESMAN. Beschrijving van zijne uitwendige deelen, X, 31.
- DIER, bij de natuurkundigen onbekend; beschrijving van de tanden en de beenderen van den kop, XV, 257, 258. Afmettingen van den ontvleeschten kop, 258.
- DIEREN (OVEREENKOMSTIGE); IV, 74. genagelde en ongenagelde, 73.

DIKTE;

- DIKTE**; buitengewoone dikte bij menschen, XVIII, 210.
- DOGGEN**. Beschrijving van dezelve, V, 143. van de Doggen van Duitschland, 145.
- DOUC**. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIV, 196. *en volg.*
- DRAAD** van de zenuw van een Rendier, XV, 232.
- DRAAD** in het oog van een Paerd, IV, 135.
- DRINKEN IN HET WIT**, wat het bij het Paerd zij, IV, 131.
- DROMEDARIS**. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XI, 141. *en verv.* van de ingewanden, 144. *en verv.* van de beenderen, 155. *en verv.* Afmettingen van de uitwendige deelen, 143. *en volg.* van de ingewanden, 153. *en verv.* van de beenderen, 158. *en verv.*
- DRUZEN**, naam van de oorklieren van het Paerd, IV, 124.
- DUBBELE**, eerste maag van het Rund-dier, IV, 238.
- DUGON**. Beschrijving van de beenderen van den kop van den Dugon en van de tanden, XIII, 278. *en verv.*
- DUIN-MOL**; beschrijving van de uitwendige deelen, XVI, 16.
- DUIVELS-KIND** is de Coase, XIII, 201.
- DWERG** van *Luneville*, XV, 241. Uittreksel van het verslag, dat de Graaf **DE TRESSAN** van hem gegeven heeft, *ald. en verv.* Waarneeming bij het openen van het lijk van den Dwerg, 243. Beschrijving van zijn geraamte, *ald. en volg.* Afmetting van de beenderen, 244. *en volg.*
- DWERGEN**, XVIII, 213. *en verv.* Beschrijving van derzelver geraamte, XV, 245. Afmettingen der beenderen, *ald. en volg.*
- DIJEBEEN** van eene vrouw, dat zonder geweld gebrooken is door de uitwerking van de Venus-ziekte, terwijl de vrouw in het leven was, III, 152.

E.

- E****EKKHOORN**; beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, VII, 159. van de ingewanden, 160. *en verv.* van de beenderen, 165. *en verv.* Afmettingen van de uitwendige deelen, 160. van de ingewanden, 164. van de beenderen, 168. *en verv.*
- EKKHOORN (BARBARIJSCH)**. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, X, 100.
- EKKHOORN (BLAAUWE)**. Ziet *Petit-Gris*.

(Registers.)

Ff

EKK-

EEKHOORN (GROOTE) van de kust van Malabaar; deszelfs beschrijving en afmetingen, XIX, 123.

EEKHOORN (GROOTE VLIEGENDE). *Ziet* Taguan.

EEKHOORN van Madagaskar; deszelfs beschrijving, XIX, 124.

EEKHOORN (ZWITSCHE). Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, X, 100. en *volgg.*

EELTCHTIGHEDEN der Aapen, XIV, 65. van den Dromedaris en den Kameel, XI, 142.

EELTEN; derzelver bepaaling en verschillen, III, 141. derzelver oorzaaken en vorming, *ald.* eelt op den schedel, 165, 166. op de ribben, 166. op de arm-beenderen, 166, 167. op het elleboog-been, 167. op de beenderen van den voor-arm, *ald.* buigbaare eelt in de gedaante van eene toevallige geleding op de beenderen van den voor-arm, 167—169. Eelt op de dijbeenderen, 169, 171. op de beenderen van het been, 172.

EENZAAME WORM. *Ziet* Lintworm.

ECEL. Beschrijving van zijne uitwendige deelen, VIII, 20. en *verv.* van de ingewanden, 24. van de beenderen, 28. Afmetingen van de uitwendige deelen, 23. van de ingewanden, 27. van de beenderen, 30. en *verv.*

EIROND-GAT. Men heeft 'er spooren van gezien in eenen Otter, maar in andere niet, VII, 91.

ELAND. Beschrijving van denzelven, XIX, 153. Afmetingen van de uitwendige deelen, 154. Beschrijving van zijne beenderen, XII, 103. Afmetingen, 104. Beschrijving van het gewel, *ald.* en *verv.*

ELEPHANT. *Ziet* Olyphant.

ENCOUBERT OF TATOU met zes banden, beschrijving van zijn schild, X, 175.

ENGELSCH ZIEKTE, derzelver uitwerkingen, III, 136. Derzelver tijd-perk, 137. oorzaaken, *ald.* verschijnzelen, *ald.* uitwerkingen, *ald.* waarom de kinderen, die de Engelsche ziekte hebben, verstandiger zijn dan andere, 138. overeenkomst van de Engelsche ziekte met de Venus-ziekte, *ald.* uitwerkingen van de Engelsche ziekte, die men heeft kunnen toeschrijven aan den invloed van de inbeelding van de moeder op de vrugten, 147.

EZEL. Beschrijving van zijne uitwendige deelen, IV, 198—201. Afmetingen, *ald.* en *verv.* Beschrijving en afmetingen van zijne ingewanden, 204. en *verv.* van de beenderen, 210. en *verv.*

F.

FACE (BELLE), schoon aangezigt, Paerd dat een kol heeft, welk laag op het voorhoofd loopt, IV, 131.

FLEET

FLESSCHEN van glas om dieren in wijngeest te bewaaren; derzelver gedaante moet geëvenredigd zijn aan die van de voorwerpen, die 'er in bewaard moeten worden, III, 198. hoe die te sluiten om de uitwaasseming te beletten, 199.

FLEUR DE PÊCHER OF PERSIKKE - GRAAUWE KLEUR van Paerden, IV, 131.

FOSSANE. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIII, 121. van de tanden, *ald.*

FRET. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, VII, 133. van de ingewanden, 134. van de beenderen, 136. Afmetingen van de uitwendige deelen van het mannetjen en van het wijffjen, 134.

G.

GAZELLE. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XII, 171. *en volg.* van de uitwendige deelen van eene jonge Gazelle, 172. *en volg.* van de beenderen van eene volwassene, 174. *en volgg.* Afmetingen van de uitwendige deelen van eene jonge Gazelle, 173. *en volg.* van de beenderen van eene volwassene, 175. *en volg.* Gazelle is hetzelfde als Grimme, 223.

GEAPPELDE KLEUR van Paerden, IV, 130.

GEBOGCHELDE. Ziet Bogchels.

GEKLAMPTE schouders van het Paerd, IV, 136.

GEMS. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XII, 132. *en volgg.* van de ingewanden, 134. *en verv.* van de beenderen, 135. Afmetingen van de uitwendige deelen, 133. *en volgg.* van de beenderen, 136. *en volgg.*

GENEESKUNDE der Paerden, IV, 123.

GENETKAT Beschrijving van derzelver uitwendige deelen, IX, 206. van de ingewanden, 208. *en verv.* van de beenderen, 212. Afmetingen van de uitwendige deelen, 207. van de ingewanden, 210. van de beenderen, 213. *en verv.*

GERAAMTE van den Agouti, VIII, 226. van den Ai, XIII, 56. *en* 59. van de Antilope, XII, 187. *en verv.* van den Aurochs, XI, 251. *en verv.* van den Axis, XI, 249, 255. van de Barbastelle, XV, 248. van den Beer, VIII, 158. *en verv.* *en* 192. van den Bever, VIII, 187. *en verv.* van den Bok, 46—52, van den Bok van Juda, XII, 142 *en* 144. van den Bubalus, XII, 225. *en verv.* van den Buffel, XI, 206. *en verv.* 250. van den Buntfing, VII, 128. *en verv.* van den Caracal, XII, 292. van den Cariacou, XII, 240, 251. van den Coati, VIII, 215. *en verv.* 259. van de Civet, IX, 202, 216. van de Corine, XII, 180. *en verv.* van de Cabiliai, XII, 264. *en verv.* 289. van den Cachicame, X, 165. *en verv.* van den Campagnol, VII, 229. van den Capricornus, XII, 143. van den Cayopollin, X, 240. *en verv.* van de

Chineefche Muts, XIV, 155. van den Couguar, IX, 130, 148. van het Damhert, VI, 69. *en verv.* van den Das, VII, 78. *en verv.* van een Dashond met rechte pooten, 177. van Dashonden met kromme pooten, 173, 174. van een kleinen Deen, 178. van een Dromedaris, XI, 155. *en verv.* 169. van eenen Dwerg, XV, 241. *en verv.* van eene Dwergin, XV, 245. *en volg.* van den Egel, VIII, 28. *en verv.* van den Eland, XII, 103. *en verv.* van den Ezel, IV, 211. *en verv.* 214. van de Fret, VII, 136. *en verv.* van de Gazelle, XII, 174. *en verv.* 185. van den Gemsbok, XII, 135. *en volg.* 144. van de Genetkat, IX, 212. *en verv.* 217. van den Gibbon, XIV, 69. *en verv.* en 87. van den Grootoor, VIII, 87, 91. van den Hamster, XIII, 102. *en volg.* 124. van den kleinen Hazelmuis, VIII, 117. van den grooten Hazelmuis, VIII, 111 *en* 118. van een' Herdershond, 177. van den Hermelijn, VII, 153. van het Hertenkalf, VI, 48. van het Hoef-ijzer, VIII, 88. van den Hond, 162—172, 175. van de Huis-kat, 199—205, 207. van den Huis-marter, VII, 111. van den Hyena, IX, 173. *en verv.* 216. van den Jakhals, XIII, 183. *en verv.* van het Indiaansch Varkentjen, VIII, 12. *en verv.* van den Inkhooorn, VII, 165. *en verv.* van den Jocko, XIV, 54. *en verv.* en 87. van de Kameel, XI, 155. *en verv.* 170. van de wilde Kat, 208. van een tam Konijn, VI, 158. van een wild Konijn, VI, 153. *en verv.* van den grooten Krulhond, V, 178. van den Leeuw, IX, 64. *en verv.* van den Loris, XIII, 153. *en verv.* 157. van den Luipaard, IX, 109. *en verv.* van den Lynx, IX, 145. *en verv.* van den Macaque, XIV, 130. *en volg.* van den Magot, XIV, 83. *en verv.* van den Maimon, XIV, 120. *en volg.* van den Malbrouck, XIV, 152. *en volg.* van den Mandrill, XIV, 107. *en verv.* van den Mangabey, XIV, 162. *en volg.* van den Marmosa, X, 231. *en verv.* van het Marmeldier, VIII, 137. *en verv.* en 143. van eene menschlijke vrugt, III, 124. *en volg.* van een man, 126. van eene vrouw, *ald.* uitvoerige beschrijving van het menschlijk geraamte, 153. *en verv.* van gebogchelde en rachitike, 144. *en verv.* van menschlijke vrugten, XV, 219. *en verv.* van den Mieren-eeter, X, 123. *en verv.* van den Mococo, XIII, 136. *en verv.* 136. van den Mol, VIII, 59. *en verv.* 66. van den Mone, XIV, 171. *en volg.* van den Mongous, XIII, 142 *en* 156. van een monsterrachtigen Hond, 178, 179. van den Moufflon, XI, 234, 255. van den Muis, VII, 196. *en verv.* van den Nacht-vlieger, VIII, 87, 91. van den Olyphant, XI, 69. *en verv.* 89. van den Oudatra, X, 11 *en* 31. van den Otter, VII, 95. *en verv.* van den Paca, X, 191 *en* 243. van het Paerd, IV, 164, 182. van den Papion, XIV, 99. *en verv.* van den Patas met den zwarten band, XIV, 140. *en verv.* 255, 256. van den Pecari, X, 27. *en verv.* 33. van den Petit-gris, X, 90. *en* 98. van den Phalanger, XIII, 77. *en verv.* 86. van den Phoka, XIII, 258. *en verv.* van de Pipistrelle, VIII, 88. *en verv.* 91. van den Polarouche, X, 75. *en verv.* van den Ram, 23—27, 28. van den Raton, VIII, 202. *en verv.* 231. van den Relmuis, VIII, 101. *en verv.* en 118. van den Rheebok, VI, 94. *en verv.* van den Rot, VII, 183. *en verv.* van de Rousfette, X, 50. *en verv.* van den Sarigue, X, 220. *en verv.* en 252. van een Siamisch Varken, 107. van den Spitsmuis, VIII, 37, 65. van den Souflik, XV, 256. *en volg.* 107. van den Steendog, *ald.* van het Stekelvarken, XII, 275. *en verv.* 291, 251. van den Stier, IV, 250, 264. van den Surikate, XIII, 67. van den Talapoin, XIV, 193. van den Tijger, IX, 81. *en verv.* 107. van den Unau, XIII, 50. *en verv.* 59. van het Varken, 89—99, 236. van den Veid-marter, VII, 121. *en verv.* van den Veld-muis, XII, 208. *en verv.* van den grooten Veldmuis, VIII, 126, 142. van den Vleder-muis, VIII, 85. *en verv.* 91. van den

den Vos, VII, 60. *en verv.* van den Water-spitsmuis, VIII, 44. *en verv.* en 65. van een Wagthond, 175. van den Water-rot, VII, 220. *en verv.* van den Wezel, VII, 145. *en verv.* 154. van het wild Zwijn, 108. van een Windhond, 170. jong van een Windhond en Wagthond, 177. van den Wolf, VII, 37. *en verv.* van den Yslandschen Ram, XI, 237. 255. van den Zebra, XII, 26 *en* 74. van den Zibet, IX, 194. *en verv.* 216.

GERAAMTEN; hoe die te maaken, III, 120—124, 32. keuze der voorwerpen, 120. kooking der beenderen, *ald.* weeking, 121. weeking van de banden en kraakbeenderen, 122. verandering van lengte gewaardeerd en hersteld in de rugge-streng der geraamten, 123. Afmetingen van het geraamte van een man, vergeleken met dat van eene vrouw, *ald.* geraamten van twee menselijke vruchten, aan de hoofden vereenigd, 142. geraamte van eene menselijke vrugt, die in de baarmoeder schijnt zaamgedrukt geweest te zijn, *ald.* van een rachitiken, zeer aanmerklijk door foorten van eelt in het midden van de armen en beenen, 147.

GERBOISE; beschrijving van de groote Gerboise, door FORSTER, XVI, 131.

GESLOTEN VAN AGTEREN ZIJN; wat deeze spreekwijze bij het Paerd beduidt, IV, 140.

GETIJGERDE KLEUR van Paerden, IV, 129, 130.

GEWEI van den Axis, XI, 245. van den Eland, XII, 104. *en verv.* van het Rendier, XII, 98 *en* 106. *en verv.* van het Hert, VI, 26, 27, 34, 50—60. XV, 238, 248. van den Rhee-bok, VI, 86, 101—103. van het Damhert, 65, 75—77. XV, 228. wantstaltig of mislijk gewei van het Hert, VI, 29, 56.

GEZWEL; aanmerklijk gezwel op het been van den regter arm van een' man, III, 151. *en volg.*

GIBBON. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIV, 65. van de ingewanden, 66. *en verv.* van de beenderen, 69. *en verv.* Afmetingen van de uitwendige deelen, 65. *en volg.* van de ingewanden, 68. van de beenderen, 72. *en volg.* Beschrijving van de uitwendige deelen van eenen kleinen Gibbon, 69.

GIRAFFE. Beschrijving en afmetingen van dat dier, XIII, 10. *en verv.* beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, 15. *en verv.* 25. Afmetingen van de uitwendige deelen, 21. *en volg.* 27. beschrijving van de beenderen, 22. afmetingen, 23. *en volg.* Straalbeen van den Giraffe voor het been van een reus. aangezien, en voor het been van een Giraffe erkend, 57. *en volg.*

GLAS van het oog van het Paerd, IV, 124.

GLAS-OOG van een Paerd, IV, 135.

GNUU, beschrijving van denzelven, XVI, 66. *en verv.*

GOOT van het Paerd, IV, 125.

GOOTEN, deelen van het gewei van het Hert, VI, 28.

- GOUDBRUINE KLEUR van Paerden, IV, 129.
- GRAFSTEDEN van de oude Egyptenaaren, hoedanigheden van derzelver grond, III, 247. derzelver beschrijving, 247, 248.
- GRASMAAG; eerste maag van het Rund-dier, IV, 238.
- GREEP, gedeelte van het gewei van het Hert, VI, 28.
- GRIMME. Beschrijving van den kop en de pooten, XII, 223, XV, 234.
- GROND van het oog van het Paerd, IV, 124.
- GROOT-OOR. Beschrijving van dien Vleder-muis, VIII, 74.
- GRIJS (VUIL) KLEUR van Paerden, IV, 130. Wijnkleurig grijze kleur van Paerden, *ald.* Gespikkeld grijze kleur van Paerden, *ald.*
- GUENON MET DEN LANGEN NEUS; beschrijving van denzelven, XIX, 21. afmetingen, 22.
- GUENON MET MAANEN, beschrijving derzelve, XIX, 31.
- GUENON (GEKROONDE); beschrijving van dezelve, XIX, 25. *en volg.* afmetingen van de uitwendige deelen, 26.
- GUENON (GEMANTELDE); derzelver beschrijving, XIX, 27.
- GUENON (NEGER); beschrijving derzelve, XIX, 32.
- GUEPARD. Beschrijving van zijn vel, XIII, 175.
- GUERLINGUETS; beschrijving derzelve, XIX, 127. *en volg.*
- GUEVEI, eene soort van kleinen Rheeboek. Beschrijving van een van zijne hoornen, XII, 251.
- GUIB. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XII, 221. *en volg.*

H.

HAAKTANDEN van het paerd, IV, 125.

HAAS. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, VI, 113. *en verv.* van de ingewanden, 117. *en verv.* van de beenderen, 126. *en verv.* afmetingen van de uitwendige deelen, 116. van de ingewanden, 124. van de beenderen, 129. *en verv.* monsterachtige Haas, XV, 229.

HAAZEN-WINDJENS, V, 138.

HAGEDIS (SCHUBACHTIGE) is de Pangolin, X, 132.

HAIR uit den regter darm van een meisje gehaald, III, 251.

HAIR-BALLEN, XV, 223. van den Os, *ald.* vanden Ram, 224. van het Schaap, *ald.* van het Paerd, 223. van den Bison, 232. van het Schaap, V, 28. van den Stier, IV, 263. van den Os, *ald.* van het Stekelvarken, XII, 274 *en* 240.

HAM-

HAMSTER. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIII, 98. van de ingewanden, 99. *en verv.* van de beenderen, 102. Afmetingen van de uitwendige deelen, 98. van de ingewanden, 101. van de beenderen, 103.

HAND, die verdroogd en in turkoois veranderd is, XV, 217.

HANGBILLEN bij paerden, IV, 137.

HARLEKIJS; kleine Deen-hondjens met zwarte vlakken op eenen witten grond, V, 143.

HART van een mensch met een gedeelte der groote vaten en der lange-pijp, het eirond gat en de slagaderlijke buis van het een eind tot het ander, XV, 219.

HARTEN-HALS, gebrek in den hals van het Paerd, IV, 136.

HAZELMUIS (GROOTE). Beschrijving van de uitwendige deelen, VIII, 106. van de ingewanden, 107. van de beenderen, 111. Afmetingen van de uitwendige deelen, 106. van de ingewanden, 109.

HAZELMUIS (GROOTE) MET DEN VERGULDEN STAERT, beschreven door KLOCKNER, X, 246. *en verv.*

HAZELMUIS (KLEINE). Beschrijving van de uitwendige deelen, VIII, 114. van de ingewanden, 115. van de beenderen, 117. Afmetingen van de uitwendige deelen, 114. van de ingewanden, 116. *en verv.*

HERMELIJN. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, VII, 150. van de ingewanden, 152. Afmetingen van de uitwendige deelen, 151. De Hermelijns is in den zomer niet van dezelfde kleur als in den winter, 150. Hermelijns, welken men van kleur heeft zien veranderen, *ald.*

HERSSEN-PAN; vergroot en doorboord door de uitwerking van een waterhoofd, III, 150. 151, indrukking in de hersen-pan, 165.

HERT. Beschrijving van zijne uitwendige deelen, VI, 26. *en verv.* van de ingewanden, 35. *en verv.* van de beenderen, 42. *en verv.* Afmetingen van de uitwendige deelen, 34. van de ingewanden, 39. *en verv.* van de beenderen, 44. *en verv.*

HERTEN-KALF; deszelfs beschrijving, VI, 30.

HERTEN-WOLF is de Lijnx, IX, 139.

HINDE; derzelver beschrijving, VI, 32.

HIPPOMANES; valsch algemeen denkbeeld, omtrent hetzelfde aangenoomen, IV, 159. deszelfs oorsprong, plaatsing en gedaante, *ald. en volg.*

HIPPOTAMUS. Beschrijving van de uitwendige deelen van eene vrugt, XII, 62. van den voet van eenen volwasfenen, 63. van de ingewanden van eene vrugt, 64. *en verv.* van de beenderen van den kop en de tanden, 67. *en verv.* van de beenderen van de pooten, 71. Afmetingen van de uitwendige deelen van eene vrugt, 64. van de beenderen van den kop en de pooten van eenen volwasfenen, 72. *en volg.* gegraven kiezen van Hippopotamusfen, aanmerklijk wegens hunne grootte, 76. *en volg.* verfteende tanden, welke met die van den Hippopotamus overeenkoomen, 77. *en volg.* Beschrijving van de beenderen van den kop en der tanden, XV, 232.

HOEF-IJZER; foort van Vleder-muis, zijne verscheidenheden, zijne beschrijving, VIII, 76.

HOEKTANDEN, agterste snijtanden van het Paerd, IV, 125.

HOLLIGHEDEN onder den voorsten hoek van elk oog van het Hert, VI, 30. van het Damhart, 67. ter wederzijde van de roede van den Haas, 121. Holligheid tusschen den aars en den staert van den Das, VII, 76. Holligheid tusschen den aars en den staert van den Hyena, IX, 170. tusschen de teel-deelen en den aars van de Zibet, IX, 192. van de Civet, IX, 200. van de Genetkat, IX, 209. om den aars van de Kat, IX, 58. van den Leeuw, *ald.* van den Panther, IX, 103. van den Cougouar, IX, 128. van den Zibet, IX, 192. van de Genetkat, IX, 209. Holligheden rondom den aars van den Hond, V, 154. Holligheid rondom den aars van den Das, VII, 76. van den Otter, 90. van den Fluiss marter, 106. van den Buntfing, 128. van de Fret, *ald.* van den Hermelijn, 152. van den Water-rot, 217. Rondom den aars van den Sarigue, X, 219. van den Marmosa en den Cayopollin, 239. Holligheden rondom den aars van de Surikate, XIII, 66. Holligheden rondom den aars van de Souslik, XV, 254. Holligheden in de liezen van de Gazellen, XII, 172. rondom den aars van den Cabiai, XII, 262. Holligheden boven den schoft van de Pecari, X, 20. Holligheid in de voorhuid van den rot en het wijsjen, VII, 178. van den mannetjens en wijsjens Muis, 192. van den mannetjens en wijsjens Veld-muis, 206. van den mannetjens en wijsjens Water-rot, 217. Holligheden in de voorhuid van den mannetjens en wijsjens Mol, VIII, 57. van den grooten Veld-muis, VIII, 123. Rondom den aars van het Indiaansch Varkentjen, VIII, 6. van den Nagt-vlieger, VIII, 81. van den Rel-muis, VIII, 98. van het Marmeldier, VIII, 135. van den Raton, VIII, 199. van den Agouti, VIII, 225.

HOND (BOSCH) van Cayenne, XIX, 67.

HONDEN. Beschrijving van de Honden van verschillende rasfen, V, 132—148. Afmeetingen, 149. Beschrijving en afmeetingen der ingewanden van den Wagthond, 149—162. van de beenderen, 162. kenmerken van het Hondengeslacht, 148. de Honden met de Paerden vergeleken in verscheidenheid van rasfen, 132. Bastaard-honden en dubbele bastaard-honden, *ald.* Beschrijving van de herders-honden, 138. van de Wolfshonden, 139. van de Sibersche Honden, *ald.* van de IJslandsche Honden, *ald.* van de Drijfbrakken, 140. kenmerken van eenen fraaien en goeden franschen Drijfbrak, *ald.* Beschrijving van de Normandsche Honden, *ald.* der Engelsche Honden, *ald.* der Turksche Honden, 143. derzelver voortbrengzelen, *ald.* beschrijving van de Barbarijsche Honden, *ald.* van de Leeuwjtens, 145. derzelver oorsprong, *ald.* Beschrijving en afkomst van de Alicantsche Honden, de Honden van Cayenne en die van Calabrie, 146.

HONDEN-GESLACHT, V, 148. deszelfs kenmerken, *ald.*

HONDEN (MONSTERACHTIGE), XV, 226. *en volg.*

HONDS-TANDEN, betekenis van dat woord, V, 164.

HOOFD van een kind van drie jaaren opgespoten, XV, 219.

HOOFD-BEENDEREN. *Ziet* Beenderen van het Hoofd.

HODRN;

HOORN; zakking van denzelfen bij een paerd, IV, 139.

HOORNEN van den Algazelle, XII, 186. van den Antilope, XII, 187. van den Aurochs, XI, 251. van den Bok, 40, 41, 53. van den Bok van Juda, XII, 139. van den Bubalus, XII, 225, 228. van den Buffel, XI, 201. van den Condoma, XII, 230. van den Condous, XII, 251. van den Capricornus, XII, 143. van de Corine, XV, 232. van de Gazelle, XII, 171. van de Geit, 40, 47, 53. van den Gemsbok, XII, 132, 144. van de Grimme, XII, 223. van de Guevei, XII, 251. van de Guib, XII, 221, 230. van den Indiaanfchen Ram, XI, 238. van den Kaapschen Buffel, XI, 250. van den Kevel, XII, 177. van den Kob, XII, 183. van den Koba, XII, 183. van den Koba, XV, 232. van den Moufflon, XI, 229. van den Nanguer, XV, 233. van de Ooi, V, 14, 24, 29, 30. van den Os en Stier, IV, 235. *en verv.* 252, 265. van den Palan, XII, 187. van den Ram, V, 14, 24, 29, 30. van den Rhinoceros, XI, 117, 118, 119, 121. *en verv.* dubbele van den Rhinoceros, 231. van den Saiga, XII, 185. van het Schaap, X, 14, 24, 29, 30. van den Sreenbok, XII, 125, 143. van den Tzeiran, XII, 186. van den IJslandschen Ram, XI, 235. van den Zebu, XI, 211, *en verv.*

HOORN-KNOBBELTJENS van een Paerd, IV, 127.

HUCHÈS (CHEVAUX); betekenis van die fransche benaaming, IV, 139.

HUILER, XV, 250.

HUIS-MARTER. Beschrijving van zijne uitwendige deelen, VII, 104. van de ingewanden, 106. van de beenderen, 111. Afmetingen van de uitwendige deelen, 105. van de ingewanden, 109. van de beenderen, 113. *en verv.*

HUIS-MARTER (KLEINE) van *Madagaskar*; afmetingen van denzelfen, XIX, 121.

HYENA. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, IX, 166. van de ingewanden, 167. *en verv.* Afmetingen van de uitwendige deelen, 167. van de ingewanden, 171. van de beenderen, 173. *en verv.*

J.

JAGUAR. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, IX, 118. *en verv.* van de ingewanden, 120. *en verv.* Afmetingen van de uitwendige deelen, 119. van de ingewanden, 122.

JAKHALS. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIII, 183. van de beenderen, *ald.* afmetingen van de beenderen, 184. *en volg.*

JAKHALS (KLEINE); beschrijving, XIX, 106.

INDIAANSCH VARKENTJEN. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, VIII, 4. van de ingewanden, 5. *en verv.* van de beenderen, 12. afmetingen van de uitwendige deelen, 5. van de ingewanden, 10. van de beenderen, 15.

(Registers.)

G g

IN.

INGEKAPTE VOET van het Paerd, IV, 128.

INKHOORN. *Ziet* Eekhoorn.

INSEKTEN, die de gedroogde dieren en gewassen vernielen, III, 116, 117.

INSLIKKEN HET GEBIT, wat dit bij het Paerd zij, IV, 135.

INSPUITINGEN in de ontleetkunde waren bij de Ouden onbekend; derzelver nuttigheid; tijd van derzelver uitvinding, III, 172, 173. vogten en stoffen goed voor de inspuitingen, *ald.* handelwijze van HOMBERG, 173—175. van ROUHAUT, 175. van RUISCH, eerst geheim gehouden en naderhand aan den Czaar PETER I. medegedeeld, *ald.* van MONRO, 175—179. hoe de opgespoten ontleedkundige stukken te bewaaren, 179. opsputtingen in kinder-hoofden, 180. in de bekleedzelen van 's menschen ligchaam, 180, 181. in de bekleedzelen van het hoofd, 181. in een gedeelte van het pericranium, 181. in kinder-ooren, *ald.* in een gedeelte van het harde hersenvlies, 181. in snot-vliezen, 182. in een gedeelte van de longe-pijp, 182. in de groote longe-takken, *ald.* in harten, 183. in de groote bloed-vaten, 183. *en volg.* in de Chijlbuis, 184. in bloed-vaten, 185. in de navellstreng, *ald.* in de moeder-koek, *ald.* in maagen, 186. in den nugteren darm, *ald.* in den omgebogen darm, 187. in den kronkeldarm, *ald.* in de milt, *ald.* in de blaas, *ald.* in het vel, 188. in de opperhuid, *ald.* van het witachtig vlies van de bal van een Paerd, IV, 181. van de voornaamste bloedvaten van een Kalf, 261, 262. van de milt, *ald.* van den lever, de longen en de nieren van den mensch, XV, 247.

JOCKO. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIV, 51. van de ingewanden, 53. van de beenderen, 54. *en verv.* Afmetingen van de uitwendige deelen, 52 van de beenderen, 57. *en volg.*

ISABELLE KLEUR van Paerden, IV, 129, 130.

K.

KABASSOU; Tatou met twaalf banden, met den Cachicame en den Tatouete vergeleken, X, 171. *en verv.* Beschrijving van de uitwendige deelen van een kleinen Kabassou, *ald.* afmetingen, 172. Beschrijving van de uitwendige deelen van een' grooten Kabassou, 173. afmetingen, *ald.* de de groote met den kleinen vergeleken, 174. Een Kabassou uit het Kabinet van Seba, *ald.* Afmetingen, XV, 231.

KABINET DES KONINGS. Beschrijving van de stukken, die betrekking hebben tot de natuurlijke historie van den Agouti, VIII, 232. van den Agouti, XV, 230. van den Ai, XIII, 59. van den Aigrette, XIV, 198. van den Algazel, XII, 186. van den Alouatte, 250. van den Antilope, 187. *en verv.* van den Aurochs, XI, 251. *en verv.* van den Axis, XI, 255. van den Babirousfa, XII, 288. *en volg.* van den Barbariischen Eekhoorn, X, 100. van den Barbastelle, VIII, 91. van den Beer, VIII, 192. van den Bever,

ver, VIII, 192. van den Bever, XV, 230. van de Oosterfche Bezoards, XII, 195. *en verv.* van de Westersche Bezoard, XII, 197. *en verv.* van den Bifon, XV, 232. van den Bobak, XIII, 124. van den Bok, 52—54. van den Bok van Juda, XII, 144. van den Bosch-marter, VII, 122. van den Bubalus, XII, 225. *en verv.* van den Buffel, XI, 250. *en volg.* van den Buntfing, VII, 137. van den Cabiai, XII, 289. van de Cachicame, X, 177. *en verv.* van de Callitriche, XIV, 199. van den Campagnol, VII, 230. *en verv.* van den Capricornus, XII, 143. van den Caracal, XII, 292. van den Cariacou, XII, 251. van den Cayopollin, XV, 231. van de Chineefche Muts, XIV, 199. van de Civet, IX, 216. van den Coaita, XIV, 251. van den Coati, VIII, 231. van den Coendou, XII, 291. van den Condoma, XV, 250. van den Coquallin, XIII, 86. van den Condous, XII, 251. van den Corine, XII, 186. van den Corine, XV, 232. van den Cougouar, IX, 148. van den Cougouar, XV, 249. van het Damhert, 74—77. van het Damhert, 228. van den Das, VII, 83. van den Desman, X, 31. van den Dromedaris, XI, 168. *en verv.* van den Dugon, XIII, 278. *en verv.* van den Egel, VIII, 33. van den Ezel, IV, 213, 214. van den Fofane, XIII, 124. van de Fret, VII, 137. *en verv.* van de Gazelle, XII, 185. van de Geit, 53. van den Gembok, XII, 144. van de Genetkat, IX, 217. van de Generkat, XV, 231. van de Gibbon, XIV, 87. van de Giraffe, XIII, 57. *en verv.* van de Grimme, XV, 234. van den Groot-oor, VIII, 91. van den Guib, XII, 230. van den Haas, XV, 134, 135, 229. van den Hamster, XIII, 124. van den grooten Hazelmuis, VIII, 118. van den kleinen Hazelmuis, *ald.* van den Hermelijn, VII, 154. van het Hert, VI, 48—60. *en verv.* van het Hert, XV, 228, 248. van den Hippopotamus, XII, 75—78. van den Hippopotamus, XV, 232. van het Hoef-ijzer, VIII, 91. van de Honden, V, 175—179. van de Honden, XV, 226. *en volg.* van den Huiler, XIV, 252. van den Huis-marter, VII, 122. van den Hyena, IX, 215. van den Jaguar, IX, 148. van den Jakhals, XIII, 218. van het Indiaansch Varkentjen, VIII, 33. van den Inkhoorn, VII, 187. van de Indiſche Phoka, XIII, 276. van den Jocko, XIV, 87. van den Kabasfou, XV, 231, 249. van den Kameel, XI, 168. *en verv.* van een Kanadaſchen Otter, XIII, 218. van de Katten, XV, 206, 208, 227. *en volg.* van de Kevel, XII, 185. van den Kob, XII, 183. van den Kob, XV, 232. van den Koba, XII, 183. van den Koba, XV, 232. van het Konijn, VI, 158, 159. van het Konijn, XV, 229. van den Lamantin, XIII, 280. van het Lans-ijzer, XIII, 218. van den Leeuw, IX, 68. *en verv.* van den Loris, XIII, 157. van den Luipaard, IX, 107. *en verv.* van den Lijnx, IX, 148. van den Macaque, XIV, 198. van den Magot, XIV, 87. *en volg.* van den Marmon, XIV, 122. van den Malbrouck, XIV, 198. van den Mëndrill, XIV, 122. van den Mangabey, XIV, 199. van den Mangouſte, XIII, 124. van den Margay, XIII, 218. van den Marikina, XIV, 278. van het Marmeldier, VIII, 143. van den Marmofa, X, 244. van den Mensch, III, 124—128. 128—136. 142—172. 180—189. 200—207. 212—242. 249—205. 250—252. van den Mensch, XV, 217. *en verv.* *en* 235. *en verv.* van den Mico, XIV, 278. van den Mieren-eeter, X, 137. van den Mococo, XIII, 156. van den Mol, VIII, 65. van den Mone, XIV, 199. van den Mongous, XIII, 156. van den Morfe, XIII, 276. van den Moufflon, XI, 255. van den Muis, VII, 211. *en verv.* van het Muskus-dier, XII, 252. van den Nagt-vlieger, VIII, 91. van den Nanguer, XV, 233. van den Olyphant, XI, 87. *en verv.* van een onbekend dier, XV, 257. *en verv.* van den Once, IX, 112. van den Onda-

tra, X, 31. van den Otter, VII, 100. van den Ouistiti, XIV, 277. van den Paca, X, 243. van het Paerd, IV, 180. *en verv.* van het Paerd, XV, 223, 248. van den Pangolin, X, 138. van den Panther, IX, 107. van den Papion, XIV, 122. van den Pafan, XII, 187. van den Pafan, XV, 249. *en volg.* van den Paras met den zwarten band, XIV, 198. van den Pecari, X, 32. van den blaauwen Eekhoorn of Petit-gris, X, 98. van den Phalanger, XIII, 86. van den Phoka, 276. van den Phatagin, X, 139. van den Pinche, XIV, 278. van de Pipistrelle, VIII, 91. van den Palatouche, X, 97. van den Ram, V, 28—30. van den Raton, VIII, 231. van den Relmuis, VIII, 118. van het Rendier, XII, 105. *en verv.* van den Rhee-bok, 100—103. van den kleinen Rhee-bok, XII, 250. *en verv.* van het Rhee-bokjen, XV, 229. van den Rhinoceros, XI, 121. *en verv.* van den Rhinoceros, XV, 231. van den Rot, VII, 188. XV, 230. van den Rougette, X, 55. van den Rousfette, XV, 231. van den Sagoin, XIV, 277. van den Sai, XIV, 251. *en volg.* van den Sai met de witte keel, XIV, 252. van de Saiga, XII, 185. van den Saimiri, XIV, 252. van den bruinen Sajou, XIV, 251. van den graauwen Sajou, *ald.* van den Saki, XIV, 277. van den Sarigue, X, 243. van de Serotine, VIII, 91. van den Souflik, XV, 252. *en verv.* van den Spitsmuis, VIII, 65. van den Steenbok, XII, 143. van het Stekelvarken, XII, 290. *en verv.* van den Stier, IV, 261. *en verv.* van den Surikate, XIII, 86. van den Talapoin, XIV, 200. van den Tamanoir, X, 137. van den Tamarin, XIV, 277. van den Tanrec, XII, 291. van den Tapir, XV, 232. van den Tarfier, XIII, 86. van den Taruete, X, 180. van den Tendrac, XII, 292. van den Tzeiran, XII, 186. van den Unau, XIII, 59. van den Vanfire, 124. van den Vari, 157. van de Varkens, 106—108. van de Varkens, 224. *en verv.* van den Veld-muis, 211. *en volg.* van den grooten Veld-muis, VIII, 143. van den Vleder-muis, 91. van den Vleder-muis, de vliegende Marmot genoemd, X, 55. *en volg.* van den Vleder-muis, vliegende Veld-muis genoemd, X, 57. *en verv.* van den Vleder-muis, de vliegende Campagnol genoemd, X, 59. *en verv.* van den Vleder-muis, de vliegende Hazel-muis genoemd, X, 61. van den Vos, VII, 65. van den Water-rot, VII, 230. van den Water-rot, XV, 230. van den Water-spitsmuis, VIII, 65. van den Wezel, VII, 154. van het wild Zwijn, 106—108. van het wild Zwijn, XV, 234. van het wild Zwijn van Kaap Verd, XV, 234. van den Wolf, VII, 47. *en volg.* van den IJslandschen Ram, XI, 255. van den Zebra, XII, 74. van den Zibet, IX, 216. van den Zwitterfchen Eekhoorn, X, 100.

KABINETTEN VAN NATUURLIJKE HISTORIE; aanmerking over derzelver schikking en onderhoud, III, 113, 115, 116. rangschikking van dezelve, 114, 115. de natuurlijke merkwaardigheden, die in de Kabinetten bederven, 116. middelen om 'er de mineralen, dieren en gedroogde gewassen in te bewaaren, 116, 117. hachelijke tijd voor de bewaaring van de Kabinetten, 117. de getemperdheid, die dezelve dienstig is, *ald.* welke ligging dezelve gunstigst is, *ald.* Evenredigheden van de zaalen, *ald.* Orde der nummers, 118.

KALFS-KOP (MONSTERACHTIGE), XV, 223.

KALFS-FOOTEN bij de Paerden, IV, 138.

KAMEEL. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XI, 161. van de ingewanden, 163. *en volg.* van de beenderen, 166. *en volg.* Afmettingen van de uitwendige deelen, 162. *en volg.* van de ingewanden, 164. *en verv.* van de beenderen, 167.

KAMEEL-KLEURIGE Paerden, IV, 129.

KAMEEL-PARDEL. *Ziet Giraffe.*

KANGAROO, beschrijving van denzelven, XVI, 133.

KARPER-RUG van den Ezel, IV, 200.

KARSTANJE-BRUINE KLEUR van Paerden, IV, 129.

KAT. Beschrijving van derzelver uitwendige deelen, V, 188—192. van de ingewanden, 193. *en verv.* van de beenderen, 199. *en verv.* Afmettingen van de uitwendige deelen, 192. van de ingewanden, 197—199. van de beenderen, 201—205. Beschrijving van de wilde Kat, 189. van de huiskat met zwarte lippen en voeten, 190. met vleeschkleurige lippen, *ald.* van de Spaansche Katten, *ald.* van de Karthuiser Katten, *ald.* van de Angorische Katten, 191. ras der Katten, derzelver verschillen; zij zijn minder dan die van de rassen der Honden, 188. monsterachtige, XV, 227. *en volg.*

KAT (WILDE); dus noemt men ook de Coafe, XIII, 201.

KEEL; de knobbel van de keel is bij de Alouatte grooter dan bij de andere dieren, XV, 208.

KEMEL. *Ziet Kameel.*

KEVEL. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XII, 177. Afmettingen; *ald. en volg.*

KINNEBAKKEN, onder de kaaken van het Paerd, IV, 124.

KITTELAAR van het wijfjen zoo groot als de roede van het mannetje in de eerste maanden van de menschlijke vrugt, III, 200. Die waarneming is door **RUISCH** gedaan op alle de vrouwlijke vrugtjens, die hij onder de zes maanden gezien heeft, *ald.*

KLASSEN; derzelver kenmerken in de rangschikkende verdeeling der dieren zijn willekeurig; het verschil van het getal der foorten, welke zij bevatten, is geen bewijs van een verschil van vrugtbaarheid van de Natuur in derzelver verschillende voortbrengzelen, V, 11, 12.

KLEED, het vel van het Hert, VI, 27.

KLIEREN, zekeren dieren bijzonder eigen. *Ziet Holligheden, zekeren dieren bijzonder eigen.*

KLIERACHTIGE LIGHAAMEN welke het zaad-vogt der wijffens bevatten; waarnemingen omtrent dezelve, XVIII, 170. *en verv.*

KLIP-SPRINGER. Beschrijving van zijne uitwendige deelen, XVI, 100.

- KNOBBELS (ZAGTE) bij de Paerden, IV, 138.
 KNIJPERS, de twee voorste snijtanden van het Paerd, IV, 125.
 KOB. Beschrijving van de beenderen van den kop en van de hoornen, XV, 132.
 KOKA. Beschrijving van deszelfs hoornen, XII, 183.
 KOE (KLEINE BRUINE) is de Koba, *ald.*
 KOFFER van het Paerd, IV, 126.
 KOGEL van het Paerd, IV, 127.
 KOGELBEEN van een Paerd, IV, 139.
 KOL; witte vlak op het voorhoofd van het Paerd, IV, 131.
 KONST-WOORDEN; verscheidene zijn overtoellig, IV, 128. waarom derzelver gebruik gehandhaafd, *ald.*
 KONIJN. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, VI, 141. *en verv.* van de ingewanden, 146. *en verv.* van de beenderen, 153. Afmettingen van de uitwendige deelen van de vier rassen van Konijnen, 145. *en verv.* van de ingewanden van het wild en tam Konijn, 150. *en verv.* van de beenderen van het wild Konijn, 153. *en verv.* beschrijving van het Angoraasch Konijn, 143. van het blaauw Konijn, 143. van het wilde Konijn, 142. ras der Konijnen, 142. *en verv.* houdingen en beweegingen van de Konijnen, 143, 144. hiel van het Konijn, welk geluid het maakt als het op den grond nederkooft, *ald.*
 KONIJN zonder hair geboren, XV, 229.
 KOPERNEUZEN; kleur van Paerden, IV, 129.
 KORT GELEED PAERD zegt men van een dat een gebrekkige koot heeft, IV, 139.
 KORT-STAERTEN van de Paerden, IV, 138.
 KRAAG deel van het gewei van het Hert, VI, 28.
 KRAB-EETER. *Ziet Raton.*
 KROON; verlenging van het voorhoofd-been van het Hert, VI, 27.
 KRULHONDEN. Beschrijving van de groote Krulhonden, V, 141. van de kleine Krulhonden; derzelver oorsprong en aart, 144.
 KUNNE, derzelver tekenen in de menschlijke geraamten, III, 123, 124 en 126, 127. vergelijking van de kenmerken, de twee Kunnen eigen, 200. *en verv.* voornaamst verschil, *ald. en verv.*
 KWARTIEREN van den voet van het Paerd, IV, 127. binnenste en buitenste kwartieren, *ald.*

L.

LAMA. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XVI, 107. Afmettingen van dezelve, *ald.*

LAMANTIN (GROOTE); beschrijving van denzelven, XVI, 194. Afmettingen, 196.

LAMANTIN (GROOTE) der Antilles deszelfs beschrijving, XVI, 198.

LAMANTIN van Gujana; deszelfs vrugt. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIII, 270. van de ingewanden, 271. *en verv.* van de beenderen, 273.

LAMANTIN van Senegal. Beschrijving van de beenderen van zijn' kop, XIII, 274.

LAMPREI; deszelfs beschrijving, VI, 141.

LANG-GELEED Paerd, zegt men van een dat een gebrekkige koot heeft, IV, 139.

LANS-STEEK bij een Paerd, IV, 125.

LANS-IJZER; beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIII, 160. van de tanden, *ald.* afkomst van den naam van dat dier, *ald.*

LANS-IJZER van Gujana; deszelfs beschrijving en afmettingen, XIX, 140.

LAPPEN. Vel, dat van het verwisfeld gewei van het Hert afvalt, VI, 30.

LEEBE; vierde maag van het Rund-dier, IV, 238.

LEEUW. Beschrijving van de uitwendige deelen van den Leeuw en de Leeuwin, IX, 54. *en verv.* van de ingewanden, 57. *en verv.* van de beenderen, 64. Afmettingen van de uitwendige deelen van den Leeuw en de Leeuwin, 56. van de ingewanden, 61. *en verv.* van de beenderen, 65. *en verv.*

LEEUW-AAP is de Marikina, XIV, 266.

LELLE (UITSPRINGENDE) van het oor van de meeste Vleder-muizen, VIII, 74.

LENDENEN van het Paerd, IV, 125. dubbele lendenen, 126.

LEVER- EN GAL-BUIZEN van den mensch, vertoond wordende door eene ingesloten stof, terwijl de zelfstandigheid van de buizen weg is, XV, 247.

LICHTERUINE KLEUR van Paerden, IV, 129.

LILKEZER-HONDEN, V, 146.

LINTWORM in den lever van eenen Muis, VII, 193.

LIPPEN van het Paerd, als zij te dik zijn, neemt het het gebit op de lippen, IV, 135.

LIVEREI

LIVEREI van het Herten-kalf, VI, 30.

LOOPER, naam van het Herten-kalf op een' zekeren tijd, VI, 17.

LORIS. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIII, 150. *en verv.* van de ingewanden, 151. *en verv.* van de beenderen, 153. *en verv.* afmetingen van de uitwendige deelen, 151. van de beenderen, 154. *en volg.*

LORIS *van Bengale*; deszelfs beschrijving, XIX, 55. *en verv.*

LUIPAARD. Beschrijving van zijn vel, IX, 107. Beschrijving en afmeting van het geraamte, 109. *en verv.*

LIJNX. Beschrijving van zijne uitwendige deelen, IX, 139. van de ingewanden, 141. *en verv.* van de beenderen, 145. Afmetingen van de uitwendige deelen, 140. van de ingewanden, 143. *en verv.* van de beenderen, 145. *en verv.*

LIJSTER-GRIJZE KLEUR van Paerden, IV, 130.

M.

MACAQUE. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIV, 125. van de ingewanden, 126. *en verv.* van de beenderen, 130. Afmetingen van de uitwendige deelen, 126. van de ingewanden, 128. *en verv.* van de beenderen, 131.

MACAQUE (GEHOORNDE) is de Aigrette, XIV, 132.

MACAQUE MET DEN KORTEN STAERT; beschrijving van een wijffen, XIX, 22.

MAGOT. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIV, 77. van de ingewanden, 79. *en volg.* van de beenderen, 83. *en verv.* Afmetingen van de uitwendige deelen van het mannetjen en het wijffen, 78. van de ingewanden, 81. van de beenderen, 85. *en volg.*

MAIMON. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIV, 116. van de ingewanden, 117. *en volg.* van de beenderen, 120. Afmetingen van de uitwendige deelen, 117. van de ingewanden, 118. *en volg.* van de beenderen, 120. *en volg.*

MAÏPOURI. *Ziet* Tapir.

MAKI beschreven, XIX, 54.

MAKI (KLEINE GRAAUWE); beschrijving en afmetingen van denzelfen, XIX, 52. *en volg.*

MAKIS. Hunne geslachts-kenmerken, XIII, 129. *en volg.*

MALBROUCK.

- MALBROUCK.** Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIV, 147. van de ingewanden, 148. *en volg.* van de beenderen, 152. Afmetingen van de uitwendige deelen, 147. *en volg.* van de ingewanden, 150. *en volg.* van de beenderen, 152. *en volg.*
- MAMMEN.** Ziet Borsten.
- MAMMOUT**, verdicht dier. Men schrijft de olyphants beenderen, die in het Noorden gevonden worden aan hetzelfde toe, XI, 101.
- MANDRILL.** Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIV, 103. van de ingewanden, 104. *en verv.* van de beenderen, 107. *en verv.* Afmetingen van de uitwendige deelen, 103. *en volg.* van de ingewanden, 106. *en volg.* van de beenderen, 109.
- MANGABEY.** Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIV, 157. van de ingewanden, 158. *en verv.* van de beenderen, 162. *en volg.* Afmetingen van de uitwendige deelen, 157. *en volg.* van de ingewanden, 161. *en volg.* van de beenderen, 163. Mangabey met eenen witte hals-band, 164.
- MANGOUSTE.** Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIII, 117. *en volg.* van de tanden, *ald.*
- MARGAY.** Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIII, 174.
- MARIKINA.** Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIV, 266. van de ingewanden, 267. *en volg.* Afmetingen van de uitwendige deelen, 266. *en volg.*
- MARMOSA.** Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, X, 227. van de ingewanden, 228. van de beenderen, 231. Afmetingen van de uitwendige deelen, 227. van de beenderen, 232. Beschrijving van de teeldeelen van het wijfjen, XVI, 125.
- MARTER (GROOTE BOSCH-)** van *Gujana*, XIX, 122.
- MARTER (HUIS-).** Ziet Huis-marter.
- MARTER (VELD-).** Ziet Veld-marter.
- MEDICINA VETERINARIA**, IV, 123.
- MELKKLEUR**, kleur van Paerden, IV, 130.
- MICO.** Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIV, 276.
- MIDDENTANDEN**, de derde en vierde snijtanden van het Paerd, IV, 125.
- MIDDENSCHOT** van den neus van de Amerikaansche Aapen, is breeder dan dat van de andere Aapen, XIV, 208.
- MIEREN-PETER.** Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, X, 118. van de ingewanden, 120. *en volg.* van de beenderen, 123. *en verv.* Afmetingen van de uitwendige deelen, 119. van de ingewanden, 122. van de beenderen, 125. *en verv.*

MIEKEN-EETER (AFRIKAANSCH); beschrijving, XVI, 18. *en volg.* afmetingen van de uitwendige deelen, 20.

MILLE-FLEUR OF PERSIKKE GRAAUWE KLEUR van Paerden, IV, 131.

MOCOCO. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIII, 131. *en volg.* van de ingewanden, 132. *en verv.* van de beenderen, 136. *en volg.* Afmetingen van de uitwendigen deelen, 132. *en verv.* van de ingewanden, 135. *en volg.* van de beenderen, 138. *en volg.*

MOL. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, VIII, 52. van de ingewanden, 54. *en verv.* van de beenderen, 59. *en verv.* Afmetingen van de uitwendige deelen, 53. van de ingewanden, 58. *en verv.* van de beenderen, 63. *en verv.*

MOL van Kanada; deszelfs beschrijving, XVI, 129.

MOMIE. Gebalzemde Momien, gedroogde Momien, III, 242. men ziet Egyptische Momien, die meer dan tweeduizend jaaren oud zijn, 243. Waarom men de Momien gemaakt hebbe, *ald.* men had veertig dagen werk om eene Egyptische Momie te vervaerdigen, dat uit *Genests* bewezen wordt, *ald.* HERODOTUS verhaalt hoe de Momien in Egypte gemaakt worden, *ald.* gelijk ook DIODORUS van Sicilie, 244. Waarneemingen van enige hendaagsche Schrijvers over de Egyptische Momien, 244. Balzeming met nooten-olie door GREW, 245. Momien van de Guanches, *ald.* Hoe die gemaakt worden, *ald.* Momien van de Incas van Peru door GARCILASSO gezien; gisfingen van D'ACOSTA en GARCILASSO over het bereiden van die Momien, 245. *en volg.* Momien van Corasfan, die zeer hard en zeer oud zijn, 247. Verlicrzelen van de Egyptische Momien, kisten, waarin zij liggen, 247, 248. Egyptische Momien met baarden, hair en nagelen, 248. De Arabieren bederven de Momien om een goud stuk geld te hebben, dat gewoonlijk onder de tong gevonden wordt, *ald.* Verschil in het balzemen der Momien en in derzelver linnen, 249. Ledenmaaten van eene Momie, *ald.*

MOMIE in Auvergne gevonden, XV, 235. *en verv.* Vergelijking van dezelve met die van Egypte, Afrika, enz. *ald.* Tijd wanneer en plaats daar zij gevonden is, 236. Beschrijving van het graf en de kist, *ald.* Van het lighaam van de Momie en deszelfs omwindzelen, 236, 237. Waarneemingen over de binnenste deelen van het lighaam en over de stof, waarmede het gebalzemd is, 237. *en volg.* Omstandigheden van de ontdekking der Momie en derzelver aankomst in het Kabinet, 238. Staat van de Momie toen zij in het Kabinet kwam en haar tegenswoordige staat, 239. Aanmerkingen over derzelver balzeming en oudheid; verschil tusfchen deeze Momie en de andere; omfchrijving van het natron der Ouden; gisfingen over de middelen om eene Momie als die van Auvergne te vervaerdigen, 239. *en volg.* Beschrijving van eene Egyptische Momie, 240.

MONA; beschrijving van dezelve, XIX, 29.

MONIE. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIV, 167. Van de ingewanden, 168. *en volg.* van de beenderen, 171. Afmetingen van de uitwendige deelen, 167. *en volg.* van de ingewanden, 169. *en verv.* van de beenderen, 171. *en volg.*

- MONGOUS. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIII, 140. van de ingewanden, 141. *en volg.* van de beenderen, 142. *en volg.* Afmetingen van de uitwendige deelen, 140. *en volg.* Beschrijving van een diertjen, dat overeenkomst heeft met den Mongous, 142.
- MONSTERS van eerstgeboren kinderen, XV, 220. twee aan elkanderen beschreven, 241. Beschrijving van enige menschlijke monsters, XVIII, 319. *en verv.*
- MOORENKOPPEN; kleur van Paerden, IV, 129.
- MOPSEN; beschrijving van die honden, V, 145.
- MORSE. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIII, 264. XVI, 145. van de beenderen van den kop en van de tanden, XIII, 267. *en verv.* Afmetingen van die beenderen, 269. Beschrijving van de uitwendige deelen van eene vrugt, 265. afmetingen, *ald. en volg.* beschrijving van de ingewanden, 266. *en volg.*
- MOUFFLON. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XI, 229. van de ingewanden, 231. van de beenderen, 234. Afmetingen van de uitwendige deelen, 230. van de ingewanden, 232. *en verv.* van de beenderen, 234.
- MOUSTAC. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIV, 181.
- MUIL van den Stier, IV, 233. dus noemt men ook den bek van den Leeuw, IX, 54.
- MUILEZELS-STREEP bij de Paerden, IV, 130.
- MUIS. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, VII, 191. van de ingewanden, 192. *en verv.* van de beenderen, 196. Afmetingen van de uitwendige deelen, 191. van de ingewanden, 194. *en verv.* van de beenderen, 197. *en verv.*
- MUIS VAN HET PAERD, of kraakbeen aan de neusgaten, IV, 125.
- MUISVAALE KLEUR van Paerden, IV, 130.
- MUSKUS. Beschrijving van de zakken, waarin het vervat is, XII, 252.
- MUSKUS-DIER. Beschrijving van de uitwendige deelen, XVI, 116. *en verv.*
- MUTS, tweede maag van het Rund-dier; derzelver beschrijving, IV, 238.

N.

NAAMLIJST (BEREDENEERDE) is eene reeks van omschrijvingen, IV, 55, aanmerkingen over dezelve, 56. *en verv.*

NACHT-AAP; zijne beschrijving en afmetingen, XIX, 48.

- NACHT-VLIEGER; beschrijving van dien Vledermuis, VII, 75.
- NAGEL van eene ongemeene grootte, van den grooten teen van een meisje gesneden, XV, 218.
- NAGOR. *Ziet* Nanguer.
- NANGUER, XV, 233. Beschrijving van de uitwendige deelen, XVI, 102.
- NEGER (GEVLAKTE) EN GEVLAKTE NEGERIN beschreven, XVIII, 312. *en verv.*
- NEGER (WITTE); beschrijving van eenen, XVIII, 309.
- NEGERIN (JONGE); haar gedroogd vel, XV, 218.
- NEGERIN (WITTE); beschrijving van eene, XVIII, 305. *en volg.* afmettingen van dezelve, 306.
- NEK; bovenst gedeelte van den hals van den Stier, IV, 233.
- NET, derde maag van het Rund-dier, IV, 238. derzelver beschrijving, 239.
- NETTEN bij de Rel-muizen, VIII, 98. bij de Marmeldieren, VIII, 134.
- NEUSBEEN van het Paerd, IV, 124.
- NIEUW-GROEI van het Hert, VI, 29. deszelfs beschrijving, 29, 30.
- NIER-BREKKEN van de nier van een mensch, XV, 247.
- NIL-GAUT; beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XVI, 71. *en verv.*
- NIOU. *Ziet* GNou.

O.

- OCELOT. Beschrijving van de uitwendige deelen van het mannetjen, XIII, 170. *en volg.* van het wijfjen, 171.
- OLIEËN (GROVE) zijn niet onaandoenlijk voor den wijngeest, III, 194. men wil dat zij denzelven niet weerstaan dan als zij niet heet gemaakt zijn geweest, *ald.* olie wordt dik in de lucht, 195.
- OLYPHANT. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XI, 58. *en verv.* van de ingewanden, 66. *en verv.* van de beenderen, 69. *en verv.* van de ingewanden, 69. van de beenderen, 83. *en verv.*
- ONDATRA. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, X, 8. van de ingewanden, 10. *en verv.* van de beenderen, 11. Afmettingen der uitwendige deelen, 9.
- ONTMEUPT Paerd, IV, 138.

ONTLEED-

ONTLEEDKUNDE (VERGELIJKENDE) is nodig tot de kennis van het menschlijk lighaam, IV, 64. Men heeft die noodzaaklijkheid gevoeld, men heeft verscheiden foorten van dieren beschreven; maar die arbeid heeft de vergelijkende ontleedkunde weinig doen vorderen, omdat die beschrijvingen niet naar een ontwerp gemaakt zijn, *ald.* Voorbeeld van een goed plan, *ald.*

ONTLEDINGEN, de meeste menschen hebben 'er een' afkeer van, III, 207. Men kan de ontleedde deelen niet bewaaren zonder dezelve te misvormen, *ald.* men bootst derzelver gedaante en kleur na in wasch, 208.

OOG, door konst gemaakt van hout en andere stoffen door MASTIANI, III, 219—221. ander van yvoir, 221.

OOG van het Paerd, IV, 124.

OOGKUILEN van het Paerd, IV, 125.

OOR, door konst gemaakt van hout door MASTIANI, III, 221—225. van yvoir, 225.

OPENINGEN, enigen dieren bijzonder eigen en buiten aan het lighaam geplaatst. *Ziet* Holligheden.

OPSPUITINGEN. *Ziet* Insputtingen.

ORANG-OUTANG. Beschrijving van eenen door VOSMAER, XIX, 5. *en verv.* Orang-Outang Jocko, XIV, 51.

OTTER. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, VII, 88. van de ingewanden, 89. *en verv.* van de beenderen, 95. Afmetingen van de uitwendig² deelen, 89. van de ingewanden, 93. van de beenderen 96. *en verv.*

OTTER van Kanada. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen en tanden, XIII, 217.

OUANDEROU. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIV, 113. Afmetingen, *ald.*

OUD-WIJFS-KOP van een Paerd, IV, 134.

OUISTITI. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIV, 260. van de ingewanden, 261. *en volg.* van de beenderen, 263. *en volg.* Afmetingen van de uitwendige deelen, 260. *en volg.* van de ingewanden, 262. *en volg.*

P.

PACA. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, X, 188. van de ingewanden, 189. *en verv.* afmetingen van de uitwendige deelen, 188. *en volg.* van de beenderen, 191.

PAERD. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, IV, 124. *en verv.* afmettingen, 144. *en verv.* beschrijving en afmettingen der ingewanden, 147. *en verv.* opvoeding van het Paerd, 123. *en verv.* gebrek van den kop, 134. van de ooren, het voorhoofd, de oogen, hoe die waarteneemen, *ald.* van de onderkaak, 135. van den mond, *ald.* van den hals, de maanen, de schoft, de schouderen, 136. van de borst, de lendenen, de ribben, den buik, 137. van de zijden, van het kruis, *ald.* van de heupen, van den staert, van den elleboog, van de armen, de knieën, *ald.* van de beenen, van de koot, 138. van de hoef, van de kroon van den voet, 139. van de agterste pooten, 140. van de vier pooten, 141. heeren-paerd, 142. post-paerd, *ald.* rij-school-paerd, *ald.* oorlogs-paerd, *ald.* statie-paerd, *ald.* paerd om tot vermaak te rijden, *ald.* vrouwen-paerd, 143. paerd voor de lange jagt, *ald.* voor de jagt met staande honden, *ald.* schiet-paerden, *ald.* koets-paerden, *ald.* post-chaisen-paerden, *ald.* jakkers, werk- of karre-paerden, *ald.* last-paerden, *ald.* couriers-paerden, *ald.* hoedanigheden, welke elk dier paerden hebben moet, 142. *en verv.* de groffte paerden zijn niet minder nodig dan de fijnste, 143. alle de rasfen van paerden zijn van dezelfde soort, *ald.*

PAERDEN-STREKEN, IV, 132.

PAERLTJES, deelen van het gewei van het Hert, VI, 28.

PALM-BEEKHOORN. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, X, 94. van de ingewanden, 96. *en verv.* afmettingen van de uitwendige deelen, 95. *en verv.*

PALMIST. Ziet Palm-Bekhoorn.

PANDEN bij de Rel-muizen, VIII, 98. ~~Wij~~ de marmeldieren, VIII, 134.

PANGOLIN. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, X, 132. *en verv.* Afmettingen, 133. *en volg.* Beschrijving en afmetting van de beenderen van den kop, 134. afmettingen van een Pangolin door ~~dat~~ *den* KLOCKNER, *ald.*

PANTHER. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, IX, 97. *en verv.* van de ingewanden, 100. *en verv.* van de beenderen, 105. Afmettingen van de uitwendige deelen, 99. van de ingewanden, 103. *en verv.* van de beenderen, 105.

PAPION (GROOTE). Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIV, 92. van de ingewanden, 93. *en verv.* van de beenderen, 97. Afmettingen van de uitwendige deelen, 93. van de ingewanden, 95. *en volg.* van de beenderen, 97. *en volg.*

PAPION (KLEINE). Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIV, 96. *en volg.* van de ingewanden, 98. afmettingen van de uitwendige deelen, 97. *en volg.* van de teeldeelen van het wijfjen, 98.

PASAN. Beschrijving van het vel en de hoornen, XII, 187. XV, 249. *en verv.* Pafan en Pafar betekenen ook Bezoard, XII, 190.

PAZAR. Ziet Pafan.

PATAS MET DEN ZWARTEN BAND. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIV, 135. van de ingewanden, 136. *en verv.* van de beenderen, 140. *en volg.* afmettingen van de uitwendige deelen, 135. *en volg.* van de ingewanden, 139. *en volg.* van de beenderen, 141. *en volg.*

PATAS MET DEN WITTEN BAND, XIV, 141.

PATAS

PATAS MET DEN KORTEN STAERT; beschrijving, XIX, 23.

PECARI. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, X, 17. van de ingewanden, 19. *en verv.* van de beenderen, 27. *en volg.* Afmetingen van de uitwendige deelen, 18. *en verv.* van de ingewanden, 25. *en volg.* van de beenderen, 28. *en verv.*

PEKAN. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen en tanden, XIII, 205. de Pekan is de Coafe, 201.

PENS, eerste maag van het rund-dier, derzelver beschrijving, IV, 238.

PERCHAL-ROT. Beschrijving en afmeting van denzelven, XIX, 135.

PERSIKKEBLOESSEM KLEUR van Paerden, IV, 129.

PERSIKKE GRAAUWE KLEUR van Paerden, IV, 131.

PETIT-GRIS. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, X, 89. van de beenderen, 90. Afmetingen van de uitwendige deelen, 89. *en volg.*

PETIT-GRIS van Casan. Beschrijving van deszelfs vel, X, 99.

PETIT-GRIS van Groenland. Beschrijving van deszelfs vel, X, 98.

PETIT-GRIS van de Noord-Kaap. Beschrijving van deszelfs vel, X, 99.

PETIT-GRIS van Noorwegen. Beschrijving van deszelfs vel, X, 99.

PETIT-GRIS van Siberie; beschrijving en afmetingen van denzelven, XIX, 125. *en volg.* van zijn vel, X, 99.

PETIT-GRIS van Triek. Beschrijving van deszelfs vel, X, 99.

PHALANGER. Beschrijving van de uitwendige deelen van een wijffen, XIII, 74. *en volg.* van de ingewanden, 75. van de beenderen, 77. *en verv.* Afmetingen van de uitwendige deelen, 75. van de beenderen, 79. *en verv.* Beschrijving van de uitwendige deelen van een mannetjen, 80. Afmetingen van de uitwendige deelen, *ald. en volg.* afkomst van den naam van *Phalanger*; zonderling maakzel van zijne vingeren, 74.

PHATAGIN. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, X, 135. Afmetingen, 136.

PHOKA. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIII, 252. *en volg.* van de ingewanden, 254. *en verv.* van de beenderen, 258. *en verv.* afmetingen van de uitwendige deelen, 253. van de ingewanden, 257. *en verv.* van de beenderen, 261.

PHOKA (INDISCHE). Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen en tanden, XIII, 262. *en verv.*

PHOKA MET DEN WITTEN BUIK; derzelver beschrijving, XVI, 153.

PINCE, voorste deel der hoof van het Paerd, IV, 127.

PINCHE. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIV, 271. van de ingewanden, 272. *en volg.* afmetingen van de uitwendige deelen, 271. *en volg.*

PIPIAS.

PIPISTRELLE, foort van Vledermuis; deszelfs beschrijving, VIII, 75.

PIS-LEIDER, dubbel aan de regterzijde, III, 187. de Pisleider vertoond door de stof van eene inspuiting, terwijl derzelver zelfstandigheid weg is, XV, 247.

PISVLIES VAN DEN BOK, V, 46. van den Buntfing, VII, 136. van den Ezel, IV, 210. van den Haas, 123. van het Hert, VI, 38. van den Huis-marter, VII, 109. van het Indiaansch Varkentje, VIII, 10. van de Kat, V, 196. van het Konijn, 150. van het Paerd, IV, 159. van den Ram, V, 20, 28. van de Rheeboek, VI, 91. van den Stier, IV, 247. van het Varken, V, 82. *en verv.*

PITHECUS. Beschrijving van denzelven, XIX, 9. *en verv.* Afmettingen van deszelfs uitwendige deelen, 11.

PLOOIEN van het verhemelte van het Paerd, IV, 125.

POLATOUCHE. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, X, 69. van de ingewanden, 71. *en verv.* van de beenderen, 75. Afmettingen van de uitwendige deelen, 70. van de ingewanden, 73. *en volg.* van de beenderen, 76. *en volg.*

POLATOUCHE van Rusland. Beschrijving van deszelfs vel, X, 97. *en volg.*

PORCELEINE KLEUR van Paerden, IV, 131.

POST-PAERD, welke hoedanigheden het moet hebben, IV, 142.

FRAMMEN. *Ziet Borsten.*

PRUIMGATTEN bij Paerden, IV, 137.

PYGMEE, is de Jocko, XIV, 51.

PYRAMES zijn zwarte spanjoletten met vaal boven de oogen, op den smoel, op de keel en op de pooten, V, 142.

R.

RACHITIS. *Ziet Engelsche ziekte.*

RAKOEN. *Ziet Ratou.*

RAM. Beschrijving van zijne uitwendige deelen, V, 13, 14. van de ingewanden, 16. van de beenderen, 23. afmettingen van de uitwendige deelen, 14, 15. van de ingewanden, 20, 21. van de beenderen, 24.

RAM (INDIAANSCH). Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XI, 238. van de ingewanden, 240. Afmettingen van de uitwendige deelen, 239. *en volg.*

RAM

RAM (IJSLANDSCHE). Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XI, 235. van de ingewanden, 237. van de beenderen, *ald.* afmetingen van de uitwendige deelen, 236. van de beenderen, 237.

RANGSCHIKKING EN VERDEELING van de voortbrengzelen der natuur is eene reeks van omschrijvingen als de boom van PORPHYRIUS, IV, 55; zij schaadt de vordering der wetenschappen door slegte omschrijvingen, 56. zij kan niet voldoen in plaats van volledige beschrijvingen, *ald.* zij bestaat uit onvolledige beschrijvingen, nuttig voor de vergelijkende ontleedkunde, omdat zij alle overeenkomstig een agtervolgend plan zijn, 63. Voorstelling van de Rangschikkingen der viervoetige dieren, 77. door KLEIN, 75. door LINNEUS, 77. Gronden van ARISTOTELES omtrent de rangschikkingen, 68. hij neemt alleen voornaame geslachten aan, *ald.* hij maakt geene andere verdeelingen, hij gebruikt geen ontkennend kenmerk, 69. zijne rangschikking in zijne Historie der Dieren, 70. Rangschikking der dieren, van GESNER, ALDROVANDUS, JOHNSTON, zijn onvolledig, 71. die van RAY, *ald.* en verv. gebreken van die rangschikking, *ald.* de rangschikking van de voortbrengzelen der Natuur zijn willekeurige overeenkomsten, 72. en gebrekkig, *ald.* derzelver takken zijn zeer ongelijk in het getal van soorten, die 'er toe te huis moeten gebragt worden, 76. dit gebrek zou gedeeltelijk kunnen verbeterd worden, als men vollediger beschrijvingen maakte, *ald.* onzekerheid van de beginzelen der rangschikkingen, hoe hoog men dezelve moet schatten, 78.

RAS van de Konijnen, VI, 142. en *vervolg.*

RASSEN der Varkens, V, 68—73. der honden, 132—148. der Katten, 188—192.

RATON. Beschrijving van zijne uitwendige deelen, VIII, 196—198. van de ingewanden, 199—201. van de beenderen, 202—203. Afmetingen van de uitwendige deelen, 198. van de ingewanden, 201. van de beenderen, 203. en *verv.* de Raton met den das, met de wilde kat, en met den vos vergeleken, 196. zijne houdingen, *ald.* hij weekt en wrijft zijn eeten in het water, *ald.* hij eet gekookt en rauw vleesch; hij houdt veel van melk, 196, 197. hij klautert op de boomen; men zou die dieren kunnen tam maaken, 197.

RATON, KRAB-EETER. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XVI, 122. en *volg.*

RELMUIS. Beschrijving van de uitwendige deelen, VIII, 96. van de ingewanden, 98. van de beenderen, 101. afmetingen van de uitwendige deelen, 97. van de ingewanden, 100. van de beenderen, 102.

RELMUIS MET DEN VERGULDEN STAERT; deszelfs beschrijving, XIX, 138. afmetingen, *ald.*

RENDIER. Beschrijving van de beenderen van den kop, XII, 98. van het hair van den kop, en van een vel, *ald.* van het gewei, *ald.* en *volg.* van de uitwendige deelen van eene vrugt, 99. van de ingewanden, 101. Afmetingen van de uitwendige deelen, 100. en *volg.* wambuis van een vel van een Rendier, 106. Beschrijving en afmetingen van de uitwendige deelen van het mannetjen en wijfjen, XIX, 161, 165. draad van de zenuw van een Rendier, XV, 232.

REUZEN, XVIII, 211. en *volg.*

(Registers.)

ii

RHEE-

RHEE-BOK. Beschrijving van zijne uitwendige deelen, VI, 86. *en verv.* van de ingewanden, 89. *en verv.* van de beenderen, 94. *en verv.* Afmetingen van de uitwendige deelen, 88. *en verv.* van de ingewanden, 92. *en verv.* van de beenderen, 95. *en verv.* Beschrijving en afmetingen van de uitwendige deelen van een mannetjen en wijfjen, XVI, 26. *en volg.*

RHEEBOK (KLEINE). Beschrijving van de uitwendige deelen van een jongen, XII, 231. van eenen volwasfen, 233. van de tanden, *ald.* Afmetingen van de uitwendige deelen van eenen jongen kleinen Rheebok, 232. van een volwasfen, 233.

RHINOCEROS. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XI, 117. *en verv.* Afmetingen, 120. de Rhinoceros met den olyphant en andere groote dieren vergeleken, 117. afmetingen van de uitwendige deelen, XVI, 6. *en volg.*

RIBBEN-VLIES; een gedeelte dat ten deele kraakbeenig en ten deele beenig geworden is, III, 183.

RIET-BOK; beschrijving en afmetingen van de uitwendige deelen van een mannetjen en wijfjen, XVI, 26. *en volg.*

RING; deel van het gewei van het Hert, VI, 28.

ROEDE-BEEN van den Agouti, VIII, 233. van de Aigrette, XIV, 198. van den Bever, VIII, 193. van den Bosch-marter, VII, 123. van den Buntfing, VII, 137. van den Callitriche, XIV, 199. van den Campagnol, VII, 231. van de Chineefche muts, XIV, 199. van den Coquallin, XIII, 87. van den Das, VII, 84. van den Dashond met kromme pooten, V, 178. van den blaauwen Eekhoorn, X, 98. van de Fret, VII, 138. van den grooten Hazelmuis, VIII, 118. van den kleinen Hazelmuis, *ald.* van den Hermelijn, VII, 152, 155. van den Huis-marter, VII, 108, 122. van het Indiaansch Varkentjen, VIII, 8. *en* 33. van den Inkhoorn, VII, 162, 187. van de Kat, V, 208. van den Krulhond, 178. van den Leeuw, IX, 61 *en* 69. van den Macaque, XIV, 198. van den Magot, XIV, 88. van den Mangabey, XIV, 199. van den Mol, VIII, 56 *en* 66. van den Morfe, XIII, 277. van de Mone, XIV, 199. van den Muis, VII, 211, 155. van den Nacht-vlieger, VIII, 83 *en* 41. van den Ondatra, X, 11 *en* 31. van den Otter, VII, 92, 100, 211. van den Papion, XIV, 122. van de Polatouche, X, 73 *en* 97. van den Rakoen, VIII, 200 *en* 231. van den Relmuis, VIII, 118. van den Rot, VII, 178, 188. van den Souslik, XV, 257. van het Stekelvarken, XII, 291. van den Talapoin, XIV, 200. van den Vari, XIII, 157. van den Veldmuis, VII, 212. van den grooten Veldmuis, VIII, 142. van den Vos, VII, 66. van den Wagthond, V, 176. van het jong van een Wagthond en een Windhond, 177. van den Waterrot, VII, 230. van den Wezel, VII, 154. van den Wolf, VII, 48.

ROMEINSCH DEGEN, bij een Paerd, IV, 133.

ROODBRUINE-PAERDEN, IV, 129.

ROT. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, VII, 175. van de ingewanden, 176. *en verv.* van de beenderen, 183. *en verv.* Afmetingen van de uitwendige deelen, 175. van de ingewanden, 181. *en verv.* van de beenderen, 184. *en verv.*

ROT

ROT (VLEGENDE); eene foort van Vledermuis, XIII, 161.

ROTTE·STAERTEN van de Paerden, IV, 138.

ROUGETTE; beschrijving en afmetingen van de uitwendige deelen, X, 54.

ROUSSETTE. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, X, 46. van de ingewanden, 48. *en verv.* van de beenderen, 50. *en verv.* Afmetingen van de uitwendige deelen, 47. van de beenderen, 52. *en volg.*

RIJSSELSCHÉ honden, V, 146.

S.

SAAMENGROEIJING; derzelver omschrijving, oorzaken, verschillen, uitwerkingen, III, 140. Waare saamengroeiing, derzelver omschrijving, *ald.* valsche saamengroeiing, derzelver omschrijving, *ald.* saamengroeiing van het hoofd van den mensch met den hals, 157. van den schouder met den arm, van den arm met den voor-arm, 158. van de voorhand met den voor-arm of na-hand, 159. van de ribben met derzelver kraakbeenderen, het borstbeen of de wervelbeenderen, *ald.* van de wervelbeenderen, 159, 160. van de beenderen van het bekken met de wervelbeenderen of de dijen-beenderen, 160—162. saamengroeiing van eene ontzagchelijke grootte aan de geleding van een dijbeen met het heup-been, 161, 162. saamengroeiing van een dijbeen met de knieschijf, 163. van dijbeenderen met het scheen-been, *ald.* van de beenderen van het been, *ald.* van de beenderen van het been met den voorvoet, 164. van den voorvoet met den navoet, 165. valsche saamengroeiing van het dijbeen met het heupbeen, 160—162.

SAÏ. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIV, 233. van de ingewanden, 234. *en volg.* van de beenderen, 237. afmetingen van de uitwendige deelen, 233. *en volg.* van de ingewanden, 235. *en verv.* van de beenderen, 237. *en volg.*

SAÏ MET DE WITTE KEEL. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIV, 239. van de beenderen, 240. afmetingen van de uitwendige deelen, 239. *en volg.*

SAÏGA. Beschrijving van zijne hoornen, XII, 185. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XVI, 89.

SAÏMIRI. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIV, 243. van de ingewanden, 244. *en verv.* van de beenderen, 247. *en volg.* afmetingen van de uitwendige deelen, 244. van de ingewanden, 246. *en volg.* van de beenderen, 248. *en volg.*

SAJOU (BRUINE). Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIV, 224. van de ingewanden, 225. *en verv.* van de beenderen, 228. *en volg.* afmetingen van de uitwendige deelen, 224. *en volg.* van de ingewanden, 227. *en volg.* van de beenderen, 229.

SAJOU (GEHOORNDE); deszelfs beschrijving, XIX, 46.

SAJOU (GRAAUWE). Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIV, 230. SAKI.

- SAKI. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIV, 255.
- SARICÓVIENNE. Beschrijving van dezelve, XVI, 142.
- SARIGUE. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, X, 211. *en verv.* van de ingewanden, 214. *en verv.* van de beenderen, 220. *en verv.* afmetingen van de uitwendige deelen, 213. *en volg.* van de ingewanden, 219. *en volg.* van de beenderen, 222. *en verv.* Beschrijving en afmetingen van dezelve, XVI, 123. *en volg.*
- SARIGUE (LANGHAIRIGE). Beschrijving, XVI, 124.
- SCHAAP (IJSLANDSCH), XI, 235.
- SCHARLAKEN-BRUIJN, kleur van Paerden, IV, 129.
- SCHERMAN; beschrijving van denzelven, XIX, 135. *en volg.*
- SCHOUTEN; gedeelten van het gewei van het Hert, VI, 27. groote Scheut, 28. verdeling van de Scheuten, *ald.*
- SCHIMMEL, kleur van Paerden, IV, 130.
- SCHOFT van het Paerd, IV, 125.
- SCHOUDER-BEEN, waarvan een gedeelte in den geheelen omtrek van het been door been-bederf is afgevallen, XV, 218.
- SCHROBBER van het Varken, V, 71, beenderen van den Schrobber, 90.
- SEROTINE, foort van Vledermuis, deszelfs beschrijving, VIII, 75.
- SERVAL. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIII, 165. *en volg.* Afmetingen van de ingewanden, 166.
- SEXE. Ziet Kunne.
- SIAMSCH VARKEN. Ziet Zwijn.
- SLAG-ADER; dubbele uitmelkende slag-ader aan de regter zijde, III, 187.
- SLAGTANDEN, V, 91.
- SLEUTELBEENDEREN van den Bever, VIII, 188. van den Cachicame, X, 166, 168. van den Cayopollin, X, 240, 242. van den Egel, VIII, 30 *en* 31. van den Gibbon, XIV, 71. van den Hamster, XIII, 102, 103. van den kleinen Hazel-muis, VIII, 17. van den grooten Hazel-muis, VIII, 111. van den Inkhoorn, VII, 167. van den Jocko, XIV, 57. van den Magot, XIV, 84. van den Maimon, XIV, 120. van den Mandrill, XIV, 108. van het Marmeldier, VIII, 139 *en* 140. van den Marmosa; X, 233. van den Mieren-eeter, X, 123. van den Mol, VIII, 61. van den Muis, VII, 197. van den Ondatra, welke naar die van den Water-rot gelijken, X, 11. van den Paca, X, 191. van den Papion, XIV, 99. van den Phalanger, XIII, 78, 79. van den Petit-gris, naar die van den Eekhoorn gelijkende, X, 90. van den Polatouche, X, 77. van den Rel-muis, VIII, 103. van den Rot, VII, 184. van de Rousfette, X, 51. van den Sarigue, X, 221, 224. van den Souslik, XV, 256. van den Spitsmuis,

muis, VIII, 45. van het Stekelvarken, XII, 277. van den Vleder-muis, VIII, 86. van den Unau, XIII, 51. van den Veld-muis, VII, 209, 210. van den grooten Veld-muis, VIII, 126. van den Water-rot, VII, 221. van den Water-spitsmuis, VIII, 45.

SMEERSCHIJF van het Paerd, IV, 127.

SNUIT van den Olyphant, XI, 59. met den schrobber van het varken, den mol enz. vergeleken, *ald.* Beschrijving van dien snuit, *ald. en verv.* dezelfde gebruik, 60.

SOUPE DE LAIT, kleur van Paerden, IV, 130.

SOUSLIK. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XV, 252. van de ingewanden, 253. *en verv.* van de beenderen, 256. afmetingen van de uitwendige deelen, 252. *en volg.* van de ingewanden, 255. van de beenderen, 256. *en volg.*

SPAANSCH GROEN verandert de ontleedkundige stukken, die men in wijngeest bewaart, als het 'er zig in vermengd bevindt door overhaaling in koperen vaten, III, 191.

SPANJOLETEN, beschrijving van die honden, V, 142. Zwarte Spanjoletten, *ald.*

SPIEGELBRUIN, kleur van Paerden, 129.

SPIESSEN, eerste gewei van het Hert, VI, 27. derzelver beschrijving, 49, 50.

SPINA VENTOSA, foort van been-uitwas, III, 140.

SPITSMUIS. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, VIII, 36. van de ingewanden, 37. van de beenderen, *ald.* Afmetingen van de uitwendige deelen, 36.

SPITSMUIS (MUSKUS) uit Indie; deszelfs beschrijving, XIX, 137.

SPONZEN van het Hert, VI, 27.

SPOOR; vijfde nagel aan de voorste pooten van de honden; daar zijn 'er somtijds twee of drie aan elken voet, V, 149.

SPOOREN van het Paerd, IV, 128.

SPOORGEZWELLEN van het Paerd, *ald.*

SPREEUWENGRIJZE KLEUR van Paerden, IV, 130.

SPRINGBOK. Beschrijving van de uitwendige deelen, XVI, 98.

STAAR in het oog van een Paerd, IV, 135.

STAERT, gebreken in de staerten der Paerden, IV, 138.

STAM, de twee scheuten van het gewei van het Hert, VI, 28.

STEENBOK. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XII, 125. *en volg.* van de ingewanden, 127. *en verv.* van de beenderen van den kop, 131. Afmetingen van de uitwendige deelen, 126. *en volg.* van de ingewanden, 129. *en verv.*

STEENDOGGEN, beschrijving van dezelve, V, 145.

STEENEN. Steenachtige zaamengroeizels; III, 249—252. derzelver oorzaken, vorming; kern; derzelver ligging in bijna alle deelen van het menschlijk lighaam; derzelver verschil in grootte, kleur en hardheid, 249. steenen in de blaas, die tot kern hadden een kogel, een stuk stof, dat in de blaas gekoomen was, *ald.* steenen uit een gezwel gehaald, 250. steenen uit de nieren, *ald.* steenen uit den balzak, derzelver beschrijving, 251. steen met een spijker 'er in, XV, 222. steen uit de lever en galblaas van menschen, 221. *en volg.* uit de nieren, *ald.* *en* 246. steenen uit de blaas, derzelver doorsnede en beschrijving, 221. *en volg.* steenen uit de voorhuid, 222. steen uit de gal van een os, 223. uit de blaas, 224. uit de blaas van een' rot, 230.

STEKELVARKEN. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XII, 272. *en volg.* van de ingewanden, 274. *en verv.* van de beenderen, 276. Afmetingen van de uitwendige deelen, 273. *en volg.* van de beenderen, 276. *en volg.*

STEKELVARKEN van *Malakka*; deszelfs beschrijving, XIX, 145.

STER; witte plek op den kop van de meeste jonge haazen, VI, 115; men heeft ook eene op eenen ouden haas gezien, *ald.*

STIER. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, IV, 233. *en verv.* afmetingen, 235. Beschrijving en afmetingen van de ingewanden, 238. *en verv.* van de beenderen, 250. *en verv.*

STINKDIER van *Chili*; deszelfs beschrijving, XIX, 113.

STOK-STAERTEN van de Paerden, IV, 188.

STUK (NIEUW) aan den hoorn van een Paerd, IV, 139.

SURIKATE; beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIII, 63. van de ingewanden, 64. *en verv.* van de beenderen, 67. *en verv.* Afmetingen van de uitwendige deelen, 63. van de ingewanden, 66. van de beenderen, 68.

T.

TAFEL van de afmetingen der dieren, redenen waarom men die afmetingen in tafelen gezet heeft, V, 13.

TAGUAN; beschrijving van denzelven, XIX, 129. *en verv.*

TALAPOIN. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIV, 189. van de ingewanden, 190. *en volg.* van de beenderen, 193. Afmetingen van de uitwendige deelen, 189. *en volg.* van de ingewanden, 191. *en verv.*

TAMANOIR. Beschrijving van zijne uitwendige deelen, X, 115. *en volg.* Afmetingen, 116. *en volg.*

TAMARIN.

TAMARIN. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen , XIV, 257. Afmettingen , *ald.*

TANDEN van den Agouti, VIII, 227. van den Aï, XIII, 56. van den Antilope, XII, 187. van den Aurochs, XI, 251. van den Axis, XI, 249. van den Babirousia, XII, 288. van den Bever, VIII, 187. van den Beer, VIII, 158. van den blaauwen Eekhoorn, X, 90. van den Blad-Vledermuis, XIII, 161. van den Bok, 47, 48. van den Bubalus, XII, 225. van den Buffel, XI, 206. van den Buntflug, VII, 128. van den Cabiai, XII, 264. van den Cachicame, X, 165, 179. van den Caracal, XII, 292. van den Cayopoliu, X, 240. van den Chinche, XIII, 202. van den Campagnol, dezelfde als die van den Water-rot, VII, 221. van den vliegende Campagnol, X, 60. van den Civet, IX, 202. van den Coase, XIII, 201. van den Coati, VIII, 215. van den Cougarar, IX, 130. van het Damhert, VI, 70. van den Das, VII, 78. van den Dromedaris, XI, 155, 169. van den Dugon, XIII, 278. van den Egel, VIII, 29. van den Eland, XII, 103. van den Ezel, IV, 211. van den Foslane, XIII, 221. van de Fret, VII, 136. van de Gazelle, XII, 174. van den Gembok, XII, 135. van de Genetkat, IX, 212. van den Gibbon, XIV, 70. van de Grimme, XII, 223. van den Haas, VI, 127. van den Hamster, XIII, 102. van den kleinen Hazelmuis, VIII, 117. van den grooten Hazelmuis, VIII, 111. van den vliegende Hazelmuis, X, 63. van den Hermelijn, XVII, 65. van het Hert, VI, 42. van den Hippopotamus, XII, 68. *en verv.* 76. *en verv.* van het Hoef-ijzer, VIII, 88. van den Hond, 163—166, 176. van den Huis-marter, VII, 111. van den Hyena, IX, 173. van den Jakhals, XIII, 183. van het Indiaansch Varkentje, VIII, 13. van den Inkhooorn, VII, 166. van den Jocko, XIV, 55. van den Kameel, XI, 155. van de Kat, 200. van den Kevel, XII, 177. van het Konijn, VI, 153. van den Lamantin van Senegal, XIII, 275. van het Lans-ijzer, XIII, 161. van den Leeuw, IX, 64. van den Loris, XIII, 150. van den Luipaard, IX, 109. van den Lijnx, IX, 145. van den Macaque, XIV, 130. van den Magot, XIV, 83. van den Maimon, XIV, 120. van den Makis, XIII, 129. van den Mandrill, XIV, 108. van den Mangouste, XIII, 117. van het Marmeldier, VIII, 138. van den Marmosa, X, 232. van den vliegende Marmot, X, 59. van den Mococo, XIII, 136. van den Mol, VIII, 60. van den Mongous, XIII, 142. van den Morfe, XIII, 268. 277. *en verv.* 268. van den Muis, VII, 196. van den Nacht-vlieger, VIII, 85. van den Olyphant, XI, 61, 72. *en verv.* 79. *en verv.* 83, 90. *en verv.* van den Ondatra, X, 11. van den Otter, VII, 95. van den Paca, 191. van het Paerd, IV, 167. van den Palm-Eekhoorn, X, 96. van den Panther, IX, 105. van den Papion, XIV, 99. van den Phalanger, XIII, 77. van den Phoka, XIII, 258. van de Indiaansche Phoka, XIII, 263. van den Pecari, X, 27. van den Pekan, XIII, 205. van den Pipistrelle, VIII, 88. van den Polatouche of vliegende Eekhoorn, X, 75. van den Ram, V, 23. van den Raton, VIII, 202. van den Rel-muis, VIII, 102. van het Rendier, XII, 98. van den Rhinoceros, XI, 120. van den Rheebok, VI, 95. van het klein Rheebokjen, XII, 231, 250. van den Rot, VII, 183. van den Rougette, X, 54. van den Rousfette, X, 50. van den Sarigue, X, 220. van den Serotine, VIII, 88. van den Souslik, XV, 256. van den Spitsmuis, VIII, 37. van den Steenbok, XII, 131. van het Stekelvarken, XII, 275. van den Stier, IV, 252. van den Surikate, XIII, 67. van den Tapir, XV, 232. van den Tarfier, XIII, 72. van den Tatuete, X, 180. van den Tijger, IX, 81. van den Unau, XIII, 51.
 van

van den Vanfire, XIII, 123. van het Varken, V, 90—92. van den Veld-marter, VII, 111. van den Veld-muis, VII, 209. van den grooten Veld-muis, VIII, 126. van den vliegende Veld-muis, X, 58. van den Vifon, XIII, 206. van den Vleder-muis, VIII, 85. van den vliegende Rot, XIII, 162. van den Vos, VII, 66. van den Water-rot, VII, 221. van den Wezel, VII, 145. van den Water-spitsmuis, VIII, 44. van den Wolf, VII, 37. van den Zibet, IX, 194. van den Zorille, XIII, 203.

TANREC. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XII, 287.

TAPIR; deszelfs tanden, XV, 232. Beschrijving van een Tapir door ALLAMAND, XI, 259. *en verv.* Beschrijving van dat dier, XVI, 33. *en verv.* afmetingen van de ingewanden, 38. *en volg.*

TARSIFR. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIII, 72. van de tanden, *ald.*

TARTAAR; ontveescht hoofd van een Tartaar, XV, 218.

TATOUS, derzelver beschrijving, X, 158. *en verv.*

TATUETE OF TATOU MET AGT GORDELS, vergeleken met den Cachicame, X, 169. *en verv.*

TEKENINGEN, kleuren van het hair van het Hert, VI, 27.

TENDRAC. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XII, 287. Beschrijving en afmetingen, XIX, 144.

TEPELS. Ziet Borsten.

TONG van een Leeuw, IX, 68.

TONGBEEN van den Agouti, VIII, 232. van den Alouatte, XIX, 39. *en volg.* van den Axis, XI, 255. van den Bever, VIII, 193. van den Bok, 48. van den Bosch-marter, VII, 123. van den Buntfing, VII, 137. van den Cabiai, XII, 289. van den Cachicame, X, 168. van den Callitriche, XIV, 199. van den Campagnol, VII, 231. van den Caracal, XII, 292. van den Cayopollin, X, 241. van de Chineesche muts, XIV, 199. van den Coati, VIII, 232. van den Coquellin, XIII, 87. van den Cougar, IX, 148. van den Civet, IX, 203. van het Damhert, VI, 70. van den Das, VII, 83. van den Dromedaris, XI, 159. van den Egel, VIII, 29. van den Ezel, IV, 211. van den Fret, VII, 138. van den Gibbon, XIV, 87. van den Haas, VI, 128. van den Hamster, XIII, 124. van den grooten Hazelmuis, VIII, 118. van den kleinen Hazelmuis, *ald.* van den Hermelijn, VII, 155. van het Hert, VI, 42. van den Hond, 166. van den Huis-marter, VII, 122. van het Indiaansch Varkentjen, VIII, 13. van den Inkhoorn, VII, 187. van den Kameel, XI, 170. van de Kat, 200. van het tam Konijn, VI, 159. van het wild Konijn, 158. van den Loris, XIII, 157. van den Lijnx, IX, 149. van den Macaque, XIV, 198. van den Nagot, XIV, 88. van den Mangabey, XIV, 199. van het Marmeldier, VIII, 143. van den Marmosa, X, 244. van den Miceneeter, X, 125. van den Mococo, XIII, 156. van den Mol, VIII, 66. van den Mongous, XIII, 156. van den Moufflon, XI, 255. van den Muis, VII, 211. van den Nachtvlieger, VIII, 91. van den Ondatra, X, 31. van den Otter,

ter, VII, 100. van het Paerd, IV, 167. van den Panther, IX, 107. van den Patas met den zwarten band, XIV, 198. van den Pecari, X, 33. van den Phalanger, XIII, 86. van den Polatouche, X, 97. van den Rakoen, VIII, 231. van den Ram, V, 24. van den Rel-muis, VIII, 118. van den Rheeboek, VI, 95. van den Rot, VII, 188. van de Rousfette, X, 55. van den Sarigue, X, 244. van het Siamisch Varken, 108. van den Souslik, XV, 257. van den Spitsmuis, VIII, 65. van het Stekelvarken, XII, 291. van den Stier, IV, 252. van de Surikate, XIII, 86. van den Talapoin, XIV, 200. van het Varken, 107. van den Veld-muis, VII, 212. van den grooten Veld-muis, VIII, 142. van den Vos, VII, 66. van den Wagthond, 176. van den Water-spitsmuis, VIII, 44. van den Water-rot, VII, 230. van den Wezel, VII, 154. van het wild Zwijn, 108. van den Windhond, 177. van den Wolf, VII, 48. van den Zebra, XII, 75. van den Zibet, IX, 216.

TONG-RIEMTJEN bij de kinderen, XVIII, 197.

TOUAN; beschrijving van denzelfen, XIX, 122.

TOURDILLE OF LIJSTERGRIJZE KLEUR van Paerden, IV, 130.

TRAAN-BEENDEREN van het Paerd, IV, 144.

TRAAENEN van het Hert; de stof, die in de traan-putten is, VI, 30.

TRAAAN-PUTTEN van het Hert, VI, 30, 42.

TRANSTRAVAT, kleur van het been van het Paerd, IV, 131.

TRAVAT. *Ziet* Transtravat.

TROMP van den Olyphant. *Ziet* Snuit.

TURKOIS, welker zelfstandigheid yvoir is, XI, 93. de Perfische verliezen hunne kleur in het vuur; die van Languedoc zijn niet minder dan de Oostersche. volgens REAUMUR; het blaauw van de Languedoksche Turkoifen is duurzaamer dan het blaauw van de Perfische; daar is verschil in, *ald.*

TYGER. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, IX, 80. *en verv.* van de beenderen, 81. Afmettingen van de beenderen, 82. *en verv.* afmettingen van eenen, XIX, 109.

TZEIRAN. Beschrijving van een zijner hoornen, XII, 186.

U.

Uiers. *Ziet* Borsten.

UITWAASSEMING van de geestrijke deelen in de fleschen der Kabinetten; derzelver flegte uitwerkingen, III, 191, 192. Kurk belet die uitwaasfeming onvolkoomen, 192. hoe de fleschen te sluiten om de vervlieging te beletten, *ald.* door DU HAMEL, 193. door REAUMUR, 194. Vervlieging van de geestrijke vogten door eene draad, die door het dekzel van de flesch loopt, 193. men belet dit door een paerden-hair in plaats van eene draad te gebruiken, *ald.*
(Registers.) Kk

ald. de uitwaasfeming belet door vette olieën, 194. door kaarsvet, door sperma-ceti, *ald.* Omgekeerde flesch, in welke de uitwaasfeming niet merkbaar was door middel van de olie, 195, 196. door kwik, 196, 197. Middel om de vervliegeling van den wijngeest te beletten door een amalgamum van kwik en loot, 199, 200. Hoe dat amalgamum te maaken, 199. Hoe het te gebruiken, *ald.* kosten van hetzelfde; hoe het meer dan eens te doen dienen, *ald.* Uitwaasfeming van geestrijke vogten door vette olieën belet, IV, 181. door een mengzel van lood en kwik, 180.

UITWAS VAN BEEN, *spina ventosa* genoemd, III, 140.

UITWASSEN VAN BEENDEREN. Omschrijving van de uitwasfingen (*exostosis*), III, 139. derzelver verschillen en oorzaken, *ald.* aanmerklijk uitwas op een menschlijk dijebeen, 153, 154. uitwas op de beenderen van de geleding der knie, 154, 155. op het been van den arm en den voor-arm, 151, 152. op dijen-beenderen, 152, 153. zeer aanmerklijke op dijen-beenderen, 153, 154. op beenderen van het been, 155 — 157.

UNAU. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIII, 46. van de ingewanden, 48. *en volg.* van de beenderen, 50. *en verv.* afmetingen van de uitwendige deelen, 47. *en volg.* Gang van den Unau, houdingen, die hij aanneemt, 46.

URSON. Beschrijving van zijne uitwendige deelen, XII, 284. afmetingen, *ald.*

V.

VANSIRE; beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIII, 123. van de tanden, *ald.*

VARI. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XIII, 144. van de ingewanden, 145. Afmetingen van de uitwendige deelen, 144. van de ingewanden, 146. *en volg.*

VARKEN. *Ziet* Zwijn.

VEL van een mensch, dat bereid is, III, 189.

VELD-MARTER. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, VII, 104. *en verv.* van de ingewanden, 106. van de beenderen, 111. Afmetingen van de uitwendige deelen, 105. Dennen- en Beuken-Martens, 118.

VELD-MUIS. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, VII, 203. van de ingewanden, 205. *en verv.* van de beenderen, 208. Afmetingen van de uitwendige deelen, van eenen Veld-muis en een Bosch-muis, 203. *en verv.* van de ingewanden, 207. *en verv.* van de beenderen, 209. *en verv.*

VELD-MUIS

VELD-MUIS (GROOTE). Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, VIII, 121. van de ingewanden, 122. *en verv.* van de beenderen, 126. Afmeetingen van de uitwendige deelen, 121. van de ingewanden, 124. *en verv.*

VERVLEGING. Ziet Uitwaasfeming.

VETACHTIGE BLADEREN van den Rel-muis, VIII, 98.

VIGOGNE. Beschrijving en afmetingen van deszelfs uitwendige deelen, XVI, 109. *en volg.*

VITLOK van een Paerd, IV, 127.

VISON. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen en tanden, XIII, 206.

VLEDER-MUIS. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, VIII, 71. *en verv.* van de ingewanden van den Nagt-vlieger, 80. *en verv.* van de beenderen van den Vleder-muis, 85. van den Groot-oor, 87. van den Nagt-vlieger, 85, 88. van de Serotine, *ald.* van de Pipistrelle, *ald.* van het hoef-ijzer, *ald.* Afmetingen van de uitwendige deelen van den Vleder-muis, van den Groot-oor, van den Nagt-vlieger, van de Pipistrelle, van de Barbastelle en van het Hoef-ijzer; Vleder-muizen van verschillende soort, 78. *en verv.* van de ingewanden van den Nagt-vlieger, 83. van de beenderen van den Vleder-muis, 89. *en verv.* sommige Natuurkundigen hebben de Vleder-muizen onder de vogelen geplaatst, 71. De Vleder-muizen op vier pooten beschouwd als de andere viervoetige dieren, *ald.* bewegingen der Vleder-muizen, *ald.* daar zijn er die zig aan de agterste pooten ophangen om te rusten, 72. hunne vlugt, *ald.* vliezen van hunne vleugelen, 73. De vleugelen van de Vleder-muizen zijn voorste pooten, *ald.*

VLIES door RUISCH opgespoten, III, 175.

VOANG-SHIRA is de Vanfire, XIII, 123.

VOET VOL VAN HET PAERD, wat dit zij, IV, 140.

VOETZOOI van den Dromedaris en den Kameel, XI, 158 *en* 168.

VOGT, om ontleedkundige stukken in te bewaaren door MONRO uitgevonden, III, 190. door RUISCH, 191.

VOOREN van het verhemelte van het Paerd, IV, 125.

VOOR- EN AGTERSTEL van een Paerd, IV, 128.

VOORTTEELING; voornaamste tegenwerping, welke men doen kan tegens alle stelsels met opzigt tot de voortteeling, II, 43. Eerste antwoord op deeze tegenwerping, 43, 44.

VORK van het been van een Paerd, IV, 127.

VOS. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, VII, 55. van de ingewanden, 57. *en verv.* van de beenderen, 60. Afmetingen van de uitwendige deelen, 56. *en verv.* van de ingewanden, 58. *en verv.* van de beenderen, 60. *en verv.*

VOS (WITTE); afmettingen van denzelfven, XIX, 150.

VOSSEN-HAIR, kleur van Paerden, IV, 130.

VOSSEN-STAERT, is de Saki, XIV, 255.

VRUGT van den Bok, 46, 52. van den Cachicame, X, 177. van den Campagnol, VII, 228. van den Ezel, IV, 210. waarneemingen op de vrugt van eene Negerin, XVIII, 193. *en verv.* van de Fret, 136. van den Haas, VI, 123, 134. van het Hert, VI, 37. *en verv.* en XV, 228. van den Hippopotamus, XII, 63. *en verv.* van den Hond, 160, 175. *en verv.* van den Huis-marter, 109. van het Indiaansch Varkentje, VIII, 10. van den Inkhorn, 163. van de Kat, 195, 206. van het Konijn, VI, 150, 158. van den Lamantin, XIII, 270. *en verv.* van den Mol, VIII, 58. menschlijke, III, 200 menschlijke, van een of twee duimen grootte, III, 200. van drie en eene halve duimen, 203. van zeven duimen, *ald.* van tien duimen, *ald.* van een Aap, XIV, 200. van den Haas, XV, 229. van het Konijn, *ald.* monsterachtig, van een mensch, III, 203—205. XV, 219, 220. van den Roussette, XV, 231. van een Varken, XV, 225. van den Muis, 194. van den Ooi, V, 20. van het Paerd, IV, 158. van den Rhee-bok, VI, 91. *en verv.* 100. van den Rot, VII, 180, 181. van den Spitsmuis, VIII, 37. van den Stier, IV, 246. *en verv.* 261. van het Varken, 82—86, 106. van den Veld-muis, 206. van den grooten Veld-muis, VIII, 124. van den Water-rot, 218. van den Spits-muis, VIII, 42. van het wild Zwijn, 82 *en verv.*

VRUGTEN (MENSCHLIJKE) die in het lijf der moeder gebleven zijn langen tijd na den natuurlijken tijd der zwangerheid, III, 203.

W.

WADB van het Paerd, IV, 127.

WAGTHONDEN; derzelver beschrijving; men houdt de zwarte voor beter dan de andere, V, 137.

WALRUS. *Ziet Morfe.*

WALVISCH-SOORTEN. *Ziet Cetacea.*

WANGEN-ZAKKEN van de Aapen, XIV, 77. van den Souslik, XV, 252. van den Hamster, XIII, 100.

WANSCHEPZEL van een mensch zonder hoofd, III, 203. in de gedaante van een borstbeeld, 204. welks ingewanden van de regter naar de linker zijde verplaatst zijn, *ald.*

WASCH;

WASCH; ontleedkundige stukken in wasch, en hout nagebootst, III, 207—242. hoofd van wasch, geboetseerd en gekleurd door ZUMBO, 208. ontleedkundige stukken in wasch, door DESNOUES gemaakt, 208, 209. door D. HOFMAN aangehaald, *ald.* naar Londen overgevoerd, 210. door LA CROIX gemaakt naar de ontleding van DU VERNEY voor den Czar PETER, *ald.* hoe men dezelve in wasch vervaerdigt, 210, 211. zij hebben de doorschijnendheid en het blinkende van het vleesch, 210. de wijze van de wasch te kleuren is in Italie uitgevonden, 211. men maakt 'er te Parijs een geheim van, *ald.* men kan thans ontleedkundige stukken in wasch maaken, die volmaakter zijn dan die van ZUMBO, DESNOUES en DE LA CROIX, 212. Gebreken van de wasch, hoe dezelve te verbeteren, *ald.* hoofd van wasch door ZUMBO naar Frankrijk gebragt, 212—214. ander, door DE LA CROIX gemaakt naar de ontleding van den Heer DU VERNEY, 215—218. deelen van het hoofd, in wasch geboetseerd naar de ontleding van DU VERNEY, 218, 219. andere deelen van het hoofd in wasch door RUFFEL, 218. Hart in wasch, door den Heer SUE, 226. de borst-buis in wasch, door FAGET geboetseerd, 226, 227. Nier in wasch, *ald.* Teeldeelen van den man in wasch geboetseerd door FAGET, 227—230. andere stukken, verbeeldende de teeldeelen van den man en de vrouw; zij zijn met vernis of wasch bekleed, of in hun geheel van die stoffe gemaakt, 230—240. regter arm van een' mensch, ontleed en in wasch geboetseerd, 240—242. geleding van de knie, in wasch geboetseerd, 242.

WATER-BLAASJENS in het lighaam van een haas gevonden, VI, 117.

WATER-ROT. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, VII, 214. van de ingewanden, 215. *en verv.* van de beenderen, 220. *en verv.* Afmettingen van de uitwendige deelen, 214. *en verv.* van de ingewanden, 219. *en verv.* van de beenderen, 222. *en verv.*

WATER-ROT van Kanada. Beschrijving van zijn vel, XV, 230.

WATER-ROT van Straatsburg. Ziet Scherman.

WATER-SPITSMUIS. Beschrijving van de uitwendige deelen, VIII, 39. van de ingewanden, 40. *en verv.* van de beenderen, 44. *en verv.* afmettingen van de uitwendige deelen, 39. van de ingewanden, 42. van de beenderen, 46. dat dier was niet door de natuurkundigen waargenoomen geworden, 39.

WEZEL. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, VII, 141. der ingewanden, 142. van de beenderen, 145. afmettingen van de buitenste deelen, 141. van de ingewanden, 144. *en verv.* van de beenderen, 146.

WEZEL MET EENEN ZWARTEN STAERT, VII, 150. *en verv.*

WIGGE-TANDEN, laatste snijtanden van het Paerd, IV, 125.

WINDHONDEN, beschrijving van de groote, kleine en middenmaatige, V, 138.

WOLF. Beschrijving van de uitwendige deelen, VII, 30. *en verv.* van de ingewanden, 33. van de beenderen, 37. Afmetingen van de buitenste deelen, 32. *en volg.* van de ingewanden, 34. *en verv.* van de beenderen, 37. *en verv.*

WOLF (ZWARTE). Beschrijving van zijne uitwendige deelen, VII, 42. afmetingen, *ald.* beschrijving van de ingewanden, 43. *en volg.* afmetingen van de uitwendige deelen, 44. *en verv.* geraamte, 46.

WOLVEKLEUR in de Paerden, IV, 129, 130.

WOLVEN, jonge, VII, 47.

WORMEN in de maag van het Paerd, IV, 151. in de maag van een Ezel, 205. in de lever van den Ezelin, 206. in de pens en de muts der Rund-dieren, 241. in de lever van een Os, 442. van Schaapen, V, 16, 17. in het galblaasjen van den Water-spitsmuis gevonden, VIII, 40.

WIJN van Syracuse, door middel van olie bewaard, III, 194.

WIJNGEEST, verschillende oorzaken van de geele kleur, die hij aanneemt in de fleschen van een kabinet, hoe dit te beletten, III, 193. hoe deszelfs vervliëging te beletten, 191—200. IV, 180.

Y.

YVOIR, XI, 74. *en verv.* deszelfs kleur, *ald.* groen yvoir, *ald.* en 94. dof yvoir, 75. verandering van kleur in het yvoir, *ald.* hoe het weer wit te maaken als het geel is, *ald.* deszelfs gebreken, 76; korrelig yvoir, *ald.* grof yvoir, *ald.* maakzel van het yvoir, *ald.* deszelfs onderscheidend kenmerk, *ald.* spleeten in het yvoir, 77. deszelfs laagen, *ald.* yvoir met been vergeleken, 78. verschillende foorten van yvoir, 94. *en verv.*

Z.

ZADELRUG van een Paerd, IV, 137.

ZAINS; eenkleurige Paerden, IV, 131.

ZAKKEN (REUKGEEVENDE). Ziet Holligheden.

ZAKKEN

ZAKKEN van de Aapen, XIV, 77. van den Souslik, 252. van den Bever, VIII, 183, 185. van den Hamster, XIII, 100.

ZAKKING van de hoef van een Paerd, IV, 139.

ZEBRA. Beschrijving van deszelfs inwendige deelen, XII, 20. *en verv.* van de ingewanden, 23. van de beenderen, 26. Afmetingen van de uitwendige deelen, 22. *en volg.* van de ingewanden, 24. *en verv.*

ZEBU. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, XI, 211. afmetingen, *ald.* *en volg.* de Zebu met den Stier vergeleken, *ald.*

ZEE-BEER, beschrijving van denzelven, XVI, 172.

ZEEG; derzelver beschrijving, VI, 87. *en verv.*

ZEE-KOE. *Ziet* Morfe.

ZEE-LEEUW; beschrijving van denzelven, XVI, 183. *en verv.* afmetingen, 187.

ZEE-OS, is de Phoka, XIII, 262.

ZEE-OTTER. *Ziet* Saricovienne.

ZENUW van een Paerd, IV, 138.

ZELFSTANDIGHEDEN, die reuk geven, einigen dieren bijzonder eigen. *Ziet* Holligheden.

ZIBET. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, IX, 188. van de ingewanden, 190. *en verv.* van de beenderen, 194. *en verv.* afmetingen van de uitwendige deelen, 189. van de ingewanden, 193. *en verv.* van de beenderen, 195. *en verv.*

ZILVERGAAUWE KLEUR van Paerden, 130.

ZORILLE. Beschrijving van deszelfs uitwendige deelen, en van de tanden, XIII, 203.

ZOUTVATBN OF OOGKUILEN van het Paerd, IV, 125.

ZWAGTELS van de Egyptische Mummieën, III, 238. zij loopen niet over het aangezicht; als het niet met linnen bedekt is, valt het tot stof, zoo dra de Mummie in de lucht komt, *ald.*

ZWEL-

ZWART, verschillend zwart van de kleur van Paerden, IV, 129.

ZWELVRATTEN van het Paerd, IV, 128.

ZWIJN. Beschrijving van de uitwendige deelen van het wild Zwiijn, het Siamisch Varken en de Beer, V, 68—70. van de ingewanden, 75—80. van de beenderen, 89—95. van de slagstanden, 91. Afmetingen van de uitwendige deelen, 73—75. van de ingewanden, 86—89. van de beenderen, 95—99. Het wild Zwiijn is het oorspronkelijk ras, van hetwelk dat van het gewoon varken en het Siamisch Varken afkomstig zijn, 68. zijn onderst kaakenbeen, aanmerklijk om de plaatling der tanden, XV, 224. *en volg.*

WILD ZWIJN (AFRIKAANSCH); beschrijving van hetzelfde door ALLAMAND, V, 104.

ZWIJN (WILD) van Kaap Verd. Beschrijving van een gedeelte van deszelfs kaakenbeenderen, XV, 234. van den staert, *ald.* van de vier voeten, 235. deszelfs beschrijving, XIX, 151.

ZWIJN (WILD) van Madagaskar. Beschrijving van den ontleeschden kop, XV, 225.

CONCORDANTIE

E N

REGISTER,

VAN ALLE DE NAAMEN, WAARMEDE DE VIERVOE-
TIGE DIEREN IN VERSCHILLENDE TAALEN
BENOEMD ZIJN IN DE NEGENTIEN
DEELEN VAN DE NATUURLIJKE
HISTORIE

V A N D E N G R A V E

D E B U F F O N (a).

A.

- AAP (GEMASKERDE) VAN GUINEA, de *Baviaan met den honden-smoel*, XIX, 18.
AAP (GROENE), de *Callitriche*, XIV, 173.
AAP (HUILENDE), de *Alouatte*, XIX, 34.
AAP MET DEN VARKENS-STAEKT; EDW. de *Maimon*, XIV, 114.
AAP MET DEN VOSSEN-STAEKT, de *Sa-ki*, XIV, 254.
AAP (ROODE) VAN SENEGAL, de *Pa-tas*, XIV, 133.
AAP (ROODE) OP Cayenne, de *Alouatte*, XIX, 34.
AAP VAN MOCO, de *Lowando*, XIX, 19.
AARD-BEEKHOORN, X, 91.
AARDHOND (KLEINE), RACZINSKY, de *Zemni*, XV, 43.
AARDMANNETJEN, de *groote Gerbo*, XV, 186.
AARD-

(a) De omschrijvingen van de Systematische Naamlijst-Schrijvers heb ik op dit Naam-Register niet gebragt, dan voor zoo verre zij geheel van de gemeene benamingen in het latijn afwijken.

Ik moet den Leezer ook waarschuwen dat, dit Register enkel eene Concordantie van naamen zijnde, men daarop niet zal aangetekend vinden alle de verschillende plaatsen, waarop van de dieren wordt gesproken; deeze zal men in de voorige Registers vinden.

(Registers.)

- AARD-SCHAAP, in Peru, de *Lama*, XIII, 29.
 AARD-VARKEN, een *Mieren-eeter* van de Kaap, XVI, 17.
 ABADA, Portugeesch, de *Rhinoceros*, XI, 104.
 ABADA, in de Indiëen, op Java, in Bengale en te Patana, de *Rhinoceros*, XI, 104.
 ACANTHION *cauda prolonga*, KLEIN, de *Urson*, XII, 282.
 ACANTHION *Echinatus*, KLEIN, aangrenzende soort van den gemeenen *Egel*, VIII, 19.
 ACARIMA, op Cayenne, de *Marikina*, XIV, 265.
 ACOUCHI, XV, 51, 144.
 ACUTI, DE LAËT, de *Agouti*, VIII, 217.
 AGUTI, PISO, de *Agouti*, VIII, 217.
 ACULLIANE, Mexicaansch, de *Mazame*, XII, 218.
 ADDACE, de *Antilope*, XII, 154.
 ADAX, de *Antilope*, XII, 155.
 ADDIBO, Italiaansch, de *Jakhals*, XIII, 176.
 ADIMAIN, *Schaap* met een kossem, XI, 216.
 ADIL, in de Levant, de *Jakhals*, XIII, 176.
 ADIL, in Madura, de *Jakhals*, XIII, 176.
 ADIVE, een *Jakhals*, XIII, 176.
 ÆTHIOPS SIMIA, LINN., de *Mangabey*, XIV, 156.
 AFF, Hoogduitsch, *Aap*, XIV, 60.
 AGLEKTOK, in Groenland, de *Phoka* met de halve maan in zijn derde jaar, XVI, 159.
 AGOUTI, VIII, 217, XV, 143.
 AHU, Persiaansch, eene soort van *Gazelle*, XII, 150.
 AÏ, XIII, 38.
 AIGRETTE, XIV, 123.
 ΑΙΛΟΨΟΣ, Grieksch, de *Kat*, V, 180.
 AIOTOCHTLI, HERNAND., de *Tatuete* of *Schildvarken* met agt gordels, X, 146.
 AIOTOCHTLI, NIEREMB., de *Cachicame* of het *Schildvarken* met negen gordels, X, 147.
 ΑΙΖ, Grieksch, de *Geit*, V, 31.
 AIZZO, Italiaansch, de *Egel*, VIII, 17.
 ALAGTAGA; soort van *Gerboise*, XIII, 107.
 ALCE; Latijn, de *Eland*, XII, 79.
 ALCO, XV, 47.
 ALGAZEL, de gemeene *Gazelle*, XII, 147.
 ALGULA, LINN., de *Aigrette*, XIV, 123.
 ΑΛΛΗ, Grieksch, de *Eland*, XII, 79.
 ALLOCAMELUS, GESN. de *Lama*, XIII, 30.
 ΑΛΛΗΕΖ, Grieksch, de *Vos*, VII, 49.
 ALLOUPH, Hebréeuwsch, de *Os*, IV, 215.
 ALOUATE, XIV, 203.
 ALPAQUE, de *Paco*, XIII, 29.
 AMADRYAS (SIMIA) LINN., de *Baviaan* met den honden smoel, XIX, 17.
 AMBIRA GULO, in Congo, de *Lamantin*, XVI, 189.
 AMMON CAPRA, LINN. de *Mouflon*, XI, 213.
 ANA, Chaldeeuwsch, *Ooy*, V, 1.
 ANE, Fransch, de *Ezel*, IV, 185.
 ANE RAYÉ, BRISS., de *Zebra*, XII, 13.
 ANIMAL, CAUDIMANUM, NIEREMB., de *Cayopollin*, X, 234.
 ANIMAL DU MUSC., *Mem. de l'Acad.*, de *Zibet*, IX, 178.
 ANIMAL NOSCHIFERUM, RAY, het *Muskus-dier*, XII, 243.
 ANIMAL ZIBETHI, ALDROV., de *Zibet*, IX, 178.
 ANTA, de *Tapir*, XI, 256.
 ANTA, Portug., de *Tapir*, XI, 256.
 ANTAMBA, Madagaskarsch, de *Lui-paard*, IX, 95.
 ANTE, de *Tapir*, XI, 256.
 ANT-EATER (LITTLE) EDWARDS, de *Kleine Mieren-eeter*, X, 102.
 ANTILOPE, XII, 154.
 ANTILOPE (INDIAANSCH), XII, 155.
 AOUARE, BARRERE, de *Sarigue*, X, 193.
 APAR OF TATOU APARA, *Tatou* of *Schildvarken* met drie banden, X, 143.
 APE, Engelsch, *Aap*, XIV, 60.
 APE (TUFTED), PENNANT, de *Choras*, XIX, 15.

APER,

- APER, Latijn, *Wild Zwijn*, V, 68.
 APER INDICUS ORIENTALIS, SEBA, de *Babirousfa*, XII, 253.
 APER MEXICANUS, FABER, de *Pecari*, X, 12.
 APER MEXICANUS MOSCHIFERUS, RAY, de *Pecari*, X, 12.
 APER ORIENTALIS, BRISS., de *Babirousfa*, XII, 253.
 APEREA, XV, 53.
 APOSSUMES, de *Sarigue*, X, 193.
 ARABATA, bij de Orenoque, de *Alouate*, XIV, 203.
 ARCTOPITHECUS, GESN. de *Ai*, XIII, 38.
 ARGALI, Tartarsch, *Wild Schaap*, de *Mouffon*, XI, 213.
 ARIES, Latijn, *Ram*, V, 1.
 ARIES, GUINEËNSIS, five ANGOLENSIS, MARCGR., de *Adimain*, XI, 216.
 ARIETE, Italiaansch, *Ram*, V, 1.
 ΑΡΚΤΟΣ, Grieksch, de *Beer*, VIII, 144.
 ARMADILLO, Spaansch, de *Schildvarkens*, X, 140.
 ARMADILLO AFRICANUS, BRISS., de *Kabassou* of het *Schildvarken met twaalf gordels*, X, 149.
 ARMADILLO, MEXICANUS, BRISS., de *Encoubert*, of het *Schildvarken met zes gordels*, X, 145.
 ARMADILLO, feu *Tatou* genus alterum, CLUVIER, de *Apas* of het *Schildvarken met drie banden*, X, 143.
 ARMADILLUS squamatus major Ceylanicus, feu *Diabolus Tajovanicus dictus* SEBA, de *Pangolin*, X, 128.
 ARMELLINO, Italiaansch, de *Hermelyn*, VII, 148.
 ARNEPH, Arabisch, de *Haas*, VI, 104.
 ARON-HARISI, Perfaansch, de *Rhinoceros*, XI, 104.
 ASBESCHA, Perfaansch, het *Paerd*, IV, 76.
 ASINO, Italiaansch, de *Ezel*, IV, 185.
 ASINUS, Latijn, de *Ezel*, IV, 185.
 ASNA, Zweedsch, de *Ezel*, IV, 185.
 ASNO, Spaansch, de *Ezel*, IV, 185.
 ΑΣΠΑΛΑΣ, Grieksch, de *Mol*, VIII, 48.
 ASS, Engelsch, de *Ezel*, IV, 185.
 ASSAPANICK, Amerikaansch, de *Vliegende Eenhoorn*, X, 64.
 ATTARAK, in Groenland, de *Phoka met de halve maan in zijn eerste leeftijd*, XVI, 159.
 ATTARSOAK, in Groenland, de *Phoka met de halve maan*, XVI, 159.
 ATTERTSOAK, in Groenland, de *Phoka met de halve maan in het tweede jaar en grijs*, XVI, 159.
 ATUCO, Indiaansch, de *Cachicame* of het *Schildvarken met negen gordels*, X, 147.
 AUCHA, de *Sarigue*, X, 192.
 ΑΥΓΕ, Grieksch, de *Lynx*, IX, 182.
 AUROCHS, XI, 171, XVI, 52.
 AUROCHS, bij de Germaanen, het *Runddier zonder bult*, XI, 171.
 AXIS, XI, 241.
 AYE-AYE, XIX, 130.

B.

- BAARDMANNETJE, de *Talapoin*, XIV, 187.
 BABIROESA OF BABIROUSSA, XII, 253.
 BABOON, Engelsch, de *Baviaan*, XIV, 89.
 BABOON (BROWN), PENNANT, de *Baviaan met lange pooten*, XIX, 14.
 BABOON (DOG-FACED), PENNANT, de *Baviaan met den honden-smoel*, XIX, 17.
 BABOON; (GREAT), PENNANT, de *Choras*, XIX, 15.
 BABOUIN, Fransch, de *Baviaan*, XIV, 89.
 BADGER, Engelsch, de *Das*, VII, 67.
 BAER, Hoogduitsch, de *Beer*, VIII, 144.
 BAF, dier, dat van een Stier en eene Merrie voortkoomt, XV, 56.
 BAIEL, Arabisch, het *Paerd*, IV, 76.
 L 1 2 BA-

- BAKAR, Hebreeuwsch, de *Koe*, IV, 215.
 BALLOTTULA, Italiaansch, de *Wezel*, VII, 139.
 BARBARESQUE, de *Barbarysche Eekmuis*, VIII, 67.
 BARBASTELLE, Fransch, eene soort *hoorn*, X, 91.
 BARBASTELLO, Italiaansch, de *Vledervan Vledermuis*, VIII, 70, 75.
 BARDEAU, dier, dat van den hengst en de Ezelin voortkoomt, XV, 55.
 BARIS, in Guinea, de *Orang-Outang Jocko*, XIV, 24.
 BARRE, in Oost-Indiën, de *Olyphant*, XI, 10.
 BARRUS, Latijn, de *Olyphant*, X, 10.
 BASTERD-MARMOT van Afrika, XV, 132.
 BAT, Engelsch, de *Vledermuis*, VIII, 67.
 BAT from Jamaica, EDW. het *Lans-ijzer*, XIII, 158.
 BAT (GREAT) from Madagaskar, EDW. de *Rousfette*, X, 34.
 BAUSSEON-PATE, Engelsch, de *Das*, VII, 67.
 BAVIAAN, XIV, 89.
 BAVIAAN (ASCHGRAAUWE), PENN., verscheidenheid van den *Bosch-Baviaan*, XIX, 14.
 BAVIAAN, (GEELE) PENN., verscheidenheid van den *Bosch-Baviaan*, XIX, 14.
 BAVIAAN (GRAAUWE), SCHREBER, de *Baviaan met den handen-smoel*, XIX, 18.
 BAVIAAN met den honden-smoel, XIX, 17.
 BAVIAAN met lange pooten, XIX, 14.
 BEAVER, Engelsch, de *Bever*, VIII, 163.
 BECCHO, Italiaansch, *Bok*, V, 31.
 BEER, VIII, 144.
 BEER (WITTE), XV, 36.
 BEER (WITTE) of *Tsbeer*, XV, 142.
 BEHEMOTH, Hebreeuwsch, het *Rivierpaerd*, XII, 30.
 BEKKER EL WASH, Arabisch, de *Zebu*, XI, 171.
 BELBUS, hedend. Latijn, de *Hyena*, IX, 160.
 BELLETTE, Fransch, de *Wezel*, VII, 139.
 BELLE, Fransch, *Ram*, V, 1.
 BELSEBUTH, BRISS., de *Coaita*, XIV, 210.
 BENULA, Italiaansch, de *Wezel*, VII, 139.
 BEORI, in Nieuw Spanje, de *Tapir*, XI, 256.
 BERBÉ, in Guinée, de *Fosfane*, XIII, 119.
 BERG-ROT (ALPISCHE) van PLINIUS is het *Marmeldier*, VIII, 127.
 BEVARO, Spaansch, de *Bever*, VIII, 163.
 BEVER, VIII, 163.
 BEVERO, Italiaansch, de *Bever*, VIII, 163.
 BEZOARD-GAZELLE, de *Pasan*, XII, 152.
 BEZOARD-GEIT, de *Pasan*, XVI, 92.
 BEZOARDICUS, CERVUS HERNAND., de *Mazame*, XII, 216.
 BIBER, Hoogduitsch, de *Bever*, VIII, 163.
 BICHE DES BOIS, BARRERE, de *Mazame*, XII, 216.
 BICHE DE SARDAIGNE, de *Axis*, XI, 241.
 BICHE DES PALETUVIERS, in Cayenne, de *Mazame*, XII, 216.
 BIÉRE, Fransch, de *Bever*, VIII, 163.
 BIF, dier, door een Stier en eene Ezelin geteeld, XV, 56.
 BIOERN, Zweedsch, de *Beer*, VIII, 144.
 BISEN-MAUS, Silefisch, de *Spitsmuis*, VIII, 34.
 BISON, XI, 171, XVI, 52.
 BIVARO, Italiaansch, de *Bever*, VIII, 163.
 BLAD, DAUBENT., het *Lans-ijzer*, XIII, 159.
 BLAIREAU, Fransch, de *Das*, VII, 67.
 BLES-MOL, *Mol van de Kaap de Goede Hoop*, XVI, 14.
 BOAR, Engelsch, de *Beer*, VIII, 144.
 BOAR, Engelsch, het *Beer-varken*, V, 55.
 BOBAK, XIII, 104.
 BOBAC, Poolsch, de *Bobak*, XIII, 104.
 BOBAK, Poolsch, het *Marmeldier*, VIII, 127.
 BOCK, Hoogduitsch, *Bak*, V, 31.
 BOETSOÏ, Laplandsch, het *Rendier*, XII, 79.
 BOEFWER, Zweedsch, de *Bever*, VIII, 163.

BOEUF,

- BOEUF, Fransch, de Os, IV, 215.
 BOEUF (PETIT D'AFRIQUE), de Zebu, XI, 171.
 BOGGO, in Guinea, de Mandrill, XIV, 101.
 BOHR, Poolsch, de Bever, VIII, 163.
 BOK, V, 31.
 BOK met lange hoeven, XVI, 84.
 BOK VAN JUDA, XII, 138, XV, 91.
 BONASUS, XI, 171.
 BONTE-BOK, XVI, 28.
 BOOGOC, in Guinea, de Mandrill, XIV, 102.
 BORSUC, Poolsch, de Das, VII, 67.
 BOS, Latijn, de Os, IV, 215.
 BOSCH-BAVIAAN, XIX, 13.
 BOSCH-BOK, eene soort van Gazelle, XII, 184.
 BOSCH-MARTER, (GROOTE) van Gujana, XIX, 122.
 BOSCH-MARTER, VII, 116.
 BOSCH-MENSCH, de Orang-Outangs, XIV, 24.
 BOSCH-MENSCH, de Bosch-Baviaan, bij de Engelschen in Guinea, XIX, 14.
 BOSCH-ROT, in Cayenne, de Kleine Guerlinguet, XIX, 127.
 BOYBAΛIAEΣ, ELIAN., Grieksch, de Bubalus, XII, 199.
 BOYBAOΣ, Grieksch, de Bubalus, XII, 199.
 BOUC, Fransch, de Bok, V, 31.
 BOUC ETAIN, oud Fransch, Steenbok, XII, 109.
 BOUQUETIN, Fransch, Steenbok, XII, 109.
 BOYΣ, Grieksch, de Os, 215.
 BRADYPUS TRIDACTYLUS, LINN. de A, XIII, 38.
 BRANDHIRSCH, Hoogduitsch, het Ardennes Hert, XI, 243.
 BREBIS, Fransch, Ooy, V, 1.
 BREBIS à large queue, BRISS., het Arabisch Schaap, XI, 214.
 BREBIS DE GUINÉE, BRISS., de Admain, XI, 216.
 BRESIDIUR, Noorweegsch, eene soort van Beer, VIII, 146.
 BROCK, Engelsch, de Das, VII, 67.
 BUBALE, Fransch, de Bubalus, XII, 199.
 BUBALUS, XII, 199, XVI, II, 81.
 BUCULA CERVINA, de Bubalus, XII, 200.
 BUE, Italiaansch, de Os, IV, 215.
 RUEY, Spaansch, de Os, IV, 215.
 BUF, dier, dat van een Stier en eene Merrie voortkoomt, XV, 56.
 BUFALO, Italiaansch, de Buffel, XI, 171.
 BUFFEL, XI, 171.
 BUFFEL, Hoogduitsch, de Buffel, XI, 171.
 BUFFELUS ALDROV., de Buffel, XI, 171.
 BUFFLE, Fransch, de Buffel, XI, 171.
 BUGHOR, Persiaansch, de Kameel, XI, 125.
 BUK, Persiaansch, het Varken, V, 55.
 BULL, Engelsch, de Bul, IV, 215.
 BUNTSING, VII, 124.
 BUNTSING (AMERIKAANSCH), CATESBY, de Conepate, XIII, 195.
 BUNTSING, Hoogduitsch, de Buntsing, VII, 124.
 BUNTSING (GESTREEPTE INDIAANSCH) XIX, 112.
 BUSAN, Persiaansch, de Bok, V, 31.
 BUSELAPHUS, CAJI, de Bubalus, XII, 199.
 BUSCH-MARTER, Hoogduitsch, de Bosch-Marter, VII, 116.
 BUZ, Persiaansch, Geit, V, 31.

C.

- CABOARA, Brasiliaansch, de Pecari, X, 12.
 CABIAI, XII, 256.
 CABIONARA, in Gujana, de Cabiai, XII, 256.
 CABRA, Italiaansch, Geit, V, 31.
 CABRA, Spaansch, Geit, V, 31.
 L 1 3

- CABRON, Spaansch, *Bok*, V, 31.
 CABRA MONTES, Portugeesch, de *Rhee*, VI, 78.
 CABRONZILLO MONTES, Spaansch, de *Rhee*, VI, 78.
 CACHICAME, het *Schildvarken met negen gordels*, X, 147, 158.
 CACUIEN, naam van de *Groote Sagoins*, in Zuid-Amerika, XIV, 254.
 CAGUI, in Brazil, de *Sagoins*, XIV, 201.
 CAGUI, in Brazil, de *Saki*, XIV, 254.
 CAITAIA, MARCGR., de *Saimiri*, XIV, 241.
 CAJOUASSOU, in Maragnon, de *Sajous*, XIV, 222.
 CALF, Engelsch, het *Kalf*, IV, 215.
 CALLITRICHE, XIV, 173.
 CAMADREIA, Spaansch, de *Wezel*, VII, 139.
 CAMEL, Engelsch, de *Kameel*, XI, 125.
 CAMELO, Italiaansch, de *Kameel*, XI, 125.
 CAMELO, Spaansch, de *Kameel*, XI, 125.
 CAMELOPARDALIS, Latijn, de *Giraffe*, XIII, 1.
 CAMELUS, Latijn, de *Kameel*, XI, 125.
 CAMELUS ARABICUS, ARIST., de *Dromedaris*, XI, 125.
 CAMELUS BACTRIANUS, ARIST., de *Kameel*, XI, 125.
 CAMELUS DROMA, GESN., de *Dromedaris*, XI, 125.
 CAMELUS PACOS, LINN., de *Paco*, XIII, 29.
 CAMELUS PERUANUS, BRISS., de *Lama*, XIII, 29.
 CAMPAGNOL, VII, 225.
 CAMPAGNOLI, Italiaansch, de *Campagnol*, VII, 225.
 CAMUZA, Italiaansch, de *Gems of Kamoeshak*, XII, 109.
 CANICULUS major palustris, BARRERE, de *Paca*, X, 18.
 CANE, Italiaansch, de *Hond*, V, 109.
 CANIS, Latijn, de *Hond*, V, 109.
 CANIS AUAEUS, LINN., de *Jakhals*, XIII, 176.
 CANIS FLAVUS, BRISS., de *Jakhals*, XIII, 176.
 CANIS PONTICUS, de *Bever*, VIII, 174.
 CANIS volans Ternatanus Orientalis SEBA, de *Rousfette*, X, 34.
 CANIS volans maximus SEBA, de *Vampyrus*, X, 34.
 CANNA, XVI, 7, 77.
 CAPIVARD, de *Cabiai*, XII, 256.
 CAPRA, Latijn, *Geit*, V, 31.
 CAPRA MOSCHI, ALDRÖF., het *Muskusdier*, XII, 243.
 CAPREA, PLINII, de *Rhee*, VI, 78.
 CAPREOLUS, Latijn, de *Rhee*, VI, 78.
 CAPREOLUS MARINUS, JOHNSTON, eene soort van de *Rhee*, VI, 85.
 CAPRIOLO, Italiaansch, de *Rhee*, VI, 78.
 CAPRIOLUS, Latijn, de *Rhee*, VI, 78.
 CAPUCINA, LINN., de *Bruine Sajou*, XIV, 222.
 CAPUCYN-AAP, de *Bruine Sajou*, XIV, 222.
 CAPYBARA, de *Cabiai*, XII, 256.
 CARACAL, IX, 150.
 CARAGUE, DE LAET, de *Sarigue*, X, 193.
 CARCAJOU, XV, 163.
 CARCAJOU, in Canada, de *Veelvraat*, XIII, 189.
 CARIACOU, in Cayenne, de *Mazame*, XII, 216.
 CARIACOU (KLEINE) in Cayenne, de *Mazame*, XII, 216.
 CARIBOU, in Kanada, het *Rendier*, XII, 79.
 CARIGUE, Brazilisch, de *Sarigue*, X, 192.
 CARIGUEIBEJU, Brasiliaansch, eene soort van *Otter*, VII, 87.
 CARIGUEYA, Brazilisch, *Piso*, de *Sarigue*, XI, 192, 193.
 CARIGUEYA TAÏBI, Brazilisch, MARCGR., de *Sarigue*, X, 192.
 CARNERO, Spaansch, *Ram*, V, 1.
 CASTAR, Persiaansch, de *Hyaena*, IX, 158.
 CASTOR, Fransch, de *Bever*, VIII, 163.
 CASTOR, Latijn, de *Bever*, VIII, 163.
 CASTOR.

- GASTOR ALBUS, BRISS., de *Witte Bever*, VIII, 174.
 CAT, Engelsch, de *Kat*, V, 180.
 CATAPHRACTI, BRISS., *Schildvarkens*, X, 146.
 GATTA Lemur, LINN., de *Mococp*, XIII, 125.
 CATUL, Hebreeuwsch, de *Huis-Kat*, V, 180.
 CAVALLO, Spaansch, het *Paerd*, IV, 76.
 CAVALLO, Italiaansch, het *Paerd*, IV, 76.
 CAVIA, *Marmeldier* van Bahama, VIII, 131.
 CAVIA CAPENSIS, PALLAS, de *Marmot* van de Kaap de Goede Hoop, XV, 132.
 CAVIA COBYA, in Brazilië, het *Indiaansch Varkentjen*, VIII, 1.
 CARTAGURIBETU, Brazilisch, de *Saricovienne*, XIII, 213.
 CAXE, Perzisch, de *Ezel*, IV, 185.
 CAY, in Brazilië, de *Saï*, XIV, 231.
 CAYMIRI, in Maragnon, *Saïmiri*, XIV, 241.
 CAYOPOLLIN, X, 234.
 CAYOUASSOU, in Brazil, de *Sapajou*, XIV, 201.
 GEMES, BELON, de *Gemsbok*, XII, 109.
 CEPHALOTE, *Vledermuis*, PALLAS, XV, 171.
 GERCOPITHEQUE CYNOCEPHALE, BRISS., de *Macaque*, XIV, 123.
 CERF, Fransch, het *Hert*, VI, 6.
 CERF DE DIX CORS JEUNEMENT, Fransch, *Hert in het zesde jaar*, VI, 8.
 CERF DE DIX CORS, Fransch, *Hert in zijn zevende jaar*, VI, 8.
 CERF (JEUNE), Fransch, *Hert in het derde, vierde of vijfde jaar*, VI, 8.
 CERF (VIEUX) Fransch, *Hert in zijn agtste, negende of tiende jaar*, VI, 8.
 CERRIGON, de *Sarigue*, X, 192.
 CERVO, Italiaansch, het *Hert*, VI, 6.
 CERVULUS, KLEIN, de *Rhee*, VI, 78.
 CERVUS, Latijn, het *Hert*, VI, 6.
 CERVUS MINIMUS, KLEIN, de *Rhee*, VI, 78.
 CERVUS MIRABILIS, JONST., het *Rendier*, XII, 79.
 CERVUS NOBILIS, KLEIN, het *Hert*, VI, 6.
 CERVUS PALMATUS, KLEIN, de *Eland*, XII, 79.
 CERVUS PALMATUS, ALDROV. het *Rendier*, XII, 79.
 CERVUS PALMATUS, KLEIN, *Damhert*, VI, 61.
 CERVUS PLATYCEROS, RAY, *Damhert*, VI, 61.
 CERVUS RANGIFER, RAY en KLEIN, het *Rendier*, XII, 79.
 CHACAL, de *Jakhals*, IX, 161. XIII, 176.
 CHAINUK, bij de Kalmukken, eene *Tartaarsche Koe*, XV, 41.
 CHALLAH, Arabisch, de *Caracal*, IX, 150.
 CHAMEAU, Fransch, de *Kameel*, XI, 125.
 CHAMECK, in Peru, de *Coqita*, XIV, 210.
 CHAMOIS, hedendaagsch Fransch, de *Gems-Bok*, XII, 109.
 CHAMOR, Hebreeuwsch, de *Ezel*, IV, 185.
 CHAMPANZEE, in Angola, de *Focke*, XIV, 24.
 CHASIR, Hebreeuwsch, *Varken*, V, 55.
 CHASIRA, Chaldeeus, *Varken*, V, 55.
 CHAT, Fransch, de *Kat*, V, 180.
 CHAT-EPINEUX, de *Coendou*, XII, 278.
 CHAT-PARD, de *Serval*, XIII, 163.
 CHAUS, LINN., de *Lynx*, IX, 132.
 CHAUVÉ-SOURIS, Fransch, de *Vledermuis*, VIII, 67.
 CHE DE CHUUA, Indiaansch, de *Cachicame* of het *Schildvarken met negen gordels*, X, 147.
 CHELONISTUS COLUMNA, de *Apar*, of het *Schildvarken met vier banden*, X, 144. bestaat denklijk niet.
 CHEVAL, Fransch, het *Paerd*, IV, 76.
 CHEVAL-MARIN, BELON, het *Rivierpaerd*, XII, 30.
 CHEVAL DE RIVIERE, BELON, het *Rivierpaerd*, XII, 30.
 CHEVRE, Fransch, *Geit*, V, 31.

CHE-

- CHEVRE DU LEVANT, BRISS., de *Mouffon*, XI, 213.
 CHEVRETE, Fransch, de *Zeeg*, VI, 85.
 CHEVREUIL, Fransch, de *Rhee*, VI, 78.
 CHEVROTAIN, Fransch, het *Klein Rheeboekjen*, XII, 212.
 CHICAL, Turksch, de *Jackhals*, XIII, 176.
 CHIEN, Fransch, de *Hond*, V, 109.
 CHILLEHULQUE, in Chili, de *Lama*, XIII, 29.
 CHINCHIN, in Tartarye, de *Pithecus*, XIV, 52.
 CHINCHIS, XIII, 195.
 CHINEESCHE MUTS, XIV, 143.
 CHIRIVOLO, Italiaansch, de *Eekhoorn*, VII, 156.
 CHURA, de *Sarigue*, X, 193.
 CHURCA, de *Sarigue*, X, 192.
 CHOAC-KAMA, aan de Kaap, de *Bavjaan*, XIV, 89.
 ZOÏPOE, Grieksch, *Varken*, V, 55.
 CHOMIK SZRZECZCK, Poolsch, de *Hamster*, XIII, 88.
 CHORAS, XIX, 15.
 CHUCHIE, in Amerika, de *Pecari*, X, 12.
 CHUCIA, de *Sarigue*, X, 192, 193.
 CICAL, Turksch, de *Jackhals*, IX, 161.
 CIERVO, Spaansch, het *Hert*, VI, 6.
 CIRQUINCHUM, het *Schildvarken*, de *Cirquinçon*, X, 142.
 CIRQUINCHUM, in Nieuw Spanje, het *Schildvarken met agttien gordels*, X, 150.
 CIRQUINÇON, het *Schildvarken met agttien gordels*, X, 150.
 CIVET-KAT, IX, 178.
 CIVETTE, Fransch, de *Civet-Kat*, IX, 178.
 COAITA, XIV, 210.
 COASE, XIII, 194.
 COATI, VII, 206.
 COATI Brasiliensium, KLEIN, de *Ra-koen*, VIII, 194.
 COATI MARCGR., het *Quasje*, VIII, 206.
 COATI-MONDI, *Hist. de l'acad.*, het *Quasje*, VIII, 206.
 COATI-MONDI, à queue annulée, BRIS-SON, het *Quasje*, VIII, 206.
 COCHON, Fransch, het *Varken*, V, 55.
 COCHON D'EAU, de *Cabiai*, XII, 256.
 COCHON D'INDE, Fransch, het *Indiaansch Varkentjen*, VIII, 1.
 CORLHO, Portugeesch, het *Konijn*, VI, 136.
 COENDOU, XII, 278.
 COENDOU (LANGSTAERTIGE), XIX, 146.
 CO-SCOES, SEBA, de *Sarigue*, X, 193.
 CORDOZ van Pondichery is de *Canna*, XVI, 8.
 COES OES, de *Coudous*, XII, 241.
 COESDOES, de *Condoma*, XVI, 77, 79.
 COLUS, GESN., de *Saiga*, XII, 145.
 CONDOMA, XII, 203.
 CONEJO, Spaansch, het *Konijn*, VI, 136.
 CONFATE, XIII, 195.
 CONNIL, Oud Fransch, het *Konijn*, VI, 136.
 CORNERA DE TIERRA, in Peru, de *Lama*, XIII, 29.
 CORZA, Spaansch, *Damhert*, VI, 61.
 CONCLIO, Italiaansch, het *Konijn*, VI, 136.
 CONY, Engelsch, het *Konijn*, VI, 136.
 COQUALLIN, XIII, 83.
 CORI, in de Spaansche West-Indiën, de *Aperea*, XV, 53.
 COSCUI, in Amerika, de *Pecari*, X, 12.
 COTIA, Braziliaansch, de *Agouti*, VIII, 217.
 COUDOUS, XII, 241.
 COUDOU, de *Condoma*, XVI, 77, 79.
 COUGAR, IX, 123.
 COUGAR van Pe sylvanië, XV, 149.
 COUGAR (ZWARTE), XV, 150.
 COUTI, de *Agouti*, VIII, 217.
 COW, Engelsch, de *Koe*, IV, 215.
 C YAMAIL, Mexicaansch, de *Pecari*, X, 12.
 COY-POILIN, FERNAND. de *Caypollin*, X, 234.
 COZTIOCOTEQUALLIN, de *Coquallin*, XII, 83.
 CRABIER, de *Krabben-hond*, XV, 171.

- CRICET, de *Straatsburgsche Marmot*, VIII, 131.
 CRICETUS, hedendaagsch Latijn, de *Hamster*, XIII, 38.
 CROCUTA Ethiopisch, de *Hyaena*, IX, 161.
 CROQUE-NOIX, Fransch, BRISS. de *kleine Hazelmuis*, VIII, 112.
 CUATI, VIII, 206.
 CUETLACHTLI, de *Wolf van Mexico*, XV, 47.
 CUGUACU-ARA, Braziliaansch, de *Cougar*, IX, 123.
 CUGUACU-APARA, Braziliaansch, de *Mazame*, XII, 216.
 CUGUACU-ARINA, MARCGRAAF, de *Cougar*, IX, 123.
 CUGUACU-ETE, Braziliaansch, de *Mazame*, XII, 216.
 CUJUACU-APARA, Braziliesch, de *Rhee met hoornen*, VI, 84.
 CUJUACU-ETE, Braziliesch, de *Rhee zonder hoornen*, VI, 84.
 CUNICULA SUBTERRANEA, RZACZINSKY, de *Zemni*, XV, 43.
 CUNICULUS, Latijn, het *Konijn*, VI, 136.
 CUNICULUS CAUDATUS ETC. BRISS. de *Paca*, X, 18.
 CUNICULUS CAUDATUS, BRISSON, de *Agouti*, VIII, 217.
 CUNICULUS ECAUDATUS AURITUS, BRISSON, het *Indiaansch Varkentjen*, VII, 1.
 CUNICULUS INDUS GESNER, het *Indiaansch Varkentjen*, VIII, 1.
 CYNAMOLGOS, LINN. de *Macaque*, XIV, 123.
 CYNOCEPHALE, BRISS. de *Magot*, XIV, 71.
 CYNOCEPHALUS (KLEINE) XIX, 12.
 CYNOCEPHALUS, Latijn, de *Magot*, XIV, 74.
 CZIGITAI, XVI, 48.
 CZIGITHAIN, bij de Mongolen is de *wilde Ezel*, XII, 14, 19.

D.

- DACHS, Hoogduitsch, de *Das*, VII, 67.
 DADELROT, VII, 158.
 DAGULT, Fransch, *Hert dat zijne Spiessen nog heeft*, VI, 8.
 ΔΑΙΩΣ, Grieksch, de *Haas*, VI, 104.
 DAIM, Fransch, *Damhert*, VI, 61.
 DAIM de Groenland, EDW. het *Reنديer*, XII, 79.
 DAINO, Italiaansch, *Damhert*, VI, 61.
 DAINO, Spaansch, *Damhert*, VI, 61.
 DAMA, Latijn, *Damhert*, VI, 61.
 DAMAN-ISRAËL, soort van *Gerboise*, XIII, 108, XVI, 134.
 DAM-HERT, VI, 61.
 DAM-HIRSCH, Hoogduitsch, *Damhert*, VI, 61.
 DAMULA, KLEIN, de *Mangouste*, XIII, 112.
 DANT, in Numidie, de *Zebu*, XI, 210. (Registers.)
 DANTA, Portugeesch en Spaansch, de *Tapir*, XI, 256.
 DAR, Hoogduitsch, de *Das*, VII, 67.
 DAS, VII, 67.
 ΔΑΣΥΠΟΥΣ, Grieksch, het *Konijn*, VI, 136.
 DAS-VARKEN voor het *Quasjen* gehouden, VIII, 206.
 DEBA, Chaldeeus, de *Giraffe*, XIII, 1.
 DEEB, in Barbarije, de *Jakhals*, XIII, 176.
 DESMAN, X, 1.
 DESMANS-KAT, Zweedsch, de *Genetkat*, IV, 204.
 DIANA, LINN. de *Mona*, XIX, 30.
 DIANA, LINN. de *Exquima*, XIV, 212.
 DIDACTYLUS, LINN. de *Unau*, XIII, 38.
 DIDELPHIS MURINA, LINN. de *Marmoset*, X, 225.
 DI m DI-

- DIDELPHIS - OPOSSUM, LINN. ed. VI, de *Sarigue*, X, 193.
 DIKERIN, Chaldeeuwsch, *Ram*, V, 1.
 DOF, Zweedsch, *Damhart*, VI, 61.
 DOF - HORT, Zweedsch, *Damhart*, VI, 61.
 DOG, Engelsch, de *Hond*, V, 109.
 DONNOLA, Italiaansch, de *Wexel*, VII, 139.
 DONOLA, KLEIN, de *Mangouste*, XIII, 112.
 DORCAS, de *Gazelle*, XII, 147.
 DORCAS, ARISTOTELES, de *Rhee*, VI, 78.
 ΔΟΡΚΑΣ, Grieksch, de *Rhee*, VI, 78.
 DORMOUSE, Engelsch, de *kleine Hazelmuis*, VIII, 112.
 DORMOUSE (THE GREATER) OF SLEEPER, Engelsch, de *groote Hazelmuis*, VIII, 105.
 DOUC, XIV, 194.
 ΔΡΟΜΑΙΟΣ, Grieksch, de *Dromedaris*, XI, 125.
 DROMEDAIRE, Fransch, de *Dromedaris*, XI, 125.
 DROMEDARIS, XI, 125.
 DROMEDARIUS, Latijn, de *Dromedaris*, XI, 125.
 DSHEREN, Russisch, de *Tzeiran*, XII, 150.
 DUBBAH, Barbarijsch, de *Hyaena*, IX, 158.
 DUGON, XIII, 240.
 DUIN-MOL, XVI, 15.
 DUIVEL VAN JAVA, bij de Franschen in Oost-Indie, de *Pangolin*, X, 128.
 DUIVELS - KINDEREN, de *Stinkdieren*, XIII, 194.
 DWERG VAN GUINEE, de *Focko*, XIV, 24.

E.

- EBER, Hoogduitsch, het *Beer-Varken*, V, 55.
 ΕΧΙΝΟΣ, Grieksch, de *Eegel*, VIII, 17.
 ECHINUS, Latijn, de *Eegel*, VIII, 17.
 ECHINUS AMERICANUS ALBUS SEBA, aangrenzende foort van den gemeenen *Eegel*, VIII, 19.
 ECHINUS BRASILIANUS ALDROV., de *Encoubert*, of het *Schildvarken met zes gordels*, X, 145.
 ECHINUS INDICUS ALBUS RAY, aangrenzende foort van den gemeenen *Eegel*, VIII, 19.
 ECHINUS TERRESTRIS, GESNER, de *Eegel*, VIII, 17.
 ECUREUIL, Fransch, de *Eekhoorn*, VII, 156.
 ECUREUIL DE BARBARIE, Fransch, de *Barbarijsche Eekhoorn*, X, 91.
 ECUREUIL (GRAND) GRIS, CATESBY, de *Petit-gris*, X, 84.
 ECUREUIL DE TERRE, CATESBY, de *Zwitserfche Eekhoorn*, X, 91.
 ECUREUIL (PETIT) DE LA CAROLINE, EDWARDS, de *Zwitserfche Eekhoorn*, X, 91.
 ECUREUIL SUISSE, Fransch, de *Zwitserfche Eekhoorn*, X, 61.
 ECUREUIL VOLANT, Fransch, de *vliegende Eekhoorn*, X, 64.
 EEGEL, VIII, 17.
 EEKHOORN, VII, 156.
 EEKHOORN (BARBARIJSCH), X, 91.
 EEKHOORN (BLAAUWE), de *Petit-gris*, X, 84.
 EEKHOORN, BLONDE, van *Cambaye*, VII, 158.
 EEKHOORN, BONTE, VII, 158.
 EEKHOORN (DONKER GRAAUWE), X, 86.
 EEKHOORN (GRAAUWE), de *Petit-gris*, X, 84.
 EEKHOORN, (GROOTE) van de kust van *Malabar*, XIX, 123.
 EEKHOORN (GROOTE VLIENDE), X, 78.
 EEKHOORN, (KANADASCH) de *Petit-gris*, X, 84.

EEK-

- EEKHOORN, (KLEINE) van Amerika, VII, 158.
 EEKHOORN van Barbarije, VII, 158.
 EEKHOORN van Bengalen, VII, 158.
 EEKHOORN van Brazilië, VII, 158.
 EEKHOORN van de Palmboomen, X, 91.
 EEKHOORN van Kanada, VII, 158.
 EEKHOORN van Madagaskar, VII, 158, XIX, 124.
 EEKHOORN van Nieuw-Spanje, VII, 158.
 EEKHOORN van Siberie, VII, 158.
 EEKHOORN van Virginia, VII, 158.
 EEKHOORN (VIRGINISCHE) de *Petit-gris*, X, 84.
 EEKHOORN (VLIEGENDE) de *Polatouche*, X, 64.
 EEKHOORN, (WITTE SIBERISCHE) X, 86.
 EEKHOORN (WITTE), van Siam, VII, 158.
 EEKHOORN (ZWARTE), VII, 158, X, 86.
 EEKHOORN (ZWITSERSCHE), X, 91.
 EGELA, Arabisch, het *Kalf*, IV, 215.
 EGELA, Chaldeeuswch, het *Kalf*, IV, 215.
 EICHHÖRNLEIN, Hoogduitsch, de *Eekhoorn*, VII, 156.
 'HIAKON'E, Grieksch, de *Pithecus*, XIV, 59.
 EEL, Hebreeuwsch, de *Ram*, V, 1.
 EGEL, Hebreeuwsch, het *Kalf*, IV, 215.
 EIL, Hebreeuwsch, de *Ram*, V, 1.
 ELAN, bij KOLBE, de *Bubalus*, XII, 199.
 ELAND, XII, 79.
 ELAPHOCAMELUS, Latijn, de *Lama*, XIII, 29.
 'ΕΛΑΦΟΣ, Grieksch, het *Hert*, VI, 6.
 ELCH, Celtisch, de *Eland*, XII, 79.
 ELEFANT, X, 10.
 ΕΑΕΙΟΣ, Grieksch, de *Rekmuis*, VIII, 92.
 ELEPHANT, Hoogduitsch, de *Olyphant*, X, 10.
 ELEPHANT, Fransch, de *Olyphant*, XI, 10.
 ELEPHANT, Engelsch, de *Olyphant*, XI, 10.
 ELEPHANTE, Spaansch, de *Olyphant*, X, 10.
 ELEPHANTUS, Lat., de *Olyphant*, X, 10.
 'ΕΛΕΦΑΣ, Grieksch, de *Olyphant*, X, 10.
 ELK, Engelsch, de *Eland*, XII, 79.
 ELKREEDON, Persiaansch, de *Rhinoceros*, XI, 104.
 ELLAND, Hoogduitsch, de *Eland*, XII, 79.
 ELPHIL, Chald., de *Olyphant*, XI, 10.
 ELWANDU, op Ceylon, de *Lowando*, XIV, 110.
 EMPAHASSA, in Congo, de *Buffel*, XI, 171.
 ENCOUBERT, de *Tatou* of het *Schildvarken met zes gordels*, X, 144.
 ENCOUBERT, *Schildvarken met negen gordels*, X, 155, 175.
 ENCUBERTADO, Portugeesch, de *Encoubert*, of het *Schildvarken met zes gordels*, X, 144.
 ENCUBERTO, Portugeesch, de *Encoubert*, of het *Schildvarken met zes gordels*, X, 144.
 ENCUPERTO, MARCGRAVE, de *Encoubert*, X, 142.
 ENGOI, Congosch, de *Luipaard*, IX, 95.
 ENT, Portugeesch, de *Tapir*, XI, 256.
 'ΕΝΥΑΙΣ, Grieksch, de *Otter*, VII, 85.
 EQUUS, Latijn, het *Paard*, IV, 76.
 EQUUS FERUS, KLEIN, de *Zebra*, XII, 13.
 ERINACEO, Italiaansch, de *Eegel*, VIII, 17.
 ERINACEUS, Latijn, de *Eegel*, VIII, 17.
 ERINACEUS AURICULIS PENDULIS, BRISON, de *Malakkasche Eegel*, VIII, 19.
 ERINACEUS SIBERICUS, SEBA, aangrenzende soort van den *gemeenen Eegel*, VIII, 19.
 ERIZO, Spaansch, de *Eegel*, VIII, 17.
 ERMINE, Engelsch, de *Hermelyn*, VII, 148.

- ERMINEUM ANIMAL, de *Hermelyn*, VII, 148.
 ERNAB, Arabisch, de *Haas*, VI, 104.
 ESCURIAU, oud Fransch, de *Eekhoorn*, VII, 156.
 ESCURIEU, oud Fransch, de *Eekhoorn*, VII, 156.
 ESEL, Hoogduitsch, de *Ezel*, IV, 185.
 ESORE, in *Angola*, de *Zebra*, XII, 13.
 BURCHON, oud Fransch, de *Eegel*, VIII, 17.
 EURICEROS, OPPIANI, het *Damhart*, VI, 61.
 EVE (VALACHIAN) Engelsch, *Schaap van Wallachyen*, XI, 224.
 EYKHORN, Hoogduitsch, de *Eekhoorn*, VII, 156.
 EXQUIMA, XIV, 210.
 EZA, Chaldeeuwsch, *Geit*, V, 31.
 EZEL, IV, 185.

F.

- FAADH, Barbariisch, de *kleine Panthera*, IX, 86.
 FALANQUE, Madagaskarsch, de *Civetkat*, IX, 179.
 FALLOW-DEER, Engelsch, *Damhart*, VI, 61.
 FAN, SEBA, het *klein Rheeboekjen*, XII, 213.
 FAON, Fransch, *het jong van de Hinde in het eerste jaar*, VI, 13.
 FARAS, de *Sarigue*, X, 193.
 FARASSE, Madagaskarsch, de *Hyaena*, IX, 164.
 FARIVOGIOU, Braziliaansch, de *Sarcovienne*, XIII, 213.
 FAUNUS, de *Malbrouck*, XIV, 143.
 FEFE, in *Ganneame*, de *Gibbon*, XIV, 64.
 FELD-MAUS, Hoogduitsch, de *Veldmuis*, VII, 202.
 FELIS, Latijn, de *Kat*, V, 180.
 FER-A-CHEVAL, het *Hoef-ijzer*, eene soort van *Vledermuis*, VIII, 70, 75.
 FERRET, Engelsch, de *Fret*, VII, 130.
 FERT-EL-STEILE, Barbariisch, de *Wezel*, VII, 139.
 FBED (AL) Arabisch, de *kleine Panthera*, IX, 86.
 FIACALLE in de *Levant*, de *Fakhals*, XIII, 176.
 FEBER, KLEIN, de *Bever*, VIII, 163.
 FIBER, RAY, de *Bever*, VIII, 163.
 FIELD-MOUSE, Engelsch, de *Veldmuis*, VII, 202.
 FIL, Chaldeeuwsch, de *Olyphant*, XI, 10.
 FISCH-OTTER, Hoogduitsch, de *Otter*, VII, 85.
 FITSCHET, Engelsch, de *Buntfing*, VII, 124.
 FLEDERMAUS, Hoogduitsch, de *Vledermuis*, VIII, 67.
 FLITTERMOUSE, Engelsch, de *Vledermuis*, VIII, 67.
 FLUITER, VOSM. de *bruine Sajou*, XIX, 44.
 FOAR, Zweedsch, *Schaap*, V, 1.
 FOETTA, Italiaansch, de *Buntfing*, VII, 124.
 FONKES, in *Ethiopie*, de *Ouistiti*, XIV, 258.
 FORAS L'EAR, Egyptisch, het *Rivierpaerd*, XII, 30.
 FOSSA, FLACCOURT, dier dat na een *Das* gelijkt, VII, 69.
 FOUINA, Italiaansch, de *Huis-marter*, VII, 102.
 FOUINE, Fransch, de *Huis-marter*, VII, 102.
 FOSSANE, XIII, 119.
 FOUMART, Engelsch, de *Wezel*, VII, 139.
 FOURMILLIER, (PETIT) Fransch, de *kleine Mieren-eeter*, X, 102.
 FOX, Engelsch, de *Vos*, VII, 49.
 FOX,

- FOYNA, Latijn, de *Huis-marter*, VII, 102.
 FRET, VII, 130.
 FRET, Hoogduitsch, de *Fret*, VII, 130.
 FRETTEL, Hoogduitsch, de *Fret*, VII, 130.
 FRET VAN JAVA, BRISS. de *Vansire*, XIII, 122.
 FURAM, Spaansch, de *Fret*, VII, 130.
 FURET, Fransch, de *Fret*, VII, 130.
 FURETTE, Hoogduitsch, de *Fret*, VII, 130.
 FURO, Latijn, de *Fret*, VII, 130.
 FURUNCULUS, Latijn, de *Fret*, VII, 130.
 FUCHS, Hoogduitsch, de *Fos*, VII, 49.

G.

- GAINUS, Latijn, de *Huis-marter*, VII, 162.
 GALLOPITHECUS, GESN. de *Ouistiti*, XIV, 258.
 GALERA, XV, 50.
 GALERO, Italiaansch, de *Rel-muis*, VIII, 92.
 GAAR, Grieksch, de *Wezel*, VII, 139.
 GALOS-PAULES, Spaansch, de *Patas*, XIV, 133.
 GAMAL, Hebreuwsch, de *Kameel*, XI, 125.
 GAMALA, Chaldeeus, de *Kameel*, XI, 125.
 GANNUS, hedendaagsch Latijn, de *Hyaena*, IX, 160.
 GANUS, hedendaagsch Latijn, de *Hyaena*, IX, 160.
 GASSIGIAK, *Phoka* in Groenland, XVI, 161.
 GAT, Arabisch, de *Caracal*, IX, 150.
 GATO OF GATO MONTES, Spaansch, de *Kat*, V, 180.
 GATTO, Italiaansch, de *Kat*, V, 180.
 GAZAL, Arabisch, *Gazelles*, XII, 147.
 GAZELLE, met eene *beurs* op den rug, XV, 197.
 GAZELLE, (SPRINGENDE) de *Springbok*, of *bonte Bok*, XVI, 97, 99.
 GAZELLES, XII, 147.
 GEIRAN, de *Tzeiran*, XII, 151.
 GEISSE, Hoogduitsch, *Geit*, V, 31.
 GEIT, V, 31.
 GEIT, (BLAAUWE) XVI, 104.
 GEIT VAN GRIM, XII, 206.
 GEMAL, oud Arabisch, de *Kameel*, XI, 125.
 GEMSBOK, XII, 109.
 GEMS, (KAAPSCHE) de *Pasan*, XVI, 92.
 GEMSS, Hoogduitsch, de *Gems*, XII, 109.
 GEMTH-KATZ, Hoogduitsch, de *Genetkat*, IX, 204.
 GENAS, Arabisch, *Ooy*, V, 1.
 GENET-KAT, IX, 204.
 GENET-KAT van Madagaskar, de *Fosjane*, XIII, 119.
 GENETTA, Spaansch, de *Genetkat*, IX, 204.
 GENETTE, Fransch, de *Genetkat*, IX, 204.
 GERBO, XIII, 107.
 GERBO, (GROOTE) XV, 185.
 GERBO (KLEINE), XV, 181.
 GERBOISES, XIII, 107.
 GERBUE, EDW. de *Gerboise*, XIII, 107.
 GET, Zweedsch, *Geit*, V, 31.
 GHIRO, Italiaansch, de *Rel-muis*, VIII, 92.
 GIBBON, XIV, 63.
 GIMEL, hedendaagsch Arabisch, de *Kemel*, XI, 125.
 GIRAFFE, XIII, 1.
 GIRNAFFA, Arabisch, de *Giraffe*, XIII, 1.
 GLAMA, in America, de *Lama*, XIII, 29.
 GLANUS ARIST. de *Hyaena*, IX, 159.
 GLIERO, Italiaansch, de *Rel-muis*, VIII, 92.
 GLIS, Latijn, de *Rel-muis*, VIII, 92.

- GLOUTON, Fransch, de *Veelvraat*, IX, 162. XIII, 189.
 GLUTTON, Engelsch, de *Veelvraat*, XIII, 189.
 GNOU, XV, 190. XVI, 66.
 GOAF-ZWIN, Zweedsch, de *Das*, VII, 67.
 GOAT, Engelsch, *Geit*, V, 31.
 GOATEBUCKE OF MALE GOAT, Engelsch, *Bok*, V, 31.
 GOMALA, Indiaansch, de *Rhinoceros*, XI, 104.
 GOSPAND, Persiaansch, *Ooy*, V, 1.
 GRAI, Engelsch, de *Das*, VII, 67.
 GRAUWERT, te Dantzig, de *groote Hazelmuisk*, VIII, 105.
 GREUL, Hoogduitsch, de *Rel-muis*, VIII, 92.
 GRIMME, XII, 206.
 GRISART, Fransch, de *Das*, VII, 72.
 GRISON, *grauwe Wezel*, XV, 188.
 GRONOSTAY, Poolsch, de *Hermelyn*, VII, 148.
 GROOT-OOR, de *Vledermuis met groote ooren*, VIII, 69, 74.
 GUABEX, in Barbarije, de *Zebu*, XI, 171.
 GUANACO, in Peru, de *Lama*, XIII, 29.
 GUANAPO, in Peru, de *Lama*, XIII, 29.
 GUARIBA, in Brasil, de *Ouarine*, XIV, 203.
 GU-AROB, in de landen van de Kaap de Goede Hoop, de *Buffel*, XI, 171.
 GUENON, (GEKROONDE) XIX, 25.
 GUENON (GEMANTELDE), XIX, 25.
 GUENON, met den langen neus, XIX, 21.
 GUENON, met den langwerpigen smoel, XIX, 24.
 GUENON, met den uitsteekenden witten neus, XIX, 28.
 GUENON, met het purperen aangezicht, XIX, 31.
 GUENON met maanen, XIX, 31.
 GUEPARD, XIII, 175.
 GUEREZA, in Abyssinie, de *Ouistiti*, XIV, 258.
 GUERLINGUETS, XIX, 127.
 GUEVEI, in Senegal, het klein *Rheebokjen*, XII, 212.
 GUEVEI KAJOR, in Senegal, het kleinste *Rheebokjen*, XII, 212.
 GUIB, XII, 205.
 GUINY PIG, Engelsch, het Indiaansch *Varkentjen*, VIII, 1.

H.

- H**AAS, VI, 104.
 HAAS, (SPRINGENDE) de *groote Gerbo*, XV, 186.
 HAEST, Zweedsch, het *Paerd*, IV, 76.
 HAMEL, V, 1.
 HAMESTER, de *Hamster*, XIII, 89.
 HAMSTER, XIII, 88.
 HAN-TA-HAN, Chineesch, de *Eland*, XII, 79.
 HARDA-ESQUILO, Spaansch, de *Eekhoorn*, VII, 156.
 HARDY SHREW, Engelsch, de *Spitsmuis*, VIII, 34.
 HARE, Engelsch, de *Haas*, VI, 104.
 HARE, Zweedsch, de *Haas*, VI, 104.
 HARNEB, Arabisch, de *Haas*, VI, 104.
 HASE, Hoogduitsch, de *Haas*, VI, 104.
 HASELMAUSS, Hoogduitsch, de *groote Hazelmuisk*, VIII, 105.
 HAUSS-MARDER, Hoogduitsch, de *Huis-marter*, VII, 102.
 HAUT, de *Ati*, XIII, 38.
 HAUTH, de *Ati*, XIII, 38.
 HAY, in Gujana, de *Ati*, XIII, 38.
 HAZELMAUS, Hoogduitsch, de *Spitsmuis*, VIII, 34.
 HAZELMUIS (GROOTE), VIII, 105.
 HAZELMUIS (GROOTE), met den vergulden staert, X, 246.
 HAZELMUS (KLEINE), VIII, 112.
 HEDGE HOG, Engelsch, de *Eegel*, VIII, 17.

HEL-

- HELLEND, Hoogduitsch, de *Eland*, XII, 79.
- HERINACEUS, Latijn, de *Eegel*, VIII, 17.
- HERISSON, Fransch, de *Eegel*, VIII, 17.
- HERMELIN, Hoogduitsch, de *Hermelyn*, VII, 148.
- HERMELIN, Zweedsch, de *Hermelyn*, VII, 148.
- HERMELLANUS, de *Hermelyn*, VII, 148.
- HERMELYN, VII, 148.
- HERMINE, Fransch, de *Hermelyn*, VII, 148.
- HERMYN. Ziet *Hermelyn*.
- HERT, VI, 6.
- HERT (AFRIKAANSCH), met rood hair, SEBA, het *klein Rheeboekje*, XII, 213.
- HERT, zeer klein, van Guinée, SEBA, het *klein Rheeboekje*, XII, 213.
- HERT (JONG), *Hert in zijn derde, vierde of vijfde jaar*, VI, 8.
- HERT van den Ganges, de *Axis*, XI, 241.
- HERT van de *Ardenne*s, XI, 243.
- HERT van Kanada, VI, 59, 61.
- HERTENWOLF, IX, 132.
- HERT-KAT, *kleine Lynxen*, IX, 136.
- HERT-PAERD, de *Gnou*, XV, 193.
- HERT-STIER (BUSEPHALUS), de *Bubalus*, XII, 200.
- HERT-STIER, de *Gnou*, XV, 193.
- HERT (VARKENS-) XV, 105.
- HEST, Deensch, het *Paerd*, IV, 76.
- HIAM, Chineesch, het *Muskus-dier*, XII, 243.
- HINDE, VI, 6.
- HINDE (KLEINE AFRIKAANSCH), SEBA, het *klein Rheeboekje*, XII, 213.
- HINDE (KLEINE SURINAAMSCH), SEBA, het *klein Rheeboekje*, XII, 213.
- HINDE (SARDINISCH), de *Axis*, XI, 241.
- HINDE (WOUD-), XV, 107.
- HINEN-PAO, Chineesch, de *Onca*, IX, 94.
- HOORT, Deensch, het *Hert*, VI, 6.
- HIPPELAPHUS, bij de Ouden, het *Ardenne's Hert*, XI, 243.
- HIPPELAPHUS van ARISTOTELES, de *Gnou*, XV, 196.
- HIPPOPOTAME, Fransch, het *Rivierpaerd*, XII, 30.
- HIPPOPOTAMO, Italiaansch, het *Rivierpaerd*, XII, 30.
- HIPPOPOTAMUS, Latijn, het *Rivierpaerd*, XII, 30.
- HIRCUS, Latijn, de *Bok*, V, 31.
- HIRSCH, Hoogduitsch, het *Hert*, VI, 6.
- HOEF-YZER, eene soort van *Vledermuis*, VIII, 70, 75.
- HOG, Engelsch, het *Varken*, V, 55.
- HOITZLACUATZIN, HOITZLAGUATSIN, Mexicaansch, de *Coendou*, XII, 278.
- HOMO NOCTURNUS, LINN. de *Orang-Outang*, XIV, 24.
- HOMO-SILVESTRI, de *Orang-Outang*, XIV, 24.
- HOND, V, 109.
- Alikantische, V, 146.
- Artoische, V, 146.
- Boloneefche, V, 143.
- Boschhond van Cayenne, XIX, 67.
- BRAK, V, 141.
- Bulhond, V, 145.
- Burgos-hond, V, 146.
- Das-hond, V, 141.
- Deen (groote), V, 138.
- Deen (kleine), V, 142.
- Deentjens (bastaard), V, 146.
- Doggen, V, 143.
- Drijfbrak, V, 140.
- Herdershond, V, 138.
- Kalabrische, V, 146.
- Krulhond (groote), V, 141.
- Krulhond (kleine), V, 144.
- Leeuwten, V, 145.
- Russische (groote), XIX, 72.
- Siberische, V, 139.
- Spanjoletten, V, 142.
- Spanjoletten, (zwarte) V, 142.
- Steendog, V, 145.
- Turksche, V, 143.
- Wagthonden, V, 137.
- Windhond, V, 138.
- Wolfhond, XIX, 70.
- Wolfhonden, V, 139.
- Yslandfche, V, 139.
- HOND (PONTISCHE), de *Bever*, VIII, 174.
- HONDEN, Mexicaanische en Peruviaanische, de *Alco*, XV, 47.
- HOND (VLIEGENDE), van Nieuw Spanje, de *Vampyrus*, X, 34.

- HOND (Vliegende), met den rooden
hals, de *Rougette*, X, 34.
HONDS-DAS, VII, 69, 72.
HORNED HOG, GREW, de *Babirousfa*,
XII, 253.
HORSE, Engelsch, het *Paerd*, IV, 76.
HOU, de *At*, XIII, 38.
HUANACUS in Peru, de *Lama*, XIII, 29.
HUCQUE, in Chili, de *Lama*, XIII, 29.
HUIJERS, de *Sai*, XIV, 231.
HUIJERS, de *Onarine* en de *Alouate*,
op Cayenne, XIV, 203.
HUIS-MARTER, VII, 102.
HUIS-MARTER (KLEINE) van Mada-
gaskar, XIX, 121.
HUND, Hoogduitsch, de *Hond*, V,
109.
HUND, Zweedsch, de *Hond*, V, 109.
HURON, Spaansch, de *Fret*, VII, 130.
HYAENA, IX, 158.
HYDROCHAERUS, BRISS. de *Cabiaï*, XII,
256.
HYSTRIX, Latijn, het *Stekelvarken*, XII,
268.

I.

- JACARD, Perfisch, de *Jakhals*, XIII,
176.
JACCHUS, LINN. de *Ouistiti*, XIV, 258.
JACKAL, Moorsch, de *Jakhals*, IX,
161.
JAGUAR, IX, 114.
JAGUAR van Guiane, XV, 148.
JAGUAR van Nieuw Spanje, XV, 147.
JAGUARA, Brasiliisch, de *Jaguar*, IX,
114.
JAIRANI, de *Tzeiran*, XII, 151.
JAKHALS, XIII, 176.
JAQUEPAREL, in Bengale, de *Jakhals*,
XIII, 176.
JAVARI, op Tabago, de *Pecari*, X, 12.
JAZWOC, Poolsch, de *Das*, VII, 67.
IBEX, Latijn, *Steenbok*, XII, 109.
ICHNEUMON, Latijn, de *Mangouffe*,
XIII, 112.
ICHNEUMON, Grieksch, de *Mangouffe*,
XIII, 112.
ICTIS, GESNER, de *Fret*, VII, 130.
JELDOVESI, Turksch, soort van *Dro-
medaris*, XI, 125.
JELIJENII, Poolsch, het *Hert*, VI, 6.
JERBOUA of JERBUAH, Arabisch, *Ger-
boise*, XIII, 107.
JERFF, Hoogduitsch, de *Veelvraat*,
IX, 162.
JERFF, Zweedsch, de *Veelvraat*, XIII,
189.
JESEF in Afrika, *Baviaan*, XIV, 64.
JEZ, Poolsch, de *Eegel*, VIII, 17.
IGEL, Hoogduitsch, de *Eegel*, VIII, 17.
IGELKOTT, Zweedsch, de *Eegel*, VIII,
17.
IGNAVUS, BARR. de *At*, XIII, 38.
IHLAU, in Groenland, de vrugt van de
Phoka met de halve maan, XVI, 159.
JIYA, Brasiliaansch, eene soort van
Otter, VII, 87.
JIYA, Brasiliisch, de *Saricovienne*, XIII,
213.
IKORN, Zweedsch, de *Eekhoorn*, VII,
156.
ILDGIERSDIUR, Noorweegsch, eene
soort van *Beer*, VIII, 146.
ILTIS, Hoogduitsch, de *Buntfng*, VII,
124.
INDIAANSCH VARKENTJEN, VIII, 1.
INDIANISCH KUNCLER, Hoogduitsch, het
Indiaansch Varkentjen, VIII, 1.
INDISCH SAULE, Hoogduitsch, het
Indiaansch Varkentjen, VIII, 1.
INKHOORN. Ziet *Eekhoorn*.
INPOOF, bij de Kaffers, de *Canna*,
XVI, 8.
INSIRE, in Congo, de *Vanfire*, XIII,
122.
JOCKO, XIV, 24.
ИППОПОТАМОС, Grieksch, het *Rivier-
paerd*, XII, 30.
‘ИППОЗ,

- ἵππος, Grieksch, het *Paerd*, IV, 76.
 ISATIS, XIII, 186.
 ἱστρίξ, Grieksch, het *Stekelvarken*, XII, 268.
 JUMARS, dieren, die van Runderen en Paerden voortkoomen, XV, 56.
 JUPATHIMA, Brazilisch, pizo, de *Sa- rigue*, X, 192, 193.
 JURFA KAIDEM, Perliaansch, *Kameel*, gesproten van een Kameel, die van een Kameel en een Dromedaris voortgekoomen is, XI, 125.
 IZE, Chaldeeus, *Bek*, V, 31.

K.

- KAABE, Noorweegsch, de *Phoka*, XIII, 220.
 KABASSOU, *Schildvarken met twaalf gordes*, X, 149, 171.
 KABJA, Arabisch, *Ram*, V, 1.
 KABO, Arabisch, de *Hyaena*, IX, 160.
 KAPTAAR, Perliaansch, de *Hyaena*, IX, 158.
 KAKKERLAK, de *Orang-Outang*, *Pongo*, XIV, 24.
 KALBA, Chaldeeus, de *Hond*, V, 109.
 KA'AITFIX, Grieksch, de *Callitriche*, XIV, 173.
 KAMEEL, XI, 125.
 KAMEL, Hoogduitsch, de *Kameel*, XI, 125.
 ΚΑΜΗΑΝΑΡΑΑ'ΑΙΣ, Grieksch, de *Giraffe*, XIII, 1.
 ΚΑΜΗ'ΑΟΣ, Grieksch, de *Kameel*, IX, 125.
 KANESBOK, XII, 109.
 KANIN, Zweedsch, het *Konijn*, VI, 136.
 KANINCHEN, Hoogduitsch, het *Konijn*, VI, 136.
 KANISIR, Arabisch, *Varken*, V, 55.
 KARACOUK, Turksch, de *Caracal*, IX, 150.
 KARGOS, Perliaansch, de *Haas*, VI, 104.
 KARRAH KULAK, Turksch, de *Caracal*, IX, 150.
 KASTOR, Guineesch, de *Civet-Kat*, IX, 179.
 ΚΑ'ΕΤΩΡ, Grieksch, de *Bever*, VIII, 163.
 (Registers.)
 KAT, V, 180.
 — (WILDE) V, 109.
 — (TAMME), met zwarte lippen, V, 190.
 — — — met roode lippen, V, 190.
 — Spaansche, V, 190.
 — Karthuiser, V, 190.
 — van Angora, V, 191.
 KAT (INDIAANSCH WILDE), SONNE-RAT, de *gestrepte Indiaansche Bunt-sing*, XIX, 112.
 KAT (WILDE) van Nieuw Spanje, XV, 152.
 KATZ, Hoogduitsch, de *Kat*, V, 180.
 KACWHOWBA, bij de Hottentotten, de *Duin-mol*, XVI, 15.
 KAYOPOLLIN, de *Cayopollin*, X, 234.
 ΚΕΒΟΣ, Grieksch, *lange Staart-aap*, XIV, 165.
 KELEB, Hebreeus, de *Hond*, V, 109.
 KERET, Poolsch, de *Spitsmuis*, VIII, 34.
 KETTA, Zweedsch, de *Kat*, V, 180.
 KEVEL, XVI, 103.
 KEVEL, in Senegal, eene soort van *Gazelle*, XII, 149.
 KIPOR, Arabisch, *lange Staart-aap*, XIV, 165.
 KLAPMUTZE, Deersch, de *Phoka met de Kap*, XVI, 158.
 KLIP-DAS, XX, 148.
 KLIP-DAS, Marmot van de Kaap de Goele Hoop, XV, 132, 213.
 KLIP SPRINGER, XVI, 100.
 KO, Zweedsch, de *Koe*, IV, 215.
 Na
 KOB,

- KOB, in Senegal, eene foort van *Gazelle*, XII, 151.
 KOB, in Senegal, eene foort van *Gazelle*, XII, 151.
 KOBILA, Illyrisch, het *Paerd*, IV, 76.
 KOC ZBIK, Poolsch, de *Kat*, V, 180.
 KOE (GROOTE BRUINE), in Senegal, de *Koba*, XII, 151.
 KOE, Barbarijfche, de *Bubalus*, XII, 201.
 KOE-HINDE, (BUCULA CERVINA), de *Bubalus*, XII, 200.
 KOE (KLEINE BRUINE), in Senegal, de *Kob*, XII, 151.
 KOE (TARTAARSCH), XV, 40.
 KOGER-ANGAN, Javaansch, de *Vanfire*, XIII, 122.
 KOLDZUKI, Poolsch, de *Das*, VII, 67.
 KO'AOE, Grieksch, de *Saiga*, XII, 145.
 KONING DER AAPEN, In *Sierra Leona*, de *gemantelde Guenon*, XIX, 27.
 KONYN, VI, 136.
 KONYN (BLAAUW), VI, 143.
 KONYN van Angora, VI, 143.
 KONYN (WEST-INDISCH), de *Agouti*, VIII, 217.
 KORIN, Portugeesch, de *Korine*, XII, 149.
 KORINE, eene foort van *Gazelle*, XII, 150.
 KOSZATKA, Poolsch, de *grootte Hazel-muis*, VIII, 105.
 KOT, Rusfisch, de *Zee beer*, XVI, 165.
 KOU, Poolsch, het *Paerd*, IV, 76.
 KOUKAN, Ethiopisch, de *Civet-Kat*, IX, 179.
 KOCRI, de *kleine Unau*, XVI, 126.
 KOZA, Illyrisch, *Geit*, V, 31.
 KOZEL, Illyrisch, *Bok*, V, 31.
 KOZIEL, Poolsch, *Bok*, V, 31.
 KRABBE-HOND, XV, 174.
 KRAB-HOND, de *Raton*, *Krab-eeter*, XVI, 121.
 KRET, Poolsch, de *Mol*, VIII, 48.
 KPI'OS, Grieksch, *Ram*, V, 1.
 KRON-HIORT, Zweedsch, het *Hert*, VI, 6.
 KUH, Hoogduitsch, de *Koe*, IV, 215.
 KUMRAK, dier uit een Ezel met de Koe gesproten, XV, 57.
 KUN, Boheemsch, het *Paerd*, IV, 76.
 KUNA, Poolsch, de *Bosch-marter*, VII, 116.
 KY'ON, Grieksch, de *Hond*, V, 109.
 KWAGGA, XII, 27.

L.

- LADERLAP, Zweedsch, de *Vledermuis*, VIII, 67.
 LAKTAK, *Phoka* van Kamschatka, XVI, 161.
 LAMA, XIII, 29.
 LAMANTIN, XIII, 242.
 LAMANTIN (GROOTE) van Kamschatka, XVI, 191.
 LAMANTIN (GROOTE) der Antilles, XVI, 197.
 LAMANTIN (GROOTE), uit de Indische Zee, XVI, 198.
 LAMANTIN (KLEINE) van Amerika, XVI, 199.
 LAMANTIN (KLEINE) van Senegal, XVI, 200.
 LAM VAN ISRAËL, foort van *Gerboise*, XIII, 108.
 LANII, Poolsch, *Damhert*, VI, 61.
 LANS-YZER, *Vledermuis*, XIII, 158.
 LANS-YZER van Gujana, XIX, 140.
 LANT, in Numidie, de *Zebu*, XI, 210.
 LAPIN, Fransch, het Konijn, VI, 136.
 LAPIN DES INDES, BRISSON, het *Indiaansch Varkenijf*, VIII, 1.
 LAPIN RICHE, *blaauw Konijn*, VI, 143, 145, 146.
 LASKA, Poolsch, de *Fret*, VII, 130.
 LATAJACA, Poolsch, de *vliegende Eekhoorn*, X, 64.
 LEBRE, Portugeesch, de *Haas*, VI, 104.

LECHE

- LECHE PATTE, de *Unau*, XIII, 38.
 LEEM, in Noorwegen, de *Leming*, XIII, 210.
 LEEUW, IX, 41.
 LEEUW-AAPJE, de *Marikina*, XIV, 265.
 LEKATT, Zweedsch, de *Hermelyn*, VII, 148.
 LEMERDER, in Noorwegen, de *Leming*, XIII, 210.
 LEMING, XIII, 210.
 LEMINGER, in Noorwegen, de *Leming*, XIII, 210.
 LEMMER, in Noorwegen, de *Lerning*, XIII, 210.
 LEMNUS, Latijn, de *Leming*, XIII, 210.
 LEO, Latijn, de *Leeuw*, IX, 41.
 LEON, Spaansch, de *Leeuw*, IX, 41.
 AEON, Grieksch, de *Leeuw*, IX, 41.
 LEONE, Italiaansch, de *Leeuw*, IX, 41.
 LEOPARDUS, hedendaagsch Latijn, de *grootte Panthera*, IX, 85.
 LEOPHANTE, Italiaansch, de *Olyphant*, X, 10.
 LEPRE, Italiaansch, de *Haas*, VI, 104.
 LEPUS, Latijn, de *Haas*, VI, 104.
 LEPUSCULUS, het *Konijn*, VI, 136.
 LERCOU, in Senegal, de *Lamantin*, XVI, 189.
 LERIO, de *Sarigue*, X, 193.
 LEROT, Fransch, de *Hazel-muis*, VIII, 105.
 LETAGA, Moskovitisch, de *vliegende Eekhoorn*, X, 64.
 LEUNZA, Italiaansch, de *kleine Panthera*, IX, 87.
 LEURE, Savoijaardsch, de *Otter*, VII, 85.
 LEW, Hoogduitsch, de *Leeuw*, IX, 41.
 LEYON, Zweedsch, de *Leeuw*, IX, 41.
 LEZARD ECAILLE, Fransch, de *Pangolin*, X, 128.
 LHAMA, de *Lama*, XIII, 29.
 LIDNÉE, eene *Antilope*, XII, 154.
 LIEBRE, Spaansch, de *Haas*, VI, 104.
 LIEVRE, Fransch, de *Haas*, VI, 104.
 LIK-FOOT, de *Unau*, XIII, 38.
 LIMIRR, Fransch, *Lei-hond*, *Speurhond*, VI, 7, 8.
 LION, Fransch, de *Leeuw*, IX, 41.
 LION, Engelsch, de *Leeuw*, IX, 41.
 LION MONKEY, EDW. de *Pinche*, XIV, 265.
 LIRON, Oud Fransch, de *Rel-muis*, VIII, 92.
 LIRON, Spaansch, de *Rel-muis*, VIII, 92.
 LIZKA, Poolsch, de *Vos*, VII, 49.
 LOBO, Spaansch, de *Wolf*, VII, 22.
 LOCRI, de *Loris*, XIII, 148.
 LODRA, Italiaansch, de *Otter*, VII, 85.
 LODRIA, Italiaansch, de *Otter*, VII, 85.
 LOHK, Persiaansch, flegte foort van *Dromedaris*, XI, 125.
 LOIR, Fransch, de *Rel-muis*, VIII, 92.
 LOIR, Fransch, Hist. de l'Académie des Sciences, de *grootte Hazel-muis*, VIII, 105.
 LONZA, Italiaansch, de *kleine Panthera*, IX, 87.
 LORIS, XIII, 148.
 LORIS van Bengale, XIX, 55.
 LOSS, Poolsch, de *Eland*, XII, 79.
 LOUP, Fransch, de *Wolf*, VII, 22.
 LOUP-CERVIÈRE, Fransch, de *Lynx*, IX, 132.
 LOUTRA, Italiaansch, de *Otter*, VII, 85.
 LOUTRE, Fransch, de *Otter*, VII, 85.
 LOWANDO, XIV, 110.
 LOZZI, Moscovisch, de *Eland*, XII, 79.
 LUCHS, Hoogduitsch, de *Lynx*, IX, 132.
 LUIAART (VIJFVINGERIGE) van Bengale, VOSM. de *Loris van Bengale*, XIX, 55.
 LUIPAARD, IX, 85.
 AYKOE, Grieksch, de *Wolf*, VII, 22.
 LUPO, Italiaansch, de *Wolf*, VII, 22.
 LUPO CERVEIRO, Italiaansch, de *Lynx*, IX, 132.
 LUPO GAITO, Italiaansch, de *Lynx*, IX, 132.
 LUPUS, Latijn, de *Wolf*, VII, 22.
 LUPUS ARMENIUS, hedendaagsch Latijn, de *Jakhals*, IX, 161.
 LUPUS AUREUS, de *Jakhals*, XIII, 176.
 LUPUS

- LUPUS AUREUS, KEMPH., de *Jakhals*, IX, 161.
 LUPUS CANARIUS, Latijn, de *Jakhals*, IX, 161.
 LUPUS CERVARIUS, PLIN. de *Lynx*, IX, 132.
 LUPUS CERVARIUS, GESN. de *Lynx*, IX, 132.
 LUTRA, Latijn, de *Otter*, VII, 85.
 LUTRA, Aegypti, de *Mangouste*, XIII, 112.
 LUTRIS, Latijn, de *Otter*, VII, 85.
 LUTRIX, Latijn, de *Otter*, VII, 85.
 LUZARNE, Engelsch, de *Lynx*, IX, 132.
 LYACON, Indiaansch, de *Hyaena*, IX, 161.
 LYNCE, Spaansch, de *Lynx*, IX, 132.
 LYNX, IX, 132.
 LYNX, Fransch, de *Lynx*, IX, 132.
 LYTRA, Latijn, de *Otter*, VII, 85.

M.

- M**ACAQUE, XIV, 123.
 MACAQUE, met den korten staert, XIX, 22.
 MACAQUES, de *Saï*, XIV, 231.
 MACAQUES (GEHOORNDE) op Cayenne, de *gehoornde Sajou*, XIX, 44.
 MACHARRY, in de *Levant*, de *Dromedaris*, XI, 125.
 MAEZ, Arabisch, *Bok*, V, 31.
 MAGOT, XIV, 74.
 MAGOT, BRISS. de *Mandrill*, XIV, 101.
 MAJE, Persiaansch, het wijfjen van den *Dromedaris*, XI, 125.
 MAIMON, XIV, 114.
 MAINONET, XIV, 114.
 MAÏPOURI, in Cayenne, de *Tapir*, XI, 256.
 MAÏPOURI, in de Galibische taal, de *Tapir*, XI, 256.
 MAKI A QUEUE ANNELÉE, BRISS. de *Mococo*, XIII, 125.
 MAKI (BRUINE), de *Mongous*, XIII, 125.
 MAKI (KLEINE GRAAUWE), XIX, 52, 54.
 MAKI MET DEN GEKULDEN STAERT, de *Mococo*, XIII, 125.
 MAKI PIE, de *Vari*, XIII, 125.
 MAKIS, XIII, 125.
 MALBROUCK, XIV, 143.
 MANAT, bij de Galibis, de *Lamantin*, XIII, 242.
 MANATI, de *Lamantin*, XIII, 243.
 XVI, 189.
 MANDRILL, XIV, 101.
 MANGABEY, XIV, 156.
 MANGE-FOURMI DESMARCHAIS, de *Ta-manoir*, X, 102.
 MANGEUR DE FOURMI (PETIT), Fransch, de *kleine Mieren-eeter*, X, 102.
 MANGOUSTE, XIII, 112.
 MANGUSTIA, in Indie, de *Mangouste*, XIII, 112.
 MANITOU, de *Sarigue*, X, 193.
 MANIPOURIS, in Cayenne, de *Tapir*, XI, 256.
 MANZAO, MANZO, te Congo, de *Olyphant*, XI, 10.
 MAPACH, Amerikaansch, de *Rakoen*, VIII, 194.
 MAR, Persiaansch, *Varken*, V, 55.
 MARAPUTE, de *Serval*, XIII, 163.
 MARAGAIA, in Brazil, de *Margay*, XIII, 172.
 MARAGUA, in Brazil, de *Margay*, XIII, 172.
 MARGAY, XIII, 172.
 MARIKINA, XIV, 265.
 MARITACACA, PISO, de *Sarigue*, X, 193.
 MARMELDIER, VIII, 127.
 MARMELDIER (POOLSCH), de *Bobak*, VIII, 131.
 MARMELDIER van Bahama, de *Cavia*, VIII, 131.

MAR-

- MARMELDIER van Kanada, de *Monax*, VIII, 131.
 MARMON, de *Choras*, XIX, 15.
 MARMONTAIN, Oud Fransch, het *Marmeldier*, VIII, 127.
 MARMONTANA, Italiaansch, het *Marmeldier*, VIII, 127.
 MARMOSE, X, 225.
 MARMOT, het *Marmeldier*, VIII, 127.
 MARMOT (STRAATSBURGSCHE), de *Cricet*, VIII, 131.
 MARMOT MET EEN LEEUWEN-KOP, RIDINGER, de *Baviaan met den honden snoel*, XIX, 18.
 MARMOTA, Italiaansch, het *Marmeldier*, VIII, 127.
 MARMOTA ARGENTORACENSIS, BRISS. de *Hamster*, XIII, 88.
 MARMOTAINÉ, Oud Fransch, het *Marmeldier*, VIII, 127.
 MARMOTAN, Oud Fransch, het *Marmeldier*, VIII, 127.
 MARMOTA POLONICA, BRISS. de *Bobak*, XIII, 104.
 MARMOTTE, Fransch, het *Marmeldier*, VIII, 127.
 MARMOT van de Kaap de Goede Hoop, XV, 132.
 MARMOT van Kamschatka, XV, 132.
 MARSUPIALE, de *Sarigue*, X, 193.
 MARSUPIALIS DIDELPHIS, de *Sarigue*, X, 193.
 MARSWIN, Zweedsch, het *Indiaansch Varkentjen*, VIII, 1.
 MART, Zweedsch, de *Bosch-marter*, VII, 116.
 MARTA, Italiaansch, de *Bosch-marter*, VII, 116.
 MARTA, Latijn, de *Bosch-marter*, VII, 116.
 MARTA, Spaansch, de *Bosch-marter*, VII, 116.
 MARTARO, Italiaansch, de *Bosch-marter*, VII, 116.
 MARTE, Fransch, de *Bosch-marter*, VII, 116.
 MARTEN, Engelsch, de *Bosch-marter*, VII, 116.
 MARTER. Ziet Huis-marter en Bosch-marter, VII, 118.
 MARTER (BEUKEN-HOUTS-), de *Huis-marter*, VII, 118.
 MARTER (WILDE OF DENNEN-WOUDS-), de *Bosch-marter*, VII, 118.
 MARTERUS, Latijn, de *Bosch-marter*, VII, 116.
 MARTES, Latijn, de *Bosch-marter*, VII, 116.
 MARTES ABIETUM, de *Dennen-wouds-marter of Bosch-marter*, VII, 118.
 MARTES DOMESTICA, Latijn, de *Huis-marter*, VII, 102.
 MARTES FAGORUM, Latijn, de *Beuken-houts-marter of Huis-marter*, VII, 118.
 MARTES ZIBELINA, BRISS. het *Sabel-dier*, XIII, 207.
 MARTE ZIBELINE, het *Sabel-dier*, XIII, 207.
 MARTIRE, Italiaansch, de *Bosch-marter*, VII, 116.
 MARTLET, Engelsch, de *Bosch-marter*, VII, 116.
 MARTORELLO, Italiaansch, de *Bosch-marter*, VII, 116.
 NATURA, Italiaansch, de *Bosch-marter*, VII, 116.
 MAUCAUC, op Mozambique, de *Makis*, XIII, 125.
 MAUCAUCS, EDW. de *Mococo*, XIII, 125.
 MAUCOCO (BLACK), EDW. de *Vari*, XIII, 125.
 MAULWURF, Hoogduitsch, de *Mol*, VIII, 48.
 MAUS, Hoogduitsch, de *Muis*, VII, 189.
 MAZANES, XII, 216.
 MÉÉKOË, in Suriname, de *bruine Sajou*, XIX, 44.
 MEER - FERCKEL, Hoogduitsch, het *Indiaansch Varkentjen*, VIII, 1.
 MEER - SCHWEIN, Hoogduitsch, het *Indiaansch Varkentjen*, VIII, 1.
 MELES, Latijn, de *Das*, VII, 67.
 MELESICHNEUMON, HASSELQ., de *Mangouste*, XIII, 112.
 MELES CANINUS, de *Honds-das*, VII, 72.
 MELESSUILLUS, de *Varkens-das*, VII, 72.
 MEMINA, KLEIN, *Rheebokjen* van Oost-Indië, XII, 214.
 MENSCH (WILD), de *Orang-Outangs*, XIV, 24.
 MEPHITIS, *Stinkdieren*, XIII, 194.
 MICO, XIV, 274.

- MICHUACANENS, de *Alco*, XV, 49.
 MIER-EETER (GROOTE), X, 102.
 MIEREN-EETER MET LANGE OOREN, X, 102.
 MIEREN-EETER (KLEINE) X, 102.
 MIEREN-EETER van de Kaap, XVI, 17.
 MIER-TAMANOIR, X, 102.
 MIERER, Hoogduitsch, de *Spitsmuis*, VIII, 34.
 MIKOU, in Suriname, de *bruine Sajou*, XIX, 44.
 MILEKTOK, in Groenland, de *Phoka met de halve maan, in zijn vierde jaar en gevlekt*, XVI, 159.
 MISTBELLERLE, Hoogd. en Zweesch, het *Marmeldier*, VIII, 127.
 MNAXO'E, Grieksch, GESN. de *Rel. muis*, VIII, 92.
 MOCOCO, XIII, 125.
 MOCOK, de *Mococo*, XIII, 125.
 MOCOK, op Mozambique, de *Makis*, XIII, 125.
 MOL, VIII, 48.
 MOL (GEVLEKTE), van de Kaap de Goede Hoop, XVI, 14.
 MOL (GROOTE KAAPSCHE), XVI, 130.
 MOL, (HIPPOPOTAMUS-), bij de Hottentotten, de *Duin-mol*, XVI, 15.
 MOL (KANADASCHE), XVI, 129.
 MOL (ROODE AFRIKAANSCH), XVI, 129.
 MOL (ROODE AMERIKAANSCH), XVI, 128.
 MOL van de Kaap de Goede Hoop, XV, 132.
 MOL van Pensylvanie, XV, 138.
 MOL (VERGULDE), XV, 45.
 MOLE, Engelsch, de *Mol*, VIII, 46.
 MOLTWARD, Engelsch, de *Mol*, VIII, 48.
 NOMENET, de *Magot*, XIV, 74.
 MONA, XIV, 29. 165.
 MONAX, *Marmeldier* van Kanada, VIII, 131.
 NONE, XIV, 165.
 MONGOUS, XIII, 125.
 MONGOUS (GROOTE), XIX, 51.
 MONINA, Moorsch, Spaansch en Provenciaalsch, de *Mone*, XIV, 165.
 MONKEY, Engelsch, *lange Staart-aap*, XIV, 165.
 MONKEY (LITTLE BLACK), EDW. de *Tamarin*, XIV, 256.
 MONKEY (MIDDLESIZEDBLACK), EDW. de *Neger-Guenon*, XIX, 32.
 MONKEY (WHITE NOSED), PENNANT, XIX, 28.
 MONKEY (SPOTTED), PENN. de *Mona*, XIX, 30.
 MONTAGAR, de *Choras*, XIX, 15.
 MONTANELLA, Graauwbundersch, het *Marmeldier*, VIII, 127.
 MONTONE, Italiaansch, *Ram*, V, 1.
 MORS, Russisch, de *Morse*, XIII, 233.
 MORS, Engelsch, de *Morse*, XIII, 233.
 MORSFAJA KOROWU, Russisch, de *Lamantin*, XVI, 189.
 MORSE, XIII, 233.
 MORVANT van China, XI, 225.
 MOSCARDINO, Italiaansch, de *kleine Hazelmuis*, VIII, 112.
 MOSCHI CAPREOLUS, GESN., het *Muskus-dier*, XII, 243.
 MOSCHUS, het *Muskus-dier*, XII, 243.
 MOUFFETTES, *Stinkdieren*, XIII, 194.
 MOUFLOON, *wild Schaap*, XI, 213.
 MOUNINA, Moorsch, Spaansch en Provenciaalsch, XIV, 165.
 MOUSE, Engelsch, de *Muis*, VII, 189.
 MOYEMON, Grieksch, de *Moufflon*, XI, 213.
 MOUSTAC, XIV, 180.
 MOUSTACHE, XIV, 180.
 MOUSTAX, XIV, 180.
 MOUTON, Fransch, *Hamel*, V, 1.
 MUFIONE, Italiaansch, de *Moufflon*, XI, 213.
 MUFIONE, Ital. de *Argali*, XI, 223.
 MYFAAH, Grieksch, de *Spitsmuis*, VIII, 34.
 MUNCUS, Holl. Ind. de *Mangouste*, XIII, 112.
 MUIS, VII, 189.
 MUILEZEL, dier dat van den Ezel en de Merrie voortkoomt, XV, 55.
 MULLVAD, Zweedsch, de *Mol*, VIII, 48.

MUL.

- MULWERF, Hoogduitsch, de *Mol*, VIII, 48.
 MUNGO, Portugeesch, de *Mangouste*, XIII, 112.
 MURGANBO, Spaansch, de *Spitsmuis*, VIII, 34.
 MURINA, LINN. de *Marmosa*, X, 225.
 MURMELTHIER, Hoogduitsch en Zwitfersch, het *Marmeldier*, VIII, 127.
 MURMENOLE, Hoogd. en Zwitfersch, het *Marmeldier*, VIII, 127.
 MURMONT, Italiaansch, het *Marmeldier*, VIII, 127.
 MUS, Latijn, de *Muis*, VII, 189.
 MYE, Grieksch, de *Rot*, VII, 171.
 MUS MAJOR, Latijn, de *Rot*, VII, 171.
 MUS MINOR, Latijn, de *Muis*, VII, 189.
 MUS, Zweedsch, de *Muis*, VII, 189.
 MUS AEGYPTI, KLEIN, de *Mangouste*, XIII, 112.
 MUS ALPINUS PLINII, het *Marmeldier*, VIII, 127.
 MUS AQUATICUS, Latijn, de *Waterrot*, VII, 213.
 MUS AQUATILIS, Latijn, de *Waterrot*, VII, 213.
 MUS AQUATICUS, ALDROV. de *Desman*, X, 1.
 MUSARAIGNE, Fransch, de *Spitsmuis*, VIII, 34.
 MUSARAIGNE D'EAU, Fransch, de *Water-Spitsmuis*, VIII, 38.
 MOS ARANEUS, Latijn, de *Spitsmuis*, VIII, 34.
 MUSARKING, Graauwbundersch, de *Spitsmuis*, VIII, 34.
 MUS CRICETUS, LINN. de *Hamster*, XIII, 88.
 MUS MOCHIUS, GESNER, de *Spitsmuis*, VIII, 34.
 MUSCARDIN, Fransch, de *kleine Hazel-muis*, VIII, 112.
 MUS CAECUS, Latijn, de *Spitsmuis*, VIII, 34.
 MUSC DEER, GREWS, het *Muskus dier*, XII, 243.
 MUSCULUS, Latijn, de *Muis*, VII, 189.
 MUSERAM, Oud Fransch, de *Spitsmuis*, VIII, 34.
 MUSET, Oud Fransch, de *Spitsmuis*, VIII, 34.
 MUSET, Savooisch, de *Spitsmuis*, VIII, 34.
 MUSETRE, Oud Fransch, de *Spitsmuis*, VIII, 34.
 MUSETTE, Savooisch, de *Spitsmuis*, VIII, 34.
 MUS JACULUS, de *Gerboise*, XIII, 107.
 MUSIMON, Latijn, de *Mouflon*, XI, 213.
 MYEKOE, Grieksch, de *Muis*, VII, 189.
 MUSKUS-AAPEN, de *Sai*, XIV, 231.
 MUSKUS DIER, XII, 243.
 MUSKUS-KAT van de Kaap de Goede Hoop, SONNERAT, eene *Genet-kat*, XIX, 120.
 MUSKUS-ROT van Kanada, de *Ondatra*, X, 1.
 MUSKUS ROT van Muscovie, de *Desman*, X, 1.
 MUSKUS-SPITSMUIS, XIX, 137.
 MUSMON, Latijn, de *Mouflon*, XI, 213.
 MUSMONES bij de oude Grieken, de *Argali*, XI, 223.
 MUS PHARAONIS, de *Mangouste*, XIII, 112.
 MUS PONTICUS, Latijn, de *bonte Eekhoorn*, VII, 158.
 MUSTELA, Latijn, de *Wezel*, VII, 139.
 MUSTELA AEGYPTIACA, KLEIN, de *Mangouste*, XIII, 112.
 MUSTELA JAVANICA, SEBA, de *Vanfire*, XIII, 122.
 MUSTELA PRAECINCTA, RZACKZINSKI, de *Pereuaska*, XV, 44.
 MUSTELA SOBELLINA, GESN. het *Sabel-dier*, XIII, 207.
 MUSTELA ZIBELINA, RAY, het *Sabel-dier*, XIII, 207.
 MUS VENENOSUS, KLEIN, de *Spitsmuis*, VIII, 34.
 MUTRER, Zweedsch, de *Spitsmuis*, VIII, 34.

MUT-

- MUTTERSCHWEIN, Hoogduitsch, de *Zog*, V, 55.
 MUZERAIGNE, Oud Fransch, de *Spitsmuis*, VIII, 34.
 MYREHIORN, Noorweegsch, eene foort van *Beer*, VIII, 146.
 MYSS, Poolsch, de *Muis*, VII, 189.
 MYSS-WODNA, Poolsch, de *Water-rot*, VII, 213.
 MYSZORZECHOWA, Poolsch, de *groote Hazelmuis*, VIII, 105.

N.

- N**AANLOOS DIER, (het is de *Zerda*), XV, 120.
 NABBA, in de Landen van de Kaap de Goede Hoop, de *Rhinoceros*, XI, 104.
 NABBUS, Zweedsch, de *Spitsmuis*, VIII, 34.
 NACHT-AAP, XIX, 48.
 NACHT-VLIEGER, eene foort van *Vledermuis*, VIII, 70, 75.
 NAGOR, XVI, 101.
 NANGUER, XVI, 101.
 NANGUER, in Senegal, eene foort van *Gazelle*, XII, 153.
 NARI, in Madura, de *Fakhals*, XIII, 176.
 NASEHORN, KLEIN, de *Rhinoceros*, XI, 104.
 NAVALE, de *Sarigue*, X, 193.
 NEGER-AAP SCHRIJVER, de *Neger-Guenon*, XIX, 32.
 NEGER-GUENON, XIX, 32.
 NEGER SAJOU, XIX, 46.
 NEGER-TAMARIN, XIX, 49.
 NEGRO MONK Y, PENNANT, de *Neger-Guenon*, XIX, 32.
 NEITSEK SOAG, in Groenland, de *Phoka met de Kap*, XVI, 159.
 NEIT-SOAK, *Phoka*, XVI, 160.
 NEMER AL, Arabisch, de *groote Panthera*, IX, 86.
 NER, Perzisch, *Kameel*, gesprootten uit een Kameel en een Dromedaris, XI, 125.
 NERAMEISCH, Perzisch, *Ram*, V, 1.
 NIEDZWIEDZ, Poolsch, de *Beer*, VIII, 144.
 NIEKOPERSZ, Poolsch, de *Vledermuis*, VIII, 67.
 NIL-GAUT, *Nyl-Ghau*, XV, 209 en XVI, 69.
 NIMSE, Barbarijsch, de *Fret*, VII, 130.
 NIOU, de *Gnou*, XVI, 66.
 NOCTULE, Fransch, eene foort van *Vledermuis*, VIII, 70, 75.
 NUEMBA, Javaansch, de *Rhinoceros*, XI, 104.
 NOET, Zweedsch, de *Koe*, IV, 215.
 NOTTOLA, Italiaansch, de *Vledermuis*, VIII, 67.
 NOTULA, Italiaansch, de *Vledermuis*, VIII, 67.
 NOULIA UMABA, bij de Negers, de *Lamantin*, XVI, 189.
 NZOROZEC, Poolsch, de *Rhinoceros*, XI, 104.
 NYKTEPIE, Grieksch, de *Vledermuis*, VIII, 67.
 NUTRIA, Spaansch, de *Otter*, VII, 85.
 NYL-GHAU, XV, 209.
 NZEUZI, Congoosch, de *Civet-kat*, IX, 179.
 NZEME, Congoosch, de *Civet-kat*, IX, 179.

O.

- O**CELOT, XIII, 167.
OCHS, Hoogduitsch, de *Os*, IV, 215.
OCOROME, Peruaansch, de *Cougar*, IX, 123.
OEDIPUS, LINN., de *Pinche*, XIV, 269.
OELG, Noordsch, de *Eland*, XII, 79.
OELG, Zweedsch, de *Eland*, XII, 79.
OERABI, *Gazelle*, XVI, 24.
OHIENG TUENDEN, Perfaansch, de *Rhinoceros*, XI, 104.
OHIHOIN, Huronsch, de *Zwitsersche Eekhoorn*, X, 91.
OÏΣ, Grieks. *Ooy*, V, 1.
OLYPHANT, XI, 10.
ONDATRA, X, 1.
ONCA, IX, 85.
ONOS, Grieksch, de *Ezel*, IV, 185.
OOPY, V, 1.
OOFION, Grieksch, de *Moufion*, XI, 213.
OPOSSUM, de *Sarigue*, X, 192.
ORANG-OUTANG, XIV, 24.
OREILLAR, de *Vledermuis met groote ooren*, VIII, 69, 74.
ORICO CACHERO, Portugeesch, de *Eegel*, VIII, 17.
ORIGNAL, in Kanada, de *Eland*, XII, 79.
ORSO, Italiaansch, de *Beer*, VIII, 144.
ORTOHULA, FERNAND, de *Zorille*, XIII, 200.
OSSEL, Illyrisch, de *Ezel*, IV, 185.
OSSA, de *Sarigue*, X, 193.
OSSO, Spaansch, de *Beer*, VIII, 144.
OSTROWIDZ, Poolsch, de *Lynx*, IX, 132.
OSWANDEROU, de *Ouanderou*, XIX, 20.
OTTAY, de *Vison*, XIII, 204.
OTTER, VII, 85.
OTTER, Engelsch, de *Otter*, VII, 85.
OTTER, Hoogduitsch, de *Otter*, VII, 85.
OTTER van Kanada, XII, 215.
OUANDEROU, XIV, 110.
OUARINE, XIV, 203.
OUARIRI, Guajanaasch, de *Tamanoir*, X, 102.
OUATIRIOUAV, Gujanaasch, de *kleine Mieren-eeter*, X, 102.
OUÏAIKARE, in Gujana, de *Al*, XIII, 38.
QUINCHUM, Amerikaansch, het *Schildvarken met agtien gordels*, X, 150.
QUÏSTITI, XIV, 258.
OUNCE, Engelsch, de *Lynx*, IX, 132.
OURANA, op Gujana, de *Paca*, X, 181.
OURIZO, Portugeesch, de *Eegel*, VIII, 17.
OURS, Fransch, de *Beer*, VIII, 144.
OVBIA, Spaansch, *Ooy*, V, 1.
OVIS, Latijn, *Ooy*, V, 1.
OVIS GUINEENSIS, BRISS. de *Adimain*, XI, 216.
OVIS PERUANA, MARCGR. de *Lama*, XIII, 29.
OWCA, Poolsch, *Schaap*, V, 1.
OWEZE, Illyrisch, *Schaap*, V, 1.
OX, Engelsch, de *Os*, IV, 215.

P.

- P**AC, de *Paca*, X, 181.
PACA, X, 181.
PACO, XIII, 29.
PACOLAMA, in Peru, de *Paco*, XIII, 30.
PACOS, in Peru, de *Paco*, XIII, 29.
 (Registers.)
PAERD, IV, 76.
PAG, de *Paca*, X, 181.
PAGUE, de *Paca*, X, 181.
PAKASSA, in Congo, de *Buffel*, XI, 171.
PA

- PALATINE, SCHREBER EN PENNANT, de *Rowley of Palatijn*, XIX, 31.
 PALATYN, XIV, 185.
 PALMBOOM-EERHOORN, X, 91.
 PALMBOOMEN-ROTOFEEKHOORN, X, 91.
 PALMISTE, *Palmboom Eekhoorn*, X, 91.
 PANGOLIN, Indiaansch, een *Schubdier*, X, 128.
 PANISCUS, LINN. de *Ouarine*, XIV, 203.
 PANTHERA (GROOTE), IX, 85.
 PANTHERA, Latijn, de *grootte Panthera*, IX, 85.
 PANTHERA (KLEINE), OPIAN. de *Onca*, IX, 85.
 PAPIO, *Baviaan*, XIV, 89.
 PAPIRE, GESNER, de *Choras*, XIX, 15.
 PAQUIRA, in het land der *Amazoen*, de *Pecari*, X, 12.
 PAQUIRE, op *Tabago*, de *Pecari*, X, 12.
 ΠΑΡΔΑΙΣ, Grieksch, de *grootte Panthera*, IX, 85.
 PARDUS, Latijn, de *grootte Panthera*, IX, 85.
 PARESSEUX, BRISS. de *Ai*, XIII, 38.
 PASAN, in het Oosten, eene foort van *Gazelle*, XII, 152.
 PATAS, XIV, 133.
 PATAS met den *korten staert*, XIX, 23.
 PATAS met den *zwarten band*, XIV, 135.
 PATIRA, kleine foort van *Varken* in *Gujana*, X, 16.
 PAVYON, Hoogduitsch, de *Baviaan*, XIV, 89.
 PECARI, X, 12.
 PECORA, Italiaansch, *Oey*, V, 1.
 PEKAN, XIII, 204.
 PELAS, in *Allerheilige Baai*, de *Pecari*, X, 12.
 PELONICHIATI OQUITTI, Mexicaansch, de *Lama*, XIII, 29.
 PERCHAL-ROT, XIX, 135.
 PERWIAZKA, Russisch, de *Perouasca*, XV, 44.
 PERILLO TIGERO, de *Ai*, XIII, 38.
 PEROUASCA, XV, 44.
 PERRO, Spaansch, de *Hond*, V, 109.
 PERUICHCATTLE, Engelsch, de *Lama*, XIII, 29.
 PES, Illyrisch, de *Hond*, V, 109.
 PESIENGONI, in *Congo*, de *Lamantin*, XVI, 189.
 PESZI, Russisch, de *Ifatis*, XIII, 186.
 PETIT-GRIS, X, 84.
 PEZZEMOULLER, Portugeesch, de *Lamantin*, XVI, 189.
 PFERD, Hoogduitsch, het *Paerd*, IV, 76.
 PHALANGER, XIII, 73.
 PHATAGEN. Ziet *Phatagin*.
 PHATAGIN, Indiaansch, een *Schubdier*, X, 128.
 PHET (AL), Arabisch, de *kleine Panthera*, IX, 86.
 PHIL, Chaldeeusch, de *Olyphant*, XI, 10.
 PHILANDER, de *Sarigue*, X, 192.
 PHILANDER, op *Amoon*, de *Sarigue*, X, 193.
 PHILANDER (SURINAAMSCH), XV, 50.
 PHILANDER D' ERIQUE, BRISS. de *Cayopollin*, X, 204.
 PHOKA, XIII, 210.
 PHOKA met de *Kop*, XVI, 158.
 PHOKA met den *gerimpelden bek*, XVI, 148.
 PHOKA met de *halve maan*, XVI, 159.
 PHOKA met den *witten buik*, XVI, 150.
 PHOCA URSINA, LINN. de *Zee-beer*, XVI, 165.
 ΦΩΚΥ, Grieksch, de *Phoka*, XIII, 220.
 PHOQUE, Fransch, de *Phoka*, XIII, 220.
 PICHOU, in *Louifiana*, de *Margay*, XIII, 172.
 PIET DE HARDLOOPER, de *Ai*, XIII, 38.
 PIEXE MOLKER, Portugeesch, de *Lamantin*, XVI, 189.
 PIGRTIA, NIEREMB. de *Ai*, XIII, 38.
 PINCHE, XIV, 269.
 PIND-ZWIN, Deensch, de *Eegel*, VIII, 17.
 PIPISTRELLA, Fransch, eene foort van *Vledermuis*, VIII, 70, 75.
 PITHECUS, XIV, 59.
 PLATYCEROS, PLINII, *Damhart*, VI, 61.
 PLEUREURS, de *Sai*, XIV, 231.
 POEL-HONDE, in *Cayenne*, de *Mazame*, XII, 216.

- POLATOUCHE, *vliegende Eekhoorn*, X, 64.
 POLATUCHA, Russisch, de *vliegende Eekhoorn*, X, 64.
 POLEKAT, Engelsch, de *Conepate*, XIII, 197.
 POLECAT, Engelsch, de *Buntfing*, VII, 124.
 PONCH, Russisch, de *Pouc*, XV, 43.
 PONGI, in Congo, de *Saki*, XIV, 254.
 PONGO, XIV, 24.
 PORC, Fransch, het *Varken*, V, 55.
 PORC-EPIC, Fransch, het *Stekelvarken*, XII, 268.
 PORC-EPIC, de la Baye de Hudson, de *Urson*, XII, 282.
 PORCELLUS FRUMENTORIUS, SWENK-FELD, de *Hamster*, XIII, 88.
 PORCO, Italiaansch, V, 55.
 PORCO SPINOSO, Italiaansch, het *Stekelvarken*, XII, 268.
 PORCUPINE, Engelsch, het *Stekelvarken*, XII, 268.
 PORCUPINE from Hudsons Bay, EDW. de *Urson*, XII, 282.
 PORCUS, Latijn, een *jong Varken*, V, 55.
 PORCUS FLUVIATILIS, de *Cabiai*, XII, 256.
 PORCUS INDICUS, de *Babirousfa*, XII, 253.
 POSSUM, RAY, de *Sarigue*, X, 193.
 POTO, XV, 163.
 POUÇ, XV, 43.
 PROSIMIA CINEREA, de *Mococo*, XIII, 125.
 PROSIMIA FUSCA, de *Mongous*, XIII, 125.
 PROX, Grieksch, *Damhert*, VI, 61.
 PRZEWIASKA, Poolsch, de *Perouaska*, XV, 44.
 PUANT, BARRERE, de *Sarigue*, X, 193.
 PUERCO, Spaansch, het *Varken*, V, 55.
 PUERCO-ESPINO, Spaansch, het *Stekelvarken*, XII, 268.
 PUTOIS, Fransch, de *Buntfing*, VII, 124.
 PUTORIUS, Latijn, de *Buntfing*, VII, 124.
 PUTORIUS STRIATUS, BRISS. de *Conepate*, XIII, 195.
 PUZOLO, Italiaansch, de *Buntfing*, VII, 124.

Q.

- QUACHA, de *Kwagga*, XII, 27.
 QUAPIZOTL, Mexicaansch, de *Pecari*, X, 12.
 QUASJE, VIII, 206.
 QUASJE, de *Coase*, XIII, 196.
 QUAUHTLA CAYMATL, Mexicaansch, de *Pecari*, X, 19.
 QUAULUCALLOTQUAPACHLI, de *Coqualin*, XIII, 83.
 QUIL, op Ceylon, de *Mangouste*, XIII, 112.
 QUILSPELE, op Ceylon, de *Mangouste*, XIII, 112.
 QUIMPEZEE, verkeerd door de Engelschen, de *Jocko*, XIV, 24.
 QUINICHPATLAN, Amerikaansch, de *vliegende Eekhoorn*, X, 64.
 QUINCAJOU, in Amerika, de *Peelvrant*, XIII, 189.
 QUINCAJOU, XV, 163.
 QUINOMORROU, in Afrika, de *Jocko*, XIV, 24.
 QUOATA, in Gujana, de *Coaita*, XIV, 210.
 QUOGELO, Negertaal, de *Pangolin* en de *Phatagin*, X, 130.
 QUOJAVORAN, in Afrika, de *Jocko*, XIV, 14.
 QUOIASMORROU, in Afrika, de *Jocko*, XIV, 24.
 QUOJASMORAS, in Afrika, de *Jocko*, XIV, 24.

R.

- R**AA-DUIR, Deensch, de *Rhee*, VI, 78.
 RA-DUIR, Zweedsch, de *Rhee*, VI, 78.
 RABBIT, Engelsch, het *Konijn*, VI, 186.
 RACKOON, Engelsch, de *Rakoen*, VIII, 194.
 RAEF, Zweedsch, de *Vos*, VII, 49.
 RAKOEN, VIII, 194.
 RAM, V, 1.
 RAM (KORSISCH), XI, 227.
 RAM, Engelsch, *Ram*, V, 1.
 RAM, (GUINEESCH), de *Adimain*, XI, 216.
 RAM (INDIAANSCH), XI, 238.
 RAM van Barbarije, XI, 224.
 KAM, Senegalsch, de *Adimain*, XI, 216.
 RAM (VALACHIAN), Ram van Wallachyen, XI, 224.
 RAMDEER, Engelsch, het *Rendier*, XII, 29.
 RANGIFER, hedendaagsch Latijn, het *Rendier*, XII, 79.
 RANGLIER OF RANGIER, Oud Fransch, het *Rendier*, XII, 79.
 RAONES, Fransch, *onvrugtbare wijfjens Rendieren*, XII, 89.
 RAPHIUS, bij de Gallen, de *Lynx*, IX, 132.
 RAPOSA, Spaansch, de *Vos*, VII, 49.
 RAT, Engelsch, de *Rot*, VII, 171.
 RAT, Fransch, de *Rot*, VII, 171.
 RAT, Spaansch, de *Muis*, VII, 189.
 RAT-D'EAU, Fransch, de *Water-rot*, VII, 213.
 RAT DE BOIS, de *Sarigue*, X, 193.
 RATDOR OF RATDORT, Bourgondisch, de *kleine Hazelmuis*, VIII, 112.
 RAT DE PHARAON, de *Mangouste*, XIII, 112.
 RAT DES BOIS, Fransch, BRISS. de *grootte Veldmuis*, VIII, 119.
 RAT DE TERRE, DAUBENTON, de *Campagnol*, VII, 225.
 RAT-LIRON, Oud Fransch, de *Relmuis*, VIII, 92.
 RAT MANICOU, bij de Negers, de *Marmosa*, X, 225.
 RAT MUSQUE, Mém. de l'Acad., de *Ondatra*, X, 1.
 RATO DI CASA, Italiaansch, de *Rot*, VII, 171.
 RATON, VIII, 194.
 RATON, Spaansch, de *Rot*, VII, 171.
 RATON, *Krab-eeter*, XVI, 121.
 RAT SAUVAGE, de *Sarigue*, X, 193.
 RATTE, Hoogduitsch, de *Rot*, VII, 171.
 RATTOON, Engelsch, de *Rakoen*, VIII, 194.
 RATTUS, Latijn, de *Rot*, VII, 171.
 RAT-VEULE, Oud Fransch, de *Relmuis*, VIII, 92.
 RATZE, Hoogduitsch, de *Rot*, VII, 171.
 RED-DEER, Engelsch, het *Hert*, VI, 6.
 REHE, Hoogduitsch, de *Rhee*, VI, 78.
 REHEN, Noordsch, het *Rendier*, XII, 79.
 REITOCHS, Hoogduitsch, de *Bul*, IV, 215.
 RELMUIS, VIII, 92.
 RELI, Zwitfersch, de *Relmuis*, VIII, 92.
 RELMUSS, Zwitfersch, de *Relmuis*, VIII, 92.
 RENARD, Fransch, de *Vos*, VII, 49.
 RENARD, Americain, Desmarchais, de *Tamanoir*, X, 102.
 RENARD CHARBONNIER, in Bourgogne, de *grijze Vos*, VII, 49.
 RENDIER, XII, 79.
 RENNE, Fransch, het *Rendier*, XII, 79.
 RENTHIER, Hoogduitsch, het *Rendier*, XII, 79.
 REU, V, 109.
 RHEBOK (INDISCHE), XII, 208.

RHE-

- RMEBOKJEN (KLEIN), XII, 212.
 RHEE, VI, 78.
 RMEBOK VAN JAVA, de *Memina*, XVI, 120.
 RHEN, Zweedsch, het *Rendier*, XII, 79.
 RHENO, LINN. het *Rendier*, XII, 79.
 RHINOCEROS, XI, 104.
 RHINOCEROS, Engelsch, de *Rhinoceros*, XI, 104.
 RHINOCEROS, Latijn, de *Rhinoceros*, XI, 104.
 RHINOCEROS, Fransch, de *Rhinoceros*, XI, 104.
 RHINOCEROS MET DEN DUBBELEN HOORN, XVI, 1.
 RHINOCEROTE, Italiaansch, de *Rhinoceros*, XI, 104.
 RICERO, Italiaansch, de *Eegel*, VIII, 17.
 RIET-BOK, XVI, 25.
 RIEVIER-PAARD, XII, 30.
 PINOKEPOZ, Grieksch, de *Rhinoceros*, XI, 104.
 ROBBE, Hoogduitsch, de *Phoka*, XIII, 220.
 ROE-BUCK, Schotsch, de *Rhee*, VI, 78.
 ROE-DEER, Engelsch, de *Rhee*, VI, 78.
 ROLOWAY, XIV, 185.
 ROPOZA, Portugeesch, de *Sarigue*, X, 193.
 ROSELET, Fransch, de *Hermelyn*, VII, 148.
 ROSMARUS VERUS, JONST., de *Morse*, XIII, 293.
 ROSOMAK, Slavonisch, de *Veelvraat*, IX, 162, XIII, 189.
 ROSS, Hoogduitsch, het *Paerd*, IV, 76.
 ROT, VII, 171.
 ROTS-DAS (KLIP-DAS), Marmot van de Kaap de Goede Hoop, XV, 132.
 ROTTA, Zweedsch, de *Rot*, VII, 171.
 ROT VAN PHARAO, de *Mangouste*, XIII, 112.
 ROT van Madagaskar, XV, 122.
 ROUGETTE, eene soort van *Vledermuis*, X, 34.
 ROUSSETTE, eene soort van *Vledermuis*, X, 34.
 RUFINS, bij de Gallen, de *Lynx*, IX, 132.
 RUND-DIEREN, IV, 215.
 RUND-DIER (GRAAUW), van den Mongol, XVI, 69.
 RUPICAPRA, Latijn, de *Gemsbok*, XII, 109.
 RYS, Poolsch, de *Lynx*, IX, 132.

S.

- SABBEL, Zweedsch, het *Sabeldier*, XIII, 207.
 SABEL, Engelsch, het *Sabeldier*, XIII, 207.
 SAB-DIER, XIII, 207.
 SAG, Perzisch, de *Hond*, V, 109.
 SAGOINS, XIV, 201.
 SAGONY, de *Ouistiti*, XIV, 258.
 SAHOUSQUANTA, Kanadaasch, de *vliegende Eekhoorn*, X, 64.
 SAI, XIV, 231.
 SAI MET DEN WITTEN KEEL, XIV, 231.
 SAIGA, XII, 145.
 SAIL, Hoogduitsch, de *Phoka*, XIII, 220.
 SAÏMIRI, XIV, 241.
 SAJONZ, Poolsch, de *Haas*, VI, 104.
 SAJOU (GEHOORND), XIX, 46.
 SAJOU (BRUINE), XIV, 222.
 SAJOU (GRIJZE), XIV, 222.
 SAJOUASSOU, in Maragnon, de *Sajou*, XIV, 222.
 SAITATA, MARCGRAAF, de *Saïmiri*, XIV, 241.
 SAIZ, Slavonisch, de *Haas*, VI, 104.
 SAKI, XIV, 254.
 SAKI WINKI, BROWN, de *Saki*, XIV, 254.
 SAMO, in Amerika, de *Pecari*, X, 12.

- SANGHER DES INDES, BRISS. de *Babirousfa*, XII, 253.
 SAPAJOUS, XIV, 201.
 SAPAJOU NOIR, BRISS. de *Ouarine*, XIV, 203.
 SARAPHAH, Arabisch, de *Giraffe*, XIII, 1.
 SARICOVIENNE, XIII, 213.
 SARIGUE, X, 192.
 SARIGUE (LANGHAIRIGE), XVI, 193.
 SARLUK, bij de Kalmukken, de *Tartarsche Koe*, XV, 41.
 SARRIS, Oud Fransch, de *Gemsbok*, XII, 109.
 SASAPIS, de *Sarigue*, X, 192.
 SATHIERIUS, ARIST. het *Sabeldier*, XIII, 209.
 SATYRUS, LINN. de *Jocko*, XIV, 24.
 SATYRUS SILVESTRI, de *Orang-Outang*, *Ponga*, XIV, 24.
 SAU, Hoogduitsch, het *Varken*, V, 55.
 SCALOPES, SEBA, de *Marmosa*, X, 225.
 SCHAAB, Arabisch, *Geit*, V, 31.
 SCHAAP, V, 1.
 SCHAAP (ARABISCH), XI, 214.
 SCHAAP (BARBARIJSCH), XI, 214.
 SCHAAP van Angola, de *Adimain*, XI, 216.
 SCHACHAL, Perfisch, de *Jakhals*, XIII, 176.
 SCHACHAL, Persiaansch, de *Jakhals*, IX, 161.
 SCHAF, Hoogduitsch, *Ooy*, V, 1.
 SCHAF-BOCK, Hoogduitsch, *Ooy*, V, 1.
 SCHAQUIR, Hebreeuwsch, *Bok*, V, 31.
 SCHANAR, Hebreeuwsch, de *Huis-kat*, V, 180.
 SCHERMAN, XIX, 135.
 SCHILDVARKEN, X, 140.
 SCHILDVARKEN, met drie banden, X, 143.
 ——— met zes gordels, X, 144.
 ——— met agt gordels, X, 147.
 ——— met negen gordels, X, 148.
 ——— met twaalf gordels, X, 149.
- SCHILDVARKEN, met agttien gordels, X, 150.
 SCHIRATO, Italiaansch, de *Eekhoorn*, VII, 156.
 SCHIRATOLO, Italiaansch, de *Eekhoorn*, VII, 156.
 SCHIRIVOLO, Italiaansch, de *Eekhoorn*, VII, 156.
 SCHISMUS, Latijn, de *Huis-marter*, VII, 102.
 SCHOOR, Hebreeuwsch, de *Bul*, IV, 215.
 SCHUB-HAGEDIS (*), bij de Fransch in de Oost-Indiëen, de *Pangolin*, X, 128.
 SCHUBAL, Hebreeuwsch, de *Vos*, VII, 49.
 SCHUDDIEREN, Ziet *Pangolin* en *Phatagin*.
 SCHUTTRI BAAD, Persiaansch, *Wind-Kameel*, voort van *Dromedaris*, XI, 125.
 SCHOTTUR, Persiaansch, de *Dromedaris*, XI, 125.
 SCHWEIN, Hoogduitsch, het *Varken*, V, 55.
 SCIURUS, Latijn, de *Eekhoorn*, VII, 156.
 SCROPHA, Latijn, *Zog*, V, 55.
 SCROPHA, Italiaansch, de *Zog*, V, 55.
 SCUNCK, in Nieuw-Yorck, de *Conepate*, XIII, 197.
 SCZURCK, Poolsch, de *Rel-muis*, VIII, 92.
 SCZUREK, Poolsch, de *Rot*, VII, 71.
 SEA-COW, Engelsch, de *Lamantin*, XVI, 189.
 SEAL, Engelsch, de *Phoka*, XIII, 220.
 SEBRA, in Congo, de *Zebra*, XII, 13.
 SEIGAC, Moscovitisch, de *Saiga*, XII, 145.
 SEIGAH, Russisch, de *Saiga*, XII, 145.
 SELVAGO, Portugeesch, de *Jocko*, XIV, 24.
 SEMI-VULPA, de *Sarigue*, X, 192.
 SERAPHAH, Perfisch, de *Giraffe*, XIII, 1.
 SERIGOY, de *Sarigue*, X, 192.

SERO-

(*) Door eene druk-fout staat 'er *Schulp-hagedis*.

- SEROTINE, Fransch, eene soort van *Vledermuis*, VIII, 70, 75.
 SEROTINE (GROOTE), van Gujana, XIX, 138.
 SERPENTICIDA, RUMPH. de *Mangouste*, XIII, 112.
 SERUVI, de *Sarigue*, X, 192, 193.
 SERVAT, XIII, 163.
 SERWOI, de *Sarigue*, X, 193.
 SERY, Oud Fransch, de *Spitsmuis*, VIII, 34.
 SESEF, in Afrika, *Baviaan*, XIV, 64.
 SHEEP, Engelsch, *Ooy*, V, 1.
 SHREW-MOUSE, Engelsch, de *Spitsmuis*, VIII, 34.
 SIACALI, Perfisch, de *Jakhals*, XIII, 176.
 SIACHAL, Perfisch, de *Jakhals*, XIII, 176.
 SIYAH-GUTH, Perfiaansch, de *Caracal*, IX, 150.
 SIAL, Zweedsch, de *Phoka*, XIII, 220.
 SICAL, Turkech, de *Jakhals*, XIII, 176.
 SIEBENSCHLÄFER, Hoogduitsch, de *Rel-muis*, VIII, 92.
 SIECHAAL, Perfisch, de *Jakhals*, XIII, 176.
 SIECHAL, Perfiaansch, de *Jakhals*, IX, 161.
 SIFAI op Madagaskar, de *Douc*, XIV, 194.
 SILENUS, LINN. de *Ouanderou*, XIV, 110.
 SILVANUS, JONST. de *Magot*, XIV, 74.
 SIMIA, Latijn, de *Pithecus*, XIV, 59.
 SIMIA A-GYPTICA, de *Baviaan met den honden smael*, XIX, 17.
 SIMIA PLATYPYGOS, SCHREBER, de *Baviaan met lange poeten*, XIX, 14.
 SIMIA SCHURUS, PETIV. de *Mongous*, XIII, 125.
 SIMOLUS CEYLONICUS, SEBA, de *Neger-Guenon*, XIX, 32.
 SINSIN, Chineesch, de *Pithecus*, XIV, 59.
 SINTRELLO, Italiaansch, de *Vledermuis*, VIII, 67.
 SIRAPHAH, Arabisch, de *Giraffe*, XIII, 1.
 SWISSEZ, Poolsch, het *Marmeldier*, VIII, 127.
 ΣΚΙΟΥΡΟΣ, Grieksch, de *Eekhoorn*, VII, 156.
 SKRZECZIECK, Illyrisch, de *Hamster*, XIII, 88.
 SLAEP-RATE, Vlaamsch, de *grootte Hazelmuis*, VIII, 105.
 SLEEPER, Engelsch, de *grootte Hazelmuis*, ook de *kleine Hazelmuis*, VIII, 105.
 SLOTH, EDW. de *Ati*, XIII, 38.
 SNAK, Tartaarsch, de *Saiga*, XII, 145.
 SOBOL, Poolsch, het *Sabeldier*, XIII, 207.
 SOGUR, Tartaarsch, *Marmotten*, XIII, 105.
 SOLHAC, Poolsch, de *Saiga*, XII, 145.
 SORA, Madagaskarsch, de *Eegel*, VIII, 10.
 SORREX, Latijn, de *Muis*, VII, 189.
 SORREX, PLIN. de *grootte Hazelmuis*, VIII, 105.
 SORGIO DI CASA, Italiaansch, de *Muis*, VII, 189.
 SORGO MORGANGE, Italiaansch, de *Waterrot*, VII, 213.
 SORICE, Italiaansch, de *Muis*, VII, 189.
 SOULIK, XV, 44, 137.
 SOURIS, Fransch, de *Muis*, VII, 189.
 SOUTANDA, Noord-Amerikaansch, de *Haas*, VI, 104.
 SOW, Engelsch de *Zog*, V, 55.
 ΣΠΑΛΑΧ, GALENI, de *Mol*, VIII, 48.
 SPIESSER, Nederduitsch, *Hert dat zijne spiesen nog heeft*, VI, 8.
 SPIGMAUS, Hoogduitsch, de *Spitsmuis*, VIII, 34.
 SPINNEKOPS-AAP, de *Coaita*, XIV, 212.
 SPITZMAUS, Hoogduitsch, de *Spitsmuis*, VIII, 34.
 SPITSMUIS, VIII, 34.
 SPITSMUIS (BRASILIAANSCH), XV, 52.
 SPITSMUIS (WATER), VIII, 38.
 SPORTEGLIONO, Italiaansch, de *Vledermuis*, VIII, 67.
 SPRINGBOK, is de *bonte Bok*, XVI, 99.
 SQUASCH, in Nieuw Spanje, de *Coasc*, XIII, 194.
 SQUI-

- SQUILACHI, Grieksch, de *Jakhals*, XIII, 176.
 SQUIRREL, Engelsch, de *Eekhoorn*, VII, 156.
 SRI, Oud Fransch, de *Spitsmuis*, VIII, 34.
 STACHEL-SCHWEIN, Hoogduitsch, het *Stekelvarken*, XII, 268.
 STEENBOK, XII, 109.
 STEINBOCK, Hoogduitsch, *Steenbok*, XII, 109.
 STEIN-MARDER, Hoogduitsch, de *Huis-marter*, VII, 101.
 STEKELVARKEN, XII, 268.
 STEKELVARKEN van Malacca, XIX, 145.
 STEPNIÉ-BARANI, Siberisch, de *Mouffon*, XI, 213.
 STIER, Hoogduitsch, de *Bul*, IV, 215.
 STINKOIEREN, XIII, 194.
 STINKDIER, van Chili, XIX, 113.
 STINKERS, XIII, 194.
 STOAT, Engelsch, de *Hermelyn*, VII, 148.
 STREPSICEROS CAJI, de *Condema*, XII, 203.
 STREPSICEROS, PLIN. de *Antilope*, XII, 154.
 SUBAI, Hebreeuwsch, de *Merrie*, IV, 76.
 SULAC, Muscovitisch, de *Saiga*, XII, 145.
 SURIKATE, XIII, 61.
 SURMULOT, Fransch, de *groote Veldmuis*, VIII, 119.
 SUROK, Tartaarsch, de *Marmot*, XIII, 105.
 SUS, Latijn, *Varken*, V, 55.
 SUS, Hebreeuwsch, de *Hengst*, IV, 76.
 SUS AGRESTIS, Latijn, *wild Zwijn*, V, 68.
 SUSUATHA, Chaldeeus, het *Paerd*, IV, 76.
 SUS MAXIMUS PALUSTRIS, de *Cabiaai*, XII, 256.
 SWINE, Engelsch, het *Varken*, V, 55.
 SWINKA ZAMORSKA, Poolsch, het *Indiaansch Varkentjen*, VIII, 1.
 SYRENE, de *Lamantin*, XVI, 189.

T.

- TACHS, Hoogduitsch, de *Das*, VII, 67.
 TAGUAN, de *groote vliegende Eekhoorn*, X, 78.
 TAJACU, PIS. EN MARCGR., de *Pecari*, X, 12.
 TAJACU, X, 12.
 TAJASSOU, Brasiliaansch, de *Pecari*, X, 12.
 TAISSON, Fransch, de *Das*, VII, 67, 72.
 TALAPOIN, XIV, 187.
 TALPA, Latijn, de *Mol*, VIII, 48.
 TALPA, Italiaansch, de *Mol*, VIII, 48.
 TAMANDUA, Brasiliaansch, X, 102, 112.
 TAMANDUA-GUACU, Brasiliaansch, de *Tamanoir*, X, 102.
 TAMANOIR, X, 102, 110.
 TAMARIN, XIV, 256.
 TAMARY op Maragnon, de *Tamarin*, XIV, 256.
 TANREC, XII, 285.
 TAPETI, XV, 53.
 TAPIBIRE, Brasiliaansch, de *Tapir*, XI, 256.
 TAPIHRETE, Brasiliaansch, de *Tapir*, XI, 256.
 TAPIR, XI, 256.
 TAPIRA, de *Tapir*, XI, 256.
 TAPIRUS, BRISSON, de *Tapir*, XI, 256.
 TAPIROUSSOU, de *Tapir*, XI, 256.
 TAQUATRIN, HERRERA, de *Sarigue*, X, 192, 193.
 TARANDUS, Latijn, het *Rendier*, XII, 79.
 TARDIGRADUS CEYLONICUS, SEBA, de *Unau*, XIII, 38.

TAR-

- TARPANS, bij de Mongoux-Tartaaren, *wilde Paerden*, XVI, 48.
- TARSIER, XIII, 70.
- TARTARIN, de *Magot*, XIV, 74.
- TARTARIN, BRISS. de *Mandrill*, XIV, 101.
- TARTARIN, BELON en BRISS. de *Baviaan met den honden smoel*, XIX, 17.
- TASSO, Italiaansch, de *Das*, VII, 67.
- TASUGO, Spaansch, de *Das*, VII, 67.
- TATOU-MIRI, de *Cachicame*, X, 142.
- TATOU-BELETTE, de *Cirquingon*, X, 150.
- TATOU-WEZELTJE, de *Cirquingon*, X, 150.
- TATOUS. Ziet Schildvarkens, X, 140.
- TATU. Ziet Tatous.
- TATUETE, in Brazil, MARCGR., de *Kabasjou*, X, 149.
- TATU PEHA, Brasiliaans, MARCGR., de *Enceubert*, X, 145.
- TATU PORCINUS, KLEIN, de *Cachicame*, of het *Schildvarken met negen gordels*, X, 147.
- TATUSIA, Brasiliaansch, de *Schildvarkens*, X, 140.
- TAUPE, Fransch, de *Mol*, VIII, 48.
- TAUR, Arabisch, de *Bul*, IV, 215.
- TAUREAU, Fransch, de *Bul*, IV, 215.
- TAURUS, Latijn, de *Bul*, IV, 215.
- TAUSAN, Turksch, de *Haas*, VI, 104.
- TAXUS, Latijn, de *Das*, VII, 67.
- TAXUS PORCINUS, SEU HYAENA VETERUM, KAEMPH. de *Hyaena*, IX, 158.
- TAXUS SUILLUS, voor het *Quasje* gehouden, VIII, 206.
- TAYRA, XV, 50.
- TCHORZ, Poolsch, de *Buhtsing*, VII, 124.
- TECHICHI, eene soort van *Alco*, XV, 49.
- TEEF, V, 109.
- TELETHLALMACAME, Amerikaansch, de *Mazame*, XII, 216.
- TEMAMACAME, soort van *Mazame*, XII, 216.
- TEMAMACAME, Mexicaansch, de *Mazame*, XII, 218.
- TENDRAC, XII, 235.
- TEPE MAXTLATON, FERNAND., de *Margay*, XIII, 172.
- (Registers.)
- TEPEMAXTLA, Mexikaansch, de *Conepate*, XIII, 200.
- TERNERA, Spaansch, het *Kalf*, IV, 215.
- TEXON, Spaansch, de *Das*, VII, 67.
- TEZER DEA, Arabisch, de *Mangouste*, XIII, 112.
- THABATI, Brazilisch, de *Haas*, VI, 104.
- THACAL, Turksch, de *gakhals*, IX, 161.
- THEVANGUE, in Oost-Ind. de *Loris*, XIX, 61.
- THOR, Chaldeeuwisch, de *Bul*, IV, 215.
- TIGER, Engelsch, de *Tijger*, IX, 72.
- TIGERTHIER, Hoogduitsch, de *Tijger*, IX, 72.
- TIGRA, Italiaansch, de *Tijger*, IX, 72.
- TIGRE, Fransch, de *Tijger*, IX, 72.
- TIGRE ROUGE, BRISS., de *Cougar*, IX, 123.
- TIGRIS, Latijn, de *Tijger*, IX, 72.
- TIGRIS FULVUS, BARREKE, de *Cougar*, IX, 123.
- TIGRIS FULVUS, BRISS., de *Cougar*, IX, 123.
- TLACOOZLOTL, Mexicaansch, de *Ocelot*, XIII, 167.
- TLACUATZIN, Mexicaansch, de *Coendou*, XII, 278.
- TLAHLUICAMACANE, Mexicaansch, de *Mazame*, XII, 218.
- TLAMACAZ QUEMACATL, Mexicaansch, de *Mazame*, XII, 218.
- TLAQUACUM, de *Sarigue*, X, 192.
- TLAQUATZIN, Mexicaansch, *pizo*, de *Sarigue*, X, 192, 193.
- TLATLAUHQUI OORLOIL, Mexicaansch, de *Jaguar*, IX, 114.
- TLATOCELOTL, Mexikaansch, de *Ocelot*, XIII, 167.
- TOLAI, XV, 41.
- TONGRE in het Tamouls, de *Loris*, XIX, 61.
- TOPO, Spaansch, de *Mol*, VIII, 48.
- TOPO, Italiaansch, de *Muis*, VII, 18.
- TOPORAGNO, Italiaansch, de *Spitsmuis*, VIII, 34.
- TORA, Chaldeeuwisch, de *Bul*, IV, 215.
- TORATA, Chaldeeuwisch, de *Koe*, IV, 215.
- Pp TORO,

- TORO, Italiaansch, de *Bul*, IV, 215.
 TORO BUYREZIO, Spaansch, de *Bul*, IV, 215.
 TOUAN, XIX, 122.
 TRAGULUS AFRICANUS, BRISS., de *Grimme*, XII, 206.
 TRAGELAPHUS, BELON, de *Mousson*, XI, 213.
 TRAGELAPHUS, bij de Ouden, het *Ar-dennes Hert*, XI, 243.
 ΤΡΑΓΟΣ, Grieksch, de *Bok*, V, 31.
 TRAGULUS, hedendaagsch Latijn, het *klein Rhebokjen*, XII, 212.
 TRAGUS MOSCHIFERUS, KLEIN, het *Muskus-dier*, XII, 243.
 TRIDACTYLA, LINN., de *Tamanoir*, X, 102.
 TROGLODYTES, LINN., de *Orang-Outang*, Pongo, XIV, 24.
 TRUEIE, Fransch, de *Zog*, V, 55.
 TSAPHIR, Hebreeuwsch, *Geit*, V, 31.
 TSITSIHU, de Eekhoorn van Madagaskar, VII, 158.
 TUABBA, in de landen van de Kaap de Goede Hoop, de *Rhinoceros*, XI, 104.
 TUCAN, XV, 51.
 TOLKI, in de Levant, de *Jakhals*, XIII, 176.
 TUP, Engelsch, *Ram*, V, 1.
 TYGER, IX, 72.
 TYGER (ROODE), in Gujana, de *Cougar*, IX, 123.
 TYGER (ZWARTE), de zwarte *Cougar*, XV, 150.
 TZEIRAN, Turksch, eene foort van *Gazelle*, XII, 150.
 TZUR-BAN, Arabisch, het *Stekelvarken*, XII, 268.

U.

- ULF, Zweedsch, de *Wolf*, VII, 22.
 ULK, Hoogduitsch, de *Buntfäug*, VII, 124.
 UMBULU, volgens MARCGRAVE, de *Tamanoir* in Congo, X, 109.
 UNAU, XIII, 38.
 UNAU (KLEINE), de *Kouri*, XVI, 126.
 URCHIN, Engelsch, de *Eegel*, VIII, 17.
 URKSUK, *Phoka met den witten buik*, XVI, 157.
 UROCHS, bij de Germaanen, het *Rind-dier zonder butt*, XI, 171.
 URSINE SEAL, Engelsch, de *Zee-beer*, XVI, 165.
 URSON, XII, 282.
 URSUS, Latijn, de *Beer*, VIII, 144.
 URUS JUL. CAES., de *Aurochs*, XI, 171.
 ΥΙΣ, Grieksch, *Varken*, V, 55.
 UTSUK, *Phoka met den witten buik*, XVI, 157.

V.

- VACA, Spaansch, de *Koe*, IV, 215.
 VACCA, Latijn, de *Koe*, IV, 215.
 VACCA, Italiaansch, de *Koe*, IV, 215.
 VACCA GRUNNIENS, de *Tartaarsche Koe*, XV, 40.
 VACHE, Fransch, de *Koe*, IV, 215.
 VACHE DE BARBARIE, de *Bubulus*, XII, 199.
 VACHE MARINE, de *Morse*, XVII, 233.
 VAGRA, Perfiaansch, de *Tapir*, XI, 256.

VAM

- WAMPYRUS, eene foort van *Vledermuis*, X, 34.
 VANDEROU, de *Ouanderou*, XIX, 20.
 VANSIRE, XIII, 122.
 VARI, XIII, 125.
 VARI CASSI, op Madagaskar, de *Vari*, XIII, 125.
 VARKEN, V, 55.
 VARKEN (GUINEESCH), XV, 45.
 VARKEN (SIAMSCH), V, 55.
 VARKENS-MAKI, de *groote Mongous*, XIX, 51.
 VARKENS-DAS, VII, 69, 72.
 VAROSA, Italiaansch, het *Marmeldier*, VIII, 127.
 VEADO, Portugeesch, het *Hert*, VI, 6.
 VEAU, Fransch, het *Kalf*, IV, 215.
 VECCHIO MARINO, BELON, de *Phoka*, XIII, 220.
 VEELVRAAT, XIII, 189.
 VELDMUIS, VII, 199.
 VELDMUIS (GROOTE), VIII, 119.
 VELDMUIS (KORTSTAERTIGE), *Campagnol*, VII, 225.
 VELDROT (KLEINE), de *Campagnol*, VII, 225.
 VERRAT, Fransch, het *Beer-Varken*, V, 55.
 VERRER, *Beer-Varken*, V, 55.
 VERREX, Latijn, *Hamel*, V, 1.
 VERRO, Italiaansch, het *Beervarken*, V, 55.
 VESPERTILIO, Latijn, de *Vledermuis*, VIII, 67.
 VESPERTILIO PERSPICILLATUS, het *Lans-ijzer*, XIII, 158.
 VICUNA, in Peru, de *Paco*, XIII, 29.
 VIELFRASS, Hoogduitsch, de *Veelvraat*, IX, 162. XIII, 189.
 VIGOGNE, de *Paco*, XIII, 29.
 VILPISTRELLO, Italiaansch, de *Vledermuis*, VIII, 67.
 VISEN, bij de Germaanen, *wild Rund met een bult*, *Zebu*, XI, 171.
 VISON, XIII, 204.
 VITELLIO, Italiaansch, het *Kalf*, IV, 215.
 VITULUS MARINUS, BELON, de *Phoka*, XIII, 220.
 VIVERRA, Latijn, de *Fret*, VII, 130.
 VIVERRA JAVANICA, BRISS., de *Vanfire*, XIII, 122.
 VIVERRA MUNGO, KEMPH., de *Man-gouste*, XIII, 112.
 VLEDERMUIS, VIII, 67.
 VLEDERMUIS (GROOTE INLANDSCHE), VIII, 69.
 VLEDERMUIS MET GROOTE OOREN, VIII, 69.
 VLEDERMUIS van Gujana, XIX, 141.
 VLEDERMUIS (SPITSMUIS), XV, 173.
 VOELER, in Oest-Ind., de *Loris*, XIX, 61.
 VOHANG-SHIRA, op Madagaskar, de *Vanfire*, XIII, 122.
 VOISIEU of VONSIEU, Bourgondisch, de *groote Hazelmuis*, VIII, 105.
 VOLPE, Italiaansch, de *Vos*, VII, 49.
 VOS, VII, 49.
 VULPES, Latijn, de *Vos*, VII, 49.
 VULPES CRUCIGERA, BRISS., de *Ifatis*, XIII, 186.
 VULPES ALBA, BRISS., de *Ifatis*, XIII, 186.
 VULPES COERULESCENS, de *Ifatis*, XIII, 186.
 VYDRA, Poolsch, de *Buntsing*, VII, 124.

W.

- W**ALD-MARDER, Hoogduitsch, de *Bosch-marter*, VII, 116.
 WALROS, Hoogduitsch, de *Morse*, XIII, 233.
 WALRUS, Nederduitsch, de *Morse*, XIII, 233.
 WANDERU, op Ceylon, de *Ouanderou*, XIV, 110.
 WANT, Engelsch, de *Mol*, VIII, 48.
 WARGLO, Zweedsch, de *Lynx*, IX, 132.
 WASSER-MAUS, Hoogduitsch, de *Water-rot*, VII, 213.
 WATER-RAT, Engelsch, de *Water-rot*, VII, 213.
 WATER-ROT VII, 213.
 WATER-ROT (STRAATSBURGSCHE), de *Scherman*, XIX, 135.
 WATER-ROT (WITTE), XV, 45.
 WATER-SPITSMUIS, VIII, 38.
 WEASEL, Hoogduitsch, de *Wezel*, VII, 139.
 WEER-WOLF, VII, 27.
 WEESEL, Hoogduitsch, de *Wezel*, VII, 139.
 WEWER, Poolsch, de *Beer*, VIII, 144.
 WEZEL, VII, 139.
 WEZEL (GRAAUWE), XV, 188.
 WEZELTJE (JAVAANSCH) van SEBA, de *Vansire*, XIII, 122.
 WEZELTJE MET GORDELS, de *Perouas ka*, XV, 44.
 WIANAGUES, bij de Spanjaarden in Amerika, de *Lama*, XIII, 34.
 WIANAQUE, de *Lama*, XIII, 29.
 WIDDER, Hoogduitsch, *Ram*, V, 1.
 WIEPRZ, Poolsch, het *Varken*, V, 55.
 WIEWIORKA, Poolsch, de *vliegende Eekhoorn*, X, 64.
 WILK, Poolsch, de *Wolf*, VII, 22.
 WISEL, Hoogduitsch, de *Wezel*, VII, 139.
 WIT-NEUS, SCHREBER, de *Guenon met den uitsteekenden witten neus*, XIX, 28.
 WIT-NEUS, XIV, 182.
 WOL, Poolsch, de *Bul*, IV, 215.
 WOLF, VII, 22.
 WOLF, Engelsch, de *Wolf*, VII, 22.
 WOLF (ZWARTE), VII, 41.
 WOLF van Mexico, XV, 46.
 WOLF-TIJGER, KOLBE, de *Margay*, XIII, 172.
 WOLFF, Hoogduitsch, de *Wolf*, VII, 22.
 WOOD-HINDE OF CARIACOU, de *Mazame*, XII, 216.
 WITTER, Zweedsch, de *Otter*, VII, 85.
 WUL, Illyrisch, de *Bul*, IV, 215.
 WYDRA, Poolsch, de *Otter*, VII, 85.
 WYERVYORKA, Poolsch, de *Eekhoorn*, VII, 156.

X.

- X**E Chineesch, het *Muskus-dier*, XII, 244.
 XERCHIAM, Chineesch, het *Muskus-dier*, XII, 244.
 XOLOIT SOUINTLI, in Mexico, de *Wolf van Mexico*, XV, 47.
 XOLOTZICUINTLI, in Mexico, *Mexicaansche Hond*, de *Aico*, XV, 48.

Y.

Y.

- Y**ARKUÉ, eene foort van *Saki*, XIX, 48.
YSARD, Oud Fransch, de *Gems-bok*, XII, 109.
YSARUS, Oud Fransch, de *Gems-bok*, XII, 109.
YSQUIPATL, Mexicaansch, de *Coase* en *Chinche*, XIII, 194.
YTZQUINTE PORZOTLI, Mexicaansch, de *Alco*, XV, 48.
YZTAC-MAZAME, in Mexico, de *Ma-zame*, XII, 218.

Z.

- Z**ABO, Arabisch, de *Hyaena*, IX, 158.
ZACALIA, Grieksch, de *Jakhals*, XIII, 176.
ZACHALIA, hedendaagsch Grieksch, de *Jakhals*, IX, 161.
ZAINO, in Amerika, de *Pecari*, X, 12.
ZAITZA, Russisch, de *Haas*, VI, 104.
ZAMER, Hebreuwsch, de *Giraffe*, XIII, 1.
ZBIK, Poolsch, de *Das*, VII, 67.
ZEBATI, Poolsch, de *Rhinoceros*, XI, 104.
ZEBU, XI, 171.
ZEEB, Hebreuwsch, de *Wolf*, VII, 22.
ZEBRA, XII, 13.
ZEE-BEER, XVI, 165.
ZEE-BEER, de *Dugon*, XIII, 240.
ZEE-BEER van *SPILBERG*, de *Dugon*, XIII, 242.
ZEEG, Nederduitsch, het wijfjen van de *Rhee*, VI, 78.
ZEE-HOND, de *Phoka*, XIII, 220.
ZEE-KALF, de *Phoka*, XIII, 219.
ZEE-KAT, de *Zee-beer*, XVI, 165.
ZEE-KAT, bij de Engelschen de *Zee-beer*, XVI, 165.
ZEE-KOE, XIII, 233.
ZEE-KOE van *LE GUAT*, de *Dugon*, XIII, 242.
ZEE-LEEUW, XIII, 221.
ZEE-LEEUW, XVI, 177.
ZEE-LEEUW van *BIERVILLAS*, de *Dugon*, XII, 242.
ZEE-LEEUW, de *Phoka met den gerimpelden bek*, XVI, 148.
ZEE-OLYPHANT, de *Morse*, XIII, 233.
ZEE-OTTER, de *Saricovienne*, XVI, 138.
ZEE-PAERD in Egypte, het *Rivierpaerd*, XII, 130.
ZEE-PAERDEN, de *Morses*, XVI, 246.
ZEE-VOS, de *Phoka*, XIII, 220.
ZEE-WOLF, de *Phoka*, XIII, 220.
ZEE-WOLF, bij de Franschen, de *Zee-beer*, XVI, 165.
ZEMNI, XV, 43.
ZERDA, wordt *naamloos dier* genaamd, XV, 122.
ZEVERA, in Congo, de *Zebra*, XII, 13.
ZIBELIN, het *Sabeldier*, XIII, 207.
ZIBET, IX, 178.
ZIBETH (ANIMAL), GESN., de *Civetkat*, IX, 128.
ZIENNAY, Poolsch, de *Eegel*, VIII, 17.
ZIRTLAM, Turksch, de *Hyaena*, IX, 160.
ZISMAUS, Hoogduitsch, de *Spitsmuis*, VIII, 34.

ZIZEL,

302 CONCORDANTIE EN REGISTER VAN DE NAT. HIST.

ZIZEL, XV, 42.	ZURNABO, Arabisch, de <i>Giraffe</i> ,
ZOBEL, Hoogduitsch, het <i>Sabeldier</i> ,	XIII, 1.
XIII, 207.	ZWIJN (AFRIKAANSCH WILD-ZWIJN),
ZON, Hebreeuwsch, <i>Ooy</i> , V, 1.	V, 100, 104.
ZONECH, Hebreeuwsch, <i>Ooy</i> , V, 1.	ZWIJN (WILD), V, 55.
ZORILLE, XIII, 195.	ZWIJN (WILD), van Kaap Verd., XV,
ZORLITO, Spaansch, de <i>Rhee</i> , VI, 78.	46, 84.
ZUM, Hebreeuwsch, de <i>wilde Kat</i> ,	
V, 180.	

E I N D E

